

Ա. Պ. Ի. Լ. Ե. Ա. Ն. 80-Ա. Մ. Ե. Ա. Կ. ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԼՈՆՏՈՆ ԼԻՈՆ ՄԻԼԱՆՈ

Այս տարի, ի տարբերություն նախորդ տարիներին, Անգլիոյ Հայ համայնքը իր կազմակերպութիւններով, միութիւններով եւ անհատներով համախմբուած էր Համայնքային եւ Եկեղեցական խորհուրդին շուրջ, կարենալ պատշաճ ձեւով պատրաստելու համար ոգեկոչման 80-ամեակի բացառիկ յայտագիր մը։

Անգլիոյ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով հայկական եկեղեցական տարրերով ձեւաւորուած մը տեղի ունեցաւ Շարաթ, Ապրիլ 22-ին պատմական Սէն Փօլ Մայր տաճարին մէջ, իսկ եւ օտար հաւատացեալներու ներկայութեամբ։ Հոգեհանգիստեան արարողութիւնը կատարեցին առաջնորդ՝ Եղիշ Արք. Կիլիկեան, Ներսէս Ա. Քհնյ. Ներսէսեան, Ենոք Քհնյ. Պապասարեան, ընկերակցութեամբ զբաղաց զատիկ, զոր ղեկավարեց Պ. Տիգրան Որբերեան։

Անուհետեւ քայլաքայլ ահաւ շուրջ 500 հոգինոց թափօրով մը, որու մաս կը կը կազմէին բարձրագոյն անձնակազմութիւններ՝ Գարուսի Քոքս, Թոնի Պէն, ձերեմի Քորպի եւ Սթան Նիւրնս, որոնք խօսեցան նաեւ ուղերձներ աւելի ուշ։ Առջեւէն կը քայլէին Հ. Մ. Ը. Մ. ակաւները ծաղկեպսակներով, անգլիական եւ հայկական դրօշակներով, պատաստներով, թմբուկներով, մինչ ուրիշ հայ երիտասարդներ ալ թուրքիներ կը բաժնէին։ Թմբուկներու հակաթուրք լուրջներու խառնուող աղմուկը եւ պատաստներու վրայ մեծ գիրերով արձանագրուած հայ ժողովուրդին արդար պահանջները, օտարներուն ուշադրութիւնը կը գրաւէին։ Յուշարարները հասան թրափակար ընդարձակ հրապարակի եւ համախմբուեցան Նելսոնի արձանին շուրջ, ուր նախապէս տեղադրուած էր բարձր բեմ մը, վրան՝ հայկական եւ անգլիական դրօշակները, ինչպէս նաեւ հոսայ պատատու մը՝ պահանջներու եւ թրափակարի ղեմ լողերի արձանագրութիւններով։

Այս խոր լուրջեան մէջ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Հանդիսութեան պաշտօնական բացումը կատարեց Պ. Հայաստան Վարդանեան, որ բարի գալիստեան իր խօսքերէն ետք ըսաւ թէ «Հրեաները Պէլանի եւ Աուգիլի մէջ ծաղկեպսակներ գետեղեցին իրենց զոհերուն յիշատակին, իսկ մենք ո՞ր յուշարձանին պիտի գետեղենք, այնքան բազմաթիւ են մեր կառաւիքները»։ Յետոյ անգլերէնով եւ հայերէնով ներկայացուց այն դիւանագետները, որոնք յաջորդաբար խօսք արին։ Այսպէս Պ. Սթան Նիւրնս (Եւրոպայի խորհրդարանի անդամ, Բանուորական կուսակցութիւն), Տիգրան Քոքս (Լոնտոնի ժողովի փոխնախագահ, Պահպանողական կուսակցութիւն), Պ. Թոնի Պէն (Բանուորական կուսակցութիւն), Երեսփոխան (ձերեմի Քորպի (Բանուորական կուսակցութիւն), Կիլիկեան Պ. Լիոնիստա Լիոնիստա (գաղթականութեան հարցերու վարչապետ պատասխանատու)։ Բոլորն ալ զատապարտեցին Թուրքիան եւ պահանջեցին ցեղասպանութեան ճանաչումը ներկայ թուրք կառավարութեան կողմէ։ Այս

Ապրիլ 24-ին, ժամը 15.30-էն սկսեալ շուրջ 3000 հոգի համախմբուած են թրքական հիւպատոսարանին առջեւ եւ լսած ութսուն երասներ որոնք արտասանած են Նահատակ ութսուն դրօշակներու, կրօնաւորներու անունները։ Պատուիրակութիւն մը փորձած է հանդիպում ունենալ եւ բանաձեւ մը յանձնել, բայց մերժուած է։ Թափօրը, ապա, Մօրիս Ռաֆէլ օտարներուն ուղղուած է ուր տեղի ունեցած է հանդիպումը։ Խօսք արած են իդապէլ Աճէմեան եւ Գորին Սապուհեան, հայերէն եւ ֆրանսերէն, յանուն երիտասարդութեան։ Օրուան զխառն հիւրը՝ իդապէլ Շարնի (Եւրոպայի միջազգային գումարի եւ ցեղասպանութեան հիմնարկին տնօրէնը) գովազէտ մը գծած է երկու ցեղասպանութիւնները ուրացողներու միջեւ (Փօրթոն, Պ. Լէուիս, Ֆայնթայն) եւ կոչ ըրած որ միջազգային միջոցաւ մարմին մը ստեղծուի պաշտարելու համար ուրացումներու դէմ։

Հանրաժողովը վերջ գտած է տոթթոր Գէորգ Քէփէնէկեանի ելոյթով։ Ինք ալ հրաւեր կարդացած է որ կազմակերպութիւն մը հիմնուի աշխարհի մէջ, համախմբելու համար նահատակներու շարակիները։

առթիւ Անգլիոյ խորհրդարանականներու ներկայութիւնը ընկալուեցաւ որպէս յաղթանակ մը։ Օրուան խօսնակը՝ Պ. Հայաստան Վարդանեան, անդադարաւ Դուրմաշի ծանօթ վերջին որոշումին, որ կը ճանաչար ու կը դատապարտէր 1915-ի ցեղասպանութիւնը, եւ յոյս յայտնեց որ անոր օրինակին հետեւի նաեւ Անգլիոյ խորհրդարանը։ Հրապարակի այս հանդիսութիւնը վերջ գտաւ անգլիացի երկու արուեստագէտներու փողի ելոյթով։

Նախորդ տարիներու նման, այս տարի եւս հայկական երեք կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները Անձանթ Զինուորի յուշարձանին ծաղկեպսակներ գետեղեցին եւ գաղութին կողմէ նամակ մը յանձնեցին վարչապետին գրասենեակին։

Յաջորդ օրը Ապրիլ 23-ին Ս. Սարգիս եւ Ս. Պետրոս Եկեղեցիներուն մէջ, հոգեհանգիստեան մասնաւոր արարողութիւններ կատարուեցան եւ նոյն իրիկունը Ս. Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ գործադրուեցաւ գեղարուեստական երկար յայտագիր մը, մասնակցութեամբ շարաթօրեայ եւ կիրակնօրեայ դպրոցներուն աշակերտութեան, Կոմիտաս երգչախումբին եւ արուեստագէտ Սաշիլ Փիլիկեանի, որ ստանձնած էր նաեւ յայտագրին պատրաստութիւնը։ Տարեց անձեր ծաղկեպսակներ գետեղեցին խորանին վերեւ տեղադրուած քարտէսին վրայ, որ արեւմտիկ ներկուած էր։

Ապրիլ 24-ին ալ, ժամը 15-ին թրքական դեսպանատան առջեւ պատաստներով եւ դրօշակներով կատարուած ցոյցը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր։ Նոյն իրիկունը Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ ժամերգութիւն եւ հոգեհանգիստ։

Տասնեակ տարիներ առաջ Հայ Տան մէջ, Արամայիս Սրապեան կ'եղարարէր իր խօսքերը ըսելով. «...Բայց Հայերը չէին կրնար մեռնիլ մանաւանդ «Ապրիլ» ամսուն մէջ...»։

Այսօր 80 տարիներ վերջ 1915-ի ցեղասպանութենէն կրնանք հաստատել եւ այդ ալ բարձր ծայրով, որ Հայերը կրցան վերաԱպրիլ։

Այս տարի Միլանոյի փողերի գաղութը, յիշեց Ապրիլ 24-ը տարբեր օրերու եւ տարբեր ձեւերով։ Առաջինը՝ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 9, կէսօրէ ետք, Սան - Ֆիլիպէ մշակութային լսարանին ներս, ներկայութեամբ մեծ բազմութեան մը։ Հոն ներկայացուեցան Դանիէլ Վարուժանի բանաստեղծութիւնները. իտալերէն արտասանեց՝ փրոֆ. Անթոնիա Արալան։ Այս առթիւ ներկայացուեցաւ նաեւ տոթթոր Քիւլիկեանի գրած «Երկիր Նախիր» գիրքը, վերջերս հրատարակուած «Կուկերին»ի կողմէ։ Ունիկըրուեցաւ հայկական երաժշտութիւն դաշնամուրի վրայ, Օր. Անի Մարտիրոսեանի կողմէ, մինչ տպուկորէ ձեւով կը ներկայացուէին սահիկներ, տոթթոր Քիւլիկեանի ճամբորդութիւններէն։

Ապրիլ 21-ին Միլանոյի Հանդիսութեան թանգարանին մէջ բացումը կատարուեցաւ «Արմին Վէկէն» եւ Հայերը Անաթոլիայի մէջ 1915 - պատկերներ եւ վկայութիւններ» ցուցահանդէսին։ Շատ իմաստալից լուսանկարներ որոնք քաշուած են հեղինակին կողմէ Զարդի ժամանակ։ Բացման հանդիսութեան ներկայ էին Վէկէնի գաւազը՝ ճարտարապետ Միշէլ Վէկէնը, անձնակազմութիւններ մշակող-էին, արուեստի եւ քաղաքական աշխարհէն եւ բազմաթիւ հանդիսատեսներ։ Յուշադրութիւնը կը շարունակուի մինչեւ Մայիս 28. ապա կը ներկայացուի այլ քաղաքներու ժողովուրդներուն։

Սոյն ցուցադրութիւնը կազմակերպուած էր Միլանոյի քաղաքապետարանին կողմէ հաշկցութեամբ՝ Իտալիոյ Հայոց Միութեան եւ Իտալիա - Արմէնիա ընկերակցութեան։

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան տեղի ունեցաւ պատարագ Միլանոյի Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ. պատարագեց հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քահանայ Սարգիսեան։ Ներկայ էր նաեւ Գերալ. Գառլո Փիցցիկալլի որպէս ներկայացուցիչ Միլանոյի կարգինալ Արքեպիսկոպոս Մարթինի։ Քանի մը խօսքերով արտայայտեց իր եւ կարգինալին ջերմ զգացումները հանդէպ տեղւոյն Հայերուն եւ բարեմադրութիւնները ըրաւ համայն Հայ ժողովուրդին։

Ապա ներկաները Եպիսկոպոսին հետ ուղղուեցան Ս. Ամարոն հրապարակը, որ ամէնէն հին եւ պատկառելի հրապարակներէն մէկն է եւ ուր գետեղուած է խաչքար մը, ի յիշատակ Հայ նահատակներուն, ձոնուած Հայ գաղութին կողմէ Միլանոյի քաղաքապետարանին։ Խաչքարի առաջ, ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ։

Ապրիլ 28-ի իրիկունը բոլորս համախմբուած էինք Հայ Տան մէջ, անգամ մը եւս յիշատակելու եւ ոգեկոչելու Եղեռնի 80-ամեակը։ Յայտագիրը բաւական ճոխ էր։ Օրուան առեւտրական էր Պր. Պերճ Օգոստեան։ Բացման խօսքով ելոյթ ունեցաւ Պր. Ալեք Պէրիկեան իտալերէն լեզուով։ Հայր Սահակ Վրդ. Ընթերցման, Միլիթարեան Միլանոյի, հայերէնով լինիլ կերպով ներկայացուց իր զգացումներն ու պարունակը Եղեռնի 80-ամեակի առթիւ, մէջբերելով Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի խօսքերէն հատուածներ։ Պր. Հրանդ Բաղդասարեան պատմեց իր մանկական յուշերէն թէ ինչպէս եւ ինչ պայմաններով հեռացան Իրմիրէն եւ յետոյ, գերմանացի բարձրաստիճան զինուորականի մը հրամանով, վերադարձան Իրմիր մահուան ճանկերէն ազատելով։

Տոթթոր Յակոբիկ Մանուկեան իտալե-

Մինչ կը մօտենայ վճռական օրը, ոչինչ վերջնական ընդթ առած է եւ եթէ յիշեց հարցախոյզներու կողմից սրկայները Ապրիլ 23-ի նախատեսութեանց մէջ, կը տարուինք ըսելու թէ ժող Շիրաք փոխանակ ուրախանալու պէտք է մտահոգուի։ Արդարեւ, արդիւնաւէն առաջ, վերջին հարցախոյզ մը զինք յաղթական կը նկատէր ձայներու 56%-ով։

Իր վերջին, զանգուածային հանրաժողովը տեղի ունեցաւ Շարաթ օր, Ապրիլ 29-ին, Պակաթէլ։ Կարելի էր յիշել Ագնաւորի ծանօթ երգը՝ «Ils sont venus, ils sont tous là...»։ Բոլորն ալ հոն էին, Պաշտօնի վարչապետութեամբ որ ընդհատած էր Շամոնիի իր արձակուրդը։ 45-էն 50 հազար հոգի ծախահարեցին իր մուտքը, նաեւ փախար տէսթէնը, Ռընէ Մոնորին, Ֆիլիպի ալ Վիլիէն, բայց սուրբին Նիւրնս Սարգիսին եւ Ֆիլիպ Լէոնթարը։ Միակ խօսք առնող եղաւ Շիրաք որ շեշտը դրաւ միասնականութեան վերայ, նոյնիսկ եթէ տարբեր մօտեցումներ եղած են, պէտք է մոռնալ որ հասարակաց հիմնական գիծեր կան ինչ կը վերաբերի Հանրապետութեան արժէքներուն։

Գլխաւոր - Ֆերան (Մոնտը-Մարսան) գացած էր Լիոնէլ Ժոսփին նոյն օրը եւ Անրի Լեմանիէլի լաւ պատրաստութիւններ տեսած էր։ Այս հաւաքոյթին հը որ Գ. Միթերան ուղերձով մը իր զօրակցութիւնը կը հաստատէր ու կը փոխանցէր իր մաղթանքները որպէսզի Լ. Ժոսփէն յաղթէ։

Շատ մեծ պէտք եղածն շատ աւելի կարեւորութիւն կը տրուէր Մայիս 2-ի վիճարկումին երկու թեկնածուներու միջեւ։ Կը կարծուէր որ վճռական դեր կըրնար խաղալ վարչապետներուն կամ անոնց մօտ որոնք դեռ որոշում չէին տուած (21%)։ Հսկայ եւ մեծածախք պատրաստութիւններ տեսնուած էին հեռատեսիլի թիւ 101 սթիւտիոյին մէջ, որպէսզի ամէն ինչ տեղան, քաղկաթոս, զորդ, ձեւաւորում, դոյն եւլն. եւլն. համապատասխան թեկնածուներու փափաքին։

Իրաւարարի դեր մը վիճակուած էր եւ է՝ Ժ.-Մ. Լը Փէնի որ 15,5%-ով կը խանդարէ աջ թէ ձախ։ Երկուքն ալ քուէարկողներու ձայները կ'ուղեն, բայց մար-

(Շարք Դ. Ել)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ
ԵՈՐԴԴԱՐԱՆԱԿԱՆ
ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ապրիլ 30-ին, Կիրակի օր, տեղի ունեցած են Ղարաբաղի ընտրութիւնները։ 33 երեսփոխաններէն, առաջին առթիւ ընտրուած են 24 երեսփոխան։ Այս մասին, վաղուան մեր թերթը կը հրատարակենք Արփի թոթոյեանի տեղակցութիւնը Ղարաբաղի երեսանի ներկայացուցիչ՝ Մանուկ Սարգսեանի հետ։

ԿԱՐՄ՝
ԱՐԳԻԼԵԱԼ ԳՕՏԻ

Անդարա յայտարարած է որ Կարսի նահանգի հարաւ - արեւելեան շրջանը (կից Հայաստանի) վեց ամսուան համար կ'արգիլուի որեւէ երթեւեկի (Մայիս 1-էն սկսեալ)։ Թուրքիոյ պատճառարանութիւնն այն է որ կ'ողջ արգելք հանդիսանալ Հայաստան ապստամբ ջրայր մարտիկներու վերադարձին։ Այս լուրը կուտային թուրք մամուլը (Ապրիլ 29) ճշգրիտ թէ ռազմափորձեր ալ պիտի կատարւին հոն եւ «Իւմալիթէ» (Մայիս 2)։

Անդարա յայտարարած է որ Կարսի նահանգի հարաւ - արեւելեան շրջանը (կից Հայաստանի) վեց ամսուան համար կ'արգիլուի որեւէ երթեւեկի (Մայիս 1-էն սկսեալ)։ Թուրքիոյ պատճառարանութիւնն այն է որ կ'ողջ արգելք հանդիսանալ Հայաստան ապստամբ ջրայր մարտիկներու վերադարձին։ Այս լուրը կուտային թուրք մամուլը (Ապրիլ 29) ճշգրիտ թէ ռազմափորձեր ալ պիտի կատարւին հոն եւ «Իւմալիթէ» (Մայիս 2)։

Երեկոն աւարտեցաւ ազգային, հայրենասիրական, ռազմական եւ յեղափոխական երգերով։ Ներկաներուն զնահատանքին արժանացան անխոր երգչախումբի բոլոր անդամները եւ մասնաւորաբար մեներգիչ Պր. Կարէն Միլիթիանն ու խմբավար՝ Ժան Անդրեան։

ԱՐՄԻՆԷ ՄՐԱՊԵԱՆ

Լ Ե Ջ Ո Ւ

ՄԱՇՏՈՑ, ՊԱՓԱՆԻՇՆԵՐ, ՕՇԱԿԱՆ

ԵՒ

ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐ

ՎԱՐԴԱՆ ՕՁԻՆԵԱՆ (*)

Տեղեկատվական երեկոյթ մը կազմակերպուած էր «Մաշտոց» - հայ լեզուի պաշտպանութեան եւ զարգացման միութեան կողմէ, 1995 Չորեքշաբթի, Փետր. 15, ժամը 20-30-ին Փարիզի համալսարանական ուստանի հայկական Տան մէջ: Յայտարարուած էր որ ուսուցիչներու, աշակերտներու, ծնողներու, հայերէնի ուսուցում կազմակերպող պատասխանատու՝ հոգաբարձուներու, ծնողական կամ այլ միութիւններու եւ մամուլի ներկայացուցիչներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է լուծում գտնելու համար հայ լեզուի ապագային հետ կապուած այս խիստ կարեւոր հարցին: Իսկ դրուած հարցն էր պաշտպանութեան հայերէնի քննութիւնը (որ բարձրագոյն ուսմանց առաջին աստիճանին կը պատկանի): «Մաշտոց» Միութեան ներկայացուցիչը՝ Տիկին Հիւստ Փանոսեան, ներածականով մը բացումը կատարեց երեկոյթին: Այդ խօսք տուաւ յաջորդաբար՝ հայագէտ Պր. Ժան - Փիէռ Մահէին ու հայերէնի դասախօս եւ Ֆրանսայի Կրթական նախարարութեան մօտ հայերէնի պատասխանատու Տիկին Անահիտ Տոնապետեանին որ ներկայացուց պաշտպանութեան քննութեան պայմաններուն եւ նիշերուն աստիճանաւորման դրութեան մասին իր պատրաստած նախագիծը, զոր յետագային պիտի ներկայացնէր Կրթական նախարարութեան: Ըստ յիշեալ ծրագրերին՝ փոխանցման շրջանի մէջ եղող հայերէնի այդ քննութեան դրութիւնը այս տարուան համար պիտի բաւականանար Տիկին Տոնապետեանի ընտրած կարգ մը դիրքերու բաժինները սերտելով. առանց ճերականական, հետեւաբար ուղղադրական նաեւ բարբառային սահմանափակումի եւ ներկայանար քննիչին: Այսպէս՝ շուրջ հինգ տարուան ընթացքին կարելի պիտի ըլլար հասնիլ միւս օտար լեզուներու պաշտպանութեան բարձրութեան: Ի դէպ՝ Պր. Մահէ կը բացատրէր թէ Կրթական նախարարութիւնը զիջում չի կրնար ընել հայերէնի համար, երբ միւս լեզուներուն քննութիւնները կը պատրաստուին բնականօրէն հասնելով անհրաժեշտ բարձրութեան: Պր. Մահէ կ'առաջարկէր նաեւ՝ համայնքին մեծ ժողով մը այս խնդրին լուծում գտնելու դիտարկութեամբ:

Ներկաներուն միջեւ էին քննութեան թեկնածուներ որոնք մեծ մասամբ կ'որոշէին պատուաւոր այլ սակայն աժան ելք մը իրենց քննութեան մօտաւոր անցքին: Ֆրանսալիս տիկին մը խօսք տուաւ՝ «Իրօք դժուար է հայերէնը, բայց կարելի է սորվիլ դայն, ինչպէս շատ մը լեզուներ, ըսաւ ան: Աղջիկ տարիներէ ի վեր կը սորվի հայերէն լեզուն, որ իմ պարագան չէ եղած: Պատրաստ է ան այսօր հայերէնով բարձրորակ քննութեան մը ենթարկուելու: Ինչո՞ւ չընդհանրացնել հայերէնի ուսման բարձրացումը, գոնէ հաւասարեցնել միւս օտար լեզուներու մակարդակին»: Մտախաբանեցաւ այս տիկինը, քանի մը հոգիի կողմէ: Որպէս ներկայացուցիչը Ֆրանսայի Կեդրոնական Մանուց Միութեան նախագահին, յայտնեցի տեղեկատվականներու եւ ունեւորներուն որ Կեդրոնականները տարիներէ ի վեր կ'օժանդակեն հայկական վարժարաններուն, արեւմտահայերէնի ուսումը անհրաժեշտ համարելով: Եթէ դէպք պաշտօնականութիւնը քննարկող ձգտումը արեւմտահայերէնին չէ, Կեդրոնականներուն պիտի թեկնածուները որ օժանդակութիւնը դադարեցնեն, որքա՞ն ալ համեստ ըլլայ ան: Ի դէպ այս խօսքերուն, պարսկահայ տիկին մը բողոքեց: Իսկ Տիկին Տոնապետեան պատասխանեց ինծի, ըսելով, թէ արեւելահայերէնը (Հայաստանի հայերէնը ըսել կ'ուզէր) պետական լեզու է. Փր. Մահէ-հայ պետութիւններու մշակութեային յարաբերութիւններու շնորհիւ է որ պաշտպանութեան քննութիւններու մակարդակին հասած ենք այսօր: Հայերէն ձայնափողովներու վարիչը՝ Պր. Յակոբ Պալեան նկատել տուաւ որ արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի հարցը պէտք

չէ այստեղ արծարծուի. այլապէս կրնայ ծառ մը խօսիլ արեւմտահայերէնի պաշտպանութեան քաղաքական պատճառներուն մասին ի միջի այլոց: Գալով ուղղադրական հարցին. երբ արեւելահայերէնի մասին կը խօսուի, ըսենք թէ պարսկահայերէնի ուղղադրութիւնը դասական է: Այս բոլոր հարցերուն համար ուսումնական խորհուրդը մը կազմութիւնը պէտք է եւ հոն խմբագիրներու ներկայութիւնը բաղձալի է: Քանի մը դասաւանդող ընկերակիցները կարեւորութիւնը երախտներու հայերէնին հասնելէ շատ առաջ: Քանի որ այսպիսի ձեռնարկ մը ո'չ միայն արդէն չէ այսօրուան աշխատութեան, այլ կրնայ պատրաստել հայերէնի ուսուցման լուսաւոր այսպիսի մը որուն համար կազմակերպուած է սոյն երեկոյթը: Հայերէնի աստիճանաւոր ուսուցման յանձնարարներ կազմելու առաջարկը առժամաբար մերժուեցաւ տեղեկատուներու սեղանին: Յունիս ամիսին յետոյ մեծ ժողով մը կազմակերպել որոշած կ'երեւէին Տիկին Տոնապետեան եւ Պր. Մահէ: Իսկ պաշտպանութեան քննութեան տեղեկատուական իրենց հանդիպումները պիտի շարունակէին անոնք հայկական ընկերակցութիւններու մէջ կազմակերպուած հաւաքովիներով:

«Մաշտոց»ի կազմակերպած տեղեկատվական այդ երեկոյթին թողած տպւորութիւնները տուն տուն կարող մը եղելով թիւններու վերջիւնումի եւ խորհրդով զոնքներուն: Ահաւասիկ անոնցմէ մի քանին:

Շնորհաւորելի եւ ամէն անոնք, որոնք ի պաշտօնէ թէ իրենց կամուր իրենց ժամանակը կը տրամադրեն լեզուի մը պաշտպանութեան ի խնդիր: Այսու հանդերձ, Կրթական նախարարութեան հայերէնի ուսուցման քաղաքականութիւնը անորոշ կը թուի ըլլալ: Յիշուի թէ անցեալի արդիւնները նկատի առնուին, զարմանալի են անոնք: Արեւելեան լեզուներու բարձրագոյն վարժարանէն իրենց հայագէտ վկայուած են անձնք որոնց հայերէնի պաշարը դժուարաւ կրնայ հաւասարիլ Պոլսոյ կամ Պէյրութի հայկական նախակրթարաններու Գ. կամ Դ. դասարաններու լաւորակ աշակերտներու ունեցածին: Տասնեակ մը տարիներ դիտած եմ այս պարագան դարմացումով եւ ցաւով, անցեալին: Սակայն այդ ժամանակաշրջանի ուսանողներուն միջեւ կային նաեւ սակաւաթիւ բացառութիւններ: Երբեմնի Օր. Հիւստ Գալֆանը (այժմ Տիկին Փանոսեան) անոնցմէ մին էր որ իր հաւատքն ու կորովը միացուցած հայադիտութիւնը կը մշակէր: Սակայն ինչպէս ինք, գրեթէ միւս բոլոր բացառականներն ալ հայերէնով կատարուած երկարատեւ ուսումներու եւ այլ գիտութեանց հանդուրժանութեան անցած ու հասած էին արեւելագիտութեան բարձրագոյն վարժարանի (որ շուրջ քառուրդ դարէ ի վեր INALCO կը կոչուի): Անցեալը յաճախ կը մարդկային ներկային մէջ: Սակայն, ըստ իս, գոնէ մերձաւոր անցեալին Ֆրանսայի մէջ հայադիտական ուսմանց մէջ հայերէն լեզուի բաժինը եղած է անբարունակ: 20 - 25 տարի առաջուան կացութիւնը կը յիշեմ դեռ: Հայադիտութիւնը պատրուակ մըն էր ու հայերէնը անոր մէջ անտեղ մը. ունայնամիտ կարգ մը ուսանողներու կիրքերուն տեսակ մը գոհացում տուող նիւթ: Այդ ուսանողներուն միջեւ էին «մաթօլոյ», «հանրօլոյ», «մուշօլոյ» եւ անշուշտ «մարքօլոյ»ներ, որոնք աւելի յաճախ բնագիտական էին, քան գիտութեան հօրով վառուած ուսանողներ: Այս երեքերանգ փաղաքակցի շուրջ, վարժարանի պատերէն դուրս, կը տեսնուէր տիկին եւ օրիորդներու երամակ մը, լրծուած քուրճակին տեղագրին աշխատանքի: Անոնք կը կատարէին «քննութիւններ» սա կամ նա անձին գործունէութեան մասին. ի հաշիւ իրենց ծանօթներուն կամ անուաններուն որոնք կը «վարէին» իրենց

ՇԱԲԱՐԱԿԱՆ ԱՎՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ԳԱԼԻՓՈՐԵՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սան - Ֆրանսիսքոյի Հայ Կեդրոնի «Մաշտոց» սրահին մէջ, Մարտ 29-ին, լեզուի ունեցած է «Գոնդեան - Ջաքարեան» Վասպուրական» աղբյւրի վարժարանի «ձգտում» մանկապատանեկան երգչախումբին համերգը, հոգ բաղմունքան մը ներկայութեան: 60 աշակերտներէ բաղկացած երգչախումբը մեկնարանած է 22 երգ: Յայտագրի երկրորդ բաժինը թափաբական ընդթ ունեցած է, խմբավար Սարգիս Փանոսեանի յղացումով: Դաշնակով ընկերացած է Տիկին Արաքսի Պատեան:

Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Մարտ 26-ին, նշուած է Հ.Օ.Մ.ի «Մայր» մասնաճիւղի շաբաթօրեայ վարժարանին 20-ամեակը: Բացումը կատարելով հանդիսավարուէին՝ Հայկուհի Սեւորեան, չեղած է շաբաթօրեայ վարժարանին օգտակար դերը քսան տարիներու ընթացքին: Ներկայիս վարժարանը ունի 300 աշակերտ: Մասնաճիւղին խօսքը փոխանցած է վարժութեան ատենապետուէր Սոնա Խէլիքեան: Խօսք տուած են անուրէնուհի Աննիկ Սահակեան, Արշո Ստուենեան, Կեդրոնական վարժութեան կողմէ Հայկուհի Գեղինեան - Քոհլը, Շրջանային վարժութեան ներկայացուցիչ Սիրուն Տարաղեան: Գնահատագրեր յանձնուած են վարդգէս Դադարեանին եւ Ռոզա Պետրոսեանին, որոնք անցեալին եղած են շաբաթօրեայ վարժարանի տնօրէններ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

Կլէնտէյլի Եւնայթիքոյ Գոմիւնիթի Եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 25-ին, տեղի ունեցած է Արտաշէս Հայրենի երգահանգը, նուիրուած Աւետիք Իսահակեանի ծննդեան 120-ամեակին: Յայտագրի բաղկացած է հայ երգահաններու՝ Իսահակեանի բանաստեղծութիւններու հիման վրայ յօրինած երգեր: Իրենց երեւանի օֆիսային նախկին մենեջըր, ծանօթ անուն է Արտաշէս Հայրենի Վէրտի, Տիգրանեանի, Չալոյկովի, Արմէնեանի եւ Հայրենեանի օֆիսներուն մէջ մարմնաւորած կերպաներով:

Լոս - Անճըլէսի «Փոփֆ Լը Բոն» պետական վարժարանին մէջ կը դործէ «Արարատ» աշակերտական ակումբ մը, որուն պատասխանատուն է Յակոբ Թերճեան: Դպրոցը ունի 1900 աշակերտ, որուն 500-ը՝ Հայ: Դպրոցին մէջ կը դա-

մտացածին Հայոց տիեզերքն ու անկէ բոլորովին անկախ ֆրանսական հաստատութեան մը հայադիտական դասերու եւ քննութիւններու «հեղք», համարելով զայն իրենց ասպատակութեանց գետին սահմաններէն ներս... Պաշտպանութեան հայերէնի քննութիւնը ալ այդ սահմաններէն ներս կը թուէր ըլլալ. քանի որ կացութիւնը տարբեր էր այդ քննութիւններուն համար: Հոն կը տեսնուէին հայանուն աղաք: Ամէն մէկը նիւթերու ցանկ մը կը ներկայացնէր քննիչին: Կային թեկնածուներ որոնք իսկապէս աշխատած կ'ըլլային նիւթերուն վրայ: Սովորաբար վերտի փոքրամասնութիւն մըն էր այդ թեկնածուներուն խումբը: Մեծամասնութիւնը միմիայն կուգար նիւթերու որոգողութեան: Նիւթերու նախնականութիւնը, պաշարօրէյի քննութեան մը չափերով, արտաոց էր հոն. իսկ տղոց ինքնադրացումները աստիճանական: Հաւանականօրէն չմոռնամ երբեք յուսաւոր թեկնածուի մը պատճառարարութիւնը այդ քննութիւններէն մէկուն ընթացքին: «Ես հայերէն չեմ գիտեր, սակայն հայրս շատ լաւ գիտէ» կ'ըսէր ան, աղաչողական չեղումով: Այդ պահին սկսեալ տարուած եմ խորհիլ թէ մեծ հայադէտի համար վայելող ծանօթ մը իրաւունք ունի, երբ քիչ մը շատ յաճախ կը կրկնէր որ հայերս ստեղծուած մը կարեւոր իրադրութիւններու առաջնիկ ձեռնարկունքն են եղած: Ու անդադարձած եմ որ աշխարհի առաջին քրիստոնէայ Պետութեան ժողովուրդին շատաւելի այդ հայանուն թեկնածուն «ժողապետական դիտելիքներու իրաւունք» իր գիւտով անձամբ մը եւս կը փաստէր... հայկական ճարպիկութիւ-

տականութիւ հայերէն լեզու եւ պատմութիւն, 15 հայ ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ եւ 10 օգնականներու կողմէ, որոնք կը մնարուին Լոս - Անճըլէսի Կրթական Հիմնարկին կողմէ: Տարիներու ընթացքին, պետական պիւտճէով, վարժարան կրցած է հիմնել դրադարան մը 5000 հայերէն գիրքերով: Աշակերտական ակումբը կը կազմակերպէ մշակութային, արուեստի եւ այլ ձեռնարկներ:

Փաստարկային Մարտի Հայրենակցական Միութեան «Աստուրեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 2-ին, տեղի ունեցած է արտաստեղծութեան վարպետ Սուրենիս Գարբիէլեանի յիշատակին նուիրուած ձեռնարկ մը: Բացումը կատարած է Միութեան ատենապետ Տիգրան Գալստեան: Շաք թուական հանդէս եկած է Վ. Դաւթեանի, Ս. Կապուսեանի, Պ. Սեւակի, Շ. Աղ. Նաւարի եւ Յ. Շիրազի բանաստեղծութիւններու արտաստեղծութեամբ: Երգչուհի Աննա Նշանեան, քանի մը խօսքով անդրադառնալէ ետք Սուրենիս Գարբիէլեանի վաստակին, մեկնարանած է չորս երգեր, նուիրուած՝ ողբացեալի յիշատակին: Հուսկ, Յարութիւն Գարբիէլեան արտաստեղծ է Պարոյր Սեւակին, Չարենցին, Ժապ Յակոբեանին, Ալիս Օտապալեանին եւ Թաթուլ Այնճեանին քերթումներ:

Սան - Ֆրանսիսքոյի Ժողովուրդային Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ, Ապրիլ 8-ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը, նուիրուած Յարութիւն Պալեանին, կազմակերպութեամբ Համալսարանի «Նիկոլ Աղբալեան» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Նուպար Տէմիրճեան: Տիգրան Ռուշին անդրադարձած է Յարութիւն Պալեանի Պէյրութի «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբի մասնակցութեան, աստիճանական աստիճանական արձանագրած յաջողութիւններուն, Պէյրութին մինչեւ Սան - Ֆրանսիսքոյ երկարաձգուող աշխատանքներուն եւ մշակութային գործունէութեան: Խօսք տուելով Տաթու Ա. Քահանայ Գալստեանը չեղած է Յարութիւն Պալեանի թատերական գործունէութեան նպատակը Սան - Ֆրանսիսքոյի հայկական դպրոցին մէջ: Չարեն Մեքլոնեան, Եղիկ Բալայեան եւ Սարգիս Քիւրճեան անդրադարձած են մեծարանքի կեանքին դանապահանգրուաններուն, նկարագրային դիտարկուն: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Գեորգ եւ Հիլը Պարալեան, Մարո Տէմիրճեան եւ Արաքսի Մարեան: Շնորհակալութեան խօսք արտաստեղծ է Յարութիւն Պալեան, անդրադառնալով նաեւ Համալսարանի միջոցառման մէջ բաղմունքային յիշատակներուն, Գասպար Իփէկեանի եւ Ժորժ Սարգիսեանի ղեկավարութեան տակ թատերախումբին արձանագրած յաջողական յաջողութիւններուն:

Թ.Թ.Ա.Ի.Յ

նր: Յետագային, այս տղեկն ալ հայադէտ մը եղած ըլլալու է. քանի որ «ընդունուած է» այլեւս որ հայադիտութիւնը ասանց հայերէնագիտութեամբ ալ կը կատարուի:

Այդ անցնող տարիներու ընթացքին պատահած է որ հարցնեմ իւրովի՝ «Ի՞նչ գործ ունիմ այս տապալին մէջ»: Պատասխանած է իմ բախի մը որուն համար գիտութիւնն ու արուեստը մասն էր ատեններու յառաջիմասէր ազատագրութեան դերագոյն արժէքներուն, ընդ որս լեզուները: Ինչ որ ալ ըլլային այդ լեզուները՝ հայերէն, սուրիլ, քերթեան, Քրեթեան կամ քրեթեան: Կը ջանային խորանալ լեզուներուն մէջ, մտերմանալ այդ լեզուներուն հետ: Այս մօտեցումով է որ կը խորհէին եւ ներկայիս ալ կը կարծեմ որ լեզու մը, որ պիտի է հայերէնը, ըլլալով հանդերձ ազգային կամ այլ հաւաքականութեան մը հոգորդակցութեան ընդհանրացած միջոցը, կը պատկանի համամարդկային արժէքներու հանգանակին:

(Շար. 1)

(*) Խորհրդակցեմ է. միջադեպային մասնաւոր հատուածի կազմակերպութիւններու տնտեսական ու գաղափարային (իսկ Կոնֆիդիկալան եւ ֆինանսական) միջազգային յարաբերութեանց մարդկային մէջ: Անցեալին եղած է անեւ բարձրագոյն ուսմանց դասախօս, ի մէջ այլոց արտաքին փախիգ, արեւելեան լեզուներու եւ քաղաքականութեանց Ազգային Հիմնարկի քաղաքականութեան Հայոց միջադեպային հետազոտութեան եւ դպրոցի քաղաքականութեան:

ԶԱՅՆԵՐ

ԳԱԽԱՌԵՆ

Հ. ԿՂԵՄԵՍԻ
ՔԱՂԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ
45-ԱՄԵԱԿ

Լիոնի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին՝ ուր տակաւին Գաղղաղաբէր խոնկը կը բուրէր, ապրեցաւ յիշատակելի օր մը՝ Կիրակի, Ապրիլ 16-ին։ Ս. Յարութեան տօնն էր ու բազմաթիւ հաւատացեալներ ներէր ու բազմաթիւ հաւատացեալներ ներէր էին Հին Հայաստանի Կիրակի, 12 տարիներէ ի վեր, Հայ Կաթողիկէ հաւատարմութիւնը ժողովրդապետը՝ Հայր Կղեմէս Վրդ. Մալճեան բարձրացաւ խորան մատուցանելու պատարագը։ Բայց, այս պարտանքն էր նմաներ նախորդներուն, որովհետեւ ան կը նշէր իր քահանայական ձեռնադրութեան 45-րդ տարեդարձը։ Ենթադրուի՝ Յարութեան խորհուրդէն անբաժան, մեղմէ իւրաքանչիւրիս դադարաւորական պէտքէ կ'ազատէ, քալելու Յիսուսի գծած ճամբէն, միայնով միշտ Հայ։ Այս խորհրդածութիւններով լեցուած՝ պատարագէն ուղղեց իր քարոզչական հաւատացեալներուն, ահաբեկելով նաեւ Ապրիլեան զոհերուն՝ «որոնց նահատակութիւնը պիտի մնար ունայն առանց Քրիստոսի խոտացած Յարութեան»։

Տօնական օրերու ոգեւորութեամբ, եկեղեցւոյ Ս. Մեսրոպ երգչախումբը կատարեց եկեղեցական պատարագի երգեցողութիւնը, երգչոճահար Աննա Գալայճեանի ղեկավարութեամբ։ Գաղղաղի հանրահանօթ մենակատարներ՝ սոփրանօ Լիւսի Քլարմիւրճեան ու թենոր Ժորժ Սանթրոսեան, տպաւորիչ պահեր ապահովեցին լիճքի եւ ընդ հողուրդ քում՝ ազօթք մեկնարանելով։ Պատարագի աւարտին, բոլոր հաւատացեալները հրաւիրուեցան յարակից սրահ մը, մասնակցելու՝ ինչպէս ամէն Կիրակի, աւանդական հիւրասիրութեան։ Ու մենք պատարագի վարդապետին հետ, փոխադրուեցանք 45 Զատիկներ առաջ, Ապրիլ 3-ի Կիրակի օր մը՝ Հոռոմ։ Լեւոնեան վարժարանի եկեղեցւոյ խորանին առջեւ, ինք՝ երիտասարդ սարկաւազ, կ'օժուէր կուսակիցօն քահանայ, Սարգիս Եպիսկոպոս Արքահայրնի ձեռնադրութեամբ։ Վերադառնալով Լիւսիան, եօթը տարի պիտի պաշտօնավարէ իրեն հայ դրականութեան ուսուցիչ։ Զմառի մայրապետներն մէջ։

Միշտ Պէյրութ, ութ ուրիշ տարիներ պիտի ստանանք Մեսրոպեան վարժարանի

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊէՅՐՈՒԹԻ մէջ, Ապրիլ 17-ին, դուրսուած է Հ. Մ. Լ. Մ.-ի Պատգամաւորական Ժողովը որ, հանգամանօրէն քննարկած է Միութիւնը յուզող զանազան հարցերը, պատրաստած է յառաջիկայ քառամեակի աշխատանքի մարզերը ու ընտրած կեդրոնական նոր վարչութիւնը, որու 11 անդամներն են. - Տոքթոր Միսակ Արզումանեան, Միհրան Շիմշիրեան, Կարօ Թիւթիւնճեան, Պատրիկ Կիւլպէնկեան, Անդրանիկ Պէյրութեան (Լիւսիան), Վարուժան Սերոբեան (Գաղղաղ), Գոգո Պալեան եւ Ժիրայր Սարգիսեան (արեւմտեան Միացեալ - Նահանգներ), Սարգիս Ստեփանեան (արեւելեան Միացեալ - Նահանգներ), Հրաչ Միսեռեան (Ֆրանսա) եւ Մանուկ Հայրապետ (Սուրիա)։ Համագործակցութեան ժողովին բացումէն առաջ Պրումմայի «Գրիօն» պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է պատշաճ ընդունելութիւն մը, որու ընթացքին ողջոյնի խօսք արտասանած է Միսակ Արզումանեան հաստատելով որ Հ. Մ. Լ. Մ.-ի այս դերագոյն ժողովը տեղի կ'ունենար «Բարձրացիր, բարձրացուր» նշանաբանին հաւատարմութեամբ։

ՊէՅՐՈՒԹԻ «Յովհաննէս Պողոսեան» թատերասրահին մէջ, Ապրիլ 6-ին, թատերական արտասանական յաջող երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Հոռոմ Ժիրայր Փափազեանի եւ Նորա Արմանի։ Հանդիսութեան նախաձեռնած էր Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը եւ երեկոյթը մաս կը կազմէր Թէքէեանի մահուան 50-ամեակին նուիրուած ոգեկոչութիւնը։ Երկու մասէ բաղկացած յայտարարութիւնն ու Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ ժողովրդապետութիւնը։ 1966-ին, պիտի մեկնէ հարաւային - Ամերիկա, ու այնուհետեւ Պրազիլի ու Արժանթինի հայ դպրութիւնները պիտի ըլլան յաջորդաբար իր առաջնաւարտները։ Տասնութ երկար տարիներ, պիտի սերմանէ սէր ու հաւատարմութիւն Աստուծոյ ու հայրենիքի հանդէպ, թողովով անմոռանալի հետքեր։ 1984-ին, Հայր Կղեմէս վարդապետ պիտի հասնի Լիոն, Հայ Կաթողիկէ համայնքը ծաղկեցնելու դժուարին պարտականութիւնը իր ուսերուն վրայ կրելու։

Հրաժեշտ առնելով, մաղթեցինք իրեն տակաւին կորով ու երկար կեանք, ըսելու ամէն օր Նարեկացիի հետ։ «Յիշատակաւ կենարարին ձեններով»։

ՎԱՐԴԱՆ

զիրը ընդգրկած է հայ թէ օտար հեղինակներու գործեր։

ԱՅՆՃԱՐԻ Ազգային «Յառաջ - Գ. Կիւլպէնկեան» երկրորդական վարժարանին մէջ, Ապրիլ 2-ին, զետեղուած է յուշաքանդակ մը ի յիշատակ բանաստեղծ Պետիկ Հեղինեանի (Պետրոս Հեղինեան)։ Վարժարանին տնօրէնը՝ Գալայր Թաշճեան ամփոփ գիծերու մէջ ներկայացուցած է վարժարանի սաներէն՝ Պետիկ Հեղինեանը շնորհով թէ՛ «Ան հարազատ ծնունդն է այս հարազատ օջախին»։ Յայտարարած է նաեւ որ վարժարանին տնօրէնութեան որոշումով, ամէն կրթական տարեկշիւին Մարտ ամսուան երկրորդ շաբաթը պիտի յայտարարուի «Պետիկ Հեղինեան» շաբաթ եւ պիտի յատկանշուի բանաստեղծական մրցումներով։ Խօսք առած են նաեւ Եսայի Հաւաթեան, Հենրիկ Իգիթեան եւ Ժանօթ Բեմադիր՝ Վարուժան խորհեան։ Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը։

ՍՈՖԻԱՅԻ Ազգային Տան մէջ, Մարտ 31-ին, ուսուցչուհի Սաթենիկ Մարտի համերգ մը կազմակերպած էր իր մանուկ եւ պատանի դաշնակահարներու մասնակցութեամբ, նուիրուած այս տարի՝ Ապրիլեան 80-ամեակին։ Բացումը կատարելով լրագրող՝ Տիկին Վարդանոյ Թովաթեան անդադարձած է եղբուն եւ բացարձակ անոր իմաստը հայ ժողովուրդին համար։ 12 Հայ եւ պոլիկար աշակերտներ նուագած են հայ թէ օտար յորինութիւններու գործերէն։

ՓԼՈՎՏԻԻ մէջ, Ապրիլ 12-ին, իր մահականացուն կնքած է եկեղեցական վարչութեան ատենապետ՝ Ալան Յովսէփեան, 72 տարեկանին։ Ան երիտասարդ տարիքէն մտած է Հ. Մ. Լ. Մ.-ի շարքերը եւ մինչեւ 1945 եղած է Հ. Մ. Լ. Մ.-ի Փլովտիւի վարչութեան անդամ։

ՊՈԼՍՈՑ Աթաթիւրը Մշակութային Կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 18-ին, ելոյթ ունեցած է Կեդրոնական երգչախումբի մանկական բաժինը։ Համերգը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է, որու ընթացքին աւելի քան 50 մանուկներ հրաժեցուցած են 18 երգեր, թաւ - ջութակահար Գարոնի Էօլէթի մականին ներքեւ։

ԼՈՐԸՆՍ ՏԵՐԵԼ

Պ Ր Ո Ս Պ Ե Ր Ո Յ Ի

Կ Ղ Զ Ի Ն

Ներածական՝ Գործու կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ թարգմանեց՝ ՇԱԳԻ ՏԵՐ - ՄԵԼԻՔՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ձոյն թեմա է։ Զարեան կ'ըսէ թէ ազգային նկարագիրը կը հիմնուի թատերական ստեղծագործութեան վրայ։ Հընչի տեղ մը գրած է, որ Ժալալի տիպարին ըստեղծումէն առաջ Անգլիացիք չէին գիտեր թէ ինչպէս պէտք է վարուին։ Այժմ՝ ազգային նկարագիրը այնքան յստակացուած է, որ ամէն ոք գիտէ թէ ինչ կրնայ աշխատելով սովորական Անգլիացիէ մը։ Հայա Յոյսէ՛րը։ Ասոնց ազգային նկարագիրը հիմնուած է այն ամբողջ վրայ, որ ազգաւ ու կեանքին հարուածուած արեւելք մարդը զուտ ճարտարական չնորհիւ պէտք է առաւելագոյնը կորցէ իր շրջապատին։ Ասոր վրայ աւելցուցէք հիւմորով պատուած ինքնաքննադատութեան համեմատ. եւ ահա կը ստացուի յաւիտեական Յոյսը։ Ներքին մղումով վարուող, յոյսաւորացող, զանազանութեան մէջ անհամբեր, շուտ համակրող, հնարամիտ ինչպէս նաեւ դիւրաւ պատշաճող։ Միաժամանակ վախկոտ եւ հերոս, մեծագործութեան բնածին տաղանդին եւ արամբար-

նութեան թելադրած անյուսութեան միջեւ տարուբերող մարդ։

Այս խոսակցութեանց ընթացքին մեզի կը միանան Նիմիշէ եւ Պետրոս, որոնք անմեղ հաճոյք մը կը գգան Զարեանը քաշընէին։ Մինչ այդ՝ փոքրիկ Ռիան մեղուի պէս կը թռչնայ, սպասելով որ մտնի կոխէ։ Ն. եւ Ես կարգ մը դնումներ պէտք է կատարենք։ Եւրոպ. թատրոնէն առաջ «Կաքաւ»ի մէջ բաժակ մը գինի խըմելու համար կը ժամադրուինք, ապա կ'երթանք մեր գործին։

Կազմարար Նոմիկոսի կրպակին մօտակայ կամարաւոր անցքին շուրջը երկարած են։ Գծագրութեան մի քանի տետր յանձնած ենք, որ կազմէ։ Աւելի հեռուն՝ մեր կողմէ Հոսեան Գողցոյ մկրտուած տեղը՝ պղնձէ մեծ կաթսաներէն կը բարձրանան եփող ձուկի, անուշեղէնի, հացի, սոխի գոլորշիներ։

Հիւսիսէն եկած մարդիկ պար բռնած են։ Հայանցիկ կը նշմարեմ Հայր Նիկոլան, որ կանտաբուլ սիմֆոնիկ զէնքի մը վրայ հակած՝ խոհեմ սակարկութեան բռնուած է։ Աւելի անդին՝ կիրանօրեայ զգեստներով գուզուած Սանդոս կը յառաջանայ՝ յափշտակեալ ունկնդրելով փերեպակներու կանչին ու պոչուտները, մինչ քովէն քալող իր սեւահագաւ աղջկանը շաքարեղէն մը կը լցէ։ Մեր գնումները ընելու հալիւ ժամանակ ունինք, հետեւաբար չեմ համարձակիր հետը խօսելու համար կանգ առնել։

Այս գիշեր քայլերով պիտի վերադառնանք, թէ՛ վաճառքներով եկած էք, - կը դռնէ Սանդոս հեռունէն։

Ժամը եօթնի ատենները՝ «Կաքաւ»ի բարձրորակ գինիէն թուցած՝ Սուրբին եկեղեցիին գիմացի սալաքառակուած հրապարակը կը կտրենք եւ վենետիկեան

քաղաքամասի նեղ անցքերուն մէջէն մեր ճամբան փնտռելով կ'ուղղուինք դէպի հոն, ուր չուրի - թատրոնը պիտի ներկայացուի։ Իտալական դպրոցին կից կորուած պղտիկ պարտէզի մը մէջ վառող լոյսերն ու բազմութեան շուրջ կ'առաջնորդեն մեզ։ Կոնսպիւակցի խմիչքի եւ շաքարեղէնի մեծ առուծարմը ընթացքի մէջ է դպրոցական աշակերտներուն եւ գիւղացիներուն հետ, որոնք այդ փոքր տարածութեան մէջ իրարու վրայ թիմուած նստած են չլացող սպիտակ պատառքին դէմը, որուն վրայ պիտի երեւնայ մեր հերոսը։ Երախաներու խնդրանքներուն եւ կոնսպիւակցի բացումը չիւզող Փլշոյցին ընկերակցութեամբ՝ երկու ջութակահար եւ մէկ թմբակահար աղմկոտ նախերգանքի պէս բան մը կը հրամայեն։ (Կարեւոր նշում. - Իոնական կղզիներու գրաւման ատեն է, որ Անգլիացիները առաջին անգամ ըլլալով հոն ներմուծած են կոնսպիւակցի խմիչքը։ Մինչեւ օրս՝ Գորսի-րացիք հաճողով կը խմեն դայն։ Գանոնի սրճարանին պէս վայրերու մէջ դայն նոյնիսկ կարելի է գնել մեր մանկութեան օրերէն մնացած քարէ փոքրիկ սրուակներով, որոնք գեղարուեստական տեսակէտէն նոյնքան գեղեցիկ են, որքան՝ թանկագիններն մէջ (լեցուած հին - յունական լապտերի ամանները)։

Մեր աթոռները առաջին շաբաթին վրայ են։ Նուազախումբը կը ճգագոյնէ մեր քիթին տակ եւ կոնսպիւակցի խմիչքի վաճառքը կարեւոր յաւելում կ'արձանագրէ չնորհիւ Իվան Զարեանի, որ իր հայրը կը համոզէ մէկական շիշ գինի մեղմէ իւրաքանչիւրին համար։ Ն. կը նախընտրէ Լուկա ունեան, մինչ Նիմիշէ գետնապիտակի տոպրակ մը ձեռք ձգած է։ Այսպէս՝ կազմ ու պատրաստ կը սպասենք Քարակէօղի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՄՔԵՐ

ՄԱՆՏԵԼԱ

ԼՈՐՏ ՊԵՏԻ ԶԵԼԼԱՅ

Անգլիոյ Էլիզապէթ Բ. Թագուհին հարաւի-Ամերիկէ կատարած այցելութիւնը առիթ չեղաւ որ Մանտելա վերածուի Լորտ Նելսոնի։ Ասոր միակ պատճառը կը նկատուի կինը Ուիննին զոր լէյտի կոչելու, աւելի ճիշդ՝ չկոչելու հարցը չէր կրցած լուծել թագուհին։ Ուիննին մասին տրուած տեղեկութիւնները այդ ուղղութեամբ քաջալերական չէին։ Առիթ չեղաւ, այս վերջինը արժանի չէր նկատուած Էլիզապէթ Բ.-ին ձեռքը սեղմելու, կամ անոր ընկերանալու. ամբողջ այցելութեան ընթացքին ան մնաց անկիւն մը ու նաեւ Մշակույթի ու արուեստի փոխ - նախարարի պաշտօնը ալ կորսնցուց։

Տարիներէ ի վեր մամուլը համակրանք չէ տածած Ուիննիի հանդէպ ու ներկայիս կը քողարկուին զանազան պատմութիւններ որոնց անոր անունը խառնուած է։ Անոնց մէջ կայ Անկոլայի աղամանդները փոխադրող ձէթ օդանաւի մը հարցը որուն փոխարժէքը վճարուած չէ. կայ ապարանքի մը ստացման խնդիրը որ կարելի եղած է բարեկամի մը շնորհիւ։ Կայ տակաւին Փաքիստանի վարչապետին կողմէ Կիթերու Լիկային նուիրուած 140 հազար տոպրի չէֆի մը անհետացումը, կաշառակերութեան պարագայներ, եւայլն։ Այս բոլորին հետ, 1988-ին Ուիննիի պահակախումբին կողմէ սպաննուած աղեկի մը խնդիրը. զայն սպաննողը վեց տարի բանտարկութեան դատապարտուած, ապա ներումէ մը օգտուած էր։ Այս բոլորը կը լեցնեն հրապարակը ճիշդ այն պահուն երբ Մանտելա բարձր մակարդակի կաշառակերութեան դէմ արշաւի ճակատ կը բանար, միջազգային ներդրումները հմայելու համար։ Կ'ուզէր ցոյց տալ որ իր երկիրը ոչ մէկ կապ ունէր Կիթերուին այլ վարչապետներու հետ որոնք օրէ օր կ'այլափոխուէին։

Կարելի է այս ամէնուն մէջ մէկը, դրնել Ուիննին։ Նելսոն եւ ինք գրեթէ միշտ զատ ապրած են. հազիւ ամուսնացած, չորս ամիս ետք Նելսոն բանտարկուեցաւ։ Եւ երբ 27 տարուան արդարաւիտումը վերջ գտաւ, առաջին արտաշարութիւնը ուղղուեցաւ կնոջը որուն քաջութիւնը դրուատեց, ըսելով. «ամբողջ այս տարիներուն ընթացքին կնոջս կեանքը աւելի սարսափելի եղաւ քան իմս»։ Անկէ ի վեր զոյգը բաժնուած կ'ապրէ։ Այսուհանդերձ, Ուիննի տպաւորիչ ու բազմութիւններու վրայ, ազդեցութիւն ունեցող տիպար մըն է. կը հպարտանայ որ կարող է, ի հարկին, փողոց իջեցնել երկու միլիոն հոգի։ Նելսոն Մանտելա անկէ 16 տարի մեծ է ու առողջական հարցեր ունի։ Այս բոլորը դիմքը երկար ատեն վարանումներու մեղած էին, Ուիննին կատալանութեան հետացնելու նիւթին մէջ։ Ան կը նախընտրէր քաղաքական մարզին մէջ զայն քովը ունենալ, քան դէմը։ Բայց այնպէս կը թուի որ վճռական ըլլալու ժամանակը հասած է վերջապէս իրեն համար։

ՔԱՂԱՆ

Ներկայացումը դիտելու, քաջ գիտնալով որ անոր հապիտութիւններէն զուարճանալով հանդերձ՝ գործածած յունարէնը պիտի չհասկնանք։

Ահա չորս կողմի լոյսերը կը մարին. շարան. շարան անհամբերութեամբ սպասող դէմքերը լուսաւորուած կը մնան միայն կարմիր յենակի վրայ զետեղուած փայլուն պատաստին լոյսով։ Գերակատարները իրենց տեղերը կը գրաւեն, քանի որ մերթ ընդ մերթ չուր մը կ'անցնի լոյսին առջեւէն. գիւղացի երախաները ոգեւորութեամբ կը ճչան, յուսալով որ շուտով պիտի երեւնայ նաեւ իրենց հերոսը։ Սակայն նուազախումբը՝ կօշիկի ճըղղոցի ձախաւեր միօրինակութեամբ՝ դեռ կը յարատեւէ։ Նախուճք կը խաչաձեւէ շաբաթ մը ծայրը նստած հայր Նիկոլայի նայուածքը։ Տեսնելով որ իրեն կը ժողովին, պարտք կը համարի ձեռով մը նշել թէ մեղմէ ետ չի մնար. կոնսպիւակցի նիւթ ծախողը մէկգիւր կը հրէ, կարմիր թաշկինակի մը մէջ աղմուկով կը խնջէ, փողոցին գիմացի կողմի սրճարանատիպը հասցէին կը դռնայ տիրական շնչով։

- Հէ՛յ, Նիկո՛, թոնիկիս համար «Ջրամոյն» մը բեր, հաճիւ։

ՅԱՌԱՋԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼՂՀ-Ի ԵՐԵՒԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՑ ՄԱՆՈՒԷԼ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

ԵՐԵՒԱՆ. - («Յառաջ»).

Մ. Սարգսեան երիտասարդ դիւանա-
դէտ մըն է որ կը գլխաւորէ ԼՂՀ-ի երե-
ւանեան ներկայացուցչական գրասենեա-
կը. այլ խօսքով՝ ան ԼՂՀ-ի Ա. դեսպանն է
ամենամօտ «արտասահմանեան» մայրա-
քաղաքին՝ Երեւանի մէջ:

Ներկայացուցչութեան չէնքը կը գտնուի
քաղաքին կեդրոնական մէկ պողո-
տային վրայ: Մուտքին, միշտ համազգես-
տաւոր երկու զինուոր հարցական նայ-
ուածքով մը կ'ուզեն տեղեկանալ այցե-
լութեան նպատակին: Չայն յայտնելէ
ետք երկար - բարակ ձեւակերպութիւններ
ընաւ անհրաժեշտ չեն բարձրանալու
համար Բ. յարկը ու բախելու Մ. Սար-
գսեանի ընդարձակ աշխատանքակին
դուրը: Անհրաժեշտ նուազագոյնով կա-
նաւորուած այդ աշխատանքակին մէջ
ընդարձակ երիտասարդ դիւանագէտին
հանդիպելու առիթը ունեցանք Մայիս
1-ին, ԼՂՀ-ի խորհրդարանական Բ. ընտ-
րութեան յանձնարար:

Հ. - Կրնայի՞ք ամփոփ տեղեկութիւն
տալ խորհրդարանի կազմին ու երէկուան
ընտրութեան մասին:

Պ. - Այս Խորհրդարանը որը 33 անգամ
պիտի ունենայ, պիտի աշխատի արհես-
տավար սկզբունքով. բոլոր պատմադա-
տքները պիտի աշխատեն օրէնսդրական
հարցերի շուրջ: Դրա սկզբունքը նա էր
որ ոչ մի պաշտօնեայ իրաւունք չունէր
ընտրութեան մասնակցելու: Անշուշտ այս
խորհրդարանը կցորդ կը լինի կառավա-
րական համակարգի:

Այս սկզբունքով էլ առաջին փուլում
ընտրուեցին 24 պատգամաւոր: Մեծ մասը
նոր պատգամաւորներ են: Հին կազմից,
ինչպէս գիտեմ, կան Կարէն Բարսեղեանը,
Վաղին Թաթումեանը, եւայլն: Այս ան-
գամ աւելի շատ կ'ինքն կան, 20%: Ընտ-
րութիւնը տեղի է ունեցել մեծամասնու-
թեան սկզբունքով: Կուսակցական ցուցա-
կով ոչ ոք չենք կայացու:

Հիմա որ արդէն 2/3-ը կայ, Խորհրդա-
րան կարող է աշխատել: Մնացածը
կ'ընտրուի Բ. փուլին: Արդէն հնարաւոր
է նախագահը ընտրել, եւայլն:

Հ. - Մասնակցութիւնը ի՞նչ հաւանա-
ւորութեամբ եղաւ:

Պ. - Երէկ հազարեցին որ արդէն կէ-
սօրին չըմաններու շուրջ 70 տոկոս մաս-
նակցել էին. բնական էր դա. խաղաղ
պայմաններ են ու հետաքրքրութիւնը մեծ
էր:

Հ. - Կայի՞ք սուր մրցակցութեան երե-
ւոյթներ:

Պ. - Այո. սկզբից արդէն մօտ 70 հոգի
առաջարկուել էին ու 67 հոգի գրանցուած
էր:

Հ. - Իսկ քանի՞ տարուան համար է այս
խորհրդարանը:

Պ. - Չորս տարուան համար:

Հ. - Ի՞նչ ակնկալութիւններ կան գլխա-
ւորաբար:

Պ. - Այս խորհրդարանը շատ հարցեր
կը ճշդի օրէնքների վերաբերեալ: Մենք
պետութեան կայացման ընթացքի մէջ ենք
ու ժամանակաւոր օրէնքներով, փաստա-
թղթերով ենք առաջնորդուած: Կարծում
եմ որ շատ օրէնքներ կը ճշդուեն, շատ
բաներ կը փոխուեն:

Հ. - Ենթադրելի՞ք է կառավարութեան
փոփոխութիւն:

Պ. - Չեմ կարծում:

Հ. - Դարբարաբան ցակատին հրապա-
րար քանի մը օրէն տարին կը լրացնէ՝
վերջին օրէնուն միջազգային քանիք,
աշխատանքներ, երթուղիքներ ուղարկա-
ւեն: Արդեօք աւելի մնացած կարգադրու-
թեան լուրջ յոյսեր ու հեռանկարներ
կան:

Պ. - Մի տարուայ խաղաղութիւնը շատ
մեծ բան է: Դիւանագիտական ջանքեր են
թափուած որ բոլոր կողմերը քայլեր առ-
նեն, ինչպէս պատանդների հարցում,
եւայլն: Բայց ինչ որ թուում է թէ ջան-
քերի աշխուժացում է, ցաւօք ես կարծում
եմ թէ այնքան էլ մեծ բան չէ. եւ մէկ -
մէկ հակառակի հակումներ են առաջա-
ցնում: Որովհետեւ տարբեր պետու-
թիւններ տարբեր շահեր ունեն եւ թէ՛
Օ.Է.Ս.Ս.Բ.-ն, թէ՛ Ռուսաստանը միջամե-
տելով մեր գործերին լինում է որ եւ բար-
դացնեն վիճակները: Նրանք անում են
առաջարկներ որոնք հակասում են իրար:
Այդ պատճառով սա ամենօրեայ գործ է
մեր համար: Մենք սովորել ենք ու դրա
հետ չենք կապում մեր լուծումը:

Հ. - Միջազգային այս քանիքին գաւտ
տեղի կ'ունենա՞ն գոտ երկկողմանի. Ղա.
րաբար. Աղբրեջան. - համընդհանր:

Պ. - Շատ նուազել են դրանք: Լինում
են պահեր երբ յաճախողէ՞ք են լինում
հետախօսային կապեր կամ զինուորական-
ներու հանդիպումներ, բայց վերջերս շատ
նուազել են: Մենք միշտ պատրաստ ենք
դրանց եւ ուզում ենք որ ուղղակի կապեր
լինեն:

Հ. - Առջի օր հետախօսիլ լուրերէն հա-
ղորդուեցաւ որ Ալիեւ ըսած է թէ պատ-
րաստ է զինուորներու, յաճախ խաղաղու-
թեան կը կարծե՞ք թէ լուրջ մտադրու-
թիւններ կան:

Պ. - Պէտք է հասկանալ թէ ինչ են նշա-
նակում այդ զինուորները: Ես չեմ կար-
ծում որ Ալիեւը ընդհանրապէս պատ-
րաստ է ինչ որ զինուոր անելու:

Հ. - Այս համընդհանր առիթ մըն է նաեւ
տեղեկացնելու գործնական կարգ մը պա-
րապետութեան մասին անոնց համար
պիտի ուզեն ԼՂՀ այցելել: Գլխաւորը,
օրինակ, վիզայի հարցն է: Կարելի՞ք է
գայն ունենալ, դիմելով Հայաստանի դես-
պանատուն կամ հիւպատոսարաններում:

Պ. - Ոչ: Նրանք ոչ մի իրաւունք չունեն
այդ հարցերով դրադելու: Այդ մեր պե-
տութեան գործն է եւ ես այստեղ եմ այդ
վիզաներ տալիս: Բոլոր նրանք ուղբեր
մարդասիրական օգնութիւն են տանում,
առանց վիզայի են անցնում, մեր կողմից
տրուած մի նամակով: Մնացած բոլորը՝
գրասարձակ, լրագրող, եւայլն մեր մօտ
ընդունուած կարգով ստանում են վիզա:
Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները համար
20 տոկոս է, արեւելեան երկիրների հա-
մար 10 տոկոս: Կարելի է ասել թէ դա
հեւական ընդթ ունի, բայց կանոնաւո-
րում է մուտքը: Յունուարի 1-ից այս
կարգը կիրառուում է եւ բաւականին կար-
գաւորուեց:

Մ. Սարգսեանի հետ խօսակցութիւնը
կը ծաւալի աւելի լայնածիր հունով. ան
կը հաւատայ որ նոյնիսկ կոխներու ամէ-
նէն բուն շրջաններուն ռազմավարքէն,
զինուորի կօչիկէն աւելի կարեւոր է ազ-
գային մտածողութիւնը զարգացնելու գոր-
ծը: Կ'ուզէ որ սակաւաթիւ անհատներ
միայն չըլլան այդ մտահոգութիւնը բաժ-
նողները. կ'ուզէ նաեւ որ ունենան հա-
րուստներ որոնք նիւթական միջոց յատ-
կացնեն մտածելու գործին լծուած միտ-
քեր ունենալու համար: Ազգային վերկու-
թեան միակ ելքը կը նկատէ ճիշդ մտածու-
մին զծելը ուղին. աւելի քան զինուո-
րական յաջողութիւնները, աւելի քան
տնտեսական բարօրութիւնը: Տարօրի-
նակի: Թերեւս, յատկապէս մեր իրակա-
նութեան համար: Բայց ժամանակը չէ՞
արդեօք լուրջ հաշուեկշիռի մը թէ մեր
աւանդական «զինութեան» ուր հասած
ենք, մինչ ո՞ր հասած պէտք է ըլլա-
յինք...:

Ա. ԹՈՒՌՈՅԵԱՆ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ

30 միլիոն կը նկատուի հեռագրողնե-
րու թիւը, Մայիս 2-ին, երբ Ա. կայսեր
եւ «Ֆրանս 2» կը ափուէին երկու թեկնա-
ծուներու վիճարկումը որ տեւեց 2 ժամ
եւ 17 վայրկեան: Ի՞նչ բերաւ:

Իրականին մէջ մեծ բան չբերաւ եւ նոյն-
իսկ կարելի է ըսել թէ յուսախար ալ
ըրաւ: Խիստ քաղաքավար, բաւական տա-
փակ, զիջ մը վարժապետական, հանդի-
պումը ատեն - ատեն նոյնիսկ ձանձրացու-
ցիչ կը դառնար: Խորքին մէջ, երբեմն
այն տպաւորութիւնն ալ կար որ հիմա-
կան տարբերութիւններ չկան երկու թեկ-
նածուներուն միջեւ, գոնէ կարգ մը կեն-
սական հարցերու շուրջ գործադրու-
թիւն, աշխատանք, աշխատավարձի յա-
ւելում, դադարի դադարներու առաջըն-
առնելու պայմաններ, պաշտօնատարնե-
րու նշանակում եւայլն, եւայլն: Ոտակ-
ցութիւնը քեֆիք բնոյթ ունէր եւ երբեք
բանավէճի չվերածուեցաւ, «փոքրիկ նա-
խադասութիւններ» ինչպէս կ'ըսեն չլըս-
ուեցան եւ ի վերջոյ այս հանդիպումը
չկրցաւ կատարել այն վճռական դերը որ
տրուած էր իրեն, այլ խօսքով՝ զրեթէ
աւելորդ վիճարկում մը:

Ի՞նչ նորութիւններ կային: Ծիրաք
կողմնակից է թէ - Վէ. Ա.-ի յաւելումի մը
թոյլ տալու համար որ աշխատավարձե-
րու «ընկերային բնու» թեկնայ, պիւտ-
ճէի բացը կ'ուզէ թեթեւեղ հիմունքով
նախորդ տարուան մուտքին վրայ որոշե-
լու համար ծախքերը, կ'ուզէ ջնջել տալ
1985-ի հրովարտուող որ 35-էն 143-ի բարձ-
րացուցած էր հանրային հաստատու-
թեան տնօրէններու նշանակումը պե-
տութեան ղեկավարին կողմէ: Այսինքն
կան չի գտնել նախադասական ժամանա-
կաշրջանի փոփոխութեան (7-էն 5 տարիի
իջեցել) հարցը, հիւլէական փորձերը
դադարեցնելն ալ խոհեմ չի նկատել, առ-
պիտ: Ժողովին, եթէ ընտրուի, պարզ է
պիտի լուծէ Ազգ. Ժողովը: Ինչ վստահ
է որ լայն մեծամասնութիւն մը պիտի կա-
րենայ ապահովել, Ծիրաք, ընդհակա-
ռակ կը խորհի որ երեսփոխանական նոր
ընտրութիւններէն կրնայ ծնիլ այլ մեծա-
մասնութիւն մը, ուրեմն՝ նոր համակե-
ցութիւն մը եւ երկրորդ կառավարելու ան-
կարելիութիւն մը:

Հարցը հոն է որ երկուքն ալ լուծումներ
ունին երկրորդական հարցերու շուրջ,
բայց աւելի դժուար է հիմնական լուծում-
ներ գտնել ժողովուրդը տաքապեցնող
բուն խնդիրներուն համար՝ աշխատանք,
ընկերութիւն, դադար, ապահովութիւն
եւայլն: Կարգադրութիւններ կ'առաջար-
կուին աշխատանք ստեղծելու համար,
բայց համոզիչ չեն եւ չի խօսուի աշխա-
տադրուածներու մասին, նաեւ հանրային
սպասարկութեան մէջ (երկաթուղի, էո-
նիթեր, թղթատար եւայլն): Ի՞նչպէս
կարելի է աշխատավարձի յաւելում
ընել, պահպանելով զօրաւոր Ֆրանք մը
եւ չվտանգելով դրամահոսութիւնը: Ժոս-
փէն կը խորհի որ աշխատանքի ժամանա-
կը հետզհետէ նուազեցնելով (մինչեւ 37
ժամ) կարելի է աշխատանք ստեղծել:
Ծիրաք կը կարծէ թէ բան չի փոխել: Վեր-
ջապէս, ինչպէս ըսինք, իրենց դասը լաւ
սորված աշակերտի (մասնաւոր՝ Ժողովին)
տպաւորութիւն ձգող այս թեկնածու-
րը ոչինչ ըսին որ տպաւորէր եւ վարանող
ընտրողները անմիջական ընտրութիւն
մը կատարէին: Իրենց կը մնայ, մինչեւ
Կիրակի, նոր ջանքեր թափել, քանի որ
այս վիճարկումը ոչ մէկ յաղթական երե-
ւան հանեց, զրեթէ հաւասար արդիւնք
մը արձանագրելով, նոյնիսկ եթէ Ծիրաք
աւելի ինքնավստահ կը թուէր եւ փոր-
ձառու:

ԸՍՏ «ԱԼ ՀԱՅԱԹԻ» ԹՈՒՐԻԲԻԱ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ԱԴՐԻԵԶԱՆԻ ՆԱԽԹՈՒՂԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԱՆՑՆԻ

Արարական «Ալ Հայաթ» (Մայիս 3) օրա-
թերթի թղթակիցը կը հաղորդէ Պոլսէն,
որ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Էրաթ
Ինչօնլու, Բաքու կ'երթայ երեք զլխաւոր
նիւթեր քննելու ազերի իր պաշտօնակից՝
Հասան Հիւսէյնովի հետ:

Առաջինը կը վերաբերի Ադրբեջանէն
Միջերկրական դաջող նաւթուղիի ծրագրի-
րին: Ըստ Թրքական Արտաքին նախարա-
րութեան աղբիւրներու (որոնց հետ թեր-
թին թղթակիցը խօսած է) Ինչօնլու պի-
տի փորձէ համոզել իր խօսակիցները որ
ընդունին այս նաւթուղիի Հայաստանէն
անցընելու տարբերակը, «բան մը որ Ան-
գլաբայի եւ Ռաշիկթընի նեցուկը կը
վայելէ», առանց զայն կապելու հայկա-
կան ուժերու քաջութեան «Ադրբեջանի դը-
րաւեալ հողամասերէն», կամ պատերազ-
մի վերջնական աւարտին կամ ալ փախը-
տականներու վերադարձին: Թրքական
թէզը այն է որ նաւթուղիին ծրագիրը
կրնայ նպաստել այս հարցերու լուծու-
մին, ապացոյց հանդիսանալով Բաքուի
բարի կամեցողութեան: Թուրքիոյ օրա-
յին ճամբաներու բացուիլը՝ Հայաստանի
ի նպաստ, նոյն նպատակը կը հետապն-
դէ, կ'ըսէ արաբ թղթակիցը:

Երկրորդ հարցը կը վերաբերի Ադրբե-
ջանի մէջ առկայի վիճարկութեան խա-
րիսներ հաստատուելու ծրագրին: Ըստ
ադրբեջանական ընդդիմութեան, կը խօս-
ուի ժապաւա կոչուած վայրը նման խա-
րիսի մը հաստատուելու մասին: Արդ,
ըստ Թրքական Արտաքին նախարարու-
թեան աղբիւրներուն, արուած ըլլալով
որ Ռուսները արդէն զինուորական խա-
րիսներ ունին Հայաստանի եւ Վրաստա-
նի մէջ, նման խարիսի մըն ալ ժապաւա-
յի մէջ՝ «կը վտանգէ Թուրքիոյ ազգա-
յին ապահովութիւնը»:

Վերջապէս, թերթը կ'ըսէ թէ Ինչօնլու
պիտի փորձէ համոզել Բաքուն, որ «Շահ
Տէնիլ» կոչուած նաւթահորէն ալ բաժին
հանուի Թրքական ազգ. ընկերութեան եւ
Հանուի Թրքական ազգ. ընկերութեան եւ
Պարսիկները (որոնց բաժին կ'առաջար-
կուի Ադրբեջանէն կողմէ, որպէս միւ-
թարութիւն, միւս երեք նաւթահորերէն
անոնց դուրս ձգուելուն փոխարէն) հոն
առանձին չմնան: Յիշենք որ նոյնպէս բա-
ժին կ'առաջարկուի Ֆրանսական «Էլֆ»
ընկերութեան, Ֆրանսան սիրաշահելու
համար:

Կը կարծուի որ Մայիս 12-ին, Թուր-
քիոյ վարչապետ Թանուք Չիլլէր կրկին
Բաքու պիտի այցելէ եւ Ինչօնլու անոր
այցելութիւնն է որ կը պատրաստէ այս
ձեւով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐԻԲ ԲԱՆԱԿԸ յայտարարած է որ
վերջ գտած է հիւսիսային - Իրաք կատա-
րած իր գործողութեան «զլխաւոր մասը»,
թէ եւ իր ուժերուն մէկ երրորդը դեռ տեղ-
ւոյն վրայ կը մնայ: Ըստ Թանուք Չիլ-
լէրի միայն 2000 - 3000 զինուոր կայ, ինչ
որ չի համարուած ստանալ իրողութեան:
Նախադահ Տէմրէլ ալ սահմանագիծի
փոփոխութիւն մը կ'առաջարկէ Իրաքի
հետ: Կ'ուզէ որ դիժը աւելի վար իջնէ Ի-
րաքի մէջ, լեռներու ստորոտը, որպէսզի
կարելի ըլլայ արդիւնէլ ՓՔՔ-ի թափան-
ցումներ:

ԳԱԼԹԱՆԻՍԵԹԹԱՅԻ (Սիւրիա) մէջ
բացուեցաւ դատաւոր ձեռնարկի ֆալ-
նէի ենթադրեալ մարդասպաններուն դա-
տավարութիւնը: Ծանօթ է որ հակա-մա-

(Շաբ.ը Գ. էջ)

propose
un Cycle
de Conférences-Débats
animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire
**La Puissance
économique
des Arméniens**
du 17ème au 18ème siècle

- Rôle des banquiers dans la vie communautaire arménienne à Constantinople le 12 Mai
- Les financiers arméniens à Venise le 9 Juin.

Les conférences ont lieu à 21 heures à l'Ecole Tebrotzassère : 1, Bd du Nord, Le Raincy
Participation : 50 F. au profit de l'Ecole.
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Կապույտ ինչի Պոլիվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կազմակերպած է՝ «Երազի ճամբով» ժապաւէնի ցուցադրութիւնը, Կիրակի, Մայիս 7, ժամը՝ 15-ին Մշակոյթի Տան մէջ՝
12-14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

նորհիւ Լուս - Անճրլուի գաղութին օգնութեան : Կ'ունենայ 32 դասարան :

Գարնան ծառատունկին առթիւ, Գորիսի մէջ տնկուած են շուրջ 5000 ծառեր :

Կապանի ջրատարերու նորոգման, նորերու կառուցման նպատակով այս տարի տեղական պիւտնէէն յատկացուած է 114 միլիոն Դրամ :

Ստեփանակերտի մէջ բացումը կատարուած է լիբանոնահայ լուսանկարիչ Յովհ. Ճերեճեանի գործերու ցուցահանդէսին : Ներկայացուած են 350 լուսանկարներ, որոնցմէ 50-ը՝ մեծադիր :

Երեւանի կեդր. հիւանդանոցին մէջ մօտ առնէն կը բացուի վէրքերու բուժումի աբլախան բաժնի մը, որ կը կրէ իր բարերարներուն՝ Վարդգէս եւ Մերի Նաճառեան անունը :

Ապրիլ 24-ին Հայաստանի հեռատեսիլը հեռափոխած է Հ. Վերնէօյի «Մայրիկ»ը հայերէնով : Նախապէս սփռուած է հարցազրոյց մը՝ ժապաւէնին հեղինակին հետ կատարուած :

L'ASSOCIATION DU THEATRE DE LA BOHEME
présente
HEY DJAN YEREVAN!
LA NOUVELLE COMEDIE MUSICALE de NAREK DOURIAN
avec la participation des comédiens du THEATRE TIOUZ d'EREVAN
le Samedi 13 Mai à 20 heures 15 précises
THEATRE DE LA SALLE CORTOT
78, rue Cardinet — Paris 17° (M° Malesherbes)
Renseignements et réservations : 43. 76. 83. 28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՍԻՐՏ
ՍՐՏԻ
-- ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ, ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ, ՆԿԱՐՆԵՐ --
Ներածական՝ ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ
290 էջ, Մատենաշար « Յ Ա Ռ Ա Ջ »
Գին՝ 150 ֆր., Թղթատարի ծախքով՝ 175 ֆր.
Դիմել՝ «Յառաջ» կամ Հրամու-Ստուրէլ Գրատուն
(51, rue Monsieur-Le-Prince, 75006 Paris)

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

UGAB-Lyon - Ciné Club
Le CINE-CLUB de l'UGAB-Lyon présente
«LE GENERAL MEKHITAR»
ou «L'ETOILE DE L'ESPOIR»
Réalisation: Edmond KEOSSAÏAN (1978), Arménie
Production: Mosfilm — Armenfilm
avec Sos Sarkisian, Laura Guevorkian
(version française SFP)
le Vendredi 5 Mai à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB
12, rue Emile Zola, Lyon 2°
— ENTREE LIBRE —

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

**CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE**
Dîner Dansant

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «Astrig» d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel organise un D I N E R D A N S A N T le Samedi 6 Mai à l'espace «Charles Aznavour» (Arnouville) avec la participation du chanteur HAGOP MALDJIAN accompagné de son orchestre NAÏRI. Le dîner sera préparé par le restaurateur Jano le Hay d'Alfortville.
Pour tout renseignement/réservation :
Tél. : 39 85 93 40 / 39 85 29 71.

Sortie touristique

La Croix Bleue des Arméniens de France, section «Agnou» d'Asnières organise une sortie touristique en autocar à REIMS et EPERNAY, le Lundi 8 Mai. Départ: 7h30 — Place de l'Hôtel de Ville, Asnières.
● **Matin Reims:** Visite guidée de la Cathédrale et de la Vieille Ville.
● **Déjeuner** à Reims.
● **Après midi Epernay:** Circuit en petit train dans les caves avec présentation audio de la fabrique de champagne. Dégustation.
Contacter Mesdames :
— Danoux 42 - 42 - 85 - 87;
— Gourdikian 39 - 82 - 65 - 91;
— Terzian 43 - 33 - 88 - 93.
Participation : 260 F.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
Հայ կրթական եւ Մշակութային Միութիւն
HAMASKAÏNE
Association Educative & Culturelle Arménienne
ՀԱՄԵՐԳ
Հուրակահար
ԱՐԱ ՄԱԼԻՔԵԱՆ
Դաշնակի ընկերակցութեամբ
ՆԱՅԻՐԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ
Ուրբաթ, Մայիս 12, ժամը 20-30-ին
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16°
(M° IENA)

CONCERT SPECTACLE
CROIX-BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
SECTION TER TAVTIAN DE CHAVILLE 1935 -1995
LE SAMEDI 6 MAI 1995
À 20H30
QUATUOR ANI
ENSEMBLE DE MUSIQUE ARMÉNIENNE
KÉRAM
TROUPE DE DANSE AKHTAMAR
COMPAGNIE RICHARD MOURADIAN
VICKEN

THÉÂTRE
"ATRIUM"
À CHAVILLE
3 BIS PARVIS R. SCHUMAN
885 AV. R. SALENGRO - 92370 CHAVILLE
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS AU (1) 47 50 29 04

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆԻՔ

Յաւատ Ողբացեալ Ալէն Պաքընեան մահուան եւ յուզարկաւորութեան առթիւ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է փոխանակական կատարուած հետեւեալ ծրարատուութիւնները . -

Պր. Բօլ Քէշեան 500 Համազգային եւ Աստուծոյ Եղբարք 400 Համազգային եւ 200 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Արամ Պատմաճեան 100 Համազգային եւ 100 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիպ Գաղաթեան, Տիկին Մարկոսեան, Պր. Վահագն Տէր. Վարդանեան 200-ական Ֆր. Համազգայինին, Պր. Լազար Տէրիմէճեան 100 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Ժապ Պողոսեան, Տէր եւ Տիկին Ալէն Արիկեան 200-ական Ֆր. Համազգայինին, Պր. Արմէն Ութուզեան եւ Պր. Ֆրանսիս Գուրազեան 400 Ֆր. Համազգայինին, Օր. Մարօ Գաղաթեան, Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան 300-ական Ֆր. Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ֆէրիօ, Տէր եւ Տիկին Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Սեթ Յովհաննէսեան 200-ական Ֆր. Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ժիլյէն Մարգարեան, Տիկին Պէթրիս Քէզէնճեան 500-ական Ֆր. Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիպ Գաղաթեան 100 Ֆր. Համազգայինին, Կարպիս Աստուծոյ 300 Ֆր. Համազգայինին եւ 100 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Ռոմէ, Տիկին Նելիաքէթ Մարմէճեան, Սարգի Տիկին Պապեան եւ Պր. Շարլ Պապեան 500-ական Ֆր. Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Սրապեան 100 Համազգայինին եւ 100 Եկեղեցւոյ, Թորոսեան ընտանիք 100 Համազգայինին եւ 50 Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Հայկ Աճէմեան 100 Եկեղեցւոյ, Տիկին Գաթրիկ Վէլթէ Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Վարդեան 200 Ֆր. Համազգայինին, Եօթնըրարեան ընտանիք 500 Ֆր. Համազգայինին, Տէր եւ Տիկին Ալեքս Մանուկեան 200 Ֆր. քաղաքի Կապույտ ինչին :

Փիա այդ դատաւորին կառքը օդը ելաւ 1992 Մայիս 23-ին, Փալերմայի կառուղիին վրայ : Դատաւորը, կինը եւ երեք թիկնապահներ մեռան : Այսօր դատարանին առջեւ է մափիայի դիւանոր դէմքերէն՝ (փառէն մը) Սալվաթորէ (Թոթօ) Ռիկնա եւ 40 այլ մեղադրեալներ : Կը կարծուի որ դատաւարութիւնը առնուազն մէկուկէս տարի կ'ընայ տեւել :

«ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ»

(Ապրիլ 28 / Մայիս 3)

ՄԱԿ-ի
ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԼՂՀ-ի ՎԵՐԱԲԵՐՆԱԼ
Ապրիլ 26-ին ՄԱԿ-ի Ապահովութեան խորհուրդը արցախեան հակամարտութեան վերաբերեալ նոր յայտարարութիւն մը հրապարակած է : Նախադասական, այս յայտարարութիւնը իր գլխաւոր դիմելուն մէջ պահանջած է Ապահովութեան խորհուրդի ԼՂՀ-ի մասին նախկին փաստաթուղթերու ոգին : Հայաստանի Արտաքին նախարարութիւնը դնահատած է այս քայլը որպէս փաստ ԼՂՀ-ի հարցով ՄԱԿ-ի հետաքրքրութեան եւ շահագրգռութեան, եւ յոյս յայտնած է որ ան կը նպաստէ մնայուն կարգադրութեան մը գտնելու ջանքերուն :

Այս համոզումով եւ յոյսերով աւարտած է, միւս կողմէն, Ապրիլ 27-ին Երեւանի Սպայի Տան մէջ տեղի ունեցած երկխօսութիւնը՝ Պաշտպանութեան նախարարութեան պատասխանատուներու եւ դիւանորներու հարադատներուն միջեւ : Այս հանդիպումին նպատակն եղած է արծարծել զինուորներու անդադնութեան, առողջապահութեան, իրենց հետ սպաներու վերաբերումին եւ ընկերային ապահովութեան առնչուող հարցեր, որոնց մասին լուսարանութիւններ կատարած են զօրավարներ եւ բարձրաստիճան սպաներ :

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏ

Նախադասական հրամանագրին համաձայն, Մայիս 2-ին Գ. Ս. Բ. դումարած է արտակարգ նիստ, որու օրակարգը կ'ընդգրկէր Սահմանադրութեան նախագիծին եւ հանրաքուէի մասին օրէնքին մէջ փոփոխութիւններ կատարելու հարցեր :

**ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԻՍԻ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ**

Մինսկի խումբի պատուիրակութիւն մը վերջերս դադար է կողկաւ եւ հանդիպումներ ունեցած՝ Բաքուի, Ստեփանակերտի եւ Երեւանի մէջ : Այս հանդիպումներուն արդիւնքներուն նուիրուած երեւանեան մամուլի ասուլիսին, պատուիրակութեան անդամները ըսած են թէ ձեռք ձգուած առաջին կարեւոր արդիւնքը այն եղած է, որ հակամարտող կողմերը համաձայնած են բանակցութիւններու գործընթացը շարունակել, հաւասարապէս յարգելով իւրաքանչիւրին շահերը : Երկրորդ կարեւոր կէտը, որու շուրջ նոյնպէս համաձայնութիւն զոյացած է, կը վերաբերի պատանդներու եւ գերիներու փոխանակման : Այս մասին բանակցութիւններն ալ հաւանաբար կը սկսին Մայիսի ընթացքին :

Հարաբազեան հակամարտութեան դատի շրջակայէն միջնադրի ուժերու թիւը, ներառեալ դէտեր - 4500 կը գնահատուի :

**ԴԵՏԵՐ ՂՐԿԵԼՈՒ
ԿԱՊԱՅՈՒԹԵԱՐ**

Մայիս 1-ին Արտաքին նախարար Վ. Փապուզեան ընդունած է ՄԱԿ-ի եւ Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի ներկայացուցիչները, որոնք Հայաստան կ'այցելեն Յուլիոս Ծի խորհրդարանական ընտրութիւններուն դէտեր զըրկելու առնչութեամբ ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար :

**ԿԱՌՈՂԻԿՈՍԻՆ
ՀԵՐՈՒԱԿԱՆ ԵԼՈՅՆԵՐԸ**

Գարեգին Ա. այսուհետեւ ամիսը անգամ մը ելոյթ կ'ունենայ Հայաստանի ձայնասփռուէն արտասանելու համար իր սրտի եւ մտքի խօսքը : Առաջինը տեղի ունեցած է Ապրիլ 28-ին, Կէսօրին :

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Շուշիի մէջ սկսած է Դանիէլ Ղազարեան երաժշտանոցի վերաշինութիւնը, շը-

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 5
VENDREDI
5 MAI
1995

ՀԱՐԱՇԽ

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPİK MISSAKIAN
83, RUE d'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO : 5,00 F
ՀԱՐԱՇԽԻՆ ԵՄԱՍԻՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
6909 ՏԱՐԻ. ԹԻԻ 18-585
69° ANNEE — N° 18.585

ՕՐՈՒՆ ԽՕՍԳԸ
Թ Ր Ք Ա Պ Ա Տ Ո Ւ Մ
ԹՈՒՐԲ ՄԱՄՈՒԼ

ՎԱՐԸ՝ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԸ

Կիրակի, իրիկուն, Ֆրանսա պիտի ունենայ նոր նախագահ մը որ կընայ հին մարդ էր ըլլալ, եթէ, անդամը մը համար, հարցախոյզները չօրհալին։

Եւ, երբ հին մարդ մը կ'ըսենք, պարզապէս իրողութեան մը հաստատումն է զոր կ'ըսենք։ Արդարեւ, տասնամեակներէ ի վեր, Ֆրանսա չկրցաւ հրապարակ հանել անհատականութեան տէր, նոր դէմք մը որ կարենար իրապէս նոր յոյսերու դուռ մը բանալ, մանաւանդ երկրին երիտասարդութեան համար որու ապրած տաղնապը ամէնէն սուրն է ու կարելոյրը, քանի ինք է որ պարտի պատրաստել վաղուան Ֆրանսան։

Արդ, ի՞նչ է ներկայացուած պատկերը։ Այժմ որ մեծասանները ժամուռն ձախի պատմութեան հազար, կը ջանայ անոր մենաշնորհը եղած ընկերային հարցերով դրաշխ ու ձախ մը որ կը ջանայ գլուխը ցցել, բայց այն տպաւորութիւնը կը թողու, նաեւ որ Միթերանի ժառանգորդը չէ եւ Ֆրանսան կրնայ վաղը սոսիալ - դեմոկրատ նախագահ մը ունենալ։ Արդարեւ, հարկ է խոստովանել թէ աւելի քան տասը տարիներու երկայնքին մասնաւոր բարեկաւումներ չբերաւ ընկերվարական վարչակարգը։

Ով որ ընդգիծութեան հանգստաւէտ աթոռին բազմած է կամ դոնէ գործի գլուխ չէ, գիտէ թէ ի՞նչ պէտք է ընել։ Կը բաւէ որ աթոռը փոխէ եւ այն ատեն կ'անդրադառնայ որ ամբողջով խոստումները տեղ չունին այլեւս, պատասխանատու զերքի վրայ է, հարկ է գիտակցութիւնն ունենալ կարելիին եւ անկարելիին։ Յետոյ, շատ ալ կարելոյր չէ, քանի հասած է նպատակին։

Նպատակը՝ իշխանութիւնն է որ ահաւոր փորձաքար մըն է եւ որմէ ոչ ոք կը յաղենայ։ Ծարաւը այնքան մեծ է որ նոյն իսկ երկրի մը ծանր վիճակը խոհեմութիւն չի թելադրեր։

Արդարեւ, ծանր է Ֆրանսայի վիճակը։ Եւ հարուստ այս երկրին քիչ մը - արդարեւ չի բաւարարուցած - ժողովուրդը մտքէն չի կրնար անցնել թէ ինք ալ կրնար տաղնապի մը դէմ յանդիման գտնուիլ։ Գիտարութիւններն ու գրկանքները քիչ չեն, եթէ նոյնիսկ գլուխը կուգայ գլխաւորը՝ գործադրութիւնը, եւ ինչ որ ալ ըսին թեկնածուները, ոչ մէկը փախաւէն ունի։ Եթէ աւելցնենք բնականութեան, անապահովութեան, բարեկեցութեան, բարոյական տարբերակները սկզբունքներու անկման հանրային անձերու գեղձարարութեան, թրմաբանութեան եւ սիւտաի հարցերը, կը տեսնենք թէ ի՞նչ ծանրակշիւ կացութեան մը մէջ կը գտնուի, այսօր, մեր ընկերութիւնը։

Որո՞ւ ձեռքն է փրկութեան լատը։ Դէմ առ դէմ են երկու քեֆնոքաբներ եւ Մալիս 2-ին, ոչ մէկը իր նոր դիմագիծով, ոչ միւսը իր հին փորձառութեամբ կրցաւ հաւատարմութիւն չի տալ կարենայ բան մը ընել եւ բերել այս իսկական փոփոխութիւնը որու իսկապէս պէտք ունի այս ժողովուրդը։

Այս մթնոլորտին մէջ, դժուար չէ կուսակցութիւն ինչո՞ւ Ֆրանսացիներու քուէ մը տուաւ Ապրիլ 23-ին, որ առաւելապէս արտայայտուեցաւ ի նպատակ ազգայնամոլ շարժումի մը։ Ֆրանսացիներ, նկարագրով իսկ, դէմ կը քուէարկէ։ Այդպէս ըրաւ 1981-ին դէմ քուէարկելով Ժիսքար տէսթէին։ 1988-ին ալ նոյնը ըրաւ դէմ քուէարկելով Շիրաքի ու հաւանաբար նոյնը ընէ Կիրակի։ Այս իրողութեան պէտք է դիտակցի յաղթողը։

«ՅԱՌԱՋ»

Երբ Ադրբեյջանի փոխանակ ալիւրի կեր կը ստանայ Թուրքիայէն

«Պժշկալի մարդիկ» հակադատա խորագրին տակ «Միլիէթ» Մայիս 3-ի թիւին Ա. էլին վրայ կ'անդրադառնայ հետեւեալ պատահարին։

Ադրբեյջան, որ հացի տաղնապ ունի, կանոնաւորաբար ալիւր կը ներածէ Թուրքիայէն։ Վերջին ապապրանքը որ 140 թոն էր, ճամբայ ելած է Անգարայէն եւ երբ հասած է Ադրբեյջան, մեծ եղած է զարմանքը հացի գործարանի բանուորներուն, տեսնելով որ զրկուած ալիւրը ջուր չառնէր։ Անմիջապէս կատարուած են տարբարումական քննութիւններ, արդիւնքէն պարզուած է թէ առաքուած ապրանքը այնքան վատորակ նիւթ մըն է որ կարելի չէ նոյնիսկ ալիւր կոչել եւ հազիւ ընդունելի է իբրեւ անասուններու կեր։ Իսկոյն աղմուկ բարձրացած է Թուրքիոյ մէջ, ճշդելու համար թէ ո՞վ է այս անհամ անակնկալին հեղինակը։ Գրեթէ ինչպէս միշտ նման պարագաներու մէջ, ոչ մէկը կը ստանձնէ պատասխանատուութիւնը եւ վաճառական գործատէրը կը մեղադրէ արտադրող ընկերութիւնը, աւելցնելով որ ինք լաւ որակի ալիւր ծախած է, նոյնիսկ այնքան լաւ որ կարելի էր խառնել նուազ որակաւոր ալիւրով, եւ հոս է որ արտադրողները չափազանցած են։ Բոլորովին տարբեր է այս վերլիկներուն պնդումը, որոնք կ'ըսեն թէ ոչ միայն խառնուած են վաճառականին կողմէ, այլ նաեւ կարենալ պահելու համար իրենց ձեռք ձգած ադրբեյջանական շուկան, ստիպուած երկրորդ առաքում մը կատարած են այս պատահարէն յետոյ, ծախքերն ալ իրենք դիմադրուելով։

Ներկայիս հետաքննութիւնը տեղաքալ կ'ընէ, քանի որ ամբաստանեալ վաճառականը իր յանցանքին որպէս փաստ կը պահանջէ ապրանքը, որ սակայն անկարելի է վերստին Անգարա բերել, ադրբեյջանական իշխանութիւնները զայն գրաւած ըլլալով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԳԱԿԱՆ ՄԻՌՈՒԹԵԱՆՑ Ֆորումը, Մայիս 3 թուակիր հաղորդագրութեամբ կը յայտնէ որ Լ. Ժոսիքն, Ապրիլ 18-ին տուած մէկ տեսակցութեան եւ Ապրիլ 24 թուակիր նամակով մը հաստատած է որ հայ դադութի մտահոգող հարցերու կապակցութեամբ հաւատարմի կը մնայ Միթերանի 1981 Ապրիլ 23-ի ուղերձին (ի դէպ, այդ ուղերձը զրկուած էր «Յառաջ» խմբագրութեան եւ այդ թուականը կրող թիւին մէջ է որ լոյս տեսած է) ոգիին եւ 1984 Յունուար 7-ի յայտարարութեան ուր կ'ըսէր թէ 1915-ի ոճիւրը հրաժեշտութիւնն է։ Տրամադրի է զորաւրիկ ըլլալու այն օրինադիւնին (ներկայացուած ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ) որ կ'առաջարկէ Կէսօ օրէնքի ընդլայնումը։ Ժոսիքն, տրամադրի է նաեւ, եթէ ընտրուի, կրկին արժարծելու Ղարաբաղի հարցին խաղաղ լուծման անհրաժեշտութիւնը 0-ի-Ս-Է-Լ-ի շրջագոտիին մէջ։ Ֆորումը պատասխան չէ ստացած Շիրաքէն, ուրեմն կը գտնէ որ հարկ է գոհանալ «Յառաջ»ի մէջ (Ապրիլ 20) լոյս տեսած ուղերձով եւ Ապրիլ 24-ին Լըյուշի կարգադրած յայտարարութեամբ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅԻՍ 3-Ի ՄԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՐՈՒՄԻՆԵՐՆԵՐԸ, Պալատիւրի նախկին նախարարը, ազատ արձակուեցաւ աւելի քան վեց ամսուան կանխարգելիչ բանտարկութենէ մը ետք։ Կրքնալիք քաղաքապետը պարտի մէկ միլիոն Ֆրանքի երաշխաւորագին մը վճարել։ Դատը պէտք է տեղի ունենայ Մայիս 15-ին, բայց, կրնայ յետաձգուիլ։ Ծանօթ է որ Գարինեոն Տօֆիմէ Նիուզի հարցով է որ քննութեան տակ առնուած էր 1994-ի աշնան։

ԵՒՐՈՊԱ ԻՆՉ Կ'ԱԿՆԿԱԼԷ ԹՈՒՐԳԻԱՅԵՆ

«Միլիէթ» Մայիս 3-ի թիւին մէջ հաստատուած հրատարակած է նախագահական թղթածրարէն, որու բովանդակութեան մասին յատուկութիւններ կատարած է Տէմիրէլ թերթին աշխատակիցին հետ տեսակցութեան մը առթիւ։ Հոն արծարծուած են երկու հիմնական նիւթեր։ Անոնցմէ առաջինն է թրքական բանակին հիւսիսային Իրաք կատարած գործողութիւններուն պաշտօնական հաշուեկշիւը, որու համաձայն թրքական կողմը ունի 61 մեռեալ, 185 վիրաւոր եւ երեք անհետացած, իսկ քրտական կողմը՝ 555 մեռեալ, 7 վիրաւոր եւ 568 ձերբակալուած։ Որեւէ բան չէ ըսուած գործողութեան արդիւնքին մասին։ Նախագահը, ապա, իր տեսակէտները արտայայտած է Եւրոպայի հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն արձանագրած վերջին դարգացումներուն մասին։ Թուրքիոյ նախագահը, աւելի ինքնադրանդաբանութեան ոճով մը ըսած է թէ, իր կարծիքով հետեւեալ 12 հարցերն են, որոնց լուծում կ'ակնկալէ Եւրոպա՝ Թուրքիայէն. -- Ա) մարդկային իրաւանց բռնաբարումին վերջ տալ, Բ) չարարանքներու եւ բիրտ վերաբերումին վերջ տալ, Գ) Սահմանադրութեան 84-րդ (?) յօդուածը ջնջել, Դ) ամբողջական ժողովրդավարութիւն մը հաստատել, Ե) անձեռնմխելութիւնը վերադարձնել այն երեսփոխաններուն որոնք իրաւազրկուած են, Զ) Տէֆ-ի երեսփոխաններուն դէմ դատը ջնջել, Է) երեսփոխանի հանգամանքը վերադարձնել անոնց որոնցմէ առնուած էր, Ը) չփակել եւ չարդիւնել քաղաքական կուսակցութիւններ, Թ) հակահայեկեթեան միջոցներու եղանակը վերանայել, Ժ) քրտական հարցին քաղաքական լուծում վնասել, ի պահանջաւ հարկին սեղան, նստելով քերտ պատասխանատուներու հետ, ԾԱ) Գիւրքուտուն մշակութային անկախութիւն շնորհել, ԾԲ) Սահմանադրութիւնը վերանայել եւ երկրին ամբողջականութեան դէմ եւ նման յանցանքներու դատապարտումը դուրս ձգել անկէ։

Բաւական ծանրաբեռնուած այս ցանկին (որուն ղեկ կարելի է կցել բազմաթիւ այլ կէտեր) ի տես լրջախոհ միտքը թերեւս պիտի հարց տար ծիծաղելով՝ «զանոնք գործադրելու պարագային ի՞նչ կը մնայ Թուրքիայէն»։

Երկու համար մարտքի երիտասարդին ըստ պատմութեան դէմ (Ազգ. ծակատի ցոյցին առնութիւն)։ Միթերան միւլիէ մը նետեց դեմը, Շիրաքի կողմէ ծաղիկապսակ մը զրուցեցաւ Գարուդէի կամուրջը, նոյնը ըրաւ Ժոսիքն եւ յարգանքի այլ արտայայտութիւններ ալ տեղի ունեցան։ Յուցարարներու թիւը 15-000-էն 30 հազար կը նկատուի ըստ աղբիւրներու։ Ընդունդներն էին՝ «Լը Փէն մարդապան», «Յեղաշարժութիւնը կը սպաննէ» եւայլն, եւայլն։ Նոյն օրը ոստիկանութիւնը ձերբակալութիւններ կատարած էր սքինհէտներու շրջանակներուն մէջ։

ԱԼԷՆ ԳԱՐԻՆԵՐՆԵՐ, Պալատիւրի նախկին նախարարը, ազատ արձակուեցաւ աւելի քան վեց ամսուան կանխարգելիչ բանտարկութենէ մը ետք։ Կրքնալիք քաղաքապետը պարտի մէկ միլիոն Ֆրանքի երաշխաւորագին մը վճարել։ Դատը պէտք է տեղի ունենայ Մայիս 15-ին, բայց, կրնայ յետաձգուիլ։ Ծանօթ է որ Գարինեոն Տօֆիմէ Նիուզի հարցով է որ քննութեան տակ առնուած էր 1994-ի աշնան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

22 ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

- Յուլիս 5-ի երեսփոխանական ընտրութիւններու կը մասնակցին 22 կուսակցութիւններ։ Ասոնք արտօնութիւն ստացած են ընտրական Յանձնաժողովի Ապրիլ 20-ի նիստին։ Ստորեւ ցանկը --
- 1.- Հայաստանի ազգաբային - ժողովրդավարական կուսակցութիւն,
 - 2.- Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութիւն,
 - 3.- Ազգային դաշինք - Դաշնակցութիւն ա) Սահմանադրական իրաւունք միութիւն,
 - բ) Մտաւորականների միութիւն՝ հասարակական-քաղաքական կազմակերպութիւն,
 - գ) «Արցախ - Հայաստան» հասարակական - քաղաքական կազմակերպութիւն,
 - դ) «Ժառանգ» Արեւելահայկական ազգային պահպանողական ակումբ
 - 4.- «Ազգային պետութիւն» հասարակական - քաղաքական կազմակերպութիւն,
 - 5.- Հայաստանի դեմոկրատական կուսակցութիւն,
 - 6.- «Կանայք Հայոց աշխարհի»,
 - 7.- Աշխատաւորական Հայաստան միութիւն,
 - 8.- Հայաստանի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն (Կ. Կ.),
 - 9.- Ազգային ժողովրդավարական միութիւն,
 - 10.- Հայաստանի թաղաւորական կուսակցութիւն,
 - 11.- «Առաքելութիւն» հասարակական - քաղաքական կազմակերպութիւն,
 - 12.- Ժողովրդական կազմակերպութիւն,
 - 13.- Հայաստանի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն (ՀՌԱԿ),
 - 14.- «Հայկանդուխտ» միութիւն,
 - 15.- Ազգային ինքնշնորհ միաւորում,
 - 16.- «Հայաստան» դիտա - արդիւնաբերական եւ քաղաքական միութիւն,
 - 17.- Ազգային յառաջդիմութիւն,
 - 18.- Հայաստանի ցեղապաշտական կուսակցութիւն,
 - 19.- «Հանրապետութիւն» միաւորում (ՀՀԾ եւ այլ կազմակերպութիւններ),
 - 20.- «Կամք» եւ Հայ Դաշնակցութիւն միաւորում,
 - 21.- Հայ միապետական կուսակցութիւն,
 - 22.- «Շամիրամ» կազմակերպութիւն։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 3 / 4)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ -- ԻՐԱՆ՝ ՆՈՐ ՔԱՅԼԵՐ

Իրանի կառավարութեան հրաւերով Մայիս 3-ին Թեհրան մեկնած է հայկական պատուիրակութիւն մը, զոր կը գլխաւորէր վարչապետ Հ. Բաղդատեան։ Բաղդատեան փաստաթուղթեր կը ստորագրուին այս առթիւ, փոխադարձ ներդրումներ խթանելու, կրկնակի հարկերէ խուսափելու, ինչպէս նաեւ առեւտուրի, ուժանիւթի, գիւղատնտեսութեան, դրամանային, առողջապահութեան, գիտութեան, կրթութեան, արդիւնաբերութեան (Շաք. Գ. էջ)

Լ Ե Ձ Ո Ւ

ՄԱՇՏՈՑ, ՊԱՔԱԼՈՐԷԱ, ՕՇԱԿԱՆ

ԵՒ ԶԱՓԱՆԻՇԵՐ

ՎԱՐԴԱՆ ՕՉԻՆԵԱՆ

Արեւելահայերէնի մասին է՞ հարցը։ Ուրեմն ո՞ր արեւելահայերէնին մասին է։ Իրարու նման պարսկահայերէնն ու երբեմնի ուսանողներէն «գասական» ուղղագրութեամբ, թէ՛ Սովետներէն ժառանգուած արմատախիլ հայերէնները իւրաքանչիւր բառամթերքով եւ հունէն դուրս հրուած նոր «ուղղագրութիւն»ով մը։

Արեւմտահայերէնի մասին է՞ հարցը։ Եթէ այդպէս է, ըստ երեւոյթի կովկասացի իր իրոխտ «ռեկիտալիզմ»ը, այսինքն տեսակ մը դաւաճապաշտութիւնը, փոխանցած է սովետահայուն եւ սովետահայը այսօրուան Հայաստանի ու ներքին - արտաքին Հայոց նաեւ Արեւմուտքի մէջ ծնած ու սնած՝ Երեւանի կամ Էջմիածնայ մէջ առեւ մը բնակելէ յետոյ «չառապիւր»ի մասնագէտ դարձած արեւելից գէտ ըլլալ կուսակցութիւն։ Այդ պատճառաւորութիւնը կը ցցուի արեւմտահայերէնի գէտ։ Մինչ այդ՝ արեւմտահայերէնը իր հունին մէջ բերած է գրաբարէն եւ բոլոր դաւաճաբարբաններէն, ընդ որս Արարատեանէն, դանձեր ու բերեղացած է հոն ուր քաղաքակրթութիւնները կը կերտուին ու փուլ կուգան։ Այսինքն քաղաքներու մէջ։ Արեւմտահայերէնը կերտուեցաւ ազատական նախաձեռնութեամբ, առանց պետութեան մը «բարեխնամ» հոգատարութեան։ Կորովաբեր եւ տիեզերականօրէն վայելչամիտ մարդոց երկունքով։ Ու կը շարունակուի անոր փառաւոր երթը, ի հետեւին միջակութիւններու ուրոնք ներքուստ թէ արտաքուստ կը ջանան յարուածել դայն։

Ո՞րն է ուղղագրութիւնը։ Արեւմտահայերէնի համար կիրարկուած ուղղագրութեան մասին երբ խօսուի, արեւելահայերէնի Հայաստանեան ներկայ փոփոխակին եւ արեւմտահայերէնի մոլեռանդները կը ներկայացնեն վայն տարբեր անուններով։ Հայաստանեանի մոլեռանդներուն համար արեւմտահայերէնի ուղղագրութիւն է ան եւ վերջ։ Հայաստանի նուազ մոլեռանդներուն համար դասակարգ է ան։ Իսկ արեւմտահայերէնի մոլեռանդներուն համար հայաստանեանինը սխալագրութիւն է եւ վերջ, իսկ արեւմտահայերէնինը մետապեան ուղղագրութիւնն է։ Այս կացութիւնը տեսականօրէն կը սնուցանէ կիրքերու քառս մը։ Հոն կարելի է գտնել պատրուակներ, մերթելու համար «արեւմտահայերէնէն» ուղղագրութեան վերամուտը Հայոց երկրին մէջ։ Այդ պատրուակներուն ամէնէն ընթացիկը հետեւեալն է՝ եթանասուն տարեկէ ի վեր Հայաստանի մէջ հրատարակուած են շատ մը արժէքաւոր գործեր «արդիական ուղղագրութեամբ»։ Պէտք է անոնք կորսուին... «ուղղագրութեան» փոփոխութեամբ... Մինչդեռ կարելի է յիշել որ նոյն «արդիական ուղղագրութեամբ» Հայաստանի մէջ հրատարակուած են արեւմտահայ գրական գործեր որոնք եթանասունէ աւելի տարիներ առաջ կամ աւելի վերջ լոյս տեսած են։ «Արեւմտահայ» ուղղագրութեամբ։ Ուրեմն կարելի է նաեւ հայաստանեան ուղղագրութեամբ լոյս տեսած արժանաւոր գործեր եթանասուն տարի չանցած վերհրատարակել «այլ» ուղղագրութեամբ. զոր օրինակ՝ «գասական» ուղղագրութեամբ (լաւ է որ այս «վերին» կարգի «բանալիութեան» ընթացքին չխօսինք դարձուեալ եւ մասնաւոր արեւմտահայ ուղղագրութեանց մասին...)։ Իսկ զանազան պատճառներով չվերահրատարակուած երկերը կը մնան բանասէրներու կամ գրականագէտներու ուսումնասիրութեան նիւթ։ Ինչպէս ներքինը տանեւէնիդ դարերու գրականացած վաստակը Հայոց, Հայաստանի մէջ մատչելի է միայն բանասէրներու եւ նման մասնագէտներու։ Նուազ արժէքով մը չէ՞ 70 տարուան գրականութենէ մը զրկել Հայաստանի ժողովուրդը, յոռագոյն պարագային. քան թէ հազար հինգ հարիւր տարուանէն։ Դարձը կարելի է ինչպէս թէ մարդիկ էյամառին կարծել թէ անցեալ հազար հինգ հարիւր տարիներու վաստակը նուազ կարեւոր է ի մասնաւորի հայկական մշակոյթին հա-

մար եւ ինչո՞ւ է համամարդկային մշակոյթին մէջ, քան սովետական իրաւարդի տակ Հայաստանի մէջ հրատարակուած աշխատութիւնները։ Այս վերջիններն ալ անտարակոյս կը պատկանին մշակոյթի ածուներուն եւ անոնց միջեւ անվիճելիօրէն բարձրորակ գործեր կան որոնք ամենալայն հասարակութեան մատչելի պէտք է ըլլան, առանց զրկելու Հայաստանի հասարակութիւնը իր իսկ դանձաբանէն ուր փակուած կը մնան այսօր 15 դարերու ընթացքին կուտակուած արժէքներ։

Արեւմտահայերէնի կիրարկուած ուղղագրութիւնը երբ մարդիկ մետապեան եւ դասական կ'անուանեն որոշ իրողութեան մը կը համապատասխանէ միայն։ Արդարեւ՝ լեզուները իրենց բնական հոլովոյթին մէջ ինքնամշակուած մը կ'ենթարկուին ժամանակի ընթացքին։ Ինչպէս յայտնի է ոմանց, այս եղբայրութիւնը լեզուագիտութեան մէջ refraction կը կոչուի։ Հետեւաբար, արեւմտահայերէնի ներկայ ուղղագրութիւնը «մետապեան» կամ «դասական» անուանելն պիտի համապատասխանէր լեզուին ինքնամշակումը ժխտել։ Արեւմտահայերէնը արդիական լեզու մըն է. ինչպէս եղած է արեւելահայերէնը մինչեւ 1900-ի շուրջ։ Աշխարհաբարի այս երկու ճիւղերն ալ ենթարկուած են ինքնամշակումի։ Արեւելահայերէնի ուսանողական ենթածիւլը, մասնաւորապէս իւր մշակումի մէջ, 1900-ի շուրջ սկսած է ենթարկուիլ օտար նորաբանութիւններու խուժումի մը ճնշումին, որ իր գերատիրանին բերուած է սովետական իշխանութեան «կարգադրութեամբ» լախտի հարուածով մը բնական հոլովոյթին խզելով նաեւ ուղղագրութիւնը լեզուին։ Մինչդեռ՝ արեւմտահայերէնի յըզկումին եւ զարգացումին ծառայող աշխատութիւնները չեն խզած Հայոց լեզուին բնական հոլովոյթը. այսինքն ինքնամշակումը։ Ընդհակառակը՝ անոնք վերահաստատած են քաղաքական եւ անտեսական ցնցումներով խզուած բնական հոլովոյթը։ Արեւմտահայերէնի կիրարկուած ուղղագրութիւնը Հայոց լեզուին եւ հետեւաբար հազարաւորութեան տեսականութիւնը ապահովելու կը ծառայէ։ Արեւմտահայերէնի քերականագէտները, բանասէրները եւ ալ վաստակաւորները չեն սուսած Հայոց լեզուին լախտի չլծեցուցիչ եւ աշխպէս անողորմ հարուածներ, վասն յեղափոխութեան։ Սակայն կարելի է՞ ժխտել անոնց բերած յեղաշրջումին գերազասօրէն յառաջդիմական բնոյթը։ Այսուամենայնիւ, կարելի է դիտել տալ թէ արեւմտահայերէնը իր կարգին, ներկայիս մանր քառասունի կացութիւն մը կը պարզէ. հանդերձ իր ուղղագրութեամբ եւ սակայն կը մնայ ան Հայոց լեզուի ծիրին վրայ։

Պետական լեզու
«Արդի ուղղագրութեան» եւ հայաստանեան հայերէնի մոլեռանդները «պետական լեզուի դրօշ» մը ձեւած - կարած ու հրապարակ իջած են անկրկնելի ճոռմաբանութիւններով։ Անոնք ճիւղ չեն խռնայեր ներկայիս ալ տարածելու համար այդ լեզուն արեւմտահայերէնի ածուներուն մէջ։ Պետական լեզուի այդ պաշտպան փաստաբանները կ'անգիտանան թէ պետութիւնը ո՞ր հացուց արեւելահայերէնի ուսանողական ճիւղը, եթանասուն տարիներու ընթացքին։ Պետութիւնը չէ՞ որ փայտալեզու գրականութիւն մըն ալ պարտադրեց իր գերիշխանութեան տակ առնուած ժողովուրդի մը։ Ժողովուրդը մը որ իր գիրն ու գիրքը սիրած է միշտ, նոյնիսկ նուերական գիրքերու բարձրացուցած։

Այդ ժողովուրդին գաւազներուն միջեւ, ի Հայաստան, ինչպէս ամէնուր եղան դեղեցիկին, ճշմարտին, վայելուչին արժանաւոր ներկայացուցիչները։ Այսօր ալ կան անոնք։ Բայց եղան նաեւ հրէշային նկարագրով մարդիկ որոնք, վասն յեղափոխութեան, լեզուական մարդիկ մէջ ալ իրենց վանտալական սիրագործութեամբ հրապարակները գրաւեցին բացէ ի բաց

եւ կամ սմեղուկ գործունէութիւնով։ Պետութեան ներկայացուցիչներուն դիրքը։

«Պետական լեզու»ի ինքնակոչ փաստաբանները, յարեւելս եւ յարեւմուստ աշխարհի, ինչո՞ւ չգիտնալ կը ձեւանան թէ ներկայիս Հայաստանի պետական վերին իշխանութեան գիրքը տեղադրուած է ազատական փոխանցման ծիրին վրայ։ Լեզուին ու անոր ուղղագրութեան համար ալ ո՞չ անցեալին վերադարձը եւ ո՞չ ալ ներկայիս շարունակականութիւնը կը պահանջուի։ Միայն հայերէնն է որ տակաւ պարտաւորել կը դառնայ Հայաստանի մէջ։ Բայց ո՞ր հայերէնն է այդ. ամէն ոք կրնայ տարբեր բան մը կարծել։ Այս գիրքին քաջակերտած կ'երեւին «պետական լեզու»ի քարոզիչ պաշտպանները. արեւմուտքի մէջ ալ։ Անոնցմէ ոմանք Հայաստանէն եկած են արեւմուտք, ոմանք Հայաստան դացած ու եկած։ Երբեմն իրեւն հայալեզու, արեւելագէտ, եւայն։ Կը թուի թէ անոնք մասնաւոր «առաքելութիւն» մը ունին հայկական մշակոյթին մէջ ըստ զարգացնելու համար։ Քանի մը անգամ Հայաստան երթեկեկելով իրենց «ուսանած» տեսակ մը հայերէնը արժեցընելու ի դէպ, «մրցակից» կարծուած արեւմտահայերէնը արեւմուտքէն իսկ վերտարելու տենչով են վառուած։ Եթէ այդ «արեւելագէտ հայկաբան»ները առիթն ունեցած ըլլային վենետիկեան դրոշմ կրած ըլլալու, հաւանականօրէն պաշտպանէին Հայ - Վենետիկ «դատը», - ուրիշներ ալ հայ - Հաճընիդը, կամ հայ - Վանիդը։ Իսկ նորերը դուցէ պնդէին որ Նոր - Հաճընի, Նոր - Մալաթիոյ կամ Նոր - Վանի թագային բարբառներէն մէկը «Պետական լեզու»ի վերածուի ու պարտադրուի որպէս համաշխարհային պաշտօնական լեզու...։

Բայց ի՞նչ է արեւմտահայերէնի ենթագետները կացութիւնը ներկայիս։ Նիւթական իմաստով հոգադուրի է արեւմտահայերէնը։ Տակաւ ան կը գաղբի զանազան երկիրներու մէջ տեղաւորուած մարդոց ընթացիկ լեզուն ըլլալէ, տեղականին առնթին։ Զոր օրինակ՝ հայկական վարժարաններու եւ հայերէնի ընթերցողներու թիւը կը պակսի։ Մինչդեռ՝ Առաքելոց հայկական եկեղեցիներու չէնքերուն թիւը կ'աւելնայ Ֆրանսայի մէջ։

Ո՞ր ազգին մասին։ Ազգապահպանումի, հայապահպանումի խօսքեր եղած են ու դեռ կը լսուին ասդին - անդին։ Ո՞ր ազգին մասին է։

Փրանսայի մէջ կայ մէկ աղբ մը, որ Ֆրանսայի կը կոչուի։ Քաղաքացիականօրէն եւ անտեսապէս այդպէս է։ Այսուեղ ալ արտերկրացի բնակիչներ ազգին մաս չեն կազմել։

Գալով հայապահպանումին։ Եթէ Հայաստանի բնակիչներուն մարդավայել կեանքի մակարդակ մը ապահովելու օժանդակ կանգնին է Ֆրանսայէն, հարցը մարդասիրական է, ո՞չ թէ եկեղեցասիրական, ազգասիրական, հայրենասիրական կամ պետականասիրական։

Մարդիկ հայերէնի ուսումը, նաեւ ամուսնութիւնը, ազգապահպանումի հիմնական ազգակ մը կը համարին։

Կրցած է՞ն արեւելք չափել իրենց ձեռնարկին ձախողութեան աստիճանը։ Հայերէնը պիտի նահանջէ Հայաստանի մէջ եւ ամէնուր եթէ չբաւարարուի ուսուցման պայմանները։ Արդիւնքներէն հետեւցնելով կարելի է ըսել թէ հայերէնի ուսուցումը անբաւականօրէն տեղի կ'ունենայ։ Միայն հայերէն պարբերաթերթերու եւ ի մասնաւորի արեւմտահայերէնի գիրքներն են որ կը պահեն ու կը ջանան զարգացնել լեզուին որակը։ Ինչ որ երբեք արեւմուտքի կայունութիւն մը չեն ներկայացուցած։

Անկարելի է՞ հայերէնի ուսուցումը համարել կեանքի պատրաստութեան աղբակներու համակարգին։ Ինչ որ էր անցեալին։ Ինչ որ է ներկայիս՝ այլ լեզուներու պարագան։ Մէյլան ծնած եւ հոն ուսած գործակից մը ունէի։ Սանսրիտ լեզուի մասնագէտ ըլլալէ յետոյ եղած էր տնտեսական եւ ընկերային տարածուն գործունէութեան շատ յաջող վարիչ մը, իր երկրին դուրս, միջազգային կազմակերպութեան մը մէջ։ Ստոյգ է որ, երբ երկրէ երկր կ'երթար, ան ո՞չ ոքի հետ կրնար վէտաներու Սանսրիտին մասին խօսիլ իր գործին մէջ։ Բայց Սանսրիտով կրցած էր ան ունենալ դաստիարակութիւն մը որ տարած էր դիմել հորիզոնէ հորիզոն, առօրեա կեանքի Նիքիականութեան։ Մարդոց պատրաստութեան մէջ, լեզուն անյղիթօրէն հիմնական դեր կը խաղարկէ եթէ անախապաշարօրէն եւ հեռաժամ դաստիարակութեան մը

գործօնն ըլլալով ներդրուի։ Նոյնիսկ «մեռել լեզու» մը։ Հայերէնն ալ լեզու մըն է։ Հայերէնը այդ դերը արժանաւորապէս կրնայ ստանձնել եթէ զաղբի յաւիտենական գաղթականի եւ կարծեցալքնորանի դասակարգի հոգեվիճակներուն միջեւ տատանող մարդոց մերթ պիտի փանքն ու մերթ ալ ճգնիմ չահերու աղբիւրն ըլլալէ։ Արեւմտահայերէնը իրան է ներկայիս այս տխուր վիճակին մէջ։ Իսկ հայաստանեան հայերէնը այսօր անանձին շատ տկար կը թուի ըլլալ, որպէս մարդոց դաստիարակութեան ողնախիւնին լաղկացուցիչ տարրերէն մին։ Հայոց աշխարհի հիմնահարցերէն մին է ասիկա, որ աւելի Հայաստանցիներով կը վերաբերի. բայց ո՞չ միայն Հայաստանցիներուն։ Քանի որ մարդն է խնդրող ենթական, նաեւ՝ մարդկային արժէքն. ու մէկ մասը կամ մասնակի։ Այդ մասնակներուն արժեհասկումն որակական է։ Անոնք կրնան մեծ ըլլալ բայց ո՞չ խոյր։

Առանց կիրքերէ եւ մանր հաշիւներէ տարուելու, Հայաստանցիներ պիտի կարենան հայերէնը նկատի ունենալ առանց Հայաստանեանին մէջ ճապարկելու եւ առանց արեւմտահայերէնը ժխտելու. սակայն նա կերպով։ Դժուարին գործ, երկրին անհամար ու ծանրակշիւ գործերուն առնթին։ Հայաստանցիներ, որոնք կը հաւատան թէ մարդոց որակին բարձրացումով կարելի է հասնիլ երկրի մը վերելքի ճամբաներուն, պիտի ունենան քաջութիւնը հայերէնի հարցը բերել իրենց դարձաւոր «ռեկիտալիզմ» կամաններէն դուրս։ Պիտի կամի՞ն ու կարենա՞ն ունենալ այն սլացքը զոր ունեցան արեւմտահայերն ժժ. դարէն սկսեալ։ Այսինքն համարել լեզու մը իր բոլոր բարկացուցիչներով, ազդակներով ու գործօններով. ներկայիս մէջ նկատի առնել անցեալը եւ պատմաւորն ապագան։ Ենթագետներ այսօր շատ աւելի ամուր է, քան էր ժժ. դարուն, որովհետեւ նախընթացին վաստակը տրամադրելի է ներկայիս։ Մերձաւոր անցեալին, Հայաստանի մէջ «Կոմունիստական պարտիայի» «Արդի միայն» եւ «Տէրմինաբանական պետական կոմիտէի» թիթին տակ հրատարակուած էր դերասան Վահրամ Փալապեանի յուշերը։ Այս գործը ինքնին փաստ մըն էր թէ սքանչելիօրէն կարելի է համարել արեւմտահայերէնն - ու Հայաստանեանը նաեւ երբեմնի արեւելահայերէնը. տալով ազնուազարմ նմուշ մը արդիական հայերէնի մը։ Ան աւելի շահեկան է քան Կոստան Ջաբրանի ինքնատիպ փորձը. միացեալ հայերէնի մը ի խնդր։

Թէեւ ո՞չ յաճախ, սակայն հանդիպում եմ Հայաստանի մէջ լայնախոս մարդոց, որոնք կրնան արեւմտահայերէնը ընդունիլ իրենեւ նեցուկ Հայաստանեանին ու կիրարկել լեզուական համարութիւնն ու համարելու յանգելու համար լեզուի մը որ հայերէնի հօգը ու գեղեցիկ հօսքի հօլովոյթին մէջ մտնէ, ինչպէս եղաւ արեւմտահայերէնը աշխարհին։ Սակայն ինչպէս գրեթէ բոլոր հաւաքական աշխատութիւններու մէջ, հայերէնի համար կատարուելիք գործունէութիւնը ներառկայ է մարդկային յարաբերութիւններու աղբեցութեանց։ Այդտեղ է որ կը թոյնի կուտակուած ըլլալ արմատական դժուարութիւններ։ Այդտեղ է որ կը ցցէ իր զէլուելը կովկասահայոց ամբարտաւանքն ու հատուածը որ կը ստորագրէ այն ինչ որ արեւմտահայկական է։ Ինչպէս արեւմտահայերէնը մէջ կան անոնց նմանները որոնք կը խորշին կովկասահայկականէն։

Պէտք է՞ յուսահատիլ երբ այս թնձուկին առնթին հայաստանեան լեզուն չը կատի առնուի։ Լեզուն մը որ իր ուրիշ «ուղղագրութեամբ» եւ բառամթերքով կը ձգտի ըլլալ լեզու մը՝ խղում հայերէնի զարգացման հոլովոյթին։

Կան մարդիկ կ'ըսեն՝ «քանի որ Հայաստանի մէջ այդ է լեզուն, հայերէնը ատիկա է»։ Ի հարկէ Հայաստանի լեզուն այդ է։ Բայց հայերէն է՞։ Ժրնելի հասարակութեան լեզուն Փրանսերէնն է։ Իսկ Փրանսերէնը գոլիցերէնէն չէ։ Անոնք արեւմտահայերէնը երբեք պետական լեզու չէ եղած. բայց ան եղած է միշտ հայերէն։

Մարդիկ կան կ'ըսեն որ «կոմպունիզմ» համար աւելի յարմար է հայաստանեան «արդի ուղղագրութիւնը»։

Ուրիշներ ալ նոյն տրամաբանութեան հետեւելով կրնան փորձել իրենց դիմադրողները յարմարցնել որեւէ չափով դիմադրելի եւ ոտքերն ալ որեւէ չափով կոշկելու։ Կան անոնք որ իրենց ոտքեր փոքր կոշիկ պիտի անցնեն իրենց նմանութեան։ Կարելի է երկարել չարքը «բանաձեւերու», յանգելու համար փեստութեան վերին ուրրոններուն։

(Շար. 3)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՉ

«ԿՈՄԻՏԱ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՀԵՏ», հեղինակ՝ Յակոբ Յ. Ասատուրեան (Թեմրժյան), Նիւ Յորքի, տպագր.՝ «Սիփան» լայ, հրատարակչատան, Պեյքոն, 1994, 320 էջ: Զօմ՝ եռամեծար վարդապետին ծնընդեան 125-ամեակին:

Իր իննիսնամեակը բոլորած ամերիկահայ վարդապետը երբեք մը ու կոմիտասեան երգ ու բանին խնկարկու սիրահար մըն է Յակոբ Ասատուրեան, համբաւուած նաեւ որպէս ճարտար արձակագիր, յատկապէս իր «Յովսէփի թռուկերը» (1965) եւ «Յովսէփի թռուկերը» (1982) կենսագրական գոյգ վէպերով:

1962-ին իսկ, երբ հրապարակ կուգար նոր հեղինակին «Կոմիտաս վարդապետ եւ չափ սրգը» փոքրածաւալ գրքովը, Հայաստանէն ու Սփիւռքէն բազմաթիւ գնահատականներ փաստը կը բերէին թէ Յ. Ասատուրեան խորապէս կը ճանչնայ Կոմիտասը եւ անվերջ վերլուծող մըն է (ու մեկնարան մը) անոր գործերուն:

Վարդապետին ծննդեան 125-ամեակը առիթ մը եղած է ծերունագրող այս գրադարին՝ կրկին անգամ սեւեռելու Հայ երգի արահետները ու վերածնունդը Կոմիտասի տեղը՝ անմահներու փառանքին շարքին: Բայց այս անգամ, աւելի՛ համապարփակ ու ընդարձակ երկասիրութեամբ մը, որ պատիւ կը բերէ հեղինակին ու կարեւոր ատաղձ մը կուտայ Կոմիտասի ներկուած ծոխ գրականութեան շտեմարանին...

Գեղատիպ ու բովանդակալից հատոր մը, արդարեւ, որ գեղարուեստական արժեւորումը կը կատարէ Կոմիտասը երաժշտական բազմակողմանի աշխատանքին ու վերլուծական մօտեցումով պրիմալիտակ կ'առնէ անոր կեանքին գլխաւոր գլուխները՝ իմիջածնայ վանքին մինչեւ Գերմանիա, մինչեւ իր վերջին կայքը՝ Փարիզ:

Բացի վարդապետին կենսագրութենէն, ուր նորութիւններ եւս չեն պակսիր, Յակոբ Ասատուրեան առանձինն կանգ առած է Հայկական Պատարադի կոմիտասեան տարերակին գրառման ու գաղափարման, երգերու բանահիւսութեան եւ անոնց թրթրողական արուեստի առանձնայատկութիւններուն վրայ, ցոյց տուած՝ Կոմիտասի արդարադրական վառարակը, շմուռնալով երկարորէն կանգ առնել նաեւ յոյժով եւ գոռով այն վիթխարի աշխատանքին վրայ, գոր կատարեց Կոմիտաս, հայրենի գիւղերու խուլ անկիւններէն հաւաքուած հազարաւոր գեղջուկ երգերու պատմութիւնները դասաւորելու ատեն: Այդ երգերուն բանահիւսութիւնը վերականգնելու գործին մէջ (խմբագրական հոգածու եւ սպառիչ աշխատանք մը), բարեբախտաբար, վարդապետը իրեն գործակից ունեցած է ձեռնհաս բանասէր մը՝ Մանուկ Աբեղեանը:

Յ. Ասատուրեան չէ մոռցած նաեւ «Հոռութիւնները (կալի ու վարուցանի աշխատանքին նուիրուած բնութեան երգեր) ու դիմելու տուած՝ թէ «Աստուծոյ ու ձորէն արասցուած անկապ ձայներու, պարզ բացազանջութիւններու մէկտեղումովն է, որ ան կը կազմէ իր այս հոյակապ երգերը, որոնք կը համընկնան քաղաքային կոմիտասի երաժշտական, բանասիրական, մեկնաբանական բազմաձիւր արուեստին»:

Այս առթիւ, ան կը շեշտէ գծուարին այն առաքելութիւնը, որ վիճակուած էր վարդապետին, քանի այդ երգերը կազմելու համար պարտաւոր էր նախ լիովին հասկնալ ու վերծանել զանոնք: Ընդհանրապէս հոգաբարձին նկարագրին ու հոգեբանութիւնը, բնաւորութիւնը կենդանիին, բոլոր հոգին եւ յետոյ միայն՝ աննկթակիւն աշխատանքները կատարելու անվերջ վերծանումը մի ենթարկած է յաճախ սխալ մեկնարան:

ԲՈՒՆՈՐ ՀԱՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐԻՆ, ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆԸ

Հայաստանում հրատարակչական գործի պետական մենաշնորհի վերացման, ինչպէս Միութեան մէջ գործող կարեւորագոյն գրադարաններին պարտադիր անվճար օրինակ յատկացնելու յոտակ կարգի փոփոխման, տարաբնոյթ հիմնականում հաղորդակցութեան տեւական խափանումներին կամ դժուարացման, տպագրութեան թանկացման, պետականորէն յատկացուող միջոցները սակաւութեան եւ սրանցից ամենցուող այլ պատճառներով:

-- Հայաստանի Ազգային գրադարանը վերջին տարիներին զրկուել է իր հիմնական՝ հայ տպագիր գրական մշակութի բոլոր, հայութեանը վերաբերող եւ հայ գիտութեան, մշակութի ու տնտեսութեան զարգացմանը նպաստող այլաբնու հրատարակութիւնների հաւաքման, պահպանման ու գործածութեան խնդիրները կատարելու հնարաւորութիւնից (համարման տարեկան միջին քանակը խիստ նւազել է):

Մեր օրերի հայերէն եւ հայկական օտարաբնու հրատարակութիւնները ներկայիս մեր գրական մշակութի ու նոր պատմութեան ազդեցւորն են, Հայոց արդի պատմութեան վաւերագրերը. նրանց հաւաքումը, պահպանումը եւ սերունդներին ծանոթելը բոլորիս արագ-նազոյն պարտականութիւնն է, այս կարեւոր անկիւնը անտեսումը՝ յետագայ սերունդներին ներողամտութեանը չարժանանալիք մեղք: Ազգային գրադարանը համապատասխան վերաբերման, եւ վերադասական մշակութային այն սակաւութիւն հաստատութիւններից է, որ կարող է համապատասխան գուրգուրու վերաբերմունքի. հայ գրական մշակութի բոլոր գործիչներն իրենց հրատարակութիւնները աշխույժ պահպանուելն ու գործածուելը պէտք է համարեն պատիւ, իրենց վաստակի տեւականութեան գրաւական եւ առաջին գնահատական:

Խնդիրն այսպէս դիտելով է, որ «Գալուստ Կիւլպէնկեան հաստատութեան» հայկական բաժինը եւ բարեսիրական այլ կազմակերպութիւնները անհատներ տասնամեակներ շարունակ, այսօր եւս՝ Հայաստանի խոշոր գրադարանները հարկատուները ու հարստացնում են եւրոպական ու ամերիկեան արժէքաւոր գրական հրատարակութիւններով:

Սակայն մեր գրքային հարստութեան համարման վերջին տարիների մեծ պակաս այդ կազմակերպութիւնների հնարաւորութիւններով լրացուել է կարող, ուստի հարկադրուած ենք դիմելու այս ընդհանրական խնդրանքին:

-- Մեր բոլոր հայրենակիցներին՝ «Ի Հայաստան եւ ի Սփիւռս աշխարհի» իրենց օրերում սահմանելու «Հրատարակչական համահայկական պարտադիր օրինակի բարոյական օրէնք»:

-- Հայաստանի եւ Սփիւռքի բոլոր հրատարակչական կազմակերպութիւններին ու հրատարակիչ անհատներին (նաեւ՝ իրենց ծախքով գրքեր հրատարակողներին)՝ որպէս սկիզբ Ազգային գրադարանին ուղարկելու գոնէ վերջին տասնամեակի իրենց տպագրութիւնների կատարել (գրադարանները), իսկ յետագայում՝ նրանցից ընտրուելիք՝ գրադարանում պակասող միւսերներին անհրաժեշտ քանակի օրինակներ:

Ծանոթ՝ Որեւէ՛ գրքի մէկ օրինակ ունենալու դէպքում գրքին այստեղ չգործածուող է՝ «անձեռնմխելի» կամ միայն յետագայ սերունդներին փոխանցուող:

-- Հայաստանի արտասահմանի հետ կապող օդանավային եւ դրօշաւային կազմակերպութիւններին՝ անվճար եւ ապա-ռուած այդ երգերը: Այդպէս է, օրինակ, «Արտուր»-ի պարագան, որուն մասին Ասատուրեանի վերլուծումը կը վկայէ՝ թէ ան ինչպիսի ճարտարութեամբ յաջողած է պեղել եռամեծ վարդապետին հոգին...

Միով բանիւ, գիտա-վերլուծական շնորհաւորելի հրատարակութիւն մը, որ սիրելի ներկայութիւն մը պիտի ըլլայ հայ ընթերցողին սեղանին:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ
Հայէպ

Ա Պ Ր Ի Լ Ե Ա Ն 80-Ա Մ Ե Ա Կ Ը Գ Ա Ղ ՈՒ Թ Է Գ Ա Ղ ՈՒ Թ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

80-ամեակը քաղաքական դեռնի վրայ ոգեկոչուած է Աթէնքի մեծագոյն արահետներէն՝ Փալասի մէջ, Ապրիլ 16-ի Չատիկեան առաւօտը ժամը 11-ին: Բեմը զարդարուած եղած է Յունաստանի եւ Հարաւորեան ազգային դրօշակներով: Հանդիսութեան բացումը կատարած է Համազգայինի Յակոբ Փափագեան երգչախումբը զեկավարութեամբ՝ Միլտից Գրիգորեանի հայկական եւ յունական երգերով:

Հանդիսութեան ներկայ գտնուած են յոյն եւ հայ պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Յունաստանի կառավարութեան կողմէ ներկայ եղած է Արտաքին փոխ-նախարար՝ Ղրիգորի Նիթիսի, ինչպէս նաեւ խորհրդարանի փոխ-նախագահը, նախկին փոխ-նախագահը, այլ նախկին նախարարներ եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Կարգացումն են նաեւ ողջոյնի խօսքեր պետական անձնաւորութիւններէ: Օրուան հանդիսութեան նախագահած է Յունաստանի Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ՝ Արամ Մանիոյեան: Ոսք առած են Հայաստանի դեսպան՝ Արման Կիրակոսեան, նախկին նախարար՝ Յովսէփ Քուլէյի, հելլէն - հայկական լիկայի նախագահ՝ Թէօտորո Քաջանկիսի: Ուղերձ մը կարդացուած է Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութեան կողմէ: Ապա, Ժողովուրդը ուղղուած է դէպի Սինտաղմայի Անձնաթիւ գինուորի յուշադարձանք ու ծաղիկապակ մը գետեղուած է: Հոս եւս խօսք առած են յոյն դանդաղ անձնաւորութիւններ: Բասօքի կողմէ՝ խորհրդարանի Փալաս, Նոր Հանրապետութիւն կուսակցութեան խօսքը բերած է Անասթասիոս Ներանձիս, Քաղաքական Գործերի կողմէ՝ Յովսէփ Քրանիտիտիս, Սինտաղմայի ուսակցութեան անունով՝ Թասոս Թրիքաս:

Ապրիլ 24-ին ալ ոգեկոչուած է Ապրիլեան Եղեռնը նախաձեռնութեամբ Ազգային վարչութեան եւ նախագահութեամբ երեք յարանուանութեանց: Նէա Չմիւնիի հրապարակին վրայ գտնուող հայկական

յուշարձանին առջեւ հաւաքուած են չորսը հազար հոգի: Ոսք առած են օրուան նախագահի՝ Օննիկ Օննիկեան, Աղաթան-կէլոս Եպիսկոպոս, Պ. Պիլիպանտիս, Արմենակ Տէրեան (յունարէն): Արարողութեան աւարտին բազմաթիւնը ուղղուած է դէպի Թրքական դեսպանատուն, ուր Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութիւնը բողոքի ցոյց մը կազմակերպած էր: Հաւաքոյթը վարած է Նորա կոտիկեան եւ ելոյթ ալ ունեցած է: Այլ ելոյթներէ ետք, պատուիրակութիւն մը Հայ Դատի ստորագրութիւնը կրող յուշագիրով մը եւ ոստիկանութեան առաջնորդութեամբ դիմած են Թրքական դեսպանատուն: Այս տարի ալ դուռը փակ մնացած է եւ նախորդ տարիներու պէս յուշագիրը փակցուած է դրան վրայ որու կցուած է Եռագոյն դրօշը:

ՆԻՒ-ԵՈՐԳ

Ոգեկոչումը սկսած է Ս. Վարդան Եկեղեցւոյ մէջ, խառն Արք. Պարամանի մատուցանած պատարագով, Կիրակի, Ապրիլ 23-ին: Բարձրութիւնը, չորսը 3000 հոգի, քաղած է դէպի Թալմ Արքեպի: Մասնակցած են 89 -- 90 տարեկան քանի մը վերապրողներ: Հոս յայտագիրը սկսած է ժամը 14-ին: Բացման ուղերձ մը արտասանած է Սամ Աղառնան: Ոգեկոչումէն եւ մէկ վայրկեան լուսնից ետք, խառն Արք. անդադարուած է ցեղասպանութեան: Այն Հեռեւի «բարոյական նախադիմ» որակած է ամերիկեան Քոնկրէսին (խորհրդարան) ցեղասպանութեան ճանաչման մերժումը: Ոսք առած են նաեւ Թոմ Մանթրի, Ռիչըրտ Չիմէր, Կարապետ Հայթայեան, Քաթրին Փորթըր, որ ամէնէն աւելի յուշած է ներկայից: Ան Հայաստան եւ Ղարապաղ այցելած է (Մարդկային իրաւանց լիկայի պատասխանատու է): Ոսք առած են Արման Արապեան եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ, հայ թէ ամերիկացի: Հաւաքոյթը փակուած է «Հայր Մեր»ով:

PUBLICATIONS REQUES

LA PART DE L'ŒIL

Revue annuelle

N° 11, 1995

Presses de l'Académie Royale des Beaux-Arts de Bruxelles.

Dossier : MEDECINE ET SES ARTS VISUELS

Introduction : Chaké MATOSSIAN, qui

հով տեղ հասցնելու Ազգային գրադարան ուղարկուող տպագիր նիւթերը:

-- Հայաստան եւ Հայաստանից ճամբորդող մեր բոլոր հայրենակիցներին ու մեր երկրի բարեկամներին՝ Ազգային գրադարան բերելու հայերէն, Հայոց վերաբերող եւ հայ պետականութեան տարաբնոյթ կարեւորեցնելու ծառայելու ընդունակ նուազագոյնը մի գիրք:

-- Փոխարէնը՝ փոխանակային իր ճոխագոյն հաւաքածուից գրքի դիմաց գիրք խոստանալով, գրադարանը պարտաւոր է հարստացնելու իրեն նպաստողները եւ իր հետ գործակցողները գրադարանները:

-- Կենսական այս խնդրով մտահոգ մըտաւորականները առաջարկում ենք «Ազգային գրադարանի յարեկամների ընկերութեան» ստեղծման գաղափարը:

Մեր հասցէն. --
Հայաստանի Ազգային Գրադարան
Հայաստան, Երևան, 375009,
Տէրեան փողոց, 72.
Հեռ. -- 56-35-33, 58-90-03, 58-42-59:
-- Բոլոր հայերէն եւ հայկական լրագրիներին խմբագրութիւններին խնդրում ենք որոշ պարբերականութեամբ (գուցէ՛ ամէն երրորդ ամիս) արտասպելու այս շրջաբերականը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

signe aussi deux autres articles :
De la tache à la vache et L'organe de l'apparence sur quelques tableaux de Daniel Spoerri.
Aram MEKHITARIAN est l'auteur de l'article : Décrire la mort de Socrate.
Diffusion : «La Part de l'œil»,
144, rue du Midi, 1000 Bruxelles
(B E L G I Q U E)

Ա Ս Կ Է Ա Ն Կ Է

ԳԻՐՄԱՆԻԱՆ ԷՔԻԻ ԶՈՒՋԵՐ

Գերմանական օրաթերթերը կը յայտարարեն թէ եւրոպական դրամական Միութիւնը չի կրնար իրականանալ 2002-էն առաջ: «Զուտտոյշէ Յայքունկ» կը գրէ թէ յոտակ է այլեւս որ Գերմանիան պիտի չընդունի ԷԷԻ անուանումը, որովհետեւ այդ անունը Գերմանացիներուն համար չուրեքնէր զօրաւոր դրամ մը:

ԽՐՈՒԱՐՆԵՐԸ, ՅՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ՍԵՐՊԵՐԸ

Ամիս մըն է իրողութիւնը կրնան առանց վիզայի ոչ միայն ձրանալ դալ, այլեւ՝ Յունաստան երթալ: Այս վերջին պարագան «Գաւաճանութիւն» մը կը նկատուի Պիլիքաթի իշխանութեանց կողմէ, որովհետեւ Սեպտիմի համար, ցարք, «ամէնէն հաւատարիմ» եթէ ոչ միակ բարեկամ երկիրը կը նկատուէր Յունաստան, իրենց դրացիներուն «սիրտը առնելու» համար, Յոյները ըսած են որ երբեք վիզա մը չեն մերժած ունէ «Նուկուսալ»-ի, աւելցնելով թէ՛ «պէտք չէ չփոխել բարեկամութիւնը գործերու հետ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՐՏԵՐ

Տիկին Ղազարյան Ղազարեան,
Տէր Եւ Տիկին Անրի Ղազարեան,
Տէր Եւ Տիկին Ժան - Ֆրանսուա Ղազարեան,

Բաֆֆի, Անոյշ, Մաքսիմ, Տամիէն,
Տիկին Գրիշիան Ռէիզեան,
Տիկին Ջարուհի Համբարեան,
Տիկին Աստղիկ Ռեանան,
Տիկին Թադուհի Գուլումեան,
Տէր Եւ Տիկին Վաղգէն Ղազարեան Եւ
զաւակը,
ինչպէս նաեւ Սալեան, Ռէիզեան,
Երզնկեան, Գաբրիէլեան, Պապիկեան,
Տորման Եւ Գապրիէլ ընտանեկանները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուս-
նոյն, հօր, մեծ - հօր, ընտանիքն Եւ ազ-
գականին՝

ՂԱԶԱՐՈՍ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ
մահը որ պատահեցաւ Մայիս 2-ին, 88 տա-
րեկանին:

Յուշարկաւորութիւնը կը կատարուի
Շաբաթ, Մայիս 6, ժամը 9-ին Փարիզի
Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e
ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Վէնսէնի
Նոր գերեզմանատունը ժամը 11-15-ին
296, avenue Victor Hugo,
Fontenay sous Bois

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ: Փոխան
ծաղիկի նուէրներ բարեխաղախ հաստա-
տութեանց:

Մահագոյ չստացողներէն կը խնայուի
ներկայս իրեն աշդ նկատել:

82, rue de la Fédération,
93100 Montreuil

ՅԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապույտ խաչի Անիէն - Պուա - Գոլումպ -
Արժանութեան Ակնունդի մասնաճիւղը իր
խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին
Թադուհի Յարութիւնեան իր ամուսնոյն
Յարութիւնեան մահուան առթիւ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Հայ Կրթական Եւ Մշակութային
Միութիւն

HAMASKAİNE

Association Educative & Culturelle
Arménienne

ՀԱՄԵՐԳ

Զուրակահար

ԱՐԱ ՄԱԼԻԲԵԱՆ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ
ՆԱՅԻՐԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Մայիս 12, ժամը 20-30-ին

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris 16^e

(M^o IÉNA)

(Շաբ. Ա. Էրէն)

Եւ մաքսային մարզերու մէջ համադրո-
ծակցութեան վերաբերեալ:

ԴԵՏԵՐՈՒ ԼԱԻ ՏՊԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԼՂՀ-ԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ
ՄԱՍԻՆ

Երեսփոխանական ընտրութիւններուն
առթիւ ԼՂՀ հրաւիրուած անկախ դէտե-
րու խումբը յայտնելով իր տպաւորու-
թիւնները, ըսած է թէ անոնք տեղի ու-
նեցան միջազգային չափանիշներուն համա-
պատասխան, առանց որեւէ խախտումի:

Վ. ԹԷՔԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՍԱԿԻՆ

Վահան Թէքեանի յիշատակին (բանաս-
տեղծին մահուան 50-ամեակին առթիւ)
նուիրուած հանդիսութիւններու շարքին,
Ապրիլ 30-ին տեղի ունեցած է անուանա-
կոչութեան արարողութիւն Եւ ազգային
Մատենադարանին կից պուրակը որ կը
կրէր Ղ. Ղուկասեան անունը, վերանուան-
ուած է մեծ բանաստեղծին անունով:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

«Շէն - Ֆրանսա» կազմակերպութիւնը
հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու-
տայ իր հիմնադիր անդամներէն՝
ՍԱՄՈՒԷԼ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ
մահուան քառասունըին առթիւ, Կիրա-
կի, Մայիս 7, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e
յաւարտ պատարագի:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը
յարգողներուն:

«ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՏՂԵՐՔԸ
ՄԵԶԻՑ ԲԱԺԱՆԻՈՒՄ ԵՆ...»

Շուրջ քառասուն օր առաջ, Ապրիլ 1-ին,
Երեւանի մէջ քառասունըին տարեկան
հասակին, յանկարծամահ կ'ըլլար Ֆրան-
սայի մէջ զինքնու ծանօթ Շէն կազմա-
կերպութեան հիմնադիր անդամ՝ Սամուէլ
Աւետիսեան:

1988-ին, Արթուր Մկրտչեանի Եւ այլ
խումբ մը տեսլապաշտներու հետ հիմնել
էր Շէն-ը, Սամուէլ ամբողջութեամբ
կը նուիրուէր Արցախի ու Հայաստանի
լքուած գիւղերու վերանորոգման Եւ
ինքնապաշտպանութեան կազմակերպման
գործին:

Փոխութեան ընդհատութեան դասա-
խոս՝ Սամուէլ, հակառակ իր բացառիկ
հմտութեան, համեստ Եւ ջերմ էր բոլորին
հետ Եւ իր սուր զուարթասիրտութեամբ
յաջողած էր դրանք բոլոր զինքն ծանցող-
ներուն սէրն ու վստահութիւնը:

Իր գիտական աշխատանքը զննատ-
ուած էր միջազգային մակարդակի վրայ
Եւ հրապուրիչ առաջարկներ ստացած էր՝
Հայաստանէն դուրս իր գիտական աշխա-
տանքը շարունակելու: Սակայն Սամուէլ
նախընտրած էր մնալ: Մնալ, որովհետեւ
ընկեր շատ բան կար տակաւին. մնալ,
որովհետեւ Արցախի հարաւը Գորիսի Եւ
Հաղբուրթի կապով Եւ ռազմագիտական
մեծ կարեւորութիւն ունեցող խնդիր
շինութիւնը պէտք էր աւարտել:

Այսպէս էր Սամուէլ՝ պարզ ու համեստ,
տեսլապաշտ Եւ իր համոզումներուն հա-
ւատարմ...

Այս Կիրակի, Մայիս 7-ին, մահուանդ
քառասունըին արարողութեան ընթացքին,
Շէն Ֆրանսայի ընկերները անդամ մը
Եւս պիտի յիշեն ջու բարի ժպիտով Եւ,
որպէսզի հոգը թեթեւ դալ վրայ, ընդվը-
ղելով հանդերձ ջու կանխահա մահուանդ
դէմ, վստահաբար պիտի չընչան:

«Հանգիստ եղիք Սամուէլ, պիտի շինենք
խճուղին...»

ՇԷՆԱԿԱՆ

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS-EREVAN-PARIS

VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS-EREVAN

VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS
ET RÉSERVATIONS
SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS

31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS

TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES

48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON

TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN

37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10

TEL 52 54 48 - 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC

ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻ

ԵՂԵՌՆԻ 80-ԱՄԵԱԿ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած

Նախատակ Գրողներու

Կը մասնակցին՝

Մարի Պախուգեան, Սիլվա Հապէշ-
եան - Արաքս Եւ Արտաշէս Ոսկանեան

Հեղինակները Եւ գործերը

Կը ներկայացնէ՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՍԻՄՄԱՆԹՕ

ՌՈՒԲԵՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՌՈՒԲԵՆ ՍԵՒԱԿ

ԹԼԿԱՏԻՆՅՈՒ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊ

Եւ

ԵՐՈՒԽԱՆ

Երկուշաբթի, Մայիս 15, Երեկոյեան
ժամը 20-30-ին, Սուրբ Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Նորհան
Ֆրէնկեան սրահին մէջ
15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e
Զեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն

EXPOSITION

Levon DER BEDROSSIAN

« ARCHEOLOGIE
INTERIEURE »

monotypes, collages, techniques mixtes

du 10 au 27 Mai

Vernissage

le Mercredi 10 Mai à partir de 18h30

GALERIE LES CENT

8, rue de Jouy, Paris 4^e

du mardi au samedi 14h - 18h30

ou sur rendez-vous tél.: 42. 77. 30. 00

ՊՈԼՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԸ
Կը կազմակերպէ՝
Երկու օրեր յատկացուած Հայ Լեզուին
Մայիս 13, Շաբաթ, ժամը՝ 21-ին
ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ
ՀԻԼՏԱ ԳԱԼԵՐԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆ
- Հայերէն լեզուի ուսուցման
բարեփոխման անհրաժեշտութիւնը -
Եւ
Լսողա - տեսողական դրութեան
ցուցադրում
Սահակ - Մեսրոպ Մշկ. Կեդրոն
Ա. Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado, Marseille 8^e

Մայիս 14, Կիրակի, ժամը՝ 15-30-ին
ՄԻԶՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅԻՆ
ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՄՐՅՈՒՄ
բացառիկ մասնակցութեամբ՝
ԳԱՐՈՒՆ
Մանկա - պատանեկան երգչախումբի
անօրէնահի ժիւլիէթ Եւրօպեան
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er
Մուտքերը ազատ են:

L'ECOLE
TEBROTZASSERE
propose

un Cycle

de Conférences-Débats

animées par

ONNIK JAMGOCYAN

Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

● Rôle des banquiers dans la vie com-
munautaire arménienne à Constantinople
le 12 Mai

● Les financiers arméniens à Venise
le 9 Juin.

Les conférences ont lieu

à 21 heures

à l'Ecole Tebrotzassère :

1, Bd du Nord, Le Raincy

Participation : 50 F. au profit de l'Ecole

Le débat sera suivi d'un cocktail.

Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

La MAISON DE LA CULTURE

ARMENIENNE

D'ISSY-LES-MOULINEAUX

45, rue de la Défense

organise

la projection du film

"LES DERNIERS ROIS D'ARMENIE"

CILICIE XIIe - XIVe SIECLE

par Claude MUTAFIAN

le Vendredi 12 Mai à 20 heures 30

UGAB... UGAB... UGAB... UGAB

UGAB — PARIS :

CONCERT

un CONCERT POUR L'ARMENIE

est organisé

le Dimanche 14 Mai à 17 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, rue de Courcelles, Paris 17^e

— Participation : 70 F. —

AU PROGRAMME :

Musique classique, romantique,
arménienne et traditionnelle.

UGAB-Lyon - Ciné Club

Le CINE-CLUB de l'UGAB-Lyon présente

«LE GENERAL MEKHITAR»

ou «L'ETOILE DE L'ESPOIR»

Réalisation: Edmond KEOSSAİAN (1978)

Arménie

Production: Mosfilm — Armenfilm

avec Sos Sarkisian, Laura Guevorkian

(version française SFP)

le Vendredi 5 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian

de l'UGAB

12, rue Emile Zola, Lyon 2^e

— ENTREE LIBRE —

UGAB... UGAB... UGAB... UGAB

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Dîner Dansant

La Croix Bleue des Arméniens de
France, section « A s t r i g » d'Arno-
ville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles /
Villiers-le-Bel organise un D I N É R
D A N S A N T le Samedi 6 Mai à l'es-
pace «Charles Aznavour» (Arnoville)
avec la participation du chanteur Hagop
MALDJIAN accompagné de son orchestre
NAÏRI. Le dîner sera préparé par le res-
taurateur Jano le Hay d'Alfortville.
Pour tout renseignement/réservation :
Tél. : 39 85 93 40 / 39 85 29 71

ՀԱՐԱՐՉ
ՄԱՅԻՍ 6
SAMEDI
6 MAI
1995

ՀԱՐԱՐՉ

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO : 5,00 F
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՀԱՒԱՐՉ ՄԻՍԱԲԵԱՆ (1925-1957)
Fondateur SCHAVARCHE MISSAKIAN
69° ANNEE — N° 18.586

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ ՎԱԽԵԱԼ ԱՆՎԱԽՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՍՈՒԼՆ

Մեր մէջ այն կարծիքը - համոզումը -
կը տիրէ թէ միջազգային մեծ մամուլը
ներկայացնող թերթերն ու շաբաթաթերթ-
ները, որոնք որեւէ կուսակցութեան մը
կամ ընկերային - քաղաքական, կազմակեր-
պութեան մը օրկանները չեն, այլ՝ մեծա-
հարուստ անհատներու կամ թրքաքերներու
անկախանութիւնները, իսկապէս անկախ
թերթեր են, ուր հրատարակուած բոլոր
լրատուութիւնները եւ վերլուծումները
կը յատկանշուին իրենց օրինակելի առաւ-
ելակալութեամբ եւ «անկողմնակալու-
թեամբ, իսկ թերթին խմբագրական անձ-
նակազմը եւ աշխատակիցները կը վայելան
ամէն ազատութիւն»՝ անկախանք արտա-
յայտելու իրենց տեսակէտները իրենց նա-
խընդած բառաթերթով եւ եզրերով։
Անհատի եւ լրագրողի պզտիկ զբախտա-
վայր մը՝ այլ խօսքով՝ այդ մեծ մամու-
լը՝ իրականութիւնը սակայն այլ է, կա-
րելի է նոյնիսկ վկայել որ ան իր էութեամբ
կը դառնայ հակադէր կողմը։

Այս պատճառով իրականութեան
վերահասու կ'ըլլանք ամէն տարի Մեծ Ե-
րզնիի ողբերգականներուն։ Սակայն շատ
շուտ կը մոռնանք բիրտ իրականութիւնը,
որ միայն Հայկական Յեղափոխութեան
հետ աղբիւր ունեցող երեւոյթ մը չէ եւ ոչ
այ անով կը սահմանափակուի, այլ կը
առարձուի եւ կ'ընդգրկէ տեղական եւ
միջազգային շատ մը հարցեր, մեր փոքր
ածուկն դուրս եւ վեր։

Մեծ Երզնիի 80-ամեակին առթիւ ամե-
րիկահայ դատաւթը որոշապէս յաւելաւ
անկախանք տարած էր նշելու համար Սե-
թուակալը, մասնաւորաբար զայն օգտա-
գործելու՝ քիչ մը աւելի լսելի դարձը-
նելու համար Հայկական Յեղափոխու-
թեան տխուր իրականութիւնը։ Մեծն-
Պոթընի Հարվարտի հրապարակի նման
կեդրոնի մը մէջ նաեւ կազմակերպուած
էր քաղաքական հարցեր մը, ուր խօսուած
նաեւ զօրաւոր բարձրագոյններու շնոր-
հիւ լսելի կրնային դառնալ չըջակալքի
խօսքերուն կողմէ իսկ։

Պոթընի մէջ լոյս կը տեսնէ նաեւ
Միացեալ - Նահանգներու 10 մեծագոյն
թերթերէն երկուքը - «Պոթընի Կոյպ» եւ
«Բրիտանիկ Մայն» Մոնիթորը։ Առաջինը
Հայերուն նուիրած էր երկար յօդուածա-
շարք, որ լոյս տեսաւ երկու յաջորդական
թիւերով։ Հետաքրքրական եւ նոյնիսկ
շահեկան ուսումնասիրութիւն մը, հակա-
ռակ հոն տեղ գտած որոշ սխալներուն,
վիճելի դատաւարներուն եւ աննպաստ բե-
ծերուն։ Երկրորդը՝ յօդուածագիրը՝
ձոն Աուրպախ՝ եղած է նաեւ թերթին
թղթակիցը նախկին Խորհրդային Միու-
թեան մէջ, երբ 15 հանրապետութիւններէ
կազմուած կայսրութիւնը կը գտնուէր իր
մայրամուտին եւ ապա՝ խաւարմանը մէջ։
Լրագրողը երկու անգամ գտնուած է նաեւ
Արցախ, տեսնուած է միջին այլոց Մոնթե-
Մելքոնեանի հետ, եւ թղթակցութիւններ
զրկած Ստեփանակերտէն, Երեւանէն եւ
Արդիւնէն, որոնք թարգմանաբար լոյս
տեսած են հայ մամուլին մէջ։ Ինք է որ
առաջին անգամ ամերիկեան մամուլին
մէջ վկայեց թէ աֆղան վարձկաններ կը
գտնուին Արդիւնէնի մէջ, երբ անոնցմէ
ոմանց հանդիպած էր Բաքու գտնուած
միջոցին։

Լրագրող մը եւ խմբագրութիւն մը իս-
կապէս օժտուած պէտք է ըլլան անպարա-
բական մեծ յատկութիւններով, որպէսզի
նոյնիսկ մեծ եղեւնին նուերուած երկար
սխալներուն մէջ յաջողին թէքի աջ,
հակիլ՝ ձախ խուսափելու համար գոր-
ծածնէլ գայն յատկանշող ճիշդ բառը։
«Պոթընի Կոյպ» երեք մեծագիր եւ պատ-
կերազարդ էջերուն մէջ, ուր հայութիւնը
շահագրգռող ժամանակակից շատ մը
հարցերուն մասին խօսուած եւ տեսակցու-

թիւներէ քաղուած վկայութիւններ
մէջբերուած են, հայկական սպանդը տա-
րազուած է որպէս «ողբերգական» շար-
գերը, «պողոթներ», սակայն ցեղասպա-
նութիւն բառին կարելի չէ հանդիպել։
Իսկ երբ անհրաժեշտ նկատուած է նշել
Պոթընի մէջ օր մը ետք տեղի ունենա-
լիք Յեղափոխութեան Ողբերգութիւնի ձեռ-
նարկը, այդ երկու բառերը առնուած են
չակերտի մէջ։

Վերի տողերը դրուած են միջազգային
մեծ մամուլին էութիւնը բացատրող երե-
ւոյթի մը առթիւ, որուն կամայ - ակամայ
իր գործակցութիւնը բերաւ նոյն ինքն
ձոն Աուրպախ։

Իր գրութեան հրատարակութեան շա-
բաթ մը ետք լրագրողը բանախօսեց Ար-
ցախի հարցին շուրջ հայկական ուսմանց
կեդրոնի մը մէջ (բանախօսութիւնը ծը-
րագրուած եւ յայտարարուած էր երկու
ամիս առաջ)։ Հարց - պատասխանի յատ-
կացուած միջոցին, ներկաներէն ոմանց
հարցումները կը վերաբերէին բանախօսին
ստորագրած գրութեան։ Հարց տրուեցաւ
եւ ապա հարցումը կրկնուեցաւ, թէ ինչու
չէր գործածուած հայկական ցեղասպա-
նութիւն եզրը։ Պատասխանները իրենց
կարգին ծնունդ տուին աւելի չեղտակի
դրուած այլ հարցումներու, որոնք որո-
շապէս բարձրացուցին մթնոլորտին ջեր-
մութիւնը, բարեխառնաբար մնալով ըն-
դունելիին աստիճանին մէջ, կարճատեւ
անհաճոյ պահէ մը ետք։ Ահա առաւելա-
գոյն խտացումով տրուած բացատրու-
թիւնները։

Թերթին աշխատակազմը եւ աշխատա-
կիցները ունին ուղեցոյց մը եւ ոճ մը զորս
պէտք է յարգել։ «Ես յօդուած գրեցի
հետեւելով այդ քաղաքականութեան»։
Հայկական սպանդը պէտք է կոչել «Վար-
դեր»։ Երբ կը նշուի սպանուածներուն
թիւը՝ «մէկուկէս միլիոն», պէտք է ա-
ւելցնել՝ «համաձայն Հայքրու», կամ
«Հայքրը կ'ըսէին քէ», աւելցնելով նաեւ՝
«Թուրքերը իրենց կողմէ կ'աւանդէին
հարիւր հազարի թիւը»։ Թերթին քաղա-
քականութեան կը հնազանդին բոլորը, վե-
րէն վար, ինչ որ ալ ըլլայ անոնց պաշտո-
նը։ Այդ քաղաքականութիւնը կը կառուց-
ւի «Քարճարագոյն մակարդակի վրայ»։ Որ-
քան բարձրագոյն՝ կարելի չէ յատկաբէ-
րել։ Ամէն պարագայի մէջ, թերթին
գործունէութեան ծրագիրը չի կրնար ներ-
հալ ըլլալ պետական ընդհանուր քաղա-
քականութեան եւ երկրի շահերուն։ Այլ
խօսքով՝ թերթը կը հետապնդէ պետական
շահերը։

«Պոթընի Կոյպ»ի պարագան պէտք է
ընդհանրացնել։ Ինչ երանգաւորում ալ
- պահպանողական, չափաւոր, ազատա-
կան - ունենան ամերիկեան մեծ մամուլի
ընտանիքին անդամ թերթերը, զի մը
վրայ անոնք կը հաւաստին։ Հաւաստու-
թեան այդ զէին հայկական ցեղասպա-
նութիւնը կը կոչուի «Վարդեր»։

Իսկ ե՞րբ այդ եզրը պիտի չըջի։ Շատ
հետաքրքրական էր Աուրպախի բացատր-
ութիւնը, կամ թերթագրածը։ Միջազգա-
յին ներկայ պայմաններուն մէջ, հայկա-
կան լուրին որքան ալ զօրաւոր ըլլայ, իր
զիմացը պիտի գտնէ թրքականը, որ «պե-
տական» է։ Այժմ Հայաստանի օգնելու եւ
ծառայելու մէջ եղանակ կայ - ամերիկ-
եան մարդատիրական եւ այլ օգնութեան
յարանուումը եւ առաւելագոյն յատկա-
ցումը։ Իսկ ինչ կը վերաբերէ Ապրիլ
24-ին, «պէտք է սպասել 8 - 10 տարի,
մինչեւ որ Հայաստան գործառնայ եւ պետա-
կան աստիճանով կատարէ իր լուրիքները»,
ի հարկին ուղեակի Սպիտակ Տան հետ
հաղորդակցութեամբ։ Պէտք է սպասել
նոր պայմաններու. այն ատեն թէ՛ թերթ-
երուն մէջ պիտի կարգացուին «Հայկական
Յեղափոխութիւն» բառերը, եւ թէ պե-
տութիւնը Մեծ Երզնիի պիտի հռչակէ իր
բուն անունով։

Մեր կողմէ՝ կրնանք աւելցնել որ երբ
աշխարհաքաղաքական եւ այլ «նոր պայ-

«ՄՈՒՍՈՒԼԸ ԴԵՌ ՄԵՐՆ Է» ԿՐՍԷ ԱՆԳԱՐԱ

Նախագահ Տէմիրէլ որ Իրաքի հետ
սահմանային նոր կարգադրութիւններ
կ'ուղէ ընել («Յառաջ», Մայիս 4) չի վա-
րանիր մինչեւ Մուսուլ ալ երթալու եւ
այս յաւակնութիւնները կը մտահոգեն ոչ
միայն Իրաքը այլեւ՝ Միացեալ - Նահանգ-
ները։ Երեւոյթի, Մայիս 2-ին է որ նա-
խագահ Տէմիրէլ արտադրուած էր այս
մասին եւ չեղած թէ «Մուսուլը (քարիւ-
ղային) դաւաճեալ ալ դեռ Թուրքիոյ կը
պատկանի»։ Այս ախորժակներուն առ-
թիւ, Պաղատաի Յեղափոխութեան Հրա-
մանատարութեան Խորհուրդը որու կը
նախագահէ Սաութադ Հիւսէյն, իրաւ
հակադրեցութիւն մը ունեցած է եւ բան-
րերն ալ յայտարարած թէ Իրաք կը մեր-
ժէ իսաիլ իսկ սահմանային հարցերու մա-
սին։ Պաղատաի պաշտօնական Աթ-Թաուրա
թերթին համաձայն Իրաք հողային իր
ամբողջականութիւնը կը պաշտպանէ «օ-
րինաւոր բոլոր միջոցներով»։ Գալով
Ուաշինկթընի, յայտարարած է թէ դէմ է
«երկու երկրներու սահմանները ուժի
միջոցաւ փոխելու որեւէ փորձի» (արդ-
եօ՞ք կը նշանակէ թէ կարելի է փոխել ա-
ռանց ուժի...)։

Տէմիրէլ իր յաւակնութիւններուն սրպէս
յենարան Լոզանի դաշնագրին կը կոթնի,
ըսելով թէ այդ դաշնագիրը (1923) չվաւե-
րացուց Մուսուլի միացումը Իրաքի։

Ինչ կը վերաբերի թրքական դրբերու
քաղուելուն հիւսիսային Իրաքէն, լուրերը
բաւական հակասական են, թրքական աղ-
բիւրներէ իսկ։ Ներքին նախարար՝ Կէօլ-
հան Ըսաժ է թէ՛ «այլեւս մարդ չունինք
հին», պատասխանելով լրագրողուհի մը։
Գալով փոխ - վարչապետ՝ Չէթինի կ'ըսէ
թէ հոն (Իրաք) կը մնայ զինուորներու
փոքր թիւ մը, առանց ճշգրիտ քանակը։

Թ. Չիլլէր համաշխարհային Բ. պատե-
րազմին Չիւսադադարին 50-ամեակի հան-
դիսութիւններուն ներկայ գտնուելու հա-
մար Մայիս 7-ին Ֆրանսա կուգայ, յաջորդ
օրն ալ Մուսուլ կ'երթայ։ Այսպէսով,
Տիկին Չիլլէր բոլորովին ինքնակոչ կեր-
պով կը փոխարինէ նախագահ Տէմիրէլը,
որ որոշած էր չմասնակցել եւ իր տեղը
նախարար մը նշանակած էր։ Անոր մեր-
ժումին պաշտօնական տարբերակը այն է,
որ Թուրքիա չէ մասնակցած համաշխար-
հային Բ. պատերազմին, իսկ իրեն մօտ
աղբիւրներու համաձայն ալ բուն պատ-
ճառը Չէլլէրի իրադարձութիւններն են։
Վարչապետուհին որպէս արդարացում
իր որոշումին, ըսած է թէ Ռուսաստան
այս աշխարհային եղակի առիթ է վեր-
ջին չըջանին լարուած մթնոլորտը մեղ-
մացնելու տեսանկիւնէն։

մաններ» ստեղծուին, Հայերը եւ Հայաս-
տան նոյնիսկ պէտք պիտի չունենան Հայ-
կական Յեղափոխութեան ճանաչման
լուրիքներ ընելու. այդ պաշտօնը փու-
թով յանձն պիտի առնեն ամերիկեան
- կամ Ֆրանսական, անգլիական, գերմա-
նական - կառավարական մարմինները,
պահանջելով ի հարկին որ ճանչցուին
նաեւ հայկական անտեսուած իրաւունք-
ները...

Սակայն վերադառնանք մեր նիւթին։
Որքան անկախ է մեծ կոչուած անկախ
մամուլը։ Կը տեսնուի թէ հարցումը որ-
քան սխալ դրուած է, ու որքան միամը-
տութիւն կ'ենթադրէ։

Ազատ մամուլ, անկախ մամուլ։
Come on! Կամ աւելի հասկանալի լեզ-
ւով՝ վրաս գրէ։

ԳՐԻԳՈՐ ՔԵՍԵՆՍԵԱՆ
Պաքըն

ԲԱԿՈՒ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԱՆԳԱՐԱՅԻ

«ՆԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆԷՆ, ԱՊԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ, ԵԹԷ ԽԱՂԱՂ ԼՈՒԾՈՒՄ ԳՏՆՈՒԻ...»

Թուրքիոյ Արտաքին նախարար՝ Էրտալ
Ինչօնիւ Անգարա վերադարձած է Հինգ-
շաբթի գիշեր (Մայիս 4), շատ «յաջող»
որակելով երկօրեայ իր այցելութիւնը
Բաքու, ուր հանդիպումներ ունեցած է
Արդիւնի նախագահ Հայտար Ալիեւի ու
Արտաքին նախարար Հասան Հասանովի
հետ։ Ան դացած էր համոզուել Արդիւնե-
րը, որ նախապայմաններ չընեն Մարդե-
կան - Թուրքիա նախաժողովի Հայաստա-
նէն անցնելուն։ Ահա թէ ինչ եղած է իր
խօսակցութիւններուն արդիւնքը, ըստ
«Այ Հայասթ» Պոլսոյ թղթակիցին, որուն
աղբիւրներն են Թուրքիոյ Արտաքին նա-
խարարութիւնը եւ Արդիւնի դեսպանա-
տունը՝ Անգարա։

Երկու կողմերը համաձայնած են որ
սկզբնական շրջանին, Արդիւնի նախը
երկաթուղիով փոխադրուի Թիֆլիս ու
յետոյ, հին նախաժողով մը գործածելով՝
Պաթում, ուր կը գտնուի նոյնքան հին
գտարան մը։ Ապա, քարիւղը տարուի
Թուրքիա, ներքին սպառումի համար։ Այս
առժամեայ տարբերակը հնարաւոր է
պարզ այն պատճառաւ որ սկզբնական
շրջանին, քարիւղի արտադրութեան քա-
նակը մեծ պիտի չըլլայ։ Երկրորդ հան-
գրուանին եւս, երբ այս քանակը սկսի
աւելնալ, կարելի է Ռուսաստանէն անց-
նիլ։ Բայց քանի մը տարի ետք, այնքան
պիտի աւելնայ Արդիւնի արտադրու-
թիւնը, որ նոր նախաժողով մը անհրաժեշտ
պիտի դառնայ։ Արդ Իրանի ճամբան
մերժուած ըլլալով արեւմտեան ընկերու-
թիւններուն կողմէ, ամենայնաւորը Հա-
յաստանէն անցնելն է։

Բաքու պատասխանած է Ինչօնիւի որ
ինք դէմ չէ Հայաստանէն անցնելու ծը-
րագիրին, պայմանաւ որ նախ Հայերը
քաղուին դրաւուած հողամասերէն եւ
Ղարաբաղի հարցը լուծուի խաղաղ մե-
ջոցներով։ Այս ուղղութեամբ երկու կող-
մերը համաձայնած են որ պէտք է կրկին
աշխուժացնել Միւսիլի խումբի գործը, որ

(Շաբ.ը Դ. էջ)

ՎԱՂԸ «ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏԻ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ
արուեստ»ի նոր (204) թիւը հետեւեալ բո-
վանդակութեամբ։

Երկու լեզու, մէկ աշխարհ
ԱՆԻ ԿՍՄԻՐԵԱՆ
Պարմ ու մանուկը
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԴԴ.

ԶԻՆԱՎԱԳԱՐԻ յիսնամեակին (Մայիս
8) առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսնէր Եր-
կուշաբթի օր (Երեքշաբթի, Մայիս 9-ի
թիւ)։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Զորքաշաբթի,
Մայիս 10։

Լ Ե Ջ Ո Ւ

ՄԱՇՏՈՑ, ՊԱՔԱՆՈՐԷԱ, ՕՇԱԿԱՆ

ԵՒ

ԶԱՓԱՆԻՇԵՐ

ՎԱՐՈՒՄՆ ՕՁԻՆԵՍՆ

Մերանցման խոհեր
Լեզուի եւ ի մասնաւորի հայերէնի հար-
ցը ներկայ պարագաներուն մէջ կրնայ
թելադրել հետեւեալ խոհերն ալ:

- Հայաստանի լեզուն օր ըստ օրէ հա-
յերէնէն հեռանալով հանդերձ երկրին ի-
րականութիւններուն մասն է. ինչպէս
պուլկարեանէն կը մնան միայն քանի մը
բառեր Պուլկարիոյ ներկայ լեզուին մէջ:
Բայց համայնապար վարչակարգէն շատ
առաջ եղբակցած եղբուկներն են Պուլ-
կարիոյ պարագան: Հայաստանի մէջ,
անցնող եօթնամեայ տարիներու ըն-
թացքին՝ դիտական, բանասիրական,
պատմադիտական, փիլիսոփայական, ազ-
գայնական եւ արեւմտի գրականութիւն
մը թողարկուած է, վերածուելով մշա-
կութեային արժէքի: Այդ գրականութեան
մէջ կը գտնուին նախնական ընթաց-
քին: Անոնց լեզուն քիչ քան ընթաց-
քեան խոստոված է պետութեան գոր-
ծիչներուն պարտադրած կանոններէն:
Եթէ արժէքներու պահպանումի հարց մը
գրուել, անկարելի է ստորադնահատել հա-
յաստանեան լեզուով թողարկուած եւ սա-
կայն անվիճելիօրէն արժէք ներկայացը-
նող գործերն այդ առնչութեամբ: Իսկ այդ
առնչութեամբ հայաստանի «խղճի եւ մտքի
առաջնորդներ»-ը արժէքներու մօտեցու-
մը տարբեր է եղած: Զոր օրինակ՝ իրենց
«արդի ուղղադրութիւն»ով հրատարակ-
ուած Դանիէլ Վարուժանի գործերու ժո-
ղովածանէն դուրս ձեռնած է «ճանապարհ
նշանի» հոյակապ գործերու: Այս ար-
տաքնութիւնը շարժառիթը յայտնի է որ
կրօնական է՝ թէ դաւանաբանական...:
Կրնայ ըլլալ կրօնական. եթէ «խաչի»
ներկայութեան պատճառաւ է: Կրնայ դա-
ւանաբանական ըլլալ. քանի որ Հայոց
Վարդապետ կաթողիկոսէն էր...: Հայաս-
տանեան լեզուին «յառաջնորդներ» ծա-
ռայող «խղճի եւ մտքի առաջնորդներ»
չկա՞ն հայաստանի հայաստանի մէջ: Ա-
րեւմուտքի մէջ յայտնուած են անոնք ա-
տենին եւ այսօր ալ կը շարունակեն իրենց
երբեմնի «առաքելութիւն»ը իրենց արժե-
քափերու պաշտպան:

- Հարիւր տարիէն աւելի առնչէ մը
ի վեր արեւմտահայերէնով թողարկուած
գրականութեան մշակութային արժէքը
ինչո՞ւ ըստ ըստ արեւելահայերէնին ու
ի մասնաւորի ներկայ պարագային հա-
յաստանեան լեզուի արդարեւ ճիշդ հետ:
Հարցը աւելի արժէքներու պահպանումին
եւ զարգացումին մասին է: Ուղղակի թէ
անուղղակի, կամայ թէ ակամայ, գործօն
թէ կրտսերականօրէն արեւմտահայերէնի
պահպանումը ու զարգացումը՝ արդիւնդ-
ներ կա՞ն թէ ո՞չ. այս է հարցը: Կարելի
է՞ ըսել թէ այս հարցը «ազգայնական»
կամ աւելի յստակօրէն՝ «եթեմալիստա-
կան» կիրքի մը քողարկուած բանաձե-
ւումն է: Եթէ այդպէս եղած ըլլայ, ին-
չո՞ւ քանի մը հայ պատանի սէր տայինք
Արիստարքոսի գրականութեամբ աշ-
խարհի գրականութեան մէջ մտած Հոմե-
րոսի հին - յունարէնով ողբականին կամ
էվրոպական լեզուին: Ինչո՞ւ ջանալինք
հին թէ նոր թրքերէն գրական գործերու
վայելչութիւնը որոնել: Եւ ինչո՞ւ, զոր
օրինակ, Պր. Ժան - Փիլիպ Մահէ մը ջա-
նայ քան տարիէ ի վեր հայերէն սորվել:

- Արժէքներու հարցը, սոյն պարագա-
յին, լեզուական արժէքներու հարցը,
պէտք է՞ առնչել ազգասիրութեան, հայ-
րենասիրութեան, պետականսիրութեան,
հայասիրութեան նման սէրերու հետ:
Լեզուն երկրի մը մէջ պետական օրէնքով
կարելի է բանադատել: Բայց այդ մտա-
յնութեամբ կիրարկուած օրէնքներու հե-
տեւանքը չէ՞ փայտալեզուն: Տիկին Տո-
նապետեանէն լսեցի որ արեւելահայերէ-
նը (ըսել կ'ուզէր Հայաստանի լեզուն)
պետական լեզու ըլլալուն Պաքաւորէայի
մէջ հայերէնի քննութիւնը տեղ կըցած
է ունենալ: Բայց... քանի որ տարի ա-
ռաջ Հայաստանի Պետութեան լեզուն ա-
րեւմտահայերէնն էր: Քանի որ այդ շըր-
ջանին Պաքաւորէայի հայերէն քննութեան
լեզուն արեւմտահայերէնն էր: Ո՞ր հայ-
կական Պետութիւնը գոյութիւն ունէր
երբ երկու հարիւր տարի առաջ հիմնուած

Ecole Nationale des Langues Orientales-ի
առաջին լեզուներէն մին եղաւ հայե-
րէնը: Ատենին, 18 տարի առաջ, պարոն
մը տարի Հայաստան, աշխատելէ յետոյ
Փարիզ եկած էր որպէս նորադիտուող դա-
սախօս հայազգիտութեան: Կը պնդէր որ
հայաստանեան լեզուն պէտք է կիրար-
կուի ամէնուր: Կ'ըսէր թէ՛ հակասովետ
ըլլալու առնչէն...: Այսօրուան կար-
գախօսն ալ հաւանականօրէն պէտք է ըլ-
լայ՝ «հակա - չեքոսլովակ» ըլլալու առնչ-
էն...: Զանի որ սովետասիրութեանը ժա-
մանակաւրէն է ներկայիս: Աստուած
գիտէ վաղը ի՞նչ «լեզուն»-ով իրենց խոր-
շերէն պիտի ձայնարկեն այդ նոյն անձե-
րը, որոնց միջեւ ամուր տեղեր կը գրա-
ւեն: Հայաստանէն «կառավարի» եւ «ար-
տերկրէն» ալ «սքանախի կուլտուրայ»ի
երեւոյթներ:

Պաքաւորէայի հայերէնին մասին
Լսել է՞ք Հայաստանի պետ. հեռատեսի-
լի սփռումներէն, միջազգային խաղերու
ատեն «Թէնիսիսթ»-ներու մասին: Իսկ
աւելի յաճախ, այլ առիթներով տեղեկա-
ցած է՞ք ձայնափոխէն, պաշտօնաւե-
ղիներու մէջ, փողոցը կամ թերթերէ՛
հեռակայի, հեռակեղծակայի, ինֆլացիա-
յի, դէպքայի, ինֆլացիայի, բյուրոյ-
շէնայի պաշտպանութիւն, ֆինանսու-
րումի, բալանսի, գիտաբանական հա-
ւաքի, ավիատեղիներէ գամալիօթիներէ
ոչներ... մասին:

Ծարակաւ ոչինչ է գրուած այս օրի-
նակներուն մէջ: Հայաստան ու իր ժողո-
վուրդը որուն մասերն են նաեւ՝ պետու-
թեան, կառավարութեան եւ ընդհիմա-
դիւր կողմերու պաշտօնակալները խիստ
տաքնապալի չըլնան մը մէջ են: Անոնց
ալ մտահոգութիւններուն միջեւ է հայե-
րէնը: Վկայ այն լուրը թէ՛ հայերէնի
գրաւոր քննութիւնը ստիպողական կը
դառնայ Հայաստանի բարձրագոյն ուս-
ման թեկնածուներուն համար (տես՝
«Յաւազ», 1995, Մարտ 15): Երբ Պետու-
թիւնը, այսինքն՝ Ժողովուրդը, օրէնսդր-
ւած, գործադիր իր հողով, իր ջուրով, իր
օդով, նեղ օրերու, նեղ տարիներու այս
տաքնապալի չըլնան գուր զայ, ան-
կասկած պիտի դարձի նաեւ լեզուական
հարցունք իր, աւելի հետեւողական կեր-
պով: Այն առնչէ միայն կարելի պիտի ըլ-
լայ՝ հայաստանի կամ Ժողովութեան Հայաս-
տան իսկապէս տէր ուղղով է՞ կանգնել
արեւմտահայերէնի ինչպէս միւս հայերէն-
ներու արժէքներու հանգանակին: Արդա-
րեւ՝ հայերէն լեզուի արժէքներուն միջեւ
խորի դնել եւ, զոր օրինակ, արեւմտա-
հայերէնը սա կամ նա կերպով, մասնա-
ւոր կառավարական միջոցառումներով
անդադնել ինչի՞ պիտի համապատասխա-
նէր: Երբ մարդկային հաւաքականութիւն-
ներ կ'անցնան պետական միջոցներով,
ցեղասպանութիւն կը կոչուի այդ արար-
քը, եթէ գոհերը ցեղասպանին մշա-
կութիւնը տարբեր մշակոյթի մը կը
պատկանին: Եթէ միայն մշակոյթի
անհանգան, կարելի չէ՞ որակել այդ ա-
րարքը՝ մշակութասպանութիւն: Իսկ
եթէ հանրութիւն մը իր մշակոյթի ար-
ժէքներուն մէջ մասն առնանք «ի շահ»
մնացեալին, պէտք է՞ կոչել այդ արար-
քը «մշակոյթի գանձալար»-ը: Այս մա-
սին խորհած են երբեք երէկուան թէ
այսօրուան պետական հայերէնի ջատա -
գովները: Լսած են անոնք մարդկային
իրաւունքներու մասին: Անոնց իմացումն
ունին: Կ'ըմբռնեն հարցին տարրու-
թիւնը:

Պաքաւորէան լուրը քննութիւն է: Հայե-
րէնի տարբերակին համար կարելի է
զայն խառն ի խառն լեզուներու նախնա-
կանէն վար քննութեան մը վերածել: Վար-
ժապետական, իմա՝ մանկավարժական,
հարցերու լուծումին գուցէ ներկայիս կա-
րենաւ ծառայել հետեւեալ նկատումները:
Արեւմտահայերէնը, իր ամէն ինչով,
հայերէնի բնականոն հունին մէջ ընթացող
արտայայտչական նախնական գորու-

թեամբ լեզու մըն է: Անոր տիրացող ուն-
անձ կը հասկնայ կատարելապէս արեւե-
լահայերէնը, նոյնիսկ որոշ ճիշդ մը
կրնայ հասկնալ հայաստանեան հայերէնը
եթէ ուսուցէն կամ քիչ մը գերմաներէն
եւ ֆրանսերէն հասկնայ ինչ որ արեւ-
մուտքի մը համար արտասովոր չէ:

Այսօրուան միայն հայաստանեան լեզ-
ուին ծանօթ ունի անձի համար, հասկնալի
լեզուներն են արեւմտահայերէնը եւ մա-
սամբ ալ արեւելահայերէնը: Այս նկա-
տումները ընտրութեան մը փոփոխակա-
ներու կ'առաջնորդեն: Ահաւաստիկ անոնց-
մէ երեքը:

- Արեւմտահայերէնը կը մնայ Ֆրանսա-
յի Պաքաւորէայի հայերէնի քննութեան
լեզուն: Հայաստանի հետ կը սկսին լեզ-
ուական մերձեցումի աշխատութիւններ
որպէսզի հայերէնը առանց կորսնցնելու
իր անվիճելի արժէքները կարենայ Հայաս-
տանի լեզուն ըլլալ:

- Հայաստանեան, արեւելահայկական
եւ արեւմտահայկական լեզուներու նախ-
նական գիտելիքներով պաքաւորէայի հա-
յերէնի քննութիւններ կազմակերպել զայն
որակելով փոխանցման չըլնան յայտագիր:
Այսինքն, այն ինչ որ Տիկին Տոնապետեան
կը յայտարարէ: Այս փոփոխակը արագ-
րէն վարչական անելի մը կը տանի վար-
ժապետական իր մօտեցումով որ Պաքաւո-
րէայի քննութեան պահանջած լեզուի մա-
կարդակին տանող ուղի մը չի թուել ըլ-
լալ:

- Հայաստանեան այսօրուան լեզուն կ'ըլ-
լայ Ֆրանսայի Պաքաւորէայի հայերէնի
քննութեան լեզուն: Արեւմտահայերէնը
կ'արտաքնուի համալսարանի առաջին
քննութեան (որ Ֆրանսայի մէջ պաքաւո-
րէայով կրնայ արգելաւորուել) եւ կը
շարունակէ իր ընթացքը քանի մը որա-
կաւոր հայկական վարժարանի մէջ ու կը
զարգանայ ըստ նախնի արեւմտահայ
մամուլով եւ ալ հաղորդամիջոցներով:

Վերեւ ներկայացուած փոփոխակներէն
որեւէ մէկ հատին ընտրութեան պարագա-
յին ալ դրական գործունէութիւն մը կը
վիճակի «Մաշտոց» - հայ լեզուի պաշտ-
պանութեան եւ զարգացման միութեան ու
իր սակաւթիւ նմաններուն. նաեւ՝ մաս-
նաւորաբար արեւմտահայերէնով լոյս
տեսնող պարբերական մամուլի խմբա -
դիւններուն եւ ալ աշխատակիցներուն:
Հայերէնով արտայայտուող խմբագր-
ները ցարդ աւելի տարուած են հայկա-
կան հաւաքականութեանց հարցերով ու
միայն երբեմն հայկական վարժարաններու
եւ անոնց որակը բարձրացնելու ձգտող
հարցերով: Այս հարցերը պէտք է՞ ու-
նենան մամուլին մէջ իրենց տեսական տե-
ղը որպէսզի հայկական վարժարանը եւ
հետեւաբար Հայոց լեզուն դուրսի նա-
խնական ընթացքի մը ծիրին վրայ: Հար-
ցը միայն Հայոց երկրին՝ Հայաստանի
վերաբերելէ աւելի մարդկային արժէք-
ներու պաշտպանութեան ու զարգացումի
խնդիր է: Հետեւաբար «արտերկրացի-
ներ»-ը ալ պարտականութիւնն է դրադիլ
ու լուծում գտնել այս հարցին: Այս ո՞չ
դուրսի ճամբուն վրայ, այլամերձ Հայաս-
տանցիներու առնթիւ, Հայոց երկրին
մէջ կան նաեւ ալ կեցուածքով մարդիկ,
պետական վարիչներ, կառավարութեան
անդամներ, ընդդիմադիրներ, երբեմնի
գիտաշխատողներ եւ գրողներ որոնք
մարդկային արժէքներու, ընդ որս հայե-
րէն լեզուի պաշտպանութեան կամաւոր-
ներն են: Գիտակից են որ արեւմտահայե-
րէնը կատար մըն է, այսօր շատերու հա-
մար անմատչելի եւ սակայն միշտ նախան-
ձելի: Անոնցմէ՝ Աղբաւորներն ու Միւսու-
նին եւ ուրոյ՝ Տիգրանին ու Վարդանին
հետեւ էի երբ Միւսույի չիքմին առջեւ,
ծածուկ աղօթքի մը հանգոյն մտաբերելի
նոր ժամանակներու Ենթահայի եղբէն
խօսքը:

Օշակա՞ն.
Օր մ'ալ ես եկայ իբրեւ ուխտական.
Եթէ օր մ'երբեք, նոյն հովիւ, նոյն հող
Ու նոյն պաշտամունքի սիրով գամ
Բոլոր մօտ,
Եւ իրենց համար նոյն Աստուծոյ
մ'ուզեն
Արթնցորդ հսկան գիրին երազէ:

Մենք, այդ օրը, այդպէս պարզ անցող-
ներ էինք, ո՞չ իսկ գրականագէտ: Բոլո-
րովին տարբեր քաղաքակրթութիւններու
չըմպատաներուն մէջ ապրող եւ սակայն
մարդկային ու բնութեան միւս արժէքնե-
րու հանգանակին պաշտպան, նաեւ՝ այդ
արժէքներուն զարգացման ծառայ ջոկատ-
ներու պահեստներն էինք դուցէ:

(Շաբ. 4 եւ վերջ)
Պալմեն
Ապրիլ 5, 1995

ՆՈՐ ԴԻՐՔԵՐ

ՇԱՀԱՆ

ՇԱՀՆՈՒՐԻ

ԳՈՐԾԸ

ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ

(«ՍԻՐՏ ՄՐՏԻ» 1995, ՓԱՐՑ)

Ֆրանսահայ գրականութեան համառոտ
դուլթեան մէջ եւ սփռութեան գրականու-
թեան անդամներին մէջ անընդիւ առնու-
նալ Շահան Շահնուր (Քերեթեան),
կը մնայ պայծառ դէմք մը, իր վաւերա-
կան գրելով եւ պատկառելի վատարկով
Հակոբակ անոր որ, Շ. Շահնուր ապա-
ցաւ հիւանդանոցներէ անբաժան կեանք
մը, տառապեցաւ հիւանդութիւններէ
կարողացաւ իր գրողը դնել մեր գրաւոր
նախնական վրայ: Յատկապէս՝ սփռութե-
ան մեր կեանքը՝ նկարագրող ու պատ-
կերող եղաւ ան, ուր կը տիրէ ուժացում
ձուլում եւ «նահանջ»: Անկասկած, «Նա-
հանջը Առանց Երգի» վէպը կը մնայ դը-
լուի - գործող Շ. Շահնուրի, որովհե-
տեւ՝ սփռութեան ամէնօրեայ տաքնա-
պը վերլուծուած է հոն: Ամէն օր, ըլ-
լալ փիւքի մէջ, Հայը կ'աւանդէ իր մա-
րերէ եւ կը կրկնէ Շ. Շահնուրի անմա-
տողը՝ «Մեղա՛յ, Մեղա՛յ Արարտիւն...»:
Շ. Շահնուր նաեւ գրեց Ֆրանսերէն լայ-
ն մաթիւ գործեր Արմէն Լիւպին ծածկանե-
նով:

Վերջերս, Փարիզի «Յաւազ» օրաթերթի
հրատարակչութիւնը, լոյս ընծայեց իր
մատենաշարին 20-րդ հատորը՝ «Սիրտ
Սրտի» խորագրով (հեղինակ՝ Շահան
Շահնուր): Հատորը լոյս տեսած է Շա-
հան Շահնուրի մահուան 20-ամեակին ա-
ռիթով (1974 Օգոստոս 20) «ակամայ յա-
պտումով»: Հատորին միջոցով, «Յա-
ւազ» իր խմբագրութիւնը ծանոթացու-
րածին մէջ կը նշէ. «Անկախ կը խո-
ցարդ «Յաւազ»-ի եւ սփռութեան, զի
խաւարաբար՝ Ֆրանսահայ, մամուլի մի-
ջոյցուած գրական այն էջերը եւ յօդու-
ները որոնք Շահան Շահնուր, մինչեւ ի
մահը չէր հրատարակած:

«Ներածութիւն» բաժինին մէջ, «Բա-
տարկուած Թուշուր» խորագրին տակ
Շահնուրի գրական արժէքին մասին
կ'անդադառնայ գրականագէտ եւ բանա-
տեղծ Գրիգոր Պրիտեան: «Գրական էջեր
բաժինով, հրամցուած են Շահնուրի եւ
կու գրական գործերները» «Առաջ Ուր-
բաթ» եւ «Պուշտուր»-ները. առաջինը
գրական - գեղարուեստական մտորումնե-
րն են Հայ ժողովուրդի մասին, անոր ցա-
ւերուն եւ կրած տառապանքներուն շուր-
կերկրորդ՝ գրական պատկեր մըն է, որ
լոյս տեսած է «Մենք» թերթին մէջ 1932
թուականին, Փարիզ: Յաջորդ բաժինը
11 յօդուածներ (Ներածութիւն եւ նկա-
րչներ», «Թեղիկ», «Մենք», «Ի Պա-
տիւ Շ. Պէրպէրեանի», «Մաքս Ժողով
եւ Հայկական Ողբերգութիւն», «Ֆրան-
սացի Երիտասարդ Գրագէտները
Մենք», «Վէպին Շուրջ», «Վերջին Ուրա-
ջագրանցութիւն», «Չապլին Եստակ
կը Գրէ», «Դրախտ Կորուսեալ», «Վաւե-
րալուծութիւն»): Յօդուածները լոյս տես-
ան «Ամէնուն Տարեցոյցը», «Յաւազ»
«Ապագայ» թերթերուն մէջ 1929 - 1938
թուականներուն, զանազան գրական - մը
չակուծային - ազգային - հասարակա-
նաբար շուրջ:

Ապա, «Որպէս Վկայութիւն» բաժինով
«Յաւազ»-ի պատակաւոր խմբագրը
Արիփիկ Միսաքեան կը ներկայացնէ իր
Շ. Շահնուրի միջեւ եղած նամակագրու-
թիւնը 1956 - 1957 թուականներուն, ուր
հարապատ եւ հաղորդական կերպով կա-
րելի կ'ըլլայ ծանօթանալ Շ. Շահնուրի
ներաշխարհին եւ մտորութեանը: 1957-ին
ետը Շահնուր կը սկսի աշխատել
«Յաւազ»-ին: Գիրքին յաջորդ յօդու-
ներուն բաժինը, հաւաքածոն է ար-
«գրած» էն ետը կատարուած աշխատ-
քութիւններուն՝ «Սիրտ Սրտի», «Սր-
հրդաւորութիւններ», «Մեր Մէկ Հին Մա-
նթիւն Իր Գլու Փարէր», «Յակոբ Տի-
գրաներէն», «Եղբայր Եղբոր Թշնամի»,
«Փոխադրութիւն Այդ Թուականը», «Օր
Եւ Յաման», «Սովետիկներ», «Լիպ-
Սրբազանգոյն», «Բայց Երազն Իր
հօր» (Շ. Շահնուրի վերջին գործնե-
նը): Նշեալ յօդուածները լոյս տեսած են
1957 - 1974 թուականներուն «Յաւազ»
օրաթերթին մէջ (միայն «Փոխադրութիւն

Ա Պ Ր Ի Լ Ե Ա Ն 80-Ա Մ Ե Ա Կ Ը

Գ Ա Ղ Ո Ւ Թ Է

Գ Ա Ղ Ո Ւ Թ

ԼՈՍ-ԱՆՃԵԼԸՍ

Հայկական ցեղասպանության 80-ամեակի ողբերգության համար կազմուած Միացյալ Մարմինը կազմակերպած էր ձեռնարկային շարք մը՝ գիտաժողով, ցույց, ժողովրդային հաւաք, մշակութային փառատօն, միացեալ պաշտամունք եւ այլն, որոնք տեղի ունեցած են բարձր մակարդակով եւ կարգապահ մթնոլորտի մը մէջ։

Կիրակի, Ապրիլ 23-ի կէսօրէ կտը Գըն-կինը Սենթըրի մէջ տեղի ունեցած է ժողովրդային հաւաքը, որուն մասնակցած են շուրջ 3.000 հայեր։ Ներկայ եղած են Գալիֆորնիոյ կառավարիչ Փիթ Ուիլ-սըն, Լոս - Անճըլըսի քաղաքապետ Ռի-սըն Ռիլըրտըն, Հայաստանի Լոս - Ան-ճըլըսի հիւպատոս Արմէն Բայրուրեան, Յունաստանի, Լիբանանի, Իսրայէլի եւ Կիպրոսի հիւպատոսները, Գոնկրէսի անդամներ, դանազան քաղաքներու Քաղաքապետներ խորհուրդի անդամներ։

Նախ քան հաւաքը, ի պատիւ կառավարիչի եւ հիւրերուն տրուած է ընդունե-լուծին մը, որու ընթացքին խօսք առնե-լով (անդերէն) Հայաստանի հիւպատո-սը՝ անդրադառնալէ ետք Օսմանեան Թուրքիոյ զորք դրած ցեղասպանութեան եւ անոր 80-ամեակին նուիրուած ողբեր-գունքուն, նշած է թէ «Ութուն տարի առաջ, Միացեալ - Նահանգների ականա-տը դեպքան Հենրի Մորկընթաու հան-դիսպատ առաջինը, որ իր ձայնը բարձ-րացուց յանուն զոհերուն։ Ան նաեւ ա-ռաջիններէն էր, որ իր հայրենակիցնե-րուն եւ կառավարութեան օգնութիւնը բացուց վերապրողներուն։ Տասնեակ հազարաւորներ այսպիսով փրկուեցան ընդհնուէ»։ Ապա անցուցած է. «Հայ ժողովուրդի բարեկամ ուրիշ երկիր մը՝ Ռուսաստանը, քանի մը օր առաջ, իր խորհրդարանին միջոցաւ միաձայնօր-թեամբ դատաւարութեան Հայկական Յե-ղասպանութեան կազմակերպիչները եւ յետ այսօրիկ Ապրիլ 24-ը կը նշէ որպէս զոհերու յիշատակի օր։ Կանկալուի որ Միացեալ - Նահանգներ եւս առնուապէս նոյնը կատարեն։ Միացեալ - Նահանգներ նման մեծ ժողովրդավարութեան երկիր մը պէտք է ունենորդէ միջազգային հա-մայնը՝ համաշխարհային ճանաչում ա-պահովելու եւ դատաւարութիւն հայկա-կան ցեղասպանութիւնը, վեր մշակու-թեանը»։

Թուականը՝ լոյս տեսած է «Յուշարար»ին մէջ)։ Գիրքին վերջաւորութեան տրուած է ցանկը այն փրաններէն զործերուն, ո-րոնք զրուած են Արմէն Լիպէն ծածկա-ւանով։

Արդարեւ, 296 էջերէ բաղկացած ներկա-յանալի այս հատորը, Շահան Ծահնուրի դրական ժառանգութեան մէկ բաժինն է, որ լոյս տեսած է յետ մահու։ «Յառաջ»ի հրատարակչական մարմինը, ղեկեցիկ զաղապարը յղացած է անմահացնել եւ մի համարմբէլ Ծահնուրի ստեղծագոր-ծական աւանդը։

Հատորը ճոխացած է նաեւ լուսանկար-ներով, ուր տեղադրուած են Ծ. Ծահ-նուրի լուսանկարները պատանեկան տա-րիքէն մինչեւ վերջին լուսանկարը (1974), այն յիշատակելի վայրերը եւ հիւանդա-նոցները, ուր գտնուած է Ծահնուր. հե-տաքերի է նաեւ տեսնել, թէ Ծահնուր եղած է ծաղրանկարիչ. ան Պոլսոյ «Վե-րն Լուր» թերթին մէջ լոյս ընծայած է դրական - մշակութային դէմքերու երգե-ծական կարներ։

Արդարեւ, ողբունելի է «Յառաջ»ի նա-խաձեռնութիւնը, օրինակելի քայլ, որով-հետեւ՝ այսպիսով գիրքին կը յանձնուի հայ գրողի մը մամուլի մէջ ցրուած յղ-ուածները, որոնք դատաւարութեան էին կրօնատի։ Ծ. Ծահնուր գրողն ու մար-դը, իսկապէս երեւոյթ մըն է հայ դրա-կանութեան մէջ. սփիւռքահայ մարդու սրտածօտ դրագէտը, որ կը մնայ անմո-ռանալի անուն։

Գիրքի եւ գրականութեան անխոնջ մշա-կը Ծահնուր կը մնայ սփիւռքահայ դրա-կան անդատանին պայծառ անհատակա-նութիւններէն մին։

Ա.

քաղաքական նուազ կարեւոր հանգամանք-ներէն»։

Ժամը 2-ին տեղի ունեցած է ժողովըր-դային հաւաքը, որուն բացումը կատա-րած է Միացեալ Մարմնի համատեղակետ Արա Ահարոնեան։ Հանդիսութիւնը վա-րած է Հայաստանի նախկին Արտաքին նախարար Բաֆֆի Յովհաննէսեան։ Պօք առնելով Լոս - Անճըլըսի քաղաքապետը, զրուատելէ ետք հայ գաղութին նպատը Լոս - Անճըլըսի տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական կեանքին մէջ, յայտարա-րած է թէ «Ցեղասպանութեան իրողու-թիւնը պատմական փաստ մըն է եւ ի զուր եւս դայն ուրանալու փորձերը»։

Կառավարիչ Փիթ Ուիլսըն, կողորդի վերաբուծական գործողութեան երկար-կուած ըլլալով, չէ կրցած ելոյթ ունենալ եւ զինք փոխարինած է իր կինը։ Տիկին Կէյլ Ուիլսըն, հաստատելէ ետք թէ իր ամուսինը թիկունք կը կանգնի հայկական ցեղասպանութեան ամբողջական ճանաչ-ման պահանջին, ըսած է. «Այսօր մոմեր կը վառենք յիշելով անոնք, որոնք այսօր կընային մեզի հետ ըլլալ։ Միշտ պիտի պլլալանք բոցերը եւ ի վերջոյ չիջին, սա-կայն, այս ողբերգութիւնը յիշելու մեր յանձնառութիւնը պիտի շարունակենք։ Հայ ժողովուրդը, սխտեմաթիք կըրպով ընդհնուի քաղաքականութեան մը դոհ դարձաւ 1915-է 1922, Օսմանեան Թուր-քիոյ մէջ, քրիստոնէական իր հաւատքին համար։ Թրքական վայրագութիւնները փաստագրուած են վերապրողներու կող-մէ, որոնցմէ շատեր այսօր ապաստան դատած են Միացեալ - Նահանգներու մէջ։ Աւելի քան 250 հազար Ամերիկահայեր կ'ապրին Գալիֆորնիոյ մէջ եւ այդ պատ-ճառով Գալիֆորնիան հայահոծ մեծա-դոյն գաղութն է»։ Գնահատելէ ետք հա-յութեան նպատը Գալիֆորնիոյ Տիկին Ուիլսըն ըսած է. «Դուք նոր Հայաստան մը ստեղծեցիք Գալիֆորնիոյ մէջ եւ Գա-լիֆորնիան աւելի հարուստ է ձեր ճիւղե-րուն շնորհիւ»։

Տեղի ունեցած է մոմավառութեան հո-ղեպարար արարողութիւն մը որմէ ետք, Սպիտակ Տունէն արբանեակային հաղոր-դումով, ներկաներուն փոխանցուած է նախագահ Գլինթընի՝ Ցեղասպանութեան 80-ամեակի առթիւ կատարած յայտարա-րութիւնը։

Պօք առած են նաեւ եւ յուշագիրներ յանձնած Լոս - Անճըլըսի թաղապետական խորհուրդի վերակացուներ Մայք Անթո-նովիչ եւ Զեւ Եարոպաւաքի։

Հուզի, հանդիսաւարը՝ Բաֆֆի Յով-հաննէսեան, ողբունելէ ետք Ռուսաստանի Դուժայի որդուժը եւ յոյս յայտնելով

որ «այլ պետութիւններ Ռուսաստանի ար-դար եւ ճիշդ օրինակին հետեւելով նոյն դերբերողումը կ'իւրացնեն», աւելցուցած է. «Բայց մենք պէտք է հայրենի պատ-րանքներով, որովհետեւ մեզմէ իւրա-քանչիւրէն կը պահանջուի հետեւողական աշխատանք, որպէսզի այդ բանաձեւը եւ նման որդուժներ վերածուին քաղա-քականութեան»։

Ժողովրդային հաւաքի աւարտին, ողե-կոյման Միացեալ Մարմնի անդամները այցելած են Մոնթեպելլոյի նահատակաց յուշարձան եւ ծաղկեպսակ դրած։

Իրիկունը, ժամը 7-ին, Կլէնտէյլի Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, շուրջ 800 հայ հաւատացեալներու ներկայութեամբ, տեղի ունեցած է ողբերգական միացեալ պաշտամունք մը, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար յարանուանութեանց հոգեւոր պետներուն եւ ներկայացուցիչներուն։ «Կի-լիկա» երգի հնչիւններով հոգեւորական դասը մուտք գործած է եկեղեցի, ուր գործադրուած է պատշաճ յատարի մը։ Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Հ. Ռաֆայէլ Վրդ. Միխայեան։ Պօք առած են էջմիածնական Թեմի առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեան, ամերիկեան երբայա-կան համախմբումի անօրէն Ռարբի Լէ-նարտ Թոլ, Մկրտչական Եկեղեցւոյ ներ-կայացուցիչ վեր. Սամուէլ Զէթթի, եւ Հայ Աւետարանչական Եկեղեցւոյ վեր. Գարի Աւագեան։ Փակման խօսքը արտա-սանած է Կիլիկիան Թեմի առաջնորդ Տա-թեւ Արք. Սարգիսեան։ Պօքերու աւար-տին հոգեհանգստեան պաշտօն կատար-ուած է հայ նահատակներու յիշատակին։

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24-ի առաւօտեան ժամը 11-ին, Հոլիվուտի Թ. Մ. Մ. «Ար-չակ Տիգրանեան» վարժարանէն սկսած է բողոքի քայլարշաւ մը դէպի Թրքական հիւպատոսարան, պարզելով պատառ-ներ եւ ցուցատախտակներ՝ «Թուրքերը ջարդեցին մէկուկէս միլիոն անմեղ Հա-յեր», «Կը պահանջենք մեր հողերը», «1915-ը պիտի չլրիւնուի» եւ այլ գրու-թիւններով։ Հիւպատոսարանին առջեւ հա-ւաքուած ցուցարարներու թիւը հասած է 3.000-ի։ Բողոքի խօսքեր արտասանած են Հ. Ե. Դ. -ի եւ Հայ Դատի Յանձնախում-բի պատասխանատու երիտասարդներ։ Փորձ եղած է յուշագիր մը յանձնել թուրք հիւպատոսին, սակայն, ոստիկանները առած են զայն՝ խոստանալով յանձնել հիւպատոսին։

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, հոգեւորական դասը այցելած է Մոնթեպելլոյի հայ նա-հատակաց յուշարձան եւ հոգեհանգստե-ան պաշտօն կատարուած։

80-ամեակի ողբերգութիւններու առթիւ, Շաբաթ, Ապրիլ 22-ին, Օրէնճ Գառնթիի Ս. Քարախնից Մանկանց Եկեղեցւոյ բա-կին մէջ բացումը կատարուած է հայկա-կան ցեղասպանութեան նուիրուած յու-

ՍՓԻԻՌ-ԲԱՆԿԱՆԻ ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

- 93 -

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ՄԵՆՔ

Օրերէն մէկ օր Աստուած հանեցաւ դրաղի մեղմով։ Ինքն իրեն ըսաւ. -- «Աստուած չնորհեմ այնպիսի մէկ դանձ, որ ինձի փառք տան ամէնքը մէկանց։ Կ'ուզեմ որ հրճուին եւ ուրախ ըլլան ո'ւր ալ գտնուին աշխարհիս վրան»։

Ծիւղէ թէ Աստուած ամէնազէտ է, բայց մեղ չի ճանչնար, ըստ երեւոյթին։ Վերէն մինչեւ վար՝ ամէնէն յետին «բանդէտ»ներն իսկ կարծիք յայտնեցին մեղի շնորհած այդ դանձին, մասին։ Առարկութիւններ յարուցանեցին, խոթող դէմքերով քննադատեցին, բոլոր հարցերը իրար խառնեցին։

Աստուած երբ լսեց, յուսահատեցաւ. «Ապերախներ են. կը մերժեն հրճուիլ. չարժեք առնցմով նոյնիսկ դրաղի», -- ինքն իրեն ըսաւ ու անդին դարձաւ։

ՇՐՋՈՒՆ ՄԱՆՐԱՅԻՏ

Հարձանի մը, շուրջ 500 հոգիի ներկայու-թեան։ Հանդիսութիւնը վարած է Տիկին Յասմիկ Մուրատեան։ Պօք առնելով հո-ղաբարձութեան ատենապետ Տնքթոր Կարօ Դերձակեան նշած է թէ «Այս յու-շակոթողը պիտի ըլլայ մեր գաղութին «Անլուի Զանգակատուն»ը, որ մեղի եւ մեր նոր սերունդներուն անդադար պիտի յիշեցնէ մեր նահատակներուն թափած արիւնը, յանուն հայրենեաց եւ հաւատ-քի»։ Պօք առած է չըջանի Վերահսկիչ Ռաճըր Սթէյնթըն, ցաւ յայտնելով որ «ցեղասպանութեան ուսուցումը կարեւոր տեղ չի դրած»։ Մուշէղ Ծ. Վրդ. Մարտի-րոսեան շնորհակալութիւն յայտնած է եւ յուշատախտակներ յանձնած յուշար-ձանը կառուցող եւ նուիրող Յակոբ եւ Աթօ Փոսթաճեանի եւ ճարտարապետ Գառ-նիկ Քէչիշեանի։ Հոգեհանգստեան արա-րողութիւնէ ետք խօսք առնելով առաջ-նորդ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան յորդորած է «պահել երկրին՝ հողին հետ կապը, հա-ւատը, պատմութիւնը, մշակոյթը եւ անձնական ու աշխարհի համար մեր ունե-ցած երազները»։

Թ.Ղ.ՄԱԿԻՏ

ԼՈՐԸՆՍ ՏԵՆԻՍ

Պ Ր Ո Ս Պ Ե Ր Ո Յ Ի

Կ Ղ Զ Ի Ն

Ներածական Գործի կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Ամգիւրէնէ Թարգմանց՝

ՇԱՔԻ ՏԵՐ - ՄԵԼԻՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Ամէն ոք շատ կ'ախորժի այս ձեւի քո-վընտի խօսքերէ։ Քարակէօզի ամէնէն յատկանշական գիծերէն մին իր անհիմն ինքնաշարժութիւնն է, որ նաեւ ամէնէն ուժգին ինքուրները կը յառաջացնէ։

Բայց Հաճիւնտիսի բուն մտասեւեռու-մը ինքնաշարժութեան հարցն է։ Ինչո՞ւ ուրիշ-ները կառքեր ու սպասաւորներ պիտի ու-նենան եղբւր յայլ ոչ՝ ինքը։ «Այո՛, ինչո՞ւ», - կ'արձագանգէ Քարակէօզը, ծախսուելու համար շարուած պտուղի դէ-ղէն հատ մը վերցնելով «անուշադրու-թեամբ»։

- Մտիկ ըրէ, - կ'ըսէ հերոսը վերջա-պէս։ Պիտի ուզէի՞ր վարչապետ ըլլալ։

Քարակէօզի պատճառաւ իրենց երկու-քին հասած անհամար փորձանքներու փորձառութիւնն ունենալով հանդերձ՝ Հաճիւնտիս անմիջապէս հաւանութիւն կուտայ։

- Լաւ ուրեմն, - կ'ըսէ Քարակէօզ, - դրած ունի՞ր։

Ըստ երեւոյթին՝ քուէ ստանալու հա-մար դրամը անհրաժեշտ է։ Դժբախտա-բար՝ Հաճիւնտիս միայն երկու տրախի ունի զորս անխոհեմաբար ցոյց կուտայ։ Հերոսին թուի նմանող աչքերը ընչա-քաղցութեան շողեր կ'արձակեն։ Երախա-ները (որոնք գիտեն, թէ դէպքերը ինչ ըն-թացք ալ առնեն) Հաճիւնտիս պիտի կորսնցնէ իր դրամը) մեղաւորական ինչ-դուքի գոռոց մը կ'արձակեն։ Քարակէօզ նախ կը ճշդէ դրամներուն իրական ըլլա-լը, յետոյ յունական մտքին յատուկ բե-ղուն ու անպատեղի շարայարուծով մը կ'որոշէ, որ կարճ միջոցի մէջ պէտք է հարստանան երկուքն ալ։ Հաճիւնտիս՝ զոկտոր Ուաթմընի պէս՝ մէկ կողմէ հա-ւատք ունի իր ընկերով վրայ, միւս կողմէ որոշ դժկամակութիւն կը զգայ դրամը ձեռքէ հանելու կապակցութեամբ։ Քարա-կէօզ կ'ըսէ.

- Շատ պարզ է։ Մէկ տրախիով չի՞ մը գինի կը գնենք. դաւաթը մէկ տրախիի ծախելով մեծ շահ կ'ապահովենք։ Շահ-ւած դրամով ուրիշ չի՞նք կը գնենք, դա-ւաթը մէկ տրախիի կը ծախենք։ Այս-պէս՝ շուտով կը հարստանանք եւ կուտակ-ցութիւն մը հիմնելու բաւարար չափով մարդոց թուէն կը զնենք։

Պատասխան ետին տեղէ՝ աեղ կ'անցնին, ի վերջոյ գինիի չի՞նք կը գնեն եւ իրենց ապրանքը ծախելու համար փողոցին մէկ անկիւնը կը կանգնին։ Անցորդներուն ու-շադրութիւնը գրաւելու համար Քարա-կէօզ կը տեղանքէ վրան - բաց դռնհու-թիւններու տարաքի մը, որ ունիդիւնե-րուն անդադրում խնդուք կը հրահի։

Այժմ՝ հայր Նիկոյա առանց այլեւայլի կը խնդայ թուլցած, չափիկին թեւով ար-ցունքները սրբելով, մինչ իր թոնիկը զսպուած մանր պոթթիւններով կը խըն-դայ, որպէսզի բառ մը իսկ չկորսնցնէ ըս-ւած խօսքերէն։ Մինչ այդ՝ բեմին վրայ դէպքերը այնքան ալ լաւ ընթացքի մէջ չեն։ Ոստիկանի մը հետ հարց կը ծագի։ Կարքեր կ'անցնին։ Սակայն գինիով հետաքրքրուող յաճախորդ չկայ։ Ի վերջոյ Քարակէօզ կ'ըսէ.

- Մտիկ ըրէ, Հաճիւնտիս. քովս դեռ տրախի մը կայ։ Եկուր եւս ըլլամ առա-ջին յաճախորդը։ Օգը շատ տաք է. եւ ո՞վ գիտէ, եթէ չի՞նք բանանք, թերեւս ա-ռեւտուրը կ'աշխուժանայ։ Ինչ կ'ըսես։

Տրախին կը յանձնէ Հաճիւնտիսին, որ մեծ գզուշութեամբ կը բանայ գինիին չի՞նք, բաժակ մը կը լեցնէ։ Քարակէօզ կը խմէ չափաքանցեալ զոհոնախութեամբ։ Հաճիւնտիս իր հերթին՝ պապակէ կը տառապի։ Ինք եւս կ'ուզէ խմել «փոշիի համը բերնէն վանելու համար»։ Տրախին կուտայ Քարակէօզին։ Այս վերջինը կը վստահեցնէ, թէ այնքան ատեն որ բաժա-կով գինի կը վճարուի, կարիքը չունին յաւելեալ շահի մասին մտածելու։ Այս խօսքերով կը մխիթարուին։ Ատեն մը ետք, Քարակէօզ դարձեալ ծառա կը զգայ։ Դրամը միւսին յանձնելով՝ բաժակ մը եւս կ'ըմպէ։ Հաճիւնտիս նոյնը կ'ընէ։ Այս ամէնը իրապէս ծիծաղելի է։ Ժողո-վուրդը անընդհատ կը խնդայ, բացի տրժ-գոյն դէմքով անկողնաւոր տղեկէ մը, որ դէպի առաջ ծնելով կը պոռայ.

- Հէ՛յ, դուշապէ՛ք, ձեր դրամադուրին է որ կ'ուտէք։

(Շաբ. 23)

«ԱՐԱՐԱՏ»
Պէյքաթ, Ապրիլ 15

450.000 Ֆր. ՊԵՏԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏ ԴՊՐՈՑԱՍԵՐԻՆ

Դպրոցատեղը կը տեղեկացնէ թէ Ազգ. Ժողովի փոխ-նախագահ՝ Էրիք Ռաուրի եւ Տիկին Էլիզաբէթ Հիւպերի առաջարկին ընդառաջելով, կառավարութիւնը 450.000 Ֆրանքի նպաստ մը (ֆոնդաթիւմմանի) կըրցած է ապահովել Դպրոցատեղ Տիկնանց վարժարանին 1995-ի երկրորդ օրինադրի ընտելեան առեւն, Արտաքին նախարարութեանէն: Միջամտած են Ալէն Ժիւֆէ եւ Ֆրիլի Ծպէրժէ (Իոնի երեսփոխան):

Որոշումը տրուած է Մայիս 4-ին եւ հաւանութիւնը ստացած Արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարին, գումարը կը փոխանցուի ութ շաբաթէն:

Դպրոցատեղի վարչական խորհուրդը խորապէս երախտագարտ է եւ դիտել կուտայ թէ առաջին անգամն է որ վարժարանը պետական նման նպաստ մը կը ստանայ:

(Շաբ. Ա. Էջեմ)

Կը փորձէ կողմերու միջեւ հասարակաց կէտեր դնել:

Թերթը դիտել կուտայ որ Ինքնօնի խորհրդանշական քայլ մը առած է ու իր օգտին (որ թրք. օգուծին մաս կը կապէ) անցած է Հայաստանի օգուծին տարածքէն, «H. 50» ուղին դործածելով: Ասիկա ճիշդ այն ուղին է, որ Անդարա վերջերս բացաւ Հայաստանի ուղղութեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՅԼԱ ՁԱՆԱՅԻ (Անդարա բանտարկուած, այցելութիւն մը կըրցած են տալ Սիլվի Ժան, նախագահուհի Կիլեռու միջազգային ղեկավարող Դաշնակցութեան եւ եւրոպայի երեսփոխանուհի՝ Ալին Փայէ: Ձանա, ինչպէս իր ամուսինը որ Տիյար-պէթի քաղաքացի էր, դատաւարութեամբ: Այցելողները կարճ տեղեկագրութիւն մը կըրկած են «Իմամիթէ» (Մայիս 5) ուր կը յայտնեն թէ Լէյլա Ձանա նոյնքան վճռական է. առ ըսած է. - «Հոս եմ ըլլաւ եւ թուրք կիներու համար»: Հանդիպած են նաեւ ամուսնոյն եւ այլ դատաւարութեամբ երեսփոխաններու: Այդ ու կին կողմէն Եւրոպայիներու, որպէսզի տեղի չտան իրենց պահանջներուն մէջ Թուրքիոյ անդամակցութեան առեւն չուծեամբ:

ԽՐՈՒՄՆԵՐԸ վերադարձած են գիւղեր եւ մայրուղիի այն հատուածը զորս ռազմագիտական ղեկին վրայ կենսական կը նկատեն իրենց համար: Ապահովութեան խորհուրդը խիստ բանաձեւ մը հրապարակած է Ձազրէպի (Որոտաթի) կառավարութեան դէմ: Հոն կողմէն իրենց նաեւ ինայեւրո սերպ ընակիչները որոնց դէմ շատ վայրագ ընթացք մը ունին Ուրուաթները: Բաժնած են կիներն ու երախտները եւ այլերը ու տարած անորոշ ուղղութեամբ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Արդարադատութեան Ատեանի դատախազը մահապատիժ պահանջեց լիբանանեան ուժերու նախկին հրամանատար՝ Սամիր Ժաֆարի դէմ որ 1994 Նոյեմբեր 19-էն ի վեր կը դատուի Տանի Շամունի եւ ընտանիքին սպանութեան մեղադրանքով (1990 Հոկտեմբեր): Ժաֆար, Լիբանանի պատերազմին միակ «առատապետն է» որ դատի քաջուած է, միւսները նախարար են: Վճիռը պիտի տրուի Յունիս 24-ին: Ժաֆար կը մեղադրուի նաեւ Ձուրի եկեղեցւոյ ոճրափորձին որպէս հաւանական ղեկավար (1994, Փետրուար, 11 մեռեալ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԷ

Կապույտ խաչի Անիէի Ակնունի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մոմճեանէ Տիկին Զարուի Ասրեանի (Միացեալ-Նահանգներ) մահուան քառասուններն առթիւ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55933

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Թադուհի Յարութիւնեան իր ամուսնոյն Յակոբ Յարութիւնեանի թարմ յիշատակին 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱԿԱՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄ ՍՏԱՅԱՆՔ

ԷՔՍ. - Տիկին Ս. Հասպանեան 200 Ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Միհրան Պոյաճեան 200 Ֆրանք:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
Հայ կրթական եւ Մշակութային
Միութիւն
HAMASKAÏNE
Association Educative & Culturelle
Arménienne
ՀԱՄԵՐԳ
Ձուրակապ
ԱՐԱ ՄԱԼԻՔԵԱՆ
Դաշնակի ընկերակցութեամբ
ՆԱՅԻՐԻ ՏԵՄԻՐՃԵԱՆԻ
Ուրբաթ, Մայիս 12, Ժամը 20-30-ին
MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16^e
(M° IÉNA)

**ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ**
ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ
ՅՈՒԼԻՍ 1-25 / 1995
Կ'ընդունուին տասնըկէ տարիքը բոլորած հայ երիտասարդ - երիտասարդուհիներ:
Պիտի դասաւանդուին Հայերէն լեզու, պատմութիւն եւ զբոսանքներ, մասնակցողներու մակարդակին համաձայն:
Մասնակցութեան սակ՝ 6.000 Ֆ.Ֆ.: Այս դոմարը կ'ընդգրկէ կեցութիւն, սնունդ, դառնիթացք, մաքրութիւն, ապահովագրութիւն, մշակութային ըզրօսապատկերներ:
Արձանագրութեան համար դիմել՝
Corsi Estivi di Lingua Armena
Collegio Armeno Moorat-Raphael
Ai Carmini, Dorsoduro 2596 - 30123 Venezia (ITALIA)
Tel.: (41) 5228770 - Fax: (41) 5203434.

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի քաժանորդներուն”

INFORMATION ARTISTIQUE

CONCERT
de l'Ensemble KERA M
Musiques et Chants Traditionnels
pour la première fois à Paris :
le DIMANCHE 7 Mai à 19 heures 15
à la Sainte Chapelle
(dans l'enceinte du Palais de Justice
de Paris)
4, Bd du Palais, PARIS 2^e
Prix des places: 80 F. - Tarif réduit: 60 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԷ

Ալֆրեդիկ Ս. Մեարոյ կըթարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սարգիս Համուզովուի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Տէր եւ Տիկին Պէրարեան 500 Ֆր., Պր. Բենեամին Եշիթէփէ 100, Պր. խաչիկ Թոսու 200, Տէր եւ Տիկին Թորոս Տէտէեան 500, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Տէտէեան 500, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան 1000, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պարտաք 750, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Թէլլալեան 200, Տիկին Սիրանոյշ Բուրուր 150, Տէր եւ Տիկին Համլէթ Աթանասեան 300, Տէր եւ Տիկին Պարոյր Եօրուժազ 500, Տէր եւ Տիկին Հերման Բաթա 200, Տէր եւ Տիկին Բարաքիս 200 Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապույտ խաչի Սէն - Ժերմի Զ. Շանթ մասնաճիւղը Մայրերու Օրուան առթիւ, կը կազմակերպէ օթօքարով պտոյտ մը Մայիս 20, դէպի Պէնտօրի կղզին
Ile de Bendor
Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ԴՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
ԵՂԵՈՒՆԻ 80-ԱՄԵԱԿ
նուիրում
Նախառակ Գրողներու
Կը մասնակցին՝
Մարի Պահուդեան, Սիլվա Հապէ-
եան - Արաք եւ Արտաշէս Ոսկանեան
Հեղինակները եւ գործերը
կը ներկայացնէ՝
ՅԱՆՈՐ ՊԱԼԵՍՆ
ԴԱՆԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ
ՍԻՄՄԱՆԹՕ
ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ
ԹԼԿԱՏԻՆՅԻ
ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊ
ԵՒ
ԵՐՈՒՆԱՆ
Երկուշաբթի, Մայիս 15, Երեկոյան
Ժամը 20-30-ին, Սուրբ Յովնանէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիի Նորհան
Յորհնկեան սրահին մէջ
15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e
Զեւարկը կը սկսի որոշեալ ժամին

L'ECOLE
TEBROTZASSERE
propose
un Cycle
de Conférences-Débats
animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire
**La Puissance
économique
des Arméniens**
du 17ème au 18ème siècle
● Rôle des banquiers dans la vie
monétaire arménienne à Constantinople
le 12 Mai
● Les financiers arméniens à Venise
le 9 Juin.
Les conférences ont lieu
à 21 heures
à l'Ecole Tebrotzassère :
1, Bd du Nord, Le Raincy
Participation : 50 F. au profit de l'Ecole
Le débat sera suivi d'un cocktail.
Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

La MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX
45, rue de la Défense
organise
la projection du film
**"LES DERNIERS
ROIS D'ARMENIE"**
CILICIE XIIe - XIVe SIECLE
par Claude MUTAFIAN
le Vendredi 12 Mai à 20 heures 30

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB
UGAB — PARIS :
CONCERT
un CONCERT POUR L'ARMENIE
est organisé
le Dimanche 14 Mai à 17 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e
— Participation : 70 F. —
AU PROGRAMME :
Musique classique, romantique,
arménienne et traditionnelle.
UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

ԵՐԿՈՒ ԼԵԶՈՒ,

ՄԵԿ ԱԺԻԱՐԷ

Երկրագործները երկաթի, երկրի-
մի երկույթ մըն է։ Մէկ կողմէ՝ տարած-
ուած է ամբողջ աշխարհի երեսին։ Միւս
կողմէ՝ անհատական (կամ տեղական) բը-
նոյթ կը կրէ միշտ եւ զայն կազմաւորող
հանգամանքները կրնան տարբեր ձեւերով
ազդել անոր զարգացման, հետեւաբար՝
անոր արժեւորումին վրայ։

Ամէն երախայ որուն սկզբնական լե-
զունը կը տարբերի իր ապրած միջավայ-
րին կամ երկրին մէջ տիրապետող լե-
զունէն՝ հակամէտ է միշտ ծնողքին հետ իր
հաղորդակցութեան լեզուն խնդրոյ ա-
ռարկայ դարձնելու։ Ըսածս կ'արժէ նոյն-
քան Փարիզ ապրող փոքր անգլիախօսին,
որքան Մարտէյլի մէջ ծնած ու մեծցող
պղտիկ հայախօսին համար։ Երկուքին
միջեւ տարբերութիւնը այն է, որ անգ-
լիախօսը անյապաղ եւ բնականօրէն՝ կ'օգ-
տուի անգլերէնին վայելած դրական վե-
րաբերումներէն, փայլ ու փառքէն, իր
խօսակցներուն յարգալի պատկերա-
ցումներէն փրոյդ։

Յրանայի մէջ՝ երկրագործները շատ
անսովոր երեւոյթ է։ Պաշտօնական վի-
ճակադրութիւններուն համաձայն, զաղ-
թակներուն զաւակները երկրորդ սե-
րունդէն իսկ իրենց հայրերուն լեզուն
կը կորսնցնեն։ Անժխտելի է, որ երկր-
ագործներն զանազան պարագաներ կան,
ի միջի ալլոց՝ տեղական դոյն ունեցող
երկրագործները (ինչպէս Ալգասի մէջ),
զաղթականութեան տարբեր լեզուները
կամ անձնական պարագաները։ Այսու-
հանդերձ՝ երկրագործները այս երկրին
մէջ կը մնան անձնօթ երեւոյթ մը, որ
չունի հետեւաբար ո'րեւէ յարացոյց, որ-
եւէ «մոտէլ»։ Ի միջի ալլոց՝ չուսումնա-
սիրուած ու չմտածուած երեւոյթ մըն է։
Գրեթէ միշտ՝ երախաները երկրագործ կը
դառնան «քնական միջավայրի» պայման-
ներէն մէջ, առանց դպրոցական նեցու-
կի։ Մինչդեռ մարտուած, կատարելագոր-
ծուած երկրագործներին մը անկարելի է,
եթէ երախային լեզուները չմշակուին,
եթէ չհասնին մշակութային տարրու-
թեան մը, եթէ չանցնին ընտանեկան ու
նոյնիսկ՝ տեղական դործածութեան ան-
դին։

Այս չըջարկէն ներս դիտուած՝ Յրան-
սայերը այլատարր դիմագիծ մը կը
ներկայացնեն։ Քսանական թուականներու
առաջին գաղթականներէն ետք՝ գաղթի
իրերայաջորդ հոսանքներ այս ամբողջ
վրայ բերած են Թուրքիայէն, Լիբանա-
նէն, Պարսկաստանէն եկող Հայորդիները։
Վերջին տարիներուն՝ Հայաստանն ալ ա-
ւելցաւ այս ցանկին։ Բոլոր պարագանե-
րուն, երկրագործ երախաները իրենց բազ-
մալեզունեան, կարողութիւնները զարգա-
ցուցած են Փրանսերէնի ամբողջովին
իրակաւ միջավայրի մը մէջ։ Միալե-
զունութեան այդ անդրդուելի իրականու-
թեան հետ դիմադրութեան պատճա-
ռած դժուարութիւնները նոյնը մնացած
են սերունդէ սերունդ։ Շատ քիչ բան
փոխուած է այդ ուղղութեամբ քսանա-
կան թուականներէն ի վեր։

Ըսածս կը թելադրէ, թէ Յրանսայի
մէջ փորձուած երկրագործները պէտք է
ուսումնասիրուի քանի մը սերունդ նկա-
տի ունենալով ու պէտք է նկատի ունե-
նայ հայկական Միլիոնքի մշակութային
ազդակները, առանց կանխորոշուած կար-

ծիքներ փոխադրելու իրեն հետ։ Ներ-
կայ յօդուածը սակայն տարբեր ուղղու-
թիւն կ'որդեգրէ։ Պատմական բնոյթ չու-
նի։ Կը կենայ նախ եւ առաջ՝ երկրագոր-
ծեան իւրացումին անհատական իրակա-
նութեան վրայ, մասնաւորաբար երախա-
յին մօտ, ու կ'ուզէ անոր սկզբունքները
բացայայտել։ Երկրորդ՝ իւրացումը պայ-
մանաւորող արտալեզուական տարբերը
կը մատնանշէ։ Վերջապէս՝ իսկական
երկրագործեան մը սատարող հանգա-
մանքները կը փնտռէ։

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԿԼԵԶՈՒՈՒԹԻՒՆ

Հայերը բացառութիւն չեն կազմեր
իրենց համատարած երկրագործեամբ։
Աշխարհի պետութիւններէն հարիւրէն քը-
սանը պաշտօնապէս երկրագործ է կամ բազ-
մալեզու։ Կան նաեւ պաշտօնապէս միա-
լեզու պետութիւններ, որոնց մէջ սակայն
լեզուական միատարրութիւն չի տիրեր
ո'չ մէկ ձեւով։ Նոյնիսկ պաշտօնական
երկրագործեան պարագաներուն՝ տի-
րոյ կացութիւնը յաճախ աւելի կը նմանի
տիրապետող լեզուի մը դրութեան (1)։
Երկրագործեան ձեւերն ու պայմաննե-
րը շատ անգամ՝ անբաղադատելի են։ Լիւք-
սեմպուրկցի երախայ մը դպրոցը գեր-
մաներէն կը սորվի, հեռատեսիլէն՝ Փը-
րանսերէն հաղորդումներու կը հետեւի,
տունը՝ տեղային բարբառով կ'արտայայ-
տուի։ Անտառուի Գիւրտը փոքր տարի-
քէն կը սորվի, որ իր լեզուն պաշտօնա-
պէս «դոյնութիւն» չունի։

Պետութիւնները այս իմաստով մեծա-
մասնութեամբ ու կարելի ըլլալ թերեւս
ըսել՝ ըստ էութեան միատարրութեան կը
ձգտին։ Անոնց մէջ գոյակցող որոշ լեզու-
ներ ստորակայ վիճակի մը կը մղուին։
Գրանսայի պարագան, թէեւ քիչ ծանօթ։ Այդ
եկիրը պաշտօնապէս երկրագործ է (անգ-
լերէն - Փրանսերէն), բայց անգլերէնը
երկար ատեն պետական լեզուի դեր կա-
տարած է ու այսօր իսկ՝ տիրապետող
դերը կը դրաւ մշակութային գետնի
վրայ)։

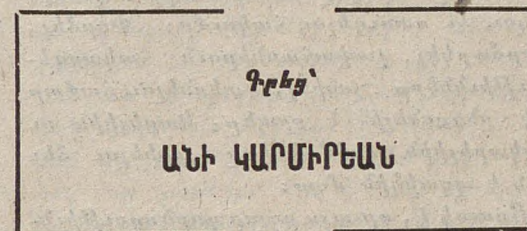
ԳԱՂԹԱԿԱՆԻՆ ԵՐԿԼԵԶՈՒՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ ապրող երախայ մը, որուն հայ-
րը ըսենք՝ Յրանսայի է եւ մայրը՝ Ամե-
րիկացի, երկու լեզուներն ալ պիտի լսէ
իր մանկատի տարիքէն, պիտի կարենայ
մայրաքաղաքին անգլիալեզու դպրոցնե-
րէն մէկը յաճախել, ու իր երկրագործ-
ութիւնը պիտի ապրի ընկերային կատար-
եալ ճանաչումի պայմաններու մէջ։ Ատոր
կողքին՝ կայ սակայն գաղթականի երկ-
րագործութիւնը, ուր վարկ ու փառք վա-
րելով լեզու մը կը դոյնակ թերազնա-
հատուած, չճանչցուած լեզուի մը հետ։
Յրանսա հասած առաջին հայ գաղթա-
կաններու պատմութիւնը շատ լաւ կը
բացատրէ հաւանաբար այսպէս՝ հայախօ-
սութեան աստիճանական դադարումը։

Վայելելով հանդերձ գաղթականներուն
նկատմամբ հիւրընկալ (նախորդ սերունդ-
ները կ'ըսէին՝ առաջնական) երկրի վարկ,
Յրանսան քաղաքներէ միշտ լեզուի իւ-
րացումին միջոցաւ՝ գաղթականները ա-

բազմաթիւ ձեւերով լուծումը։ Գաղթակա-
նը, ինչ որ ալ ըլլայ իր մօտաւոր կամ հե-
ռաւոր ծագումը, ստիպուած է մշակու-
թային այս յամառ ու հետեւողական քա-
ղաքականութեան լուծին ենթարկուելու։
Իր զուակը, Ալգասի Դաստիարակութեան
(Education Nationale) հաստատութիւն-
ներուն կողմէ մատուցող տարիքէն ըն-
դունուած, մղուած է պարտադրաբար Փը-
րանսերէնէն զատ ուրիշ որեւէ լեզու մոռ-
նալու (2)։ Պաշտօնական յայտարարու-
թիւններու պէտք չկայ որպէսզի ընդհա-
նուր ու լուծեայն համաձայնութիւն մը
տիրէ այս նիւթին շուրջ։ Վէճ ու վիճա-
բանութիւն չի յարուցուի երբեք։ Լա-
ւադոյն պարագային՝ ընտանեկան լեզուն
կ'անդիտացուի, յաճախ՝ կ'արհամար-
հուի ու աւելորդ կը նկատուի։ Բնական
է հետեւաբար, որ Յրանսայի մէջ գո-
յութիւն չունենայ գաղթականներու երկ-
րագործութիւնը քաղաքացի կամ արժեւո-
րող մէկ հատիկ ուսումնական հաստա-
տութիւն (3)։ Միալեզու Յրանսայի պայ-
մաններուն մէջ՝ «երկու լեզուներու պատ-
կանող երախան» (4) չունի իր արժանի
տեղը։

«Ի՞նչ լեզու կը խօսիք ձեր երախա-
յին հետ»։ Հարցնողը մանկամտուրի վը-
կայեալ մանկավարժն է կամ ծաղկոցի ու-
սուցչուհին։ Հարցումը կրնայ յարգանք
պարունակել, «պատուաւոր» լեզուի մը
պարագային, ինչպէս անգլերէնը, մինչ-
դեռ երբ կը վերաբերի գաղթականի լե-
զուին, մտահոգութիւն եւ մեղադրանք
կ'արտայայտէ։ Մանկավարժը միջոցը

պիտի դառնէ գաղթական մօր կամ հօր
համոզելու, որ իր երախային հետ ան-
պայման Փրանսերէն խօսին։ Այդ թե-
ւադրանքը ակամայ՝ աղէտներ կրնայ
դործել։ Այդ շանթաթիւն ենթարկուող ծը-
նողքները իրենց գիրենք կը զրկեն ան-
շուշտ սեփական արտայայտչամիջոցնե-
րէ է են անդոր են երկրի լեզուին մէջ, որ
յաճախ՝ վիժած հանգամանք ունի իրենց
բերին մէջ (այս նիւթին պիտի վերա-
դառնամ վերջաւորութեան)։ Վիժած լե-
զուով՝ վիժած ծնողքներ կը դառնան ի-
րենց երախաներուն աչքին։ Երախաները
կրնան վերջին հաշուով՝ արհամարհանք
միայն սնուցանել, հակառակ սիրոյ բո-
լոր զեղումներուն։ Այդ երեւոյթը կը
թարգմանուի սերունդներուն մէջ եւ վե-
րանորոգող ու կազմաւորող կապին կա-
տարեալ անջատումով։ Կարելի ուսում-
նասիրութեան մը մէջ՝ Wong-Fillmore
բացայայտած է այդ տիւրը հետեւանքե-
րը Ամերիկա գաղթած Չինացիներուն օրի-
նակով (5)։

Կարելի ըլլայ թերեւս առարկել, որ այս
կացութիւնը քիչ կը գտնուի այսօր եր-
րորդ կամ չորրորդ սերունդի հայ ծագու-
մով երախաներուն մօտ, որոնք գաղթա-
կանի գաւազներ չեն այլեւս ու երկրագոր-
ծութեան պայմանները դժուար կը լրացը-
նեն։ Նպատակաւ սակայն այդ պայմաննե-
րուն քննարկումով՝ սկզբունքի եւ ուսու-
ցողական գետնի վրայ գործնական նը-
կատողութիւններու անցնիլ է, երկրագոր-
ծութեան պահանջները եւ օտար լեզուի
(հայերէնի իրրեւ օտար լեզու) դասաւան-
դումի ենթադրեալները զանազանելով։

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԻՒՐԱՑՈՒՄԸ, ՄԻՋԱՎԱՅՐԸ

Երախան շատ շուտ կը սորվի հասկնալ
ու չափել իր միալեզու խօսակցին (Փը-
րանսերէն խօսողին) գիրքը իր միւս լե-
զուին (այս պարագային՝ հայերէնին) նը-
կատմամբ։ Իր հակադրեցութիւնները սա-
կայն ամբողջովին կարեալ են իր ծնողքին

կեցուածքէն։ Ամուր երկրագործութեամբ ե-
րախան ի վիճակի է օրինակ՝ իր լեզուա-
կան իւրայատկութիւնը շատ բնականօրէն
դիտելու եւ դիմացինին կիսաբերան հե-
տաքրքրութիւնը հեզանքով կամ պէնա-
սիրութեամբ մեկնաբանելու։ Հակադար-
ձաբար՝ դիմացինէն եկած անորոշ նայ-
ուածքը կրնայ դառնալ ամօթի զգացումին
սկզբնակէտը։ Եթէ ծնողը ներքին կա-
կածներ ունի, երախան կ'երացնէ զա-
նոնք, ու դիմացինէն եկած նայուածքը կը
դառնայ ամօթի պատճառ։

Երկրագործութիւնը ծնողական եւ ընկե-
րային միջավայր մը կ'ենթադրէ։ Հետե-
ւաբար՝ «Միւս լեզուի» իւրացումին մէջ՝
ծնողքները ինչպէս նաեւ ամենամօտիկ
ազգական ու բարեկամները վճռական դեր
կը խաղան։ Անոնք ալ իրենց կարգին՝
ընդհանուր պատկեր մը ունին գիրենք
չըջապատող ընկերութեան մասին։ Ունին
նաեւ իրենց անձնական փորձառութիւնը,
անձնական համոզումները։ Կրնան իրենց
մէջ վարկեր սնուցանել, իրենց մանկու-
թենէն եկած անհանգստութիւններ յա-
ւերժացնել։ Կրնայ պատահիլ, որ նոր հա-
սած ըլլան այս ընկերութեան մէջ, չունե-
նալով ո'րեւէ պատրաստութիւն նոր կա-
ցութիւնը դիմադրաւելու համար։

Ծնողական համաստեղութեան տեսակն
ալ իր դերը կը խաղայ (երկու լեզուից-
ները նոյն հայերէնը կը խօսին կամ տար-
բեր հայերէններ. մէկը միայն հայախօս
է. ո'չ մէկը բնական հայախօս է. մէկը օ-
տար է, միւսը՝ հայախօս կամ՝ ո'չ)։ Ա-
մէն մէկ տեսակը իր յատուկ հարցերը ու-
նի անշուշտ։ Պիտի չմտնեմ չոս մանրա-
մասնութեանց մէջ։ Բնածինի մը հետ
խառն ամուսնութեան պարագային օրի-
նակ՝ դժուարութիւնները կրնան ծնիլ ան-
կէ որ դուրսի կեցուածքը կը փոխադրուի
տունէն ներս։ Բայց եթէ երկու ծնողքներ
ալ դրական վերաբերմունք ունին երկրագոր-
ծութեան հանդէպ, եթէ երկրագործու-
թեան յարուցած անպատեհութիւնները
անձկութեան չեն մատնել, գիրենք, այն
ատեն՝ իւրացումը կը մնայ իրագործելի։
Մէկ բան սակայն յստակ է. բոլոր պա-
րագաներուն՝ երախան իր անմիջական
միջավայրին կեցուածքները կը ներանձ-
նականացնէ եւ ըստ այնմ կը հակադրէ։

Ծնողքներուն կողմէ տարբեր մօտեցում-
ներ (լեզուաբանները կը գործածեն «ռազ-
մավարութիւն»՝ stratégie բառը) կրնան
գործադրուիլ երկրագործ միջավայրը ըս-
տեղծելու համար։ Եթէ հայրն ու մայրը
նոյն մայրենի լեզուն չունին, մէկ լեզուն
սկզբունքն է՝ «մէկ հոգի, մէկ լեզու»։
Այդ ռազմավարութիւնը բնականաւ ար-
դիւնաւէտ է, առնուազն՝ նախապայքա-
կան չըջանին։ Յաջող պարագաներուն, կը
հանդիպինք մինչեւ իսկ եռալեզու երա-
խաներու (հայերէն - անգլերէն - Փրան-
սերէն կամ ինչո՞ւ չէ՝ հայերէն - թրքե-
րէն - Փրանսերէն), որոնք սքանչելի կեր-
պով կը զանազանեն ու կը բարբառեն ի-
րենց լեզուները։ Հայերէնի երկու տար-
բերակներու պարագան ալ կարելի է նշել
այստեղ։ Երախաները շատ լաւ կը սոր-
վին անոնց ձայնաբանական, ձեւաբանա-
կան եւ շարահիւսական օրէնքները տար-
բերակել իրարմէ, բոլոր ներուժիւններով
ու մանրամասնութիւններով։ Այս յաջո-
ղութիւնը կարելի է ձեռք ձգել բնակա-
նաբար միայն ու միայն եթէ ծնողքներէն
ամէն մէկը իր լեզուին կը տիրապետէ ու
նաեւ կը դիմադրէ լեզուները «խառնե-
լու» բոլոր փորձերուն։ Տիրապետելին ու
դիմադրելին անդին՝ անհրաժեշտ է նա-
եւ յարատեւելը, «ռազմավարութեան»
մէջ հետեւողական ըլլալը։ Դժուարու-
թիւնները կը ծագին անշուշտ ուշ կամ
կանուխ, երբ տունի երկու լեզուներէն
մէկը նաեւ դուրսի լեզուն է։

ԻՒՐԱՑՈՒՄԻ ՇԱՐԺԸՆԹԱՅԸ

Այս հարցին վերաբերեալ, նախ՝ բա-
ցայայտ իրողութիւն մըն է, որ աշխար-

Հի բոլոր երախաները կրնան ստորվել եւ խօսել որեւէ լեզու: Երախաները այդ բնականորեն ու համադրական կարողութիւնն ունին լեզուի մը կառուցները (ձայնային, շարահիւսական եւայլն) իւրացնելու, եթէ անհրաժեշտ պայմանները լրացուին: Առաջին տարիներէն իսկ՝ կը սկսին իրենց (ծնողական) միջավայրին լեզուն խօսել: Եթէ իրենցմով զբաղող չափահասները, ընտանեկան շրջանակի տարբեր պարագաներուն մէջ՝ տարբեր լեզուներ կը խօսին իրենց հետ, իրենք ալ իրենց կարգին կը սկսին այդ լեզուները բարբառել:

Երախայ մը կրնայ միալեզու կամ երկ-լեզու ըլլալ: առաջին տարիներուն՝ իր զարգացումը չի տուժեր ատէ՛: Իր առաջին բառերն ու խօսքերը կ'արտասանէ մօտաւորապէս նոյն տարիքին: Բնական է, որ երկլեզուեան երախան յաւելեալ աշխատանք մը կ'ունենայ կատարելիք, քանի որ ստիպուած է իւրայատուկ կարողութիւն մը զործադրելու, երկու համակարգերը զանազանելու համար: Ըսածս ի դօրու է երեք տարեկանէն առաջ զուգահեռաբար իւրացուած լեզուներու պարագային: Այս տեսակի երկլեզու երախաները, երբ կը տիրապետեն զանազանութիւն չափանիւններուն, դժուար կը հանդուրժեն երբ մէկը իրենց առջեւ իր լեզուն կը «խօսուի» իրարու: Լեզուն ի հարկէ իրենց աչքին՝ անձին յատկանիւններուն մաս կը կազմէ:

Մինչեւ հոս ըսուածը կը վերաբերէր երախային կողմէ լեզուներու զուգահեռ իւրացումին: Կայ ուրիշ պարագայ մը, իւրացումի ուրիշ ձեւ մը, «յաջորդական» իւրացումը, որ առաջին լեզուն երախային կողմէ արդէն իսկ զբեռնէ ամբողջութեամբ իւրացուած է իր կառուցներով, երբ բնա կը մտնէ երկրորդ լեզուն (ամէնէն ուշը՝ մինչեւ մանկապարտէզի տարիքը): Ուստի միշտ լեզուի բնական իւրացումին մասին է, երբ լեզուի իւրացումը կը կատարուի խօսակիցներու հետ տեսական շփումին ճամբով, եւ ո'չ թէ «պարզական», «ուսուցման» յատուկ միջոցներով: Այս դիտանկիւնէն եթէ նայինք, Միջին Արեւելքի մէջ մեծցած Հայերու մեծամասնութեան երկրորդ լեզուի փորձառութիւնը մինչեւ վերջերս՝ շատ աւելի ուշ տարիքի (եթէ տարեկանին) կը սկսէր եւ մասնաւորապէս զուտ դաստանդման միջոցներով կը զարգանար (6): Այդպիսի պարագայի մը՝ «օտար» լեզուի սովորման (ո'չ թէ իւրացման) սկզբունքները կը տիրեն, որոնք շատ տարբեր են երկլեզուութեան (բնական միջավայրի մէջ զործադրուած իւրացման) սկզբունքներէն: Ինչ որ կրնայ իր կարգին շատ լաւ արդիւնքներ տալ եթէ որակաւոր ըլլայ ուսուցումը: Վերադառնալով բուն երկլեզուութեան՝ հետաքրքրականը այն է, որ իր երկու հիմնական ձեւերը կամ տեսակները (զուգահեռ եւ յաջորդական) կը հասցնեն նոյն արդիւնքներուն (7): Երկլեզուութեան մակարդակը աստիճանի կախեալ է, կամ չի թուի ըլլալ: Կախեալ է շատ աւելի վրձնական, կերպով՝ արտաբերական ազդակներէ (ընտանիք, դպրոց, միջավայր, ենթակառուց):

Լեզուաբաններուն մօտ տարիներէ ի վեր՝ վէճ մը կը շարունակուի այն հարցին շուրջ, թէ ինչ ձեւ ունի երախային մօտ «քնածին» քերականութիւնը, եւ մասնաւոր երկլեզուներուն մօտ, թէ բնածին այդ ենթադրելի քերականութիւնը (որուն համաձայն՝ լեզուական կառուցները կ'իւրացուին սոցուն կողմէ, առաջին տարիէն իսկ) մէկ է արդեօք, թէ բնածին (տարբեր քերականութիւններ տարբեր լեզուներու պարագային): Վէճը տակաւին իր վերջնական լուծումները չէ գրտած (8):

«Բնածին» քերականութեան շուրջ զուտ լեզուաբանական - դիտական այս վէճին մասին կը խօսիմ հոս պարզապէս գծելու համար յղացական շրջանակ մը, որուն ծիրէն ներս կարելի ըլլայ յստակօրէն բնածին լեզուական զարմանալի երեւոյթ մը: Ամէն անգամ որ երախան նոր արտայայտութեան մը պիտի հանդիպի (միալեզուութեան կամ երկլեզուութեան պարագաներուն՝ տարբեր հետեւանքներով), պիտի փորձէ անոր համեմատ իր մտքին մէջ եղած տուեալները նոր տեղադրումի կամ տեղափոխումի մը ենթարկել: Երբ երախան կ'անդադրաւորապէս նոր օրէնքի մը կամ կանոնի մը գոյութեան, կը խնդրականացնէ նախապէս իւրացուցածները, մասնաւորաբար՝ ամենամօտիկ երեւոյթները, որպէսզի կարենայ պահպանել ու փրկել այդ նորայայտ կացութիւնը:

Տեսաբանները երախայի մտքին մէջ կատարուող այն ամբողջ աշխատանքին մասին մտածած են ընդհանրապէս միալեզուութեան սահմաններուն մէջ: Նոյն նիւթին շուրջ երկլեզուութեան վերաբերող ուսումնասիրութիւնները աւելի հազուադէպ են: Այս խնդիրներուն նկատմամբ տեսաբանական ինչպէս ընթացիկ վերաբերմունքը կ'ենթադրէ օրինակ՝ որ նախապէս իւրացուած տուեալներու ամբողջական վերանայումը կը կատարուի աւելի առաջին լեզուի հաշտին եւ ուրեմն երկրորդ լեզուին ի վնաս: Ծանօթ է որ շատ ծնողները «վախ»-ը, որ երախան հայերէնի չեղար պահէ ու Փրանսոսացի պէս Փրանսերէն չկարենայ խօսել:

Հարցը ուրեմն կը վերաբերի նախապէս իւրացուած տուեալներու վերանայումին: Այդ վերանայումի դործողութեան կրնայ ենթարկուիլ բարձր մը, յղացք մը, շարահիւսական կառուց մը: Ահաւասիկ տիպական պարագայ մը: Ենթական չորս տարեկան հայախօս տղայ մըն է (հայերէնը՝ առաջին լեզու), որ տարիէ մը ի վեր՝ մանկապարտէզ կը յաճախէ Փրանսոսոս չրջապատով (Փրանսերէնը՝ երկրորդ լեզու): Պիտի թուեմ քանի մը կէտեր, որոնք ցոյց կու տան այդ տղուն կատարած աշխատանքը, երկրորդ լեզուի իւրացման եւ Ա. + Բ. երկլեզուութեան հասնելու համար:

ա) Դասակարգելու մասնագիտութիւնը: Տղան կը փորձէ ամէն ինչ դասակարգել, բացառութիւնները դուրս չալուել: Այդ արդիւնքին կը հասնի հանդուրժան առ հանդուրժան: Երբեմն կ'աշխատի ձայններուն վրայ, երբեմն ձեւաբանական տուեալի մը, օրինակ՝ խոնարհումներուն վրայ: Ե) Դիւրութեան ճամբան: Տղան իր փորձերը կը կատարէ հոս ուր ինքզինքը հանդիսաւ կը դադայ, տուելու աւելի քան թէ դպրոցը, մօրը հետ աւելի քան թէ ուսուցչուհիին հետ: Երբեմն փորձարկումներ պիտի կատարէ, երկրորդ լեզուի այսինչ կանոնը կ'իրարկելով առաջին լեզուին, տեսնելու համար թէ կարելի՞ է զանոնք նոյն «թղթածրար»ին մէջ դասակարգել: Գ) Միտարար դարձնելու միտումը: Ամբողջ ճիշդ մը կայ երախային մօտ կանոնները, քերականութիւնները միտարար ձեւով ըմբռնելու: Դ) Փորձարկելու եւ ստուգելու հակումը: Փորձել, փորձարկել, չափահասներուն հակադրեցութիւնները չափել, տեսնելու համար թէ ընդհանրելի՞ է ըրածը: Կարելիին ու անկարելիին սահմանները չափելու ձեւ մըն է պոտիկին մօտ:

Եստակ է, որ այս բոլոր դործողութիւններուն պիտի հանդիպիք նոյնպէս միալեզու երախային մօտ: Երկլեզուութեան պարագային՝ փորձարկումի դաշտը պարզապէս աւելի լայն է, ու կը հասցնէ երբեմն զարմանալի արդիւնքներու: Վերոյիշեալ հանգրուաններէն մէկուն, ձեր հայախօս երախան յանկարծ պիտի սկսի ըսել՝ «Ես չորս տարեկան ունիմ» (հայերէնի էական բային փոխարէն՝ Փրանսերէնի օձօր բային ընդօրինակումը), կամ՝ «Ակնոցներս մոռցայ» (հայերէնի եզակի, Փրանսերէնի յոգնակի) կամ՝ «Սի, պիտի դամ» (ժխտական հարցումի մը դրական պատասխան, որ համապատասխանը չունի հայերէնի մէջ), կամ ալ աւելի ուշ տարիքի՝ «Heureusement que անձերն չեկա» (չարահիւսական կառուց մը, որ Փրանսերէնի լեզուով՝ յարաբերական յառաջաբերութիւն մը կը պահանջէ): Բոլոր պարագաներուն՝ կրնայ վստահ ըլլալ, որ իր ընդծին քերականութիւնները կը փորձէ, իր «գիտութեան» հաստատ գտնուող չափահասները պէտք է ուշադիր ըլլան այս «սխալ»ներուն: Պէտք չըկայ ո'չ մէկ ձեւով խուճապի մատնուելու, այդ խօսքերը նուաստացուցիչ կամ ջլատիչ մեկնաբանութիւններով դիմաւորելու, «սխալ»ները տղուն երեսին նետելու, հազաւոր հնչեցնելու: Համբերութիւն ցոյց տալ պէտք է միայն, սրբազան ամէն առիթով, կրկին ու կրկին, ուրիշ ոչինչ:

Այս ձեւով է, որ երախան պիտի կարենայ հետզհետէ իր փորձարկումները լրացնել, իր ստուգումները կատարելադործել, դիւրութեան ճամբուն վրայ խոչընդոտներուն գիտակցել, իր դասակարգումները աւելի ճարտար կերպով կարգաւորել, կարելիին սահմանները ճանշնալ ու յարգել: Չափահասը մանկատի տղուն յենակէտն է, իւրացումի դործողութեան ամբողջ տեւողութեան: Երախան ձեւապէս կ'արժեւորէ անոր կարողութիւնները, անոր «լեզուադիտութիւնը»:

Չափահասներուն կեցուածքը յաճախ անյարմար է այսպիսի պարագաներու: Եստ սովորական հակադրեցութիւն մըն է դժբախտաբար ծնողներուն մօտ՝ դաստիարակութիւնը: «Տղան սխալ աշխատեց: Տղան ինչ ֆրանսերէնէն ընդօրինակեց»: Յաճախ կը տեսնենք որ ծնողքը, փոխանակ սրբաբերելու, կ'անցնի իր կարգին Փրանսերէնի, կամ նկատողութիւններ կ'արտաբերէ, որոնց միակ արդիւնքը տղուն յանդիմանութեան զգացում մը փոխանցելու է: Միայն այս ծնողքը ինքը՝ բաւական ամուր հիմքեր չունի լեզուական գետնի վրայ եւ անկարող է օրինակ՝ «սխալ»ները նշմարելու: Երեք պարագաներուն ալ՝ երախան կը մնայ ինքն իրեն լեզուով, անոր թէ որքան միակ արդիւնքը տղուն յանդիմանութեան զգացում մը փոխանցելու է: Երբեք պարագաներուն ալ՝ երախան կը մնայ ինքն իրեն լեզուով, անոր թէ որքան միակ արդիւնքը տղուն յանդիմանութեան զգացում մը փոխանցելու է: Երբեք պարագաներուն ալ՝ երախան կը մնայ ինքն իրեն լեզուով, անոր թէ որքան միակ արդիւնքը տղուն յանդիմանութեան զգացում մը փոխանցելու է:

Երկլեզուեան իւրացումի այս քանի մը հանրածանօթ բայց չարձանագրուած երեւոյթները ցոյց կու տան թէ որքան հզուկայ աշխատանք մը կը պահանջուի երկլեզու երախային: Այդ պահանջին դէմ յանդիման դրուած, երախան մեծ ջանք կը թափէ յարմարելու համար տուեալներուն, իւրացնելու համար օրէնք ու կանոն, պայմանաւ որ յենակէտը ըլլայ աւելի ու լիարժեք: Արեւմտեան ուստաններուն մէջ, ուր ընտանիքը յաճախ միաբնակ է, երկլեզու երախան միշտ իր ծնողներէն հետ է որ հայերէն լեզուի աշխարհէն ներս իր առաջին քայլերը կը կատարէ: Ծնողներն պարտականութիւնն են հետեւաբար, ո'չ թէ անպայման սկսիլ այդ աշխատանքը, այլ երբ սկսած է՝ զայն տանիլ մինչեւ ծայրը, իւրացումի շարունակականութիւնը ապահովելով: Ծնողներն կողմէ բաւական մեծ ներդրում մըն է, որ կը պահանջուի, ժամանակի եւ էմբըքի տեսակէտով: Նոյնքան որքան երախան ծնողները ալ ստիպուի ինչ պիտի ստեղծէ իր ձեռքով, երկլեզուութեան սահմաններուն մէջ:

Երկլեզուեան իւրացումի այս քանի մը հանրածանօթ բայց չարձանագրուած երեւոյթները ցոյց կու տան թէ որքան հզուկայ աշխատանք մը կը պահանջուի երկլեզու երախային: Այդ պահանջին դէմ յանդիման դրուած, երախան մեծ ջանք կը թափէ յարմարելու համար տուեալներուն, իւրացնելու համար օրէնք ու կանոն, պայմանաւ որ յենակէտը ըլլայ աւելի ու լիարժեք: Արեւմտեան ուստաններուն մէջ, ուր ընտանիքը յաճախ միաբնակ է, երկլեզու երախան միշտ իր ծնողներէն հետ է որ հայերէն լեզուի աշխարհէն ներս իր առաջին քայլերը կը կատարէ: Ծնողներն պարտականութիւնն են հետեւաբար, ո'չ թէ անպայման սկսիլ այդ աշխատանքը, այլ երբ սկսած է՝ զայն տանիլ մինչեւ ծայրը, իւրացումի շարունակականութիւնը ապահովելով: Ծնողներն կողմէ բաւական մեծ ներդրում մըն է, որ կը պահանջուի, ժամանակի եւ էմբըքի տեսակէտով: Նոյնքան որքան երախան ծնողները ալ ստիպուի ինչ պիտի ստեղծէ իր ձեռքով, երկլեզուութեան սահմաններուն մէջ:

ԵՐԱՆՈՒՆԻՍ ԵՒ ԻՐ ԼԵՁՈՒՆԵՐԸ

Տուեալ միջավայրի մը մէջ, ուր կը ըսուի ու կը խօսուի մէկէ աւելի լեզուներ, ամէն երախայ ի վիճակի է զինք չրջապատող լեզուները իւրացնելու նոյնքան դիւրութեամբ, որքան եթէ միայն մէկ լեզուի հետ դործ ունենար, պայմանաւ անշուշտ որ ինք իւրացման անհրաժեշտութիւնը զգայ: Երախան չի մտածեր այդ մասին բնականաբար, հաշիւներ չընեն իր մտքին մէջ: Բայց վերջին հաշուով՝ անհրաժեշտութեան չափանիւնը չրջապատին հետ իր համարկումն է: Երախան հետեւաբար՝ երկլեզու կը դառնայ, երբ հաղորդակցութեան «կարիքը» կը զգայ իր նորարիթմի կենքին մէջ կարեւոր դեր խաղացող անձերու հետ: Երկլեզու կը մնայ այնքան ատեն որ այդ ըզգացական աղբակները կը գործեն: Երբ աստիճան կարեւորութիւնը կը նուազի, երբ երկլեզուութիւնը քանի մը չի «ծառայել» այլեւ, այն ատեն՝ երախան կը դառնայ քննակարգաբար միալեզու: Մեծ մօր կամ մեծ հօր մը անհետացումը, երկրի կամ լեզուական շրջապատի փոփոխութիւնը այդ «միալեզուականացումը» յառաջանող սովորական պարագաներ են:

Իրենց լեզուն թոնկներուն փոխանցած մեծ հայրերու ու մեծ մայրերու պարագան կը գտնէք աշխարհի չորս կողմէ: Կրնայ բարբառային արհամարհուած տարբերակ մը ըլլալ կամ արգելուած լեզու մը: Երախան շատ լաւ գիտէ, որ սիրեցեալ անձին հետ հաղորդակցելու միակ միջոցն է: Այս ձեւով, մէկ կամ երկու սերունդ հայ երախաներ թրքերէն սորված են, Պէյրութ կամ Հալէպ, առանց անդրադառնալու իսկ եւ հակառակ անոր որ դաստիարակիչներու բարձրախաւ բացայայտօրէն ու յաճախ՝ բուն կերպով կը դատապարտէր թրքախօսութիւնը: Երբ կը հարցուի իրենց, թէ ինչպէս սորված են թրքերէնը, պատասխանը միշտ նոյնն է: Մեծ հայրն ու մեծ մայրը իրենք իրենց միջեւ թրքերէն կը խօսէին: Լսելով սորված են:

Երախային մէջ միշտ փափաքը կայ զինք չրջապատող չափահասներու մանր ընկերութեան մէջ համարկուելու: Եթէ տեղական լեզուն կը տարբերի այդ անմիջական չրջապատող լեզուէն, երախան կը սորվի զայն ուշացումով: Միւսնոյն ժամանակ՝ պէտք է գիտնալ, որ առաջին

տարիներուն՝ երախային զլիաւոր դասընթաց լեզուներու իւրացումը է՛նչ քան, որքան այդ լեզուներուն ընդմէջէն «աշխարհ»ի մը իւրացումը: Լեզուն կը զետեղուի այսպէս՝ աւելի լայն շրջակի մը մէջ, ուր կը միջամտեն կենսափոփոխական կարողութիւնները, զուգահեռ տեղեկութիւնները, յղացքները, պատկերներուն եւ զաղափարներուն միջեւ կապակցութիւնը եւայլն: Ինչ որ կրնայ պատահիլ՝ այն է, որ այդ զուգահեռ կամ յաջորդական իւրացումը կաղայ, զաղիլ, չկատարելադործուի:

Ինչպէ՞ս առաջն առնել այդ կաղացման, այդ կաղեցման: Գիտնալով նախ եւ առաջ՝ որ երախան զբեռնէ բնազդական յարաբերութիւն մը կը պահէ լեզուին հետ: Այդ պատճառով իսկ՝ կը մեթօք ինչ որ արուեստական բնոյթ կը կրէ: Դժուար է զինք խաբել: Եստ դիւրութեամբ կրնայ չափել դիմացինին լեզուական կարողութիւններուն սահմանները: Եթէ իւրացման դաշտը նպաստաւոր է, երախան հոն կրնայ քաղել ինչ որ անհրաժեշտ է իր լեզուներէն մէկն ու միւսը ձօնապահելու եւ այդպէսով՝ իր աշխարհը լայնացնելու համար: Ծնողներն ու մօտիկ չրջապատին միակ պարտականութիւնն է իւրացման այդ նպատակաւոր «զաշտ»ը ստեղծել, ինչ որ ինքնին՝ հզուկայ աշխատանք մը ու ներդրում մը կը պահանջէ: Իսկայն աշխատանք մըն է այս մէկը, քանի որ մանկութեան մէջ սորվուած ամէն բան, ամէն խօսք իր համար ու հոտը յիշողութեան մէջ կը դրոյժէ ու պէտք է դրոյժէ:

Մասնադէպները մայրենի լեզուի իւրացումը վերջացած կը համարեն ամէնէն ուշը՝ չորս տարեկանին: Երկլեզու երախային մը պարագան տարբեր է: Յետապիտակ է ըլլալ, որ խօսքը հոս՝ լեզուի մշակման մասին չէ՛: Մշակումը ասորիներու աշխատանք կը պահանջէ ու կրնայ տեսել երբեմն ամբողջ կենք մը: Ուստի կառուցի մը, լեզուական «օրինափակում»ի մը (code) իւրացման մասին է, այսինքն՝ լեզուական դործարկումի տարբերական օրէնքներուն ձեռքբերումի մասին: Այդ տարիներուն՝ երախան մինչեւ իսկ կը սկսի իւրացնել լեզուական «խաւ»երու զանազանութիւնը (բարբառային ոճ եւ պաշտօնական ոճ, ժարկոտական բառեր, չրջապատին ու խօսակցիչի համաձայն դործածուած արտայայտութիւններ): Հայերէնով՝ արտայայտուած ատեն Հալէպահայ աղջիկը գիտէ, թէ որո՞նք առջեւ «սպոր» ու «ամբուլ» պիտի լսէ, որո՞նք առջեւ «չորպա» եւ «պատըման»: Նոյնպէս Փրանսահայ իտէլ երկլեզու տղան գիտէ, թէ ե'րբ «չուկար» ու «հեռաձայն» բառերը պիտի գործածէ, եւ ե'րբ՝ «մառնէ» ու «թեթեփոն»:

ԴՓՈՒԱՐ ՓՈՒԼԵՐ ԵՐԱՆՈՒՆԻՍ ԵՒ ԻՐ ԼԵՁՈՒՆԵՐԸ

Երկլեզուութիւնը իր առաջին լուրջ խոչընդոտներուն կը հանդիպի երբ երախան կը սկսի զարգայ յաճախել: Կը մտնէ ան ի հարկէ՝ «քննկերայնացում»ի նոր փուլի մը մէջ: Տարեկիցներու խումբին հետ (զոր մասնագէտները կը կոչեն «peer-group») նոյնանալու ուժով ձգտումը մը երեւան կու գայ այստեղ: Երկլեզու երախան հետզհետէ կ'որդեգրէ խումբին լեզուն: Ընդհանրացած եւ ամբողջով լեզուն «ստեղծ» երեւոյթ մըն է այս մէկը: Հայ դպրոցի մը պարագային, կարելի է անշուշտ հարց տալ, թէ ո'ր մէկն է խումբին լեզուն: Հայկական դպրոց յաճախող տղաքը հայերէն կը խօսին իրենց մէջ: Պէտք է որ խօսէին: Այս հարցումները կը ձգեմ առ այժմ՝ անպատասխան: Զիս կը հետաքրքրէ հոս հայկական դպրոցի դուրս տիրող կացութիւնը:

Եստականակցով «peer-group»ի դադար, կարելի է հաստատել որ մանկամասուր յաճախած տղոց համար իսկ՝ մանկապարտէզէն կը սկսի իսկապէս տարեկիցներու խումբին տրուած այս կարեւորութիւնը: Այդ կը նշանակէ, թէ մանկապարտէզի տարիներէն սկսեալ երկլեզու տղաքը պէտք է ունենան նաեւ իրենց հայախօս «peer-group»ը: Ասոր չորսին երախան պիտի կարենայ զարգացնել նոյն փորձառութիւնները, որոնք իր են Փրանսերէնի բեմին վրայ: Հայախօս տարեկիցներու խումբը պիտի լրացնէ «peer-group»ի պահանջները: Տարեկիցներու խումբին զլիաւոր զերեբէն մէկը տղան իր հանգստացնել է, ցոյց տալով իրեն պէն ի տարբերի ուրիշներէ, որ իրեն պէն չորսին ալ կան, բայց ատէ՛ն անդին՝ հայախօս առօրեայ մը ստեղծել է նաեւ, հայերէնը տեղադրելով իրեն հաղորդակցութիւնը:

Երանի՛ թէ օղտակար ըլլայի :

ԵՐԿՈՒ ԼԵԶՈՒ, ՄԵԿ ԱՇԽԱՐՀ

(Շար. Գ. Էջին)

Կը վերադառնամ հետեւաբար այս էական խնդիրներին. ամէնէն ուշը նախակրթարանի տարիքին՝ առաջին լեզուին համար խորհուած ենթակառոց մը անհրաժեշտ է, որ ամբողջովին յարմարի երկրորդ երախային։ Այս պահանջը կը բացատրուի տարեկիցներու խմբակի մը մէջ (peer-group) մը մէջ) համարկումի կամեցողութեամբ, որ բնական տուեալ մըն է բոլոր երախաներուն մօտ։ Երկրորդ տղան պէտք է կարենայ կանոնաւոր կապեր պահել իրեն նման ուրիշ տղոց հետ, հաղորդակցութեան լեզուն իրենց միջեւ ըլլալով բնականաբար՝ հայերէնը։ Անգամ մը որ կապը ստեղծուեցաւ, երախան չի փոխեր հաղորդակցութեան լեզուն։ Յատակ է, որ այս հանգրուանին՝ պէտք է միջամտեն յարուցուած հարցերուն զգայուն ու քայքայուած դաստիարակները։

ԼԵԶՈՒՆ ԻՐ ԲՈՒՆՈՐ ՎԻՃԱԿՆԵՐՈՎ

Լեզուին հետ կապը պիտի չկեղծուինայ մէկ նիւթի վրայ, պիտի վերաբերի բոլոր մարդերուն՝ հէքեթ, թուաբանութիւն, թատրոն, խաղ, արտասանութիւն, աշխարհագրութիւն, երաժշտութիւն, առասպելներ, շուտասելիքներ, հանելուկներ եւ մասամբ նորին (9)։ «Լեզուն ինչպէս թափախուած» (Փրանսերէնը կ'ըսէ՝ bain linguistique) պէտք է ըլլայ կարելի եղածին չափ լման ու զանազանութեամբ, զիտակից դաստիարակներու հակակշիռն տակ ու միեւնոյն ատեն՝ բնականօրէն առաջարկուած։

Օրինակ՝ հէքեթ մը լսել, հասկնալ, պատմել, անոր թեմայով պատկերներ գծել՝ արդէն իսկ կարեւոր դրաղում մըն է, ինքնին՝ լուրջ աշխատանք մը, խումբով կատարուելիք։ Ուրիշ գրադումներ միասին ոտանաւորներ արտասանել, երգել, լեզուին կշռոյթին վարժուիլ հաւաքական կերպով, թիւերուն հետ խաղալ, թիւերու եւ պատկերներու միջեւ (նոյն պէս՝ բառերու եւ պատկերներու) կապակցութիւններ ստեղծել, այս ամբողջը կարելի կը դառնայ միմիայն երբ համայնքով կ'ընկալուի։ Բոլոր պարագաներուն՝ խաղին բերած հաճոյքն է։ Առաջին հերթին՝ անհրաժեշտ է հետեւաբար, որ երախան խումբին մէջ ուրիշ տղոց հետ ըստին հայերէն լեզուով փորձառութիւն մը, առանց որեւէ դադարաբանական տուեալի ու դրադապատմանի եւ սակայն ճիշդ՝ հայկական դրոշմ կրող մանկակամ մշակույթով մը։

Կը հասնիմ ուրեմն երկրորդական դաստիարակութեան մը կիրառական ու թանձրացեալ պահանջներուն։ Հրապարակին վրայ եղող ուսուցման կառոցներու դաստիարակները պարտին ֆրանսական դաստիարակչական համակարգին մօտէն ծանօթ ըլլալ։ Ֆրանսական մանկապարտէզ յաճախող տղաքը պէտք է կարենան ի հարկէ՝ զուգահեռ յայտարարի մը հետեւի, շարժուան մէջ իրենց ստորմանները կրկնելու համար օրինակ՝ հայերէն լեզուի տուեալներով, կանոնաւոր կերպով հաւասարակշիռութիւն մը պահելու համար աշխարհիմացութեան երկու եղանակներուն միջեւ։ Կարգաւ սորվելէ առաջ, տղան կրնայ նոյնպէս վարժուիլ գիրերու պատկերին, առանց որեւէ ֆեթիշացումի։ Կրնայի նոյնիսկ ամբողջ խօսքը ամփոփել այս մէկ տարադին մէջ՝ ո՛չ, մէկ ֆեթիշացում, ընդհակառակն՝ գործնական իւրացում մը, տղոց հոգեբանական տուեալները յարգող, ուրիշ ոչինչ։ Գործնական հարց մըն է օրինակ՝ աչքը գիրերուն վարժեցնել, զանոնք փակցնելով գիրքերուն, տետրակներուն, խաղերուն վրայ։ Բնախօսական ընտանութեան մասին է խօսքը, երբեք՝ դադարաբանական։ Այլ ձեւով ըստած, մեզի համար՝ զլիաւոր հարցը լեզուն ուսուցանել է՛, լեզուին մէջ ապրել է՛, բնականութեամբ։

Վերը խօսեցանք ընթերցանութեան շրջանի խոշորագոյններուն մասին։ Երբ երախան կը սկսի ֆրանսերէն կարգալ, անհրաժեշտ է միեւնոյն ատեն հայերէն ընթերցումի սկզբնաւորութիւնը դնել։ Այդ նպատակով՝ ուսուցման ամէն կառոց կրնայ զուգահեռաբար՝ իր մանկավար-

ժական միջոցները ստեղծել։ Ինչ կը վերաբերի տառահանաչման ու ընթերցման սկզբնական շրջանի ձեռնարկներուն, պէտք է գիտնալ որ ունինք արդէն իսկ մեր տըրամադրութեան տակ պէտք եղածը։ Հոն պէտք է կենալ սակայն։ Բնական դիտութիւններ, թուաբանութիւն, ամէն ինչ պիտի մտնէ ուսուցումի ընթացքին մէջ։ Դաստիարակին պարտականութիւնն է լեզուներուն միջեւ դարձաբան զգալի տարբերութիւնները մեղմացնել, վերացականութիւն մը մտցնել լեզուի իւրացումին մէջ, յղացական լեզուն մը տրամադրելի դարձնել երախաներու զիտակցութեան ու գործածութեան սահմաններուն մէջ։ Երբ «տետրութեան», «լուրդութեան», «հոտառութեան» վերացական դադարաբանները կը քերծ երախաներու, որոնք նոյն դադարաբանները սորված էին ֆրանսերէնով, միշտ կէս դարմանքի ու կէս հանգստութեան զգացում մը կը տեսնեմ իրենց աչքերուն մէջ, կարծէք ըսել ուղեւ։ «Ուրեմն հայերէնի մէջ ալ կարելի է եղեր ըսել նոյն բաները»։

Խաղաղ աշխարհի մը իւրացումն է տուեալ լեզուով մը՝ ո՛չ քէ գաղափարաբանութեան մը ջախջախ երախային մեքս։ Լեզուն իր բոլոր վիճակներով, իր բոլոր տրամադրելի ձեւերով ու նիւթերով։ Եթէ ունիմ դատ մը ու դրոյթ մը պաշտպանելիք, այս պիտի ըլլար անոր կորիզը։ Լեզուն գիտնալը պէտք է մնայ տառաճանաչում, այլ դառնայ աշխարհընկալում, ինչպէս ֆրանսերէնի պարազային։

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ընթերցանութեան մարզին մէջ՝ քիչ բան կայ տրամադրելի մատղաշ տարիքի տղոց համար։ Հոս ի միջի այլոց՝ դադարաբանական համբուսի սկզբունքը տրամ է ու կը տրիք մինչեւ այսօր։ Ընթերցման ձեռնարկներէն եւ մանկավարժական առարկաներէն անդին՝ պէտք է կարենանք երախաներուն ազատ ընթերցումներ առաջարկել։ Կան հոս ու հոն դիւրեր։ Հազուադէպ են սակայն անոնք, որոնք գիտեն լեզուական մակարդակները յարգել, որոնք մանկական իւրացումի հոգեբանութեան ու նոյնիսկ՝ բնախօսութեան մասին դադարաբաններն, որոնք կ'առաջարկեն լայն ու չթիւնած էջեր, որոնք կը ներկայանան խելացի ու ընթերցողի թեքումով մը եւ ինչո՛ւ է՝ մաքուր հայերէնով։ Բանի որ քիչ են, մեղի կը մնայ զանոնք ստեղծել (10)։ Ինչ որ կը պահանջէ սփիւռքեան չափանիշներով՝ ցանցի մը տեղաւորումը, որ կարենայ գոյութիւն ունեցող հրատարակութիւնները կեղծողացնել, նոր աշխատանքներու ձեռնարկել, սպուած գիրքերը չըջագայութեան մէջ դնել։

Երախական կէտը հայերէն ընթերցումին հաճախ ստեղծել է երախային մօտ։ Տղան կրնայ սորվիլ կարգալ ու գրել, բայց պէտք է հասկնայ միեւնոյն ատեն՝ թէ ինչի՛ կը ծառայէ կարգալն ու գրելը, պէտք է գիտակցի այդ գործողութիւններուն հետ կապուած հաճոյքին։ Մանկավարժին պարտականութիւնն է ընկերակցել իրեն այդ համբուն երկայնքին, զըզրոցական ընթերցումներէն դէպի ազատ ընթերցում։ Արեւմտահայերէն լոյս տեսած առաջին ընթերցման գիրքերուն մեծամասնութիւնը թարգմանութիւններ են, եւրոպական ծանօթ հէքեթներէ (Անտերսէն, Կրիմ) կամ ալ արեւելահայերէնէ փոխադրումներ, զրեթէ՛ միշտ սխալական, երբեմն ծիծաղելի ըլլալու չափ։ Ծատ մեծ յուսախաբութիւն կը պատճառեն յաճախ այդ գրքիկները, որոնց մէջ կը վիտան լեզուական անձրտութիւնները ու կը տրիք յոյսերը զգայնութեան գարմանալի բացակայութիւն մը։ Արեւելահայերէնը այս գեղանի վրայ՝ աւելի բախտաւոր է։ Թեհրանի մէջ՝ մանկական գիրքեր կը տպուին առանց զգալի սահմանափակումի պզտիկ տարիքի տղոց համար։ Պէտք է աւելցնել ամփոստալով, որ Հայաստանի հետ կապը այս մարզին մէջ հաւասար է ոչինչի, ուղղադրութեան հարցերուն պատճառաւ (11)։

Պատանեկան տարիքի տղոց ուղղուած

դիւրերը, ինչպէս երեւանի Կոպէլեանի միջազգային պատանեկան գրականութեան հիմնադրութեան ընթացքին (12), սկզբունքով վերատպման կը կարօտին, աւելի հրապարակչարտաբանով։

ԵՐԿԼԵԶՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԲՆԱԿԱՍՆ
ԹԵ՛ ԿԱՄԱՅԱՊԱՇՏ
ԲԱՐՍՈՅ ԼԵԶՈՒՆ

Որպէսզի երախան դարձագած երկրորդութիւն մը ձեռք ձգէ Ֆրանսայի մէջ, պէտք է դնել զինքը այնպիսի պայմաններուն մէջ, որ կարենայ հաղորդակցիլ հայերէն լեզուով աշխարհին հետ։ Սկիզբը՝ ընտրութիւն մը կայ, որ կը պատկանի ծնողքին։ Եթէ ծնողքը կարենայ բնական ընթացք մը պահել լեզուի գործածութեան մէջ, եթէ կարենայ բանալ փոքրիկին առջեւ լեզուն կող ու իմաստաւորող միասնական աշխարհ մը, եթէ կարենայ զգալ ու զգալի դարձնել Թեհրանի Պէյրուսի ու Լոս-Անձելես երկարող ճամբուն վրայ՝ հայաստան հաւաքականութեան գոյութիւնը, եթէ փոխանցէ համատարած համայնքի մը պատկանելու գիտակցութիւնը ճակատագիրներու տարբերակուած ճիւղաւորումներու գիտակցութեան զուգընթաց, իր պարտականութեան մէջ մասը կատարած կ'ըլլայ արդէն իսկ։

Այսուհանդերձ՝ երբ այս պայմանները բացակայ են, երախային անպայման հայերէն սորվեցնելու լուծումին կողմնակից չեմ։ Մանաւանդ երբ տղաքը իրենց ծնողքին հոգեբանական հեռաձգակութեան ունի յաճախ՝ մանկութենէն ժառանգուած յանցապարտութեան զգացումներուն կիզակէտերը կը հանդիսանան, ինչպէս այնքան յաճախ կը տեսնենք Ֆրանսայի մէջ եւ այլուր։ Երախային հետ կը սկսին հայերէն խօսիլ, մօտաւորապէս մինչեւ որ հասնի դպրոցական տարիքին, առանց մասնաւոր ներդրումի, առանց հարցադրութեան ենթարկելու իրենց փափանքները, եւ օր մըն ալ՝ կը դադրին խօսելէ առաջին դժուարութեան առջեւ նահանջելով։ «Չուզեց հայերէն պատասխանել։ Մե՛ղք, այնքան լաւ կը խօսէր առաջ»։ Ահաւասիկ երախայ մը, որ իր մէջ պիտի պահէ մինչեւ կենանքին վերջը՝ անկարելի, ձախող կամ մերժուած երկրորդութեան մը հետքերը։ Եթէ անժխտելի վտանգ մը կայ երկրորդութեան մէջ, հոս է որ կը կայանայ ան,

երբ իրականութեան մէջ՝ չկայ լեզու մը փոխանցելիք, այլ լեզուի վիժուկ մը միայն։ Ենթակային անձնաւորութիւնը պիտի մնայ այդ պարագային մասամբ՝ բերածոյ վիճակի մէջ, այն վիճակին մէջ ուր մնացած է իր սկզբնական լեզուն։ Յոռեղոյն պարագային (որ հազուադէպ է, դժբախտաբար), այս «կորուած» լեզուն պիտի ըլլայ բարեկրօնական մնացորդ մը, ու ենթական պիտի չհանդուրժէ զայն ըմբերանողները, զո՛հ չենթադրու համար վիժած իւրացումի մը աւերներուն։ Լաւագոյն պարագային՝ աղօտ յիշատակ մը պիտի պահէ կորուած լեզուն։ Բոլոր պարագաներուն՝ երախաներուն յիշողութեան (առաջին տարիներու յիշողութեան) հետ խաղալու ձեւ մըն է աղպէս՝ սկսիլ ու դադարել։

ՅԱՆԳՈՒՄ

Եթէ ծնողքը պայմանները ստեղծէ, ամէն երախայ կրնայ երկրորդ դասնալ։ Շուրջի չափահասներուն կը մնայ յետոյ կէս ճամբան չձգել զինքը։ Մնալ հետեւողական, մասնաւորաբար՝ դժուար հանգրուաններուն, չվախնալ ամենալայն հորիզոններ բանալէ այս լեզուով, ձգտելով բարձրագոյնին։ Այսպէսով միայն երկրորդութիւնը կ'ըլլայ իսկական, կը բարձրանայ ընտանեկան մակարդակին վեր, կը դառնայ մշակուած երեւոյթ։

Այսօր, մեր արամադրութեան տակ ունինք նոյնիսկ միջնակարգի մակարդակին հայերէն լեզուի ուսուցման ամէնէն արդիական դիւրերը՝ շնորհիւ Յարութիւն Քիւրճեանին (13)։ Հնարաւորութիւնն ունինք հայերէնը Ֆրանսական լեզուի աւարտական քննութիւններուն ներկայացնելու։ Մեզի կը մնայ երկրորդ տարածքը ստեղծելու պարտքն ու պարտականութիւնը։ Որեւէ դաստիարակչական ծրագիր պիտի մնայ իսկական եթէ չկարենալ ստեղծել այդ տարածքը։ Հարցը ուրեմն՝ տղոց հրաժեցնել է նախ՝ ըրնական, յետոյ՝ մշակութային տարածք մը, որ հասնի աշխարհի սահմաններուն։ Այդ տարածքին մէջ տղաքը պէտք է կարենան ապրել, երգել, խաղալ, գրել, շնչել, լսել, առանձին եւ խմբովին։ Պէտք է կարենան կարգալ, գործել, ստեղծել։

Գրական մըն է երկրորդութիւնը։

Ա. Կ.

- (1) Երկրորդութեան մասին աշխարհափայտական ընդհանուր պատկեր մը կազմելու համար, տե՛ս Jacques Leclerc, *Langue et Société*, Լաւալ, 1986։ Տե՛ս նաեւ շատ գեղեցիկ գիրք մը Երկրորդութեան հարցերուն եւ տեսակետներուն մասին, ԱՄՆ-ու վրայ մասնաւոր շեշտով մը՝ François Grosjean, *Life with two Languages, An Introduction to Bilingualism*, Հարվարտ, 1982։
- (2) Պատահական չէ, որ նոյնիսկ օտար լեզուներու դաստիարակումը ֆրանսական դպրոցներէ ներս հեռու է արդիական պահանջները լրացնելէ, եւրոպայի կարգ մը ուրիշ երկրներու բաղդատմամբ։
- (3) Եւրոպայի մէջ ուրիշ երկրներ, ինչպէս Գերմանիան կամ Շուէտը, հըսկայ գումարներ կը տրամադրեն ապահովելու համար արեւելեան լեզուներու սորվիլ հաւասարակշիռ պայմաններու մէջ։
- (4) Elizabeth Deshayes, *L'enfant bilingue*, Paris, 1990. «Pour un enfant, quels avantages et quels risques à parler deux langues... dans une société où l'on n'en parle qu'une?»։ Գուշակիլ է սակայն, որ այս գիրքը աւելի կը ծանրանայ «վտրի ու փառք» վայելող լեզուներուն պարագային վրայ։
- (5) Lily Wong-Fillmore, «A Question for Early-Childhood Programs: English First of Families First?», *Nabe News*, Ուաշինգթոն, հատար 14, քի 7, 1991 Յունուար 21։
- (6) Հակառակ պարագան ալ հնարաւոր է անշուշտ։ Սերաւոյնով քրֆալսօս Հայեր այսպէս չե՛ն սորված հայերէնը։
- (7) Լեզուներու իւրացման տարբեր ձեւերու, ինչպէս նաեւ զանազան արտաբերական ազգայնաբան տարբերակներու քննարկումին համար, տե՛ս Wolfgang Klein, *L'acquisition de langue étrangère*, Paris, 1989 (գերմաներէն ընթերցում է՝ Zweispracherwerb: Eine Einführung, König-

- stein, 1984).
- (8) Lydia White, «Second Language Acquisition and Universal Grammar», *SSLA*, հատար 12, Cambridge University Press, 1990, էջ 121-133։
- (9) Այս մասին տե՛ս Ժիրայր Զոյաֆեանի «Սփիւռքը՝ նոր հող, նոր կրթութիւն», «Յառա՛ - Միտք եւ Արուեստ», Ապրիլ 1995։
- (10) Գեղեցիկ օրինակ մը այդպիսի տեսողութիւնի՝ Յամիլի Շահինեանի *Տարբեր իմացալիք հէքեթը*, Յարութիւն եւ Քաթրին Տեւեւեանի նկարազարդումով, Ամքիլիս, 1993։
- (11) Նշեմք սակայն Յովհաննէս Թուրանեանի բարձրագոյն ֆունտի վերաբարտարակները, «Մանկական Գրական Մատենաշար» անունով, Երեւան, 1993, ու Արքիւր Անդրանիկեանի «Սփիւռք» հրատարակչական շարքը, դասական ուղղադրութեամբ։ Կարելի է նաեւ ճշիլ փառիկ ՄԿՄԻԿ մատենաշարի փոքր հատարը, վաղաք Գրիգորեանի «Հէքեթներէն չուրիւր» գործէն առնուած կտորներով, նոյնպէս դասական ուղղադրութեամբ։ Բնագիրը լոյս տեսած էր Երեւան, 1983-ին։
- (12) Թիւով տասը հատ (Ուէլս՝ Առաջին մարդիկ լուսնին վրայ, Լեւիս Գեյնի՝ Ալեհ հրաշքներու աշխարհին մէջ, Տիքեմ՝ Տէյվիս Գոփքերֆիլտ...), սպուած եօթանասանկան բաղադրութեամբ, Պոլիս, Թրքիայի Ուսուցչաց Միութեան Հիմնարկին կողմէ, «Արեւմտախրեղական վիպաշարք» ընդհանուր վերահսկողութեան լեզուական բացառիկ ներդրումով եւ նոյնութիւն մը ցոյց կուտան ու պատանիին կը հրամայեն միջազգային գրականութիւնը հայերէն լեզուով ընկալելու առիթը։
- (13) Հայերէնի աղբիւր (Զեռարկ լեզուի եւ բացատրեալ ընթերցանութեան), Երեւան հատար առաջին պատրաստական տարի մը, լոյս տեսած՝ Աթէմ, 1983։

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 43. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO : 5,00 F
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԵ ՄԻԱՍՔԵԱՆ (1925-1957)
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69ԴԻ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18-588
69° ANNEE — N° 18.588

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ե. ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Ժ Ա Գ Շ Ի Ր Ա Ք

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ ՄԸ ՎԵՐՋԱՑԱԻ
ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ ՄԸ ԿԸ ՍԿՍԻ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՄԸ ՑԻՄՆԱՄԵԱԿԸ ԼՈՆՏՈՆԵՆ՝ ՓԱՐԻՋ, ԱՊԱ ՊԵՐԼԻՆ, ՀՈՒՍԿ՝ ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍՆԱԿՑՑԱԻ
Լ. ՏԵՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԱԼԻԵԻ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ԿԸ ԴՆԵ

Մայիս 7-ին, այլևս ոչ ոք վստահու
թիւն կ'ընծայէր հարցախոյզերուն եւ ա
ռաջին շրջանի անակնկալը կրնար կրկնու
իլ: Ապրիլ 23-ին արդէն, առաջին զար
մացողներն եղած էին ժողովին եւ իր կու
սակցութիւնը եւ այդ օրունէն, պարզ է,
արդիւնաւոր չէր երազել: Ազգ. ձակաւոր
երկրորդի դիրքը, (ճերմակ քուէ կը թե
լալէր ժ. Մ. Լը Փէն), հակաշխարհ
յայտարարութիւնները կրնային երրորդ
եթիւնամեակի մը համար երկրին գլուխը
բերել ընկերակցական մը, որ անշուշտ ժա
ռանգորէր չէր Միթերանի, բայց, բոլոր
ովին անպատեհի կերպով նոր զարկ
տուած էր անկումային շրջան մը ապրող
ձախ մը:

Անկնկալը չպատահեցաւ եւ ժող Շի
րաք, նման իր նախորդին՝ Միթերանի,
յալովեցաւ իր երրորդ փորձը: Ժամը
20-էն սկսեալ, Փարիզ արտակարգ խան
դաւաութեան պահեր ցուցադրեց եւ
պէք է հաստատել թէ Գոնդրոտի հրա
պարակը, Օթէլ տը Վիլը, Շան Գլիկի
ները, Շիրաքի կեդրոնավայրը՝ Ավրիւ
սիէնա խուժած էին առաւելաբար երի
տասարդները, ինչ որ կը փաստէր թէ
երկրասարգութիւնը, անպայման, ձախի
մնաւորէր չէր:

Բայց եւ այնպէս ժողովին ձախտու
թիւնը պարտութիւն մը չէ: Ան կրցաւ նոր
թիւ մը ներշնչել իր շարժումին, ծալիւն
իչ մը տարօրինակ բանաձեւում մը
գտաւ արդիւններուն հաղորդումէն ետք՝
հապաղելի պարտութիւն մըն է» ըսաւ,
կը թուի թէ ըսել կուզէր պարտութիւն
մըն է որ ապագայի դուռ մը կը բանայ,
արդարեւ 47,4%-ով է որ ժողովին կը կոր
նցնէր եւ 52,6%-ով որ Շիրաք կը յաղ
թէր, ինչ որ աւելի լաւ արդիւնք մըն
էր քան Ժիրաքը՝ 1974-ին եւ Միթերան
1981-ին: Ձեռնպահներու համեմատութիւ
նը՝ 20,09% էր:

Յաղթանակի լուրէն ետք, Օթէլ տը
Վիլի մէջ, Շիրաք կարճ յատարարութիւն
մը կ'ընէր. - «Այն պահուն, երբ եւ խ
օսիմ, արդիւնները ցոյց կուտան որ որո
շած էք ինծի յանձնել Պետութեան բարձ
րագոյն պաշտօնը: Խոր երախտադրու
թիւն կը յայտնեմ բոլոր անոնց որոնք
ինչի վստահեցան եւ կ'ողջունեմ բոլոր
միւսները՝ պրզանքով: Սիրելի հայրե
նակիցներ, պիտի ըլլամ բոլոր Ֆրանսա
ցիներուն նախագահը: Կը գիտակցեմ իմ
պատասխանատուութիւններուն ծանրա
ւելիւ բնոյթին: Կը գիտակցեմ մեզի սպա
ռող պարտականութեան դժուարութեան:
Ձեզի պէս, կ'ուզեմ եռանդուն, անկողմ
նակալ Պետութիւն մը, պահանջկոտ ի
րեն հանդէպ եւ մտահոգ պետական գը
րամին օգտագործման, Պետութիւն մը
որ չառանձնացներ անոնք որ կը կառա
վարեն ժողովուրդէն որ զիրենք ընտրեց:
Մեր ձախտամարտը անուն մը ունի՝
գործադրութեան դէմ պայքարը: Դասա
կան դարձանները մաշեցան: Նոր մօտե
ցում մը հարկաւոր է, նոր մեթոտ
ներ...»: Իր եզրակացութեան մէջ, Շի
րաք կ'ողջնէր իր ծնողը, պարզ հայրե
նասէնները որոնցմէ սերած ենք բոլորս:
«Իմ պարտականութիւնս կատարած կ'ը
լամ, կ'ըսէր, եթէ արժանի եմ իրենց
յիշողութեան: Միացած մնանք, հան
դուրբող եւ եղբայրական: Բայց, ըլլանք
նաեւ՝ ստեղծագործ, համարձակ, նուա
ճող: Այն ատեն, Ֆրանսան կը դառնայ
փարոս մը աշխարհի բոլոր ժողովուրդնե

րուն համար եւ այդ է իր կոչումը:
Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆր
րանսան»:

Քիչ ետք, նախագահ Միթերան երկու
ուղերձ կը զրկէր յաղթական եւ պարտ
եալ թեկնածուներուն: Առաջինին կը
յայտնէր իր շնորհաւորութիւնները, երկ
րորդին՝ կը յայտնէր իր դնահա
տանքը տարած լաւ ընտրապայքարին
համար: Լիոնէլ Ժոսիէն ալ, հեռաձայ
նով կը շնորհաւորէր իր բախտաւոր մրցա
կիցը: Պալատիւր եւս յայտարարութիւն
մը կ'ընէր, ուր չէր մոռնար մատնանշել
թէ Շիրաք իր յաղթանակը կը պարտէր
իր կողմնակիցներու ձայներուն:

- Յատկանշական կէտերը չեն պակսիր,
ընդհանրապէս ձախ նկատուած բերդեր՝
Վալ տը Մառն, Մարսէյ, Տրոմ դէպի աջ
զգալի թեկնած մը արձանագրած են:

- Մտահոգիչ երեւոյթ կը նկատուի որ
ամբողջ երկիրը ի՞նչ - փէ - ինչի ձեռքն է
այլեւս՝ էլիզէ, Ազգ. Ժողով, կառավա
րութիւն եւ շրջանային խորհուրդներ:

- Օթէլ տը Վիլին ալքնիւ տիէնա, Շի
րաք եւ իր կինը գացին Միթերանի Սէ -
իՔՍով մը որ կը յիշեցնէր իր «վարպե
տին»՝ փոփոխուի շրջանը, առանց ու
ղեկից ոստիկանութեան եւ «Ֆրանս - 2»
թղթակիցներ ընկերացան իրեն, ուղղակի
սփռելով նկարները:

- Ժամը 20-էն սկսեալ Գոնդրոտի հրա
պարակը խուժած բաղձութիւնը կը յիշե
ցնէր 1981 Մայիսի Պատիւի հրապա
րակը:

- Ընդհանրապէս, բոլոր ընդդիմադրե
րները՝ bonne chance ըսին Շիրաքի, բացի
Մառնէն, որ այդ մաղթանքը մերժեց
այն պատճառարանութեամբ թէ զիտէ որ
ինչ քաղաքականութիւն պիտի վարէ Շի
րաք եւ լաւ քաղաքականութիւն մը չէ
Ֆրանսայի համար: Բայց, համայնավար
նախկին պարագլուխը պարտի անդրա
դառնալ թէ Շիրաք եթէ չյաջողի, Ֆրան
սան է որ կը տուժէ, ոչ՝ Շիրաքը:

- Եւ որովհետեւ Ֆրանսա ենք, չենք
կրնար առանց ընտրապայքարի ապրել:
Այս մէկը հազիւ լրացած, կը սկսի արդէն
միւսը՝ թաղապետական ընտրապայքարը:

**

Կը մնայ Շիրաքի, առանց ժամանակ
կորսնցնելու ձեռք առնել անմիջական մի
ջողներ, ճամբան բանալով իր խոստացած
փոփոխութեան (որու գիտակցութիւնը ու
նեցաւ առաջինը եւ որու կը պարտի նաեւ
իր փոքր, բայց անժխտելի յաղթանակը)
յուսակարգ չընելու համար ժողովուրդը մը
որ իսկապէս հիմնական փոփոխութեան մը
ծարաւն ունի:

ՓՈՒԹ-ԳՈՒԼ

Ամիէն, իր դաշտին վրայ, յաղթեց Վա
լանսի Հայ Մարզականին 1 - 0: Դասա
ւորման գլուխն է Կէնկան, 77 կէտով, Ի
րեն կը յաջորդէ Մարսէյ 75 կէտով: Վա
լանս 14-րդ է 44 կէտով, 22-րդ եւ վերջինն
է Նիմ, 32 կէտով:

Յաղթանակ: Կը տարուինք հարց տա
լու ի՞նչ յաղթանակ: 45 միլիոն (կ'ըսուի
նաեւ 55) մեռեալ եւ քարուքանդ Եւրոպա
մը, Ֆրանսայէն Գերմանիա, Իտալիա եւ
այլուր: Եւ ի՞նչ է պարզուած պատկերը
յիսուն տարի ետք, յաղթանակի մը որ
մկրտուած է՝ յաղթանակ Ֆաշիզմի դէմ
եւ որ նոյն թուականներուն, 1945-ի այս
օրերուն, ամէնէն բռնատիրական վար
չակարգը հաստատեց այն երկիրներուն
մէջ, կեդրոնական Եւրոպա, զորս «աղա
տագրած» էր: Եւ հաւանաբար ամէնէն
անկեղծն է Լէք Վալեզա որ մերժած էր
Մոսկուա երթալ, մատնանշելով թէ իրեն
համար իր երկրին մէջ բոլորակեան վար
չակարգին հաստատման յիսնամեակն էր:
Լէք Վալեզա Խորհրդարանին առջեւ ար
տասանած ճառի մը մէջ ըսած է. - «1945
Մայիս 8-ը Լեհաստանի համար յաղթա
նակի օրն է: Լեհաստանի ճակատագիրը
որոշուած էր Թեհրան եւ Եալթա»: Ար
դարեւ, եթէ նոյնիսկ այսօր կեդրոնական
Եւրոպայի այն երկիրները զորս «աղտա
ղբեց» Խորհրդային բանակը իսկապէս
արտագրւուած են, այս անգամ Խորհրդ
ային լուծէն, ի՞նչ պատկեր կը պարզէ
աշխարհ որպէսզի փառք հիւսուի յաղ
թանակին: Պատերազմները, Չարքերը,
ցեղասպանութիւնները կը շարունակուին
ամէն կողմ. իսկ Եւրոպացիներուն հա
մար, շատ հեռու երթալու կարիքն ալ
չկայ, նախկին Եռակողմաւորն կը բաւ
հաստատուելու համար Եւրոպայի պարտու
թիւնը:

Յիսնամեակի հանդիսութիւնները սկսան
Լոնտոն, Մայիս 7-ին, մասնակցութեամբ
150 հազար Լոնտոնցիներու: Այս առթիւ
բրիտանական մայրաքաղաքը ժամանած
էին հարիւրաւոր պետական ղեկավարներ:
Ասոնց շարքին էին Ֆ. Միթերան, Քոհլ
նաեւ Լ. Տէր - Պետրոսեան (Հայաստանի
նախագահը Լոնտոն հասած էր Մայիս
6-ին, իրեն կ'ընկերանար Պաշտպանու
թեան նախարար Սերժ Մարգարեան): Ա
ռաւուր, Հայոց Փարքի մէջ, պաշտօնա
կան բացումը կատարեց ԳԱ-ամենայ մայր
թաղուհին, պարզ ալ յուզիչ խօսքերով:
Նոյն օրը, Լոնտոնի քաղաքապետը ճաշ
մը տուած էր հիւրերուն (56 ղեկավարներ)
ուր խօսք առած է էլիզապէթ Թաղուհին:

Յաջորդ օրը, Մայիս 8-ին, պետական
70 օտար ղեկավարներու մասնակցու
թեամբ էր որ կ'ողբկոչուէր յիսնամեակը,
էթուալ հրապարակը, ուր կողք կողքի
էին Ֆրանսայի երկու նախագահները՝ ան
որ կ'երթայ եւ ան՝ որ կուգայ: Մայիս
7-ի իրիկունը Փարիզ ժամանած էր նաեւ
Լեոն Դէր - Պետրոսեան, ինչպէս կրցանք
հաստատել հեռատեսիլին, հանդիսու -
թեանց սիւսումի ընթացքին (ժամանու
մին լուրը կը հաղորդէր նաեւ «Արմի
փրէս», Մայիս 8-ին): Եկած էին Միաց
եալ - Նահանգներու փոխ - նախագահը,
Հ. Քոհլ, Սպանիոյ թագաւորն ու թագու
հին, Մեծն - Բրիտանիոյ վարչապետը,
Ռուսաստանի նախարարապետը՝ Չերնո
միրզին, Դանիոյ թագուհին, Պելժիոյ Ֆի
լիփ իշխանը, Թանու Զիլէր, Ալիեւ,
Շուէտի թագաւորը, Նապարբայիւ եւսլին,
եւսլին, նախագահ Միթերան ընդունելու
թիւն մը կուտար էլիզէ:

Մայիս 9-ին, Պէրլինի Ծառափիհատուղի
թատրոնին մէջ է որ կ'ողբկոչուէր յիս
նամեակը: Հոս, նախագահ Միթերան շատ
ուպաւորիչ ելոյթ մը կ'ունենար, տեսակ
մը փառքի՝ Եւրոպայի: Միթերան կը
յաջորդէր նախագահ Հերցոգի (որ կը

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի
յաղթանակի յիսնամեակի տօնակատարու
թեան օգտուելով, Արքեպիսկոպոս Նախագա
հը Հայտար Ալիեւ, ժողովներ ունեցած է
Լոնտոնի մէջ, Պրիթիչ Փեթրոլիումի
ընդհանուր տնօրէն՝ Ճոն Պրաունի հետ,
Մայիս 7-ին: Այս հանդիպումները կեդրո
նացած են Արքեպիսկոպոսի ապագայ նախու
ղիի գանազան ճամբաներու ալքնորանք
ներու քննարկումի վրայ, ըսած է Ալիեւ
«Ֆրանսալը թայդ» թերթի շախատակ
ցին: Աւելցուցած է թէ բոլոր ղեկավար ալ
քննարկեցին հնարաւոր են, բայց Հա
յաստանի ճամբան կրնայ նկատի առնուիլ
միայն եթէ «բաղձաթիւ նախապայման
ներ» լրացուին: Վերջական որոշումը
պիտի տրուի ռազմավարական եւ տնտե
սական աղգակներուն ի տես, ըսած է Ա
րքեպիսկոպոսի նախագահը:

Անգլիական օրաթերթը նշելով որ Հա
յաստանէն Թուրքիա տանող ճամբան ա
մենակարճն է ու, տնտեսական եւ աշ
խարհագրական դեռնի վրայ ամէնէն ձե
ռնտուն, Ալիեւ պատասխանած է. «մեզի
համար քաղաքական եւ տնտեսական նկա
տառումները հաւասարապէս նշանակու
թիւն ունին: Նախի՛ ընկերութիւնները
չաւ մը ունին եւ մենք ալ չաւ մը ունինք
նախուղիին Թուրքիայէն անցնելուն:
Բայց հարց է թէ ինչպէ՞ս Թուրքիա պիտի
երթայ նախուղին. Վրաստանէն, Իրա
նէն թէ - բայց այս մէկը հիմա կարելի չէ -
Հայաստանէն անցնելով»: Ալիեւ ըսած է
որ Հայաստանէն Թուրքիա տանող ճամ
բու մը ընտրութիւնը, նախուղիի համար
«շատ դժուար պիտի ըլլայ ընդունիլ հան
րային կարծիքին կողմէ», եօթը տարուան
պատերազմէ մը ետք: Արքեպիսկոպոսի
նախագահը ըսած է որ նախուղիի ալքնոր
անքներուն շարքին կ'ուսումնասիրուի
ռուսական Նովորոսիսք նաւահանգիստի
ճամբան, ու նոյնիսկ Պալմիրա ուղին...:

Մէկ խօսքով, Հայաստանէն չանցնելու
պարագային պէտք պիտի ըլլայ թերեւս
մինչեւ հիւսիսային բեւեռ ալ երթալ...:

չեւտէր Գերմանիոյ յանցապարտութիւ
նը), Չերնոմիրզինի, Մէյճըրի եւ փոխ -
նախագահ՝ Կորի: Կառնած չկար որ Ֆր
րանսայի նախագահը յուզուած էր: Կտակ
մըն էր զոր կ'արտասանէր, փառք հիւ
սելով նաեւ Գերմանիոյ. - «Հպարտ եմ որ
հոս, ձեզի հետ, կը կատարեմ իմ վերջին
արարքներէս մէկը: Նուազագոյնն է զոր
կը պարտէի Գերմանիոյ, այսօրուան Գեր
մանիոյ, մշտնջենական Գերմանիոյ, զոր
պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը եւ
մշակոյթը անքակտելի կերպով կապած
են Ֆրանսայի: Տարօրինակ, անողք, գե
ղեցիկ եւ զօրաւոր արկածախնդրութիւն,
այս երկու եղբայր ժողովուրդներուն ար
կածախնդրութիւնը, որոնց հազարամեակ
մը հարաւորութիւնը եղաւ զիրար ընդունելու,
իրարու միանալու համար»:

Ճառին մէջ, Միթերան կը յիշէ գերու
թեան իր օրերը, ապա՝ դովքը կը հիւսէ
նաեւ գերման զինուորներուն «կարեւոր
չէ համագործակցութիւնը կամ զաղափարը որ կը
տիրէր այդ զինուորներուն մօտ, որովհե
տեւ քաջ էին, իրենց դատը դէշ գատ էր,
բայց կը սիրէին իրենց հայրենիքը»: Այս
խօսքերը կ'արժանանային բուռն ծափա
հարութեանց: Նախագահ Միթերանի հա
մար Մայիս 8-ի յաղթանակը Եւրոպայի
յաղթանակն է ինչն իր վրայ: Եւրոպա
կան քաղաքականութիւնը, կ'ըսէ, պիտի
շարունակուի ինձմէ վերջ ալ, ինչպէս
սկսած էր ինձմէ առաջ:

Ղեկավարները Պէրլինէն կ'անցնէին
(Շաբ. ք. Դ. էջ)

Գ Ր Ա Կ Ա Ն Կ Ա Յ Ծ Ե Ր

ՎԱՀԷ ՕՏԱԿԱՆ

ԺԱԳՕ ԿԱՄ ԼԻՕ ՓՐԱՆՍԱԾԻ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՀԱՅ ՄԸ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՐ

Հրանդ Աճեմեան խղճամիտ, ու եթէ նոյնիսկ քիչ մը շատ ուռմանքի բոլոր իր վերջին հատորին անունը՝ արհեստագէտ լրագրողի աշխատանք կը տանի Սփիւռքի մէջ: Եւ ինչ որ նոյնքան կարեւոր է՝ պտուղով, սփիւռքահայ իրականութեան բոլոր մեծ կեդրոններու կեանքին ծանօթ լրագրութիւն մը մշակած է վերջին տարիներուն: «Լուսազգուրկ բայց Յուսավառ Հայրենիք» է անունը 150 էջոց հատորին ուր արձանագրած է իր տպաւորութիւնները 1993-ին Հայաստան իր կառուարած այցին: Շատեր կրնան զբոս չարժել ի տես այդ զգացալիտ անակախներուն սակայն ինծի կը թուի թէ քանի մը զբաղւած իրաւունքները երեւոյթներու առթիւ կրակոտ խանդավառութիւնը եւ լատատեսութիւնը աւելի նշանակալից են քան հաղար անգամ կրկնուած քննադատութիւնները, զրկանքի նկարագրութիւնները եւ յուսահատ, պարտուած մարդոց ողորդ: Վարժուած էինք Սփիւռքի վաղահաս ձուլման ու ճակատագրական անհետացման սաղմոսներու թիւերներուն ու շատ ալ լուրջի չէինք առնել: Բայց հիմա ասոր վրայ եկաւ աւելիալ Հայաստանի դիմանալու կարողութեան մասին կասկածները, հրահրուած հաւանաբար քաղաքական բռնու պայքարի տրամադրութեան մը ազդեցութիւնն է: Չէր բաւեր եղեռնի յիշատակներու ստեղծած «մարտիրոս», «նահատակ ազգի» միտքերը, որ այնքան կը սիրեն մեր վէրքին քան կրօնականները, մեզ նմաններով Քրիստոսի, առանց զիտակցելու ազգային հոգեբանութեան, վրայ իրենց բերած վնասին: Չէր բաւեր հերոսապաշտութիւնը որ մեր մամուլի թղթակիցներէն մինչեւ լուրջ գրողները անխնայ կը մշակեն Արցախի պաշտպանութեան մէջ մահացած հայ մարտիկներուն մասին երբ կը գրեն: Ըստ երեւոյթին՝ ոչ. օրէ օր մահը, մահուան փառաբանութիւնը, զոհուելու գերագոյն առաքինութիւնը կը սպառնան վարակել մեր աշխարհահայեացքը դաժան ու անդիմադրելի մը մէջ: Ծակաւ կը շնորհի իրականութեան իրականութիւնը, ինքզինքը խաբելու եւ պաշտամունքի հոգեբանութեան մը մէջ ազդու ինյալու վնասը: Լրագրական մշակոյթ մը կը դարձանայ որ օրէ օր աւելի կը հեռացնէ մեզմէ այս ազգին նորագոյն սերունդները որոնք մեր ազգի մասին շատ քնակաւ, իրապաշտ են քիչ մը շատ արձակունակ կարծիք ունին: Անոնց սխալ կամ չիտակ ըլլալը չէ հարցը, այլ այն իրողութիւնը թէ 21-րդ դարուն անոնք է որ ձեռք պիտի առնեն ազգին դեկը:

Այս երկնապատումին դիմաց է որ Հրանդ Աճեմեանը կը տեսնեմ իրեն մէկը որ եղբնային, յուսակոտոր տրամադրութեան տրուած վայելքներուն անձնատուր չէ եղած: Ու հակառակ որ տեղ տեղ ան ծայրայեղ լատատեսութեան մեղքին կը մօտենայ՝ բաւական մը լուրջ են իր դիտողութիւնները որպէսզի ընթերցողը նախընտրէ յոյսի ու կեանքի շատալը քան եղբնայալութեան հոգեկան դճահացութիւնը: Հաւատքի արարք մըն է հայրենասիրութիւնը ամէն բանէ առաջ, սիրոյ արարք մը նման այն սիրոյն ու հաւատքին որ կը տածենք մեր հօր ու մօր, անկախ մեր տարիքէն կամ կեանքի փորձառութիւնէն: Ահա ինչպէս ինք կը բանաձեւէ իր մտածումը:

«Մեր ժողովուրդը զոհեր տուաւ, կրեց մեծ զրկանքներ (անկախութեան տիրանալով - Վ. Օ.) որոնք այսօր ալ կը շարունակուին, այն հաստատ զիտակցութեամբ, որ Անկախութիւնը ուրիշ կողմէ նուէր չի տրուիր, այլ անկեղ պէտք է նուաճուի ժողովուրդին կողմէ: Կը հաւատարմորէ որ մշտեւ պայքարը, մեր ժողովուրդին կրած զրկանքներն ու տուած զոհերը իմացալ են եւ անպայման պիտի յանգին մեր անկախ պետականութեան հաստատման ու զօրացման»:

Հատորին մեծ մասը հանրային ու մշակութային զէպերու պարկեշտ ու յոյսով թաթաւուն նկարագրութիւն մըն է, սակայն կայ նաեւ հարցազրոյց մը Գեորգ Խմինին հետ որ վարագործ մը կը բանայ Հայաստանի բանաստեղծի մտայնութեան վրայ: Սիրուած ու գնահատուած բանաստեղծ՝ Պր. Խմին չի ծածկեր իր դժգոհանքը օրուան իշխանութեան հան-

դէպ: Ու կ'ընէ արագ բաղդատական հինքն ու նորին:

«Այն ժամանակ (Սորհրդային իշխանութեան օրով - Վ. Օ.) կայուն կեանք կար, հզօրանում էր երկիրը, կառուցւում էին զործարանները, արդիւնաբերութիւն կար, գիտութիւն, գրականութիւն կար: Հիմա դրա փոխարէն մենք ի՞նչ ստացանք: Ստացանք անարիտ, ստացանք մարդկային զիջատիչ յարաբերութիւններ, ստացանք սով եւ ստացանք այն՝ որ դրականութիւնն է մէջտեղից դնում: Այս երկրի ամենամեծ առաւելութիւնը՝ որ գրականութիւնը հովանի ունէր: Առաջ մենք միշտ հպարտանում էինք, որ աշխարհի քիչ երկրներէն մէկն ենք, որ տեղ գրականութիւնը հովանի ունի: Այս հովանին վերացաւ ու դարձանք մի երկիր, որտեղ եթէ ես աղքատ մարդ եմ եւ երեք երեխայ ունեմ զպրոցում սովորող, եթէ ես ամբողջ տան գոյքը ծախեմ, չեմ կարող այդ երեխաների դասագրքերը առնել»:

Այս գաղափարները տարօրինակ տպաւորութիւն կը ձգեն Սփիւռքի մտաւորականներուն վրայ: Պարուն Խմին չէր գիտեր կամ չէր զգար բունութիւնը որ համայնապար վարչակարգը կը զործարգէր մարդոց մտածումներուն ու համոզումներուն վրայ, տեղեակ չէր թէ գուլպներ ու բանտեր կային ու գաղտնի ոստիկանութիւն մը կը բանէր որ ապականած էր հայկական աւանդական մշակոյթը իր սուտերով ու կեղծիքով: Սովետներին ու Պատերազմի մեղ բաւական բան ստիպեցին այդ մասին: Անկասկած որ գիտէր: Ի՞նչն է որ կ'արգիլէ իրեն խօսիլ այդ մասին:

Սակայն կայ նաեւ «հովանաւորուած գրականութեան» գաղափարը: Քիչ չէ թիւը հայ գրողներուն որոնք մերժեցին այդ հովանաւորութիւնը՝ գիտնալով հանդերձ թէ սուղ զին պիտի վճարէին ատոր համար: Արդեօք կը զանա՞յ այդ գրողներուն, Չարենցէն մինչեւ Չիրոյան՝ անկախ եւ անհովանաւորաւ արուեստ մշակելու համար ցուցարարած ըմբոստութեան արժանիքը: Սփիւռքահայուն համար շատ խորթ է հովանաւորաւ գրականութեան գաղափարը ու հասկնալով հանդերձ Հայաստանի մտաւորականներուն դժուարութիւնները, մենք կը կարծէինք թէ վերջին հաշուով բարեւ մը պիտի ըլլայ անոնց համար ի վերուստ կեանք այդ հովանաւորութեան վերացումը: Անկախութիւնը երկարատեւ սուր մըն է, իր դիրք ունի որ մեր գրողները, Հայաստանէն դուրս, սովորած են վճարել: Ազատ չուկայի հետ այդ մրցակցութիւնն ալ պիտի դայ Հայաստանին ու բարեւ մը պիտի ըլլայ եւ անկասկած որ քանի մը սերունդ ետք, Հայաստանի գրողները համաձայն պիտի ըլլան մեզի: Եւ իրենք ալ պիտի չհասկնան թէ ի՞նչ քանի կ'ուզէ հայ գրողները երբ կ'ըսէ թէ «հպարտութիւն կը զգայ թէ Հայաստանը հովանաւորեալ գրականութիւն ունի»:

Պր. Աճեմեանն ալ չի կրնար պահել իր զարմանքը Գեորգ Խմինի այն մտածումին մասին թէ «խակական բանաստեղծը չի կարող չարտայայտի իր ժամանակը, իր ժամանակի ոգին»: «Այո» կ'ըսէ Պր. Աճեմեան ու կ'աւելցնէ՝

«Սակայն ո՞րն է ժամանակի ոգին: Ժամանակի ոգին՝ միայն «ընկերային անհաւասարութիւնները» չեն. ատոնք կային նաեւ նախկին հասարակարգին մէջ եւ այն ալ յանուն հաւասարութեան. եւ ոչ ալ հովանաւոր ունեալը կամ չունեալը... այլ ժամանակի ոգին. դանդաղ, բայց հաստատ քայլերով. նաեւ յաղթական երթն է զէպի վաղը»:

Հայաստանի մէջ քիչ չէ թիւը մտաւորականներուն որոնք շատ բան կրնան սորվիլ մեր դարու ոգին մասին՝ եթէ Արեւմուտք այցելին բաց ու վճիտ մտքով, թաղելի ետք կեղծ գրականութիւն մէջ ապրեցան, աչքերնին բաց թէ գոց՝ չենք գիտեր, ու պատրաստ ըլլան culture shock-ին որ անպայման իրենց կը սպասէ, մէջ մը որ օդանաւը կտրէ Հայաստանի սահմանները ու հասնի Փարիզ կամ Պէյրութ: Համեմատաբար, իմաստացումի են նաեւ տառապանքի փորձառութիւն մըն է: Ի՞նչ օրեր կ'ապրինք...:

ՍԽՈՒՆԻ, ԱՆՏԻՊՈԼԻՍ

Մայիս 2-ին տեղի ունեցաւ Փրանսայի նախագահութեան դահլիճի դիմող երկու թեկնածուներու հեռատեսիլային բանավէճը, որուն առանցքը կազմեց Հայ Դատ. 20-րդ դարու սկիզբին ահաւոր, անընկարգելի պատմական զէպեր, որոնց զոհ դացին անհամար հայ անմեղներ:

Երկու թեկնածուները ժողօն եւ Լիօն, կրնանք այլեւս մեր հարագատները համարել, որովհետեւ մեր դատը իւրացուցած են ամբողջովին եւ հարձուգած իրենց քաղաքական կեանքը իմաստաւորող հիմնական պայքարը: Այս ազգասէր պատւարժան անձնաւորութիւնները մրցակցեցան սիրաշահելու համար բոլոր հեռագիտողները ի նպաստ խնդրի մը որ կը մտահոգէ առաւելագոյն Փրանսայի բնակչութեան մէջ առ հազարը:

Արդէն շարքի ենք ի վեր երկու կողմերու սպայակոյտները իրենց մամուլ հրետանին գործի լծած էին եւ առիթ չէին փախցուցած նորարար տարազներով, եղբարանութիւններով յարգաբերելու եղբունը ամենափափկասուն անուանումէն մինչեւ ամենաշեղծը:

Ժողովուրդը հմայուած էր իր թեկնածուներուն յանուն արգարադատութեան, մարդասիրութեան անկեղծ սրտառու զեղումներէ: Այս պատճառով՝ անթիւ անհամար մարդիկ, հետեւելով անոնց օրինակին, իրենց համակրութիւնը արտայայտելու նպատակով, վեղցները ողորդած էին. ամէնուրեք՝ տղայներ, լողուններ, ջլապիւղ ճաւեր, սրտակեղծ արտասանութիւններ, հայրենասիրական երգեր, խորհրդաւոր հակումներ, ծագակեպակ ու նման բաներ: Բեղնաւորուած էր անպիշական Փրանսայի լուսաւոր երկնակամարը ցնծութեամբ եւ եղբայրասիրութեամբ:

Մեր հայրերինքն ալ անշուշտ ձեռնաձայն չէին նստած, մեծով պղտիկով, թեւերին սթաթած, դաշտահանդէսներ վարելու հմուտ վարպետներ, տեղաւան կ'աշխատէին անվիւններու նման՝ բոլոր փողոցներու մակերեսները լայն բացած հայկական ճաշակոյտներ: Ըստ հայկական սովորութեան՝ տիկիները վազն ի վազ կը պատրաստէին հայկական խոհանոցի ամէնէն ընտիր ճաշատեսակները՝ պօրթֆ, սու-պօրթֆ, եւայլն... Իսկ տղամարդիկ՝ երէկին, պալուտին ու խորովածին դըլուխը անցած կը հիւրասիրէին անցորդները եւ ազգային դանձը կը լեցնէին դիմաքաւելու համար դալիք դատաւարութիւններու ծախքերը եւ հայ վարժարաններու ամէն տեսակի ծախքը գոցելու յոյսով:

Թերեքը, ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլն ալ ետ չմնացին անշուշտ այս հարցերը արծարծել: Անոնք ալ շարքի ենք ի վեր կը ծեծէին, հա՛, կը ծեծէին այս նիւթերը մարդու հետաքրքրութիւնը միշտ վառ պահելու նպատակով եւ մանաւանդ՝ անհոգները, անտարբերները ալ վարակելու համար աղիւղ զգացումներով: Ամէն օր, նոր վաւերագրական էջեր թղթածրարներ, մասնագիտական վերլուծումներ, ասուլիս, բանավէճ, տեսակէտ, պատկերներու լուսարձակում: Չարմանալին այն է, որ նոյնիսկ Թերեքը դարաւոր ուրացումը զուճատելու նշաններ արձակեց եւ անոնցմէ մէկ քանին հաւատարմութեան ատեան կանչուեցան ու յանուն անձնաւորութեան եւ թրքահայատակութեան խիստ քաղաքավարի թեկնածուները ստացան եւ արդեւափափուած պանդոկներ առաջնորդուեցան:

Եւ ահա հասաւ վայրկեանը:

Երկու հայասէր հակառակներ իրենց դիրքերը գրաւեցին հեռատեսիլին առջեւ: Բանավէճի բացման նշանը տուաւ հեռատեսիլի համաստեղութեան հանդիմարտական Խնդր Բէլը, յաւուր պատշաճի ետագոյն փողկապը կապած: Հարց ու պատասխանները ընթացան շատ արագ, կարծես նախապատրաստուած տրամախօսութիւն ըլլար:

ՈՒՆԼՈՐ ԱԼԷՆ -- Սերիւի դիտողներ, ձեռնաթացներու կարիք չեմ զգար հանրապետական բարձրագոյն աթոռին ձգտող թեկնածուները: Այս ճակատագրական հանդիպումին ընթացքին կը հրաւիրեմ ժողօն եւ Լիօն անյապաղ անցնելու օրան ամենահարաւաղ նիւթին՝ դարասկիզ-

բի Օսմանեան կայսրութեան հպտակ, հաւատարմ, քրիստոնեայ փոքրամասնութիւն կազմող, պատմական անհերքելի խժոժութիւններու զոհ դացած ժողովրդի մը արդար դատին զօրավիշ կանգնելու եւ միջազգային հաւաքականութեան կողմէ ընդունուելու ու միաժամանակ զատապարտելու համար այդ արարքները կազմակերպող ուղեղներն ու գործողքը ձեռքերը:

ԺԱԳՕ -- Ես Հայերը շատ կը սիրեմ եւ միշտ անոնց կողքին կանգնած եմ, բայց գիտեմ նաեւ, որ շատ աւելին պէտք է ընել այդ զոհերուն յիշատակը վառ պահելու համար: Ուրեմն, կոչ կ'ուղղեմ հայրենակիցներու որ զիս ընտրեն նախագահութեան աթոռին որպէսզի իրականացնեմ ինչ որ մինչեւ հիմա ոչ մէկ նախագահ չհամարձակեցաւ զուլի հանելու:

ԼԻՕ -- Մեր հայրենակիցները՝ մարդու մը գործը կը գնահատեն եւ ոչ թէ խօսքը: Ես, կրթական նախարար եղած ժամանակ, ամբողջ ուսման գործարկից որպէսզի հայերէնը պաշարթէյնի քննութիւններէն դուրս չհանուի: Թէեւ այս քննութիւններուն մասնակցողները թիւը մատի վրայ կը համարուի եւ առաւել՝ անոնց հայերէնի գիտութեան մակարդակը շատ ցած ըլլալով հանդերձ, պահպանեցին այս համազգային արժէք ներկայացող ձեռքերումը: Հայերէն լեզուն խորհրդանշական իմաստ ունի, ոչ ոք կրնայ ուրանալ անոր կոթողային եղբրը հայ մշակոյթի պահպանման եւ զարգացման մէջ: Հարկ էր անվարան դիմադարձել Գեորգ Խմինի կողմնակիցներուն զրոհները եւ գործողութեամբ պաշտպանել հայութեան այս իրաւունքը:

ԺԱԳՕ -- Ես միշտ անխնայ պաշտպան եղած եմ յայտնու դարաւոր հնաւանդ մշակոյթին: Մայրաքաղաքի քաղաքական ընտրուելն ի վեր, Փարիզի քաղաքական տարան դարձուցած եմ հայ մշակոյթի տուն: Դեռ, թարմ է ամէն մարդու մտքին մէջ յիշատակը՝ Անիի պաշտպանութեան եւ վերաշինութեան համար կազմակերպած համագործակցութիւն, որուն զարմահար Հայեր մասնակցեցան: Հայաստանի որբերու ի նպաստ հաւաքած դրամաշուխերս, 1995-ի Ծննդեան մանկավարժութիւնը: Անցեալին Ապրիլ 24-ի նահատակներու յուշարձանի առաջին քարի տեղաւորումը:

ԼԻՕ -- Կը ներեն ժողօն -- առաջին քար տեղաւորեցին, յետոյ ալ վրան նստար: Ընկերավարական կուսակցութիւնը առաջինն էր որ ճանչցաւ դարասկիզբի պատմական զէպերը եւ հայկական ծնունդի օր մը նախապահէր այդ մասին տրամադրուեցաւ:

ԺԱԳՕ -- Ձեր ըրածը ոչինչ է: Դեռ ուր օր առաջ, Ապրիլեան ոգեկոչումի 80-ամեակին առթիւ, Փարիզի Մարդկային իրաւանց հրապարակը ձրի տրամադրեցին Հայրենի, որոնք հակառակ անձրեւին, այնպիսի կարգապահութեամբ, այնպիսի լուրջով, զրեքն անձայն ոգեկոչեցին: Ինչ չէ համար հոգեկան մեծ գոհունակութիւն է տեսնել թէ ինչպէս Հայերը տարին անգամ մը գոնէ իրարու կը հանդիպին եւ իրարու որպիսութիւնը կը հարցնեն:

ԼԻՕ -- Բայց մի մոռնար որ Ապրիլ 23-ին ամբողջ հայութիւնը եւ մենք չմոռնեցինք ձեր քաղաքականութիւնը Միւլիւսի թիւքի հանդիպումին՝ Հայ Դատին նուիրումը: Այդ մեծ ամօթ մըն էր ամէն Փրանսայի համար: Ձեր խոստումները մեծ են, սակայն գործերը սակաւ:

ԺԱԳՕ -- Ինչ է միշտ խնդիրները կը մեծցնեն, գործերն սակաւ են եղբր: Հայաստանը քարեգործութիւններս անուրանալի են: Ո՞վ էր Հայաստանի դեպի անվտանգութեան տուն-տեղ, չէնք տուող: Քու Միլիթրան նախագահէր չէր, այլ՝ ես: Դեպքը նուրբեան համար չէնք տուի, Հայրենի չուղեցին: Դեպքը ըսաւ՝ «Պր. քաղաքական շատ աղիւղ է եւ առատաձեռն, քաղաք Հայերս պէտք եղած միջոցները ունինք դեպի անվտանգութեան համար չէնք դնելու: Բայց ձեր պատուարժան առաջարկը՝ չմերժելու համար, կ'ընդունեմ միայն յաղթանակէ մը որուն մէջ սիրով ու հպարտութեամբ կը բնակիմ: Դեպքանատան համար, մի՛ մտահոգուիք, մեր ազգային առաջնորդարանը չէնք գնահատ, նախաձեռ-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՄԱՐՏԻ 31.

Տէր Է. Տիգրան Մարգարիտյան եւ զաւակը՝ Ժորժ, Տէր Է. Տիգրան Էդուարդ Սէրէճեան, Մարկոսեան, Պաղտատարեան եւ Ասրանեան ընտանիքները հողահանգրտեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԼՈՒՍԱՏԵՐ ՍԱՐԳՅԱՆՆԵՐ
(Ծննդաւ՝ Նուրիսիման)

մահուան քառասունըփն առթիւ, Կիրակի, Մայիս 14-ին, Մարտի 11 Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
339, Ավանի տիւ. Փրատո

Ի գիտութիւն նորացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Au lendemain du procès civil
contre Bernard LEWIS

Le Forum des Associations
arméniennes de France

organise, en collaboration avec l'UGAB

une **RENCONTRE**
avec le
Prof. Vahagn DADRIAN

Spécialiste du génocide des Arméniens
Directeur du «Genocide Study Project»
de la Fondation Guggenheim, New York

le Mardi 23 Mai à 20 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17^e

A l'issue de la soirée, le Prof. Dadrian
signera son livre «Autopsie du génocide
arménien», récemment publié aux Editions
Complexe, Bruxelles.

(Շաբ. Ա. Էջէն)

Մոսկուա եւ որովհետեւ բաւական ընտանիքներ կային այս առնչութեամբ (վաւերացում՝ Զէյնիոյ ջարդերուն), Մէյքըր, Միթերա եւ Քոչլ որոշած էին ներկայ չըլլալ զինուորական տղանցին, այդ բացակայութիւնը նկատելով բողոքի նշան...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԻՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ օգաւաւ, գէպի Լոնտոն իր ճամբուն վրայ, Մայիս 6-ին, էջը կատարած է Միսիս, ուր շուրջ մէկ ժամ հանդիպում ունեցած է Բեյառուիոյ նախագահին՝ Լուկաշենկոյի հետ: Քննարկուած են երկկողմանի յարաբերութեանց հարցեր եւ որոշուած է երկու երկրներու Արտաքին նախարարներուն յանձնարարել երկու նախագահներու պաշտօնական հանդիպումի պատրաստութիւնը:

ԶԷԶԵՆԻՈՅ մէջ, շաբաթավերջին (Մայիս 6, 7) երեք ուս զինուոր եւ 41 չէզն մարտիկներ մեռած են բախումներու ընթացքին:

ՀԱՐԱՆ - ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ԱՆԱՏՈՒՈՒԻ մէջ, ՓԲԲ-ի եօթը մարտիկներ սպաննուած են ըստ թրքական աղբիւրներու, Մայիս 7-ին:

ՌՈՊԷՐ-ԱՆՏՐԻ ՎԻՎԻԷՆ, Սէն-Մանէի քաղաքացի, Էմ-Փէ-Էմ երեսփոխան մեռաւ 72 տարեկանին: Աղղ. Ժողովին մէջ շատ ծանօթ էր իր սրամիտ միջամտութիւններով, յաճախ յանկարծ կ'ընդհատէր խօսող մը կծու խօսքերով շուրջընդէն երկար կեցող զայն: Պատահած է նաեւ որ բուն բարկութիւններ ունենար: Բազմիցս մաս կազմած է յաջորդական կառավարութիւններու:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX
DE PARIS

vous invite à assister
à la projection du film arménien

«**ENGUER PANDJOUNI**»

d'une durée d'1h30
du réalisateur Armand MANARIAN
Adaptation du roman
de Yervant ODIAN

le **Vendredi 12 Mai à 20 heures 45**
au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, Paris V^e
M° Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre —

Votre présence sera un encouragement
à une entreprise cinématographique
d'Arménie.

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB
UGAB — PARIS :

CONCERT

un **CONCERT POUR L'ARMENIE**
est organisé

le Dimanche 14 Mai à 17 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

— Participation : 70 F. —

AU PROGRAMME :

Musique classique, romantique,
arménienne et traditionnelle.

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

**PROCES CIVIL
CONTRE BERNARD LEWIS**

LE 17 MAI 1995

Le Forum des associations arméniennes de France
appelle la communauté arménienne

A MANIFESTER

le Mercredi 17 Mai

devant le PALAIS DE JUSTICE

de 16 heures jusqu'à la levée de l'audience

- POUR LA CONDAMNATION DU NEGATIONNISTE BERNARD LEWIS;
- POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE DES ARMÉNIENS
PAR UNE JURIDICTION FRANÇAISE;
- POUR QUE JUSTICE SOIT ENFIN RENDUE AUX ARMÉNIENS.

CE PROCES EST UNE ETAPE HISTORIQUE POUR LA RECONNAISSANCE
DES DROITS DU PEUPLE ARMÉNIEN

RASSEMBLEMENT PLACE SAINT-MICHEL
Métro Saint-Michel

Des autocars sont mis gratuitement à disposition :

- Arnouville : Stade Léo Lagrange, gare — Départ 15h;
- Alfortville : Place Acharak (ex-Carnot) — 15h — Mairie- 15h15;
- Clamart : Marché- 15h — Epicérie «Eniz», 14 rue des Monts-15h15;
- Issy-les-Moulineaux : Eglise apostolique, 6 ave Bourgain- 15h30.

Retour assuré à 20 heures.

L'ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne organise

un SEJOUR LINGUISTIQUE ARMÉNIEN

NICOSIE / CHYPRE du 7 au 28 Juillet
POUR LES JEUNES DE 10 A 20 ANS

Sous le patronage et avec le soutien du Rév. Père MANJIKIAN.

- Les participants seront hébergés individuellement par des familles sélectionnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.
- Des cours d'arménien seront organisés les matins à raison de 20 heures par semaine pour les débutants francophones par Mme Hilda Kalfayan-Panossian, avec sa méthode audiovisuelle et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés.
- L'encadrement et l'assistance aux jeunes participants seront assurés par les Associations des Dames Arméniennes de Chypre et par des responsables de l'Association Machtotz.
- Plusieurs excursions sont prévues dans CHYPRE.

FRAIS DE PARTICIPATION : 3 800 F. par personne comprenant le transport (avion Paris—Chypre—Paris), l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

Renseignements et inscriptions : ASSOCIATION MACHTOTZ —
8, rue Lamennais, 92370 CHAVILLE — Tél. : (1) 47. 50. 97. 51.

ՀԵՌԱՏԵՍԻՆ

FRANCE 2

Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 9.30:
Հայկական ամէնէն դեղեցիկ վանքերը
Հաղարտ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻ

ԵՂԵՌՆԻ 80-ԱՄԵԱԿ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրում
Նահատակ Գրողներու

Կը մասնակցին՝

Մարի Պախուրեան, Սիլվա Հապէշ,
Էան - Արաքս եւ Արտաշէս Ոսկանեան

Հեղինակները եւ գործերը

Կը ներկայացնէ՝

ՅԱՅՈՒՅ ՊԱՆԵԱՆ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՍԻԱՄԱՆԹՈ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ

ԹՂԱՏԻՆՅԻ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊ

Եւ

ԵՐՈՒԽԱՆ

Երկուշաբթի, Մայիս 15, Երեկոյան
ժամը 20.30-ին, Սուրբ Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիի Նուրհան
Ֆրէնկեան սրահին մէջ
15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն

La MAISON DE LA CULTURE
ARMÉNIENNE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX

45, rue de la Défense

organise

la projection du film

**"LES DERNIERS
ROIS D'ARMÉNIE"**

CILICIE XIIe — XIVe SIECLE

par Claude MUTAFIAN

le Vendredi 12 Mai à 20 heures 30

**CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE**

Sortie

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section « Archag Djamalian » de Décines, organise une sortie d'une journée, le 14 MAI, aux cascades du Herisson, site enchanteur du Jura, suivi d'une promenade au lac de Châlain.

Pour tout renseignement et inscription
téléphoner au : 78. 49. 98. 06.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
Հայ Կրթական եւ Մշակութային
Միութիւն

HAMASKAINE
Association Educative & Culturelle
Arménienne

ՀԱՄԵՐԳ

Ջութակահար

ԱՐԱ ՄԱԼԻԲԵԱՆ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ
ՆԱՅԻՐԻ ՏԷՄԻՐՅԱՆԻ

Ուրբաթ, Մայիս 12, ժամը 20.30-ին

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris 16^e

(M° IENA)

ՀԱՅԳԵՄԻՆ
ՄԱՅԻՍ 11
JEUDI
11 MAI
1995

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

(Մայիս 5 / 10)
ՀԱՊ.Ի
ՄԻՋԵՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԹՅԱՆ
ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Գ. Խ. ի նախագահ Բ. Ա. Սարգսյանի Մայիս 3-ին ընդունած է ՀԱՊ.Ի միջնորդարանական վեհաժողովի պատգամավորները, որոնք կազմին մեջ էր նաև Վ. Կալմիրովը։ Այսօր չըջանալով այցելության ընդհատակին էր հրապարակարկում առաջին տարւոյն բոլորման այս օրերուն ամբողջական զայն, միջնորդական առաքելութիւն կատարելու և նպատակները իրականացնելու հարցին շուրջ համաձայնութեան մը գոյացման։

Վ. ՉԻՏԵՉԵԱՆԻ
ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ
ՄՈՍԿՈՒՄ

Հայաստանի փոխ - վարչապետը որ աշխատանքի այցելութեամբ Մոսկուա կը գտնուէր, Մայիս 3-ին հանդիպում մը ունեցած է առևտրական «Կապուրմ» ընկերության պատասխանատուներուն հետ, որոնք ընթացքին ուսումնասիրուած են Հայաստանին առևտրական կապ մատակարարելու կարելիութիւնները։ Աւելի ուշ, Վ. Չիտեչեան Ռուսաստանի հիւրընկալման ունեւորութիւն նախարարութեան մօտ մասնակցած է հերթական խորհրդակցական խորհրդին, որ նուիրուած էր Մեծամորի վերաբացման հարցերուն։

ԻՐԱՆԻ ՀԵՏ ԿԱՊԵՐԸ
ԿԱՐԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մայիս 6-ին, Թեհրանի մէջ վարչապետ Հ. Բաղերանեան եւ Իրանի Ա. փոխ - նախագահ Հայկալի ստորագրած են զանազան մարզերու մէջ համագործակցութեան վերաբերող բազմաթիւ համաձայնագրեր եւ պայմանագրեր։ Յիշատակութեան արժանի ալ համաձայնագրեր ալ կը վերաբերին Արաքս գետի վրայ ջրէլեկտրակայան կառուցանելու եւ Հայաստան հեղուկ կապատակելու ծրագիրներուն։ Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ Իրանէն Հայաստան կապատար եւ Շար - Մեղրի ուղիով ելեկտրաէլեկտրական մասին։ Համաձայնագրերու ստորագրման պաշտօնական արարողութիւններ ետք ալ Հ. Բաղերանեան հանդիպում մը ունեցած է Իրանի նախագահին հետ։

ՊԱՐՄԵՆԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԸՆՁՈՒԹԵԱՄԲ

Հայաստանի պարէնի պահանջը ընկելու նպատակով Երեւան դացած է Միացեալ - Նահանգներու Գլխավոր տեսուչութեան նախարարութեան եւ Եւրոպական Միութեան միացեալ պատուիրակութիւն մը, զոր Պառլամենտի նախարար Գաբրիէլ Շահպազեան ընդունած է Մայիս 3-ին։ 1995 Յուլիանի միջին 1996 Յուլիանի ժամանակաշրջանը ընդգրկող նախնական ծրագիր մը ձեւաւորուած է որ պէտք է ներկայացուի եւրոպական պատկան մարմիններուն։ Գ. Շահպազեանի կարծիքով, օժանդակութիւններ առաջին մաս մը արդէն կը հասնի այն։

ԹՈՒՐԲ ՄԱՍՈՒԼ

ԸՍՏ «ՍԱՊԱՆ»Ի ԹՂԹԱԿՑԻՆ

«ՎԵՐՋ ԿԸ ԳՏՆԵ
ՈՒԹՍՈՒՆ ՏԱՐՈՒԱՆ
ՀԱՅ ԵՒ ԹՈՒՐԲ
ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ»

ԽՄԲ. - Ապրիլ 27-ի «Մարմարա»ի մէջ լոյս տեսած է «Սապան» քերթի քերթա-կից՝ Սէտաք Սէրքալուի մէկ յօդուածը, ուր լրագրողը գրիչի ֆանի մը հարուածով կը լուծէ քուրք եւ հայ «ուրսուսմ»-եայ բշխմանը մասին։ Բոլոր հարցերը շարունակելով դիւրութեամբ։ Ստորեւ «Մարմարա»ի մէջ լոյս տեսած քարգմանութիւնը, քերթի լրագրական ծանօթութեամբ։

«Սապան»ի թղթակից Սէտաք Սէրքալու-ալու ալսոր թերթին մէջ կը հրատարակէ յօդուած մը, որուն խորագիրն է «Ուրս-սուսմ տարուան թշնամանքը վերջ կը դառնէ»։ Հայ - Թուրք թշնամանքն է որ խորհրդային տարակալ կը դառնայ։ Թղթակիցը կը նշէ որ Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միասնեղ նախաձեռնութեան շնորհիւ, իր վերջաւորութեան կը մօտենայ Հայ - Աղբրեջան պատերազմը որ տարիներէ է վեր կը շարունակուէր։ Այս երկու երկիրներու, ինչպէս նաեւ Անգարայի եւ Երեւանի միջեւ նոր շրջան մը կը սկսի։

Սէտաք Սէրքալուի լաւատես այս աղբրուն կը յաջողեան հետեւեալ լրատուութիւններն ու խորհրդածութիւնները։

Հաշտութեան նոր գործընթաց մը սկսեալ, երբ Թուրքիա բացաւ Հայաստանի օդային միջանցքը։ Այս գործընթացին հայաստանի կառավարութիւնը պիտի փոխադարձէ Մայիս ամսուան մէջ իր բռնադատած աղբրեջանական հոգամասերէն ետ քաշուելով։

Երկու երկիրներու միջեւ հաշտութեան այս գործընթացին համար Թուրքիա կը շարունակէ բանակցել Աղբրեջանի կառավարութեան հետ։ Միւս կողմէ ալ Ամերիկա ճնշում է գործ կը դնէ Լեւոնային Ղարաբաղի Հայերու եւ Հայաստանի դե-կապարութեան վրայ։ Աղբրեւ Ապրիլ

35 հազար Փրանքի երաշխաւորագրին մը փոխարէն։ Ձերբակալուած էին Մարտ 4-էն ի վեր Սարալեոյի մէկ արուար-ձանը։

ՍՍՏՍՍՄ ՀԻՒՄԵՆ շնորհաւորական հեռագրով մը իր «քան տարիներու բարեկամ» Ժ. Շիրաքի, կարօտով կը յիշէ անցեալի (1975) իրենց մեղադրուածները գործակցութիւնը շատ սերտ էր Իրաքի եւ Ֆրանսայի միջեւ։

Թուրքիոյ ալ զոհ են Շիրաքի ընտրու-թիւնէն։ Ըստ «Հիւրիքի»-ի, Շիրաք միշտ լաւ կապեր ունեցած է Թուրքիոյ հետ եւ կրնայ նպաստել Եւրոպական Միութեան հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն։

ԺԱԳ. ԻՉՈՐՆԻ, մառնալ փէթէնի ծա-նօթ փաստարանը մեռած է 83 տարեկա-նին։ Ամբողջ կեանքը նուիրած էր մառնա-լային պատուին վերահաստատման եւ աճիւններուն վերջին փոխադրութեան։

ԹԵՀՐԱՆԻ կեդրոնը, ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Կեդրոնական Ասիայի շուրջ 100 կիներ (եկած Թուրքմենիստա-

24-ին, թէ՛ Ամերիկայի նախագահ Գլին-թըն, թէ՛ Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեան, իրենց յայտարարու-թիւններով ընդդէմեցին թէ որքան կարե-ւոր է դէպի ապագայ նայիլ Բաքու - Երե-ւան - Անգարա եռանկիւնին մէջ։

Հաշտութեան համաձայնութեան ստո-րագրութեանէն ետք, Հայաստան ամբող-ջովին պիտի քաշուի աղբրեջանական հո-ղամասերէն։ Միայն Ղարաբաղի եւ Երե-ւանի միջեւ պիտի արտօնուի միջանցք մը որ պիտի հակադրուի Միտակեան իմբա-կի անդամ երկիրներու զինուորներուն կողմէ։

Այնուհետեւ Ամերիկա պիտի ջնջէ Աղբր-բեջանի դէմ շրջափակումը, իսկ Թուր-քիա պիտի բանայ Հայաստանի սահմա-նային դռները։ Այս կերպով առեւտրա-կան եռանկուան առեւտուր մը պիտի սկսի Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ Արե-ւելեան Անատոլուն մեծ բաժին մը պիտի աւելնայ այս առեւտուրին կարկանդակէն։

Մինչ դիւանագիտական յարաբերու-թիւններ պիտի հաստատուին Բաքուի եւ Երեւանի միջեւ, բանակցութիւններու ըն-թացքին պիտի ընդլայնուի Լեւոնային Ղա-րաբաղի ինքնավարութեան կարգավի-ճակը։

Թուրքիա եւ Ամերիկա իրենց բոլոր կա-րելիութիւնները գորակողի ենթարկած են հաշտութեան ի նպաստ, եւ աղբրի եւ հայ ներկայացուցիչներն ալ Ուաշինգթոնի մէջ Ամերիկայի Արտաքին նախարարութեան լիազօրներու հետ հանդիպում մը ունե-ցան, երբ վարչապետ Թանտու Չըլքըր Ամերիկա կը գտնուէր։

Թուրքիա հայ - աղբրեջանական հաշ-տութեան ի նպաստ ամէնէն կարեւոր պար-տականութիւնը ստանձնած երկիրն է։ Թուրքիան է որ պիտի ապահովէ որ տըն-տեսական յարաբերութիւններ ստեղծը-ւին Աղբրեջանի եւ Հայաստանի միջեւ։

Թուրքիոյ առեւտրական սեռեակներու նախագահ Եալմը Էրէք խումբ մը Թուրք գործարարներու ընկերակցութեամբ նախ Բաքու պիտի երթայ եւ հոնից ալ աղբրի գործարարներ իրեն հետ առնելով, Երե-ւան պիտի անցնի։

Որպէսքի յաղթահարուին անտեսական դժուարութիւնները, Թուրքիոյ կողքին ամերիկեան կառավարութիւնն ալ գործի պիտի լծուի եւ կարեւոր քանակութեամբ դրամական վարկ պիտի բանայ երկու եր-կիրներուն։

Ուաշինգթոնի եւ Անգարա հասնող վեր-ջին լուրերու համաձայն, Լեւոնային Ղա-րաբաղի Հայերն ալ, որոնք ամէնէն մեծ դժուարութիւնը կը ստեղծէին հաշտու-թեան բանակցութիւններու ընթացքին, սկսած են մէկտեղ ընել իրենց նախկին կարծի կեցումները։

Նէն, Աղբրեջանէն եւ Ուղբեկիստանէն) որոնք չէին կրեր «խաւածական հարազատ զգեստը»։ Խաւածական լաչակ ունէին, բայց չէին կրեր երկար վերաբերուն որ պարտադիր է ըստ խաւածական Հանրա-պետութեան զգեստի վերաբերեալ կա-նոնադրութեան։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ արդարադատութիւնը յայ-տարարած է որ ցնոր տնօրինութիւն կը յե-տաճուի Սամիր Ժաֆայի դատաւարու-թիւնը։ Ամբաստանեալին դէմ մահապա-տիժ պահանջուած էր Շամուններու սպա-նութեան եւ Չուրի Եկեղեցւոյ ահաբեկ-չութեան համար (11 մեռեալ, 1994, Փետրուարին)։

ԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՏՈՒ (հայ դատի պաշտպան Ամերիկացին) որ նախագահա-կան թեկնածու է, կ'առաջարկէ Միացե-ալ - Նահանգներու դեսպանատունը Թիւ-Ալիվէն Երուսաղէմ փոխադրել։ Իսրա-յէլի համար քիչ մը թունաւոր նուէր է, քանի Ռապիւն կը վախճայ որ հրէական Լուսին դրաւելու ընտրական վարպետու-թիւն մը ըլլայ։

ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԶԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Բարեգործականի անդամատու եռամս-
կայ պաշտոնաթերթին վերջին թիվին մէջ
(«AGBU», Մարտ, 1995), ամերիկահայ
չըրուն լրագրող Տէյվիտ Ջէնեան այս ան-
գամ ալ լուսարձակի տակ առած է Ֆրան-
սահայ գաղութի ներկան, նկարներով ճո-
խացոծ յօդուածաշարքի մը մէջ խանդա-
ված տողեր արձանագրելով յատկապէս
Ֆրանսաւորները սերունդի նորօրեայ ճիւղերուն
նկատմամբ եւ ուրուագծելով Փարիզի
հայկ. կեանքը՝ զայն խորհրդանշող կարե-
ւորագոյն հաստատութեանց ընդմէջէն:

Ինչպէս կը պարզուի արդէն գրութեանէն,
լրագրողը առաւելաբար աշխատած է պատ-
կերահանել գաղութին պարզած դրական
երեւոյթները, միշտ շեշտելով սակայն
սոսկական անհասկերթու գերը՝ հայ հա-
ւաքականութեան նոր դիմագիծ մը տա-
լու ընդհանուր շարժումին մէջ:

Տ. Ջէնեան կը հաւատարմացնէ, թէ աղ-
գային ինքնութեան նոր զարթոյնը, հա-
մարկումի (intégration) երեւոյթին հետ
միասին, կենսունակութիւն մը բերած է
աւելի քան 300-000-նոց Ֆրանսահայ գա-
ղութին: Մեծագոյնը՝ Եւրոպայի մէջ:

Փարիզէն Մարտի 11, անցնելով տասնե-
ակ մեծ ու փոքր քաղաքներէ, Ֆրանսա-
հայերը կ'աշխատին նոր ընթացք մը տալ
իրենց գործունէութեան, առհասարակ
տարբեր՝ նախորդ սերունդներու գործե-
րակերպէն: Եկեղեցիները, միօրեայ դպ-
րոցները, մշակոյթի տունները, թերթերն
ու ձայնասփռուի հայկական կայանները
անհրաժեշտ միակ լծակները չեն այլեւս
այս գաղութին:

Ժամանակները հիմնովին փոխուած են,
բաղդատած 20-ական թուականներուն,
երբ Ֆրանսա հասնող հայ զանգուածները
«ազատու օտարականներ» կ'որակուէին
տեղացիներու կողմէ ու պաշտօնապէս ալ
կը դասուէին որպէս «անհայրենիք գաղ-
թականներ»:

«Մինչեւ 1940 թուականը, մթնոլորտը
մարտէյլարեան 77-ամեայ դերագործ Արամ
Շէխիկեան, վերջիւ զգալով իր հին
օրերը: Թէեւ բացայայտ խորականութիւն
մը չէր կիրարկուէր ֆրանսական կառա-
վարութեան կողմէ, այսուհանդերձ Հա-
յերը անհանգիստ կը գգային իրենց՝ գի-
րեմէ՛ դուրսը, փողոցը» կ'ըսէ ան ու կ'ա-
ւելցնէ:

«Նորեկ Հայերը հողագործներ, բան-
ւորներ կամ արհեստավարներ էին: Քիչեր
ուսում ստացած էին ու շատ աւելի քիչերն
էին որ ֆրանսերէն գիտէին: Բայց անոնք
չարժաւոր աշխատավարձեր էին»:

Այս սերունդն է ահա, կը զրէ Ջէնեան,
որ տակաւ հիմը դրաւ գաղութային հաս-
տատութիւններուն, կազմակերպութիւն-
ներ հիմնեց չորս դէն եւ սկսաւ ընթացք
տալ համայնական պահանջներուն:

Այսպէս է որ հիմնուեցաւ Փարիզի Հա-
յոց Ս. Յովհաննէս - Միկտիշ Մայր Եկե-
ղեցին, որուն 90-ամեակը նշուեցաւ անց-
նող Յունեարին: Նոյնն է պարագան
«Դպրոցատէր» վարժարանին, որ Պոլսէն
Մարտի 11 փոխադրուեցաւ 1918-ին ու տա-
նաւանակ մը ետք ալ վերջնապէս կայք
հաստատեց Փարիզ (Ռէնսի), որպէս դե-
ռասի աղբիւրներու որբանոց:

Այսօր, Դպրոցատէր ունի 216 աշակերտ-
ներ - մեծաւ մասամբ զաւակները Միկտի-
շ - Արեւելէն նոր հասած գաղթականներու:
Թոշակները բաւարար չեն երբեք հաւա-
սարկղելու դպրոցին տարեկան պիւտ-
ձէն, որ անհրաժեշտաբար ստիպուած է
սպաւնիլ ֆրանսական կառավարութեան
ընձեռած օգնութեան ու գաղութէն հա-
սած պարբերական նուիրատուութեանց
վրայ...:

Մանկապարտէզէն միջնակարգ երկարող
Դպրոցատէր 150-ամեայ հնարուր չէնք
խիստ նեղ է՝ յաւելեալ աշակերտներ ըն-
դունելու համար:
«Դպրոցատէրը, կը բացատրէ տնօրէն
Կարապետ Տաքէսեան, փարիզեան շրջանի
ամենօրեայ մեծագոյն վարժարանն է:
Վերջին տարիներուն, մեր կրթական ծը-
րագրին մէջ կատարուած յարատեւ բարե-
փոխումներուն շնորհիւ ամիսը այսօր
կրնայ դիւրութեամբ մրցիլ ֆրանսական
տեղական վարժարաններու հետ»:

Կ. Տաքէսեան, որ ծագումով պոլսահայ
է ու վկայեալ ճարտարագէտ Փարիզի հա-
մարարանէն, տնօրէնն է նաեւ Հ. Բ.
Լ. Մ. -ի Փարիզի շարժութեայ վարժա-
րանին: «6 - 66 տարեկան մեր 150 աշա-
կերտներուն համար ստեղծած ենք ուրախ
ու քարճարելի ոգեւորիչ միջավայր մը»,
կը վկայէ ան, աւելցնելով թէ առհասա-
րակ հեռու կը մնա, ուսումնական «աւան-
դական» մեթոդներէ ու կը ջանան այժ-
մէական հարցերու ծանօթացման կարե-
ւորութիւններ ալ ստեղծել՝ Հայոց լեզուի եւ
պատմութեան դասընթացներուն առեւ-
թեր: Ան կը բացատրէ, թէ ինչպէս հայե-
րէն թերթերէ լրատուական սիւնակներ
Ֆրանսերէնի կը թարգմանուին աշակերտ-
ներու կողմէ ու կը տպագրուին «Lettre de
l'UGAB» շարժութեայ թերթին մէջ, որ
տեղեկատու է Հ. Բ. Լ. Մ. -ի Ֆրանսայի
չըջանակին: «Այս անը, կ'ըսէ ան, կը
խթանէ ամենց լեզուական կարողութիւն-
ներն ու միեւնոյն ատեն՝ իրագիծ կը պահէ
գիրեմէ՛ այժմէական հարցերը»:

Պատկերով Ֆրանսահայոց հնագոյն թեր-
թին՝ «Յաւաջ»-ի մասին, Տ. Ջէնեան
կ'ընդգծէ, թէ անիկա «գոհացում կուտայ
առաւելաբար հին սերունդի սպասումնե-
րուն», մնալով ամբողջովին հայատառ
միակ օրաթերթը Ֆրանսայի տարածքին:
Հիմնուած 1925-ին Շաւարշ Միսաքեանի
կողմէ, «Յաւաջ» օրհանդէսն մը եղած է
նորեկ գաղթականներուն համար ու «հա-
մայնեին փարոսը» որակուած շատերու
կողմէ, արդարօրէն: Այսօր, կը զրէ լրա-
գրողը, թերթը կը շարունակէ պահել հին
օրերու արժէքափերը, իր երկարամեայ
խմբագրապետութիւնը՝ Արփիկ Միսաքեանի
ջանքերով:

Իր հօր՝ Շաւարշի յանկարծական մա-
հէն (1957) անմիջապէս յետոյ «Յաւաջ»-ի
զեկը յանձն առած Արփիկ Միսաքեան
համարիտ չէ բնաւ այն թելադրանքնե-
րուն, որոնք Ֆրանսերէնը երկրորդ լեզու
մը կ'ուզէ տեսնել թերթին մէջ, անոր
տպագրանակը աւելցած տեսնելու ակնկա-
լութեամբ...:

«30-ական թուականներուն օրական ա-
ւելի քան 5500 թիւ «Յաւաջ» կը վաճառ-
ւէր այստեղ, շրջանի մը մէջ՝ երբ հայ
գաղութը շատ աւելի փոքր էր քան այ-
սօր: Այդ սերունդին անհետացումով՝ մեր
տպագրանակը սկսաւ նուազիլ» կ'օրհնայ
Արփիկ Միսաքեան, բայց վճռականօրէն
կը յարէ:

«Որոշած եմ հաւատարիմ մնալ հօրս
կոչումին: Պիտի շարունակեմ թերթը հը-
րատարակել հայերէն լեզուով՝ այնքան
ատեն որ կ'ապրիմ...: Երբեք պիտի չվե-
րածեմ գալն ֆրանսատառ հրատարակու-
թեան»: Թղթակիցը իր կարգին կը մատ-
նանչէ, թէ հայերէն ընթերցողներու հե-
տեւորդական նուազումը Ֆրանսայի մէջ՝
պատճառ դարձած է որ հայ մամուլի շարք
մը օրկաններ գաղութներն իրենց հրատա-
րակութիւնը, կամ առնուազն կրճատեն
անոնց պարբերականութիւնը...:

Փարիզի մէջ գործող տասնեակ կապմա-
կերպութիւններու շարքին, Հ. Բ. Լ. Մ. -ի
«Արեւ Մանուկեան Մշակութային Կեդրոն»ը
վերջին տարիներուն վերածուած է հայ-
կական կեանքը ընթողող զլխաւոր հա-
ւաքավայրերէն մին: Միութեան Ֆրան-
սայի շրջանակին նախագահը՝ Լեւոն Բէ-
պաղապեան կը հաստատէ որ հետեւողա-
կանօրէն կ'աշխատին ընթացք տալ երի-
տասարդ նորագոյն սերունդի սպասում-
ներուն, առանց անտեսելու սակայն ժո-
ղովուրդին ալ հատուածներուն ալ ակն-
կալութիւնները:

Գաղութի մը «առողջութիւն»ը սակայն,
Տէյվիտ Ջէնեանի համոզմամբ, պէտք է
չափել լոկ անոր ունեցած եկեղեցիներուն,
դպրոցներուն կամ մամուլի ընթերցողնե-
րուն թիւով: Ան կը հաւատայ, որ Ֆրան-
սահայ գաղութին զլխաւոր արժանիքնե-
րէն մէկը՝ հայ նորագոյն սերունդը ներ-
գրաւելով ու անոր նախապատուութիւն-
ներուն ընթացք տալուն մէջ կը կայանայ:
Այս սերունդն է ահա, որ նորը ստեղ-
ծելու էր ճիշդին մէջ կրցած է դուրս դալ
ներ - հայկական իր պատեանէն, բացուել
արտաքին աշխարհին եւ ուղեւոր մը դառ-
նալ գաղութին: Այս առեւելեանները, բաւ-
է յիշել Ֆրանսական պետական շրջանակ-
ներու հետ մշակուած բազմապիսի յարա-

ԻՏԱՅԱՆԱՅ ԱՆՈՒՄԻՆԻ

ՅՈՒՅԱԶԱՆ ԴԵՍ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԵՉ

«ARMIN T. WEGNER
E GLI ARMENI IN ANATOLIA, 1915»

ՄԻԼԱՆՈ. - («Յաւաջ»).

Հայկական ցեղասպանութեան 80-ամեա-
կի ողբկոչումներու ծիրէն ներս, վերոյիշ-
եալ մակարդութեամբ, Իտալիա - Հա-
յաստան ընկերակցութեան եւ Իտալիոյ
Հայոց Միութեան միացեալ ջանքերով
կազմակերպուեցաւ վաւերագրական ցու-
ցահանդէս մը որուն բացումը կատարուե-
ցաւ Ուրբաթ, Ապրիլ 21 (*), Միլանոյի
հնագիտական թանգարանի, նմանօրինակ
ձեռնարկներու յատկացումով սրահին
մէջ: Հոն ամփոփուած են Ա. Վէլիքի
1915-ի Հայերու տարագրութեան վերա-
բերեալ նկարներ, գրութիւններ, նամակ-
ներ, զիւրքեր:

Ցուցահանդէսը կը վայելէ Միլանոյի
քաղաքապետարանի մշակութիւն բաժնի
հովանաւորութիւնը: Իրերէ մասնակցու-
թիւն յիշուած է նաեւ Գերմանիոյ Մար-
պաի քաղաքի գրականութեան գիւմը,
իր տրամադրած որոշ փաստաթուղթերու
կամ գրութիւններուն համար:

Որոշուած ժամէն առաջ, սրահը լեցուն
էր աւելի քան 120 հայ եւ Իտալացի անձե-
րով, ու կարելի եղաւ ճիշդ ժամուն
7-30-ին բացումը կատարել առանց յապա-
ղումի:

Բացման խօսքը արտասանեց փրոֆ.
Էրմանո Արաւան, հնագիտական թանգա-
րանին տնօրէնը: Իր գոհունակութիւնը
յայտնեց որ այս սրահին մէջ երկրորդ
անգամ ըլլալով կը կազմակերպուի հայ-
կական նիւթով ցուցահանդէս մը: Առա-
ջինը եղած էր 1994-ի ընթացքին Մարմա-
շէնի վանքին վերանորոգումին ուսումնա-
սիրութեան յատակագիծերուն եւ ծրա-
դիրներուն, ինչպէս նաեւ անոնց իրա-
գործման կարելիութեան սահմաններուն
յատկացումով աշխատասիրութեան, ճար-
տարապետ Գայանէ Գազնաթի ջանքե-
րով: Այդ առթիւ հրատարակուեցաւ աշ-
խատասիրութիւնը պարունակող հատոր
մը: Փրոֆ. Արաւան ըսաւ որ այս կարե-
ւորութիւնները արդեն են քաղաքապե-
տարանի նպաստաւոր արձանագրութիւն-
ներուն բայց նաեւ իր Հայ ըլլալուն, թէեւ
ինք չաղախուած է Իտալական մշակոյթին
հետ եւ հայերէն չէ սորված: Ըսաւ որ,
այս սրահին մէջ մեծ հաւանութեամբ
տեղի պիտի ունենան ուրիշ հայկական
ձեռնարկներ ալ, հին եւ նոր պատմութե-
ան, բայց անոնցմէ ոչ մէկը պիտի ունե-
նայ հաւանաբար այս ցուցահանդէսին
ղեկացական եւ յուզական ներգործութիւնը
եւ յիշատակի ուժը:

Ապա, կազմակերպչներուն կողմէ տոը-
թոր Փիէրօ Քիւլիկեան ներկայացուց
յաջորդ խօսողները. ճարտարապետ Միլա-
նիկներ, Արմին Վեկների զաւակը որ այս
բացումին ներկայ ըլլալու համար եկած
էր Հոռմէն ուր նաեւ կ'ապրի, փրոֆ.
Մարիօ Նորտիօ, Իտալիա - Արմենիա ըն-
կերակցութեան նախագահը, Պ. Գազիկ
Պաղտասարեան՝ Հայաստանի Հանրապե-
տութեան գործադիր Իտալիոյ կառավա-
րութեան մօտ: 75 տարիներ վերջ Իտա-
լիա կը վերադառնայ հայկական կառա-

բերութիւնները, որոնք բնականաբար
զբաղան արդիւնները ապահոված են ոչ
միայն, գաղութին, այլեւ՝ Հայաստանին:
Պատահականութեան պէտք չէ վերագը-
րել ուրեմն, Ֆրանսայի ընձեռած մեծղի
օգնութիւնը Հայաստանի երկրաշարժի ա-
ղէտեակներուն, կամ «Առանց Սահմանի
Իմիջիներ»-ը՝ շարունակուող նպաստները
մինչեւ այսօր...: Կապալ, որոնք պիտի
գործնան տակաւ, եւ որոնց խորհրդանիշ-
ներէն մէկն է շինարարական ընթացքի
մէջ եղող Գիւմրիի Ֆրանսական դպրոցը:

Հայ - Ֆրանսական սերտացող յարաբե-
րութեանց բարացուցական մէկ օրինակն
ալ կուգայ Ֆրանսական քաղաքապետա-
կան շրջանակներէ, որոնք միայն աշա-
կիցներ են հայկական նախաձեռնութիւն-
ներու: Այսպէս է, օրինակ, պարագան
Ալֆրիդի Լաւանին (փարիզեան արուար-
ձան), որուն քաղաքապետը՝ Ռենէ Ռուբ-
յաջողած է զուգորդ քաղաքներ հռչակել
Աշտարակն ու Ալֆրիդիլը:

Այս աւանդ, որուն 36-000 բնակիչնե-

կարութեան ներկայացուցիչ մը, նախկի-
նը եղած ըլլալով Միլանի վարանդան:
Տոըթոր Քիւլիկեան շնորհակալութիւն
յայտնեց կազմակերպչներուն յիշելով
մի առ մի անոնց անունները: Անոնք, բազ-
մատարար թիւ ժամանակուան մը ըն-
թացքին յաջողեցան դռնէ կարեւոր նը-
կարներ եւ վաւերագրութիւն, կատարե-
ցին անոնց թարգմանութիւնը, պատկե-
րահանումները եւ դասաւորումը, ներ-
կայացնելու համար զանոնք հայ եւ Իտա-
լացի հասարակութեան. այսքան լաւ մա-
կարդակով պատրաստուած ցուցահա-
նդէս մը մէջ, որուն ընդմէջէն Հայկական
Ցեղասպանութեան 80-ամեակը կը յիշուի:

Արմին Վեկների զաւակը, տոըթոր Միլա-
նիկներ, այս փաստաթուղթերուն մէջէն
վերջիւ իր հօր գործունէութիւնը որ
համակ բողոք մըն է ամէն տեսակի անար-
գարութիւններուն դէմ, զանոնք մատնա-
նշելով աշխարհի հզորներուն եւ ծանօ-
թացներով ժողովուրդին: Շնորհակալու-
թիւն յայտնեց Հայերուն որ այս գեղեցիկ,
նուրբ եւ զգայուն ձեւը ընտրած են իրենց
ձայնը բարձրացնելու համար իրենց հա-
ղէպ եղած անարգարութիւններուն դէմ եւ
երախտադիտութիւն յայտնելու համար
Հայերու բարեկամ իր հօրը:

Փրոֆ. Նորտիօ, խօսքն ուղղելով նախ
զաւակին, ըսաւ որ այս գործերով միայն
արդէն խորունկ յարգանքի տուրք մը ու-
նինք իր հօրը հանդէպ:

Աւելցուց որ պատմաբանը յաճախ լու-
կը մնայ վաւերագրական փաստերու դի-
մաց: Բայց այս թուղթերէն, այս նկար-
ներէն կը ժայթքի զօրաւոր հաղորդու-
թիւն մը: Պատմաբանը զիտէ թէ այս
փաստերը կարելի է խելագարել եւ յար-
մարցնել պատրանքաբան նպատակներու
եւ մարդկային ողբերգական եղելութեան
չուրջ այնքան աղաղակ եւ բազմազան վի-
ճարանութիւններ բարձրացնել որ նոյնիսկ
մահուան իմաստը կը կորսուի:

Ներկայացնելով Վեկների նկարները,
ըսաւ, ուղեցնել խուսափել վիճարանու-
թիւններէ եւ քանախօսութիւններէ, ընտ-
րելով լուծութիւնը այս վաւերագրութե-
րուն դէմ յանդիման: Եթէ պիտի դալ
ձայն մը, թող այս վաւերագրութիւնը խօ-
սին: Այս բացառիկ մարդը, Վեկները,
մեղի կը բերէ հրաւեր մը իր տեսած աշ-
խարհին, իր մշակած յոյսերուն, այս ըն-
տը եղածներուն պատճառ մը չկարենալ
տալու կամ ունենալու վրայ խորհրդան-
շու համար: Ինք ալ՝ ինչպէս ուրիշներ:
Ասոնք անոնք են որ խոշտանգումներու եւ
քննադատութիւններու հանդէպ ունեցան կրկն
նախկի արիւթիւնը. գոհերուն զօրաւոր
կանգնելու եւ անոնց ընդմէջ պատմութե-
ան նկարահանումներու եւ գրութիւն-
ներու միջոցաւ: Այսպէս՝ Արմին Վեկներ
մեղի կը հաղորդէ թանկագին եւ զօրաւոր
պատգամ մը. ժողովուրդի ամէն բնա-
ջնջում խորունկ վէրք մըն է որ մարդկու-
թիւնը ինքն իրեն կը պատճառէ:

Վեկներն եւ իրեն նմանները պատմութե-
ան ներս կը մնան իրենք վերացական
մարդկութիւն չեն ճանչնար: Կը ճանչնան
բարդ, սխալական եւ ուղղամիտ, անձա-
սէր եւ վեհանք, վախկոտ եւ արիւթիւր
մարդկութիւն: Եւ այս մշակութային
եւ քաղաքական իմաստութեամբ է որ
Վեկները կը դիմէ նախագահ Ուիլյամ
պահանջելով հայ ժողովուրդին համար
հայրենիք մը, պահանջելով զանազան
«ժողովուրդի մը եւ պետութեան մը» պա-
տասխանատուութիւնները:

Բայց Արմին Վեկներ, իր կեանքի վեր-
ջալոյսին, կը վերամտածէ իր այնքան եր-
կար ժամանակ պաշտպանած բարոյական
ուժին եւ քաղաքական իմաստութեան վր

րուն 1 / 6-րդը Հայերէ կը բաղկանայ, կա-
րեւոր նպաստ բերած է Հայաստանի օժան-
դակութեան գործին, բժշկական արքերը,
փոշի կաթ, գրեական պիտուքներ եւ
կանխահա ծնունդներու մասնաշաղկապ
պահպանները առաքելով այնտեղ:

«Ամուր կապիք հաստատած ենք այս
փաղաքին հայ բնակչութեան հետ, բայց
քաղաքապետ Ռ. Ռուբէ ամերիկահայ
լրագրողին: Անիկորէն, Հայերը օտալ-
ներ չենք սեպել, այլ գտնուել կը նկատուի
լաւագոյն օրինակը դրական համարիւ-
րին»:

Ճիշդ է, որ Միացեալ - Նահանգներու
օրինակով լուսնական աշխատանքներ չան-
Ֆրանսայի մէջ, սակայն հայ անհատներ
ու մշակութիւն անձնական կապերը, անոնց
վայելած բարձր վարկն ու գնահատանքը
ուժեղանութիւն մը բերած են գաղութին:
Եւ այս մէկը, զանցառուի արժանիք մը է:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵՆՆԸ

(Շար. 1)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ապրիլ ամսուան սկիզբէն, Կրքնուպի հայկական կազմակերպութիւնները կազմակերպեցին զանազան ձեռնարկներ՝ մեր մէկ ու կէս միլիոն անմեղ նահատակներու յիշատակին։ Ապրիլ 3-ին, Սէն Թէոֆիլոսի եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Սերենատա նուագախումբին համերգը, ղեկավարութեամբ Պ. Էտուար Թոփճեանի։ Նուագեցին Վիվալտի-նի, Կրիկէն, Միրզոյեանի եւ Կոմիտասի կտորներ, մեծ խանդավառութիւն եւ ոգեւորութիւն ստեղծելով ներկաներուն հետ։ Երբեք ոտքի ծափահարեցին զիրենք։ Ուրախ, Ապրիլ 7-ին տեղի ունեցաւ ռատախոսական երեկոյթ՝ փրօֆ. Տաւրեանի «Autopsie du Génocide arménien» զեկրին շուրջ։ Բացումը կատարեց Պ. Ժան Այապեան, ներկայացնելով Պ. Ժան Գրիգորեանի եւ Պ. Արա Գրիգորեանի (նախագահ՝ Հայ Դատի Յանձնախումբ) որոնք խօսեցան զիրենք եւ Հայ ազգի անցեալին ու ներկային մասին. եղան նաեւ հետաքրքրական հարցումներ։

Ապրիլ 11 / 25 Հայ Մշակույթի Տան մէջ տեղի ունեցաւ խնամքով պատրաստուած ցուցահանդէս մը հայկական ցեղասպանութեան վերաբերող յուշիչ նշաններով։

Շարժ, Ապրիլ 22-ի զիշերը, դարձաւ Հայ Մշակույթի Տան մէջ տեղի ունեցաւ մեր 1,5 միլիոն նահատակներուն յիշատակը։ Հայ Մշակույթի Տան նա-

խագահ՝ Պ. Սուրէն Աղէկեան բացումը կատարեց, որմէ ետք, Տիկին Անի Մատէն իր կարգին խօսեցաւ օրուան նիւթին շուրջ։ Ապա, դպրոցականներ եւ պատանիներ երգեցին Հայաստանի փառերգը, հայրենասիրական երգեր։ Եղան նաեւ արտասանութիւններ՝ նահատակ բանաստեղծներու գործերէն, ինչպէս նաեւ Յ. Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ» եւ Պ. Սեւակի՝ «Կանք, դեռ պիտի մնանք ու դեռ շատանանք» բանաստեղծութիւնները։ Տիկին Պետրիա Սթրեփօ կարգաց իր մեծ-մօր յուշերէն։

Տիկին Անի Սափ-Վարպետեան դաշնակի ընկերակցութեամբ Պ. Հիւկ Տընոլէի, երգեց Կոմիտասի կտորներ, հմայելով բոլորը։ Կարօտի երգերէն ետք տեղի ունեցաւ նահատակներու յիշատակին անմար կրակի բոցի արծարծում. դետեղուեցան մեխակներ մինչ կարմիր մոմեր կը վառէին բեմին եզրերը։ Ներկաները մեկնեցան խորապէս աղքատ եւ ամբարշտեալ ազգային ոգիով։

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24-ի առաւօտեան ժամը 9։30-ին Սէն Լուի եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ պատարագ եւ հոգեհանդիսութիւն յիշատակի մասին։ Պատարագը մատուցեց Լիոնէն Իսահակ Քհնյ. Հէքմեան, որ իր քարոզին մէջ Հայ ժողովուրդին կեանքը նմանցուց Բրիտանիայի կեանքին՝ խաչկութիւն եւ յարութիւն, ապա անդարձաւ վերածննդ ազատ անկախ Հայաստանին եւ Հայ ժողովուրդի միասնութեան։ Երգեցողութիւնները կը կատարէր փոքրիկ երգչախումբ մը, զոր կը ղեկավարէր Պ. Սուրէն Մատէն։

Հոգեհանդիսութեան արարողութիւնէն ետք Իսահակ Քհնյ., բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները եւ հաւատացեալ ժողովուրդը համախմբուեցան եկեղեցւոյ առջեւ, եռադոյններով եւ բողոքի մեծ պատուառով։ Պ. Ժոզէֆ Լիւէճեան՝ Հայ Ազգ. Միութեան նախագահը, մէկ վայրէկեան լռութեան հրաւիրելէ ետք հանդիսականները, ներկայացուց բարձրաստիճան ղեկավարներ եւ հայկ. միութեանց պատասխանատուները։ Նախ Պ. Միլայէլ Դադարեան յանուն Հ. Յ. Դ. ի խօսք առաւ եւ ըսաւ. «Ապրիլ ամսուան յիշատակը երբեք չի ջնջուի Հայ ժողովուրդի յիշողութիւնէն»։ Կարոյտ Սալիկը մէջ Տիկին Սապուհեան արտայայտուեցաւ ըսելով. «միշտ պիտի պայքարինք իւր Հայ միջնեւ որ տիրանանք մեր արդար իրաւունքներուն»։ Ապա Պ. Սեւր Աղէկեան խօսք առնելով նշեց. «երբեք չենք մոռնար թուրք բարբարոսներու ոճիրը եւ մեր նահատակներուն յիշատակը պիտի պայքարինք մինչեւ որ բոլոր ազգերու կողմէ ճանչցուի թուրքի գործած ոճիրը»։ Էլիզաբէ Գալաքապետը, Պ. Ժիւպէր Պիէսի, երեսփոխաններ ՊՊ. Միշէլ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐՈՒ ՆԱԽԿԻՆ ԱՐԲԱՆԱՅՐ ՊՕՂՈՍ Ծ. ՎՐԴ. ԱՆԱՆԵԱՆ

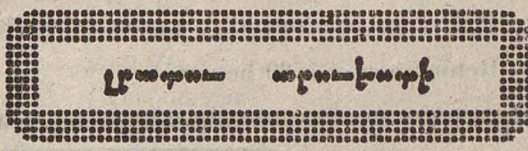
ՊԱՐԿԵՒԱՏՐՈՒԱԾ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԷՆ
(ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱՅՈՒԹԻՒՆ)

Վենետիկ - Ս. Ղազար
Ապրիլ 30, 1995

Կէսօր է. վանական ճաշէն ետք՝ միաբանները բոլորը հաւաքուած են, հետաքրքրութեամբ կարդալու օրուան լուրերը, թերթաւորով Հայրենիքէն եւ Սփիւռքէն հասած լրագրիւններ, համեստօրէն ճաշակելով սուրճը, ստորին յարկի հիւրարահին մէջ՝ որ հին ժամանակներէ ի վեր «ՏԱՔ - ՏՈՒՆ» կը կոչուի։

Յանկարծ խօսք կ'առնէ վանքի նախկին աշակերտ՝ բանաստեղծ Զուլալ Գալանձեան, Փարիզէն նոր ժամանած, յայտարարելով հետեւեալը.

«Սուրբ Ղազար եմ եկած, այս անգամ, Հայաստանի Հանրապետութեան Նախա-

Մայիս 3-էն 28, Փարիզի Ժէօ տը Փօմ-ի մէջ (Գոնգորտի հրապարակ) կը ցուցադրուին Նրուանդ Ճանիկեանի եւ Անճեւա Ռիչչի Լուբիի ֆիլմերը։

Նրուանդ Ճանիկեան ճարտարապետութիւն ուսանած է Վենետիկ եւ Անճեւա Ռիչչի Լուբիի հետ միասնաբար պատրաստած են եղակի գեղեցիկութեամբ ֆիլմեր։ Կ'ապրին Միլանո։

Տէսթօ եւ Տիտի Միկօ իրենց ուղերձներուն մէջ խոստացան հայկական յուշարձանի մը շինութիւնը. նաեւ փոխ-քաղաքապետ Պ. Փիէր Կառքօ իր զօրակցութիւնը յայտնեց այս խոստումին։ Ի վերջոյ խօսք առաւ Իլդէն նահանգի երեսփոխան Պ. Ռիչար Գալանձեան ըսելով. «Ժամանակը չի կրնար ջնջել ցեղասպանութեան դառն յիշատակը։ Եթէ Թուրքը կ'ուզէ Նրուայի միանալ, պէտք է ընդունի հայկական ցեղասպանութիւնը»։ Երկու ծաղկապալներ գետեղուեցան եկեղեցւոյ կից յուշարձանին տակ եւ միաբանք «Հայր Մեք»ով վերջ գտաւ 80-ամեակի յատուկ արարողութիւնը, մինչ պապիկներ ու մամիկներ կը սրբէին իրենց արցունքները...

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

գահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի յանձնարարութեամբ։ Հայոց նախագահը նախ ապագայի մասին, քաղաքական եւ երկար կեանք կը մտախոյզ. «Պօզոս վրդ. Անանեանի, որպէսզի ուժ եւ ժամանակ ունենայ իրագործելու իր բոլոր գեղեցիկ ծրագիրները։ Ապա, յանուն Հայոց նահագահին, Հ. Պօզոս վրդ. Անանեանին յանձնելով Հայաստանի Հանրապետութեան «ՅԱՏՈՒԿ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ» անձնագիրը, Զուլալ Գալանձեան կ'ըսէ. - «Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի ի գնահատութիւն Ձեր բանասիրական, դատաւարական եւ միաբանական վաստակին, այս փոքր պատարանի մէջ ներկայ, Ձեզի կը զրկէ այն մեծ խորհրդանշանը՝ որ մարմնացած, այսօր իրականացած, դաւերն'ու երազն է եղած Միաբանութեան բոլոր անդամներուն»։

Միաբանները խանդավառ ծափերով կ'ողջունեն այս անակնկալ զնահատանքն ու բարեմաղթութիւնը Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահին ու կը ձայնակցին անոր՝ բարձրացնելով ուրախ բաժակներ անոր կենաց, որ ազնուօրէն ուղած է մեծարել մեր ամէնուս սիրելի՝ Հ. Պօզոս վրդ. Անանեանը։ Բաժակներ ու մաղթանքներ՝ նաեւ Հ. Պօզոսի կենաց, որ նոր ապաքինած՝ ծանր հիւանդութեան մը հետեւանքներէն, մեծ ուրախութեամբ կը համբուրէր այս թանկարժէք նուէրը, առաջինը՝ Միաբանութեան միաբանի մը արուած։

Արդարեւ, Հ. Պօզոս վ. Անանեան, Միաբանութեան Միաբանութեան նախկին Արաւայր (1970 - 1982), բանասէր եւ եկեղեցապատմադէտ, ունի բազմաթիւ թանկարժէք ու հեղինակաւոր հրատարակութիւններ, քանի մը տասնեակ գրքեր ու յօդուածներ, որոնք լիով ծանօթ են Հայաստանի Հանրապետութեան գիտնական նախագահին եւ բազում այլ մշակութային շրջանակներուն։

Ժամանակին, Ակադեմիկոս Լեւոն Սալիկեան, տնօրէն Մաշտոց Մատենադարանին, յայտարարած է թէ անձկութեամբ կը սպասէր միշտ «ԲԱՉԱՄԱՆՔ» հանդէսի թիւերուն, ուր հաճոյքով կը կարգար Հ. Պօզոս վրդ. Անանեանի ստորագրած յօդուածները, որոնցմէ ամէն մէկը - կ'ըսէր Լ. Սալիկեան - բանասիրական նորութիւններով կը հարստացնէր մեր մշակույթի անդամները։

Գիտենք թէ Հ. Պօզոս վրդ. ունի տակաւին իրագործելի բազում ծրագիրներ, ոմանք՝ շատ մօտիկ ապագային։ Թող Տէրը չնորհէ իրեն երկար տարիներ եւ առողջութիւն, ի դուրս հանելու զանոնք լիով։

Յանուն՝ Հ. Պօզոս վրդ. Անանեանի եւ բովանդակ Միաբանութեան Միաբանութեան, շնորհակալութիւն Ձեզի՝ Վսեմաւոր Նախագահ Հայաստանի Հանրապետութեան։

Հոգեկից դատարկներ մը՝ Ս. Ղազարեան

այ որոնք կը մերժեն ընա՞նջումը։ Բան էր որ այնքան ծանր պայմաններու մէջ հասունցաւ Հայրենուն մօտ։ Ինք որ նախորդեցին էր թէ անկէ մեծ չարիքներ ալ պիտի հասնին անկէ մեծ ժողովուրդներու համար, չկրցաւ իր ձայնը լսել ալ։ Բայց կը հաւատայ ալ որ մէկու մը ղեկաց որուն, ձայնը չլսեցին, պիտի ըլլան ուրիշներ՝ որոնք պիտի խօսին եւ որոնց ձայնը լսեղներ պիտի ըլլան։

Ապա խօսք առաւ Պ. Գալիկ Պաղտատարեան եւ խաղերէն լեզուով շնորհալուրով յայտնեց Պ. Միշա Վեկներին։ Ըսաւ որ իր հօրը անունը շատ ծանօթ է Հայաստանի մէջ ուր Պետութիւնը ճամբայ մը ձեռնած է Վեկներին անունին։

Յուշահանդէսը որ պիտի տեւէ մինչեւ Մայիս 28, կը ներկայացնէ Վեկների արթննալ անունած նկարներ, գրութիւններ եւ նամակներու լուսապատճէններ՝ շարուած եւ դետեղուած ճաշակաւոր ձեւով քանի անգամ տախտակներու վրայ, բազմաթիւ տոմսերով։

Պահարաններու մէջ դրուած են բացի զիրենք, որոնք տրամադրուեցան Պետական տղթոր Բէօզէրեանի եւ Տիկին Սոթոր Թէսսա Տոփճեանի կողմէ, նաեւ որոշ թիւով բնագիր մեքենագրուած եւ ձեռագիր քարտեր եւ նամակներ, որոնք Պ. Վեկների եւ Պր. Տրդատ Տէմիրճեանի միջեւ եղած նամակագրութեան մաս կը կազմեն Յիւրիսէն սկսեալ 1921 եւ մինչեւ հօտ ու Միլանո։

Շարունակական ձեւով կը ցուցադրուի նաեւ տեսերից մը՝ պատրաստուած Աւետիս Օհանեանի ջանքերով եւ «Սթէֆանօ Սրապեան հիմնադրամ»ի մեկենասութեամբ։ Կը ներկայացնէ զանազան դերակներ տարազգութեան, նկարներէ եւ կը խօսեցնէ Իտալիա բնակող չորս վերապրողներ որոնք կը պատմեն իրենց անձնական փորձառութիւնը։

Տեսերիցը կը կոչուի «Յուշեր» եւ խաղերէն է։

Մամուլին համար պատրաստուած է թղթածրար մը որ կ'ամփոփէ Վեկների կենսագրութիւնը, նմոյշներ իր գործերէն, նախագահ Ուիլյամի ուղղուած նամակը, Թալատի դատաւարութեան սղապրութիւնը պարունակող հրատարակութեան նախաբանը գրուած Վեկներէ, Հիթլերի ուղղուած նամակը, ցեղասպանութեան շուրջ պատմական հրատարակութիւններու ցանկ մը եւ այլն։

Ամբողջութիւնը հետաքրքրական եւ լաւ մակարդակի ցուցահանդէս մը որ նկարներու եւ վաւերագրութիւններու միջոցաւ աշխարհ տեղեկ կը պահէ ցեղասպանութեան դրոշմեղան փաստացի գրութիւններու եւ նկարագրութիւններուն։

Վ. Բ.

(*) Լուրը տրուած էր առաջին քաղաքականութեամբ մը («Յառաջ», Մայիս 3)։

ԼՕՐԸՆՍ ՏԵՐԻԼ

Պ Ր Ո Ս Պ Ե Ր Ո Յ Ի

Կ Ղ Զ Ի Ն

Ներածական՝ Գործաւ կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլիերէնէ թարգմանք՝

ՇԱՔԷ ՏԵՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Տղեկին խօսքերը կ'արժանանան ա'լ անկէ մեծագու խնդունքներու։ Դրամատան տնօրէն դառնալու ապագայ խոստացող տղեկին հայրը (հաշուապահական հաստատութեան մը մէկ պաշտօնեան) կը ծօր եւ առ ի գնահատանք կը շոյէ աղուն զուրկը։

Ի հարկէ չի՞ր կը պարպուի. երկու խելօքները այժմ կը փորձեն իրենց շահին հաշիւը հանել. Գարակէօզի թթանման աչքը գոհունակութիւն կ'արտայայտէ, իսկ ծանրացած խօսակերպը՝ ջերմութիւն ու հանգստութիւն։

Այս հանգրուանէն ետք ներկայացումը կը վերածուի գերիարակչական փառասօնի մը։ Հերոսին անխափան ճարպիկութիւններով, Հաճիւսեանի ձախուէր դատումներուն հետեւանքով իր գլխուն հասած փորձանքներով՝ երկու ընկերներուն

բողջ, որ այսքան ատենէ ի վեր կէս - քուն վիճակով յարատեւած է արշիւկազառի լեռներուն, կղզիներուն, պարտիկներուն եւ ձորերուն մէջ։ Կը գտնէ Յոյնի ողին, կացութեան յարմարելու անընկճելի կարողականութիւնը, որոնք իրենց սնդիկային հեղինակներ ու հիւմորի թթանմանքով կը հարստացնէ երկրագունտի մէջ մի անկիւնը։

Մինչ այդ՝ կը ծանօթանանք կարգ մը տիպարներու, որոնք անմահ Գարակէօզի ներկայացումներու շարքին մէջ ընտանիքի գեղեր են։ Օրինակ՝ երանելի - տառանկալ Նիօ - Նիօն իր բարձրագուր դըլ-խարկով ու բըտէնկաքով, զանազան երգեցիկ շեշտի իր խօսակերպով որ հրճուանք կ'առնէ։ Սեյանիկի Հրեաները՝ բոլորն ալ նիհար մարմնով, որոնք տաղիւնի նմանող անձեւ գլխատներու տակ ձեռքերը պիտի ծալած՝ կը խօսին սուր եւ խորամանկ ձայնով։ Մինչեւ իսկ կայ «Լորտը» կոչուած անսովոր տիպար մը, որ զգեստաւորուած է ըստ Հայր Նիկողայի մը երեւակայած անգլիական նորածեւութեան - քլաւիկո, լամպիկին՝ ծաղիկ, կօշիկին՝ ծածկիչ, զրուս՝ բարձրագուր զլիարկ։ Կայ նաեւ Փիլիպպի ահաւոր Ստալինականը, որ մանուկներու ծաղիկն առարկան է արդարացիօրէն՝ իր սնամուտութեան ու գոհակութեան պատճառով։ Կայ Մեծ Վեկերը՝ տպաւորիչ մարմնով չափազանց համակերպի տիպար մը։ Զմոռնամ Գատին, որ մարդիկ ձեռնուր հրահանգներ կ'արածիկ անձնակազմ սառն անտարբերութեամբ։

UGAB... UGAB... UGAB... UGAB

UGAB - Suisse Rencontre sportive

L'UGAB - Suisse organise,
en collaboration avec l'U.A.S.-Suisse
une **RENCONTRE SPORTIVE**
(Basket et Volley)

les Samedi 20 et Dimanche 21 Mai
au Pavillon des Sports de Champel,
à Genève

avec la participation des équipes
masculines et féminines
de Valence et Lyon,
emmenées par Antranik Kechichian.

UGAB... UGAB... UGAB... UGAB

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Կապույտ խաչի Սէն - Ժերմի Զ. Շանթ
մասնակցող Մայրերու Օրուան առթիւ
կը կազմակերպէ թօքաբով պտոյտ մը
Շաբաթ առաւօտ, Մայիս 20-ին, դէպի
«Պէնտր» կղզին: Ժամադրաւորն է
Սէն - Ժերմի «Տիրան Թէքէան» հրա-
պարակը, առաւօտեան ժամը 9-30-ին:
Փափաքողները կրնան հեռաձայնել. -

91 - 06 - 29 - 65
91 - 70 - 12 - 49

UGAB... UGAB... UGAB... UGAB
UGAB — PARIS:

CONCERT

un CONCERT POUR L'ARMENIE
est organisé

le Dimanche 14 Mai à 17 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

— Participation : 70 F. —

AU PROGRAMME :

Musique classique, romantique,
arménienne et traditionnelle.

UGAB... UGAB... UGAB... UGAB

L'ECOLE
TEBROTZASSERE
propose

un Cycle de Conférences-Débats

animées par
ONNIK JAMGOCYAN
Docteur en Histoire

La Puissance économique des Arméniens

du 17ème au 18ème siècle

● Rôle des banquiers dans la vie com-
munautaire arménienne à Constantinople
le 12 Mai

● Les financiers arméniens à Venise
le 9 Juin.

Les conférences ont lieu
à 21 heures

à l'Ecole Tebrotzassère :

1, Bd du Nord, Le Raincy

Participation : 50 F. au profit de l'Ecole.

Le débat sera suivi d'un cocktail.

Renseignements au : 43. 81. 01. 72.

La MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX

45, rue de la Défense

organise

la projection du film

"LES DERNIERS ROIS D'ARMENIE,"

CILICIE XIIe — XIVe SIECLE

par Claude MUTAFIAN

le Vendredi 12 Mai à 20 heures 30

PROCES CIVIL CONTRE BERNARD LEWIS

LE 17 MAI 1995

Le Forum des associations arméniennes de France
appelle la communauté arménienne

A MANIFESTER

le Mercredi 17 Mai
devant le PALAIS DE JUSTICE
de 16 heures jusqu'à la levée de l'audience

— POUR LA CONDAMNATION DU NEGATIONNISTE BERNARD LEWIS;
— POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE DES ARMÉNIENS
PAR UNE JURIDICTION FRANÇAISE;
— POUR QUE JUSTICE SOIT ENFIN RENDUE AUX ARMÉNIENS.

CE PROCES EST UNE ETAPE HISTORIQUE POUR LA RECONNAISSANCE
DES DROITS DU PEUPLE ARMÉNIEN

RASSEMBLEMENT PLACE SAINT-MICHEL
Métro Saint-Michel

Des autocars sont mis gratuitement à disposition :

- Arnouville : Stade Léo Lagrange, gare — Départ 15h;
- Alfortville : Place Acharak (ex-Carnot)- 15h — Mairie- 15h15;
- Clamart : Marché- 15h — Epicerie «Eniz», 14 rue des Monts-15h15;
- Issy-les-Moulineaux : Eglise apostolique, 6 ave Bourgain- 15h30.

Retour assuré à 20 heures.

L'ASSOCIATION DU THEATRE DE LA BOHEME

présente

HEY DJAN YEREVAN!

LA NOUVELLE COMEDIE MUSICALE de NAREK DOURIAN

avec la participation des comédiens du THEATRE TIOUZ d'EREVAN

le Samedi 13 Mai à 20 heures 15 précises

THEATRE DE LA SALLE CORTOT
78, rue Cardinet — Paris 17e (M^o Malesherbes)

Renseignements et réservations : 43. 76. 83. 28

ՊՈԼՍՈՅ ՍՈՒՐԲ ԽԱԶ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 12^Դ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Այս տարուան համադրամարը ուղեցինք Դպրեվանքի միջնորդին յար-
մարցնել, այս նպատակով նախընտրեցինք Մխիթարեան վարժարանը, երեք
օր միասին ըլլալու, եւ աւելի շատ տիալովի մէջ մտնելով միութեան աշխա-
տանքներուն եւ այլ հարցերուն շուրջ զազափարներ փոխանցելու, եւ օգ-
տակար դառնալու յոյսով :

Յուսանք որ բոլոր Դպրեվանքիները զոնէ այս տարի բարձրաթիւ մաս-
նակցին այս ժողովին եւ քաջալերեն նոր վարչութիւնը :

Յ Ա Յ Տ Ա Գ Ի Ր

Ուրբաթ, Յունիս 2, ժամը 20.30-ին՝

4, rue Komitas, 94140 ALFORTVILLE

Բ ա ն ա խ օ ս ու ի ի ն

Նիւր՝ Դիւղադէտ ՅԱՌՈՐ ՄՆՁՈՒՐԻ

Բանախօս՝ Պարոն ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԱՔԷՍԵԱՆ

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 12-ին սկսեալ հաւաքովի Մխիթարեան վրժ.
Collège Samael-Moorat - 26, rue Troyon, 92310 SEVRES — Tél: 45. 34. 68. 28

Ժամը 19-ին սկսեալ ընդհանուր ժողով

ա - դիւանի ընտրութիւն,

բ - վարչութեան երկու տարուան զործունէութեան տեղեկագիր,

գ - միութեան նիւթական երկու տարուան տեղեկագիր,

դ - զործունէութեան եւ նիւթականի քննութիւն եւ վաւերացում,

ե - ընտրութիւն

1 - վարչութիւն

2 - հաշուեքննիչ եւ կարգապահական խորհուրդի ընտրութիւն,

զ - Առաջարկներ

Կիրակի, Յունիս 4, ժամը 8-ին 9 նախաճաշ

Ժամը 9.30-ին Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ

Իսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին

6, avenue Bourgain, 92130 Issy-les-Moulineaux

Ժամը 13.30-ին՝ կէսօրուան ֆաշ դպրոցին մէջ

Ժամը 19-ին սկսեալ Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Ի Ս

Chinagora-ի շինդ արահներուն մէջ

մասնակցութեամբ՝ Մ. Ն Ո Ր Կ Ա Ն Ց - Ի եւ Ա Ր Ա Ի Ն - Ի

երկուշաբթի, Յունիս 5, ժամը 10.30-ին սկսեալ հաւաքովի միութեան կեդրոնը
54, rue des Paquerettes - 94140 ALFORTVILLE

եւ Բաժանուի

ՀԵՌԱՏԵՍԻԱ

FRANCE 2

Կիրակի, Մայիս 14, ժամը 9.30:
Հայկական ամէնէն դեղեցիկ վանքերը
Հայրապետ:

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX
DE PARIS

vous invite à assister
à la projection du film arménien

"ENGUER PANDJOUNI"

d'une durée d'1h30
du réalisateur Armand MANARIAN
Adaptation du roman
de Yervant ODIAN

le Vendredi 12 Mai à 20 heures 45
au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, Paris V^e
M^o Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre —

Votre présence sera un encouragement
à une entreprise cinématographique
d'Arménie.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԵՂԵՌՆԻ 80-ԱՄԵԱԿ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅՐ

նուիրում
Նախատակ Գրողներու

Կը մասնակցին՝
Մարի Պահուդեան, Սիլվա Հապէշ-
եան - Արաքս եւ Արտաշէս Ոսկանեան

Հեղինակները եւ գործերը
կը ներկայացնէ՝
ՅԱՌՈՐ ՊԱՆԵԱՆ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՍԻՄՍԱՆԹՕ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՂՐԱՊ

եւ

ԵՐՈՒԽԱՆ

Երկուշաբթի, Մայիս 15, երեկոյեան
ժամը 20.30-ին, Սուրբ Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր եկեղեցիի Նուրհան
Ֆրէնկեան սրահին մէջ
15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e
Ձեռնարկը կը սկսի որդեալ ժամուն

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Հայ Կրթական եւ Մշակութային
Միութիւն

HAMASKAINE

Association Educative & Culturelle
Arménienne

ՀԱՄԵՐԳ

Զուրակահար

ԱՐԱ ՄԱԼԻՔԵԱՆ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ
ՆԱՅԻՐԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

Ուրբաթ, Մայիս 12, ժամը 20.30-ին

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris 16^e

(M^o IENA)

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Sortie

La Croix Bleue des Arméniens de
France, Section « Archag Dja-
m a l i a n » de Décines, organise une
sortie d'une journée, le 14 MAI, aux cas-
cades du Herisson, site enchanteur du
Jura, suivi d'une promenade au lac de
Châlain.

Pour tout renseignement et inscription
téléphoner au : 78. 49. 98. 06.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris

Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԱԹ
ՄԱՅԻՍ 12
VENDREDI
12 MAI
1995

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE d'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO : 5,00 F
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԵ ՄԻՍԱԲԵԱՆ (1925-1957)
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69e ANNEE — N° 18.590

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԵՌԱՏԻՊ

Լ. ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը՝ Էտուար Պալատիկը իր եւ իր կառավարութեան հրաժարականը տուած է նախագահ Մի- խիլանի, Մայիս 10 թուակիր նամակով իր։ Պիտի շարունակէ սակայն վարել ըն- թացիկ գործերը, մինչեւ նոր նախարա- րապետին եւ կառավարութեան նշանա- կումը։

Գլխիթըն - ԵԼՅԻՆ գլուխ գլխի հանդի- ւորումը Մայիս 10-ին շատ ջերմ է եղած։ Ելցին չէ ուզած տեղի տալ Միացեալ - Նա- հանգներու նախագահին բոլոր պահանջ- ներուն, զիստուրբար Իրանի յանձնուե- լիք հիւպատոս կազմածներու վերաբեր- եալ։ Ի վերջոյ, ընդունած է հրաժարիլ կառավար իր պայմանագրութեան ռազ- մական բաժինէն։ Արեւմտեան չըջանալի- ները այնքան ալ համոզուած չեն որ իս- կապէս միայն ոչ - զինուորական նպատակ- ներու ծառայող ապրանք կը յանձնուի։ Այս փոքր եւ ոչ այնքան ալ ստույգ զիջու- մէն զատ, ոչ մէկ յառաջդիմութիւն ար- ձանագրուած է։ Գլխիթըն յայտարարած է. «Ինչ պէտք է մտածենք այն միջոց- ներուն մասին զորս պէտք է ձեռք առնենք պարզաբոլո համար 21-րդ դարու գլխա- տը վտանգին դէմ՝ ահաբեկչութեան եւ կաթմակերպուած ոճիւրին զարգացման»։

ԱՐԱՅԱԹ կոչ ըրած է Պաղեստինցիներ- րուն որպէսզի զօրակոչի ենթարկուին եւ պաղեստինեան դրոշակները ծածանին Երուսաղէմի պարիսպներուն վրայ»։ Ար- արեւ, վերջերս, կրկին կացութիւնը լար- ւած է Հրեաներու հողային նոր գրաւում- թերուն առթիւ արեւելեան - Երուսաղէմ։

ՍԴՅԻՆ Ի վեր, հողերու մէկ երրորդը գրաւուած է հրէական կառուցումներու համար։ Պաղեստինցիներու ընկերակից ապր պետութիւններն ալ (խաղաղու- թեան դրոշմը թաղին մէջ) չեն ծածկեր իրենց վրդովումը։ Այս միջոցներուն մէջ, իրայնչեան մամուլն ալ կը յայտնէ թէ Հրեաներուն համար 400 նոր բնակարան կառուցանելու ծրագիր մը կայ, արեւել- ան։ Երուսաղէմ։

ԻՌՊԵՐ ՀԻԻ Ժազ Շիրաքին նամակ մը գրկած է ուր կ'ըսէ թէ նոր կառավարու- թեան ձեռք առնելիք առաջին միջոցներէն մէկը պէտք է ըլլայ նուազագոյն աշխա- տավարձերն 10% յաւելումը։

ԻՆՏԵՐ մէջ, հինգ սքինհէտներ ձերբա- կալուած են որպէս մասնակիցներ կամ մեղադրուողներ Մարտիկի սպանութեան (գետը նետուած էր Մայիս 1-ին, Ազգ. Ինքնադիմութեան մրցոյցին առնել)։ Կը թուի որ ճնշութիւնը շատ արագ ընթացած է։ Երուսի թէ բուն պատասխանատուն ալ Միջոցն էր կոչուի։

ԹՈՒՐԻՔԻՈՅ Արդարադատութեան նա- խարարը՝ Մ. Մողուլթայ, գերմանական «Շթէշըն» շարաթաթիւնի տուած հարցա- զրոյցին մէջ բառերը առանց ծամծմելու յայտնած է թէ «Թուրքիոյ մէջ մարդկա- յին իրաւանց բռնաբարումը եւ առանց դատավարութեան պատիժները յաճախա- դէպ եւ բնական երեւոյթներ դարձած են»։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ Խորհրդա- րանական ժողովը Մայիս 11-ին օրակարգի նիւթ կ'ընէր Թուրքիոյ անդամակցութեան կախակայման, առաջարկը։ Արդարեւ, ժողովը Թուրքիոյ պայմանաժամ տուած էր մինչեւ Յունիս 26 թուականը՝ իր զօր- քերը ամբողջութեամբ քաշելու համար հիւսիսային - Իրաքէն եւ լուծում մը գտ- նելու քրտական հարցին։ Այս նիստին կը մասնակցին Եւրոպայի Խորհուրդի անդամ երկիրներու Արաքիւն նախարարները, բացի Ինչոնիէ, որ կը մերժէ մասնակ- ցիլ պատճառաբանելով Կիպրոսի հերթա- կան նախագահութիւնը։ Ձինք կը փոխա- րինէ յատուկ գեսպան՝ Ի. Պիրաէլ։

ՅՐԱՆՍԱՅԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ Վրայ իս- կական կոտորած մըն է որ տեղի ունեցած է Մարտ ամսուն, 644 մեռեալով, այ- սինքն՝ 16% աւելի քան նախորդ տարին, նոյն ամսուն։ Պատասխանատու կը նը- կատուի նախագահական ընտրութիւնը, որու ընթացիկը «ներումը» պատճառ եղած է որ վարորդները սանձարձակ կերպով գործեն։

ԱՌԻՄ ԱՆԱՆԴԻՆ որ պատասխանատուն կը նկատուի Թուրքիոյ մեթոյնի զազրելի ահաբեկչական արարքին «պատերազմ» մը կը պատրաստէ, նոյնիսկ պետական հարուած մը ձափոնի դէմ, ըստ աղան- դին մեծ պատասխանատուի մը մօտ գլու- ինքնուած նոթերուն։

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ յիսնամեակին առթիւ Ձիւ- լէրի Մոսկուա այցելութեան ընթացքին, պանդուկի սենեակին մէջ յայտնաբերուած են մանր գործիքներ, որոնք զետեղուած էին ծաղկամանի մը մէջ եւ իզանկարի մը ետին։ Առաջին առթիւ մեծ ազմուկ բարձրացած է երբ պատահարը մեկնա- բանուած է որպէս զազանի ունկնդրու- թեան փորձ։ Ուրիշներ նոյնիսկ չեն վարանած յայտնելու թէ Գլխիթըն լսելով Ձիւլէրի պատահածը, իր սենեակին պա- տերը ծածկել տուած է երկրորդ պատով մը։ Ի վերջոյ, պարզուած է թէ այդ գոր- ծիքները պանդուկին տնօրէնութեան կողմէ զետեղուած սարքաւորումներ էին, պար- զապէս՝ զոգութեան դէմ։ Արդէն Թուր- քիոյ Մոսկուայի գեսպանն ալ տեղին չեղելով ըսած է թէ եթէ զազանի ուն- կընդրութեան փորձ եղած ըլլար, ոչ ոք կրնար անդրադառնալ, որուած ըլլալով որ Ռուսները մասնագէտ են այդ մարդին մէջ։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 9 / 11)

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ
50-ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄԸ

Մայիս 9-ին Մոսկուա կազմակերպուած արարողութեանց մասնակցած է նաեւ Լ. Տէր - Պետրոսեան։ Հայաստանի նախա- դահը նախ ներկայ գտնուած է նախկին ռազմիկներու շքերթին, ապա՝ զինուորա- կան տղանցքին եւ յուշահամալիրի բաց- ման հանդիսութեան։ Կէսօրէ ետք ալ մասնակցելէ յետոյ Բ. Ելցինի տուած ըն- դունելութեան, իրեն ընկերացող պատ- լիրակութեան հետ վերադարձած է Երե- ւան։

Նոյն օրը Երեւանի մէջ հոծ բազմութիւն մը համախմբուած է Յաղթանակի զօ- սայգին, ուր տեղի ունեցած արարողու- թեան ներկայ գտնուած եւ ծաղկեպսակ- ներ զետեղած են Բ. Արարքեան, Գ. Յա- րութիւնեան, Հ. Բազրատեան եւ բարձր- աստիճան բազմաթիւ այլ անձնաւորու- թիւներ։

Գլխիթի մէջ ալ 50-ամեակը նշուած է զինուորական տղանցքով, որու մասնակ- ցած են հայկական եւ ռուսական բանակ- ներու ստորաբաժանումներ։

Վանաձորի մէջ արարողութիւններու շարքը սկսած է Մայիս 8-ին Արշիւան թատրոնին մէջ տեղի ունեցած հանդէ- սով։ Մայիս 9-ին ալ, զինուորական տղ- զանցքէն ետք, զետեղուած են ծաղկեպս- սակներ՝ Անձանթ զինուորի յուշահամա- լիրին եւ գործադրուած է զեղարուեստա- կան յայտագիր ձօնուած՝ նախկին ռազմիկ- ներուն։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ
ԿԵՂՐ. ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԴԵՐԻՆ
ՇՈՒՐԱ

Երեւանի մէջ այս օրերուն կը գումար- ուէր «Անցումի շրջանին Կեդր. Դրամա- տան զերը զբամասային համակարգին զարգացման մէջ» նիւթին նուիրուած մի- ջազգային համաժողովը։

Հաւաքին մասնակիցները Մայիս 9-ին Յաղթանակի զօսապէի այցելելէ եւ ծաղ- կեպսակներ զետեղելէ ետք շարունակած են իրենց աշխատանքը։ Քննարկուած է արժողութիւնը եւ փոխաբժէքի քաղաքա- կանութիւնը. մասնակցած են նաեւ Գ. Խ. ի զբամասայիններու եւ պրեստէի հարցերու յանձնաժողովի ներկայացուցիչները։ Տե- ղի ունեցած է նաեւ Վրաստանի եւ Կիւ- բոսի ազգային դրամատուներու ներկայա- ցումը։

Մայիս 10-ին վարչապետ Հ. Բազրատ- եանի եւ մասնագէտներու ելոյթներէն ետք համադումարը աւարտած է իր աշ- խատանքները։

ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱԳՆԱՅԸ
Գ. Խ. ի ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Մայիս 9-ին Բ. Արարքեան ընդունած է Օ-ԽՍ-ՄԻ-Ը-ի մօտ Գերմանիոյ ներկայա- ցուցիչ Կունթէր Եոթցէն, որու հետ ունե- ցած տեսակցութեան ընթացքին քննար- կուած են ԼՂՀ-ի հարցին խաղաղ կարգա- լորման, հանգրուան առ հանգրուան լուծ- ման եւ այլ հարցեր։ Կ. Եոթցէն հետաքը- քընութիւն ցուցաբերած է նաեւ Հայ - գերմանական միջկետական յարաբերու- թիւները սերտացնելու տեսանկիւնէն՝ Հայաստանի տնտեսական կացութեան, գործադրուող քաղաքական եւ տնտեսա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀ

Լ. ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արրեւջանա - դարադեան հակամար- տութեան ողջ ընթացքում Հայաստանը կառուցողական վերաբերմունք է դրսե- ւորել թէ՛ հակամարտութեան կարգաւոր- ման, թէ՛ դրա հետ կապուած հումանի- տար հարցերի նկատմամբ։ Ինչպէս քաջ յայտնի է, ռազմագերիներին ու քաղաքա- ցիական անձանց նկատմամբ Հայաստա- նը քանիցս միակողմանի քայլեր է ձեռ- նարկել՝ հակամարտութեան պատճառած վնասները անհատների համար թեթեւացը- նելու նպատակով։

Այսօր եւս, նշելով աղբիւրնա-դարա- րադեան հակամարտութեան չըջանում տիրող զինադադարի մէկամեայ տարե- դարձը, Հայաստանը պատրաստ է դարձ- եալ զրուարելու իր բարի կամքը։

Մէկ անգամ եւս հաւաստելով միջազ- դային համապատասխան կոնֆլիկտանե- րին իր հաւատարմութիւնը, ինչպէս նա- եւ արձագանքելով Ռուսաստանի նախա- դահ Բ. Ելցինի, ՀԱՊ-ի միջխորհրդարա- նական ասամբլիայի նախագահի, Օ - ԽՍ - ՍԷ - Ը գործող նախագահութեան, Մի- ջազգային Կարմիր Ոստիկանի Կոմիտէի նա- խագահի եւ այլոց կոչերին՝ Հայաստանը միակողմանի կերպով ազատ է արձակում Հայաստանում գտնուող բոլոր աղբիւ- րանցի ռազմագերիներին ու քաղաքացիա- կան անձանց՝ համապատասխան Միջազ- դային Կարմիր Ոստիկանի ցուցա- կի։

Հայաստանը վստահութիւն է յայտ- նում, որ հակամարտութեան հիմնական կողմերը կ'արձագանգեն այդ քայլին, եւ այն դրական միջոցառում կը ստեղծի յա- ռաջիկայ բանակցութիւններին համար։

Մայիսի 10, 1995 թ., Երեւան

Կան բարեփոխումներու ընթացքին նկատ- մամբ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՏԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը օրուան այցելութեամբ Հայաս- տան դացած է Ռումանիոյ Արտաքին նա- խարար Թէտոր Մեկելեանու։ Ապրիլ 25-ին զինքը ընդունած են նախագահը, Գ. Խ. ի նախագահը, վարչապետը եւ Ար- տաքին նախարարը։ Համաձայնութիւն գոյացած է Ռումանիոյ նախագահին Սեպ- տեմբերին Հայաստան այցելութեան մա- սին։

ՄԵԾԱՐԱՆԻ՝
ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻՆԵՐՈՒ

Մայիս 6-ին, Երեւանի Շրջգործկոմին մէջ տեղի ունեցած է համաշխարհային Բ. պատերազմին մասնակցած Հայ ռազմիկ- ներու մեծամասն արարողութիւնը։ Գ. Խ. ի նախագահ Բ. Արարքեան անոնց յուշամետալներ յանձնելէ ետք երախտա- գիտութեան խօսք արտասանած է։

ՀԱՐԱԽԱՅԻՆ ԳՈՐԷԱՅԻ
ԴԵՄՊՆԵՐ

Ուկրաինոյ մօտ Հարաւային Քորէայի դեսպան Չաօ Սոն Քոմ Մայիս 6-ին իր հաւատարմագիրը յանձնելով փոխ - նա- խագահ Գ. Յարութիւնեանին, դարձած է իր երկրին նաեւ Հայաստանի մօտ ներկա- ցուցիչը։

ՆԱԻՆԵՆԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
Ier PRIX A L'UNANIMITE
DU CONCOURS NATIONAL D'ORGUE
D'ILE-DE-FRANCE

Երգչոնահար Նարինէ Սիմոնեան, Մա- յիս 6-ին արժանացած է իւր տը Ֆրանսի Երգչոնի ազգ. մրցումին առաջին մրցա- նակին, միաձայնութեամբ։ Նուազած է Պաի, Լիւթ, Ժան Գիլոն։ Յիշենք որ 1994 Սեպտեմբեր 29-ին ալ առաջին մըր- ցանակը ստացած էր Լիւթ - Մենտէլսոնի երգչոնի միջազգային մրցումին որ տեղի կ'ունենայ Զուիցերիա («Յաւաջ», Հոկ- տեմբեր 8/9)։ Ապրիլ 27-ին շատ յաջող նուազահանդէս մը տուած էր Լաւալի Մայր Եկեղեցոյ (Ս. Երրորդութիւն) մէջ։

ՓՈՒԹՊՈԼ
ԵԻՐՕ 96

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՄԱԿԵԻՈՆԻԱ՝ 2 - 2
Երեւանի մարզադաշտին վրայ, Հայաս- տան 2 -- 2 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեց Մակեդոնիոյ հետ։ Հայաստանի կէտերը նշանակեց Գրիգորեան 21-րդ եւ 51-րդ վայրկեաններուն։

Այս - Բ. խումբին զաստուորման գլուխն է Սպանիա 16 կէտով, կը հետեւին - Դանիա եւ Պելժիա (8), Մակեդոնիա (6), Կիպրոս (5) եւ Հայաստան (2)։

Եւրոպայի Բաժանակիր խումբերու Եւ- րոպայի բաժակին տիրացաւ Սպանիոյ Սարակոսը ընդդէմ անգլիական Արսընալի 2 - 1, երկարաձգումէ ետք։

ԱՄԵՐԻԿԱՆԱՅ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ՀԵՏՔԵՐ ՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

(Բ. Ե. ՎԵՐԶԻՆ ԱՄԱ)

ԳԱՆՁԵՐՈՒ ԵՐԿՈՒ ԿԼԱՍԻԿՆԵՐ

Հայկական Փարիզը փնտռող ամերիկահայ լրագրողին համար երկու դանձարաններ են «Նուպարեան» մատենադարանն ու Հայ Սփիւրթի Ուսումնասիրութեան Կեդրոնը (CRDA) :

Անոնցմէ առաջինը, հիմնուած 1928-ին Հ. Բ. Բ. Մ. -ի կողմէ, (11, rue de la Vierge), կը մէկտեղէ 17-րդ դարէն սկսած հայ կեանքին հետ առնչութիւն ունեցող նիւթերէն ամէն պատուիրակ, բժախնայորէն պահպանելով նուազագոյն 40.000 գիրքեր, պարբերական մամուլի հաւաքածոներ, շուրջ 2000 հայկական երաժշտական նոթաշարեր, 10.000 պատմական լուսանկարներ՝ 1890 - 1940-ի շրջանէն եւ տակաւին՝ բազմաթիւ արխիւային նիւթեր, նամակներ եւայլն :

Մատենադարանին տնօրէնը՝ վիպիկալ պատմաբան Յարութիւն Գեորգեան, ամերիկահայ լրագրողին իսկ բնորոշումով «բախնայի պահակն է այս գանձարանը» : Գանձեր, որոնք բաց են հետազոտողներու, պատմագէտներու, լրագրողներու, պետական պաշտօնատարներու եւ ուսանողներու առջեւ : Այնքաններուն թելադրուած է իրենց ուսումնասիրութիւնները կատարել տեղւոյն վրայ, քանի արտօնուած է որեւէ գիրք կամ այլ նիւթ դուրս հանել դրադարանէն, անոնց թանկարժէք եւ հազուադէպ ընդթիւ պատճառով :

Յ. Գեորգեան, որ գործակցութեան ուղիներ դառն է Ֆրանսայի Ազգ. Մատենադարանին հետ, կը շեշտէ այն մասնաշաղկապը, որ զիստորած հաստատութիւնը՝ Հայկական Ցեղասպանութեան առնչուող նիւթերու նկատմամբ :

Ան կը բացատրէ, թէ արխիւային նիւթերուն կարեւոր մէկ բաժինը ներառուած է միքս - ֆիլմի դրութեան մէջ, ապահով ըլլալու համար թէ ոչինչ կը իհնայնա : «Ինչ որ հաւաքած ենք այստեղ» մեր ազգային մտանքութեան հսկայ մէկ մասն է, ու մենք որոշած ենք պահպանել գայմ մեր կեանքին իսկ գնով : Դիտելու համար ան, աւելցնելով թէ արդէն իսկ ձեռնարկած են հրատարակութեանը «Revue d'Histoire arménienne contemporaine» խորագրեալ հատորի մը, 300-400 էջերով, հանրածանոթ պատմաբաններու եւ հայագէտներու աշխատակցութեամբ (*) :

Ինչ կը վերաբերի CRDA-ի դերակատարութեան, լրագրող Տ. Ջէնեան կ'ըսէ թէ ատիկա մէկ անձի մը նախաձեռնութիւնն ու սխրանքը կը մնայ, իր հիմնարկութիւնէն 1983-էն ի վեր :

Ժան - Գլոմ Քէպպիսեան հիմնադրող տնօրէնն է այս հիմնարկին (36, rue de la Harpe), որ եւս հաւաքուած են հայ կեանքին առնչուող պատմական բազմաթանկ նիւթեր :

Քէպպիսեան կը բացատրէ, թէ այս կեդրոնը հիմնուելու զաւարտը ծնունդ առած էր 1976-ին եւ նոյն տարին իսկ դիմումներ կատարուած էին պատկան իշխանութեանց (ներառեալ՝ Մշակոյթի նախարարութիւնն ու Փարիզի քաղաքապետարանը), անհրաժեշտ արտօնագիրը ապահովելու համար : Այսօր, Կեդրոնը ո'չ միայն ձանձուցուած է ֆրանսական կառավարութեան կողմէ, այլեւ կը վայելէ անոր նիւթական նեցուկը : Քէպպիսեան կ'աւելցնէ, թէ հայկական լուսանկարներու եւ քանդակներու սեփական իր փոքր հաւաքածոն, որ կորիզը կազմած էր սոյն Կեդրոնին, հիմա արդէն վերածուած է «տեղեկատուական ոսկի հանքի մը» հայկական հարցերու մասին :

Կեդրոնը տէրն է շուրջ 3.000 ֆրանսերէն, անգլերէն եւ ռուսերէն գիրքերու, Հայոց պատմութեան առնչուող 25.000 սահմանափակ, հարկւրաւոր վիտէօ - երկրորդական, հայ եկեղեցական ճարտարապետութեան վերաբերեալ 12.000 լուսանկարներու, Հայկական Ցեղասպանութեան մասին արխիւային թղթածրարներու եւայլն : Այլ խօսքով, ապաւորիչ հաւաքածոյ մը, որ օրէ - օր կը ձոնանայ նոր նիւթերով : Այս նիւթերուն մէկ մասը վերածուած է արդէն վաւերագրական ժապաւններու կամ հրատարակուած՝ առանձին հատորներով (ներառեալ՝ Անիի

մասին երկու ընդարձակ ուսումնասիրութիւններ) : Կեդրոնին կողմէ կը կազմակերպուին նաեւ հետազոտական ճամբորդութիւններ, ցուցահանդէսներ, դիտաժողովներ :

Ֆրանսական կառավարութիւնը Սէ - էֆ - Տէ - Ա. -ի աշխատանքներուն կ'օժանդակէ տարեկան շուրջ 600.000 ֆրանք նըպաստով : Հայ դպրութիւնն եկած 200.000 ֆրանքի նուիրատուութիւնն ալ կուղայ համարել Կեդրոնին տարեկան պիւտճէն, որ հազիւ թէ կը բաւարարէ վարձքի, ամսականներու եւ այլ ծախքերու հաշուեցոյցները... Ու հակառակ տնտեսական սահմանափակումներու, Կեդրոնը հետեւողականօրէն հետամուտ է նորարական ծրագրերու իրագործման :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՀԱՅ ԱՆԴԱՄԸ

Ամերիկահայ լրագրողը չէ մոռցած անդրադառնալ Ֆրանսական մերօրեայ քաղաքական կեանքին մէջ ծանօթ այն միակ Հայուն, որ Փաթիւր Տէվէճեանն է եւ որուն անունը յաճախ տեղ կը գրաւէ տեղական մամուլի էջերուն մէջ : Անթոնիի այս քաղաքապետը միակ Հայ անդամն է նաեւ Ֆրանսական խորհրդարանին :

Չաւաղը՝ գաղթական Հայուն մը, որ Թուրքիայէն Փարիզ հասած է 1919-ին, Փաթիւր Տէվէճեան «խաղաղութեան» քննարկէ մին է առաջին սերունդի ֆրանսալիստային Հայերուն՝ որոնք մեր տարողութիւն մը սկսած են տալ «խաղաղութեան» քննարկը :

Տասնամեակներ ամբողջ, կը դրէ Ջէնեան, Ֆրանսահայերը խորհրդած էին համարկուելու եւ ինքնամէկուսացումի հակոտնելու գոյգ բեւեռներու վրայ : Այսօր, Տէվէճեանի սերնդակիցները որեւէ «անհամաձայնութիւն» չեն տեսներ իրենց գոյգ ինքնութեան մէջ... :

Տէվէճեան քաղաքական կրկէս մտած է 18 տարեկանին, յաջորդաբար աւարտելով իրաւաբանութեան եւ քաղաքական դիտութեանց համալսարանական ճիւղերը : Էֆ - Փէ - Էֆ (Կոլլա) կուսակցութեան միացած է 1971-ին եւ աստիճանաբար հանրաժանութիւն գէշ մը դարձած : 1983-ին է որ քաղաքապետ կ'ընտրուէր Անթոնիի, երեք տարի ետք ալ յաջողելով մուտք գործել Ֆրանսական խորհրդարան :

«Ինչպէս պատահեցաւ սակայն, հարց կուտայ Ջէնեան, որ Տէվէճեանի մամուլային փայլուն դիմք մը դեր ըստանձնեց վիճելի դատի մը մէջ՝ պաշտպան կանգնելով Հայ Գաղտնի Բանակի (ԱՍԱԼԱ) ամբաստանելով անդամներուն. եւ ասիկա՝ շրջանի մը մէջ, երբ ԱՍԱԼԱ-ն անարեւելակա կազմակերպութիւնն որակուած էր հանրաժանութեան կողմէ» :

Տէվէճեան պատասխանած է առանց վարանումի.

«Տաւալ դատավարութեան մէջ իմ պաշտպանակցութեան անարեւելակա չէին, այլ դիմադրական մարտիկներ... , Հայ դիմադրականներ» :

Նման յաջող դատավարութիւն մը եղած է, օրինակ, Մոնթէ Մեքլոնեանի պարագան, որ ձերբակալուած էր Փարիզի մէջ 1982-ին՝ կեղծ անցագիր կրելու եւ Հոռմի թրքական զենայնաբանական զէնքի նիւթերու յանցանքով : Տէվէճեան չհաճած է այս դատը ու հայ ամբաստանելու տուն զրկուած՝ փոխանակ իր պատիժը կրելու Ֆրանսայի մէջ... :

Այսպիսի դատեր ստանձնելու իր պատրաստակամութեան, մասին արտայայտուելով, Տէվէճեան ըսած է.

«Ֆրանսահայ մըն եմ : Անձնական եւ հանրային կեանքներս չեն շփոթեր իրարու հետ : Քաղաքականական ու խորհրդարանական պարտաւորութիւններս մաս կը կազմեն քաղաքական ապարդիւս : Բայց ինչ որ կ'ընեմ՝ որպէս հայ՝ կ'իյնայ բոլորովին այլ մարզի մը մէջ, որ աղերս ունի արմատներու հետ... : Այլ խօսքով՝ անձնական հոգիներս մըն է» :

Դերերու այս յստակ ու արամարանական դատորոշումն է ահա, որ արդեւ եղած է Տէվէճեանին՝ երթալ ստանձնելու դատը ԱՍԱԼԱ-ի այն յանգեկիչներուն, որոնք արեւելիկ յարձակում մը գործած

ՓՈՒՆՆ ՏՈՄՍԻ

P U Z Z L E

Կը լռեմ՝ եթէ լռես, աչք կը գոցեմ՝ եթէ նոյնը ընես, քեզ կը դատապարտեմ՝ եթէ դիմ ամբաստանես, իսկ քեզի իրաւունք կուտամ ու շահ կը պաշտպանեմ՝ եթէ փոխադարձես : Խաղին այս պայմաններուն յարգումով՝ ազատ ես ուզած ապուրդ խառնելու... :

Միջազգային քաղաքական կեանքը վարող այս ընդհանուր սրբազան սկզբունքներն պատկերը անգամ մը եւս ցոյցուն դարձաւ վերջին ամիսներու ընթացքին Հին Աշխարհէն մինչեւ Նոր Աշխարհ, Արեւմտեան մայրաքաղաքներէն մինչեւ «Իր Ժողովրդավարութիւնը կերտող եւ ազատ տնտեսութիւնը» փորձարկող երկիրները :

Թրքական գործերը զանգուածային յարձակումով ներխուժեցին դրացի Իրաքի սահմաններէն ներս, բռնաբարելով միջազգային բոլոր օրէնքները : «Բիրտ անարեւելակա կեդրոնները» ընթացիկ ծրագրով այս պատերազմական գործողութիւնը - 35 հազար զինուորներով, հրասայներով եւ օդուժով - յառաջացողին մարդկային նոր ողբերգութիւն մը, որ ո'չ առաջինն էր եւ ոչ ալ դժարաւարար վերջինը պիտի ըլլայ քիւրտ ժողովուրդին համար, ըլլայ Թուրքիոյ, Իրաքի թէ Իրանի մէջ :

Ուաշինկթոնի իր «հասկացողութիւնը» յայտնեց ՕՍԸ-ի իր զանազան խնդիրներուն առաջինը, որուն համար նախապէս վառած էր կանանչ լոյսը : Մոսկուա նոյնպէս փութկոտութեամբ իր հաւանութիւնը յայտնեց թրքական արշաւանքին քանի որ պայմանները կը պարտադրէին որ, տուեալ պահուն, Քրտական Աշխատանքական Կուսակցութիւնը նոյնքան «անարեւելի» նկատուէր որքան Իրաքը եւ Լիբիան : Ռուսիա այս ձեւով կը հատուցանէր Թուրքիոյ զանապետի զէնքը Չէչենիոյ հարցով, որ Անգարայի համաձայն «ներքին հարց» մըն էր :

Չէչենիոյ ռուսական զինուորական գործողութեան խնդրով Ուաշինկթոն նոյնքան «հասկացող» դառնաւ էր, փոխադարձելով Հայկթիւ մէջ ամերիկեան բանակին ցամաքահանումին առթիւ Մոսկուայի ցուցաբերած գործակցական ուղիները :

Բնականաբար, վերեւ բերուած օրինակները իրենց ընդթիւ կը տարբերին իրարմէ. Հայկթիւ մէջ կ'իշխէր պետական հարուածով իշխանութեան տիրացած զինուորական վարչապետ խոնարհ մը, որ աղէտ մըն էր ընկալութեան եւ ամօթ մը՝ մարդկութեան համար : Այս ողբերգութեան միւս տիւրը երեսը կը կազմէր Իրաքի իրաւունքներէն, այլեւ նոյն Թուրքիոյ կողմէ անոնք կը հալածուէին եւ կը սպաննուէին նոյնիսկ զրազի եւ գերիշխան երկրի մը մէջ :

Այսուհանդերձ վերի երեք օրինակները կը միանան հասարակաց գիծով մը. Մեծերը եւ անոնց անմիջական ծառայ. պետութիւնները իրաւունք ունին իրենց յետապարտելու մաքրելու, միայն թէ, խնդր

ըն՝, գործողութիւնը կատարուի արդեւ վերադարձութիւնը ճարտար կերպով «յարգելով» քաղաքայիններու կեանքը եւ անոնց մարդկային իրաւունքները, եւ պայմանաւ որ աշխարհ շատ քիչ տեղեկանայ տեղի ունեցող մարդկային խոր ողբերգութեան : Այս վերջին կէտը վերաբերի մասնաւորաբար թրքական յարձակումին, որուն ակնհայտ ըլլալու եւ վարդապետութիւնները վկայելու բացարձակ արգելք դրուած էր միջազգային լրատվութիւններուն : Այսպէս, վեց շաբաթներու ընթացքին մարդկութեան խիղճը թունդ մէջ պահուեցաւ վարդապետական լուրով նաեւ հետաքննիչ պատասխաններու առջեւ :

Քաղաքական այս խառն խաղին, այս փառլիմեն մասնակից էին Լոնտոն, Փարիզ, Պոն : Անգլիոյ շահը գուցահետ կ'ընթանար Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներու քաղաքականութեան : Գերմանիա «բուն» կերպով բողոքեց յայտարարելով. «Ինչպէս անցեալ տարիներուն - թէ կը դադարեցնէ Թուրքիոյ զէնքերու առաքումը, քանի անոնք կը գործածուին անմեղ բնակչութեան դէմ : Գերմանիոյ սիրելի խաղին է ասիկա : Ջէնեան վաճառք կը դադարէ մինչեւ զինուորական արշաւներուն աւարտը, ապա նոյն կանոնադրութեամբ շարունակելու համար : Ֆրանսա իր կարգին իր շատ «խոր մտահոգութիւնը» յայտնեց Թուրքիոյ : Յիշեցնեմք որ երկրին Առաջին Տիկինը Տանիէլ Միթիլան ջերմ պաշտպան մըն է քրտական իրաւունքներուն : Այսուհանդերձ Փարիզ յայտարարեց որ մտադրութիւն չունի առկա խելու մօտ օրերս Թուրքիա առաքելու բանակային փոխադրական ուղղաթիւններ, որոնց համար Անգարա պիտի վճարէր աւելի քան 200 միլիոն տոլար : Շատ բնականաբար նաեւ, Մոսկուա եւ Ուաշինկթոն առնուազն նոյնքան շահադրուած են զէնքերու մեծաքանակ վաճառքով, առանց արհամարհելու փոքր քանակները նաեւ :

Ահա այսպէս կը շարունակէ թաւալի մեր մոլորակի Աշխարհի Նոր Կարգի ներքեւ, որ վերջին անգամ մարդկութեան խոստացուած էր Ծոցի յաղթական պատերազմէն ետք : Յայտարարուած էր նաեւ որ քաղաքական հակադիմադրութիւնները կ'զենքերու առեւտուրը, որպէս աշխարհի չորս ծագերուն թեւատարած տիրէ խաղաղութիւնը, զէնքերու առեւտուրը՝ որ այնքան արագ ծաղկում է ունեցած որքան վերի յայտարարութիւնն էր :

Քաղաքական փառլի-ն ուրիշ մէկ պերճախօս երեւոյթն է նախկին Եւրոպայի պարագան ուր, ամէն պետութիւն իր շահը եւ միջամտութեան ձեւը ունի - Արեւմտեան Եւրոպա, Ռուսիա, Միացեալ - Նահանգները, Թուրքիա, Վատիկան, Յունաստան, Իրան եւ այլ երկիրներ : Կրակ հոն արծարծ պահուի մինչեւ շահադրելու պետութիւններուն շահերուն ապահովելու, եթէ երբեք մինչ այդ Պալատներու պատմական դերաւարտ վառթի տակաւոր չընկնի :

Բացի վերոյիշեալ հարցերէն եւ աշխարհի մէջ մի քանի տասնեակ հալածապետութիւններու այլ կիզակէտերէ - Արցախ, Արաբիա, Տաճիկստան, Ռուսաստան, Գամպիա, Իրանստան, Քաշմիր եւայլն, ու բացի ըստ ծրագրի պատրաստուող տասնեակ մը այլ կիզակէտերէ, ինչպէս նաեւ յետին թշուառութեան մէջ ապրող կամ սովի մատնուած ժողովուրդներէ՝ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ աշխարհներու լաւագոյնին մէջ որ մեր այս յոյնաւ եւ ծամածուռ մոլորակին է իր կեղծ կուսերով եւ նոյնքան խաղաղատիր լուրջներով - Արդարութիւն, Ազատութիւն, Եղբայրութիւն, Անկախութիւն, Ժողովրդավարութիւն, Ժողովուրդներու բարգաւաճում, եւայլն, եւայլն :

ԳՐԻԳՈՐ ՔԵՍԻՍԵԱՆ

էին Օրիլի օգակայանը, Յուլիս 1983-ին : «Զէի կրնար մամ դատ մը պաշտպանել : Օրիլի յարակուսումնաբերութեամբ ամէն էր, գահերը՝ Ֆրանսացիներ : Ահա քիչակապ արարք մըն էր ատիկա Ֆրանսայի դէմ ու եւ անարեւելիկները չեն պաշտպանել», եզրափակած է հայ իրաւաբանը :

Հալեպ ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

(*) «ՅԱՌԱՋ» - Լոյս տեսաւ Մարտին :

LIVRES REÇUS
LA COMPLAINTE
DU DERNIER KOLKHOZE
NINA ET JEAN KEHAYAN
Ed. Seuil, Paris 1995

ԱՊՐԻԼԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿԸ

Գ Ա Ղ Ո Ւ Թ Է Գ Ա Ղ Ո Ւ Թ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԵՐՈՒԹ

Լիբանանի մէջ, ողբկոչումը առաւելաբար քաղաքական բնոյթ ունեցած է։ Ապրիլ 24-ին, բազմազաղար հայութիւնն մը որու միացած են Լիբանանի պետական, քաղաքական եւ զինուորական անձնաւորութիւններ, հաւաքուած է Պուրճ Հա-մուտի քաղաքապետարանի դաշտը։ Ներկաներուն մէջ կը յիշուին փոխ - վարչապետը, ներքին նախարարը, նախկին վարչապետ՝ Ռ. Սոհլ, այլ նախարարներ, երեսփոխաններ եւայլն, եւայլն։ Հայ պաշտօնական անձնաւորութիւններու դասը կը ղլխաւորէին երեք յարանուանութեանց հոգեւոր առաջնորդները՝ Յովհ. Պետրոս ԺԲ. Կաթողիկոս - պատրիարքը, Արամ Արք. Քէշիշեան, վեր. Յովհ. Գարնան։ Լիբանանի եւ Հայաստանի փառքներուն ունկնդրութեան եւ մէկ վայրկեան լուծենէ ետք, Լիբանանի Միացեալ Մարմնի անունով բացման խօսքը արտասանած է տղթոր Միսաք Արդումանեան։ Հ. Յ. Գառնակցութեան անունով խօսքը առած է Յակոբ Բաղրատունի, ՌԱԿ-ի Արմէն Իւնէշլեան։ Փոխ - վարչապետ՝ Միշէլ Մօր վեր առած է գլխաւորաբար հայ ժողովուրդի պայքարի կամքը եւ աննախադէպ որակած է հայ ժողովուրդին դէմ դործուած ջարդը, քաղաքական հաւաքին եղրափակիչ խօսքը արտասանած է Արամ Արք.։ Ան ըսած է որ հայութիւնը աշտը կը կանգնի Հարաւի եւ Կորանի դատերուն կողքին, ապա, եղրակացութեան մէջ, ծանրացած է հայկական հողերու վերադարձին վրայ, այլապէս ըսած է Լիբանանահայոց առաջնորդը՝ Վառուդիւնի մինչեւ Խրիմեան, թող անիծեն մեզ»։ Հաւաքողթին իր աւարտին հասած է Կաթողիկէ Հայոց Կաթողիկոս պատրիարքին Պահպանիչով։

ԱՅՆՃԱՐ

Այնճարի մէջ, ողբկոչումը մասնաւոր բնոյթ առած է, որովհետեւ, այս առթիւ հիմը կը դրուէր նաեւ Մուսա Լեւոն նահատակներու յիշատակը յուերժացող լուսկոթողի մը։ Ապրիլ 23-ին, յետ պատարադի, Ս. Պողոս Եկեղեցւոյ կից դաշտին մէջ տեղի ունեցած է Մուսա Լեւոն հերոսամարտին ու անոր նահատակներուն լուսկոթողի հիմնարկէքը ձեռամբ առաջնորդ Արամ Արք.ի։ Ներկայ եղած են յոսուհ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ՝ Մանուէլ Եպիսկոպոս Պաթագեան, Աւետաբանական վեր. Մկրտիչ Գարակէօյեան եւ պատուելի Սարգիս Պալապանեան, նախարար՝ Ծ. Պարտումեան, երեսփոխան մէթր Սաշիկ Պապիկեան եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ։ Խօսքը առած է Մովսէս Այնթապեան։ Ապա, Արամ Արք. վեր առած է հերոսներուն յիշատակը ու եղրակացուցացած իր խօսքը, շեշտելով թէ այս յուշակոթողը պիտի ըլլայ նաեւ Սփիւղի եւ Հայաստանի հայութեան միութեան յուշարարը։ Հիմնարկէքի աւարողութեանէն ետք, բազմութիւնը ուղղուած է Հետուիկէ սրահը ուր տեղի ունեցած է քաղաքական կարեւոր հաւաքող մը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Գ. չրջանի պատասխանատու մարմինը։ Կազմակերպիչ մարմնի անունով խօսքը առած է Կարո Ուրֆալեան որ անդրադարձած է 1915-ի եղեռնին ու Այնթապանի շրջանի պարպումին։ Իրմէ ետք, խօսքը առած են, յաջորդաբար՝ Սաշիկ Պապիկեան, Մահմուտ Ապու Համտան եւ Նիւրսի Գաթթուլ։ Եղրափակիչ ելոյթը ունեցած է Կիրակոս Քիշիճեան։ Վերոյիշեալ ձեռնարկներէն զատ, Այնճարի մէջ տեղի ունեցած են նաեւ դեղարուեստական յայտարարներ, սկաւառական տողանցք եւ հսկում։

ԹՐԻԲՈՒԼԻ

Ապրիլ 23-ին, Հ. Յ. Գ. տեղւոյն Կարո Սաւունի կորեզին կազմակերպութեամբ, Աղլային Խրիմեան վարժարանին մէջ, հանդիսաւոր ողբկոչումը տեղի ունեցած է Ապրիլեան 80-ամեակին։ Բացման խօսքը արտասանած է Կարո Սուրբ որ առաւելաբար 1915-ի դէպքերու հակիրճ

ԳԱՆԱՏԱ

ՕԹԹԱՌԻԱ

Ութսունամեակի ողբկոչումները Գանատայի մէջ տեղի ունեցած են միացեալ կազմակերպութեամբ՝ աղլային երեք կուսակցութիւններու եւ յարանուանութեանց։ Ապրիլ 21-էն 24, Մոնրէալէն Օթթաուա կատարուած քայլարշաւին մասնակցած են շուրջ 100 հայ երիտասարդներ։ Ապրիլ 24-ի կէսօրին, Օթթաուայի մէջ Խորհրդարանին առջեւ համախմբուած են աւելի քան 3000 Հայեր, խօսք առած են երեք կուսակցութեանց անդամ՝ երեսփոխաններ, ինչպէս նաեւ կազմակերպիչ մարմնի ներկայացուցիչներ։ Հաւաքէն ետք ցուցարարները թափօր կազմելով ուղղուած են դէպի թրքական դեսպանատուն, եւ բողոքի ցոյց մը կատարած։ Նոյն իրիկունը Ծաթօ Լօրիէ պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է ողբկոչման պաշտօնական հանդիսութիւնը ներկայութեամբ երեսփոխաններու, դեսպաններու, դիւանադիտական եւ համայնքային ներկայացուցիչներու եւ 350 աղլայիներու։ Խօսքը առած են Գանատայի Խորհրդարանին գլխաւոր կուսակցութեանց ներկայացուցիչներ, երեսփոխան Ս. Ասատուրեան, Հայաստանի դործավար Գ. Նանազուլեան եւ ուրիշներ։

ՄՈՆՐԵԱԼ

Մոնրէալի մէջ, ողբկոչման պաշտօնական հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Ապրիլ 22-ի իրիկունը, «Գրոտ Ծամփաներ» սրահին մէջ, ուր փութացած են շուրջ 850 Հայեր։ Երեկոյթին մասնակցած են յաջորդաբար խօսքը առած են Մոնրէալի քաղաքապետը, Քէպլէք նահանգի բարձրատիման պատասխանատունը, Հայաստանի նախկին Արտաքին նախարար Բ. Յովհաննէսեան։ Գործադրուած է դեղարուեստական ճոխ յայտադիր մը։

Արարողութեանց շարքը շարունակուած է Կիրակի, Ապրիլ 23-ի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ կատարուած պատարադով, հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Պատարադը մատուցանած է Գանատայի թեմի առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեան։ Կէսօրէն ետք ալ, Մէն - Ժողէֆ տաճարին մէջ կատարուած է պատարադ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, որոնց ներկայ եղած են հայ թէ օտար շուրջ 3-000 հաւատացեալներ։ Մոնրէալի հայ կաթողիկէ Միութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած եկեղեցական այս արարողութեան պատարադած են Գեորգ Վրդ. Զապարեան եւ Պողոս Վրդ. Գաղանճեան։ Գարդած են Անտէր Եպիսկ. Զիմիքէլ (Փրանսերէն) եւ պատուելի Մհեր Սաշիկեան (Հայերէն)։

ԹՐՈՐՈՒԹ

Իսկ Թորոնթոյի մէջ ողբկոչման առաջին ձեռնարկը տեղի ունեցած է Ապրիլ 19-ին, Ս. Երրորդութիւն Հայաստանեայց

պատմականը ըրած է։ Յետոյ տեղի ունեցած է տեսերիզի ցուցադրութիւն մը։

ԶԱՂԷ

Նոյն օրը, ողբկոչումի հանդիսութիւն մըն ալ տեղի ունեցած է Զահէ, նախաձեռնութեամբ 3 կուսակցութիւններուն։

ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Ըստ աւանդութեան, Անթիլիասի Մայր տաճարին մէջ, պատարադ կատարուած է ձեռամբ Արամ Արք. Քէշիշեանի։ Յաւարտ պատարադի բազմութիւնը ուղղուած է Նահատակաց յուշակոթող մատուռը, ուր տեղի ունեցած է հոգեհանգստեան պաշտօն որու նախադասած է կաթողիկոսական տեղապահ՝ Արտաւազդ Արք. Թրթոսեան։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍՍՈՅԻ ՕԹԵՐԱՆԵՐՈՒ ԲԵՄԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Հանրաժանութի է որ Հայերուն մէջ երգը աւանդութ մըն է. հետեւաբար, ամէն մարդի մէջ տաղանդաւոր հայ երգիչներու գոյութիւնը զարմանալի է։ Ներկայ ժամանակաշրջանը, Ֆրանսայի մէջ, լաւագոյն աղացոյցն է օփերային համար։ Արդէն, Մարտ ամսուան կէսին, Փարիզի Պասթիլ օփերան Վերտի «Պալլօ ին մասքէրա» դործը բեմադրեց որուն գլխաւոր արական դերը հայաստանցի նշանաւոր թենոր Գեղամ Գրիգորեանին յանձնուած էր։ Մեծ խանդավառութեամբ, Փարիզ յայտնաբերեց այս ուշագրաւ դերասանը, որ գոնէ իտալական երգացանկի վրայ ալ մը աշխարհի լաւագոյններէն է։ Նշենք որ այդ նոյն դործին համար Լոնտոնի Գոլդենթ Կարտըն օփերան զինք փութով կանչեց, հիւանդ Փաւարթթին փոխարինելու համար։ Նոյն Մարտ ամսուան ընթացքին, Փարիզէն զատ Ֆրանսայի ամէնէն համբաւաւոր բեմը, Սթրազպուրգի Օփերա տիւ Ռէնը Վերտի Ռիկիթթին կը ներկայացնէր. գլխաւոր դերը կրկին հայ երգիչ մը կը մեկնարանէր. Ֆրանսահայ փայլուն պատիժն Ռենէ Մասիս Տէյրմէնճեան, Միւսոն ուսած ու արդէն քաջ ծանօթ իր անթիւ յաջորդութիւններուն համար, մանաւանդ Վերտի դործերուն մէջ։

Այս երկու հրաշալի ներկայացումները դնահատելէ յետոյ, մարդ կը մտածէ. «Ինչ լաւ կ'ըլլար որ այս երկու մեծ վերտեան երգիչները քով քովի խաղային...»։ Ֆրանսայի երրորդ բեմ մը, Մոնիլլիէի օփերան, այդ իղձը իրագործեց ու նոյնիսկ գերակատարեց... Փաստորէն, Կիրակի, Ապրիլ 30-ին, տեղի ունեցաւ Մոնիլլիէի ծրագրած շորո ներկայացումներուն առաջինը, ուր նոյն ծրագրին մէջ մէկը միւսին կը յաջորդէր Մաքեաների Գաւալերիս Ռուսթիքանան եւ Լէօնաւալլոյի Փալլաշին. երկու կարճ դործեր որոնք կը պատկանին իտալական յետ-վերտեան վերիսմո կոչուած հոսանքին։ Երկուքին թենորի դերերը Գ. Գրիգորեանին յանձնուած էին. դժուար դործ մը, մանաւանդ որ ընդհիլում չըլժանէր համար... Լէօնաւալլոյի հոպիտին դիմաց՝ պառլիթոնը Ռենէ Մասիսէն էր ու Մաքեաների գլխաւոր իգական դերով առաջին անգամ կը լսէի հիւանդ Մարիա Ապաճեանը, Հայաստան ծնած ու դաստիարակուած սոփրանոն, որ հիմա Գերմանիա հաստատուած է։ Այնպէս որ, երեք գլխաւոր դերերու մէջ երեք Հայեր կային, մէկը միւսէն դերազանց։ Աւելցնենք, որ բեմադրութիւնն ալ գլուխ դործոց էր, նշանաւոր հանդուցեալ թենոր Մարիօ տէլ Մոնաքոյի տաղանդաւոր ձիւնաբալլօ որդիին շնորհիւ։ Անվերջ ծափահարութիւններով հանրութիւնը իր դընհաստանքը արտայայտեց այս բացառիկ ներկայացման։

Երբ բոլորս դիմացի ճաշարանը հաւաքուեցանք, թատրոնին տնօրէնը քիչ մնաց հայերէն պիտի սորվէր... Երանի՛ նման հողի վրայ զարգանային «հայկական մաֆիաներ»։

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒԹԱՅԵԱՆ

ԹԷԲԵԱՆ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՒ ԳԱՆԱՏԱՅԻ 21-Ի ՊԱՏԳԱՄԱՌԱԿԱՆԸ ՊԵՏԻ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ ՄԷՋ

Թէքեան Մշակութային Միութեան 21-րդ Պատգամաւորական Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Գանատայի Թորոնթօ քաղաքին մէջ, հիւրընկալութեամբ Միութեան տեղւոյն մասնաճիւղին։

Թ. Մ. Միութեան դործունէութեան դաշտը տարուէ տարի կ'ընդարձակուի եւ իր պատասխանատուութիւնները կ'աւելնան, ի մասնաւորի մեր հայրենիքին անկախացումէն ստղին, ուր ստեղծուած է Հայաստանի Թէքեան Մշակութային Միութիւնը, իր շուրջ հաւաքելով հայրենի մշակութային եւ արուեստի աշխարհին ծանօթ դէմքեր եւ դործիչներ։ Հետեւաբար Միութեան Տարեկան Պատգամաւորական Ժողովները կոչուած են քըննարկելու աղաչէն դործունէութեան նոր ծրագիրներ, իսկ անդամակցութիւնը յանձնառու ըլլալու՝ անոնց յաջող դործադրութեան։

Պատգամաւորականը կը սկսի Ուրբաթ, Մայիս 19-ին ընկերական հաւաքողութով, որուն ընթացքին ժամանած պատգամաւորները առիթը պիտի ունենան դիտելու Հայաստանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած Վահան Թէքեանի մահուան յանձնարարութիւններու եւ Վահան Թէքեանի անունը կրող հրապարակի բացման արարողութեան տեսերիզը։

Ժողովին բացումը պիտի կատարուի Ծարաթ, Մայիս 20-ին տեղւոյն Հ. Բ. Լ. Միութեան Կեդրոնին մէջ, Սքարպօրօ։ Իսկ Ժողովի աւարտին կազմակերպուած է եղրափակիչ ճաշ - խորհրդանշ մը Հ. Բ. Լ. Միութեան «Պապայեան» հանդիսատարահին մէջ, հովանաւորուած թեմաք Կեդրոնական վարչութեան, որուն ընթացքին պիտի բանախօսէ վարչութեան ատենապետ տղթոր Գեորգ Քէշիշեան։ Հանդիսավարն է Հրաչ Պօյաճեան։ Այդ առթիւ պիտի յայտարարուի Թէքեան Մշակութային Միութեան «Պալեան» մամուլի տարեկան մրցանակակիրը եւ շնորհով «Տիգրան Սմաթեան» բաժակը՝ Միութեան տարեշրջանի ամենագործունեայ մասնաճիւղին։

Յաջորդ օրը, Կիրակի, Մայիս 21-ին Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ յետ - պատարադի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, Միութեան յաւատարմութեամբ անդամներուն հոգիներուն համար։

Վստահ ենք որ 21-րդ տարեկան Պատգամաւորականը պիտի ծառայէ նոր խրթան մը հանդիսանալու համարիւր Մշակութային Միութեան, որ 1947-էն ի վեր իր նուիրական մասնակցութիւնը բերած է համազգային մշակութային եւ կրթական կեանքին։

յութեամբ։ Կատարուած են մէջ ընդ մէջ արտասանութիւններ, ողբերներ, երաժշտութիւն։ Ապրիլ 23-ի առաւօտեան Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած եկեղեցական խորհուրդին մասնակցած են բազմաթիւ հոգեւորականներ եւ հարկւրաւոր հաւատացեալներ։ Պատարադած է Ծահէ Վրդ. Փանոսեան, քարոզած է պատուելի Մարմադեան։ Ապա դետեղուած են ծաղիկպսակներ՝ Հ. Բ. Լ. Մ. Մ. շրջափակին մէջ գտնուող եղեռնի յուշարձանին եւ կատարուած է 10 քմ հոց խաղաղ քայլարշաւ մը։ Նոյն օրը հոգեհանգստեան արարողութիւն մըն ալ տեղի ունեցած է Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ։ Իսկ Ապրիլ 24-ին, Թորոնթոյի Հայերը նախընտրած էին մեկնել Օթթաուա, հոն մասնակցելու միացեալ հանդիսութիւններուն։

Ապրիլ 22-ին, Մոնրէալի հիւսիսային հայաշատ չրջանի Մարուլէն - Ուիլսոն գրոսայգիին մէջ տեղի ունեցած է ցեղասպանութեան նահատակներու յուշարձանի հիմնարկէքի արարողութիւնը։

Միացեալ քաղաքական հաւաքը տեղի ունեցած է Ծարաթ, Ապրիլ 22-ի իրիկունը Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, գանատացի եւ հայ բազմաթիւ անձնաւորութիւններու եւ հազարէ աւելի աղլայիներու ներկա-

Ի ԵԻՇԱՏԱԿ

Ֆրանսիայի և Ժամբ Տեղի Երկրային 500 Ֆր. կը նուիրեն «Հարաշ»-ի բարգաւաճման Արամ Մուրադեանի թարմ յիշատակին :

ՀԵՌԱՏԵՍԻԿ

FRANCE 2

Կիրակի, Մայիս 14, Ժամբ 9-30:
Հայկական ամենէն զեղեցիկ վանքերը՝
Հաղբատ :

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB
UGAB — PARIS :

CONCERT

un CONCERT POUR L'ARMENIE
est organisé

le Dimanche 14 Mai à 17 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

— Participation : 70 F. —

AU PROGRAMME :

Musique classique, romantique,
arménienne et traditionnelle.

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Section Beaumont : « N a i r i »
organise UN VOYAGE EN ITALIE

« L'ASCENSION A VENISE »

Prix du voyage : 1350 F.

Programme du voyage du 24 au 27 Mai

1er jour 24 Mai : **MARSEILLE - VENISE**
Départ de Marseille à 6h en direction
de Nice, puis continuation en direction
de Gênes. Arrêt sur l'autoroute pour le
repas, non pris en charge. Après-midi
continuation vers Vérone puis Mestre,
arrivée en fin de soirée Lido de Gésolo.
Installation à l'Hôtel Niagara. Dîner.

2ème jour : **L'ILE DE BURANO**
Petit-déjeuner — Départ le matin et
visite sur l'île St Lazare — Musée et
Monastère arméniens — Déjeuner —
Après-midi départ en bateau Vaporetto
pour l'île Burano, l'île des Dentellaires
— Retour en fin de soirée à l'hôtel —
Dîner.

3ème jour : **VENISE**
Petit-déjeuner — Départ le matin en
bateau Vaporetto au centre de Venise
place St Marc La Basilique, le palais
des Doges avec guide inclus — Déjeuner
— Après-midi départ pour la Place de
Rome — Visite à pied par le Pont de
Rialto — Quartier libre — Retour en
fin de soirée à l'hôtel — Dîner.

4ème jour : **MILANO - MARSEILLE**
Petit-déjeuner — Départ le matin en
direction de Milan. Visite à pied de la
Cathédrale de Milan — Déjeuner, puis
départ en direction de Marseille —
Arrivée tard dans la soirée du samedi.

Ce prix comprend : Le voyage aller -
retour en car luxueux (bar, W-C, TV,
vidéo et frigo) — Hôtel **** au bord de
la plage, piscine, salle de gym, sauna, etc.
— Les excursions, les entrées dans les
sites, les transports en Vaporetto. — Les
petit-déjeuners et les repas du soir. —
Assurance du transport.

Ce prix ne comprend pas : Les déjeuners
du midi — Les gondoles — Les boissons.
Les conditions : 500 à verser pour toute
réservation (cash) — Le reste 850 F. une
semaine avant le départ en chèque ou le
jour même en liquide.

Point de départ : L'arrêt du car devant la
Banque Populaire au centre de Beaumont
Marseille 12e.

Pour tous renseignements et réservations
vous pouvez contacter Mme Chouchik Men-
kichian : 149 ave du 24 Avril 1915
Tél. : 91. 93. 30. 08.

Les places sont limitées.

UGAB — PARIS :

diner - café théâtre

Le Comité de Paris — Ile-de-France
de l'UGAB organise
un Diner - CAFE THEATRE

le Samedi 20 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

Renseignements et réservations au :
45 20 03 18 ou au 42 27 12 26.

RENTREE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat
Enseignement bilingue
arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé
pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien
en LV1 et en spécialité
(coefficient 7 ou 8)

Inscription à compter du 9 mai
sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille

tél : 91 93 75 25

LA CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE

COLONIE DE BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de
France vous informe que sa Colonie
de Bellefontaine ouvre ses portes :

1ère SESSION
du 5 au 29 JUILLET

2ème SESSION
du 30 JUILLET au 23 AOUT

Nous invitons tous les colons à s'ins-
crire auprès des personnes suivantes :

- Arnouville :
Mme Yeranossian - Tél: 39 85 79 85
- Asnières :
Mme Danoux - Tél: 42 42 85 87
- Bagneux :
Mme Pekmezian - Tél: 46 63 10 48
- Chaville :
Mme Derkaloustian - Tél: 47 50 64 37
- Issy-les-Moulineaux :
Mme Papazian - Tél: 46 42 90 68
- Sevran :
Mme Papazian - Tél: 43 32 47 20
- Paris : Se rendre à la MCA :
17, rue Bleue, Paris 9e, le Samedi
13 Mai à partir de 15 heures 30.
- Alfortville : Inscription à la MCA
9, rue de Madrid, le Samedi 20
Mai. Tél: 43 76 55 89.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Կապույտ կաշիի Սէն - Ժերմի Զ. Շանի
ժամանակը Մայրերու Օրուան առթիւ
կը կազմակերպէ օթոգարույլ պտոյտ մը
Շաբաթ առաւօտ, Մայիս 20-ին, զէպի
«Պէնտոյր»-ի կղզին : Ժամադրութեան է
Սէն - Ժերմի «Տիրան Թէքէն» հրա-
պարակը, առաւօտեան Ժամբ 9-30-ին :
Փափաքողները կրնան հեռաձայնել .
91 - 06 - 29 - 65
91 - 70 - 12 - 49

PROCES CIVIL CONTRE BERNARD LEWIS

LE 17 MAI 1995

Le Forum des associations arméniennes de France
appelle la communauté arménienne

A MANIFESTER

le Mercredi 17 Mai

devant le PALAIS DE JUSTICE

de 16 heures jusqu'à la levée de l'audience

- POUR LA CONDAMNATION DU NEGATIONNISTE BERNARD LEWIS;
- POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE DES ARMÉNIENS
PAR UNE JURIDICTION FRANÇAISE;
- POUR QUE JUSTICE SOIT ENFIN RENDUE AUX ARMÉNIENS.

CE PROCES EST UNE ETAPE HISTORIQUE POUR LA RECONNAISSANCE
DES DROITS DU PEUPLE ARMÉNIEN

RASSEMBLEMENT PLACE SAINT-MICHEL
Métro Saint-Michel

Des autocars sont mis gratuitement à disposition :

- Arnouville : Stade Léo Lagrange, gare — Départ 15h;
- Alfortville : Place Acharak (ex-Carnot)- 15h — Mairie- 15h15;
- Clamart : Marché 15h — Epicerie «Eniz», 14 rue des Monts-15h15;
- Issy-les-Moulineaux : Eglise apostolique, 6 ave Bourgain- 15h30.

Retour assuré à 20 heures.

FRANCE - CULTURE

Երկուշաբթի, Մայիս 15, Ժամբ 12-45-էն
13-30, փառաւորական յայտագիրը նուիր-
ուած է վերջերս լոյս տեսած գիրքերու
Հայերու վերաբերեալ :

EXPOSITION

Levon DER BEDROSSIAN

« ARCHEOLOGIE
INTERIEURE »

monotypes, collages, techniques mixtes

du 10 au 27 Mai

GALERIE LES CENT

8, rue de Jouy, Paris 4^e

du mardi au samedi 14h - 18h30

ou sur rendez-vous tél.: 42. 77. 30. 00

SABERATOURLS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURLS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURLS
SEVAN VOYAGES

PARIS-EREVAN-PARIS

VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS-EREVAN

VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS
ET RÉSERVATIONS
SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURLS

31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES

48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN

37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC

ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ԳՐԱԿԱՆ . ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԻ

ԵՂԵՌՆԻ 80-ԱՄԵԱԿ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրում
Նահատակ Գրողներու

Կը ժամանակցին՝

Մարի Պառույթեան, Սիլվա Հապէշ-
եան - Արաքս եւ Արտաշէս Ոսկանեան

Հեղինակները եւ գործերը
կը ներկայացնէ՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ
ՍԻԱՄԱՆԹՕ

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵԻԱԿ

ԹԼԿԱՏԻՆՅԻ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱԳ

և

ԵՐՈՒԽԱՆ

Երկուշաբթի, Մայիս 15, Երեկոցան
Ժամբ 20-30-ին, Սուրբ Յովհաննէս -
Մկրտիչ Մայր Եկեղեցիի Նուրան
Ֆրէնկեան սրահին մէջ

15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e

Զեւարկը կը սկսի որոշեալ ժաման

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

UGAB - Suisse

Rencontre sportive

l'UGAB - Suisse organise,
en collaboration avec l'U.A.S.-Suisse
une RENCONTRE SPORTIVE
(Basket et Volley)

les Samedi 20 et Dimanche 21 Mai
au Pavillon des Sports de Champel,
à Genève

avec la participation des équipes
masculines et féminines
de Valence et Lyon,
emmenées par Antranik Kechichian.

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

Imprimé sur les Presses

du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

Գ Ի Ը Կ Ը Ն

Կ Ա Յ Ծ Ե Ր

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ԱԶԳԸՆՏԻՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ

ԿԱՌՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ
ԿԱՌՈՂԻԿՈՍ - ՊԱՏՐԻԱՐԿ

ՅՈՎՀ.-ՊԵՏՐՈՍ ԺԸ.

ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ Ծ. ՎՐԴ. ԳԵՐՁԱԿԱՆ
ԵԿԻՍԿՈՍ ԶԵՆՆԱԴՐՈՒՄ

Ապրիլի ան օրերուն եւ ներկայ պայմաններուն մէջ, կարելի չէր աւելի յարմար գիրք մը հայ ընթերցող հասարակութեան հրամցնել քան Պր. Լիպարիտ Ապարեանի «Հայ Որբերը Մեծ Եղեռնին», Լոս - Անճըլըս, 1995 հատորը: Խմբագրական աշխատանքը կատարած է Ստեփան Ալաջաճեան եւ տպուած է «Ապրիլ» տպարանի կողմէ: Հեղինակը իր գիրքը կը ձօնէ Մեծ Եղեռնի 80-ամեակին եւ Վահագն Դաւթեան կարճ բայց պատշաճ յատկանշանքով մը դասն կը բանայ:

«...Վերջապէս աշխատանք է կատարուած հնարաւոր բոլոր տեղերէն փշուր - փշուր հաւաքելու հայ որբերի վերապրումին ու յառնումին վերաբերող ամէն փաստ, ի յայտ բերելու եւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելու անուններն այն բոլոր հայրենի («հայրենի» բառը անշուշտ կ'ընդգրկէ Հայաստանէն դուրս եւս ապրած Հայերը - Վ. Օ.) եւ օտար բարեբաւերներ, ովքեր այդ դժին, մահաշունչ տարիներին ձեռք են մեկնել հայ որբերին ու փրկել նրանց ստոյգ մահից, արժանի հատուցել այն բոլոր հայրենի եւ օտար բարեգործական կազմակերպութիւններին, որոնք արել են ամէն ինչ, իրականութիւնը դարձնելու յարութեան դարմանալի հրաշքը»:

Արդարեւ, 240 էջոց այս պատկերասրահը քանի մը մակարդակի հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէ: Ամէնէն առաջ անշուշտ հսկայ բաց մը կը դոցէ Եղեռնի մեր փաստագրական գրականութեան մէջ, առաջին համադրում մը ըլլալով որբերու սրտամտիկ պատմութեան մասին գրուած ու անգիր տեղեկութեանց, աղբիւրներու զբերթէ սպառնիչ օգտագործումով: «Գրեթէ» բառը կը դործածեմ որովհետեւ շատ յստակ չէ թէ սփռուեան քանի մը կարեւոր կեդրոններու, օրինակ Պոլսոյ ու Երուսաղէմի Պատրիարքարաններու, Փարիզի ու Վենետիկի մատենադարաններու, Անթիքի Կաթողիկոսարանի մատենադարաններու արխիւային նիւթերը տեղւոյն վրայ օգտագործուած են: Ինչպէս Վ. Դաւթեան կ'ըսէ իր խօսքին մէջ «Թէեւ (հեղինակը - Վ. Օ.) մասնագէտ պատմաբան չէ, բայց իր ձեռնարկած գործին նուիրուած է այնպիսի անմասնորոգ սիրով ու եռանդով, որոնք կարող են մասնագիտական փոխհատուցումներ լինել»: Կը բաժնեմ այս դնահատականը, թէ՛ հաղորդակիւն եւ թէ՛ ալ, մեծ չափով, զորհրդին մասնագիտական որակին նկատմամբ: Այս է երկրորդ մակարդակը - թէ կան Հայեր, մտքի ու սրտի մարդիկ, որոնք կենք կը վառեն ու տէր կը կանգնին մեր անցեալին: Քիչ է անոնց թիւը, գլխաւորաբար ակադեմական շրջանակներու մէջ սահմանուած: Այս «տէր կանգնելը» գրաւոր ու անգիր մեր հաւաքական յիշողութեան արժանիք մըն է որուն պակասը շատ զգալի է հայ կեանքի ալ կալուածներուն մէջ եւս, Սփիւռքի պարագային յատկապէս: Տէր կանգնել ոչ միայն մշակութային հարստութեան ալ առօրեայ կեանքին մեր ժողովուրդին, ամէն կողմ ցրուած ու վերածուած պղծիկ պղծիկ բերդերու որոնք տեւական պայծառ պիտի մզեն օր մը եւս զիմանալու: Ժամանակին կը հաւատայինք թէ անկախ Հայաստան մը պիտի դիւրացնէր մեր ճիգերը: Այսօր, Հայաստանը անկախ է սակայն մեր շարքաւորին, ինքը պէտք ունի մեր օգնութեան: Տէր կանգնել անցեալի կապին ու ստանձնել ներկայի պատասխանատուութիւնը՝ մասամբ կ'ընեն արդէն մեր կուսակցութիւնները, կազմակերպութիւններն ու հայ եկեղեցական բոլոր յարանուանութիւնները սակայն Պր. Աղաւեստի եւ Պր. Զոն Վարդանի նման մարդոց ալ պէտք ունի մեր ազգը: Յաճախ սրբաւորուած գնահատանքը շատ աւելի արժէք ունի քան միայն քննական մտքի դատումն անցած արժեւորումը: Պր. Աղաւեստի բոլորին շնորհակալութեան արժանի աշխատանք տարած է, մանաւանդ որ կը գուզագրի Եղեռնի 80-ամեայ ողբ-կոչումին:

Այս նոյն գնահատութեան տուրքին արժանի են մանաւանդ բանասիրական ու ակադեմական բացառիկ շնորհներով օժտուած պատմաբան տղայ Վահագն Դաւթեանն ու իր անխնայ ջանքով ոտքի հանուած աշխատանքը: Ձեռք գրեթէ Լոս - Անճըլըսէ քանի հոգի կը ստանայ Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթը, բայց թիւը մեծ ըլլալու չէ: Իր Մարտ 30-ի եւ Մարտ 31-ի թիւերուն մէջ, «Յառաջ» ընդարձակ թղթակցութիւն մը ունի «Գերմանական Նամականի» անուան տակ ուր կը նկարագրուի Միւլհայմ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութիւն մը (թղթակցը «գիտաժողով» մը կը նմանցնէ) «Մոխիրներէն Բարձրացող Փիւնիկը, Հայաստան»՝ Յեղասպանութենէն 80 տարի ետք» կարգախօսին տակ: Թէմա՝ դրոշմաւոր են բազմաթիւ ակադեմիկոս պատմաբաններ, հայ, գերմանացի, թուրք ու քիւրտ հանրութեան մը ներկայութեամբ ու մասնակցութեամբ: Կ'արժէ այդ յոգնածին քաղաքի մը մէջ տեղեկութիւններ եւ «Ասպարէզ»ի հանրութեան ներկայացուցիչներ:

Առաջինը այն է թէ նշաններ կան որ թրքական ցարդ անդիմով ու միաձուլ մերժումը ցեղասպանութեան վերաբերողութեան կ'ենթարկուի թուրքերուն կողմէ: Թանէր Աքչամի ծանօթ գրքին հրատարակութիւնը վերջերս Պոլսոյ մէջ, փրոֆէսոր Վ. Տատրեանին ջանքերով իրաւաբանական վերլուծումին նուիրուած մենագրութիւնը, որ արդէն Միացեալ - Նահանգներու ԵՏԽ Համալսարանի իրաւաբանական կաճառի կողմէ հրատարակուած է քանի մը տարի առաջ՝ անցեալ ամսու Պոլսոյ «Պէլիկ» հրատարակչատան կողմէ թրքերէնի թարգմանուած է ու արդէն հրատարակուած: Յօդուածագիրը կ'աւելցնէ թէ՛

«Որքան կ'իմանանք, այս հրատարակչութիւնը, խորանալով Տատրեանի հրատարակած միւս բոլոր գործերուն մէջ, նպատակ ունի հայ ակադեմականին հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած բոլոր գործերը ամբողջականորէն թարգմանել տալով Պոլսոյ մէջ ու թրքերէն լեզուով հրատարակել, եթէ պայմանները թույլատու ըլլան»:

Շարունակելով իր երկար թղթակցութիւնը, «Յառաջ»ի յօդուածագիրը կը յայտնէ թէ փրոֆէսոր Վ. Տատրեանի վերջին 500 էջէ բաղկացած գործը, որ հայկական ցեղասպանութեան ընդհանուր պատմութեան կը վերաբերի, ի մօտոյ լոյս կը տեսնէ միաժամանակ թէ՛ Անգլիայ, Օքսֆորդի համալսարանի տարախոյն եւ թէ Միացեալ - Նահանգներ: Այս հատորը յատուկ քննութեան կ'ենթարկէ գերմանական մեղսակցութիւնը ու շատ ցնցիչ փաստեր երեւան կը բերէ զորս ժխտելը դժուար պիտի ըլլայ գերման պետութեան կողմէ:

Գիտաժողովի ընթացքին տեղի կ'ունենան կարծիքներու փոխանակութիւն գիտնականներու եւ հանրութեան միջեւ որոնց մէջ մէկու մէջ թուրք մեքենագէտ մը կ'ըսէ հետեւեալը. - «Ես թուրք մըն եմ, որ կ'ընդունի հայկական ցեղասպանութեան պատմական իրողութիւնը: Փրոֆէսոր Տատրեանի միջազգային իրաւաբանական տարադր ըստոյզ նպատակ մըն է այս ուղղութեամբ, ինչպէս եւ Թանէր Աքչամի բրած պրպարումները: Թուրք կառավարութիւնը պէտք է լրջօրէն մօտենայ այս հարցին եւ այլեւս հրաժարի ինքնախաբէական այս քայլերէն»:

Եւ վերջապէս, Թանէր Աքչամ ներկայիս Համպտրիկ քաղաքի գերմանական հետազոտական հիմնարկի մը մէջ կ'աշխատի հայկական ցեղասպանութեան նրբորում լայնածաւալ գործի մը վրայ, փրոֆէսոր Տատրեանի ամբողջական աշխատութեամբ: «Այս գիրքը պիտի հրատարակուի թէ՛ գերմաներէն լեզուով Համպտրիկի մէջ եւ թէ թրքերէն լեզուով Պոլսոյ մէջ» կը գրէ յօդուածագիրը:

Նոր ու յուսադրիչ իրադարձութիւններ են ասոնք, որոնք հաւանաբար ուղղակի կամ անուղղակի կապ մը ունին Հայկական Պետականութեան մը գոյութեան հետ:

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին, գոհունակութիւնը ունեցաւ ողջունելու իր նորընտիր հովուապետը, յանձին Տանն Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Հայրապետ Ն. Ս. Օծուծին Տ. Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին, որ եկաւ վար առնելու Սեդոյ քաղաքի Միաձնայէ մեր Մայր Եկեղեցւոյ Հայրապետական ընդհանրատակ հոգեւոյս վազգէն Ա. Հայրապետին, որ մօտ քառասուն երկար եւ ծանր տարիներ իրեն յատուկ աստուածային իմաստութեամբ եւ շնորհով թէկուզ դժուարին պայմաններու մէջ, եւ սակայն օրինակելի համբերատարութեամբ առաջնորդեց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծանր բեռը միշտ սիրով եւ միութեան նախանձանդութեամբ:

Այն, այսօր հանդիսացաւ նոր ժամանակներու իրրեւ շնորհար Հայրապետը, մեր Մայր Եկեղեցւոյ հոգեւոր կեդրոն Սուրբ Էջմիածնի վերածննդեան ուսովիրան:

Խոնկ ու աղօթք իր անմեղ յիշատակին: Նորընտիր Ամենայն Հայոց Հայրապետը ահա այս հոգեւոր մեր օրերուն, իրեն յատուկ զոհողութեան եւ ծառայութեան իրրեւ խորհրդանիշ կուզայ հայրենական մշտանորդ ներշնչումներով առաջնորդելու իր հօրը, իրրեւ հովուապետ Աղաւթին Եկեղեցւոյ:

Հայաստանեայց Եկեղեցին ինչպէս երէկ, այսօր եւս է եւ պիտի շարունակէ մնալ իր իսկ երկրին եկեղեցին «այնքան անջատ միաներէն» որ գիտէ աղօթքի ներանձնական պահերով եւ շարականի գետին միմեկմեկով ողջունել «յուշիկ փախչող զիջներու ծիրանի լոյսը դուրսը»...:

Մեծ իմաստներով լեցուն Գարեգին Ա. ի գահակալութիւնը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի վերանորոգեալ Աթոռին վրայ, յոյսի նոր հեռանկարներ կը բանայ ո'չ միայն ներքին գուռ հոգեւորական մարդէն ներս, ինչպէս նաեւ հայութեան ծոցին մէջ միասնականութեան ամբապնդումով, այլ նաեւ գուզահեռաբար եկեղեցական ըզրկեղբորներու, համաշխարհային եկեղեցիներու խորհուրդին հետ, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նոր կապերուն զօրացման տեսակէտով, միեւնոյն ատեն իր աւելի քան քառասունհինգ տարիներու աղգային - եկեղեցական եւ միջազգային անժըխտելի ծառայութիւններու բեռնաւոր անթաղապստելի ընթացիկը Ս. Էջմիածնին, որ իրրեւ առինքնով ուժ, ալիքային Ս. Նովոգրոյ շնորհներով օժտւել, պիտի հարստացնէ իր աշխարհացրիւ հօր եկեղեցւոյ ներքին անսպառ հարստութիւններով:

Հայրապետը համակ ընթերցող Աստուծոյ կենդանի խօսքին եւ Հայոց պատմութեան, շատ կանուխ զգացած է իր մէջ բնածին տաղանդը արթնամտութեամբ յարափոփոխ ժամանակները զիմաւորել, անոնց նշանները վերծանելով:

Իր գեղագիտական բարձր ըմբռնումով, որ հունաւորութեամբ է եւրոպական ճաշակով, շնորհիւ իր չփոքնուած մեծ ուսումներու հոգեւոր, գրական կեդրոններու, իր անխառն գոհունակութիւններէն մին ան կը ստանար գրադարաններ եւ գրատուններ այցելելով: Միեւնոյն ատեն շնորհիւ դարձեալ իր չփոքնուած, ան մեծապէս նպաստեց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծանօթացման եւ ուրեմն ճառագայթման, երբեմն նոյնիսկ ծածկելով իր սոսկական հանգամանքը, իր համեստութիւնը որքան կը վերաւորուէր եթէ այս «մտաւորական» այցելութեանց ընթացքին իր հանգամանքը օգտագործելու առիթ տեսնուէր, եւ վերջին հաշուով համայն հայութեան անասհման ծառայութիւն մատուցանելով:

Ինչ է որ իրեն յատուկ խանդավառութեամբ հոգեւոր կրթութեան մոնաղը հանդիսացաւ մանուկ հոգիներուն, անոնց մէջ վառելով ծառայութեան եւ նուիրումի կոչումը, առաջնորդելով զիրենք կեանքի քառուղիներով:

Եւ տալաւ զպրոցական գրասեղաններէն մինչեւ եկեղեցւոյ բեմը, մշակութային հանդիսութիւններէն մինչեւ հայ մամուլը եւ հայ տիպը բանիւ եւ արդեամբ իր մշտական հոգածութեան աւարկայ դառնալ:

Միջազգային Եկեղեցական համադրութեան իր գործին մասնակցութեամբ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ լայնախոհուն

Կաթողիկէ Հայոց Կաթողիկոս - Պատրիարք Յովհաննէս - Պետրոս ԺԸ. Գաւառեան, ընկերակցութեամբ՝ Յրանայր Էկզարք Գրիգոր Եպիսկոպոս Կաթողիկոս, Լիբանանի Զմամառու վանքի մեծաւոր եւ պատրիարքական փոխանորդ Գէորգ Ծ. Վրդ. Խաղոմէանի, Մոնթալի ժողովրդապետ Գէորգ Վրդ. Զապալանի, Պոսթընի ժողովրդապետ Ռաֆայէլ Վրդ. Անտոնեանի, Աւստրալիոյ ժողովրդապետ Անտոն Վրդ. Թիւթիւնեանի, Ապրիլ 27-ին ժամանած է Լոս - Անճըլըս:

Ապրիլ 28-ի իրիկունը, լիբանանեան հիւպատոսարանին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, ի պատիւ Կաթողիկոս - պատրիարքին եւ իր շքախումբին:

Շաբաթ, Ապրիլ 29-ի կէսօրէ ետք, Կրէյնտէյի Ս. Ընտանիք կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի ունեցած է վենետիկ Միթիարեան Միաբանութեան նախկին արքայապետ եւ ներկայիս Նիւ - Եորքի ժողովրդապետ Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Դերձակեանի Եպիսկոպոս ձեռնադրութիւնը: Ծանօթ է, որ Միացեալ - Նահանգներու եւ Գաւառայի հայ կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ Ներսէս Եպիսկոպոս Աթեանի տարիքի բերումով հրաժարումէն ետք, Հ. Յովհաննէս Ծ. Վրդ. նշանակուած էր իրրեւ անոր յաջորդը: Պատարագը մատուցած եւ ձեռնադրութիւնը կատարած է Կաթողիկոս - Պատրիարքը՝ Ներկայ եղած եւ կարգինալ Մահմէտ, ՄԱԿ-ի մօտ պապական դէպ Ռեմաթո Արք. Մարթին, Առաքելական Եկեղեցւոյ զոյգ առաջնորդներ՝ Վաչէ եւ Տաթեւ Արքեպիսկոպոսներ, Հայաստանի հիւպատոսը եւ հոծ բազմութիւն մը:

Իրիկունը, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ «Գրիգորեան» սրահին մէջ արուած է ճալ մը:

Ապրիլ 30-ի առաւօտեան Եպիսկոպոսական անդերանիկ պատարագ մատուցած եւ քարոզած է Յովհաննէս Եպիսկոպոս Դերձակեան:

Նոյն օրը, Կաթողիկոս - Պատրիարքը ներկայ եղած է 80-ամեակի Յաննախումբի կազմակերպած մշակութային փառատօնին:

Զորեքարթի, Մայիս 3-ի կէսօրին, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ «Գրիգորեան» սր

Թեան ասպետը կը հանդիսանար անցեալ ապագային կամրջելով:

Կարծես դեռ երէկ էր, երբ հոգեկան քաւարութեամբ կը կարգայինք զանազան առիթներով կատարած իր այցելութիւններուն նկարագրականները, իր գրեթէ խորունկ հոգեւոր թարգմանը հանդիսանալով տարագիր «Հայու բեկորներու» հայրենական յիշատակներու հայրենաբաղձութեան, հայ մամուլի էջերէն:

Հայաստանի եւ Պարսկաստանի սահմանամերձ Արաքս գետի երկու ափերով իր կատարած այցելութեան աղետալ նկարագրականը, նոյնիսկ գիւղացիներու բերնէն ստացած տեղեկութիւններէն ընթերցողին կը փոխանցէր Արաքս գետի ջուրերուն ընդյառակային պահուած մշացած քանդուած մեր եկեղեցիներուն դանկները (մասին) եւ կը յուշադրէր եւ րանելի օր մը իր աղբոր ժողովուրդին մէջէն հուժկու լուրջորդները դուրս պիտի բերէին դարձեալ եկեղեցւոյ զանգակները, կրկին կախելու զանոնք անոնց վերանորոգեալ զանգակատուններէն հրաւէր կուրդալու ամէնքը աղօթքի եւ աստուծոյ պաշտութեան կենսաբեր խորհուրդին ի մեքանութիւն սիրով եւ հաւատքի միութեան:

Լիպարիտ եւր մենք մանաւանդ իր զաւաւկալութեան շրջանին, Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռ լուսաւոր նոր ծագելումի շրջան մը պիտի բոլորէ:

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱԾԾԵԱՆ

Ա ա ր ք ի
Սիմոն, Աւստրալիա

Նախ եւ առաջ՝ որո՞ւն է որ յօղուածա-
հրը կ'ուզէ «մտապիւն միւս երեսը ներ-
կայացնել», երբ գրութեան մէջ տեղ դը-
ռած իրադարձութիւնները Տիւմանկանին
մէջ պէտք է մղեն անոնց ակնաստատ ըն-
կերթողներուն, իսկ՝ արժան ինչնահայ

Յովհաննէս - Պետրոս ԺԸ. Կաթողիկոս
Պատրիարքը Մայիս 6-ին կը մեկնէ Ե-
կեւ. եօրք, ուր յաջորդ օրը տեղի կ'ունեն-
անք Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատա-
ւի Յայ Կաթողիկէ Համայնքի նոր էկզարք՝
Յովհաննէս Եպիսկոպոս Դերձակեանի զս-
հակալութիւնը:

ԼՕՐԸՆՍ ՏԸՌԻԼ

Կ Ղ Զ Ի Ն

ՇԱՔԷ ՏԵՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԼԻՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Յեւ ահա՛, յանկարծանքի փութկոտու-
րեամբ՝ Գարակէօզ կը յայտնուի եւ կարճ
կտրվաբան մը կ'արտասանէ։ Ուլացուցիչ
ծափահարութիւնները դեռ չաւարտած,
պատահաբար լոյսը կը մարի եւ մութին մէջ
կը մնայր։ Նուագահարմար չափոց մեկ-
նած է արդէն։ Առդին - անդին զարնուե-
լով, յօրանջնելով, անապարող մանուկնե-
րէն հրժշտուելով՝ մութը պարտեղէն

Զաւէն Կնեադեան արհամար
վարկարեկիէ կեցուածք ունեց
նկատամբ, զոտաղոխ ըրաւ ա
յական արժէքները եւ մինչեւ ի
խումբի երկրամասաբլ ու պատ
նկրուն մօտ ստեղծեց ՉՕՄ-ի ն
արհամարհական անյարգալից
բուծիւն մը, որ թարգմանուեց
զապահուծեամբ: Այս բոլորը,
թոյլատրելի էջին, հետեւաբա
Շըբանային վարչութիւնը պահ
հրածարականը՝ իր վարքագիծը
դա՛նկելով ՉՕՄ-ի զաղպարաբ
արտադրանին: Այս բոլորին մ

Վերջապէս՝ այս նամակը ուղղելով
 խմբագրութեան մեր նպատակը չէ՛ փա-
 րան Մատթէոսեանին պատասխանել։ Այս
 նամակը կը յղենք «Յառաջ»ին, յուսով
 որ ան տեղ կը գտնէ իր էջերուն մէջ,
 ի յարգանս Շաւարշ Մխաբեանի հիմնած
 օրաթերթի կենսական դերին հալապս-
 պանման՝ գործին մէջ, ինչ որ, վերջին
 շաշումով, հիմնականէն է եւ ոչ թէ գաղա-
 փարական տարակարծութիւնները։

ՊՈԼԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍ
ՓԵՏՐՈՒԿ 1995

Պիտիկ խօսում միայն նուազություն ուղղակի
վերաբերող «բազմաթիվ հարցադրման հարց»
չունի. թող ընթերցողը համեմատե մնաց-
եալը.

ծեւերով տեղ կը դրաւն այսքան շատ «օտարականներ»ու կողքին ու հաճոյքով կը պատասխանէն տրուած հարցումներուն: Տպաւորութիւն ալն է, որ չեն հաւատար թէ չուրէ՛ր. թատրոնով հետաքրքրուած ենք. Յոյներուն յատուկ եղող տարտամ կասկածամտութեամբ՝ իրենց մտքին ծայրէն կ'անցընեն, թէ անտեղի քաղաքավարութեան մը առարկան են: չեն կրնար ըմբռնել նաեւ թէ ինչո՞ւ պրոֆէսէօրի նմանող մօրուստրոն պարոնը Քարակէօզին վերաբերող մանրամասնութիւններ կը նօթագրէ՝ ճաշացուցակին ետեւէ չջին վրայ: Սակայն թէպէտ իսրայէլացի մեղմութիւնն ու Զարեանի բաժնեակն մարդամօտութեան ջերմութիւնը չուտով կը փարատեն անոնց ամէկտուտիւնը: Կոյր նուազածուին դաւակն ալ՝ չօրը աթոռին քով կանգնած՝ արդէն սկըսած է ջութակի վրայ հնչեցնել իր ճանկերուտող եղանակները: Երաժշտութեան եւ զընկացող բաժակներու աղմուկին մէջ լեզուները աւելի դիւրաւ կը քակուին: Պատրաստ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ: Ամէն տարւ աշնան՝ ներկայացումներ ստլու կ'երթան մինչեւ Պրեւեղա յետոյ նեղուցէ նեղուց անցնելով կ'այցելեն Գորտիք, Սեֆաղոնի եւ Զանա: Իրենցմէ մէկը Քարակէօզի արկածախնդրութեանց զրքէն երկու օրինակ ունի: Աչքառու կողքին վրայ հերոսն ու Վէլբըր սուր վիճարանութեան բռնուած են: Ներսէ՛ հարիւրի չափ վերնադերձու ցանկի մը վրայ կ'իյնամ, յորպէս նորադոյն նպատուական Պանթէոնի փառքերուն: «Քարակէօզ՝ ճարտարապետ». «Քարակէօզ՝ առաքինութեան նահատակ». «Քարակէօզ՝

- «Այս նամակը կը յղենք «Յառաջ»-ին
(...) ի յարգանս Շառարչ Միսաքեանի
հիմնած օրաթերթի կենսական դերին հա-
յաստահպանման գործին մէջ, ինչ որ,
վերջին հաշուով, հիմնական է եւ ոչ թէ
զգացաբարական տարակարծութիւնները»:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուկնոս - Այրիս
Մայիս 5, 1995

Երեք դերասանները ջերմօրէն հրաժեշտ
կ'առնեն, խոստանալով յաջորդ օրուան
խաղացանկին վրայ անցընել մեր ուղած
որեւէ կտորը: Ձարեան անոնցմէ իւրա-
քանչիւրին ձեռքը կը սեղմէ՝ ջերմօրէն,
միեւնորոշ ատեն շարունակելով Նիմիշցին
պատմել իր արկածախնդրութիւնները՝
Փրկասերէնէնով: Իսկ Նիմիշցի իր ուժերու-
նէն կէտէ կտէ իր խնդայ, միւս կէտով սեղա-
նին տակի բծաւոր կատուին կը կրկնակրէ՝

(Երբ. Ա. Էջեմ)

Դերքը, Իրեն կը յաջորդէ Յունաստան:
Գլուխն է՝ Սառուի Արարիւ:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանը հրահան-
գած է, Մայիս 10-ին, որ ապաղինուի
Միջերկրորդական (ճիւղերն են) քաղաք-
այգիքը մինչեւ Մայիս 17: Ասոնց ղեկա-
վարն է ճարտար Իսախանի, պետութեան
ղեկավարին աջ բազուկը, որ ձեռք դրած
է ամբողջ երկրին վրայ:

Միջերկրական արտասանած ճառը Պէրլին
(մեծարանք նաեւ՝ դերման զինուորնե-
րուն որոնք զէշ դատ մը կը պաշտպա-
նէին, բայց կը սիրէին իրենց հայրենիքը)
կը շարունակէ վերջովում ստեղծել շատե-
րու մօտ էլի վիճակէն փէր Լըլուէ եւ
Ժագ Աթալի: Ձեն ուղեր ընդունել նախա-
խաղաճին վերջին ելոյթին հաշտարար
ընդլծը: Պատմարաններ ալ համաձայն
էն:

ՓԱՐԻՋԻ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ՝ ծիրանա-
ւոր Ժան - Մարի Լիւսթիֆէ իր թեկնա-
ծութիւնը դրաւ Փրանսական աղաքեմիա-
յին, յաջորդելու համար կարգինալ Տը-
բուրթէի: Ժ. Մ. Լիւսթիֆէ 68 տարե-
կան է:

ՀԱՐԱՆԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ոսկերի հանքի մը
մէջ աղէտ մը պատահած է եւ 106 հան-
քագործներ մեռած են: Արկածին պատ-
ճառները անբացատրելի կը մնան:

ԶԱՅԻՐԻ մէջ, Էպոլա վերելու աւեր կը
զործէ ըստ Առողջապահութեան Համաշ-
խարհային կազմակերպութեան (ՕՄՍ):
Համաճարակը կը տարածուի Յունուարէն
ի վեր: Կը յատկանշուի ջերմով, արիւնա-
հոսութեամբ եւ փորհարութեամբ: Արդէն
քանի մը տասնեակ մեռել կայ: Էպոլան
չատ հազարաւոր հիւանդութիւն մըն է,
բայց խիստ վտանգաւոր: Առաջին ան-
գամ մէջտեղ ելած է 1976-ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՆԻՍ . .

Պ. Սարգս Կէտիկ,
Տէր եւ Տիկին Վազգէն Կէտիկ եւ զա-
ւակը,
Տէր եւ Տիկին Կի Փելեկերի եւ զա-
ւակները,
Այրի Տիկին Պէթրիա Մերտինեան,
Այրի Տիկին Սիրվարդ Կէտիկեան,
Զինթէեան, Թէրզեան, Կէտիկ, Պորան-
եան, Տէր - Յակոբեան ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր,
մեծ - մօր, դուկին, զարմուհիին, զբոջ եւ
աղջականին:

ԷյիլԱնթիոն ԿէՏԻԿԻ
(Ծննդա՝ Մերտինեան)
մահը որ պատահեցաւ Մայիս 11-ին, յետ
երկարատեւ հիւանդութեան:
Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի
Շարաթ, Մայիս 13, ժամը 10:30-ին Նիսի
Ս. Աստուածածին Եկեղեցին
Պուլվար տը Լա Մաուլէն

Մահացող շատցողներէն կը խնդրուի
ներկայս իրեն աշդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արամ Մուրատեանի մահուան առթիւ
Նոյեմի Յարութիւնեան կը նուիրէ 500 Ժր.
Անթոնիի հայկական դպրոցին (նստնալ՝
«Յառաջ»-էն) եւ 100 Ժր. «Յառաջ»-ին:

DATE A RETENIR

AAAS
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE

**Fête Champêtre
traditionnelle**

de la MAISON DE RETRAITE
95500 GONESSE

Dimanche 2 Juillet
à partir de 11 heures 30

Հ. Բ. Ը. Մ. - ՄԱՐՍԷՅԸ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԲԱՐ

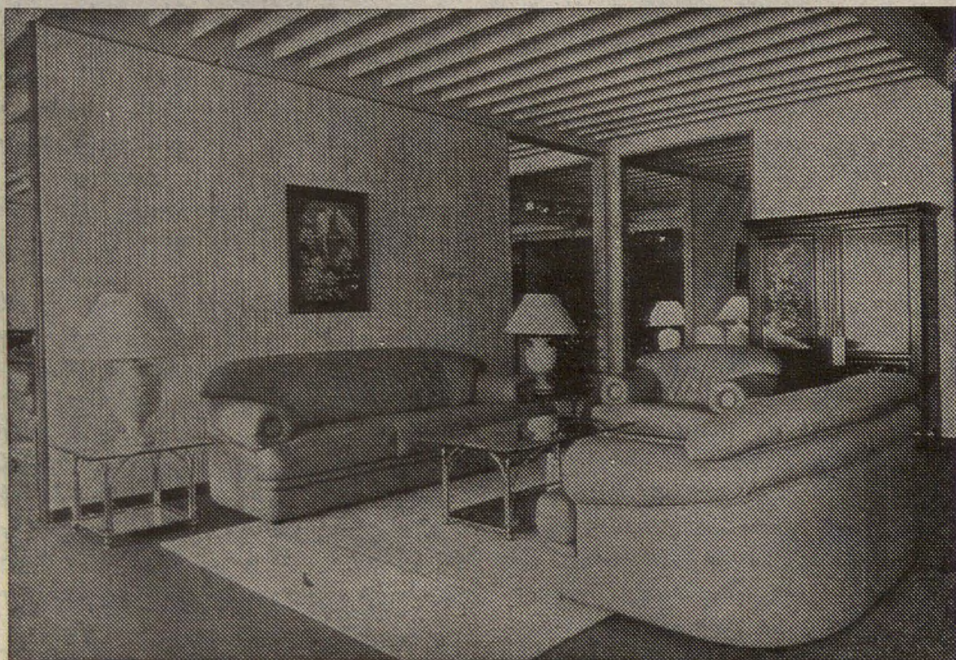
Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Մարտէշի մասնաճիւղը հա-
նոյժով կը տեղեկացնէ թէ այս տարի եւս կը կազմակերպէ իր 12-րդ ամառա-
յին հայ ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԺԱՄԲԱՐԸ (7 - 14 տարեկան) որ տեղի կ'ու-
նենայ Յուլիս 8-էն 30, Վառս գիւղափառափին մէջ (Ալպեան լեռներ):

Մանրամասնութեան համար դիմել Տիկին Հերմինէ Անփիսիօ-Տիւզեանի՝
Tél. : 91. 22. 10. 45 (U.G.A.B.)

**Meubles
Ghazarian**

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

«Բացառիկ գեղջ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն»

PROCES CIVIL CONTRE BERNARD LEWIS

LE 17 MAI 1995

Le Forum des associations arméniennes de France
appelle la communauté arménienne

A MANIFESTER

le Mercredi 17 Mai
devant le PALAIS DE JUSTICE
de 16 heures jusqu'à la levée de l'audience

-- POUR LA CONDAMNATION DU NEGATIONNISTE BERNARD LEWIS;
-- POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE DES ARMÉNIENS
PAR UNE JURIDICTION FRANÇAISE;
-- POUR QUE JUSTICE SOIT ENFIN RENDUE AUX ARMÉNIENS.

CE PROCES EST UNE ETAPE HISTORIQUE POUR LA RECONNAISSANCE
DES DROITS DU PEUPLE ARMÉNIEN

RASSEMBLEMENT PLACE SAINT-MICHEL
Métro Saint-Michel

Des autocars sont mis gratuitement à disposition :

- Arnouville : Stade Léo Lagrange, gare — Départ 15h;
- Alfortville : Place Acharak (ex-Carnot)- 15h — Mairie- 15h15;
- Clamart : Marché- 15h — Epicerie «Eniz», 14 rue des Monts-15h15;
- Issy-les-Moulineaux : Eglise apostolique, 6 ave Bourgain- 15h30.

Retour assuré à 20 heures.

Կ. Ա. Մ.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱԶԱՐԻԱՊԱՏՈՒՄ

Գրքին Գ. հատորը կը ներկայացնէ՝
ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Ի ներկայութեան վաղեմի Կեդրոնականի
հեղինակին

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԱՆԻՐԵՍԱՆԵԱՆԻ

Կը նախագահէ, Հեղինակին Դասընկեր՝
ՎԱՀԷ ԶԻԼԻԿԻՐԵԱՆ

Երկուշաբթի, Մայիս 22, ժամը 20:30-ին

Հ. Բ. Ը. Մ. - Ալէք Մանուկեան
Մշակութային Կեդրոնին Մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

Մուտքը ազատ է:

ՓԱՐԻՋԻ ԵՒ ՇՐՋԱՍԱՅԻՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ֆրէզնոյէն նկարիչ - արձանագործ
ՎԱՐՁ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ
ջրաներկ գործերուն

Հովանաւորութեամբ՝
ԳԻՒՏ ԱՐԲ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Կաթողիկոսական Պատուիրակ
Արեւմտեան Եւրոպայի

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրճան
Ֆրէշեան» սրահին մէջ, Շարաթ, Մայիս
20-էն Երկուշաբթի Մայիս 29, եւ ըստ է
ամէն օր ժամը 14-էն 18:

15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e

L'Ecole de Langue et de culture
arménienne
KHATCHADOUR ABOVIAN
à l'occasion de la fête de l'Ascension
organise

Une Grande Fête

«Vid jagahanoutioun»
le Dimanche 21 Mai à 15 heures
Dans la Salle «A. Tcherpachian»
du Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, ave du Prado — Marseille 8^e
PARTIE ARTISTIQUE

Chants,
Récitations,
Musiques & Danses
— ENTREE LIBRE —

UGAB — PARIS :

diner - café théâtre

Le Comité de Paris — Ile-de-France
de l'UGAB organise
un DiNER - CAFE THEATRE

le Samedi 20 Mai à 20 heures 30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

Renseignements et réservations au:
45 20 03 18 ou au 42 27 12 26.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՄԻ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերմի Զ. Շանի
մասնաճիւղը Մայրեւու Օրուան առթիւ
կը կազմակերպէ օթոքարով պտոյտ մը
Շարաթ առաւօտ, Մայիս 20-ին, դէպք
«Պէտտոր»ի կղզին: Ժամադրաւորն է
Սէն - Ժերմի «Տիրան Թէքեան» հրա-
պարակը, առաւօտեան ժամը 9:30-ին:
Փափաքողները կրնան հեռաձայնել.

91 - 06 - 29 - 65
91 - 70 - 12 - 49

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԲ

Կապոյտ Խաչի Ալֆրովիլի «Է. Բի-
լանդ» մասնաճիւղը Մարտ 18-ի իր պա-
րահանդէսին ընթացքին շնորհակալու-
թեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատու-
ութիւնները. - Պ. Գէորգ Կապեան
1.000 Ժր., Տէր եւ Տիկին Ալեք Պալիք
ճեան 500 Ժր., Տիկին Ժանէթ Մատոյեան
200 Ժր., Ոմն՝ 400 Ժր.:

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

UGAB - Suisse Rencontre sportive

l'UGAB - Suisse organise,
en collaboration avec l'U.A.S.-Suisse
une RENCONTRE SPORTIVE
(Basket et Volley)

les Samedi 20 et Dimanche 21 Mai
au Pavillon des Sports de Champel,
à Genève

avec la participation des équipes
masculines et féminines
de Valence et Lyon,
emmenées par Antranik Kechichian.

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

ԹՈՒՐԻ ՄԱՍՈՒԼ

ՄՈՍԿՈՒԱ - ԱՆԳԱՐԱ՝
ՍԱՌԵՐԸ ԿԸ ՀԱԼԻՆ

Ինչպես արդեն գրած էինք, Թուրքիոյ եւ Ռուսաստանի միջեւ յարաբերութիւնները վերջին ժամանակաշրջանին բաւական լարուած էին, յատկապէս քրտական հարցին պատճառով: Տիկին Չիլէրի վերջին այցելութիւնն ալ նպատակ ունէր լէթ քիչ մը բարելաւել կացութիւնը: Թուրք մամուլին համաձայն, Թուրքիոյ վարչապետուհին Մոսկուա այս այցելութիւնը սպասուածէն աւելի շինիչ եղած է եւ Չիլէրի վերջին հետ իր տեսակցութեան ընթացքին համաձայնութիւն դուրսբերած է Ռուսաստանէն Թուրքիա բնական կազմի նոր խողովակաչար մը կառուցանելու մասին: Այս մէկը, որու շինութիւնը կարելի է իրագործել երկու տարեկէն, ըստ՝ ուսումնասիրելու, շատ աւելի մեծ տարողութիւն պիտի ունենայ քան առաջինը որ արդէն կը գործէ: Չիլէրի վերջին նաեւ խորհուրդ տուած է Չիլէրի կազմուող անցնել Վրաստանէն, իրաւունք ունենալով սահմանադրուելու ալ կառուցանել հասնող կազմ օգտագործող երկաթուղիային մը, որ կարելի էր քանակութեամբ երկաթուղիային կրնայ ապահովել Թուրքիոյ, նոյնիսկ նաեւ՝ Վրաստանի եւ Հայաստանի: Թուրք մամուլը կը թէ կենսական ծրագիր մըն է մշակուածը, որ պիտի փրկէ Թուրքիան, քանի այս վերջինին յառաջիկայ երկու տարուան, երկաթուղիային հեռանկարները աւելի քան մուծ են: Կ'ըսուի նաեւ թէ Վրաստանի եւ Հայաստանի երկաթուղիային Թուրքիոյ պիտի ապահովէ չըջանին մէջ թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական հակադէմ: Թուրք թերթերը կը յիշեն իւր կողմէ, թէ Թուրքիա համակրանքը լաւած է Ռուսաստանի երբ Չիլէրի արտապայտուելով Չէչէնիոյ մասին, ըսած է թէ Անգարա կը յարգէ Ռուսաստանի զարգացման ամբողջականութեան սկզբունքը:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԱՐՈՒԻ մէջ մահուան դատաւարտուեցաւ Պաշտպանութեան նախկին նախարար՝ Ռահիմ Հաճիեւ այն ամբաստանութեամբ որ զէջ պաշտպանած էր աղբիւնական քաղաքները՝ Լաչին եւ Շուշի որոնք Հայերու ձեռքն անցան 1992-ին: Աղբիւնները այն ատեն կը վարէր թրքամէտ Արուիթազ Էլիպէյ:

ԳԱՐՈՒ ՄԵՆԵՄ, առաջին չըջանին իսկ վերնորոնցաւ Արժանիքին նախագահ ձայնելու 47%-ով ինչ որ բաւարար է ըստ երկրին Սահմանադրութեան: Ժողովը վերջին անգամ քննարկեց Վրաստանի անցումը մըն է հետեւեալը. - «Վրաստանի ինքնիշխանութիւնը կը սերի, փերուցիները՝ ինքնիշխանութիւնը: Այս ձեռքով զինքն ալ նաեւ կ'իշխեն»: Այս ձեռքով կ'ուզեն ըսել թէ Ժողովուրդին մեծ մասը՝ օտար է, ինչպէս Մենէմ գործ «Թուրք» միլիտան են եւ որու ծնողը Սուրիայէն գաղթած է դարուս սկիզբը:

ՌՈՒՍԵՐԸ վերականգն են իրենց բուն յարաբերութիւնը Չէչէնիոյ վրայ: Ռաւակոծուած է Վրաստանի Բաժնու գիւղաքաղաքը, որ չէչէն դիմադրականներու վերջին բերդերէն մէկն է: Զօրավար Գըրաշով յայտարարած է որ կռիւները պիտի սատականան եւ տեսնեն այնքան ատեն որ հարկ ըլլայ, մինչեւ որ ըմբոսները հասկանան թէ անձնատուր ըլլալէ այլ ելք չունին:

ԳԱՐՈՒՄԻ ԵՐԱՐՐ - Ե - ԵՐԱՐԻՖ քաղաքը հիմնադրուած է Հինգ (Երբ Գ. Ե. Ե.)

ՄԱՍՈՒԼ

«L'EXPRESS» (11/17 Mai)

Arméniens :

Le procès d'un génocide

EN REFUTANT LE TERME DE «GENOCIDE» QU'IL QUALIFIE DE «VERSION ARMÉNIENNE DE L'HISTOIRE», L'ORIENTALISTE BERNARD LEWIS A CHOQUE LA DIASPORA. PREMIERE AUDIENCE A PARIS, LE 17 MAI

Երբ Գոնան շատ լաւ յօդուած մը ստորագրած է «Էքսպրէս» շաբաթաթերթին մէջ, ուր վերլուծելով Պերնար Լէուիսի Ժառանգան դիւրը Հայոց ցեղասպանութեան նկատմամբ, լաւագոյնս կը ներկայացնէ իրողութիւնը, շատ առարկայական մօտեցումով:

Երբ Էքսպրէս նուիրուած են այս հարցին, Հայերու դիմադրութիւնը նկարող մը, որու կողքին ճշդուած է՝ պատմական անառարկելի դէպք մը:

Գոնան, նախ, կը յիշէ դէպքերը որոնք պատճառ եղան այս երկրորդ դատին, որ տեղի է ունենայ Մայիս 17-ին, երկու յետաձգումներէ ետք: 1994 Նոյեմբերին էր, որ ծանօթ պատմաբան Պ. Լէուիս, «Մոնէթ»-ին տուած հարցազրոյցի մը ընթացքին, Հայերու ցեղասպանութիւնը որակած էր՝ «Պատմութեան հայկական տարբերակը»: Առաջին պատասխանը մը տուած էր Փրանսայի, հրեայ եւ հայ մտաւորականներու եւ պատմաբաններու կողմէ, որոնց հակադրելու անհրաժեշտութիւնը տեսնելով, Պ. Լէուիս չէր վաւերացնէր պնդելու իր տեսակէտին վրայ, ինչ որ արդար վրդովուած մը կը ստեղծէր Հայերու մօտ:

Պատմական ատենին առաջին դատը, որու ձեռնարկած էր Հայ Դատի Յանձնախումբը հետեւեալ չէր ունենար, քանի ան հիմնուած էր վրաստանի Կէսօ օրէնքի վրայ, որ սահմանափակուած է 1939 - 45-ին գործուած ոճիւններուն մարդկութեան դէմ (Նիւրնպէրկ): Այս նոր դատը տեղի կ'ունենայ Հայկական Միութեան Գործունէին նախաձեռնութեամբ, քաղաքային դատարանին առջեւ (յօդուած (1382) եւ որու պատճառարանութիւնն է «դաժնամբ» նախատիւնին որ եղած է ընտելման դահերուն, վերապրողներուն եւ անոնց ընտանիքներուն հանդէպ»:

«Էքսպրէս»-ի աշխատակիցը չի վարանիր շնորհիւ թէ Հայերու ցեղասպանութիւնը առարկութիւն չի վերցնէր, բացի՝ Թուրքիոյ մէջ: Հակիրճ արձագանգը կուտայ Լէուիսի «պատճառարանութիւններուն» ու կ'անդրադառնայ Հայերու ցատումին եւ ատկէ ծնունդ առած հետեւեալներուն, այսինքն դատաւարութեանց: Կը յիշէ առաջին դատաւարութիւնը (1994, Նոյեմբեր 18) զոր «կէս - ձայնողութիւն» կ'որակէ, որովհետեւ եթէ նոյնիսկ Փարիզի պատմական դատարանը անընդունելի կը նկատէ դիմումը, արդարադատութիւնը կը չէր որ. - «այդ ջանքերը ցեղասպանութիւն մըն են Նիւրնպէրկի դատաւարութեան տուած իմաստով»:

Ապա, Գոնան կը բերէ անժխտելի վկայութիւնները դիւանադատական մարմիններու որոնք Պոլիս էին այդ օրերուն ու կը յիշատակէ նոյնիսկ Լէուիսի հակասութիւնները, քանի որ ան 1968-ին հրատարակած մէկ հատորին մէջ կ'ընդունէր «Հայերու ողբակցումը» («The Emergence of Modern Turkey»), բայց 1988-ին լոյս տեսած Փրանսէի թարգմանութեան մէջ «ողբակցումը» կը վերածուէր՝ «սարսափելի սպանդներու»: Ի՞նչ է, կ'ըսէ յօդուածագիրը, Պ. Լէուիսի ուղածը: Մեծ արեւելագէտը կը մերժէ բացատրութիւն տալ դատաւարութեան անալ: Իմ թերնոյն կ'ողբակցէ կարգ մը հետազոտողներու վարքը որ չկարենան ձեռք դնել

ՀԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԿԱԶԻ

ԱՌՈՒԾԱՆԻ

ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵՑԱԻ

Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը ուրախութեամբ կը հաղորդէ որ, Մայիս 6-ին, Թեհրանի մէջ, վարչապետ Հրանտ Բաղդասարեանի ներկայութեան, հայկական եւ պարսկական կազմի ազգային ընկերութիւններու ընդհանուր տնօրէնները ստորագրեցին պարսկական կազմի առուծախի պայմանագրութիւնը: Ասիկա արդիւնքն է 16 ամսուան բանակցութեանց, ինչ որ, միջազգային չափանիշերով, յարաբերաբար կարճ ժամանակամիջոց մըն է նման պայմանագրութիւններու պարագային: Երկու երկիրներուն համար ալ, անկիւնադարձ մըն է սա: Առաջին անգամն է, 1966-էն ի վեր, որ Պարսկաստանի կազմի արտածումի պայմանագրութիւն մը կը ստորագրէ: Մինչեւ հիմա ձեռք բերուած համաձայնութիւնները այլ երկիրներու հետ (Վրաստան, Թուրքիա, Ուկրաինա, Հնդկաստան, Փաքիստան, Եւրոպայի տաղաւթի պայմանագրութիւններու (Բալթիկ) չվերածուեցան: Առաջին անգամն է նաեւ որ, նախկին խորհրդային հանրապետութիւն մը՝ Հայաստան, կազմի գնումի պայմանագրութիւն մը կը ստորագրէ հայկաթիւնը նոր երկրի մը հետ:

Հայ բանակցողները բաղմաթիւ բարեւուումներ ձեռք բերին այս պայմանագրութեան մշակումին ընթացքին: 1) Կազմի հայկաթիւնի քանակութիւնը պիտի ըլլայ օրական 4 միլիոն խորանարդ մեթր, եւ ոչ թէ 3 միլիոն միայն, ինչպէս նախատեսուած էր սկիզբը: Յիշեցէ որ Թուրք-մենիստանի հայկաթիւնը Հայաստանի, սկզբունքով 4-էն 6 միլիոն խորանարդ մեթրի պէտք է հասնի օրական: 2) Կազմուող արտածուիքը, պարսկական հողամասի վրայ, 600 միլիմեթր պիտի ըլլայ, եւ ոչ թէ 500 միլիմեթր միայն: Ինչպէս ցարդ ծրագրուած էր, այսինքն, կազմի հայկաթիւնի քանակը աւելի դիւրութեամբ կարելի է բարձրացնել ա-

պագային, եթէ երկու կողմերը փափաքեն: 3) Հայաստանի կազմի Ազգային ընկերութիւնը՝ «Հայկազարդ», պիտի մասնակցի պարսկական կազմուող շինարարութեան՝ Թարիգէն Մեդրի: Անշուշտ այս ընկերութիւնն է նաեւ որ պիտի շինէ Մեդրի - Քաշարան կազմուող: 4) Պարսկական կազմի գինը համապատասխան է չըջանին մէջ տիրող միջազգային գիներու դրութեան: 5) Պարսկական կողմը յանձն առաւ երկու տարուան մէջ իրագործել Թարիգ - Մեդրի կազմուող (մինչ այդ 2-5-էն 3 տարի կը պահանջէ), հազիւ ստորագրուի ֆինանսաւորման պայմանագրութիւնը:

Պարսկական կազմի առուծախի այս պայմանագրութեան ստորագրութիւնը կարելի էր քաջ մըն է Հայաստանի ուժանիւթի անկախութեան ապահովումին գծով, որուն համար հայկաթիւնը աղբիւններու բաղմազանութիւնը անհրաժեշտ է:

Պարսկական կազմի ներածումը՝ Հայաստան, միայն ու միայն կարողութիւնն ալ կազմուող շինութեան ֆինանսաւորումն է: Հոս է որ մեծի խաբանչիւրը իր դերը ունի կատարելիք: «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամը յանձն առաւ 10 միլիոն տոլարով (մօտ՝ 50 միլիոն Ֆրանք) մասնակցիլ Մեդրի - Քաշարան կազմուող շինութեան: Իր կողմէ, Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը ստանձնեց այս կազմուող, որուն ճարտարարութեան նախկինը («Հայկաթիւն-խաղիծ») կողմէ իրագործուած) ուսումնասիրել տուաւ Ֆրանսական Սոֆրէկազ» հիմնարկին կողմէ:

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք բոլորին անխորտի, ըլլան անոնք անհատներ, ընկերակցութիւններ թէ հիմնարկներ, անյապաղ դոյալեցնելու համար կազմուողին անհրաժեշտ դուրսները, որպէսզի օր առաջ Հայաստանը կարենայ իրագործել այս առաջնահերթ ձեռնարկը:

Կազմ ոչ միայն ջնուցում եւ լոյս կուտայ բնակչութեան, այլ նաեւ կը ստատրէ անտեսական վերելքին: Մէկ Ֆրանքի արժէքով կազմ թոյլ կուտայ 10 Ֆրանքի արժէքով արդիւնաբերութիւն ձեռք բերել:

Անհատական ոգորմութեան չըջանին անցած է այլու: Տանք Հայաստանին միջոցները՝ ինքն իր ուժերով իր վերելքը ապահովելու: Չեր նուիրատուութիւնները զրկեցէ հետեւեալ հասցէին:

FONDS ARMENIEN DE FRANCE

B. P. 12

75660 Paris Cedex 14

Մայիս 15, Փարիզ

Օսմանեան դիւաններուն վրայ ու կ'աւելցնէ. - «Պ. Լէուիս օգտուած է ուսումնասիրութեան երեք թողանքներէ՝ զորս տրւած է Թուրքիա: Չի գործէր որպէս գիտուն, այլ՝ որպէս քաղաքական դէմք, մտաւորականի իր վարկը դնելով Պետութեան մը ծառայութեան»: Ու յատկանշական է յօդուածին վերջին պարբերութիւնը. -

«Կը խօսուի ուրացումի մասին: Չմոռնանք որ Լեւի մըն է որ կը պաշտպանէ Լէուիս մը» կը բացատրէ թիւերի Լեւի (Լէուիսի փաստաբանը), որու կը թուի պատասխանել Իսթանբուլի Շարին, Երուսաղէմի «ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան հիմնարկ» տնօրէնը. - «Կ'ամենամ, որովհետեւ փրօքէսէօր է եւ որովհետեւ Հրեայ է»:

«LE POINT» (13 Mai)

Interview de Patrick Devedjian

Le génocide arménien est indéniable

Երաթաթերթը փոքր հարցազրոյց մը հրատարակած է Պերնար Լէուիսի դատաւարութեան առթիւ: Նախ, հակիրճ կերպով կ'անդրադառնայ դէպքերուն («Մոնէթ»-ի հարցազրոյց), ապա հարց կուտայ

Տէվէճեանի. - «Ի՞նչ պատճառներով դատի կը քաշէ Պ. Լէուիսը»: Փաստաբանը կը բացատրէ արդի Թուրքիոյ մասնագէտ Պ. Լէուիսի ուրացումը մինչ ՄԱԿ-ը (1985) եւ Եւրոպական խորհրդարանը (1987) ճանաչած էին Հայերու ցեղասպանութիւնը: Այս դատաւարութիւնը պէտք է ծառայէ, միջազգային հաւաքականութեան օժանդակութեամբ, համոզել Թուրքիան որ ճանաչման մարդկութեան դէմ այս ոճիւրը: Հայերուն համար ցեղասպանութեան ճանաչումը Թուրքիոյ կողմէ փերկութիւն մը կ'ըլլայ, որովհետեւ, Հրեաներուն պէս, իրենց ինքնութիւնը դրոշմուած է իրենց ոգրերգութեամբ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

Կուսամարտի ոչ - արհեստավարներու համաշխարհային ակոյններէն, որ տեղի կ'ունենար Պէրլին, Երաթ, Մայիս 13-ին, Հայաստանէն Միքայէլեան աջօր դատակարգին մէջ դատուելով երրորդ արժանացած է պրոնցէ մետալի:

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝

ԱՇՈՏ ԲԼԷՆԱՆԻ ՀԵՏ

Հայաստանի անկողնից է անդամ մը եւս անդրադարձաւ այն վէճերուն որոնք դաւած մը ջուրի մէջ յարուցուած փոթորիկի օրինակը կրկնեցին, չհարկելով Հայաստանի կրթական նախարար Ա. Բլէնաւի հրահանգները Յեղասպանութեան 80-ամեակին առթիւ: Այս միակողմանի վէճին առնչութեամբ կատարուած է հետեւեալ հարցազրոյցը նոյն նախարարին հետ, Մայիս 2-ին, Երեւանի մէջ:

Հ. - Յեղասպանութեան 80-ամեակին առթիւ ձեր տուած հրահանգները մեծ ազդեցութիւն ունեցան Սփիւռքի յատկապէս դաշնակցական մամուլին մէջ: Եւ որովհետեւ ոչ մէկ տեղ լոյս տեսաւ այդ հրահանգին գրաւոր պատկերը, առաւել զիրիւն եղաւ գայլ շահարկել ըստ կամ եղած մեկնաբանութիւններով: Ի՞նչ կ'ըսէիք այս մասին:

Պ. - Մենք պետութիւն ենք եւ կրթական համակարգը կառավարուած է Լուսաւորութեան նախարարութեան որոշումներով, կրթա - ուսումնական ծրագրերով, նախարարի կամ նախարարութեան հրահանգներով որոնք մնում են նախարարութեան իրաւասութիւններէ շրջանակներում: Սա նշանակում է թէ մենք միշտ իրաւասութիւններ ենք կատարում, ուրիշ բան որ այդ որոշումներէ վերաբերող կարգը եւ արտայայտուել տարբեր տեսակէտներ:

Յեղասպանութեան 80-ամեայ տարեկիցին նուիրուած միջոցառումներէ առթիւ Լուսաւորութեան նախարարի հրահանգը բանաւոր հրահանգ էր, արտայայտուած՝ տնօրէններէ հետ խորհրդակցութեան ժամանակ, յստակ հասցեատեղով. այսինքն, ուղղուած՝ կրտսեր դպրոցի, մանկապարտէզներէ տնօրէններին, վարիչներին, դաստիարակներին որ ձեռնպահ մնան այս փուլում արտադրողական միջոցառումներէ:

Հ. - Ի՞նչ տարիքի երախտներ նկատի ունիք երբ կ'ըսէք «կրտսեր դպրոց»:

Պ. - Նկատի ունեմ մինչեւ 11 տարեկան երեխաները: Մեր կրտսեր դպրոցը, մանկապարտէզը ընդգրկում են այդ տարիքը: Հրահանգի իմաստը, հասկանալի է որ դուռ մանկավարժական է եւ կրթական: Ինչ որ արուեստ, ջութակ, դերասանական, շատ տեղի է. տեղի որ մենք այնքան քաղաքականացուած ենք ու առանձին մարդիկ այնքան տեղի, կը ներք, որ կարող են գնալ նման քայլի: Սակայն մենք չենք առաջնորդուելու տարբեր խմբերի կամ մարդկանց նկատառումներով. մենք ունենք պետութիւն եւ որպէս այդ պետութեան պատասխանատուներէ, վարիչներէ մէկը, ունենք մեր ծրագրերը, ուղղուած՝ այս պետութեան շինարարութեանը, բարգաւաճմանը եւ ի հարկէ առաջնորդուելու ենք զբաղուելով:

Հ. - Ձեր հրահանգը կը վերաբերէր միայն 80-ամեակին, թէ այսուհետեւ ընդհանրապէս:

Պ. - Ուղղակի նկատի ունենալով 80-ամեայ տարեկիցի նշումը, նաեւ հանրապետութեան նախագահի հրամանագիրը, եւ այլն, պարզաբանաւ կարիք կար թէ դպրոցները ինչպէս պիտի անդրադառնան դրան ու ես պարտաւոր էի պարզաբանում տալ:

Հ. - Կայի՞նք որոշ ազգայինք որոնք ձեզ մեղցնին նման որոշումի մը:

Պ. - Ի հարկէ կային. բայց աւելի շատ կար աւանդութիւն: Գիտէք, եղել է տասնամեակներ շարունակուող աւանդութիւն, այլ իրականութեան ծնունդ. այն տասնամեակներին այդ թեման թոյլատրուած էր պետական կրթական ծրագրերով, դասագրքերով: Մենք չէինք տնօրինում ներքեւ հասկանալի է որ Ապրիլի 24-ի առթիւ օգտագործուած էր յիշողութիւնը վառ պահելու, ինչպէս՝ Թարգմանչաց տունը, Մաշտոցի հետ կապուած այլ-

բեմարանի տունը, եւ այլն: Սա ընդունելի մի տեսակ մօտեցում էր որը գուցէ եւ իր նպատակը բերում էր:

Սակայն մենք 90 թուականից արդէն ինքնուրոյն պետութիւն ենք եւ բարեբախտութիւնն ունենք ինքնեք տնօրինել մեր երեխաների կրթական կերպը, բովանդակութիւնը, որոշել ծրագրերը: Մենք արդէն կարող ենք կրթական մեր պետական ծրագրով պարտադրել մեր պատմութեան իւրացումը՝ ցանկացած ծաւալով, ցանկացած հարցադրումներով: Ասեմ մի բան. ես 15 տարի է դպրոցում եմ աշխատում. յիշում եմ թէ 82 - 84 - 85 թուականներին ինչքան էինք պայքարում որպէսզի նախատրական պարագմունքի ձեւով մտցուի Հայ ժողովրդի պատմութիւնը, այն էլ շարժական ընդամենը կէս պահով: Երբոր նախատրական պարագմունքի ձեւով, կամ պատմութեան ծրագրով թոյլատրուած էր այդ դրոշման, դա համարում էր յաղթանակ: Իսկ 90 թուականից մենք արդէն ոչ ոքի հաշուետու ենք բացի մեր պետութիւնը, մեր հասարակութիւնը, մեր դիտակցութիւնը: Այսօր Հայոց պատմութիւնը որպէս ինքնուրոյն աւանդույթ, սկսած 5-րդ դարարանից, վերջացած 10-րդով, շարժական երկու ժամով, յետոյ ժամերը աւելանում են, քննութիւն կայ, եւ այլն: Արդէն յիշեալ իրականութիւն է: Դժբախտաբար փոխանակ կեդրոնանալու այս իրողութիւններէ շրջանակում, դեռ շարունակում ենք աւանդութիւնը՝ դրոշմանկարը: Երբ արդէն պիտի համարել վնասակար՝ Նկատի ունենալով աւանդութիւնը, պատմութեան թատերականացումը, նրա - կը ներքեւ - աւելորդ յուզականացումը, ոգրեղանականացումը, դասապարտուածութիւնը, որոշակի կաղապարներէ, նախապաշարումներէ, բարդութիւնի արմատաւորումը որոնք պետութեան կազմութեան այս փուլում այլեւս անհանգուրժելի են եւ երբոր նոր պետութիւնը իր դպրոցին նոր պատուէր է տալիս, մենք պարտաւոր ենք նոր թելադրանքով շարունակել:

Մենք հարցը բաժանեցինք երկու մասի, կապուած՝ 80-ամեակի մեր հրահանգով որպէսզի նուազագոյն բերենք վնասները եւ միեւնոյն ժամանակ տեղ բաց անենք խօսակցութեան: Մենք երեւի չենք յաղթահարել շատ բան եւ փոխանակ այդ գիտակցի խօսակցութիւնը սկսելու, նորից հին կաղապարներով ու թշնամու, դաւաճանի տիպարներով ենք առաջնորդուում:

Հ. - Բայց եղածը գիտակցի մօտեցումի բացակայութեան աւելի ու անկէ առաջ, քաղաքական շահարկումի երեւոյթ մըն էր:

Պ. - Այսօր կարող ենք արձանագրել որ մեր քայլը արագացրեց այդ խօսակցութիւնը. Հայաստանեան մամուլին մէջ եղան շատ հետաքրքիր, շատ լուրջ յօդուածներ եւ անցան գիտաժողովներ: Արդէն մեր սեղանին է «Դպրոց» թերթի Ե. Թիւր ուր Հայոց Յեղասպանութեանը եւ Հայ մանկանց դաստիարակութեան խնդիրները ներթով ընդարձակ յօդուած կայ, իմ եւ փոխ - նախարար Արծրունի Սահակեանի ստորագրութեամբ. մենք բացում ենք մարդը շերտերը, մեր մօտեցումը (*):

Հ. - Ձեր հրահանգը ի՞նչ արձագանգ գտաւ հաս, տեղւոյն վրայ:

Պ. - Որոշումը կատարուեց բացառապէս. հասկանալի է որ Լուսաւորութեան նախարարութեան իրաւասութեան սահմաններում արուած հրահանգ էր ու ի պատիւ մեր ուսուցիչների, ճիշդ ընկալուեց, որովհետեւ նրանք այս վճռին եկել էին, ինչպէս իւրաքանչիւր ընտանիք, կամ հասարակութիւնը:

Հ. - Ուրեմն գիտական մակարդակի վերայ որեւէ լուրջ ընդդիմութեան չբախեցա՞ք:

Պ. - Երբեք: Եթէ հանենք մի քանի լրագրող կամ թերթ, երբեք: Ես 1995 թուականի Փետրուար, Մարտ, Ապրիլ ամիսներին ունեցել եմ հանդիպումներ

Հայաստանով մէկ, ամենատարբեր լատիներներում եւ չի եղել լատիներ ուր այս հարցի փոխմտնումը չլինի 90 տոկոս եւ աւելի բարձր:

Հ. - Հակադեպոլիս լատեցաւ սակայն Խորհրդարանին մէջ...:

Պ. - Երբեք չի նախկին քարտուղար ձեմա - մա Անանեանն էր. մարդիկ ուղեք ժամանակին փակում էին դռները, ճնշում էին մարդկանց, հիմա հակառակն են: Դէ, բնական է, փոխուել են ժամանակները, փոխուել են պատուէրները:

Հ. - Եղեմի քեմաւ աւելի բարձր դասարաններում Հայոց պատմութեան ծրագրին մէջ ի՞նչ ընդգրկում ունի:

Պ. - Ես դժգոհ եմ ոչ միայն այդ թեմայի ընդգրկումից, այլ ընդհանրապէս մեր ժողովրդի պատմութեան դասաւանդման ընթացքից. ուսուցչի պատրաստութիւնը հեռու է բաւարար լինելուց, այսօր ունենք պատմութեան մեծ թիւով ուսուցչի պակաս եւ շատ դպրոցներում ստիպուած ենք այդ ժամերը յանձնել ոչ համապատասխան պատրաստութեամբ անձանց, չենք կարողանում որակաւորում անցկացնել որովհետեւ փոխարինող չունենք, զգալի է դասագրքերի պակասը: Մեզանում Հայ ժողովրդի պատմութիւնը փոքր մի դիրք է եղել եւ եղել է իրականում Խորհրդային Հայաստանի պատմութիւնը. այնտեղ քիչ բան էր թոյլատրուած, կամ թոյլատրուած էր, բայց մեր մասնագէտները չէին կարողանում օգտագործել: Ես այսօր մենք դեռ չունենք երեխաներին մատչելի Հայոց պատմութեան գրքեր:

Հ. - Նորերում պատրաստութեան ձեւափոխում է:

Պ. - Եթէ մեր դիտական, դիտա - մանկավարժական լատարնը արամադիր է, նրանք պիտի ստեղծեն: Լուսաւորութեան նախարարը դրա կազմակերպչն է: Սա օրակարգի հարց է արդէն: Մէկ - երկու տարում գործածութեան կը դնենք նոր գրքեր: Ցաւալի է որ 1992 - 93 թուականին դրուած դասագրքերում ինչքան չհասկացուած է մեկնաբանուած թէ ինչ ենք ուզում արդիւնքում: Պետականութեան այս պայմաններում երբ մեզ հնարաւորութիւնը տրուած է պատմութիւնը սեւ ու սպիտակ էջերով իմանալու, կարծես այդ հայեացքը չկայ:

Մեր հանդիպումներէց յայտնի է դարձել որ նոյնիսկ 10-րդ դասարանում պատմութեան իւրացումը շատ վատ է եւ ոչ միայն Հայ ժողովրդի:

Պատմական հայեացքի բացակայութիւնը Հայաստանի այսօրու քաղաքացու նկարագրի մէջ կարեւոր մաս է, որովհետեւ հարցադրումը չէ արուած: Մեր նոր իրողութեան պայմաններում ազգային ինքնապիտակցութեան մէջ պետականութեան զղացումը որպէս կարեւորագոյն բաղկացուցիչ պիտի առաջ մղուի եւ նա պէտք է որոշի միւս բաղկացուցիչների դերը: Նա վաղ թէ ուղ պէտք է դառնայ մեր ազգային ինքնապիտակցութեան նոր ու ամենազորաւոր բաղկացուցիչը: Եւ պետական դպրոցը որպէս այս խնդրի ծրագրիչը, արագ պիտի ստանձնի այս պատուէրը. հակառակ դէպքում նա հակապետական գործունէութիւն կը տանի, ինչ է կացութիւնը այսօր, դժբախտաբար:

Հ. - Պատմութեան գաղ, ի՞նչ լուրջ այլ դժուարութիւններ ունիք դպրոցական համակարգին մէջ:

Պ. - Ինչ որ առաջի չէր վերաբերում միայն պատմութեան: Փոխանակ իւրաքանչիւր պետական շինարարութեան մէջ իր դերը գտնելու, շարունակում է հայրենասիրական թեման, գովաբանութիւնը. սրանք բանաստեղծութեան, շարադրութիւնների ձեւով շարունակում են դառնալ գլխաւորը եւ այդ ձեւով մենք փճացնում ենք մեր սերունդին. այսինքն, ուզում ենք որ նրանք մեզ նման լինեն: Երեխան նորից դառնում է միջոց եւ խօսակցութիւնը միանգամից տեղափոխուած է նորից ազգային ալիքի վրայ, ազգային փրփուրով, հայհոյանքով ու մնացած բոլոր բաներով:

Տեսակցեցաւ՝ Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) «ԵԱՌԱՋ» - Կը հրատարակեմք առանձին:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՕՐԵՐԸ

ՀԱԼԷՊԻ ՄԵԶ

ՀԱԼԷՊ. - («Յաւաջ»).

Եթէ բնեմ թէ Հայ միութիւն մը կամ դպրոց մը, որ կազմակերպած չլայ հանդիսութիւն մը յարգելու համար յիշատակը Մեծ Եղեռնի մեր դռներուն, ճիշդ դրած կ'ըլլամ:

Արդարեւ, բազում էին ձեռնարկները եւ այլապէս. բոլորն ալ նուիրուած Մեծ Եղեռնին:

Օրինակներ տալու համար բնեմ, որ Հ. Բ. Ը. Միութեան Հ. Ե. Ը. -ի «Սղամ. եան» թատերախումբի տղաքը ներկայացուցին Պարոյր Սեւակի «Անուշի Ջան. դակաւոր»ը, անվարան կրնամ բոլ մեծ յաջողութեամբ:

Գործը բեմականացնող հայրենի բեմադիր՝ Ն. Ծատուրեանն էր:

Բարեգործականը կազմակերպեց դասախօսութիւն մը նուիրուած Մուսա Լեւոնի հերոսամարտին, Դամասկոսէն Հալէպ հրաւիրելով Արար աշխարհադէտ Պր. Ծամախը:

Համազգայինը երկօրեայ դիտական նիստի հրաւիրեց արար ու հայ մտաւորականներ քննարկելու համար Գրիգոր Նաբեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան» հատորին արարեղէն թարգմանութիւնը զոր կատարած էր Նիգար Սալիլին:

Սարեան Ակադեմիայի տղաքը Պէյրութէն հրաւիրած էին խումբ մը նկարիչներ, բոլորն ալ երիտասարդ, որոնք իրենք զիրենք կ'աշուանեն միասականներ: Այս երիտասարդները իրենց ցուցահանդէսը նուիրած էին Մեծ Եղեռնին:

Նոր Սերունդը «Անկուծային Միութիւն»ը բեմ հանեց իր «Անդրանիկ» թատերախումբը եւ կազմակերպեց դասախօսութիւն:

Վասպուրական Մշակութային Միութիւնը ըրաւ նոյնը:

Չանազան Մշակութային Միութիւնները իրարու մօտ գալով յաջողցուցին բարձր մակարդակի վրայ Հայ Դատի կապակցութեամբ:

Հալէպի Հայկական Երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դասարաններ աշակերտութիւնը խմբուեցաւ Քարէն Եփփէ ձեմարանի բակին մէջ ու կատարեց հակում:

Հաղարներու հասնող բաղմութիւն մը համախմբուեցաւ Հայոց գերեզմանատան մատրան շուրջ լսելու համար Բերիկ Թեմի Առաջնորդ՝ Սուրեն Արք. Գաթաբոյեանի խօսքը:

Ի վերջոյ Համազգայինը գիրքերու եւ նկարներու ցուցահանդէս մըն ալ կար մակերպեց ուր Տպագիր խօսքը խոր ազդեցութիւն կը թողարկէր դիտողին վրայ:

Բացի այս թուումն մասունքէն եղան այլ ձեռնարկներ եւս որոնց բարձրակող այն միասնական երեկուն էր, որ տրուեցաւ Հալէպի Ս. Աստուածածին Եկեղեցին մէջ: Հսկայ սրահ եւ շրջափակ լցուեցաւ Հրազդանի թատեր: Բոլոր ներկաները լարուած ուշադրութեամբ հետեւեցան օրուան գլխաւոր բանախօսի ելույթին: Բանախօսը արար մտաւորական մըն էր հրաւիրուած Դամասկոսէն. իսկապէս իրազեկ մեր Պատմութեան եւ մեր ցաւերուն:

Ներկաները Ողջոյն Տուք Միմիանցի օրինակով կ'ըսէին, ի՞նչ լաւ է, որ այս տարի գլխաւոր բանախօսը Արար մըն է, որ յարձակուած չգործեց ոչ մէկ Հայ կազմակերպութեան վրայ: չկրկնուեցաւ աւանդական խմբումը կ'առաջնորդուէր եկեղեցին:

Այսպէս անցան ապրիլեան օրերը: Ապրիլ 23-ի օրը խորհեցայ այցելութիւն մը տալ Հալէպի Կրթասիրաց Սրբ. Ժարանին: Երբ հասաւ դպրոց, տեսայ ժամրդը աշակերտութիւնը դասարանի առաջնորդ խմբումը կ'առաջնորդուէր եկեղեցին:

Մանկացայ պահ մը, վերջին եկեղեցի մտնողը եւս եղայ ու գրաւեցի վերջին նշանը: Հոն էր քահանայն: Ուսուցչուհի մը բացման խօսք արտասանեց: Տնօրէնուհին խօսեցաւ օրուան իմաստին շուրջ: Հինգերորդ եւ վեցերորդ դասարանի ներք հանդէս եկան խմբական արտաստ. նուիրումներով:

Հաղորդութիւն առնելու պէս մթնոլորտը լուրջ էր: Քահանայ Հայրը օրհնեց ներկայ աշակերտութիւնը:

Ես բաւարարուած դուրս եկայ: Յաջորդ դպրոցը ուր հանդիպելու ուղեքի

ՇԱՐԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ
ԳԱԼԻՓՈՐՆԻՈՅ ՄԷՁ

Ֆրեդերիկ «Մասիս» գերեզմանատան մէջ, Ապրիլ 23-ին, տեղի ունեցած է Սողոմոն Թէֆլերեանի յուշարձանին վերաբացման արարողութիւնը։ Տարիներու ընթացքին յուշարձանին մակերեսն ու հիմքը վնասուած ըլլալով, շրջանի Հ. Յ. Դ. «Թէֆլերեան» կոմիտէն որոշած էր դաշին նորոգել։ Արարողութեան - որուն ներկայ եղած են 300 հոգի - բացումը կատարած է Արո Սողոմեանը։ Միւսին Վրդ. Ազնիւեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարած է։ Պօսք առած է (անդիւրէն) Ռիչըրտ Տարմանեան։ Բանախօսած է Յակոբ Մանսիկեան, յուշարձան այցելութիւնը համարելով արդիւնք մեր հերոսապաշտու-

նայր Յարութիւն Վրդ. Պատիկեանին դըրժաւորած Միխիթարեան վարժարանն էր։ Գարոցը ունի հսկայ սրահ եւ խորան։ Սրահին շուրջ հաւաքուած էին մէկ քանի հարիւր աշակերտներ։ Բարձրագոյն դասարաններու տղաքը մեկնած էին Գարէն Երոֆէ ձեմարան, իսկ աշակերտ ելոյթ կ'ուսնար Հայր Պատիկեանը։ Կամացուկ մը ներս մտայ աշխատելով ուղարկութիւն չգրաւել։ Վարդապետը, հանգարտ, հասկնալի լեզուով մը կը բացատրէր զրուան իմաստը։ Այստեղ եւս Բրդ, Երդ եւ Երդ դասարանցիները ունեցան խմբական արտասանական ելոյթներ Վահան Տէրեանէն եւ Գեորգ իմէնէն։ Նորագոյն այս սերունդը երկիւղածութեամբ կ'ունկիւղէր ըսուածները։ Եղեռնէն 80 տարի ետք մենք տակաւին ողբի մէջ էինք։ Գայլերս, ապա, ուղղեցի դէպի Հ. Բ. Լ. Միւթեան, Լազար Նաճարեան. Գաւառ կիւլպէնկեան երկրորդական վարժարանի մանկապարտեզի բաժնին բաղը։ Այստեղ համախմբուած դուայ վերի դասարաններու աշակերտութիւնը։ Ուրեմն, նոյնն էր պատկերը ամէն կողմ։ Երեք այս դպրոցներու մէջ առիթ տրուեցաւ ինծի երկու խօսք ըսելու։ Իրապէս կ'ուր խօսք, ոչ աւելի։ Բոլոր աշակերտներուն երդումի նման վանկարկել տուի. - Մենք Հայ ենք, մենք Հայ պիտի մնանք խօսքը, միայն այդքան։ Ամէն տարի Ապրիլին, շատ կորուստներ ունենալով հանդերձ, թէ մը աւելի Հայ կը զգանք մենք մեզ։ Հաշտահայերը Ուխտի օրուան վերանշին Ապրիլ 24-ը։

Ապրիլեան կարգախօսի տակ, նոյն ամսուան 25-ին, Դամասկոսի Փրանսայի դեսպան իր ներկայութեամբ հովանաւորեց Հայր Յարութիւն Վրդ. Պատիկեանի նկարչական մէկ ցուցահանդէսը, որ տեղի ունեցաւ Հայկազի Փրանսական հիւպատոսարանի ընտանեացի պուրակին մէջ։ Հետաքրքրական էր, որ բազմութեան մէջ երեք լեզուներ կը հնչէին հաւասարապէս. ֆրանսերէն, արաբերէն եւ հայերէն։ Բացի Փրանսայի, Հայաստանի եւ Իտալիայ հիւպատոսներէն ցուցահանդէսի բացման ներկայ դասուեցան հայ երեք պարսկականութիւններու առաջնորդները, քաղաքական ու մտաւորական մարդիկ։ Ողջոյնի խօսքը Փրանսայի դեսպան Ժան - Գիտ Բուստրանինն էր, որ գովարանեց Հայերը յիշելով Գաղտուն, Արշալուր, Վերնէօյը։ Ցուցահանդէսին, անակնկալ երեք ծեր-բանուհիներու համերգն էր որ տեսեց մէկ ժամ - երկու Փիլիթ, մէկ չէյօ։ Լը-սեյինք Մոցարթի, Պախ եւ Պելա Պարթոք եւ Փրանսայի երգահանի մը միջին դարու դրօժերէն։ Ցուցահանդէսին առաջին օրը փակուեցաւ ճաշով։ Երանելի աշխուժութիւն։ Այս էր Հաւաքաշարութեան, պատկերը Ապրիլ ամսուան ամբողջ տեւողութեան։

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ
Հալեպ, Մայիս 2, 1995

Թեան, ապա անդրադառնալով Թէֆլերեան մարդու առաքինութիւններուն։ Յուշարձանի Յանձնախումբին կողմէ դնահատանքի եւ յիշատակի դիրք մը յանձնուած է յուշարձանը նորոգող քանդակագործ Աշոտ Սիմոնեանին։ Միւսին Վրդ. ի կողմէ կատարուած մատաղօրհնէքէն ետք ներկաները երգած են «Վէրքերով լի»ն եւ ծաղիկ դրած դամբանաքարին վրայ։

Փաստօրինա միջնակարգ դպրոցի սրահին մէջ, Ապրիլ 28-ին, նշուած է Եղեռնի 80-ամեակը, որու ներկայ եղած են քաղաքապետուհի Քարին Նէք, փոխ - քաղաքապետ Պիլ Փափարեան, բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եւ հոծ բազմութիւն մը։ Բացումը կատարած է Սիւրան Պէրպէրեան եւ վարած յայտագիրը։ Հ. Յ. Դ. «Լեւոնապոլս» կոմիտէի խօսքը փոխանցած է Կարօ Մոմճեան։ Բանախօսած է Հայաստանի Արտաքին նախկին նախարար Բաֆֆի Յովհաննէսեան, անդրադառնալով անպատիվ մնացած հայկական ցեղասպանութեան։ Քաղաքապետուհին խօսք առնելով դատապարտած է Թուրքիոյ ոճրային արարքը, զօրավիշ եղած հայութեան եւ Ապրիլ 24-ը պաշտօնադրով մը հռչակած է Հայկական Ցեղասպանութեան Օր։ Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը։

Փաստօրինայի Սիվիք Սենթըրի մէջ, Ապրիլ 30-ին, տեղի ունեցած է Եղեռնի 80-ամեակին նուիրուած ոգեկոծման համերգը, շուրջ վեց հարիւր հանդիսականներու ներկայութեամբ։ Յայտագրին մասնակցած են Նունէ Աւետիսեան (արտասանութիւն), Գեորգ Յունանեան (երգ), Իրանահայ Միւթեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Ալ. Փրեդ Մարդոյեանի, Լարային քառակ մը, Համազգայինի Լոս - Անճելոսի «Գուսան» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Արա Մանաչի, «Անի» պարախումբը, ղեկավարութեամբ Եղիա Հաչոյեանի եւ Սիւրբ Բարսեղեան - Դարբինեանի եւ Կլէմէնտի Համազգայինի «Ջուարթնոց» պատանեկան պարախումբը։

Փաստօրինայի մէջ, Ապրիլ 8-ին, նշուած է իմամնուէլ Աստուածաշունչի Գուլէճի հիմնադրութեան 13-րդ տարեկարծը, ճաշով, որուն մասնակցած են 200 հոգի։ Հանդիսութիւնը վարած է Վահիկ Հաղաբեան։ Գուլէճը, զոր հիմնած է Վեր. Եղիա Պապիկեան, ունի նաեւ ալլաքան գործունէութիւն մը՝ կրօն - բարոյական հրատարակչատուն, հոգեւոր ուստիօժամ, չափահասներու համար անդիւրէնի երեկոյեան դասեր եւայլն։ Գուլէճը Երեւանի մէջ ունի իր մասնաճիւղերը, ուր կը պատրաստուին հոգեւոր գործիչներ Հայաստանի համար։

Փաստօրինայի Ալ Մանսուր ճաշարանին մէջ նշուած է Սահակ - Մեսրոպ հայ քրիստոնեայ վարժարանին 15-ամեակը, մասնակցութեամբ 300 հոգի։ Հանդիսութիւնը վարած է Ռոպէր Մարգիսեան։ Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը։ Բանախօսած է Գարեթի Ինճէ-ճիկեան։ Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Մայք Եուսուֆեան ներկայացուցած է դպրոցին նոր տնօրէնը՝ Լեւոն Ֆիլեան։

Գահուէնկայի Միացեալ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 20-ին, տեղի ունեցած է Եղեռնի 80-ամեակի ոգեկոծումը։ Պօսք առած են Վեր. Փիթըր Տողրամճի, Տիկին Լորնա Միլըր, Միքայէլ Եուսուֆեան, Վեր. Միհրան Քիւրիեան, Վեր. Արթուր Չափարեան։ Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ երգչախումբի, փողային նուագախումբի եւ Անահիտ Իշխանեանի, որ արտասանած է Սիմոնեանի եւ Դանիէլ վարուժանի քերթուածներէն։

Փաստօրինայի Պրիդի Նազովրեցի Եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 21-ին տեղի ունեցած ոգեկոծման հանդիսութեան բանախօսած են տղթոր Գնէլ Դուրեան (հայերէն) եւ փրօֆէսօր Հրայր Տէքմէճեան (անգլերէն)։ Պօսք առած է Հայաստանի Ուժանիւթի նախկին նախարար Սեդուհ Թաշճեան։ Գործադրուած է դեղարուեստական

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ՀԱՄԻԼԹՆԻ մէջ (Գանատա) Ապրիլ 29-ին բացումը կատարուած է նոր Հայ Կեդրոնի մը։ Այս առթիւ, չէնք շինութեան յանձնախումբէն՝ Պետրոս Ապրահեան, նախկին չէնքի երեք անդամներու ներկայութեամբ, բացած է նախկին Հայ Կեդրոնի հիմնադրութեան (1953) չէնքի հիմնադրարին մէջ ղեկավարած պղինձէ պահպանակը ուր պահուած էին ամերիկեան, գնատական (նախկին), ինչպէս նաեւ հայկական Եռագոյն դրօշները, Աստուածաշունչ մը, Հ. Յ. Դ. ներքին կանոնադիրը, Վոմեան Կոմիտէի ընկերներուն անուանացանկը եւ քաղաքապետութեան շնորհաւորագիրն ու ամերիկեան հինգ սէնթ։ Պ. Ապրահեան յայտարարած է որ այդ աւանդները պիտի ցուցադրուին յատուկ ցուցադիզի մը մէջ։ Օրուան հանդիսավարը՝ Վազգէն Թեղեան խօսք առած է ճաշի սպասարկութենէն ետք եւ ներկայացուցած պաշտօնական հիւրերը ու պատմած Համիլթընի գաղութին կազմութեան օրերն իր ունեցած յիշատակները։ Ապա, խօսքը տուած է Սթենի Քրեքի քաղաքապետութեան ներկայացուցիչ՝ Պ. Միլըրին։ Պօսք առած են նաեւ Շահէ Մ. Վրդ. Մանուսեան, Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ՝ Վաղարշ Իհրամճեան, Երեսօրհան Սարգիս Ասատուրեան, Համիլթընի Վրդահեան Կոմիտէի հերթապահ՝ Յակոբ Երկաթեան, Հ. Մ. Լ. Մ. -ի Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչ՝ Արմէն Սեդրեան, Հրանտ Քհնյ. Երեցեան (յանուր Թեմին առաջնորդ՝ Մեսրոպ Արք. ի), Սարգիս Ա. Քհնյ. Կիւրեան, Աղանի Ժամկոչեան (ՀՈՄ), Վաչէ Գալուստեան (Հ. Մ. Լ. Մ. -ի Համիլթընի վարչութիւն), Ճօյսի Եկմալեան, Սօնա Սարգիսեան (ՀՈՄ-ի Գանատայի Շրջ. Վարչութիւն), Պետրոս Ապրահեան (Շէնքի յանձնախումբ), Տիւրան Թեղեան։ Գեղարուեստական բաժին մը գործադրուած է, հուսկ կատարուած է հանդանակութիւն մը, որմէ հաւաքուած է 150 հազար տոլար։

ՄՈՆԻԹԻՆԻ Ս. Յակոբ Ազգային վարժարանի գրադարանին մէջ, Ապրիլ 21-ին տեղի ունեցած է Հայաստանի նախկին Արտաքին նախարար Բաֆֆի Յովհաննէսեանի հանդիպումը հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ։ Ան բանախօսած է ռազմավարութեան եւ Հայաստանի համար անոր ներկայացուցած կարեւորութեան մասին։ Վերջապետութեան պատասխանած է ներկաներու հարցումներուն։

ՄՈՆԻԹԻՆ «Ճէզու» Կեդրոնի սրահներուն մէջ, Ապրիլ 25-ին բացումը կատարուած է՝ «Արուեստը բարբարոսութեան դէմ» ընդհ. թեմայով «Եղեռն» ցուցադր-

յայտագիր մը, որուն մասնակցած են Արփիին եւ Էլիզապէթ Փեհլիպեան, Անիթա Մաթթա (երգ), Անահիտ Իշխանեան (արտասանութիւն), Վաչէ Մանկեան (դաշնակ), Ռազմիկ Մանուրեան (երգ)։ Հանդիսութիւնը վարած է տղթոր Կարպիս Տէր - Եղիայեան։

Փաստօրինայի Հայ Նազովրեցի Եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 23-ին, տեղի ունեցած է պաշտամունք, նուիրուած՝ Եղեռնի 80-ամեակին։ Վեր. Միհրան Քիւրիեան մեկնաբանած է 80-ամեակի խորհուրդը։ Եկեղեցւոյ կից գործող շարաթօրեայ դպրոցի աշակերտները ար-

բութիւններու եւ բանախօսութիւններու շարքին։ Ձեռնարկը կ'երկարի հինգ շաբաթներու վրայ։ «Հանդուրժողութեան միջազգային տարի» շրջագոտին մէջ, շարքը կ'անդրադառնայ «Երախաներու Եղեռնին» ԻՆՆԻՍԻԹ-ի հովանաւորութեամբ, ինչպէս նաեւ հայկական, հրէական եւ Ռուսոստ կատարուած ցեղասպանութիւններուն։ Մայիս 9-էն 16 Հայկական Եղեռնի շաբաթը միասնաբար հովանաւորած են Մոնթեալի Հայ Մշակութային Միութիւններէն՝ Համազգայինը, Թէքեանը, Նոր Սերունդը եւ Հայ Կաթողիկէ Երիտասարդաց Միութիւնը։

ՍԷՆԹ ԳԱԹՐԻՆԶԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի մէջ, Մարտ 18-ին նշուած է ՀՕՄ-ի հիմնադրութեան 85-ամեակը։ Տեղւոյն վարչութեան ատենապետուհի՝ Անժէլ Տէրաթեանի բացման խօսքէն ետք օրուան խօսքը արտասանած է ՀՕՄ-ի Գանատայի Շրջ. Վարչութեան Անահիտ Գարբիէ-Եան։ Գեղարուեստական յայտագիրը ապահոված է երգիչ՝ Արթուր Արարեան, ընկերակցութեամբ՝ Արմենիա նուագախումբին։

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի վարչական սրահին մէջ, Ծաբաթ, Ապրիլ 22-ին, ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է նպատակ ունենալով ներկայացնել վարուժան Բէօնէանի 550 էջերէ բաղկացած գիրքը նուիրուած Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի պատմութեան։ Հաւաքոյթին նախագահած է Գարեթի Պատրիարք։ Գիրքը ներկայացուցած է բժիշկ ու բանաստեղծ՝ Վարդ Շիկահան։ Հուսկ Բանքը արտասանած է Պատրիարքը։ Ապա, ներկաները միացած են դուրսը դանուղ բաղմոթեան եւ բոլորուած սեղաններու շուրջ։ Այս գեղատիպ հատորը տպուած է «Մարմարա»ի Մուրաթ Օֆաթ տպարանին մէջ։

ՊՈԼՍՈՅ Աթաթիւրը Մշակութային Կեդրոնի փոքր դահլիճը ծալքէ ծալք լեցուած է, Ապրիլ 27-ին, Կեդրոնական երգչախումբին համերգին առթիւ։ Իր հիմնադրութեան 25-ամեակին վայել որակաւոր յայտագիր մը ներկայացուցած է երգչախումբը, մասնակցութեամբ երեք մեներգիչներու՝ Ալիս Մանուկեան, Գեորգ Դաւիթեան եւ Արեգ Տոլուրեան։ Յայտագիրը կը կազմէր Տիգրանեանի «Անոյ-ը»։ Համերգը կրկնուած է Մայիս 2-ին։

ՊՈԼՍՈՅ Միթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Ապրիլ 30-ին, երգիչ Պարթեւ Կարեան համերգ մը տուած է որ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է։

ՍՏԱՑԱՆԲ

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԱՆԴԻՍ
հատոր ԺԴ.

Հրատարակութիւն Հայկազեան համալսարանական գալէնի հայագիտական աւ. պիոնի։

Պէյրուիթ, 1994

տասանը են Սիւրբ Կապուտիկեանի՝ Եղեռնին ու հայ ժողովուրդին նուիրուած բանաստեղծութիւններէն հատուածներ եւ երգչախումբը մեկնաբանած է քանի մը երգեր։

Սոն Տիէլիոյի մէջ, Ապրիլ 22-ին, ամերիկացի բաղմահազար հաւատացեալներու առջեւ ելոյթ ունեցած է տղթոր Կարպիս Տէր - Եղիայեան, նիւթ ունենալով Հայկական Ցեղասպանութիւնը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

(Շաբ. Ա. Էջեմ)

Հարթի, Մայիս 11-ին բախումներով ընթացող, հեղեղակա ժամանակին եւ մահաբեր տական անջատողականներու միջեւ: Երեւոյն հազար բնակիչ ունէր:

ՆիՍի թղթատարի սպասարկութեան գործադուլը կը շարունակուի աղէտալի համեմատութիւններու հասնելով: Շաբ. ժամը կը տեւէ ամիս մըն է եւ աւելի քան մէկ միլիոն հոգի կը տուժէ: Պատճառը կը վերագրուի 8000 աշխատանքի ընթացքի ծրագրի մը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ յաջորդական ցրեւումներ պատահած են Մայիս 13-էն ի վեր, զիջաւորաբար Գողանի շրջանը ուր, Շաբաթ օրուան երկրաշարժը 6.6-ի հասած էր Ռիխթերի աստիճանաչափին վերայ: 25 վիրաւոր կայ: Շրջանը քիչ բնակուած է:

ՇԻՐԱՔ, ըստ օրէնքին, հրապարակեց իր հարստութիւնը որու մանրամասնութիւնները լոյս տեսան Պաշտօնաթերթին մէջ: Ընդհ. գումարը կը հասնի 8 միլիոն 300.000 ֆրանքի, որոնց մէջ կան Գորէզի մէկ դղեակը (1.200.000), նաեւ Գորէզի մէջ փոքրիկ տուն մը (կինը ժողովագած է), փարիզի մէջ յարկաբաժին մը ուր ալ Սէն (2 միլիոն 200.000), նաեւ անշուշտ արժէթուղթեր եւ դրամական զանազան ներդրումներ:

ՅՈՒԹՊՈՒ Ֆրանսայի Բաժակին տիրացաւ փարի. Սէն. Ժերմէն 1.0 յաղթելով Սթրազպուրկի: Մրցումը տեղի ունեցաւ Մայիս 13-ին ի ներկայութեան երկու նախամահներու՝ Միթերան եւ Շիրաք:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՅԻ փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը առաւօտեան 10-ին, Հայ Մշակոյթի Տունը 17, rue Bleue, Paris 9^e ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Կապույտ Խաչի Սէն. Ժերմէն Զ. Շանթ մասնաճիւղը Մայիսի 20-ին օրուան առթիւ կը կազմակերպէ օթօթարով պոռոյ մը Շաբաթ առաւօտ, Մայիս 20-ին, դէպք «Պէտտոր»ի կղզին: Ժամադրամային է Սէն. Ժերմէն «Տիրան Թէքէեան» հրապարակը, առաւօտեան ժամը 9.30-ին: Փախաբողները կրնան հեռաձայնել. - 91 - 06 - 29 - 65 91 - 70 - 12 - 49

UGAB — PARIS :

dîner - café théâtre

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB organise un DÎNER - CAFE THEATRE le Samedi 20 Mai à 20 heures 30 au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e Renseignements et réservations au: 45 20 03 18 ou au 42 27 12 26.

L'Ecole de Langue et de culture arménienne

KHATCHADOUR ABOVIAN à l'occasion de la fête de l'Ascension organise

Une Grande Fête

« Vid jagahanoutioun » le Dimanche 21 Mai à 15 heures Dans la Salle «A. Tcherpachian» du Centre Culturel Sahak-Mesrop 339, ave du Prado — Marseille 8e PARTIE ARTISTIQUE

Chants, Récitations, Musiques & Danses — ENTREE LIBRE —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris SIRET : 51027317 A R. C. Paris Commission Paritaire : N° 55935

PROCES CIVIL CONTRE BERNARD LEWIS

LE 17 MAI 1995

Le Forum des associations arméniennes de France appelle la communauté arménienne

A MANIFESTER

le Mercredi 17 Mai devant le PALAIS DE JUSTICE de 16 heures jusqu'à la levée de l'audience

- POUR LA CONDAMNATION DU NEGATIONNISTE BERNARD LEWIS;
- POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE DES ARMÉNIENS PAR UNE JURIDICTION FRANÇAISE;
- POUR QUE JUSTICE SOIT ENFIN RENDUE AUX ARMÉNIENS.

CE PROCES EST UNE ETAPE HISTORIQUE POUR LA RECONNAISSANCE DES DROITS DU PEUPLE ARMENIEN

RASSEMBLEMENT PLACE SAINT-MICHEL Métro Saint-Michel

Des autocars sont mis gratuitement à disposition :

- Arnouville : Stade Léo Lagrange, gare — Départ 15h;
- Alfortville : Place Acharak (ex-Carnot) 15h — Mairie- 15h15;
- Clamart : Marché- 15h — Epicerie «Eniz», 14 rue des Monts-15h15;
- Issy-les-Moulineaux : Eglise apostolique, 6 ave Bourgain- 15h30.

Retour assuré à 20 heures.

LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

COLONIE DE BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France vous informe que sa Colonie de Bellefontaine ouvre ses portes :

1ère SESSION du 5 au 29 JUILLET

2ème SESSION du 30 JUILLET au 23 AOUT

Nous invitons tous les colons à s'inscrire auprès des personnes suivantes:

- Arnouville : Mme Yeranosian - Tél: 39 85 79 85
- Asnières : Mme Danoux - Tél: 42 42 85 87
- Bagneux : Mme Pekmezian - Tél: 46 63 10 48
- Chaville : Mme Derkaloustian-Tél: 47 50 64 37
- Issy-les-Moulineaux : Mme Papazian - Tél: 46 42 90 68
- Sevran : Mme Papazian - Tél: 43 32 47 20
- Paris : Se rendre à la MCA : 17, rue Bleue, Paris 9e, le Samedi 13 Mai à partir de 15 heures 30.
- Alfortville : Inscription à la MCA 9, rue de Madrid, le Samedi 20 Mai. Tél: 43 76 55 89.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՇԱԽԼԻ ՄԷՋ

Շախի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հրօնական ընկերակցութեան Մշակութային Յանձնախումբի կազմակերպած:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵԼԵՑԻՆ»

Թեմայով դասախօսութիւններու շարքին երկրորդը:

Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20.30-ին եկեղեցւոյ կից «Մարգի Պալապանեան» սրահը:

6, rue Père Komitas

Դասախօս. -

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՏԵԱՆ ՆԻՔ. - «Եկեղեցական. համայնօրէն» կեանք. հովիւ. հոս յարաբերութիւն:

DATE A RETENIR

AAAS ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Fête Champêtre traditionnelle

de la MAISON DE RETRAITE 95500 GONESSE

Dimanche 2 Juillet à partir de 11 heures 30

L'ASSOCIATION MACHTOTZ Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne organise

un SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN

NICOSIE / CHYPRE du 7 au 28 Juillet POUR LES JEUNES DE 10 A 20 ANS

Sous le patronage et avec le soutien du Rév. Père MANJIKIAN.

- Les participants seront hébergés individuellement par des familles sélectionnées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en langue arménienne.
- Des cours d'arménien seront organisés les matins à raison de 20 heures par semaine pour les débutants francophones par Mme Hilda Kalfayan-Panosian, avec sa méthode audiovisuelle et pour les autres niveaux, par des professeurs expérimentés.
- L'encadrement et l'assistance aux jeunes participants seront assurés par les Associations des Dames Arméniennes de Chypre et par des responsables de l'Association Machtotz.
- Plusieurs excursions sont prévues dans CHYPRE.

FRAIS DE PARTICIPATION : 3 800 F. par personne comprenant le transport (avion Paris—Chypre—Paris), l'hébergement en pension complète, les cours et les excursions.

Renseignements et inscriptions : ASSOCIATION MACHTOTZ — 8, rue Lamennais, 92370 CHAVILLE — Tél. : (1) 47. 50. 97. 51.

Au lendemain du procès civil contre Bernard LEWIS

Le Forum des Associations arméniennes de France

organise, en collaboration avec l'UGAB

une RENCONTRE avec le

Prof. Vahakn DADRIAN

Spécialiste du génocide des Arméniens

Directeur du «Genocide Study Project» de la Fondation Guggenheim, New York

le Mardi 23 Mai à 20 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles Paris 17^e

A l'issue de la soirée, le Prof. Dadrian signera son livre «Autopsie du génocide arménien», récemment publié aux Editions Complexe, Bruxelles.

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Section Beaumont : «N a i r i» organise UN VOYAGE EN ITALIE

«L'ASCENSION A VENISE»

Prix du voyage : 1 350 F.

Programme du voyage du 24 au 27 Mai

1er jour 24 Mai : MARSEILLE - VENISE Départ de Marseille à 6h en direction de Nice, puis continuation en direction de Gênes. Arrêt sur l'autoroute pour le repas, non pris en charge. Après-midi continuation vers Vérone puis Mestre, arrivée en fin de soirée Lido de Gésolo. Installation à l'Hôtel Niagara - Dîner.

2ème jour : L'ILE DE BURANO Petit-déjeuner — Départ le matin et visite sur l'île St Lazare — Musée et Monastère arméniens — Déjeuner — Après-midi départ en bateau Vaporetto pour l'île Burano, l'île des Dentellaires — Retour en fin de soirée à l'hôtel — Dîner.

3ème jour : VENISE Petit-déjeuner — Départ le matin en bateau Vaporetto au centre de Venise place St Marc La Basilique, le palais des Doges avec guide inclus — Déjeuner — Après-midi départ pour la Place de Rome — Visite à pied par le Pont de Rialto — Quartier libre — Retour en fin de soirée à l'hôtel — Dîner.

4ème jour : MILANO - MARSEILLE Petit-déjeuner — Départ le matin en direction de Milan. Visite à pied de la Cathédrale de Milan — Déjeuner, puis départ en direction de Marseille — Arrivée tard dans la soirée du samedi.

Ce prix comprend : Le voyage aller-retour en car luxueux (bar, W-C, TV, vidéo et frigo) — Hôtel **** au bord de la plage, piscine, salle de gym, sauna, etc. — Les excursions, les entrées dans les sites, les transports en Vaporetto. — Les petit-déjeuners et les repas du soir. — Assurance du transport.

Ce prix ne comprend pas : Les déjeuners du midi — Les gondoles — Les boissons. Les conditions : 500 à verser pour toute réservation (cash) — Le reste 850 F. une semaine avant le départ en chèque ou le jour même en liquide. Point de départ : L'arrêt du car devant la Banque Populaire au centre de Beaumont Marseille 12e.

Pour tous renseignements et réservations vous pouvez contacter Mme Chouchik Melkician : 149 ave du 24 Avril 1915 Tél. : 91. 93. 30. 08.

Les places sont limitées.

ՇՆՈՐԱԿԱԼԻԷ

Կապույտ Խաչի Արթուրի լին Բիւրակ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ասացած է 200 Ֆր. Տիկին Արտեմիս Խաչի տէրեանէ Տիկին Մարի Գապայեանի մասին քառասունքին առթիւ:

Յ Ա Ռ Ա Զ Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝

ԱՇՈՏ ԲԼԷՆԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ. Ե. Վերջին մաս)

Հ. - Ցաւալի է ու անհանգստութիւն, հայրենիքի քեմային անմակարդակ շահարկումը որում կը հանդիպինք մեզ գրականութեան դասագիրքերու մէջ, զորքային տարբեր չէ Սփիւռքի պարագայի, մեծ մասով:

Պ. - Եթէ Սփիւռքը կարող է իրեն միութարեւ ալ ձեռնով...:

Հ. - Միութարեւում հարց չէ, քանի որ արդիւնքը մէջտեղն է. հայրենասիրութեան քեմային շահարկումը ոչ մէկ զբաղակամ արդիւնքի առաջնորդած է. այդ ձեռով զատարարականութեամբ տալիս ընդհանրապէս կը հեռանան հայութենէն, արդարացիօրէն աւելի դրական արժեքաւոր փնտրելով: Սփիւռքը անպարագրկելի ամբողջութիւն մըն է սակայն ու կարելի չէ նախարարի մը հրահանգով կարգաւորել նման ծանրակշիւ հարցեր:

Պ. - Ուղղակի կեղծ ամօթխածութեան քողը պիտի պատուէ որ շատ միասնակար է եւ խոչընդոտ մեր ազգային պետականութեան կայացմանը: Նոյն բանը պիտի փորձէ անել նաեւ Սփիւռքում, որքան ալ դժուար լինի:

Հ. - Հասկնալի է որ շատերու համար դիւրին ճամբան է Արարատի փառաբանութեամբ կամ նման ձեւերով գցացական լարին վրայ խաղալ, առանց լրջօրէն մըրտախոսելու այդ ընթացքին հակամակնակալութեան բնոյթով ու անբաժանելի արդիւնքներով:

Պ. - Մենք յայտարարել ենք քաղաքական իրողութեան կառուցումը մեր պետական տան. ուղղում ենք աղբյուր լինի. կոչում ենք այդ խնդիրը լուծելու: Եւ կայ ձեւակերպող որը դարձրել ենք հայհանում դա հայ էր, դիտարկանքներ, բանաստեղծների ձուռեր ասելը: Այսօր էլ այդ բանաստեղծները, գրականագետները դրօշը նորից անուր իրենց ձեռքը, որովհետեւ հայի խնդիր է:

Հ. - ձիշդ է որ քիչ մը գարմանալի է տեսնել քեմային քեմային հինգ տարուան ընթացքին շատ փոխառած բան չկայ. նոյն մարդիկը նոյն դիրքերում վրայ են, նոյն քեմայինը կը ծանուցին ու լուրջ որքան հակադրեցութիւն չեղաւ:

Պ. - Մտածելու բան կայ որովհետեւ Հայու ներքին անադնուութիւնը չի յաղթահարուել. յատկապէս հայ մտաւորականի: Նրան որ ինքն անհամար կարող է խաղաղ, հանգիստ հայ ուտել կամ ուտել իմել ու շատ պատասխանատու խօսակցութիւն վարել:

Եթէ մեր մտապահ սերունդը չանցնի շատ արագ նորոգումը, մենք նորից կ'ունենանք մտապահութեան սերունդ, Գրիգոր Ստեփանեանի ձեւակերպումով: Բայց կարծում եմ որ մենք արդէն նկատում ենք նոր իրողութիւնները. ազգային ինքնագիտակցութեան մէջ պետականի բազմազգային շեշտելու միտումը զգալի է ու մենք սա պէտք է ուղղակի դարձնենք անհրաժեշտ, անընդհատ եւ ի հարկէ կ'անենք: Եթէ չարեցինք, մեզ իրաւունք չունեն չնեղելու մեր որդիները:

Հ. - Կը խօսիք վերանորոգումի անհրաժեշտ շարժումի մը մասին. այդ ընթացքին անընդունա՞ծ ձեւ մտաւոր կամ հետաւոր ծրագիրներում մէջ գոյութիւն ունի՞ր ուղղագրութեան հարց մըն ալ. ի՞նչ կը խորհիք այս մասին, կամ կը խորհիք՞ բնաւ:

Պ. - Ես ձեռնպահ մնամ, փոխ. նախարար Արմրուն Սահակեանը մասնագետ է այս հարցում:

Ա. ՍԱՀԱԿԵԱՆ. - Աշակերտը պիտի կարդայ, հասկանայ ու զրէ արեւելահայերէնով, արեւմտահայերէնով: Մենք սովորեցնելու ենք երեք համակարգով ուղիղ գրել (գրաբար, արեւմտահայերէն, արեւելահայերէն):

Հ. - Դժուար է ըմբռնել քեմային լեզուի մէջ ինչպէս երբեք «աղիկ» գրութիւն կ'ըլլայ...:

Ա. Ս. - Ունենք լեզուի երեք տարբերակ. ամէն մէկը ունեցել է տարբերացում նաեւ գրելու կանոններու մէջ: Ուրեմն, երեք սխալներ մէջ էլ կայ հատուկ տարբարանութիւն, ուղղագրական համակարգ: Երբ երեքն էլ սովորում ենք, երեքով էլ ճիշդ գրում ենք: Կարող ես այս երեքը դարձնել մէկ, միասնական ուղղագրութեան, բայց չեն ընդունելու այդ երեք իրականութիւնները: Այսինքն՝ ա) մեռած լեզուի, բ) այսօրուայ Սփիւռքի հայ իրականութիւնը, գ) արեւելահայ իրականութիւնը:

Արեւելահայ իրականութեան մէջ միասնական ուղղագրութիւն ընդունուել էր, կար: Սփիւռքահայ իրականութեան մէջ չկար. Պոլսում կամ ուրիշ մի տեղ իրարից տարբեր էին գրում: Ընդունենք որ սփիւռքահայ իրականութիւնը միասնականօրէն չէր կարող կառավարուել, կողմնորոշուել...:

Հ. - Բայց Սփիւռքի կամ Հայաստանի խնդիր չէ եղածը: Հոս, ուղղագրութիւնը լեզուականէն բոլորովին տարբեր հեռանկարներով պարտադիր խնդիրներով մի ենթարկուած է: Հիմա որ անկախութիւն ունիմք եւ ինչպէս կ'ըսէք, պետական դպրոցը կերտելու աշխատանք կը տարւի, կա՞յ նաեւ պարտադրուած խնդրութիւնը շտկելու, սրբագրելու տրամադրութիւն, քեմայ, անկախ անկէ քեմային ինչպէս կը գրէ:

Ա. Ս. - Ուղղագրութեան համակարգում շտկումներ կարելի է լինեն. լրիւ վերադարձ, վերականգնում՝ գրաբարի ուղղագրութեան, պարզ է, հնարաւոր չէ:

Հ. - Եւ ինչո՞ւ:

Ա. Ս. - Սա այնպիսի հարց է որ որեւէ հրամանագրով կարող ես շտկել մի միասնական համակարգի մէջ: Սակայն ես գիտեմ որ այդ կարգադրութիւնը չի գործելու ամէն տեղ:

Հ. - Ի՞նչ պատճառով:

Ա. Ս. - Ընդհանրապէս հասարակութիւնը չի ընդունելու: Զիջումներ կարող են արուել, որոշ շտկումներ պիտի արուեն պատմական ուղղագրութեան ծիրին մէջ:

Հ. - «Պատմական» կ'ըսէք, բայց այսօր մեր ժողովուրդին կտրւայ ուղղագրութիւնը կը գործածէ: Ուրեմն պատմականի հարց չկայ. ներկայի, այդուր քանի մը մասին է խօսքը: Մենք կը գրենք դասական ուղղագրութեամբ. ճիշդ կը գրենք ու ճիշդ ալ կը կարդանք: Բայց յայտնապէս այս մասին բաւական տարբեր են մեր մտեցումները...:

Ա. ԲԼԷՆԱՆ. - Արձանագրենք որ կայ իրօք այսպիսի խնդիր, որին եթէ ժամանակ լինի մի անգամ անուանեն կ'անդրադառնանք որպէսզի այս խօսակցութիւնը չձանրարենք:

Հ. - Բաւական ժխտական արձագանք գտաւ նաեւ քաղաքը վերադարձի դարձնելու ձեւ որոշումը. ի՞նչ կ'ըսէք այս մասին:

Պ. - Գիտե՞ք, պետական պիւտե՞նցի այսօր որպէս պետական ծառայողի, ուսուցչին վճարուած աշխատավարձը համարժէք է 5 տոլարի: Սա բերում է նրան որ մենք չենք կարողանում ուսուցչին ամէնօրեայ լուրջ աշխատանքի լծել երբ նա չի կարող այդ աշխատանքով ընտանիք պահել: Միւս կողմից փորձառու շատ ուսուցիչներ ստիպուած են լինում թողնել դպրոցը, կամ համատեղել այդ աշխատանքը այլ աշխատանքի հետ, ինչ որ արդէն նուազեցնում է նրանց արդիւնաբերութիւնը: Այս պայմաններում ի՞նչ անել: Տնտեսութեան մէջ հրաշքներ չեն լինում: Եւ հինգ տարի եւս նոյն պայմաններում մնալ, սպասելու է դպրոցին:

Մտածում ենք որ պետութեան կայացման այս փուլում հասարակութիւնը անհանգստացած իր դպրոցով, ուսուցչով, պիտի հնարաւորութիւն ունենայ աւելի գործօն կերպով մասնակցելու իր երեխայի դպրոցի վերանորոգմանը եւ նիւթապէս աշակցութիւն բերի:

Հ. - Կը կարծե՞ք որ ծնողքը ունի այդ կարելիութիւնը:

Պ. - Ես կ'ասեմ՝ տանք հնարաւորութիւնը: Հասարակութիւնը առ այսօր զրկուած է եղել այդ հնարաւորութիւնից: Պետութեան կայացման այս փուլում չօգտուել այս միջոցից, մեզ չի տրուած:

Հ. - Որակի հարց մը խնդրոյ առարկայ պիտի չըլլայ այդ պարագային. որպէս օրինակ, մոֆիս կը ներկայացնայ Ամերիկեան համալսարանին եւ Երեւանի պետական համալսարանին պատկերը: Նման բան պիտի չկրկնուի՞ր դպրոցին համար եւս:

Պ. - Այդպիսի կացութիւն չի կարող լինել, որովհետեւ խօսքը դպրոցների մասնաւորեցման մասին չէ. հանրակրթական դպրոցը եղել է ու կը մնայ պետական դպրոց: Երազները, բովանդակութիւնը շարունակում են տնօրինուել Լուսաւորութեան նախարարութեան կողմից: Պետութիւնը ստանձնում է դպրոցական չէնքերի, գործի հոգսը, իսկ հասարակութիւնը մասնակցում է ուսուցչի պահմանը, յատկապէս աւագ դպրոցում եւ միջին դպրոցի նախախրական պարապմունքների կազմակերպմանը, որպէսզի հնարաւոր լինի երեխաների նախաքննութեան ձեւաւորումը չզրկել անտեսական այս դժուարութիւններին: Խօսքը չի վերաբերում նուազագոյն պարտադիր կրթութեան:

Հ. - վերադարձի դպրոցը նկատի ունի՞ք որպէս տեւական՞ ձեւ:

Պ. - Սա ժամանակաւոր քայլ է: Պետութեան կայացմանը, հասարակութեանը հարստացմանը դուրսհեռ, մենք աստիճանաբար շատ բաներից կը հրաժարուենք. ասենք հինգ տարի յետոյ երբ կացութիւնը շտկուի...: Մենք յաւերժի համար չենք առնում այս քայլերը:

Այստեղ Սփիւռքն էլ զգալի դեր ունի կատարելու. յատկապէս բարեգործական կազմակերպութիւնները: Իրենք պիտի կրթութիւնը դիտեն որպէս կարեւորագոյն բնադաւառ: Արդէն Հ. Բ. Ը. Մ. -ի հետ սկսել ենք գործակցութեան:

Հ. - Կա՞ն մասնակցութեան այլ տրամադրութիւններ:

Պ. - Այո. փոխում է մթնոլորտը: Այլ կերպ չի կարելի: Մեր նոր դասադրերի պատրաստութիւնը եւս հակայական միջոցների կարօտ է ինչ որ ոչ մի կերպ չենք կարողանում տեղաւորել կրթական պիւտե՞նցի սահմաններում: Ուրեմն, ի՞նչ անել: Հաշտուելու ու խնդիրը տարածել 5 - 10 տարիների վրայ երբոր արդէն ուշացած ենք, թէ գտնել նոր կազմակերպում: Ի հարկէ գնացինք Բ. ճանապարհով որպէսզի կայացող Հայաստանի հանրապետութիւնում այլ իրականութեան դպրոցը չչարունակուի եւս մի քանի տարի:

Դիմեցինք հասարակութեանը որ ստանձնի նաեւ դասադրերի բաժանորդագրման նոր ձեւը եւ ոչ թէ անվճար ստանայ: Այլ խօսքով՝ ընտանիքը իր պիւտե՞նցի ըստիպումով պիտի լինի դասադրերի հատուած էլ նկատուի ունենալ, ինչ որ փոքր գումար չէ այսօրուայ համար:

Հ. - Ո՞րքանի գումար մը կը կազմէ մէկ դասարանի համար:

Պ. - Միջին հաշուով մի դասարանում 3000 - 3500 դրամի չըջանալու: Բայց նորից, այլ ընտրութիւն չունենք: Եւ այստեղ նոյնպէս Սփիւռքը կարող է նկատուի աշակցութիւն բերել: Խնդրեմ, եթէ «Յառաջ»-ի միջոցով հնարաւորութիւն ունենք դիմելու, ասենք որ խօսքը դասադրերի տպագրութեան անհրաժեշտ թղթի, նոր հեղինակների ընդգրկման, թարգմանութեան գործի, եւայլնի մասին է: Կարող էք տարածել մեր կողմ: Մենք ընդունակ ենք ստեղծելու կրթական նոր բովանդակութիւն, շատ պատշաճ Հայաստանի այսօրուայ իրականութեանը, պատշաճ՝ քաղաքակիրթ իրողութիւններին, ուղղակի այս փուլում մեզ նիւթական աշակցութիւն է պէտք:

Լրիւ փոխանցած ըլլալու համար Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարին կողմ, աւելցնենք որ մեզի տրամադրուած թուցիկներում վրայ կայ 1995 - 96 դասաշրջանի դասադրերի գրամատան հաշիւի թիւը. «Արդիւններ»-ի Արարկերի չըջանալիս բաժանումն է, թիւ՝ 60. 92. 22: Եթէ կան Սփիւռքի մէջ օժանդակութեան նոր մարզեր փնտրողներ, կը յանձնուի անոնց ուղղորդութեան...:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈՌՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԲՈՅԹ
ԱՆՑԵԱԼԻ ՄԵՐ
ՅԱՒԱԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ
ՅՈՒՍԱԽԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ
ՄԵԶ

Ի՞՞՞՞՞

Եւրոպայէն վերադարձիս իմ առաջին գործերէս մէկը եղած էր Համայնապատկերէն օրինակ մը թղթատարութեան ձառ. բով դրկել Արժանիքին, Վարուժան Աճէմ. եանին: Այդ առթիւ գրուած երկարաւուն նամակի մը մէջ Վարուժանին պատմած էի բոլոր այն դառնութիւններն ու յուսահատութիւններն, զորս ապրած էի այս գիրքին հրատարակութենէն վերջ մեզի գէմ պարգուած ճակատի պատճառով:

Դժգոհներու ճակատը օրէ օր կը սաստկացնէր մեզի գէմ պայքարը: Ընդդիմադիրներու խմբակին վրայ աւելցած էր նաեւ Միւլիթարեան Սանուց Միւլիթեան առաջին ատենապետ, այդ շրջանին մեր լաւ բարեկամ եւ հանրային գործիչ Թօհօ Աճէմեանը: Ան ո'չ գրող էր, ոչ ալ գրականութեան հետ լուրջ յարաբերութիւն ունեցող անձ, բայց ամենամօտիկ բարեկամն էր Թորոս Ազատեանի ու Երուսաղէ Սիմէնեանի նման անուններու: Թերեւս ալ Սիմէնեանին ազդեցութեամբ էր որ եկած ու միացած էր մեր ընդդիմադիրներու խումբին ու սկսած էր զարնել այդ ընդդիմադիրներուն թմբուկ: Շուտով անոնք մեզի գէմ լարուած մարդոց խմբակցութիւն մը կազմեցին եւ որոշեցին մեր «Համայնապատկեր»ին փոխադարձ ուրիշ գիրքով մը: Պիտի գրէին ու հրատարակէին պոլսահայ գրականութեան վերջին հարկը տարուան պատմութիւնը: Այս ձեռնարկին առաջագործութիւնը պիտի ըլլար աչքէ անցնել ամբողջ հարկաւորեալ պատմութիւնը, նոր արժեւորումներ ընել, նոր ակնոցով մը նայել մեր անցեալի ու ներկայի հեղինակներուն, անշուշտ նաեւ անուղղակի կերպով կարգ մը սրբաբնութիւններ ընել մեր կողմէ հրատարակուած Համայնապատկերին մէջ, եւայլն: Այդ ձեռնարկը պիտի իրադրուէր մեր Վարդ Շիկահէրի, Թօհօ Աճէմեանի, Յակոբ Չընտըքի ու այսպիսի քանի մը անուններու կողմէ: Եւ նախաձեռնարկները սկսան այն ամէնէն վերջին գործով, որուն պէտք էր գրմէին այսպիսի ձեռնարկի մը հեղինակները: Սկսած թերթիւն մէջ ծանուցումները հրատարակել եւ հաղորդել անունները անոնց որոնք պիտի իրականացնէին ձեռնարկը: Շուրջալից ծանուցումներ էին անոնք: Սակայն ծանուցումներուն հրատարակութենէն վերջ հարցը տակաւ մոռցուեցաւ ու անկէ վերջ ալ վերջնականապէս դարձաւ մէկ գրուեցաւ: Վարդան Կոմիտեան եւ մենք այն համոզումը ունէինք որ Սիմէնեան եւ իր ընկերները արդէն զոհացում գտած էին այդ ծանուցումներով եւ այնուհետեւ հետզհետէ կորնացուցած էին իրենց խանդավառութիւնը: Մենք արդէն փորձով գիտէինք թէ քայքայեալ կերպով չէր այդպիսի գիրքի մը հրատարակութիւնը: Ուստի գրեթէ վստահ էինք որ խոստացուած գիրքը հրապարակ պիտի չէինք բերնաւ: Բայց երանք թէ խաբուած ըլլայինք եւ գիրքը հրապարակ ինչէր: Այդպիսի գիրք մըն ալ դալիք սերունդներու համար չափազանց օգտակար պիտի ըլլար, ինչպէս օգտակար պիտի ըլլար մեր հրատարակած Համայնապատկերը, հակառակ իրեն գէմ ուղղուած ինչ ինչ ամբաստանութիւններու, հակառակ այն քանի մը սխալներուն որոնք իսկապէս սպրդած էին անկէ ներս:

Բայց կախարհային կը շարունակէր ես ալ կախարհային մէջ կ'եղէին ինչ ինչ թղթատարութիւններ, որոնք իրենց սեւ շուրջ պիտի ձգէին դալիք տարիներու մեր մասնաւորական կեանքին վրայ: Հարկաւորեալ Պոլսահայ Գրականութեան Պատմութեան մասին երեւցած ծանուցումներն օր մըն ալ յաջորդեց ուրիշ ծանուցում մը: Այս ծանուցումն ալ կուգար Պերճ Շիկահէրէն, որ կը յայտնէր թէ հրապարակ կը հանէր «Թալ» խորագրին ներքեւ գրքով մը: Գրքովը հրապարակ կ'ըլլէր Պերճ Կարօ ծածկանունին ներքեւ: Մասնաւորութիւն մէջ կը պնդուէր որ այդ գրքովը

Երաժիշտ

Գ Ա Ռ Ա Ջ Ո Ւ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԿԻՆԵՄԱՏՈՅ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Կրթնոլլի Արիւն ցուցասրահին մէջ (*) Մայիս 11-էն Յունիս 24 կը ցուցադրուին Գաղութի գործերը - իւզաների - գծադրուածքներ, վիճակները իւր-իւրեւնիս: Բացումը կը կատարուի Մայիս 18-ին նկարիչին ներկայութեամբ:

(*) 17, rue Hébert, Grenoble, de 10h à 12h et de 14h30 à 19h30. Fermé Dimanche et Lundi.

Մոնթրէոյի մէջ (Չուեյքերիա) Ապրիլ 18-ին տեղի ունեցած է տեղւոյն «Երգչախումբային 31-րդ միջադպրոցին հանդիպումներ» ու բացումը: Իր մասնակցութիւնը կը բերէր Սիրմարդ Գաղանճեան - Վերքի «Կոմիտաս» ձայնային աշխատանքը (20 մասնակցող): Ուրմը 9 երգեր ներկայացուցած է Նիւմարեանէ, Կոմիտասէ, Թ. Ալթունեանէ, Յարութիւնեանէ, Ա. Սաթեանէ, Է. Յովհաննիսեանէ: Մրցումին կը մասնակցէին 20 երգչախումբեր 18 տարեկան աղջիկներ: Երեք մըրքանակներն ալ խլուած են պիւթիակաւ փողերիկներու խումբի մը կողմէ, բայց, Ս. Գաղանճեանի Կոմիտասն ալ որոշ յաջողութիւն արձանագրած է ինչպէս կը վկայեն մամուլի մէջ լոյս տեսած զնահատական յօդուածները:

ունէր ճշմանակալից յառաջաբան մը եւ կարեւոր եղբայրակամ մը»: Թէ ի՞նչ կար այդ նշանակալից յառաջաբանին ու կատարուող եղբայրակամին միջեւ, այսինքն ի՞նչ էր դրդալիկն բուն բովանդակութիւնը, ըստով յայտնի դարձաւ: Եւր բանաստեղծութեան շունչով ըստ բախտի գրուած գրքերիկներն էին անոնք, որոնք հեղինակն, անոնք զիջ մը սրամիտ, ոմանք սովորական ու ապիպ: Պերճ Շիկահերին նպատակն էր փաստել թէ նոր բանաստեղծներու կողմէ գրի առնուած արդիական բանաստեղծութիւնները ուրիշ բան չէին եթէ ոչ մանկունակ գրութիւններ, որոնց նմանք ամէն մարդ կրնար գրել, մինչեւ իսկ սոքի վրայ, հանրակառուութեան մէջ, փոխարինելով ճամբորդելու անունը: Ինք ալ նոյնը ըրած էր անասիկ ու գրելը ձեռք առնելով, «Իբրեւ պարսպ ժամանակի խաղալիք», գրի առած էր աղվիտի տողեր: «Թակ»ը ուրեմն լախտի հարկած մըն էր որ կ'իջնէր, կամ կը կարծէր որ կ'իջնէր նորեկուն բանաստեղծներու գլխուն: Պերճ Շիկահերն այն համոզումն ունէր որ իր գրքով գերուի հասարակութեան: Եր արդիաշունչ բանաստեղծութիւնը, այն բանաստեղծութիւնը որուն կարկառուն երկու ներկայացուցիչներն էին այդ շրջանին Զահրատ ու Սրախունի:

Պերճ Շիկահերն սխալ ախտահանուածի մը զոհն զայցած էր այդ շրջանին: Հրապարակութեան երկու ամիս վերջ է որ եւ ամիթը ունեցալ տեսնելու «Թակ»ը: Կարգադրի զայն, թէ՛ բարկացալ, թէ խնդրալի, եւ երբ օր մը Պերճ Շիկահերին հետ հանդիպում մը ունեցալ, իրեն ըսի թէ այդ գրքոյկին մէջ կային քանի մը եւ գրութիւններ ալ, որոնք արժէք մը կրնային ունեցած ըլլալ, եթէ ժողովուրդին հրամայուած չըլլային իրեւ հեղինակը ու «պարսպ ժամանակի խաղալիք»:

Տարիներ վերջ, Պերճ Շիկահեր, որ պիտի սկսէր գնահատել նոր բանաստեղծութիւնը եւ որուն հետ պիտի վերամշակէինք բարեկամական կապեր, ինծի պիտի ըսէր որ երբեք չէր մոռցած իմ այդ արտայայտութիւնը եւ սկսած էր մտածել թէ ինչ ալ կրնար նոր բանաստեղծութիւն գրել, եթէ լրջօրէն կանգ առնէր այդպիսի դիտարկութեան մը վրայ:

Բայց 1957-ի ձմեռնային այդ օրերուն մեր մտաւորական կաթսան կը շարունակէր եռնելիլ հրահրուած նոր կրակներու վերեւ:

Ռ. Հ.

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնն Չորեքշաբթի, Ապրիլ 19-ի իր լիազուարդ նիստին մէջ, ի ներկայութեան Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովներու անդամներուն եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան եւ Ազգային Ընդհանուր Ժողովի ղեկաններուն, մեծ ուրախութեամբ անդրադարձաւ մեր ազգային - եկեղեցական կեանքի վերջին կարեւորագոյն իրադարձութեան, որ Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսական Աթոռին Ազգային - Եկեղեցական Համաժողովին կողմէ նոր Կաթողիկոսի մը ընտրութիւնն էր եւ գահակալութիւնը:

Ժողովս յատուկ կերպով նշեց եւ արձանագրեց այն մեծ խնդրութիւնը, զոր բոլորս առանձնապէս ու հաւաքաբար ապրեցանք յիշեալ պատմական ընտրութեան ստիճով, երբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան արժանաւոր քահալայ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը նկատուեցաւ արժանաւորագոյն ընտրելին Ամենայն Հայոց Հայրապետական Աթոռին:

Մեղի համար ուրախութիւն է ո՛չ միայն տեսնել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Միաբանութեան բաղձալնորհ անդամներէն մէկուն, որը կըրտումն ու ընտրութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան եկեղեցական թէ աշխարհական պատգամաւորներուն կողմէ, այլ նաեւ այս քայլին մէջ հաստատուել ու ողջունել Հայ Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ բացուող նոր էջ մը եւ նոր ժամանակաշրջան մը, որ, կը հաւատանք, շարունակութիւնը եւ բնական լրումը պիտի ըլլայ երանաշնորհ Տ. Տ. Վաղգէն Ա. Ամենայն Հայոց Հայրապետին եւ նոյնիքն նորընտիր Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին բացած միասնականութեան ու երկու Նուիրապետական Սուրբ Աթոռներուն միջեւ սերտ գործակցութեան ու լծակցութեան բաղձալն ուղիին:

Այդ գործակցութիւնն ու լծակցութիւնը միշտ ալ եղած են Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հաւատամքին մասը եւ գործունէութեան անբաժան երեսը: Եւ վստահաբար, երբ մօտաւորագոյն ազգային, Կաթողիկոսութիւնն ունենայ իր նոր գահակալը, այդ ուղեղիծը աւելի եւս պիտի խորանայ եւ դառնայ Հայ Եկեղեցւոյ հզորացման, Հայաստանայց Առաքելական լոյս հաւատքին ամրապնդման, ու ճառագայթման, Հայ Ժողովուրդի միասնականութեան, Հայ Ժողովուրդի եւ Հայոց յաւերժական Հայրենիքի գերագոյն շահերուն կենսական ի խնդիր: Եւ մեր վառ հաւատքն է, որ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռ ինք եւս նոյն տեսակետով ու նախանձախնդրութեամբ պիտի խորհի ու գործէ, բաղձալնուր եւ իմաստուն ղեկավարութեամբ նորընտիր սիրեցեալ Հայրապետին, ի սէր Հայոց մէկ Եկեղեցիին ու Հայրենիքին եւ ի բարօր հովուութիւն աշխարհասփիւռ բայց միշտ մէկ եւ անբաժանելի մեր ժողովուրդին:

ԼՕՐԸՆՍ ՏԵՌԵՒ

Պ Ր Ո Ս Պ Ե Ր Ո Յ Ի

Կ Ղ Ջ Ի Ն

Ներածական՝ Գործաւ կզգի
բնութեան ու ապրելակերպին

Ամգիքի՛մէ Թարգմանց՝
ՇԱՔԷ ՏԵՐ - ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Կէս գիշերը անց է երբ կը բաժնուինք: Ն. առած է թանկագին ճաշացուցակը ուրուն վրայ մանր, անթերի ձեռագրով արձանագրուած են թէ՛ թողորի հմուտութեան արդիւնքները: Նաւահանգիստը մութ է, քարափին դէմ մութ ջուրին առաջ - ետ թեթեւ հպումով միայն կենդանի: Ստիւտոյի բացերը լոյսի շող մը կայ, հաբաւ - արեւմտեան թեթեւ հով մը՝ ջինջ հանդարտ մթնոթեան վերեւ: Փողբիկ նաւը հեշտօրէն կը սահի իր սպիտակ առաքաստներով, ցուկը կը դարձնէ դէպի Ալպանիա եւ ամբողջ հեռանալով կ'ուղղուի դէպի բաց ծով: Եւ այսպէս՝ դէպի մեր սպիտակ տունը, յոգնած ու երջանիկ, շատ մը առաւելութիւններ վայելողի դէպքով:

«Ըլլա՛յ Քարակէօղը - կը գրէ թէ՛ ողոր - ըլլա՛յ զայն ժողովրդականացուցած շուրի - թատրոնը հինէն կուգան: Հերոսին թատերականացումը Միջին Դարուն սկսած է: Իր արկածախնդրութիւններով ան կը մրցի դերանաւիցի Տիլ Ուլկասէի հետ. իսկ ժողովրդային երեսակայութեան մէջ

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ՊէՅՐՈՒԹԻ Լա Սիկալ պանդոկի ժողովարահին մէջ, Ապրիլ 28-ին եւ 29-ին տեղի ունեցած է Հայ Դատին նուիրուած խորհրդաժողով կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի - քաղաքական յանձնախումբին: Բացումը կատարուած է սեղմ հանդիսութեամբ մը, որու ներկայ եղած են Լիբանանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Արամ Արք., Կաթողիկէ Հայոց պատրիարքական օգնական Եպիսկոպոս՝ Մանուէլ Պաթաղեան, փոխ - վարչապետ՝ Միշէլ Մըր, նախկին վարչապետ՝ Ռաշիտ Սոնլ, նախարարներ, երեսփոխաններ եւ այլն, եւ այլն: Կազմակերպիչ մարմնի անունով բացման խօսքը արտասանած է Մարալ Կիտունեան: Իրեն յաջորդած է փոխ - վարչապետ՝ Միշէլ Մըր որ «մարդկային պատմութեան մէջ ամէնէն սեւ էջը» որակած է ջարդերու շրջանը եւ շեշտած է որ հայ ժողովուրդը պէտք է վերադարձնայ իր իրաւունքներուն եւ համայն աշխարհ ալ պէտք է զօրակցի իրեն: Բացման այս արարողութեան աւարտին տեղի ունեցած է հիւրանշնորհութիւն մը: Յաջորդ երեք նիստերու ընթացքին խօսք առած են՝ մէթր Սահիկ Պապիկեան (Հայութեան դերակատարութիւնը Լիբանանի մէջ), Յակոբ Բաղդատունի (Հայկական Սփիւռքի Դերը աշխարհի մէջ), տղթոր Ժորժ Շարաֆ (Լեւոնային Դարաբաղի տաղանդը, իրականութիւնը եւ ազգային պատկերացումներ), Նիկար Մարտինի (Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններու իրավիճակը), Ժովէֆ Մալալէ (Հայկական հարցը եւ միջազգային Օրէնքը): Որհնորդաժողովին փակման բանաձեւ մը որդեգրուած է:

հակառ, այդ ուղեղիծը աւելի եւս պիտի խորանայ եւ դառնայ Հայ Եկեղեցւոյ հզորացման, Հայաստանայց Առաքելական լոյս հաւատքին ամրապնդման, ու ճառագայթման, Հայ Ժողովուրդի միասնականութեան, Հայ Ժողովուրդի եւ Հայոց յաւերժական Հայրենիքի գերագոյն շահերուն կենսական ի խնդիր: Եւ մեր վառ հաւատքն է, որ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռ ինք եւս նոյն տեսակետով ու նախանձախնդրութեամբ պիտի խորհի ու գործէ, բաղձալնուր եւ իմաստուն ղեկավարութեամբ նորընտիր սիրեցեալ Հայրապետին, ի սէր Հայոց մէկ Եկեղեցիին ու Հայրենիքին եւ ի բարօր հովուութիւն աշխարհասփիւռ բայց միշտ մէկ եւ անբաժանելի մեր ժողովուրդին:

ԳԻՒԱՆ
ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 1995

անոր խաղացած դերը կրնայ բաղդատուել իշխանութեան շրջանի Տարւոնին: Ուրպէս ընդունուած ընկերային կարողութեան խանգարող՝ ան երբեք չի հակադրուի իր ունիւղերներուն, սակայն զրեթէ բացարձակ ազատութիւն կը վայելէ քաղաքական մարզէն ներս (օրինակի համար՝ Մետաքսաւ բռնադատութեան օրերուն, երբ Աթէնքի համալսարանին մէջ Պլատոնի իսկ կամ բողոքողին չէին սորվեցըներ, կա՛մ դրաքննութեան ենթարկւած կը դասաւանդէին, Քարակէօղը առանց արդեւ շարունակած է քաղաքական իր քննադատութիւնները): Սովորական մարդու ոգին կը խորհրդանշէ ան - բայց սովորական յոյն մարդու ոգին: Հոյակապ է ան՝ երբ կը սըլտայ, փոխառութիւն կ'ընէ, չափազանցուած շահեր հետապնդող բարեկամներու գլխուն խաղեր կը խաղայ: Այլեւայլ ձեւերու տակ՝ ամբողջ Միջին - Արեւելքի խորհրդանշին է ան: Ինչպէս արդէն նշեցինք՝ իր ծիծաղելի առնանդամը փոխարինուած է այնպիսի երկար ու արտայայտիչ բազուկով մը, որ զրեթէ առանձինն կը բացատրէ խորհրդանշական փոխարինման վերաբերեալ հոգեբանական տեսութիւնը: Հոյն ծիծաղելի՛ որ լոնտոնեան ոչ մէկ բեմի վերայ արտօնելի պիտի ըլլար, բնաւ կապ չունի մաքրակրօն հասկացողութեամբ պարզ ու յստակ խնդրերին հետ. սակայն անխառն է ըստ էութեան, այն իմաստով որ շատ բան կ'ընդգրկէ՝ առանց չարութեան: Քարակէօղի հերոսապատումին մէջ ատեն առ ատեն երեւցող տիպարներու ցանկը բաւական տպաւորիչ է: Նախ եւ առաջ՝ անմիջական ընտանիքէ՛ կայ իր կինը - Քարակէօղայան, որ մասնաւոր առանձնախառնութիւն մը չունի: Իր անհամար գաւակներէն Կոլլիաիին որ չի դանազանուիր փողոցի որեւէ լաճէ, միատարր ծիծաղելի մասնակցութիւն մը կը

ՔէՕԼԵԻ մէջ ողեկուած է Յովհաննէս Թումանեանի յիշատակը ի ներկայութեան իր թոռուհիին՝ Տիկին Իրմա Սաֆրադեկեանի, որ հիւրն էր տեղւոյն Հայ Մշակութային Միութեան: Ան ելոյթ ունեցած է եւ տեղեկութիւններ տուած նաեւ Թումանեան Ֆոնտի կատարած աշխատանքներուն մասին: Կը փորձեն նուիրատուութիւններու միջոցով վերհաստատուել բանաստեղծին գործերը: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը, արտասանած են Թումանեանի գործերէն, բեմադրուած է «Բարեկենդան» հէքեթը: Ներկաները ինքնաբերական կերպով նուէրներ ըրած են: Իրմա Սաֆրադեկեան ելոյթ ունեցած է նաեւ Ֆրանքֆուրթ, Էսէն եւ Մանհայմ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԿՈՒՆԵԱՆ սրահի թատերախումբը յաջողութեամբ ներկայացուցած է Ա. Սարուխանի «Ուրբաթ կը հաննիմ, թաղումս պատրաստեցէք» երգիծախաղը:

ՊՈԼՍՈՑ Թարապիտի Խաղիմ Տաղճըրը ակումբին մէջ, ճաշ մը տեղի ունեցած է ի նպատակ Գալֆայեան վարժարանին, կազմակերպութեամբ վարժարանին Կանանց Յանձնախումբին: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Բացումը կատարած է Տիկին Նազան Պիւլիքսինէմեան, ապա կարգացած են ուղերձներ:

մարմիններուն հետ, հաւատաւոր ու կազմակերպ ջանքերով, անահանջ ուղիով եւ անդուլ եռանդով աշխատելու վերնշեշտ համերաշխութեան ու համագործակցութեան համար՝ Հայ Եկեղեցւոյ, Հայ Ժողովուրդի եւ Հայոց յաւերժական Հայրենիքի գերագոյն շահերուն կենսական ի խնդիր: Եւ մեր վառ հաւատքն է, որ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռ ինք եւս նոյն տեսակետով ու նախանձախնդրութեամբ պիտի խորհի ու գործէ, բաղձալնուր եւ իմաստուն ղեկավարութեամբ նորընտիր սիրեցեալ Հայրապետին, ի սէր Հայոց մէկ Եկեղեցիին ու Հայրենիքին եւ ի բարօր հովուութիւն աշխարհասփիւռ բայց միշտ մէկ եւ անբաժանելի մեր ժողովուրդին:

ԳԻՒԱՆ
ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 1995

բերէ: Քարակէօղի հօրեղբայրը՝ Բարբա Գիորգոս աւելի շեշտուած անձնաւորութիւն է. լեռնային հովիւի յատկանշական փառստանքը՝ ունի կոնակին եւ Այտուլիայի ու Ակարանիայի հատու բարբառով կը խօսի: Ազահութիւն եւ մարդամօտութիւն արտայայտող ցոյուն հսկայական պիւսիք ունի: Երբեմն դիւրախաբ է, բայց ընդհանուր առմամբ՝ պարկեշտ եւ յախուն: Մասնաւորաբար իրեն հակադրուած անձը Ալպանացի Սերիենական է, որ շատ մը տեսակէտներով Բարբա Գիորգոսին կը նմանի: Իրենց հանդիպումներուն ընթացքին յաճախ կը կռուին եւ զրեթէ միշտ Դերկենակաս ծեծ կ'ուտէ: Շատ լաւ ներկայացուած թուրք տիպարներ են Վէդիբը, Աշուն եւ Գաթին: Ասոնց մէջ ամէնէն կարեւոր դերը Վէդիբինն է, ընդհանուր առմամբ համակերի ձեւով դրսեւորուած:

Հանձնաւորի քաղաքին թուրք մունետիկն է եւ Քարակէօղի բոլոր առաւ - փախաւութիւններուն մեղսակիցը, որոնցմէ վնասով ելլողը ինք կ'ըլլայ սովորաբար, ոչ թէ Քարակէօղը: Կարեւորութեան շարքով՝ յաջորդաբար կուգան Սըր Նիօ - Նիօն եւ նաւապետ Նիկոլիսը: Նիօ - Նիօն՝ բարձր գլխարկով, քրտնկապով ու սրածայր երկար մօրուքով՝ յիմարտապիկ եւ կակազող խմբի մըն է: Կը մարմնաւորէ Զանտէն եւ այդ կղզիին հատու, երգեցիկ շեշտով կարտայայտուի: Ասիկա անշուշտ ի դօրու է մեր մօտ. ենթադրելի է որ Զանտէի մէջ տրուած ներկայացումներուն ալ Գորսիան կը մարմնաւորէ, տարբեր բայց միշտ երգեցիկ շեշտով: Նաւապետ Նիկոլիսը՝ երկու տեսարաններու միջեւ պարսպ պահը լցնող մըն է, որու մըթնոլորտ ստեղծողը արժէքը կը կայանայ իր ճմրթկութեամբ՝ չալարին եւ եզեական Փէսին մէջ:

(Շար. 26)

Ի ՅԵՐԱՍԱԿ

ՆԻՍ. - Պ. Սարգսոյ կէտիկ իր կնոջ՝ Էկաթինի կէտիկի թարմ յիշատակին 1000 Փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»-ին :

ՑԱԿԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

Հանդուցեալ հայրենակից՝ Յարք Բաբոյիւնեանի (Տարօնցի) մահուան առթիւ Մարտիկի Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը եւ իր բոլոր արտարժաններու հայրենակիցները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր այրիին եւ ընտանեկան պարագաներուն : Տարօնցիներս կը խոստանանք երբեք չմոռնալ «Մշտն Երեսմար» գրած գրութիւնները : Անոնք շատ արժէքաւոր են, պիտի պահենք մասունքի նման : Եւ այս առիթով առիթով 200 Փր. կը նուիրենք «Յառաջ» թերթին :

Au lendemain du procès civil
contre Bernard LEWIS

Le Forum des Associations
arméniennes de France
et l'UGAB
organisent

une **RENCONTRE**
avec le

Prof. Vahagn DADRIAN

Spécialiste du génocide des Arméniens
Directeur du «Genocide Study Project»
de la Fondation Guggenheim, New York

le **Mardi 23 Mai à 20 heures**

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17^e

A l'issue de la soirée, le Prof. Dadian
signera son livre «Autopsie du génocide
arménien», récemment publié aux Edi-
tions Complexe, Bruxelles.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՈՒ

Գործ կը փնտռէ, միջին տարիքի վստահելի հայ կին մը տարիքոտ անձի, կամ երախայ պահելու եւ կամ տնական գործերու համար :

Հեռաձայնել . -

47 - 34 - 70 - 19

կամ

42 - 01 - 15 - 69

Ժամը 9-30-էն 11 - ամէն օր :

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
DE FRANCE

recherche

pour son Centre de Vacances
de BELLEFONTAINE

JUILLET 1995

1 ASSISTANT SANITAIRE

(médecin, étudiant en 2ème année de
médecine ou infirmier)

Ecrire à CBAF :

17, rue Bleue, 75009 PARIS.

DATE A RETENIR

AAAS

ASSOCIATION ARMÉNIENNE
D'AIDE SOCIALE

**Fête Champêtre
traditionnelle**

de la MAISON DE RETRAITE
95500 GONESSE

Dimanche 2 Juillet
à partir de 11 heures 30

COMMUNIQUE DE PRESSE

Le Musée Edgar CHAHINE

UN MUSEE ARMENIEN
EN PAYS D'AUGE

Fondé au Xe s. par l'abbaye bénédictine de Jumièges, le prieuré appelé «Château» de Crouettes au XIXe s., devient en 1984 la propriété de la famille du peintre-graveur arménien Edgar Chahine.

Le Musée Edgar CHAHINE et le Centre de Recherches sur la Diaspora Arménienne ont mis en place sous la direction de Monsieur Jean-Pierre Mahé, Directeur d'études à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes, une Université arménologique internationale d'été. Celle-ci dispensera des cours d'initiation à la langue arménienne, de littérature et de civilisation. Cette première université d'été en France deviendra un rendez-vous événementiel incontournable pour les prochaines années.

A l'occasion de cette présentation officielle, nous serions heureux de vous accueillir le Samedi 20 Mai, au Prieuré Saint-Michel*, en présence de nombreuses personnalités, dans le cadre inédit de ces futures rencontres. Ce sera également l'occasion de découvrir le nouvel accrochage des œuvres d'Edgar Chahine.

— Programme de la journée —

17h30 Accueil des invités.

17h45 Présentation de la soirée par Anne Chahine. Interventions de MM Pierre Chahine, Jean-Pierre Mahé et Jean-Claude Kebedjian (CRDA).

18h45 Visite du musée Edgar Chahine.

19h30 Cocktail-dîatoire.

21h00 Concert piano et flûte en la chapelle avec Loussiné Simonian.

* Prise en charge de votre déplacement
au prieuré Saint-Michel :

Départ gare St-Lazare: 15h

Arrivée à Lisieux: 16h35, où une navette vous attendra.

Départ en gare de Lisieux: à 21h20, arrivée à Paris: 23h06.

Contact presse: Evelyn KELYAN —

Tél: 42 46 05 58 — Fax: 42 46 33 78

Paris, le 10 Mai

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Կապույտ Խաչի Սէն - Ժերմի Զ. Շանթ մասնահիւրը Մայրերու Օրուան առթիւ կը կազմակերպէ օթոքարով պտոյտ մը Շարաթ առաւօտ, Մայիս 20-ին, դէպի «Պէնտոն» կղզին: Ժամադրաւորելու է Սէն - Ժերմի «Տիրան Թէքէան» հրապարակը, առաւօտեան ժամը 9-30-ին:

Փափաքողները կրնան հեռաձայնել . -

91 - 06 - 29 - 65

91 - 70 - 12 - 49

CDCA

COMMUNIQUE

Le 17 Mai 1995, l'historien Bernard Lewis devra répondre devant le Tribunal de Grande Instance de Paris, des propos révisionnistes qu'il avait tenus dans le Journal *Le Monde*, des propos visant à nier la réalité du génocide arménien perpétré par la Turquie en 1915. Ce procès civil, intenté par le Forum des associations arméniennes, vient après celui intenté devant une juridiction pénale intenté par le Comité de Défense de la Cause Arménienne contre le même Bernard Lewis.

Bien qu'utilisant des procédures distinctes, les deux procès ont pour objectif commun fondamental, au delà même de la condamnation et de la sanction de propos négationnistes inacceptables, la Reconnaissance juridique du génocide arménien.

De ce point de vue, le jugement rendu le 18 novembre dernier par la 17ème Chambre du Tribunal Correctionnel de Paris, constitue une avancée décisive dans la mesure où les massacres y sont présentés comme des crimes contre l'humanité, et que par ailleurs, le Procureur de la République représentant le ministère public a effectivement qualifié ces massacres de génocide, et clairement dénoncé le caractère négationniste des déclarations de Bernard Lewis.

A l'occasion du procès qui se déroulera le 17 Mai à Paris, le CDCA apporte naturellement son ferme soutien au Forum des associations arméniennes dans le travail qu'il mène pour la vérité historique. Il forme le vœu que cette journée s'inscrive comme une nouvelle étape dans la voie qui doit mener vers la reconnaissance juridique du génocide arménien perpétré par la Turquie en 1915.

COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE
le 15 Mai

UGAB — PARIS :

dîner - café théâtre

Le Comité de Paris — Ile-de-France
de l'UGAB organise
un DÎNER - CAFE THEATRE

le Samedi 20 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

Prix : Non-membres - 250 F.,
Membres - 200 F. — Jeunes - 150 F.

Renseignements et réservations au:
45 20 03 18 ou au 42 27 12 26.

ՀԱՅՆԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ

ՅՈՒԼԻՍ 1-25 / 1995

Կ'ընդունուին տասնըվեց տարիքը բոլորած հայ երիտասարդ - երիտասարդուհիներ :

Պիտի դաստանդուին Հայերէն լեզու, պատմութիւն եւ գրականութիւն, մասնակցողներու մակարդակին համաձայն :

Մասնակցութեան սակ՝ 6.000 Ֆ.Ֆ. : Այս գումարը կ'ընդգրկէ կեցութիւն, սնունդ, դասընթացը, մաքրութիւն, ապահովագրութիւն, մշակութային ըզրօնապատկաներ :

Սրճանագրութեան համար դիմել՝

Corsi Estivi di Lingua Armena

Collegio Armeno Moorat-Raphael

Ai Carmini, Dorsoduro 2596 — 30123 Venezia (ITALIA)

Tel.: (41) 5228770 — Fax: (41) 5203434.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Փ Ս Ր Ի Զ

Հայ կրթական

եւ

Մշակութային Միութիւն

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԳՐԱԳԻՏՈՒԶԻ

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԹԵՔԵԱՆԻ

ՀԵՏ

Գրադիտուհին կը ներկայացնէ
Պր. Ալեքսանդր Թութեան

Քերթուածներու ընթերցում հեղի-
նակին կողմէ :

Երեկոյթի աւարտին հեղինակը պի-
տի մակարդէ իր դործերը :

Չորեքշաբթի, Մայիս 24

Երեկոյեան, ժամը 20-30-ին

Հայ Մշակոյթի Տուն

«Զարուհի եւ Տիգրան Տէմիրեան» սրահ
17, rue Bleue, Paris 9^e

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան
մասնահիւրը ընդհ. անգամական ժողովը
Շարաթ, Մայիս 20, ժամը առաւօտեան
10-ին, Հայ Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9^e

Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

L'Ecole de Langue et de culture
arménienne

KHATCHADOUR ABOVIAN

à l'occasion de la fête de l'Ascension
organise

Une Grande Fête

«Vid jagahanoutioun»

le Dimanche 21 Mai à 15 heures

Dans la Salle «A. Teherpachian»

du Centre Culturel Sahak-Mesrop

339, ave du Prado — Marseille 8^e

PARTIE ARTISTIQUE

Chants,
Récitations,
Musiques & Danses
— ENTREE LIBRE —

CROIX BLEUE

OES ARMÉNIENS DE FRANCE

Section Beaumont : «N a i r i»
organise UN VOYAGE EN ITALIE

«L'ASCENSION

A VENISE»

Prix du voyage : 1350 F.

Programme du voyage du 24 au 27 Mai

1er jour 24 Mai : MARSEILLE - VENISE
Départ de Marseille à 6h en direction
de Nice.

2ème jour : L'ILE DE BURANO

3ème jour : VENISE

4ème jour : MILANO - MARSEILLE

Arrivée tard dans la soirée du samedi.

Ce prix comprend : Le voyage aller-
retour en car luxueux (bar, W-C, TV,
vidéo et frigo) — Hôtel **** au bord de
la plage, piscine, salle de gym, sauna, etc.
— Les excursions, les entrées dans les
sites, les transports en Vaporetto. — Les
petit-déjeuners et les repas du soir. —
Assurance du transport.

Ce prix ne comprend pas : Les déjeuners
du midi — Les gondoles — Les boissons.
Les conditions : 500 à verser pour toute
réservation (cash) — Le reste 850 F. une
semaine avant le départ en chèque ou le
jour même en liquide.

Point de départ : L'arrêt du car devant la
Banque Populaire au centre de Beaumont
Marseille 12e.

Pour tous renseignements et réservations
vous pouvez contacter Mme Chouchik Me-
kichian : 149 ave du 24 Avril 1915
Tél. : 91. 93. 30. 08.

Les places sont limitées.

խանատուններէ եւ ԻՒՆԵՍԿՈ-յի մօտ Գանատայի ներկայացուցիչներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը վերջերս Հայաստան այցելած է: Անոնց նպատակն էր ծանօթանալ Հայաստանի, յատկապէս անոր թանաքարանային արժէքներուն՝ յառաջիկային Գանատան կազմակերպութիւնք հայ արուեստի ցուցահանդէսի պատրաստութիւններու շրջանակին մէջ: Գանատացի հիւրերը հանդիպումներ ունեցած են Հայաստանի փոխ - նախագահին եւ Մշակոյթի նախարարին, ինչպէս նաեւ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի հետ:

բեր վայրերում, սակայն զբանջար գոյու-
թիւնը այնքան զօրաւոր չէր եղել, որ ինք-
նագիտակցութեան փաստ դառնար:

Սակայն այս դէպքում ինքնագիտակ-
ցութեան մէջ լուրջ յեղափոխութիւն էր
կատարուել եւ կայացած փաստ էր նրա-
նով, որ այսուհետ հայ մարդու ինքնա-
գիտակցութեան բաղադրիչներէն մէկն էլ
Սփիւռքայեցիութեան մի նոր զգացում վեր-
ստացան ցեղասպանութիւնից փրկուած
լիւթիւն: Այսպէս, մայր հայրենիք եկած
Սփիւռքայեցիք եւ կամ «Սփիւռք» գնա-
ցած «հայրենիքի» հայր իրար ճանա-
լեցին ու հարազատացան նաեւ ընդհանուր
գոյն լինելու, եղբունից փրկուած լինելու
լատիւնիւ: Ինքնագիտակցութեան այս
լատ գործարար բաղադրիչը 60 - 80-ական
լատականներին առաւել ամրացաւ եւ,
ինչպէս մեր ազգային ինքնագիտակցու-
թեան ամէն մի բաղադրիչ, իր մշակու-
թային, դադափարախօսական հիմնաու-
րումն ու դրսեւորումն ունեցաւ:

Օրինակ, նշեցինք, որ մեր ինքնագի-
տակցութեան բաղադրիչներէն մէկը Հա-
յոց լեզուն է: Հայոց լեզուն մեր գործու-
նէութեան մէջ դարձաւ մի յատուկ խոր-
շարժանիչ, մի յատուկ կարգախօս՝ այն-
քան արուած ու մերկացուած, որ մեր
մտաւորականները, մեր դպրոցականնե-
րը սկսեցին Հայոց լեզուն հարցը արծար-
ծել մի ենթատեքստով, յատուկ նպատա-
կաւորումով, որ այս լեզու չէ, որ ի-
նքնք դոյմիւրդում են, այլ խորհրդանշել է,
ազգի հաւաքական, կազմակերպիչ ուժ է:
Եւ այստեղից ծնուեցին շատ-շատ տար-
բնակ զգացումներ, որոնք երբեմն ար-
տաշայտում էին անհատականութիւն,
ընդգծուած յատուկ դեր ունեցող մտաւո-
րականները, որոնք անգամ երբեմն լմ-
րաստանում էին, թէ՛ քաւական է Հայոց
լեզուն դարձնել լոգունը, սակայն մոռա-
նալ հայրենիք եւ անտեսել հայադիրտա-
կան կրթութիւնը: Պահանջում էին լո-
գունի փոխարէն դրացունել բուն գոր-
ծով:

Կամ միւս բաղադրիչը՝ հատուցը:
Եկեղեցու խորհրդանշիչը դարձաւ շատ
լատով վերածուեց լոգունի, որ դարձ-
եալ որոշ լրջախոս մտաւորականներ նը-
կատեցին, որ վերջին հաշուով մենք
դադուած ենք «դրօշ» ծածանելով եւ ոչ
թէ բուն եկեղեցաշէն գործով, բուն հա-
տուցի չէնք ամրացնելով: Փաստօրէն
ափիւրհան լոգունից ենք հռչակում, սա-
կայն հատուցից, քրիստոնէութիւնից, ե-
կեղեցուց հեռանում ենք: Եւ կամ եր-
բայր բաղադրիչը՝ հոգեւոր Հայաստանի
փառացումը, որ հայ մարդը նա է, որ
վարչական, պետական, տարածքային
ամբողջականութեան փոխարէն ունի հո-
գեւոր աշխարհադրութիւն, սահմանադը-
րութիւն: Եւ դարձեալ մեր հոգեւոր
գործունէութեան ասպարէզներում սկսե-
ցին թմրկահաւել, թէ Մշեցիք կամ այս
ին տեղացիք, այս տեսակ հոգեւոր նը-
կանումներ ունեն, արժէքներ ունեն պահ-
պանած մինչեւ այսօր, եւ այդ ամէնը
սկսեցինք առանց ընտրութեան ցոյց տալ
որպէս ընդհանրապէս հայկական մշա-
կութի համադրային արտայայտութիւն:
Եւ ինչպիսի հսկայական ազդադրական
ալիք ողողեց Հայաստանը 70-ական թուա-
կաններին, բոլորն դրացուած էին ազգա-
դրական հայրենասիրութեամբ:

Եւ դարձեալ տարերային այդ ալիքը
լուրջ ընդադրանքներ ունեցաւ, ըստ որոնց՝
այո՛, այս ամէնը ճիշդ է եւ արժէքաւոր,
բայց չի կարելի ընդհանուր հայկական
մշակոյթը յանդիմանել որեւէ տեղային ազ-
գադրական մշակոյթի դադափարին: Եւ
որ հարկաւոր էր այդ ազգադրական աշ-
խարհի առիթը օգտագործելով արթնաց-
նել նաեւ միւս շրջանները, ոչ թէ մէկին
պարտադրել միւսինը, եւ այդ ամէնը,
այդ բուն ազգադրական մշակութային
արժէքները հաւաքել, դրի առնել, ի պահ
դնել ընդհանուր ազգային մշակոյթի,
ընդհանուր ազգային քաղաքակրթութեան
կենտրոն երեւանի ինստիտուտներում,
թանգարաններում: Եւ ոչ թէ հայկական
ինքնագիտակցութեան քարոզը յանդիմանել
որեւէ տեղական մշակոյթի առանձնաց-
ման:

Վերջապէս, նոր բաղադրիչը՝ սփռուած
ու գոհ լինելու ընդհանրական յատկանի-
ւը, որ դարձեալ մշակութային իր արտա-
յայտութիւններն ունեցաւ. ծով դրակա-
նութիւն «էրզրէ» թեմայով, վերածննդի
փրկուելու նոր տուն ու ընտանիք գնե-
լու թեմաներով:

Եւ ի՞նչ ոչ հեռու անցեալին դառնանք,
սպա Սովետական Հայաստանի մէջ յա-

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

«ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԳՈՆԿՐԵՍ»
ՆԱԽԱՊԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ...

ՀԱԼԷՊԻ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի «Նազարեան»
հանդիսարանին մէջ, Ապրիլի 28-ին, հը-
րապարակային գրոյցով մը քննարկուած
է «Համաշխարհային Հայկական Գոնի-
րէս» մը իրականացնելու կարելիութիւնը,
նախաձեռնութեամբ Ուրֆայի վերածը-
նունդ Մշակ. Միութեան (ամէնէն սակա-
ւանդամ Միութիւնը Հայկական մէջ...):
Ներկայ եղած են շուրջ 300 հոգի: Բացու-
մը կատարած է բժիշկ Ռոպէր Սիւրանեան
(Հ. Բ. Ը. Մ.-ի կողմէ): Զորոյցը վարած
է բժիշկ Գէորգ Թէմիզեան, փոխ ի փոխ
խօսք տալով երկու ատենախօսներով՝
մէկը Գասպար Տէրտէրեան (Պէյրութէն)
եւ Երզնթի Սրբիւր Պէյրութեան (Փարի-
զէն), որոնք ջանացած են բացատրութիւն-
ներ տալ սփիւռքեան համագումար մը
կազմակերպելու եւ անով՝ տարադիր հա-
յութեան ներկայացուցչական մարմին մը
յառաջանելու անհրաժեշտութեան մա-
սին: «Ծանոթութիւն» եղած է յատկապէս
Գասպար Տէրտէրեանի ելոյթը, ուր ան
շեշտել է երբ թէ «Հայ Դատը թաղած
պիտի ըլլանք՝ եթէ ընդհանրէ Հայաստա-
նի քաղաքակրթութիւնը» հանդուժ յառա-
նած է, թէ երեւանի կառավարութիւնը
իրականացնող պատճառներով որեւէ ժամա-
նակ (ոչ անցեալին, ոչ ներկայիս, ոչ ալ
ապագային) տէր չի կրնար կանգնել Արեւ-
մտահայոց հոգային դատին: Հարցումի մը
պատասխանելով, ան ըսած է թէ Թուրքիոյ
կողմէ տարադիր Հայոց տրուած տուն-
դարձի արտօնութեան մը պարագային,
Սփիւռքահայերը ոչ միայն պիտի վերա-
դառնան իրենց պապենական երկիրը,
այլեւ դաշնակցելով տեղական փոքրա-
մասնութեանց հետ (Քիւրտեր)՝ պիտի
ապրեն Անգարայի վարչակարգը...:
Այս առթիւ, ան մանրամասնօրէն կարգա-
ցած է իր պատրաստած երկարապատում
այն նախադիմը, որ կրնայ որդեգրուել
«Տարադիր Հայութեան Համաշխարհային
Գոնիկրէս»ի մը կազմութեան ու գործու-
նէութեան պարագային: Պարզուած որոշ
անհանդուրժելի տեսակէտներ սուր վիճա-
րանութիւններու տեղի տուած են սրահին
մէջ:

ՏՈՒԹՈՐ ԱՐԹԻՒՐ ՊԵՅԼԵՐԵԱՆ
ԿԸ ԶԵՆՈՒՑԻ

ՀԱԼԷՊԻ Ս. Ռաշ Կաթողիկէ Եկեղեցուց
«Արարատեան» սրահին մէջ, Մայիս 1 - 3,
դասախօսական շարք մը տուած է պատ-
մադէտ Արթիւր Պէյրութեան (Փարիզէն),
նիւթ ունենալով Հայկական Հարցին ծա-
ղումն ու Յեղափոխութեան զրգապատ-
ճառները: Բանախօսը մանրամասնօրէն
ներկայացուցած է 1878-ին Սան - Ստեֆա-
նոյի դաշնագրով այժմէականացած Հայ-
կական Հարցին ներքին ծալքերը, Պոլսոյ
Պատրիարքարանին եւ հայկական կուսակ-
ցութեանց գործունէութիւնները, օտար
պետութեանց խարդաւանքներն ու լահե-
րու բախումները, հասնելու համար Մեծ
Եղեռնի գործադրման ու Որհնադրային Հա-
յաստանի դոյառումով ստեղծուած այժ-

տուկ հակոցութեան ու ցենցուրայի տակ
էր այդ գործընթացը, յատուկ ծրագրով
երբեմն արգելուած էր, երբեմն խտրօրէն
հսկում, երբեմն որոշ սողանքներ էին
թողնում, որ այդ դադափարները դուրս
յորդին: Եւ այդ յորձանքները ինչպի-
սի՞ հասարակական արձագանգներ էին
գտնում: Բանը հասաւ այնտեղ, որ այս
նոր բաղադրիչի հիման վրայ, ազգային
ինքնագիտակցութեան այս հինգերորդ
բաղադրիչն ընդգծելով՝ մեր մտաւորա-
կանութիւնն սկսեց ինքնահաստատման
ակցիաներ կայացնել, եւ այսօր էլ կան
մտաւորականներ, որոնք իրենց ինքնա-
հաստատման, ինքնադրսեւորման խնդ-
րը լուծում են այս թեմայի մէջ: Եթէ ի-
րենք իրենց գիտակցում են որպէս մտա-
ւորական, ապա իրենց պարտքն են հա-
մարում անպայման ցեղասպանութեան
լայն լացիլ իւրովի, ողբը ողբալ իւրովի,
ամէն մէկն իր ձայնով եւ իր շուրջ ձե-
ւաւորուած հասարակական կարծիքով,
որի կողմն ենք եղել բոլորս: Մամուլում,
հանդէսներում ու սրճարաններում ինչպի-

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՅՈՐՈՒՄ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Գործարարներու Յօրումի տարե-
կան համագումարը տեղի ունեցաւ Երե-
ւանի մէջ 1995 Ապրիլ 25-ին: Այս Համա-
գումարը սահմանափակուած էր միայն
անդամներու մասնակցութեան: Նախա-
գահ Պր. Ճաղմատարեանը Ընդհանուր
Համագումարը բաց յայտարարելով առա-
ջարկեց ընտրել նախագահ մը ժողովը
զեկավարելու համար: Պր. Պերճ Մըսրը-
լեանը բոլոր ներկաներու միաձայնու-
թեամբ ընտրուեցաւ նախագահելու Հա-
մագումարին եւ անցնելով օրակարգին
հրաւիրեց Յօրումի Ընդհանուր Քարտու-
ղար՝ Պր. Ռուբէն Գրիգորեանը, զեկու-
ցելու Յօրումի տարած աշխատանքներու
մասին, նախկին Համագումարէն - Յունիս
1994 թուականէն - ի վեր: Պր. Գրիգորեան
զեկուցեց այդ ընթացքին Գործադիր
Մարմնի տարած աշխատանքներու եւ Փա-
րիզ եւ Երեւան գրասենականներու գոր-
ծունէութեան մասին, որ արժանացաւ
Ժողովականներու գնահատանքին:

Զեկուցումներն տուին նոյնպէս փոխ -
նախագահ Պր. Լեւոն Աճարեանին, որ
ծանրացաւ իրան - Հայաստան կապերու
զարգացման եւ իրանահայ անդամներու
կողմէ թէ՛ Յօրումի եւ թէ՛ Հայ Գործա-
րարներու Ընկերութեան (Ա. Պ. Ս.) հա-
մար տարուած աշխատանքներուն վրայ:
Փոխ - նախագահ Պր. Դարբինեան խօսե-
ցաւ երեւանեան նոր գրասենականի վերա-
նորոգման եւ կահաւորման եւ տարուած
աշխատանքներու մասին: Յօրումի գնա-
ձագահ Պր. Վահրամ Յակոբեանը 1994
Ապրիլ 1 թուականէն մինչեւ 1995 Մարտ
31 թուականը Յօրումի ընդհանուր հա-
շինները ներկայացուց, ինչ որ Ժողովին
կողմէն վաւերացուեցաւ:

Ապա Յօրումի նախագահ՝ Պր. Ճաղմա-
տարեան մանրամասնօրէն բացատրեց Յօ-
րումի 1994 Դեկտեմբեր 12 վարչական
Ժողովի ընթացքին կիրարկուած որոշումը
1996-ի դարձան մեկազգային սիմբոլիզմ
մը կազմակերպել Երեւանի մէջ Հ. Հ. կա-
ռավարութեան համագործակցութեամբ:
Այս սիմբոլիզմը պիտի ըլլայ ամենա-
բարձր մակարդակի վրայ, որուն պիտի
հրաւիրուին մասնակցելու Եւրոպայի, Ա.-
մերիկայի, Ճափոնի եւ ուրիշ երկիրներէ
աշխարհահռչակ Ֆինանսական, դաւա-
մատական, արդիւնաբերական եւ առեւ-
տրական հիմնարկութիւններու կառավա-
րիչներ եւ գործարար մարդիկ: Այս սիմ-
բոլիզմի ծրագիրը Դեկտեմբերի վարչա-
կան Ժողովին յետոյ ներկայացուեցաւ:
Հ. Հ. կառավարութեան վարչապետ Պր.
Հ. Բաղդասարեանի եւ անոր կողմէ շատ լաւ
ընդունելութիւն գտաւ: Ատկէ յետոյ

մու կացութեան: Տօրթ. Պէյրութեան իր զե-
կուցումները ամբողջովին հիմնած է եւրո-
պական դիւանատուններէ հաւաքուած ար-
խիւային վաւերաթուղթերու վրայ, ցու-
ցադրելով նաեւ համապատասխան սա-
հիկներ: Մեծ հետաքրքրութեամբ ուն-
կընդրուած դասախօսական իւրաքանչիւր
երկրորդ ներկայ գտնուած են աւելի քան
300 հոգի:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

սի գնահատանքի ենք արժանանում այն
բանի համար, որ ինքնագիտակցութեան
այդ բաղադրիչը դարձնում ենք մտաւո-
րական ինքնահաստատման առանցք,
ինքնադրսեւորման միջոց:

Այսպիսով, ազգային ինքնագիտակցու-
թեան այս քաղաքիչներն անհետեւանք
չեն մնում, դառնում են մեր մշակոյթը
կերտող ուժեր: Եւ մի ընդհանուր հայ-
եացք ձեռնելով մէր մշակոյթի պատմու-
թեանը, երբեմն տխուր պատկեր ունե-
նալով, երբեմն առողջ պատկեր գտնե-
լով՝ այս ամէնը կարող ենք հասկանալ ու
մեկնաբանել՝ մեր ազգային ինքնագի-
տակցութեան թուարկուած բաղադրիչ-
ներն ի մտի ունենալով:

Ահա այսպէս, բաղմայատկանիչ մի
ինքնագիտակցութիւն, որ ժառանգել ենք
մեր անցեալի պատմութիւնից:

ԱՇՈՏ ԲԼԷՆԱՆ
ԱՐԾՐՈՒՆ ՍԱՀԱՅԵԱՆ
«Դպրոց», Ապրիլ 25
(Մնացեալը յաջորդով)

մեղի պաշտօնապէս յայտնեցին թէ իր
կարգադրութեամբ յանձնաժողով մը ո-
րոշուած է Հայաստանի մէջ նախագահու-
թեամբ՝ Պր. Գաղիկ Շահպաղեանի եւ
մասնակցութեամբ 14 բարձրաստիճան
անձնաւորութիւններու, նախարարներ,
փոխ - նախարարներ եւ ուրիշներ: Այս
յանձնախումբը պիտի համագործակցի
Յօրումի գործադիր մարմնին եւ այդ կա-
պակցութեամբ ընտրուած յանձնախումբին
հետ:

Գործադիր Մարմինը արդէն իսկ Դեկ-
տեմբերէն սկսած բաւական աշխատանք-
ներ տարած էր սիմբոլիզմի կազմակերպ-
չական նախնական գործերը կարգադրե-
լու համար, ինչպիսին են կազմակերպ-
չական մանրամասն ծրագիրը, աշխա-
տանքներու բաժանումը, հրաւիրականե-
րուն ուղղութիւնը գրեթէ ինքնուրու
ծը, խորհրդակցութիւններ մասնագիտա-
ցած ընկերութիւններու հետ, եւայլն: Այս
սիմբոլիզմը մեծածախս ձեռնարկութիւն
է որ պիտի հոգացուի հովանաւորող գոր-
ծարար մարդկանց եւ հիմնարկութիւննե-
րու կողմէ եւ մասնակցողներու մուտքի
վճարումէն: Այս ծրագիրը մօտաւորա-
պէս 250-էն 300. հազար տոլարի ծախք
կ'ունենայ:

Յօրումի կողմէ պարոնայք Պ. Մըսրը-
եան, Վ. Ճաղմատարեան, Ռ. Գրիգոր-
եան, Յ. Սեֆերեան եւ Ա. Տէր - Թորոս-
եանէ բաղկացած յանձնախումբը Ապրիլ
22-ին առաջին ժողովը ունեցած է Հ. Հ.
կառավարական յանձնաժողովի հետ Պր.
Գ. Շահպաղեանի նախագահութեամբ:
Կարծիքներու փոխանակումէ յետոյ որոշ-
ուած է սիմբոլիզմը կայացնել 1996 Մա-
յիս 6-էն 10:

Ընդհանուր Ժողովը ձայներու մեծա-
մասնութեամբ հաստատեց այս սիմբո-
լիզմի ծրագրի իրականացումը:

Վարչական կազմի Ժամանակաշրջանը
կը վերջանայ 1995 Մայիսին: Հետե-
ւաբար ներկայ Վարչութիւնը իր հրա-
ժարականը ներկայացուց համագումա-
րին, որմէ յետոյ Համագումարը ընտրեց
նոր վարչական կազմ մը բաղկացած հե-
տեւեալ անձնաւորութիւններէն. --

1. - Վահէ Ճաղմատարեան
նախագահ (Փրանսա)
2. - Լեւոն Աճարեան (Իրան)
3. - Արմէն Դարբինեան
փոխ - նախագահ (Հայաստան)
4. - Ռուբէն Գրիգորեան
Ընդհ. քարտուղար (Փրանսա)
5. - Վահրամ Յակոբեան
Գանձապահ եւ հաշուապահ (Փրանսա)
6. - Մարտի Արեւաշէն (Լիբանան)
7. - Վահէ Անջեղյոյ (Իրան)
8. - Որբէն Դանիէլեան (Յունաստան)
9. - Արտաշէս Թումանեան
(Հայաստան)
10. - Բորիս Յարութիւնեան
(Հայաստան)
11. - Համադապ Մանուրեան (Իրան)
12. - Վահէ Ճոպլեմ (Իրան)
13. - Ալպի Պոդսեան (Փրանսա)
14. - Դանիէլ Սահակեան
(Միացեալ - Նահանգներ)
15. - Յովսէփ Սեֆերեան
(Հնդկաստան)
16. - Արմէն Տէր - Թորոսեան
(Միացեալ - Նահանգներ)
17. - Թեման Տէր - Պետրոսեան
(Հայաստան)

Որոշուեցաւ յաջորդ Վարչական Ժողո-
վը կատարել Երեւանի մէջ 1995 Մայիսի
19 թուականին: Ընդհանուր Համա-
գումարի Ժողովը պիտի կայանայ սիմբո-
լիզմի ընթացքին, այսինքն Մայիս 1996-ի
առաջին կիսուն:

Համագումարը փակուելէն ետք Հ. Հ.
փոխ - նախագահ Պր. Գաղիկ Յարութիւն-
եան Ժողովականները ընդունեցաւ իր գրա-
սենականին մէջ: Ընդունելութեան կը մաս-
նակցէր Միջազգային դրամատան (World
bank) Հայաստանի ներկայացուցիչ Պր.
Վահրամ Ներսէսեան: Այն մանրամասնօրէն
ներկայացուց իր դրամատան ծրագիրը
որ կը վերաբերէ Հայաստանի մէջ հիմ-
նելու ֆինանսական ընկերութիւն մը 15
միլիոն տոլար դրամազլիւով փոքր եւ
միջին հաստատութիւններուն ֆինանսա-
կան օգնութիւն տալու համար եւ որուն
Յօրումը հրաւիրուեցաւ մասնակցելու:
Այս ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ շատ
ջերմ մթնոլորտի մէջ:

ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՅՈՐՈՒՄ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ
ՎԱՀԻ ՃԱՂՄԱՏԱՐԵԱՆ
(նախագահ)
ՌՈՒԲԷՆ Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
(Ընդհ. քարտուղար)

Ս. ՅՈՒԼԻԱՆԵՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՉ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մայիս 22, յիշատակ Աշխարհագրաց եւ Զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարգսյանի 1918 թվ. վառ հաւատոյ եւ հայրենեաց:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգիստ կը կատարուի Սարգսյանի տի հերոսներուն համար:

(Շաբ. Ա. էջէն)

Նայ Սահմանադրական խորհուրդին: Հանրապետութիւնը իրեն կը տրամադրէ 240 քառակուսի մեթր տարածութեամբ յարկաւորէ մը Փարիզի 7-րդ թաղամասը, որ հանամարք իրեն զբաղեցնակ ծառայէ: Տարեկան 500 հազար Ժր. ի թոշակ մը կը ստանայ:

ՊՈՍԵՆՈՅ մէջ եւ ի մասնաւորի Սարգսյան բուռն կոչումներ վերսկսած են, նաեւ ռազմականութիւններ: 1994 Փետրուարէն ի վեր ամէնէն սաստիկ կոչումներն են որ տեղի կ'ունենան Սարգսյան: Ըստ ՄԱԿ-ի ուժերուն, պոստիական բանակի մէջ յարձակումն է սերպ զինքներուն վերայ որ պատճառ եղած է այս նոր բախումներուն:

Պ. թԱՓԻ վերադննդեան դիմեց, ինչ որ կը ծառայէ նախ ժամանակ շահելու: Արդարեւ նոր դատը տեղի կ'ունենայ միայն աշնան եւ մինչ այդ վճիռը չի դործադրուի: Թափի աջ «բացառիկ» դէպքն է որ վրէժը դարձած է հակառակ (կամ չնորհիւ) իր բազմաթիւ եւ բազմազան դատական հետապնդումներուն՝ տարբեր դործառնութեանց մէջ: Հեռախօսիչն ետք (Մայիս 16) Լիպիարսիոն Մայիս 17-ին հարցազրոյց մը եւս կը հրատարակէր, ուր Մարտի 19 Օլէնիքի նախկին նախագահը կը սպառնայ «այլեւս ոչ ոքի խնայել» նոյնիսկ, կ'ըսէ եթէ իմ խառնուածքն չէ իմ դատս պաշտպանել ուրիշները ամբաստանելով:

ՆիՍԻ նախկին քաղաքապետն ալ՝ Ժազ Մետրէն երկու տարի բանտարկութեան դատաւարութեանց կը ընդունի պատժական դատարանին կողմէ եւ 200 հազար Ժր. տուգանքի՝ Նիս - Օփերայի հարցին կապակցութեամբ: Այս միութիւնը, հիմնուած է 1982-ին մատակարարելու համար թաղապետական թատրոնը եւ տարեկան 50 միլիոն Ժր. ի նպատակ կը ստանար քաղաքէն: 1989-ին, տուրքերու սպասարկութեան քննութիւն մը երեւան կը հանէր որ Նիս - Օփերայի միջոցաւ կարելու դուրսէն ի վճարուած են փանամական երկու ընկերութիւններու եւ ի վերջոյ դերամը կը հասնէր Ժ. Մետրէնի անձնական հաշիւին:

ԿԱՍԹՈՆ ՓԼԻՍՈՆԻԷ, Ֆրանսայի համայնաւար Կուսակցութեան կարկառուն դէմքերէն, մեռաւ 81 տարեկանին: Ինք է որ տարիներու երկայնքին կապ կը պահէ «խորհրդային մեծ եղբոր» հետ:

ՀԵՈՒՍՏԱՆԻ ԹԻԻԵՐԸ ութէն տասի պիտի անցնին Ֆրանսայի մէջ 1996-էն ըսկըտալ: Գաւառի համար «16»-ը պիտի անհետանայ եւ արտասահմանի 19-ն ալ վերածուի երկու գերոյի, ինչ որ արդէն ի դորու է բազմաթիւ երկիրներու մէջ:

ՌՈՒԱՆՏԱՅԻ մէջ, 15700 կէներ՝ 13-էն 65 տարեկան, բնաբարուած են 1994 Ապրիլէն 1995 Ապրիլ, ըստ Ընտանիքի եւ Կիներու նախարարութեան կատարած քնննութեան:

ԱՌԻՄ աղանդի պետը՝ Շոքո Առահարա ձերբակալուեցաւ հոն ուր ապաստանած էր շաբաթներէ ի վեր: Մարտ 20-ին է որ թողութիւն մեթրոյին մէջ թունաւոր ռումբեր աղէտ մը կը դրոշմէին (12 մեռեալ, 5500 թունաւորուած) եւ անկէ ի վեր խուճապ ստեղծուած էր երկրին մէջ: Առահարա ծնած է 1955-ին, գրեթէ կոյր է, 1986-ին կը յայտնէ որ տեսիլք մը ունեցած է եւ կը հիմն իր աղանդը: Ձերբակալութենէն (Մայիս 16) քիչ ետք խուսափանաւ էր որ ինք է հեղինակը Մարտ 20-ի ոճիրին, բայց, ձափոնի իշխանութիւնները վախ ունին որ հետեւորդներ ունենայ:

Տիկին Անահիտ Տաւադէան, Տէր եւ Տիկին Ժաննէլ - Տաւադէան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մերուժան Փանոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Փանոսեան եւ զաւակները, Այլի Տիկին Սոնա Փանոսեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մոռնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ քեռայրին՝ ԳՐԻԳՈՐ ԲՈՒԷ ՏԱԻԼՇԵԱՆԻ (Հաւուրտ Գարակէօգեան Սան) մահը որ պատահեցաւ Մայիս 14-ին:

Յուզարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Մայիս 19, ժամը 15-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին 15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոն-մարթի դերեքմանատունը: Մահադէ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իրեն այդ նկատել:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՅՈՒԼԻՍ 5 - ՕԳՈՍՏՈՍ 27

Ամառնային արձակուրդներուն Նորմանտիի ծովեզերային Մանկանց Բոյնը կը բացուի Յուլիս 5-ին, ամէն տարիքի հայրենակիցներու համար:

Մանուկները ընկերակցութեամբ իրենց ծնողներուն:

Վարձելու համար սենեակները, խոհանոցով կամ առանց:

Հեռաձայնել. - 39 - 85 - 36 - 53 16 - 31 - 21 - 77 - 63

ՅՈՒՇԱՅԵՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէտեան մասնաճիւղի ընդհ. անդամական Ժողովը Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը առաւօտեան 10-ին, Հայ Մշակույթի Տունը 17, rue Bleue, Paris 9^e Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ ՇԱԻԼԻ ՄԷՉ

Շաբաթ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Մշակութային Յանձնախումբի կազմակերպած՝

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԿԱՆ ԵԿԵԼԵՑԻՆ»

Թեմայով դասախօսութիւններու շարքին երկրորդը՝

Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20.30-ին Եկեղեցւոյ կից «Սարգիս Պալապանեան» սրահը՝

6, rue Père Komitas Դասախօս. -

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՆՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ Նիւթ. - Եկեղեցական - համայնախմբի կենսի՝ հովիւ - հոս յարաբերութիւն»:

UGAB — PARIS :

dîner - café théâtre

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB organise un DiNER - CAFE THEATRE

le Samedi 20 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17^e

Prix : Non-membres - 250 F., Membres - 200 F. — Jeunes - 150 F.

Renseignements et réservations au: 45 20 03 18 ou au 42 27 12 26.

ՀՈԳԵԼԱՆԳԻՍՏ Յովակիմեան (Փարիզ), Դաւիթյանեան (Թորոնթո) եւ Նաճառեան (Նիւ - Ճըրզի) ընտանեկանները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 21-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ իրենց աղաւանդուհիւն՝

ՆԱՅԻՐԻ ԳՈՎԱՔՍԻ (Ծնեալ՝ Իփիկեան) մահուան առթիւ (Նիւ - Ճըրզի, Մայիս 7-ին): Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Կ. Ս. Մ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱԶԱՐԻԱՊԱՏՈՒՄ Գրքին Գ. հատորը կը ներկայացնէ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ Ի ներկայութեան վաղեմի Կեդրոնականցի հեղինակին ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԱՆԴՐԵԱՍԵԱՆԻ Կը նախագահէ, Հեղինակին Դասընկեր՝ ՎԱՀԷ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ Երկուշաբթի, Մայիս 22, ժամը 20.30-ին Հ. Բ. Ը. Մ. - Այլք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին Մէջ 118, rue de Courcelles, Paris 17^e Մուտքը ազատ է:

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԿԱՆ ԵԿԵԼԵՑԻՆ ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍ Զրէգնոյէն նկարիչ - արձանագործ ՎԱՐՉԱ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ քրանիկ գործերուն Հովանաւորութեամբ՝ ԳԻԻՏ ԱՐԲ. ՆԱԳՎԱՇԵԱՆԻ Առաջնորդ Հայոց Փարիզի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան Զրէնկեան» սրահին մէջ, Շաբաթ, Մայիս 20-էն Երկուշաբթի Մայիս 29, եւ բաց է ամէն օր ժամը 14-էն 18:

15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e

LE CLUB DES AMIS DE AYP F.M. 99.5 F.M. Cher auditeur, «Le Club des Amis de AYP F.M.» a été créé en ce début d'année, afin de faire connaître la radio Franco-Arménienne auprès des habitants de Paris - Ile-de-France. AYP F.M. est une radio communautaire, émettant tous les jours sans interruption, de 6h à 12, sur 99.5 F.M. Adhérez au seul et unique réseau arménien de communication couvrant toute l'Ile-de-France, en nous envoyant votre cotisation annuelle de 200 F. au titre de membre actif, ou 1200 F. au titre de membre bienfaiteur. Dans un esprit de solidarité nous invitons tous les commerçants membres de AYP F.M., à faire bénéficier leurs clients munis d'une carte d'adhésion, de conditions tout à fait avantageuses (remises, cartes de fidélité...) ou d'attentions particulières. Ce système permettra une affluence croissante de vos clients ainsi que leur fidélisation. De notre côté nous assurerons une large diffusion de vos coordonnées durant nos émissions. AYP F.M. information internationale, arménienne et française diffuse en continu de 6h à 8h30 et en flashes durant la matinée, mais AYP F.M. c'est aussi la culture au quotidien, la musique, le contact permanent avec toutes les associations, des interviews, des débats.

Le Président HAGOP MEGUERDITCHIAN 50, rue Pierre Curie, 94140 Alfortville Tél.: 43 53 19 90 — Fax: 43 53 19 63

ՀԱՄԱՐՉՈՒՄ Ս. ՅՈՒԼԻԱՆԵՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՉ ՀինԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25, տօն է Համ. բարձրագոյն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ ի յերկինս: Օրը յատկացուած է Մանուկներու հաղորդութեան: Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի: Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ՍՐՐՈՑ ԲԱՐԿԱՆՁԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՑԻ ՄԱՐԱԵԼ Տօն Համբարձումն Քրիստոսի ՀինԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25 Առաւօտեան ժամը 10-ին Կը պատարագ եւ կը քարոզէ՝ ԵՓՐԵՄ ԱՐԵՂԱՅ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ ՀինԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25, Տօն է Համբարձումն Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի: Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝ ԻՍԱՀԱԿ ՔՆՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Au lendemain du procès civil contre Bernard LEWIS Le Forum des Associations arméniennes de France et l'UGAB organisent une RENCONTRE avec le Prof. Vahakn DADRIAN Spécialiste du génocide des Arméniens Directeur du «Genocide Study Project» de la Fondation Guggenheim, New York le Mardi 23 Mai à 20 heures au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles Paris 17e A l'issue de la soirée, le Prof. Dadrian signera son livre «Autopsie du génocide arménien», récemment publié aux Editions Complexe, Bruxelles.

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժերմի Զ. Շանթ մասնաճիւղը Մայրերու Օրուան առթիւ կը կազմակերպէ օթօթարով պոյտ մը Շաբաթ առաւօտ, Մայիս 20-ին, դէպք «Պէտտութի կղզին»: Ժամադրաւային Սէն - Ժերմի «Տիրան Թէքեան» հրատարակը, առաւօտեան ժամը 9.30-ին: Փախաբողները կընան հեռաձայնել. 91 - 06 - 29 - 65 91 - 70 - 12 - 49

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վալանթ «Աղուիթ» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ «Մայրերու Օր»-ը եւ «Հայկական Համ. բարձում»-ը Երկուշաբթի, Մայիս 22, կէսօրէ ետք ժամը 13.30-էն սկսեալ Վալանթի Հայ Մշակույթի Տան մէջ: Օրուան պատշաճ յայտագիր, խանդավառ միջնորդութ, վիճակ նաեւ առատ կերուիւմ: Մուտքը ազատ է: Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris SIRET : 51027317 A R. C. Paris Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 19
VENDREDI
19 MAI
1995

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE d'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
— FAX: 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

LE NUMERO : 5,00 F
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԵ ՄԻՍԱԲԵԱՆ (1925-1957)
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
69րդ ՏԱՐԻ - ԹԻԻ 18-595
69° ANNEE — N° 18.595

ՀԱՅԿ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՖՈՐՈՒՄԻՆ ԴԱՏԸ ՊԱՏՄԱԲԱՆ Պ. ԼԵՈՒՍԻ ԴԵՄ ՎՃԻՈՐ՝ ՅՈՒՆԻՍ 21-ԻՆ

Մայիս 17-ի յետմիջօրէին Փարիզի Tribunal de Grande Instance-ի առջեւ տեղի ունեցաւ ամերիկացի պատմաբան Պ. Լէուիսի դէմ ձեռնարկուած ք. դատարարուն առիթ տուած էր «Մոմտ»-ին տրուած հարցազրույցի մը մէջ «պատմութեան հայկական տարրերակը» բացատրութիւնը Հայերու ցեղասպանութեան առնչութեամբ. այս բացատրութիւնը ժառանգականութեամբ էր պատմական իրողութեան մը ու անով՝ անարգանք ու վիրաւորանք հայ ժողովուրդին: Այս պարագային վերայ հիմնուելով որպէս տուեալի կողմ հայկական կազմակերպութիւններու ֆորումը դատական հետապնդումի ձեռնարկած էր Պ. Լէուիսի դէմ:

Դատին ժամէն առաջ ատենը ամբողջութեամբ լեցուած էր մեծ մասով Հայերէ բաղկացած բազմութեամբ մը. ներկայ էին նաեւ Փրանսական քաղաքական շրջանակէն դէմքեր, ինչպէս՝ Իսիի քաղաքական Մանրէ Սանթիէի, Փրանքէ-Հայ քաղաքական խորհրդարանական խումբի նախագահ Ֆ. Ռոշպիւս, նոյն խումբին Ռոնի Երեսփոխան Մարթին Տաւիս, Համայնավար Երեսփոխան Մերսիէ, ներկայ էին Հայերու ցեղասպանութեան ծանօթ մասնագէտ Իվ Թերնոն, Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչ մը, լրագրողներ, եւայլն:

Դատարար՝ Տիկին Քրիսթին Քոշար նախ խօսք տուաւ Ֆորումի երեք փաստաբաններուն ու «Լիբրա»-ի փաստաբանին: Առաջին խօսք առնողը եղաւ մեթր ֆանթէն. ան նախ բացատրեց թէ «պատմագրական ոճի», «մարդկութեան դէմ ոճի» հակացողութիւնները պատմութեան ընթացքին յանգած էին «ցեղասպանութեան» ըմբռնումին որ յարաբերաբար նոր էր: Նշելէ ետք թէ Թուրքիա Եւրոպայի Միութեան մուտքին թեկնածու է ու դատարանին որոշումը իմաստ պիտի ունենայ նաեւ որպէս եւրոպացիի զիբորոշում, խօսեցաւ Օմանեան կայսրութեան փոքրամասնութիւններու Բ. դատակարգի քաղաքացիի կարգավիճակին մասին: Մասնաւորապէս 1908 - 1915-ի պատմական անցքերը, հայ մտաւորականներու հաւաքը, ժողովուրդին տեղահանութիւնը, եւայլն: Յիշեց թէ 1919-ի թրքական պատերազմական ատենին իսկ յանդած է այն որոշումն թէ կատարուածը ցեղասպանութիւն էր, ամենածանր պատիժներուն դատաւարներով գլխաւոր յանցաւորները:

Փ. Տէվէճեան ծանրացաւ ներումի դործունի վրայ որ որպէս քրիստոնէայ ժողովուրդ հորապատ է Հայերուն, բայց հարցը հոն է որ այդ ներումը ինչպիսիք կը բացակայէ, ինչպէս ըսած էր կարգինայ Լիւթիթէ Ապրիլ 24-ի իր խօսքին մէջ: Ապա ծանրացաւ Հայերու պարագայով ստեղծուած նախընթացին մասին որ քաղաքական ազդեղ մըն էր Քիւրտերու դէմ այսօր կիրարկուած ճնշումներուն համար: Ըսաւ թէ Պ. Լէուիս որ արդէ Թուրքիոյ պատմութեան մասնագէտ է չի խօսիր Քիւրտերու, Կիւրդոս ներխուժման, կամ թուրք մտաւորականներու ենթարկուած բռնութեան մասին: Ոչ այլ Հայերու ցեղասպանութիւնը նիւթ կ'ընէ: Թուեց միջազգային տեսանկերը որոնք ճանչցած էին Հայերու ցեղասպանութիւնը եւ որոնց վրայ վերջերս աւելցած էր Ռուսաստանի Դոման: Դէպքերու շարադրումով մը ան ջանաց ցոյց տալ նաեւ թէ կատարուածը ծրագրուած էր նախապէս, ինչ որ ցեղասպանութեան սահմանումին մէջ զիջուող կէտը կը կազմէ: Մեթր Փաթրիք Տէվէճեան իր խօսքը աւարտեց Պ. Լէուիսը ամբաստանելով որ պատմաբանի դերը չէ կատարած, այլ իր անունին վարկը

օգտագործած է կրկնելու համար թրքական տեսակետը:

Մեթր Ժաքուի եւ ծանրացաւ պատմաբանի թրքացումին վրայ, դուզահոմ մը դժելով Ֆորումի ժառանգին ու Պ. Լէուիսի կեցուածքին միջեւ: Ապա ինք եւս յիշեց Քիւրտերու ենթարկուած ճնշումները, թուրք իշխանութիւններու ներգործութիւնը, եւայլն:

Որպէս տուեալի կողմի բանքեր, ելլով ունեցաւ նաեւ մեթր Պաթայ որ «Լիբրա»-ի փաստաբանն էր. ան եւս ծանրացաւ օտար դիւանագէտներու վկայութիւններուն վրայ, ժառանգի երեւոյթին մէջ նմանութիւններ մատնանշելով հայկական եւ հրէական պարագաներուն միջեւ:

Կարճատեւ դադարէ մը ետք խօսելու հրաւիրուեցաւ ամբաստանելու կողմին փաստաբանը Թիէրի Լեւի: Հայանպատարողայտութիւններով շինուած նախաբանէ մը ետք ըսաւ թէ իր պաշտպանեալը կը գըջայ. «ան սխալ մը դործած է եւ դուք պիտի զննէք հարցը» ըսաւ ան, աւելցնելով որ ցեղասպանութիւնը կը զոյգութիւն չունէր Ա. աշխարհամարտի շրջանին ու ստեղծուած էր բնորոշելու համար նացիական ոճիները: Որպէս միջազգային դիտական շրջանակներու քաղ ծանօթ պատմաբան ներկայացուց իր պաշտպանեալը, մեթր ինչպէս չէր կողմ փաստաբաններուն պնդումները թէ թրքական տեսակետը կը կրկնէ ազատ մուտք կարենալ ունենալու համար թուրք պետական դիւաններէն ներս: Ըսաւ թէ Պ. Լէուիս հակառակն ըլլալով թրքական թեզին, կ'ընդունի թէ Հայերը 1,5 միլիոն զոհ տուած են. ըսաւ նաեւ թէ ան 78 տարեկան է եւ գործը աւարտած մէկն է արդէն, պէտք չունի այդ դիւաններուն եւ թէ այս նիւթին մասին պիտի չզրէ այլեւս:

Մեթր Թ. Լեւի իր պաշտպանողականին մեծագոյն բաժինը յատկացուց հրէքելու որպէս ցեղասպանութեան գործիքան փաստ ներկայացուած պնդումները, ինչպէս՝ արեւմտեան դիւանագէտներու վերկայութիւնները, Թալաթի վերադարձած հեռագիրները, Հիթլերի համար 1915-ին նախընթաց կազմելու պարագան ու 1919-ի թրքական ատենին որոշումները: Օսմանեան կայսրութեան ու Ռուսաստանի միջեւ կնքուած Ս. Սթեֆանոյի դաշնագրէն սկսելով համառօտեց հայկ. հարցին անցած փուլերը, ապա խօսեցաւ Թուրքիոյ մասին որ հակառակ ամէն բանի կը ջանայ ժողովրդավար երկիր մը ըլլալ, ընտրութիւններ կը կատարուին, եւայլն: Սրահէն զայնով իրող հակադրեցութիւններ լուեցան երբ Մեթր Լեւի պահ մը խօսքը առնչեց Հայաստանի, ըսելով որ Լ. Տէր-Պետրոսեանի ղեկավարած Հայաստանն ալ ժողովրդավարութեան տիպար մը չէ...: Պ. Լէուիսի պաշտպան փաստաբանը քննադատեց այն պարագան որ թրքական տեսակետը քննարկումի առարկայ եղած էր բնաւ. ապա ջանաց բացատրել թէ պատմաբանը չէր ըսած թէ կ'ուրանայ Հայերու ցեղասպանութիւնը, այլ երբ կ'ըսէր «պատմութեան հայկ. տարրերակը», կ'ակնարկէր թրքական մօտեցումին: Աւարտելէ առաջ 1,5 ժամ տեւողութեամբ իր պաշտպանողականը, Թ. Լեւի ըսաւ թէ վերջին 10 տարուան ընթացքին փոխուած բաներ կային, ինչպէս թրքական դիւաններու բացումը, նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի Թուրքիոյ հետ երկխօսութեան տրամադրութիւնը որ կողմնակիցներ ունէր նաեւ Թուրքերու միջեւ:

Նիստը փակեց դատաւարը որ ըսելէ ետք թէ առաւելագոյն չափով չէր ըլլաւ

Ժ. ՇԻՐԱՔ ՊԱՇՏՈՆԻ ԳԼՈՒԻ ԱՆՅԱԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆ Է՝ ԱԼԷՆ ԺԻԻՓԷ

Օրինակելի եղաւ, Մայիս 17-ին, նախագահական պաշտօններու փոխանցման արարողութիւնը: Ժ. Շիրաք, առտուն կանուխ նախ այց մը կատարած էր Քոլմարէ լէ Տէօ գէկլիկի դերեգմանատունը առ Կօլի շիրմին, ապա ժամը 11-ին կը ժամանէր Էլիզէ ուր դիմելու կը դիմաւորէր Ֆր. Միթերան: Շուրջ ժամ մը կ'առանձնանային եւ այդ դադարի խօսակցութեան ընթացքին է որ ան՝ որ կ'երթայ պետական քանի մը դադարներէ (հիւլէական «բանալին») կը հաղորդէր անոր՝ որ կուգայ:

Միթերան կը մեկնի: Ապա, Ռուան Տիւմա, նախագահը Սահմանադրական Պրէզիդենտի խօսք կ'առնէ, յայտարարելու համար ընտրութիւններու արդիւնքները որոնք Շիրաքը կը դարձնեն նախագահ ու իր ելույթը կը վերջացնէ ջերմ մաղթանքներով:

Ժ. Շիրաք կ'արտասանէ նախագահական իր առաջին ճառը: Հոն են, իր կնոջ կողքին Պալատիւր, Ռ. Մոնթրի, Ֆ. Սեկէն եւ բոլոր միւսները: Շիրաք նախ կը յայտնէ թէ ինքզինքը կը նկատէ որպէս աւանդապահ յոյսի մը: Նախագահական ընտրութիւնը, կ'ըսէ Փրանսայի մը յաղթանակը չէ ուրիշ Փրանսայի մը վրայ, գաղափարականի մը՝ ուրիշ գաղափարականի մը վրայ: Իր միակ նպատակն է Փրանսացիները դարձնել աւելի միացած, աւելի հաւասար: Ամէն ինչ պիտի ընէ որպէսզի Պետութիւնը անկողնակալ ըլլայ, կ'ողկնուէ առ Կօլը, կը շեշտէ որ նախագահը իրաւարարի դերը կը կատարէ, կը ճշդէ մեծ ուղղութիւնները, կ'պահովէ արդիւն միասնականութիւնը, կը պահպանէ անոր անկախութիւնը: Կառավարութիւնը կը վարէ արդիւն քաղաքականութիւնը: Պրէզիդենտը օրէնքը կը ստեղծէ եւ կը հակակշռէ կառավարութեան գործունէութիւնը: Շիրաք պիտի հսկէ որ անկախ արդարադատութիւն մը յաւելնալ միջոցներ ունենայ իր գործը կատարելու համար: Իր գլխաւոր մտահոգութիւնը պիտի ըլլայ աշխատանքը, բայց նաեւ ընկերութեան հեռացումներու կացութիւնը, երկրին պառակտումները, վերքերը, անհասարակութիւնները պիտի ըլլան օրակարգի իր նիւթերը:

Կէսօրէ վերջ, բաց կառքի մը մէջ, Ժաք Շիրաք խանդավառ քաղմութեան մը ծագահարութիւններուն եւ կեցցէներուն տակ կը բարձրանար Շան գէլիկները ու ծագ-կեպտակ մը կը դնէր Անձանթ Զինուորի շիրմին:

Քանի մը ժամ ետք ալ գեկոյցով մը Էլիզէ կը հաղորդէր թէ նախարարապետ Նշանակուած է Ալէն Ժիւֆէ, ինչ որ անալալ պիտի փորձէ, թելադրեց վճիռին ընթացքին նկատի ունենալ միայն այն պարագան որ Պ. Լէուիս որպէս պատմաբան ստա՞ծ է: Ստեղծաւ նաեւ պատմաբանի կարծիքի ու արտայայտութեան ազատութեան մասին: Եղանակացութեան պատմական կարգը պէտք է անաչառութեամբ շարժի իր համոզումներուն ուղղութեամբ ու վճիռը հաղորդէ Յունիս 21-ին:

Այս դատավարութեան առիթով ցոյց մըն ալ տեղի ունեցաւ Ս. Միշլէի հրապարակելի վրայ որ հաւաքուած էին քանի մը հարիւր հոգի, եռագոյններով ու հայկական Դատին արդարութիւն պահանջող պատասխաններով:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՌՈՅԵԱՆ

ՄԵՄՈՐ «L'EVENEMENT DU JEUDI» (18-24 Mai) 80 ANS APRES LE GENOCIDE ARMENIEN Un historien nie la douleur d'un peuple

Այս խորագրին տակ, շարաթաթերթը երեք էջ նուիրած է Պերնար Լէուիսի ստեղծած բանավէճին, հարցապնդելով Հայեր (Մարկ Նշանեան, Ժանին Ալթունեան, Վարուժան Արզումանեան, Փաթրիք Տէվէճեան, Հելէն Փրալեան, Մարթին Յովհաննէսեան) նաեւ ուրիշներ եւ ի մէջ այլոց Պ. Լէուիսի փաստաբանը՝ Թիէրի Լեւի որ հեղինակը կ'արտայայտուի նոյնիսկ Հայերու ցեղասպանութեան ի նըպատ արտայայտողներու մասին՝ «նրոնք միայն այդ միջոցով հետաքրքրուած են և ոմանք այդ միջոցով պատմաբան չեն», ինչ որ պարագան չէ Լէուիսի: Առանձին դրութիւն մը նուիրուած է հրէական եւ հայկական ցեղասպանութեան, մեկնելով այն պատճառաբանութեան որ Պ. Լէուիսի հրէական ծագումը մեծ դեր կը խաղայ եւ կը թեկադրէ սարսափելի «մրցակցութիւն» մը տառապանքներու: Այս նիւթը խորագրուած է. «Mémoire juive contre douleur arménienne» ուր սակայն Ալէն Ֆինքըլըրաուսթ իր միջամտութեամբ կը փաստէ հակառակը, բայց հոս ալ Լէուիսի փաստաբանը չի վարարի ըսելէ որ «կարգ մը Հայեր դժգոհ պիտի չըլլային Հրեայի մը դատաւարութեամբ ձեռք ձգելով այս թղթածրարին մէջ»:

Մայիս 17-ին, Միթերան Էլիզէէն կ'երթար Ընկերակարական կուսակցութեան կեդրոնատեղին, ուր տը Սոլֆերինօ, ուր ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր իրեն ի պատիւ: Բաւական յուզիչ հանդիպում մը, Միթերան չէր խուսափի իր ելույթի աւարտին շեշտել թէ կեանքին վերջին հանգրուանին է, որու տեւողութիւնը կ'անդիմանայ, բայց դիմէ որ չի կրնար շատ երկար ըլլալ:

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ
ՓԱՐԻԻՔ ՏԵՎԷՃԵԱՆ շնորհակալ որ Անթոնի «կրաղիւստոս» քաղաքական է, պատասխանելով ձախ ընդդիմութեան որ կը մեղադրէ զինք քաղաքականութեան իր քաղաքականութեան համար: Ընկերակարական ճիւղին քարտուղարը կ'ըսէ թէ եկածէն ի վեր, Տէվէճեան միայն լիւքս չէնքեր եւ գրասենակներ կառուցանել տուած է: Երկար յօդուածի մը մէջ, լոյս տեսած «Մոմտ»-ի Մայիս 18-ի թիւով, ան չի ծածկեր որ Անթոնի «իսկած է» (վարաշիւք) Փապեղոսյի շնորհիւ որու փաստաբանն էր, բայց կը պնդէ որ հեռացած է անկէ եւ կը պաշտպանէ քաղաքականութեան իր մօտեցումը:

ՊԱՊԸ իր 75-ամեակը տօնեց Մայիս 18-ին, բայց այդ տարիքին հանգստեան կոչուելը կը վերաբերի եկեղեցականներուն միայն եւ ոչ՝ Պապին: Այս առթիւ իր արտասանած ելույթին մէջ ալ շեշտեց թէ Եկեղեցւոյ պիտի ծառայէ ցորչափ որ Աստուած ուզէ:

— ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ —

ՀԱՉԱՐԻԱՊԱՏՈՒՄ ՀԱՏՈՐԳ.

Ազգաբնակչության մեր լիակատար պատմությունը

Հեղինակ՝ ՎԱՋԳԷՆ ԱՆԴՐԵԱՍՅԱՆ

Գրախոսեց՝ ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԱՆ

(Բ. վերջին մաս)

Վաղդէն Անդրէասեանի յուշագրութիւնը հարուստ թանգարան մըն է կարեւոր դէպքերու եւ անձերու վերաբերեալ տեղեկութիւններու: Կը ձգէ տպաւորութիւնը օրը օրին արձանագրուած մտերիմ օրագրի մը: Կը պարունակէ մանրակրկիտ մանրամասնութիւններ եւ խօսակցութիւններ, որոնք անշուշտ յիշողութեամբ վերականգնուած են, զի կարելի չէ ենթադրել որ նկարագրուած այդ դժնդակ պարագաներուն մէջ պատանին Վաղդէն օրագրութիւնը բռնած ըլլայ:

Եւ յետոյ, կը հանդիպինք կարգ մը լուրջ խորհրդածութիւններու, զորս այսօրուան հեղինակը կը փոխադրէ անցեալին մէջ, ենթադրել տալով որ կը պատկանին իր պատանեկութեան շրջանին: Այսպէս, ինք որ ազգին ցաւերով կը տառապի տեւական, առանց գիտնալու իրական պատճառը եղեանին, կ'ուզէ գտնէ հասկնալ թէ հայ ժողովուրդը ամբողջ 5 դար Օսմանեան ծանր լուծին տակ իր Ֆիզիքական գոյութիւնը կարենալ պահպանել վերջ, ինչ ուժի ապահովելով ընտրեց ազատագրութեան ուղին առանց որեւէ պատրաստութեան, ուղի որ զինքը տարաւ վերջնական բնաջնջման: Եւ յետոյ, ժողովուրդին է որ ընտրեց այդ ուղին, թէ ոչ խումբ մը անհատներ ընտրեցին իր հաշտոյն, քանի որ բացայայտ ճշմարտութիւն է թէ, թէեւ ունեցած յեղափոխականներ, բայց երբեք չունեցան ժողովրդական յեղափոխութիւն:

Ու ինքզինքին կ'ուզէ յատկանշական երկու հարցում:

(Էջ 168) «Եթէ կուտակցութիւններու ծնունդը տուած չըլլայինք, Արեւմտահայութիւնը ասկէ աւելի մեծ սնանկութիւն մը պիտի արձանագրէ՞ր»:

(Էջ 169) «Եթէ 1850-էն սկսեալ, մեր ազգային կեանքին մէջ ունէ նոր բողբոջ, Ազգային Սահմանադրութիւնը (***), կուտակցութիւններ, նոյնիսկ դպրոց ... դուրսէն ունեցած ըլլային, միթէ մեր Արեւմտահայութեան վիճակը այսօրուին աւելի զէ՞լ կ'ընար ըլլալ»: (Անշուշտ ըսել կ'ուզէ, պատմական Հայաստանի տարածքին վրայ):

Եւ իբր պահպանողական ամբաստանելով աճը առնելով կը պատասխանէ «ո՛չ», որովհետեւ կը բաժնէ այն տեսակէտը թէ, եթէ Հայերը քաղաք դար եւս տուկացած ըլլային հարստահարութիւններուն, մինչեւ Օսմանեան կայսրութեան փլուզումը (1918), ողջ մնալով իրենց պապական հոգեբուն վրայ, թերեւս բախտ ունենային անկախ պետութեան մը տիրանալու, ինչ որ եղաւ պարագան ներկայ Հայաստանին: Ամէնէն կարեւորը, իր հոգեբուն վրայ ողջ մնալը չէ՞ր միթէ:

Վ. Ա. կը յիշէ նշանակալից մէկ ճառը Հայաստանի հանրապետութեան վարչապետ Ալ. Նատրեանի, որ Համաձայնականներու զբաղման շրջանին Պոլսի կուլայ «Անկախութեան Ծնունդ»ին համար զբաղման առաջին ձեռնարկելու, եւ հանդիսութեան մը ընթացքին կը յայտարարէ:

«Որ հայկական բանակը թէկուզ մի հոգեւոր էր բաղկացած լինի, նա կարող է բերական բանակը զայն ընդլայնել»:

Ի լուր այս անգի յայտարարութեան, անշուշտ ամբողջ աշխարհ կը սարսափի... Բայց վերջը ծանօթ է բոլորին:

Ապրիլեան այս օրերուն, երբ մեծ ու փոքր ամէն Հայ կ'ուզէ հասկնալ թէ ինչո՞ւ ջարդուեցանք, հետաքրքրանք բացատրութիւն մը կը գտնենք Շահան Ծանուորի գրչէն ելած եւ «Ապագայ»ի 1938 Սեպտեմբերի թիւով լոյս տեսած «Վաւերաթուղթ» վերնագրով յօդուածի մը մէջ, որ ընթերցողին արամադրութեան տակ գրուեցաւ վերջերս շնորհիւ «Յառաջ» մատենաշարին հրատարակուած «Սիրտ Սրտի» հատորին, որ յատկացուած է Շահանուորի հոս - հոն ցրուած յատկանշական յօդուածներուն:

Շահանուոր խօսելով հայ յեղափոխականներու անհակադիմ դրութիւններուն մասին, կ'ըսէ (էջ՝ 149):

«Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ո՛ր կ'երթայ գիրը, թէ ինչ հետեւում կ'ունենայ ան:

Գիրը երկայնիքի տար մըն է ամէն բանի մէջ ընդհանրապէս, ազատագրական պայքարի մէջ մասնաւորաբար: Բարիքին հետ ան կրնայ բերել նաեւ չարիք: Մինչ ան ազգակիցներու մէջ ազգասիրութիւնը կը հրահրէ, ան ազգասիրութիւնը կը հրահրէ: Եւ քանի որ թշնամիք մէջ: Թշնամին որ կ'ընենք, կ'արթնայ: Եւ քան «մասսա»-երեքը այնքան շուտ չարթնար, որքան շուտ կ'արթնայ թշնամիքը չէ՞ր: Գուցէ սուտ կը խօսիս եւ բոլոր Հայերը ցոյց կուտան ազատասէն, ըմբատ եւ կռուի պատրաստ, որովհետեւ կ'ուզեն որ այդպէս ըլլան անոնք, բայց Թուրքը այդ սուտը կ'օգտագործէ եւ ըսածիդ Յիւրաքանչեւը «հաստատելով» կը ջարդէ բոլորը, մինչ գիտէ թէ գոհեցում տալու քոյրը մասը հաւատարիմ հպատակ է, ըմբոստացած չէ եւ բնաւ պատրաստ չէ կռուի»:

Վաղդէն Անդրէասեանի պատանեկութիւնը ամէնէն աւելի տպաւորուած է Կեդրոնական վարժարանի մէջ անցուցած տարիներէն, եւ մասնաւորաբար՝ այդ շրջանի երիտասարդ տնօրէն Գեղամ Գալաֆեանէն, որուն դրուատիքը կ'ընէ յաճախ իրաւացիօրէն, իբր ընդհանուր զարգացումի տէր մտաւորական, իբր բացառիկ ուսուցիչ:

Վարժարանին ամենափայլուն շրջանն էր այդ, օժտուած աւարտական չորս ճիւղերով, որոնք կը համապատասխանէին Ֆրանսական լիսէնտիւ ներկայ լրացուցիչ դասարաններուն, կոչուած՝ Եփեսոսի պատրաստելու կրպակներուն մօտից քննութեան: Եւ ցոյց տալու համար թէ որքան ճիշտ ու պէսպիսուն էին ուսուցման ճիւղերը, Վ. Ա. գրքին մէջ կը գտնենք իր ուսանողական վիճակացոյցներէն մէկ քանին, նաեւ ցանկը ուսուցչական ամբարներին, որուն մէջ կը հանդիպինք հայ մտաւորականութեան ընտրանին:

Վ. Ա. հիացող մըն է Գեղամ Գալաֆեանի, որուն ներմուծած նորութիւնները այնքան ալ չեն գնահատուիր վարժարանին պահպանողական խնամակալներուն կողմէ: Հոս յայտնութիւնն էր կ'ընէ Վ. Ա., բացատրելով թէ Գ. Գալաֆեան 1917-ին, 29 տարեկանին Կեդրոնական տնօրէնութիւնը ստանձնելէ եւ վարժարանին մակարդակը բարձրացնելէ վերջ, 1922-ին կանխելով իր հակառակորդները, կը հրաժարի, եւ իր տեղը կը ձգէ նախկին Կեդրոնականի մը՝ Վահան Թէքէեանի, որուն հետ նոյն տարին հրատարակած էր Բարձրակարգ Գրականութեան հանդէսը, Կեդրոնականի միւս ուսուցիչներէն Կոստան Զարեանի, Յակոբ Օշականի եւ Շահան Պէրպէրեանի ընկերակցութեամբ:

Բայց արդէն, երկու ամիս վերջ Պոլսէն խուճապահար փախչողներէն մէկն է նաեւ Վահան Թէքէեան, եւ Գ. Գալաֆեան կը ստիպուի կրկին ստանձնել վարժարանին տնօրէնութիւնը, պաշտօն որուն վրայ կը մնայ մինչեւ 1927:

Վ. Ա. վկայութեան շնորհիւ կը տեղեկանանք Գ. Գալաֆեանի քաջարի մէկ արարքին: Այսպէս, տնօրէնութենէ քաշուելէ տարինը վերջ երբ Փարիզ կ'աչելէ, Վ. Ա. կը յանձնէ արձակ մը վկայականներու, որոնք կը կրեն 1922-ին թրաւարտ փախչող շրջանաւարտներուն անունները:

Հոս, միջանկեալ կ'ուզեմ յիշատակել զէպէ մը, Գալաֆեանի քաջարի վարձուները բաղդատելու համար իր յաջորդներէն մէկուն հետ, որ մերժեց զպրօքին պաշտօնական կնիքը զրոյմէլ մեր դասընկերներէն մէկուն վկայականին վրայ, ուր այդ կնիքը մոռցուած էր պարզապէս: Այդ տնօրէնը, կամ աւելի ճիշդ տնօրէնուհին, որուն աշակերտած ըլլալով ամբողջ վեց տարի, մեզ շատ լաւ կը ճանչնար անշուշտ, մերժեց պարզ կնիք մը կոխել թուղթին վրայ, հակառակ անոր որ խնդրոյ առարկայ վկայականը կը կրէր վարժարանին օրուան տնօրէնուհին, Պոլսոյ կրթական Տնօրէնին եւ նոյնիսկ կրթական նախարարին ստորագրութիւնները:

1915 Թ. ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱՆՑ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ԻՆՉ ՄԻՏՈՒՄ ՈՒՆԻ ՄԵՐ ԱԶԳ. ԻՆՔՆԱԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Իսկ պատմութիւնը եկել - յանգել է մի նոր շրջադարձային փուլի՝ ազգային անկախ պետականութեան, որի կերտողն ու կրողն ենք այսօր: Մեր անկախ պետականութիւնն արդէն հինգ տարուայ պատմութիւն ունի եւ ամէն մի մտածող մարդու համար պարզ է, որ մեր պատմութեան մէջ պետականութեան նոր փուլը չի կարող անհետ մնալ մեր ազգային ինքնագիտակցութեան կառուցուածքում եւ պէտք է անպայման պարտադրի իր համապատասխան կառուցուածքային փոփոխութիւնը: Վաղ թէ ուշ ազգային պետականութեան զգացումը պէտք է դառնայ մեր ազգային ինքնագիտակցութեան նոր բաղադրիչը, ամենագործաւորը:

Դառնալով այլ ազգերի պատմութեանը՝ կը տեսնենք, որ նրանց ազգային ինքնագիտակցութեան մէջ իրենց պետականութիւնը ամենազորեղն ու կարեւորն է: Նոյնն էլ, անշուշտ, սպասում է մեզ: Սակայն հինգ տարիների ընթացքում մենք որեւէ ձեռնարկում ունեցել ենք, որեւէ գիտակցական, ծրագրուած վերաբերմունք մշակել ենք: Եթէ ինչ-որ բան էլ եղել է, ապա՝ տարերային, ցաւոյցի, միջոցառումներ, քարի ցանկութիւններ տեսնելով: Ուստի ժամանակն է, որ պետականութեն, ամբողջ մտաւորականութեան մեծ ընդուն տանձները մի ծրագրել, ըստ որի արագացնենք ինքնընթացը, այն է՝ ազգային պետականութեան զգացումը արմատորենք մեր ազգային ինքնագիտակցութեան կառուցուածքում: Սա կը լինի իսկական պատմական իրադարձութիւն, առաւել խոշոր ու նշանակալի, քան ինքը՝ ազգային պետականութեան ստեղծման փաստը, որովհետեւ դրանից առաւել զօրաւոր իրադարձութիւն է պետականութեան զգացումը ազգային ինքնագիտակցութեան բաղադրիչ դարձնելը: Իսկ ամէն մի ծրագրուած մօտեցում նախ եւ առաջ մեր հայեացքն ուղղում է դէպի դպրոցը, դէպի կրթութիւնը: Եւ իրօք, ուրիշ ինչ աւելի արդիւնաւոր ճանապարհ ունենք ազգային ինքնագիտակցութեան կառուցուածքում փոփոխութիւն կատարելու, եթէ ոչ հայ մանկանց կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնը: Ահա ամիս առումով պիտի գիտարկենք թէ՛ կրթական բարեփոխումների ծրագրերն են թէ՛ կրկին կրթութեան ու դաստիարակութեան հետ կապուած ամէն մի ճանապարհ, ամէն մի բանավէճ: Հարցնում ենք, այսուհետեւ մեր ազգային միասնութեան, ազգային պետականութեան յետադիմ զարգացումը մեր ազգային ինքնագիտակցութեան բաղադրիչներին ո՞րն է աւելի զօրաւոր, արդիական ու հրատապ՝ ազգային պետականութեան զգացումի արմատաւորումը, թէ եղած բա-

ղադրիչներէց որեւէ մէկը յուղական գործընթացը: Ո՞րն է լինելու աւելի արդիւնաւոր: Պատասխանը պարզ է, մասնաւոր չէ, որ յետագայում աւելի պիտի ուժեղանայ մեր ինքնագիտակցութեան, միւս քաղաքիչները եւս: Նոր պետականութեան զգացումից բխող ինքնագիտակցական բաղադրիչը հետանկարում մեծ տեղ ու դեր ունի, որը իրականում դեռեւս չի գիտակցուած, դեռեւս մեր մտաւորականների գործունէութեան մէջ պատշաճ տեղ չի գտնուած: Ինչո՞ւ, որովհետեւ գործում է ինքնընթացը: Ո՞րն է այդ ինքնընթացը. ամբողջ Սօրհրդային Հայաստանի պատմութեան մէջ տասնամեակների ընթացքում գործող պետականութեան մարմիններն ունէին մի ծրագիր, կուսակցական մի ուղղութիւն, որն ամբողջովին ժողովուրդը չէր իւրացրել, իրենք չէր դարձրել: Այդ պատճառով էլ խորհրդային մտաւորականութիւնը ժողովրդական գանդուածների մակարդակում ստանձնել էր ազգահաւաքութեան, ազգի ինքնակազմակերպման մի ծրագիր՝ ելնելով նրա ինքնագիտակցութեան այն բաղադրիչից, ըստ որի, Հայ լինել նշանակում է նաեւ կոտորածի դո՛ս, կոտորածից փրկուած ու սփռուած լինել:

Այսօրուայ պետականութեան պայմաններում մենք ծրագրուած ձեւով չարուանք. կենք այդ բաղադրիչի ամբացումը, թէ նոյն այդ եռանդն ուղղենք այս նոր վեցերորդ չափանիշի արմատաւորմանը: Եթէ ունէ մէկն ապացուցի, որ նախորդ շարունակելն աւելի խոշոր ազգահաւաք արդիւնքի կը յանգեցնի, ապա մենք կ'ընդունենք, սակայն չպիտի մոռանանք, որ մենք այդ հինգերորդ չափանիշը չենք ստան, ընդդէմ էինք սա չի չզոյժ աւելի զօրաւոր չափանիշի՝ պետականութեան: Սեփական պետականութիւն ունենալով դէպքում, ինչպէս այսօր, այդ երկու բանքն ուղղակի հանուում է, այսինքն, մենք մեր ամբողջ ուժերն ու ջարդական կարողութիւնը պէտք է ծառայեցնենք ազգային անկախ պետականութեան զարգացման: Հետեւաբար, մենք պէտք է վերանայենք նաեւ մեր քոյր կրթական ծրագրերն ու դասադրքերը, մեր բոլոր մեթոդները: Մենք այսուհետեւ պիտի ձգտենք ունենալու արդէն ազգային - պետական ինքնագիտակցութիւն: Այս չափանիշի ձեւաւորման ճանապարհին մեր կրթական բարեփոխումների ծրագրում առաջին պլանն է մղուած ինքը՝ կրթութեան բնական պահանջները ունեցող աշակերտը, մանուկը: Նա մեր կրթական ծրագրի հերոսն է, կրթութեան նոր բովանդակութեան կրողը: Հետեւաբար մենք մեր բոլոր նպատակադրումները, մտակառուցումները պէտք է վերադարձնենք նենք ապագայ քաղաքացու շահերին: Իսկ ապագայ քաղաքացու շահը պահանջում է, որ նա մեծանայ, դաստիարակ-

Միայն զպրօքին կնիքը մոռցուած էր: Եւ տնօրէնուհին մերժեց, առարկելով որ իր շրջանին չի վերաբերի:

Եթէ կնիքը գնէր, ո՞վ պիտի տեսնէր, ո՞վ պիտի գիտնար:

Վ. Ա. յուշամատենին իբր յաւելուած կցուած են հրապարակադրւելու կողմէ գրուած քանի մը գրախօսականներ հեղինակին այլ հրատարակութիւններուն մասին, եւ մամուլի մէջ ցրուած իր կարգ մը յօդուածները, նուիրուած՝ կարեւոր անձնաւորութիւններու, պատահարներու եւ ազգային հարցերու շուրջ խորհրդածութիւններու:

Ուշագրաւ են մասնաւորաբար Կեդրոնական վարժարանի եւ տնօրէն Գ. Գալաֆեանի ընծայուած գրութիւնները, եւ երկարաշունչ յօդուած մը «Ներածական խոսքեր» խորհրդով, զոր Վ. Ա. գրի առած էր իբր յառաջաբան Գ. Գալաֆեանի ծննդեան հարիւրամեակին (1988) առթիւ որդւոյն կողմէ հրատարակուելիք հատորին, որ ցարէ լոյս չտեսաւ զժախտաբար, որքան որ գիտենք:

Ճշգրիտ կարելի չէ բնորոշել թէ «Հազար իրապարտ»ը յուշագրութիւնն է, վկայա-

սանութիւն, պատմութիւն թէ պարզապէս պատահութիւն խորհրդածութիւններու եւ մեկնաբանութիւններու, որոնց ընդմէջէն ի յայտ կուգայ միշտ հեղինակի անխորտակելի ուժմանիքը սէրը հանդէպ իր պատկանած ժողովուրդին, որուն աւանդական ինքնագիտակցութեան զգացումը ինքն ինքի իրաւացի ընդլուծումով կը բողբոջէ շարունակ:

Սէր, որ երբեմն կը ներկայանայ պարտուած պատանեկան համբուրելի միտմտութեամբ, խորհիլ տալով որ հեղի նախը մնացած է միշտ հաւատաւոր պատանի, սկաւառական բարոյականով ասոր կողմէ:

Ն ի ս

(***) Շատերու օրինակին հետեւելով Վ. Ա. եւս Գրիգոր Օտեանը կը հիշատակուի իր հայրը Թրքահայոց Ազգային Սահմանադրութեան, ինչ որ հիշողութիւնը իր վերջնական ձեւով խորագրուած է 1858-ին, մասնաւորաբար նաեւ պետ Ռուսիանի կողմէ, շրջանի մը իբր Գրիգոր Օտեան 24 տարեկան էր տալիս:

ուի որպէս լիարժէք քաղաքացի իր անկախ պետութեան, որպէս իր անկախ պետութեան զիտութեան ու մշակոյթի, դիտարկութեան, տնտեսութեան, անարար-դրութեան զործելու եւ երկրի տէր:

Ի՞նչ խնդիրներ ՈւՆԵՍԿ-ը
Կարող է լուծել

Այս քննարկում, բնակչութեան հետ, թէ ինչ է պատրաստում անել հայ դպրոցը, ինչով է նա փորձում դիմադրել Մեծ Եւրոպայի, որի 80-ամեակի շնորհիւ է, որ արդէն իսկ մամուլից յայտնի է, որ արդէն արդարեալ կանխիկ, հասուն դրուշտ շատ մտաւորականներ, հասուն դրուշտ քննարկում են այս իրադարձութիւնը ինչպէս միջոցառումները տանել դպրոց, աւելին, այս բանալիէն արամբարանութիւնն այնպէս է դասաւորուել, որ նրանք ինչպէս քննարկում են յատկապէս դպրոցական կրթութեան զարգացումը վրայ: Ինչ է պատահել, ինչպէս բարեփոխումներ ծրագրել եւ նոյն ժամանակ անհնարաւոր չեղան, որն արդէն նշուեց. ազգային ինքնագիտակցութեան կառուցումը յայն փոփոխութիւն:

Երկրորդ այս նկատարումից՝ մենք զբոսնում ենք, որ հայ մանուկն իր կրթատար-բնակարանում, երկրորդ փուլերում պէտք է կարողանայ առանց որեւէ հոգեբանական բարդութիւն աշխարհը ընկալել, իրապէս եւ դասակարգել այնպէս, որ ինքն երեւայ որպէս յաղթող հերոս, որպէս անկաշխարհ, աշխարհը անարգել ճանաչող, յայտնաբերող հերոս: Ի դուրս է, որ ըստ մեր նոր ծրագրի՝ Հայոց պատմութիւնը, եւ առհասարակ պատմութիւնը, հայ մանուկն իր սկզբնական կրթական փուլում պէտք է իւրացնի որպէս յաղթանակների պատմութիւն: Ի դուրս է, որ հայ մանուկն այդ փուլում ամբողջ աշխարհը, իր շրջապատը դիտում է իր յաղթանակների տեսանկիւնից, իր ծնողների եւ ուսուցիչների, իր տոհմի ու ժողովրդի, ազգի նուաճումների տեսանկիւնից: Պատահական է, որ այդ տարիքում, ինչպէս աշխարհի ամէն մի մասում, այնպէս էլ հայ աշակերտը, կարծես է հեղինակութիւնների: Ինչպէս, որովհետեւ այդ հեղինակութիւնների մէջ նա տեսնում է յաղթանակած հերոսներին: Ահա այս կոնտրաստում ունենք իրաւունք մեր մանուկներին մատուցելու «հակաբնական» պարտութիւններ, նրանց հոգին, ներաշխարհը դարձնում են բնական հոգին չեղելու, աղաւաղելու: Ի դէպ, թէ՛ հոգեբանները, թէ՛ մանկավարժներն ու դաստիարակները կարող են հաստատել, որ մանկան հոգեւոր աշխարհը մի լիարժէք, ինքնարաւ, մեծերի համար փակ համակարգ է, ուր միջամտելը պէտք է որակել միմիայն որպէս բռնութիւն, ագրեսիա:

Ուրեմն ինչպէս վարուենք այն մեծերի հետ, ովքեր մանուկների միջնակարգում զինապատու, փրփրաբերան ճոճում են երեւելի կարգախօսը: Ի հարկէ, նրանք կրողն են այդ ինքնագիտակցութեան, ի հարկէ, խորքում նրանք մեղաւոր չեն, ի հարկէ, նրանք մասնագիտորէն էլ պարտաւոր. չէին խորանայ ու հասկանալ ինչպէս էութիւնը, բայց քաղաքացիական ասումով նրանք պէտք է որդեգրեն պետութեանը վայել հասարակական վարքագիծ: Այն, ինչ ինքնարեւոյթ, տարբերակներն անում էին խորհրդահայ պետութեան, խորհրդային իրակառուցութեան պայմաններում, այսօր դա անելը ժամանակակից է: Վերջապէս պէտք է հասկանալ, որ նման խնդիրներ լուծման, նման մտնեցումներ ճամար պետականութիւն ունենք, որին պէտք է յանձնել այդ ասպարէզը: Եւ այդ յանձնման իրողութիւնը պատուաւոր պատմական, արարողութիւն է: Փառք ու պատիւ մեր մտաւորականութեանը, որ կարողացել է ինքնագործունէութեան մեխանիզմներ շնորհիւ պահպանել ու սեփական պետութեանը հասցնել իր նուիրական զգացումն ու մշակութային ժառանգութիւնը, իր յուշ ու վրէժը:

Վերջին հաշուով մեր ազգային ողբերգութեան պատճառը պետութեան բացակայութիւնն է: Եւ այն, ինչ տեսաւ մեր ժողովուրդը, այն, ինչ ապրեց, այլեւս հնարաւոր չէ վերադարձնել մեր մի ողբերգութիւն, որովհետեւ ունենք հասարակական ու միասնականութեան, միասնականացման մի հզոր մեքենայ, որ է Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Յանձնելով ազգային միասնութեան հոգը մեր պետութեանը՝ մենք զբաղւում պատուիրում-պարտադրում ենք նրան ազգային մտահոգութեան այդ լեռն կրել ու տանել կազմակերպւում եւ ծրագրւում ձեռքով: Ի դէպ, այդ ծրագրում կարող են լինել եւ միտնեցներ, եւ գիտնադիտութիւն, եւ ազգային սուգի հանգէս,

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մայիս 13, 1995

Գերմանիոյ մէջ եւս, ինչպէս ամէնուրեք, կարգ մը հանդիսութիւններով ոգեկոչուեցաւ Մեծ Եղեռնի բերաւոր նահատակացի յիշատակը: Դեռեւս ամիսներ առաջ, լաւագոյնս կազմակերպուեց համար Հայոց Յեղատարածութեան 80-ամեակի զինուոր հանդիսութիւնը, Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդարանը եւ Գերմանահայոց Կեդրոնական ինտերգրու ստեղծած էին միացեալ Յանձնախումբ մը, որն ալ Ապրիլի 24-ին Գերմանիոյ Փրանքֆուրթ քաղաքի Ս. Փօլս յայտնի եկեղեցւոյ մէջ կազմակերպեց մայր հանդիսութիւնը, որուն մասնակցեցաւ շուրջ 500 Հայեր, նաեւ քաղմաթիւ օտարներ, ի շարք ուրոնց պետական, կառավարական, նահանգային, եկեղեցական ներկայացուցիչներ, Հ.Հ. Գերմանիոյ գեներալ տրոյք Ֆէլիքս Մամիկոնեան եւ իր աշխատակիցները, Գերմանահայ հոգեւորականները: (Ցաւօք հիւանդութեան պատճառով հանդիսութեան չկարողացաւ մասնակցել Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պեքճեանը):

Օրուան ընթացքներն էին Ռալֆ Ճորտանոն՝ Գերմանիայէն, Ալֆրէտ Կրոսները՝ Գերմանիայէն եւ Մարկ Նշանեանը՝ Փարիզէն: Բանաստեղծութիւններ կ'ըզմարտէին Հայաստանի «Սերնատ» սենեկային նուագախումբի ելուցիներով, որ սքանչելի վարպետութեամբ հնչեցուց Կոմիտասի, իտալացիների, Միքելանջիլոյ եւ այլոց ստեղծագործութիւնները:

Ոգեկոչումը հանդիսութիւնը եզրափակեց գերմանահայ հոգեւորականներու կողմէ մատուցած հոգեհանգստեան մատուցող պաշտօնով:

Նախընթաց օրը, Ապրիլի 23-ի երեկոյեան, Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս, ուղեկցութեամբ Սերովբէ Վրդ-

Իսախանեանի, հակառակ հիւանդութեան, այսուհանդերձ Պէտլինի Աւետարանական Մայր Տաճարի մէջ մասնակցեցաւ տեղի հայ համայնքի նախաձեռնած էջեր-մէջիք հանդիսութեան եւ հոգեհանգստեան արարողութեան: Ներկայ էին Կաթողիկէ, Աւետարանական, Անկլիքան, Յոյն, Սերպ, Պուլկար, Ասորի, Ղպտի Ուղղափառ եկեղեցիներու բարձրաստիճան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւ աւելի քան 500 Հայեր եւ օտարներ: Պատրաստուած էր սքանչելի յայտագիր մը, որու ընթացքին, ներկաները առաջնորդութեամբ Գարեգին Եպիսկոպոսի, ի յիշատակ Մեծ Եղեռնի 80-ամեակի, նախ ծաղիկապակ գետեղեցին Պէտլինի Պատերազմի եւ Բռնութեան Ձոհերու Յուշարձանին, այնուհետեւ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, Պէտլինի հայ երգչախումբը եւ Սերովբէ Վրդ. կատարեցին հատուածներ պատարագէն, բոլոր ներկայացուցիչները հնարաւորութիւն ունեցան իրենց աղօթքն ու սրտի խօսքը կատարելու, իսկ բացումը կատարեցին Պէտլինի Մայր Տաճարի հովիւ, հայութեան կողմէ սիրուած եւ գնահատուած պատուի Մանֆրէտ Ռիչտերը եւ հայ համայնքէն Տիկին Սոնա Ալբերը:

Յետ հոգեհանգստեան ընթերցուեցաւ նաեւ Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոսի քաւրը:

Նոյն օրը, Ապրիլի 23-ի առաւօտեան, Քէօնի Առաջնորդանիստ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեւոր հովիւ Սերովբէ Վրդ. Իսախանեանը, ի յիշատակ Մեծ Եղեռնի մէջ եւ կէս միլիոն նահատակացի, մատուցեց հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, քարոզի բնարան ունենալով Ս. Ներսէս Ծնորհալի Հայրապետի «Չարթի նոր ժողովուրդ» նոր երգ առեալ Նորոգողին տրեղերաց» բառերը:

Իսկ նախընթաց երեկոյեան Քէօնի հայ համայնքի հանդիսարահին մէջ ցուցադրուեցաւ Հանրի Վեռնիայի «Մայրիկ» ֆիլմը:

ԴԻՄԻՍ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

սակայն այլեւս ոչ տարբերացիներ, այլ կազմակերպուած եւ որոշարկուած, որտեղ, որ պահին, ինչպէս եւ ինչու: Թող որ մեր պետութեանը մեր տարբերակն յուզումներով չխանգարենք դրոճելու դեռահասութեան ասպարէզում յատկապէս, պետական շինարարութեան ասպարէզում ընդհանրապէս:

Նախարարութիւնը դանդաղ է, որ հայ դպրոցը պէտք է իւրովի արձագանգի ազգային որդեգրութեան այս տարեգրաճին: Իւրովի արձագանգել նշանակում է, առիթից օգտուելով, դաստիարակութեան խնդիրներ լուծել կրտսեր ու միջին դպրոցներում:

Ո՛ր թէ զարհուրելի նախճիրին նստուելով ստակաւ տեսարաններ, ո՛ր թէ լայնահաւաք աւաղանով ասումնք, այլ՝ «Հայցին երգը»... Ո՛ր թէ Կոմիտասի եղիւնահար խնդարութեան տեսարան, այլ վարդապետի ոգեցունց ստեղծագործութիւն՝ «Քիւրց ցոյք», «Սօսա եար», որպէսզի դրանով նաեւ չաղաւաղուի Պարոյ Սեւակի «Անուրի» պոէմը: Ո՛ր թէ կուրսաներ թշուառացի ու վիճակագրութիւն, այլ կորցրած երկրի կենդանի ներկարգութիւն, նահատակ նախնեաց մշակոյթի վերածանաչում, վերապրում, պահպանում, որպիսին առաջագրում է Յակոբ Մնձուրին, որպիսին յուշում է Հրանտ Մարթեանեանի կողմից գրուած՝ Մնձուրու ստեղծագործութիւնների ժողովածուի վերջաբանը:

Մեր ուսուցիչը, որպէս մեթոտարանական ուղեցոյց, պէտք է նկատի ունենայ ոչ միայն սովետահայ պատմագիտութեան հաստատիւր արտադրանքը, որտեղ հնարաւորին չափ սահմանեցուցել են նկարագրութիւնները՝ ցոյց տալով, թէ ինչքան փրկարար էր սովետական վերածընդունը, այլեւ պէտք է նկատի ունենայ Լէոյի «Թուրքահայ յեղափոխութեան դադարաբանութիւնը» կամ Չորմիսեանի «Կուսակցութիւնները»:

Ո՛ր հայ միտնեցիներ չի գնահատի եւ մեծարի այն ուսուցիչին, որը սգոյ հանդէս կազմակերպելու փոխարէն իր սաների հետ մտովի չըջագայութիւն կը կատարի դէպի իր դպրոցականների նախ-

նեաց դիւղեր ու քաղաքներ, ով չէր հըպարտանայ այն ուսուցչով, որը պիտի իր աշակերտներին ուսերով վերականգնէր նրանց նախնիների դիւղերի անունները, մասնաւոր ուր մինչեւ օրս չունենք Արեւմտեան Հայաստանի տեղաբնակների, յատկապէս դիւղերի անունների լիարժէք տեղեկատու:

Ահա այսպիսի միջոցառումներով է, որ կարելի է դաստիարակութեան խնդիր լուծել:

Իսկ ամենավերջնական նպատակակէտը, որին պէտք է ձգտել արդէն աւագ դպրոցականների կրթութեան գործում, այն է, որ ցեղասպանութիւնը պէտք է դիտել Հայոց պատմութեան լայն կոնտեքստում, որ 1915-20 թուականների սեփական, եւ օտար մշակոյթների հակամարտութիւն, սեփական ապրելակերպն ու աշխարհայեացքը պահպանելու ուղղուած մաքառումի երկար շղթայի մի օղակն է միայն: Այդ սեփական ապրելակերպը հայկական քրիստոնէական երկրագործ համայնքի մշակոյթն է:

Եւ եթէ կայ այսօր այդ մշակոյթը եւ կայ նրա կրողը, ուրեմն, յաղթական է եղել թո՛ւ մաքառումը, ուրեմն, տասնեակ դարեր տեսած այդ մաքառումի զոհերը նահատակներ ու վկաներ են ոչ միայն թո՛ւ, այլեւ համայն աշխարհի քրիստոնէական եկեղեցու տեսանկիւնից:

Հետեւաբար համաշխարհային դեր է խաղացել ոչ միայն թո՛ւ մշակոյթի համար ընկած նահատակը, այլեւ համաշխարհային դեր եւ կատարում դու՛ր կրելով այդ մշակոյթն այսօր:

Վերջապէս, հայ ուսուցիչը, տեղեկ լինելով մամուլում մոլեգնող «եղեռնաբանական» մէճին, պէտք է դպրոցը անմասն պահի նրանից՝ հասկանալով, որ այդ թեման, մեծերի հասարակութեան մէջ չհասկանալով է եւ ուսուցիչները չպէտք է թոյլ տան, որ մեծերը իրենց յարաբերութիւնները ճշգրտու եւ պարզարանելու ասպարէզ դարձնեն դպրոցը:

ԱՇՈՏ ԲԼԷՆԱՆ
ԱՐԾՐՈՒՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
«Դպրոց», Ապրիլ 25

ԱՆԳԼԻՍԿԱՆ ՉԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ապրիլ 24-ի յետմիջօրէին Պի.Պի.Սի-էն հեռատիւուեցաւ Հայերու ցեղասպանութեան նուիրուած յայտագիր մը որուն զրուցավարն էր Պարպարա Մայր. ան յիշատակելէ ետք 80 տարի առաջուան հայկական գողցութեան, խօսքը տուաւ Սուրիոյ անապատներէն վերապրողի մը՝ 87 տարեկան Տիրան Ուղունեանիին որ պատմեց Պանթրիմայէն իրենց տեղահանութիւնը, աքոբը, եւայլն:

Յայտագրին հրաւիրուած թուրք փերոֆէսէօր Սոնէէլ խօսք տուելով մերժեց ցեղասպանութեան պնդումը, թէ եւ ցաւ յայտնելով բնաջնջուած Հայերու համար, աւելցնելով որ մէկ միլիոն թուրքեր ըսպանուած են Հայերու կողմէ:

Հայաստանի Արտաքին գիտ. - նախարար Վարդան Ոսկանեան հերքեց թուրք փերոֆէսէօրին բաժնեկցող, դիտել տալով որ ներկայիս կայ հսկայ հայկական սփիւռք մը որուն անդամները կ'ապրին իրենց պապական հոգեւոր գոյնը: Ան յիշեց երկու միլիոն Հայերու կրած տանջանքները որոնց հեղինակն էր Օսմանեան կայսրութիւնը: Երբ զրուցավարը հարց տուաւ փերոֆ. Սոնէէլի թէ ինչու իր երկիրը կը մերժէ ընդունիլ Հայերու հետ կապուած իրողութիւնները, ան պատասխանեց թէ Հայերը հեռացուած էին եւ ոչ բնաջնջուած: Պատմեց թէ հակառակ որ Հայերը հաստատուել տարի նկատուած էին, իրենց ուսումնական ընթացքով սատարեցին Օսմանեան կայսրութեան քայքայման:

Սուրբ առաւ Պր. Ռուբիկ Գալտեան, ծանրանալով ցեղասպանութեան ճանաչման պարագաներուն եւ հայկական պահանջներուն վրայ: Ապա Պր. Կարի Յակոբեան պատմեց իր ընտանիքին ողիսականը:

Ներսէս Աւագ Քահանայ Ներսէսեան, հրեայ ուրուսապետ մը եւ երկու անգլիացի փերոֆէսէօրներ եւս արտայայտուեցան Հայերու ցեղասպանութեան ու նաեւ Հրեաներու ողակէցին ու Ռուսաստանի ջարդերուն մասին: Իսկ Լոնտոնի համալսարանէն փերոֆէսէօր Ճոն Էլիս ելուցի ունեցաւ քաղաքական եւ դիւանագիտական կարեւոր վերլուծումներով: Ըսաւ թէ թուրք իշխանութիւնները միշտ մերժած են փերոմամուտութիւններու ճանաչումը, ինչպէս պարագան է այսօր Գիւրտերու: Ան եւս խօսեցաւ ճանաչումի ու հատուցումի յարաբերութեան, Հայերու պարգած սփիւռքին մասին: Անդադարձաւ նաեւ թուրքերի հետ բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելու երեւանի տրամադրութեան մասին:

Հետաքրքրական յայտագիր մըն էր որ ունկնդիրներու ուղարկութեան յանձնեց 1915-ի եղեռնը, անոր մասին զանազան կողմերու կեցուածքներով:

Մ. ՉԱՓԱՐԻԱՆ

ԳԱՂԱԽԻԹԷ ԳԱՂԱԽԻԹԷ

ԹՈՐՈՆԹՈՆԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մայիս 7-ին նշուած է «Հ.Մ.Բ.Մ. Օրը»: Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը եւ Հայ Կեդրոնին մէջ գործող բոլոր միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը եւ ներկայացուած են կարգ մը մարտական խաղեր: Սուրբ առաւ է Յակոբ Ճանապարհան յանուն միութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն: Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Զարեհ Տէրվիշեան, օրուան զինուոր բանախօսը եղած է Գոյունեան վարժարանի փոխ. տնօրէնը՝ Վարդան Նիկոլեան:

ՄՈՆԻՏՈՐԻ Պանք Նախնալ տը Փարիի կեդրոնատեղիին մէջ Ապրիլ 26-էն ցուցադրուած են քաղաքագործ՝ Եգիպէի ստեղծագործութիւնները:

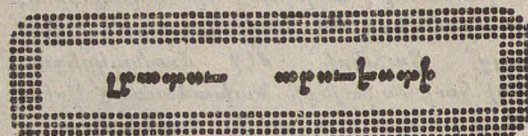
ՓՈԽԱՆ ԾԱՆԿԵՊԱԿԻ

ՄԻԼԱՆՕ. - Պորանեան ընտանիքը 1000 Փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»-ի բարգաւաճման էկլանթին Կէտիկեանի մահուան առթիւ (Նիս) :

ՆԻՍ. - Այլի Տիկին Սիւրբարդ Կէտիկեան 500 Փրանք կը նուիրէ «Յառաջ»-ին էկլանթին Կէտիկեանի մահուան առթիւ :

Ի ԵԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ալիս Գորտոնեան 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»-ին Կուլինէ Գրիգորեանի մահուան առթիւ :

Իվլիթա Մուճիրի (Արշակ Զամբանի թոռը) իր իւղաներկերը կը ցուցադրէ մինչեւ Յունիս 30, Կալլերի Մոնսո (17, ալբոնիւ տը Միսին, Փարիզ) :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Վարանի «Աղուիթա» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ «Մայրերու Օր»ը եւ «Հայկական Համարձում»ը Երկուշաբթի, Մայիս 22, կէսօրէ ետք ժամը 13-30-էն սկսեալ Վարանի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Օրուան պատշաճ յարադիր, խանդավառ մթնոլորտ, վիճակ նաեւ առատ կերակուր :

Մուտքը ազատ է :

Ս. ԵՈՒՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մայիս 22, յիշատակ Աշխարհագորաց եւ Զօրավարաց Հայոց, որք կատարեցան ի հերոսամարտին Սարգստապատի 1918 աւի, վառն հաւատոյ եւ հայրենեաց :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգիստ կը կատարուի Սարգստապատի հերոսներուն համար :

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը առաւօտեան 10-ին, Հայ Մշակոյթի Տունը 17, rue Bleue, Paris 9^e Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ ՇԱԽԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Մշակութային Յանձնախումբի կազմակերպած :

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵԼԵՑԻՆ»

Թեմայով դասախօսութիւններու շարքին երկրորդը :

Շաբաթ, Մայիս 20, ժամը 20-30-ին Եկեղեցւոյ կից «Սարգիս Պալապանեան» սրահը :

6, rue Père Komitas

Դասախօս. -

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԱՆ Նիւթ. - «Եկեղեցական. համայնփայլին կեանք» հովիւ. հոս յարաբերութիւն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրօնապետ Անի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆր. Տիկին Ազատուհի Կիւմիւշեանէ ի յիշատակ Հերմիէ Միսիսեանի որմէ ստրկած է հայերէն աշուրները : Ողբացեալ երեսուն երկար տարիներ հայերէն դասաւանդած է Կրօնապետ Խաչի զարդը :

UGAB — PARIS :

dîner - café théâtre

Le Comité de Paris — Ile-de-France de l'UGAB organise un DiNER - CAFE THEATRE

le Samedi 20 Mai à 20 heures 30

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17^e

Prix : Non-membres - 250 F., Membres - 200 F. — Jeunes - 150 F.

Renseignements et réservations au : 45 20 03 18 ou au 42 27 12 26.

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵԼԵՑԻՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԻ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԻՍ

Ֆրէզնոյէն նկարիչ. արձանագործ ՎԱՐՍՋ ՍԱՌՈՒՂԵԱՆԻ ջրաներկ գործերուն

Հովանաւորութեամբ :

ԳԻԻՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆԻ

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի Կարգիկոսական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրսան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ, Շաբաթ, Մայիս 20-էն Երկուշաբթի Մայիս 29, եւ ըստ էանքն օր ժամը 14-էն 18 :

15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e

ՀԱՄԱՐՁՈՒՄ

Ս. ԿՈՒՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25, տօն է Համ. բարձրանն Գրիգորեանի Աստուծոյ Մերթի յերկինս :

Օրը յատկացուած է Մամուկներու հաղորդութեան :

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի :

Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր :

ՍՐԻՈՑ ԲԱՐԿԱՆԱՅՑ

ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՑԻ ՄԱՐՍԵՅ

Տօն Համարձումն Գրիգորեանի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25

Առաւօտեան ժամը 10-ին

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԵՓՐԵՄ ԱՖԵՂԱՅ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈՐ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 25,

Տօն է Համարձումն

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Ե. Կեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի :

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝ ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԻՔԻՄԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Section Beaumont : «N a i r i» organise UN VOYAGE EN ITALIE

«L'ASCENSION

A VENISE»

Prix du voyage : 1350 F.

Programme du voyage du 24 au 27 Mai

1er jour 24 Mai : MARSEILLE - VENISE
Départ de Marseille à 6h en direction de Nice.

2me jour : L'ILE DE BURANO

3me jour : VENISE

4me jour : MILANO - MARSEILLE

Arrivée tard dans la soirée du samedi.
Ce prix comprend : Le voyage aller-retour en car luxueux (bar, W.C, TV vidéo et frigo) — Hôtel **** au bord de la plage, piscine, salle de gym, sauna, etc. — Les excursions, les entrées dans les sites, les transports en Vaporetto. — Les petit-déjeuners et les repas du soir. — Assurance du transport.

Ce prix ne comprend pas : Les déjeuners du midi — Les gondoles — Les boissons. Les conditions : 500 à verser pour toute réservation (cash) — Le reste 850 F. une semaine avant le départ en chèque ou le jour même en liquide. Point de départ : L'arrêt du car devant la Banque Populaire au centre de Beaumont Marseille 12e.

Pour tous renseignements et réservations vous pouvez contacter Mme Chouchik Merkichian : 149 ave du 24 Avril 1915
Tél. : 91. 93. 30. 08.

Les places sont limitées.

L'Ecole de Langue et de culture arménienne

KHATCHADOUR ABOVIAN

à l'occasion de la fête de l'Ascension organise

Une Grande Fête

«Vid jagahanoutioun» le Dimanche 21 Mai à 15 heures

Dans la Salle «A. Tcherpachian» du Centre Culturel Sahak-Mesrop

339, ave du Prado — Marseille 6e PARTIE ARTISTIQUE

Chants, Récitations, Musiques & Danses — ENTREE LIBRE —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 Paris SIRET : 51027317 A R. C. Paris

Commission Paritaire : N° 55935

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er
Tél. : 91 - 50 - 15 - 09

Le Professeur Vahakn DADRIAN

Directeur du «Genocide Study Project» de la Fondation Guggenheim, à New-York,

Spécialiste du génocide des Arméniens

présentera et dédicacera son livre :

«Autopsie du génocide»

(EDITIONS COMPLEXE)

le Mercredi 24 Mai à 20 heures 30

A cette occasion, le Prof. DADRIAN s'exprimera également sur le procès intenté à Bernard Lewis.

Au lendemain du procès civil contre Bernard LEWIS

Le Forum des Associations arméniennes de France

et l'UGAB organisent

une RENCONTRE avec le

Prof. Vahakn DADRIAN

Spécialiste du génocide des Arméniens

Directeur du «Genocide Study Project» de la Fondation Guggenheim, New York

le Mardi 23 Mai à 20 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles Paris 17^e

A l'issue de la soirée, le Prof. Dadrian signera son livre «Autopsie du génocide arménien», récemment publié aux Editions Complexe, Bruxelles.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցատէր Տիկինն Կարթարանի իւր նամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. -

Կեղրոնական Սամուց Միութիւն 10.000 Փրանք, Աղբատախնամ 10.000 Ֆր. (տարեկան նպաստին ի հաշիւ), Պր. Վաղինակ Միւրճեան 2000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կի Նիկողոսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան (Մարտէյ) 1000 Ֆր., Տիկին Ժամարին Սամուէլեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Երեւոնեան 200 Ֆր., Օր. Գոհարիկ Գէորգեան (Տիկին Գրիգորեանի մահուան առթիւ) 300 Ֆր., Տիկին Ժապէին Քէլէք 500 Ֆր., Պր. Սուրէն Սահարեան (Սէն - Մաքսիմ) 500 Ֆր., Տիկին Արշալոյս Թիւղմէնի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պերճ Ներսիս 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հերման Ներսիս 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Օրթալիւրան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մանուկեան 200 Ֆր. :

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Արեւուլի - Կոնէս - Սարսէլ - Վիլիէ ԼԵ Պէլ մասնաճիւղը ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ Տէր եւ Տիկին Զինկիլիի եւ զաւակներուն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝ Տիկին Անճէլ Գանատեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկ 500 Ֆր. նուիրած է Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զարդերին : Մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պերճ Ֆերաթի որոնք 500 Ֆր. նուիրած են նոյն առթիւ, փոխան ծաղիկի :

Կապոյտ Խաչի ՇՐՋ. Վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժապէ Մաթթեանի եւ ընտանիքին Ֆրանսուա Մարտեանի մահուան առթիւ :

PARIS-EREVAN-PARIS

VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS-EREVAN

VOL CARGO MENSUEL

SABERATOURS

31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS

TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES

48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON

TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN

37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10

TEL 52 54 48 - 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC

ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՌՋԵՒ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ « ՏԵՌՈՐԻՋՄԸ » ԵՒ ԿՐԿԻՆ Կ՝ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ Հ.Յ.Դ.-Ն

Երեքշաբթի, Մայիս 16-ին, Երեւանի բանտին հիւանդանոցը մեռած է Հ. Յ. Դ.-ն, անգամ՝ Արտաւազը Մանուկեան։ Յիշե՛ք որ ան Դեկտեմբեր 3-ին ձերբաւարուած էր Մոսկուա, թմրեցուցիչի չափաւորութեան ամբաստանութեամբ, Երեւան փոխադրուած Փետրուար 28-ին եւ Մարտ 2-էն Երեւանի բանտին հիւանդանոցէն էր, ըստ արուած լուրերուն սրտի անհանգստութեան պատճառաւ։ Եօթը փորձէսէօրներ հաստատած են որ ան մեռած է սրտի տագնապի հետեւանքով ինչ որ կարծիքը չէ Հ. Յ. Դ.-ի եւ ընդգրկմադէր չընձանկնէրուն։ Հ.Յ.Դ.-ի Բիւրոյի անդամ Վահան Յովհաննիսեան քանի մը օր առաջ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կը յայտնէր թէ ծեծ ու չարչարանք կը կիրարկուի քաղաքական բանտարկեալներու նկատմամբ։ Ինչ կը վերաբերի Ա. Մանուկեանի մահուան պարագաներուն, կը թուի որ բաւական իրարանցում ստեղծուած է Երեւանի մէջ, կարգ մը երեսփոխաններ, Մայիս 16-ին իսկ, Գ. Խ.-ի արտակարգ նստաշրջանին ընթացքին ուղած են օրակարգի նիւթ դարձնել այդ հարցաւ հարցը, ինչ որ չէր համապատասխաներ կանոնադրութեան, բայց եւ այնպէս, Հիւլաշաբթի, Մայիս 18-ին, նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան ինք նախաձեռնարկ եղած է հարցը ծեծելու եւ բաւական ծանրակշիռ ելոյթ մը ունեցած է, անցած մը եւս ամբաստանելով Հ.Յ.Դ.-ն եւ դաշն որակելով որպէս «տեղափոխուած» փաշիստական կազմակերպութիւն»։ Ստորեւ նշուածները (արեւմտահայերէնի վերածած ենք ինչ որ Լ. Տէր-Պետրոսեանի ելոյթին չի պատկանիր) կուտանք ան իրական մանրամասնութիւնները, գրեթէ խաղաղար Լ. Տէր-Պետրոսեանի ելոյթը, որ տեսած «Հայաստանի Հանրապետութեան» օրաթերթի Մայիս 19-ի թիւին մէջ, որով է որ կ'անդրադառնանք առանձին խոսքովս։

Իր ելոյթին մէջ, նախագահը սկիզբէն մեթելով անհիմն մեղադրանքները, խորհրդարանականներուն յանձնեց «Դրօ» կառույցի գործով մեղադրուող Ա. Մանուկեանի մահուան հանգամանքներուն վերաբերող փաստաթուղթեր (գլխաւոր դատաւարի տեղեկանքը, բժշկական եզրակացութիւնները եւայլն)։ Գնահատելով տուեալ հարցի շուրջ ըստեղծուած իրարանցումը, նախագահը նշեց, որ «մի շարք մարդիկ, որոնք յաւանքով են քաղաքական գործիչ եւ քաղաքականութեան տիպար լինել, նաեւ մի շարք քաղաքական ուժեր, արդէն ամիսներ շարունակ գիտակցելով իրենց քաղաքական անհեշտութիւնը եւ այն, որ Հանրապետութիւնը յաղթանակել է իր առջեւ կանգնած դժուարութիւնները, եւ մեր ժողովրդի եւ պետութեան համար կանգնած մային վտանգներն արդէն մնացել են ետեւում, իսկ առջեւում տեսանելի է առաջընթացը տնտեսութեան, կենդանութեան, պետական շինարարութեան, Լեռնային Ղարաբաղի հարցի քաղաքական լուծման բնագաւառներում եւ համագործակցութեան, որ իրականութիւնը այլեւս ճշգրտաւ չի ծնում, իրենք են փորձում ստեղծել ճշգրտաւ։ Հայաստանի երեքը, իրապարկները, ընդգրկմադէր մամուլը ողորդուած են հայաշարժութեամբ, գրգռութեամբ, կեղծիքներով, որոնք ընդգրկմադէր անհիմն ուժերի հեղեղաբեր արտայայտութիւնն են։ Այս հիւստերիայի նպատակը մարդասպանութիւնն էր, քաղաքականութեան պաշտպանութեան տակ առնելն է։ Եթէ Դաշնակցութիւնը դա անում է բռնադատութեամբ ինքնապաշտպանութեան բռ-

նագողով, ապա մեծագոյն անբարոյականութիւն է քաղաքական միւս ուժերի մասնակցութիւնը այդ կամպանիային։ Յաւալի է, որ ընդդիմադիր քաղաքական ուժերի եւ մտաւորականութեան շրջանում չարաճրակաւ գաղափարներ, ցամաք, անհանդուրժողականութեան արիք քաղաքական սպանութիւնների կազմակերպումը։ Հայաստանում, ընդհակառակը, պայքար է տարւում մարդասպանների պաշտպանելու, հետաքննութիւնը խանգարելու, առաջիկայ դատական բնութիւնը վիժեցնելու ուղղութեամբ»։ «Այստեղ ներսիսեանի, նրա կնոջ, Գագիկ Մանուկեանի, Համբարձում Գալստեանի սպանութիւնները կազմակերպել է ՀՅԴ», յայտարարեց նախագահը։ «ՀՅԴ քաղաքական կուսակցութիւն չէ, այլ տեղափոխական փաշիստական կազմակերպութիւն», ըսաւ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, իսկ Վաղդէս Մանուկեանի, Դաւիթ Վարդանեանի եւ Աշոտ Մանուկեանի պահանջները դնուածքը դնահատեց իբրեւ բարոյական անկման արտայայտութիւն, քանի որ անոնք իրենց ընկերով դիմել քաղաքական շահարկման առարկայ դարձուցին։ «Ինձ համար, ըսաւ Հանրապետութեան նախագահը, այդ մարդիկ որպէս քաղաքական գործիչներ վաղուդ արտաւաճած էին, սակայն այսօր նրանք աւարտուած են նաեւ որպէս բարոյական կերպարներ»։ Նախագահը յայտարարեց, որ մեր պետութեան կառուցման անցած հինգ տարիներու ընթացքին Դաշնակցութեան աւանդը «մեր ժողովրդին բուսականորէ նախնիներին են եղել, նրա կեանքը խղիւղ տեղափոխելով, հասարակական մթնոլորտը հայաշարժութեամբ, կեղծիքով եւ սրտով հեղեղելով, գաղտնի կազմակերպութեան մուտքը Հայաստանի քաղաքական կեանք»։ «Ես ուզում եմ խօսել նաեւ իմ անձնական պատմականատուութեան մասին՝ Համբարձում Գալստեանի սպանութեան քաղաքական գործում»։ Ըսաւ նախագահը։ «Եթէ ես Դեկտեմբերի 28-ի երոյթը եւ հիւստեանցիքը կարողանայի ունենալ աւելի շուտ, ասեմք Դեկտեմբերի 15-ին, Համբարձում Գալստեանին այսօր սպանուած չէր լինի։ Իսկ եթէ ընդհանրապէս չլինէր Դեկտեմբերի 28-ի երոյթը՝ այս հինգ ամսում կարող էին եւս հինգ-վեց սպանուածներ լինել»։ Նախագահը կոչ ըրաւ բոլորին՝ ունենալ այն վտանգի գիտակցութիւնը, զոր կը ներկայացնէ տեղափոխումը, եւ յատկապէս անոր ամենատարբեր ծածուկ եղանակը, երբ դաշն կատարողը պատասխանատուութիւն չի ստանձնէր։ «Դաշնակցութիւնը քաղաքական չունեցաւ իր արածի պատասխանատուութիւնը ստանձնելու եւ կիրառելու եւ տեղափոխելու ստորագոյն ձեւը, քանի որ նրա նպատակն է քառս ստեղծել եւ ժողովրդի մէջ սերմանել անվտանգութեան եւ անպաշտպանութեան գոգացում։ Դաշնակցութիւնը համարեա հասել էր իր նպատակին, դրա պայքարը ԱժՄ-ի հիստորիան էր Գիս ամպիոնից։ Սակայն այսօր ԱժՄ-ն լռել է եւ դժգոհ, որ այդ սպանութիւնը բացառապէս ինչ է»։ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան չեղտեց, որ այսուհետեւ վերջ կը արուի իշխանութիւններու բարեհոգի լուրերին, եւ իւրաքանչիւր անպատասխանատու յայտարարութիւն կամ խօսք հակահարուած կը ստանայ՝ փաստերու, փաստաթուղթերու եւ դատաւարութիւնների միջոցաւ։ Հրապարակուած է Դաշնակցութեան տեղա-

րիտական գործունէութեան վերաբերող արխիւի միայն չնչին մասը։ Հիմնական նիւթերը որոնք ունին օպերատիւ նշանակութիւն, կը հրապարակուին դատաւարութեան մարմիններու արամադրութեան տակ եւ Դաշնակցութեան Բիւրոյի եւ Կեդր. Կոմիտէի արձանագրութիւնները, որոնց մէջ կը մերկացուին նաեւ Խորհրդարանը յոխորտացողներէն շատերը։ «Հայաստանում իրականացուած քաղաքական սպանութիւնների եւ ստորագոյն տեղափոխելու համար, պատասխանատու է ՀՅԴ Բիւրոն իր լիւ կազմով եւ Հայաստանի ԿԿ-ի կազմի գրեթէ կէսը» յայտարարեց նախագահը։ Իշխանութիւնները թոյլ չեն տար Հայաստանը վերածել երկրի մը, ուր տեղափոխութեան էրեւոյթ, յատկապէս այն աշխարհաքաղաքական պայմաններուն, որոնց մէջ կը յայտնուի Հայաստան։ Ան յայտարարեց որ, տեղափոխմը արմատախիլ կ'ըլլայ Հայաստանէն եւ ամենայն խտուածութեամբ կը կիրառուին օրէնքի տառն ու ոգին՝ թոյլ չտալով ունենալ մէկուն խուսափել պատասխանատուութենէն, ո'չ անոնց, որոնք կատարած են տեղափոխում, ո'չ անոնց, որոնք բարոյական աջակցած են եւ այսօր ալ կը շարունակեն աջակցել տեղափոխման քաղաքական մանր, հասարակական նպատակներէ մեկնելով։ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան ընդգծեց Դաշնակցութեան յանցաւոր էութիւնը եւ անոր բարոյական յանցակիցներու դիմա-նկարը ժողովուրդին բացատրելու անհրաժեշտութիւնը։

«Հայաստանի Հանրապետութեան» թերթի նոյն թիւի (Մայիս 19) 4-րդ էջն ալ հրատարակուած են «Առանց որեւէ մեկ նարանուութեան» ինչպէս կը ճշդուի գլուխը՝ «ՏԵՐԵՎԱՆԻ» քննական կալանաւոր Արտաւազը Պարպիկ Մանուկեանի անձնական գործից» լրատուութիւն մը ստորագրուած Հայաստանի դատախազութեան օրէնքներու պահպանման նկատմամբ հրապարակուած էր նոյն բաժնի դատախազին կողմէ, ուր մանրամասնօրէն կը պատմուի թէ ինչ պայմաններու մէջ ձերբակալուած է Ա. Մանուկեան, ապա նաեւ «ՈՐՈՇՈՒՄ» դատաբժշկական կրկնակի փորձաքննութիւնը նշանակելու մասին» յայտարարութիւններ ստորագրուած արդարադատութեան գլխաւոր դատախազին եւ Առողջապահութեան նախարար Ա. Բաբոյանին կողմէ։

Հոն կը բացատրուին 40-ամեայ Ա. Մանուկեանի առողջական վիճակը, տարուած խնամքները, եղած քննութիւնները որոնք հաստատած են թէ ան զոհ դացած է «սրտամկանի սուր ինֆարկտի» արտա-յատուած երկկողմանի տարածում քոբա-բարբի»։

ՆԵՐՄԷՆՓՐԷՍ

(Մայիս 18 / 19)

ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Մայիս 17 թուակիր նախագահական հրամանագրերով Դաւիթ Ծահնագրեան հեռացուած է (իր իսկ դիմումով) Ազգ. Ապահովութեան Պետական վարչութեան պետի պաշտօնէն, որու նշանակուած է Պաշտպանութեան նախարար՝ Սերժ Սարգսեան։ Իսկ զինքը կը փոխարինէ Կոնս. նախարար, Սպարակոյտի պետ՝ Միքայէլ Յարութեան։

ԼՂՀ-Ի ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մայիս 15-ին, ԼՂՀ-ի վեց ընտրաշրջաններուն մէջ տեղի ունեցած է երեսփոխանական ընտրութիւններու Բ. շրջանը, որու մասնակցած է ընտրողներու 79,7 տոկոսը։

ԺԻՒՓԷ-Ի ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

27 ՆԱԽԱՐԱՐ,

2 ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ՆԱԽԱՐԱՐ

ԵՒ 14 ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ

ՈՐՈՆՅ ՄԷՋ՝ 12 ԿԻՆ

Նորակազմ կառավարութիւնը այնքան ալ սեղմ չէ, ինչպէս կը նախատեսուէր, բայց եւ այնպէս նոր դիմագիծ մը կը պարզէ, քանի 43 անդամներէն 29-ը երբեք նման պաշտօն չէին վարած։ Կառավարութիւնը հաւասարակշռուած է ԼՈՒ - փէ - ԼՈՒ եւ ԻԻ - ՏԷ - ԼԻ հոսանքներով, բազմաթիւ կիներ կան, բայց, ընդհանրապէս ենթա-նախարար են։ Մէկ նախարար՝ Ֆ. Պալուր կը մնայ նոյն նախարարութեան՝ Կրթա-կան դուինը, ընդլայնուած։

Ստորեւ կազմը. -

Արդարադատութիւն՝	ԺԱԳ. ԹՈՒՊՈՆ
Տնտեսութիւն եւ պիւտնէ՝	ԱԼԷՆ ՄԱՏԸԼԷՆ
Կրթական, բարձրագոյն ուսում,	Ֆ. ՊԱՅՐՈՒ
հետազոտութիւն՝	Պ. ՓՈՆՍ
Տարածքային կարգաւորում, կազմած,	Հ. ՏԸ ՇԱՌԷԹ
փոխադրութիւն՝	Շ. ՄԻՅՈՆ
Արտաբիւր՝	Ժ. Լ. ՏԸՊՐԷ
Պաշտպանութիւն՝	ՆԵՐԲԻՆ
Կրթական	Ժ. Լ. ՏԸՊՐԷ
Խորհրդարանի հետ	
յարաբերութիւն՝	Ռ. ՌՈՄԱՆԻ
Աշխատանք՝	Ժ. ՊԱՌՈ
Մշակոյթ՝	Ֆ. ՏՈՒՍՈՒ - ՊԱՍՁԻ
Տնտեսական զարգացում՝	Ժ. ԱՐԹԻԻԻ
Պետութեան բարեփոխում,	
սպանիքաբանացում եւ	
քաղաքացիութիւն՝	Գ. ԿՈՍՍԻՔԷՆ
Պաշտօնատարութիւն՝	Ժ. ՓԻԻԷՇ
Առողջապահութիւն՝	ԻԼԻՋԱՊԷԹ ՀԻԻՊԷԹ
Համարկում՝	ԻՐԻԲ ՌԱՌԻԼԹ
Զօրակցութիւն սերունդներու	
միջեւ՝	ԳՈՒԼԹ ԳՈՏԱՋԻՆԵՒ
Գիւղատնտեսութիւն՝	Ֆ. ՎԱՍԻԹՐ
Հարաւարարութեան՝	ԻՎ. ԿԱՍԷՆ
Բնակչութիւն՝	Փ. Ա. ՓԵՐԻՍՈՒ
Փոքր ձեռնարկութիւն՝	Ժ. Փ. ՌԱՓԱՐԷՆ
Թղթատար՝	Ֆ. ՖԻԼՈՆ
Անդրծով՝	Ժ. Փ. ՏԸ ՓԵՐԵԹԻ
Շրջապատ՝	ԳՈՐԻՆ ԼԸՓԱԺ
Մարզական՝	ԿԻ ՏՐԻԻԹ
Զբոսաշրջիկութիւն՝	ՅՐԱՆՍՈՒՍԱԶ ՏԸ
	ՓԱՆԱՅԻԹ
Նախկին ռազմիկ՝	Փ. ՓԱՍԻՐԻԻ

Առնց վրայ կ'աւելնան երկու պատուի-րակ նախարարներ (Արտաքին նախարար-ութեան մօտ) եւ 14 ենթանախարարներ։ «Հաւատարմներու» կառավարութիւն մը որ բաւական արագ պէտք է շարժի։ Մայիս 17-ին եւ 18-ին Փրանքը քիչ մը ցնցուած էր եւ օտար շուկաներու վրայ Մատրէշի նշանակումը (չատ ազատական նկատուած) Տնտեսութեան դուինը որոշ մտահոգութիւններ կը պատճառէր, բայց Փրանսական կառավարութիւնը բոլորովին կը հերքէր թէ Փրանքը արժեզրկելու հարց ըլլայ։

ՓՈՐՁՈՒՄ ԵՆ Ի ՄՊԱՌ

ԼՈՒՑՆԵԼ ԱԶԱՏ ՄԱՍՈՒԸ

Երէկ «Ազգ»-ից հեռացաւ հերթական աշխատակիցը՝ մեր հեղինակաւոր թուր-քագէտ մեկնարան Մուրադ Բոջոյեանը։ Նրանից մէկ օր առաջ հեռացել էր պաշտ-պանութեան եւ կնէրդեմիկայի հարցե-րում մասնագիտացած մեր ընտրաշրջ լը-րագրող Արմէն Բաղդասարեանը, որի ա-ռաջին յօդուածը երէկ լոյս տեսաւ «Հա-

(Շաբ. ք. Գ. ԵՂ)

ՀԱՅ - ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ
ԿԱՄԱՐԱԳՈՒՄԻՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՀՐԱՆՏ ԲԱԳՐԱՏԵԱՆԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՅՑԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍ

ՀԱՅՊ. - («Յառաջ») . -

Հայաստանի անկախության հռչակում էին ի վեր, Սուրիա մէկը եղաւ այն քանի մը երկիրներէն, որոնց հետ Հայաստան պետ զործակցութիւն մը կըրցաւ հաստատել անադիւն: Տակաւ ամբապնդուեցան միջ. պետական կապերը ու փոխ - շահութեան զործակցութեան մը հիմերը գրուեցան դաժնագոյն այցելութիւններով: Նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի Սուրիա խտրած պաշտօնական այցէն ետք (Ապրիլ 1992), Դամասկոս հիւրընկալեց նաեւ Արտաքին նախարար Վահան Փափագեանը (Ապրիլ 1993), խորհրդարանի նախագահ Բաբգէն Արարքեանը (Դեկտեմբեր 1993) եւ միջանկեալ՝ նախարարական տարբեր պատուիրակութիւններ:

Ապրիլ 29 - Մայիս 1, Սուրիացիք այս անգամ ալ հիւրընկալեցին Հայաստանի երկրասարգ վարչապետը՝ Հրանտ Բագրատեան, որ բազմապիսի պատուիրակութեան մը ղեկավարութեամբ ետօրեայ պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Դամասկոս, ուր ստորագրուեցան երկու երկիրներու համադործակցութիւնը խթանող չարք մը պայմանագրեր:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ՝ ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Հրանտ Բագրատեան Դամասկոս ժամանեց Շաբաթ, Ապրիլ 29-ի առաւօտուն եւ օդակայանին մէջ պաշտօնական ընդունելութեան արժանացաւ Սուրիոյ վարչապետ Մահմուտ Չոհայիի եւ նախարարաց խորհուրդի անդամներուն կողմէ: Անկողնուեցան զոյգ երկիրներու ազգային փառքերը: Կողմերը ողջունեցին զիրար ու փոխադարձաբար ծանօթացան իրենց պաշտօնակիցներուն: Հայկական պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Պետական նախարար՝ Վազգէն Սարգսեան, Արդիւնաբերութեան նախարար՝ Աշոտ Սաֆարեան, Ուժանիւթի նախարար՝ Միւսայի Շիւմանեան, Հանրապետութեան նախագահի խորհրդակցանք՝ Շահէն Գարամանուկեան, Արտաքին նախարարի տեղակալ Եղուարդ Չուրոյեան, վարչապետարանի պաշտօնատարներէն՝ Սերգէյ Սանասէրեան եւ Արտաքին նախարարութեան Պօղոս Սարաճեան՝ որպէս թարգման: Իրենց կը միանար անշուշտ Սուրիոյ մօտ Հայաստանի զործավարը՝ Դաւիթ Յովհաննիսեան:

Հրանտ Բագրատեան պետական «Սառ» լրատու զործակալութեան կը յայտնէր, թէ օդն այցին հիմնական դրդապատճառն է զարկ տալ երկու երկիրներու զործակցութեան ու վերանայիլ ուժանիւթի, ճարտարարուեստի եւ գիտութեան մարդերուն մէջ միասնաբար ձեռք բերուած արդիւնքներուն տարողութիւնը: Ան կ'ըսէր, թէ առեւտրական փոխանակումները ընդմէջ Սուրիոյ եւ Հայաստանի՝ ցարդ կը դրոշմէին նախնական փուլի մը մէջ, ուստի հարկ է ընդլայնել զանոնք:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյն օրն իսկ, յետմիջօրէին, զոյգ կողմերու պատուիրակութիւնները դուժարեցին իրենց առաջին լիազօրեալ նիստը: Վարչապետ Չոհայի յայտնեց, թէ երկու բարեկամ երկիրները հրաւիրուած են առեւտրական փոխանակումներու ընդունակութեան, գիտական, մշակութային եւ այլ մարզերու մէջ: Քննարկուեցան փոխարարձ հետաքրքրութիւն առթող այլապէս հարցեր ու համաձայնութիւն գոյացաւ նախարարական մակարդակի վրայ յետագային եւս շարունակելու չիումները:

Սոյն նիստին, սուրիական կողմէ ներկայ կ'ըլլան փոխ - վարչապետները, Ներքին զործոց, Տեղեկատուութեան, Տնտեսու-

թեան եւ Արտաքին առեւտուրի, Քարիւղի, Շահատուրքի, Պետական ծրագրաւորման, ճարտարարուեստի եւ Երկտրականութեան նախարարները, Արտաքին փոխ - նախարարը եւ այլ խորհրդականներ:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ՝

ՓՈՒՆ - ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Երեկոյեան, Հրանտ Բագրատեան ընդունուեցաւ Սուրիոյ Ա. փոխ - նախագահ՝ Ապուէլ Հալիմ Սատտամի կողմէ: Տեսակցութեան ներկայ եղաւ Հայաստանի զործավարը: «Սառ» զործակալութիւնը բաւականացաւ հաղորդել, թէ «Սատակցութիւնները շօշափեցին երկկողմանի յարաբերութիւնները»:

Միւս կողմէ, Սուրիոյ Ներքին նախարար՝ Մուհամմէտ Հարպէ, առանձին հանդիպում մը ունեցաւ Հայաստանի պաշտպանութեան գծով Պետական նախարար Վազգէն Սարգսեանի հետ, ի ներկայութեան բարձրատիճան ոստիկաններու եւ Ներքին նախարարութեան պաշտօնատարներու:

ԱՅՅ՝ ԱՆԾԱՆՈԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Աւելի ուշ, վարչապետ Բագրատեանի ղեկավարած հայկական պատուիրակութիւնը յարգանքի այց մը կատարեց Դամասկոսի «Անճանօթ Զինուոր» յուշակոթողին: Հիւրերը ղեկավարուեցան հարաւային Սուրիոյ Ռատիկա Չօրաց ընդհանուր հրամանատարին կողմէ: Ծաղկեպսակ մը զետեղուեցաւ Հայաստանի անունով եւ վարչապետը արձանագրութիւն մը ձգեց պատուոյ տոմարին մէջ:

Գիշերը, Սուրիոյ վարչապետը պաշտօնական ընթերիք մը սարքեց հայկական պատուիրակութեան ի պատիւ:

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԵՐՈՒ ԿՆՔՈՒՄ

Յաջորդ օր, Ապրիլի 30-ին, Հայաստան - Սուրիա պաշտօնական բանակցութեանց լիազօրեալ Բ. նիստի աւարտին, ստորագրուեցան չարք մը կարեւոր համաձայնագրեր: Հրանտ Բագրատեան եւ Մահմուտ Չոհայի ստորագրեցին ընդհանուր համադործակցութեան պայմանագրի մը նախագիծը: Այնուհետեւ, առանձին չորս համաձայնագրերներ կնքուեցան երկու երկիրներու Ներքին նախարարութեանց զործակցութեան, տնտեսական, գիտական եւ թէքնիք փոխանակումներու, մաքրային տուրքերու համադարձումի եւ օդային հաղորդակցութեան վերաբերեալ:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՍՏԱՅԻ ԿՈՂՄԷ

Նոյն օրը երեկոյեան, համաձայնագրերու կնքումէն ետք, հայկական պատուիրակութիւնը ընդունուեցաւ Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ Հաֆէզ Ասատի կողմէ: Հրանտ Բագրատեան Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի կողմէ նամակ մը փոխանցեց Սուրիոյ ղեկավարին ու հրաւիրեց զայն Երեւան այցելել: Վարչապետը նաեւ զոհուեցաւ Սուրիոյ յայտնեց բանակցութեանց զբաղանքը արդիւնքներն մասին եւ նախագահ Ասատի հետ մտքերու փոխանակում ունեցաւ «չըջանի իրադրութեան եւ երկկողմ յարաբերութեանց շուրջ»:

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀԵՏ

Հայկական պատուիրակութիւնը չմոռցաւ հանդիպիլ նաեւ Դամասկոսի փոքրաթիւ հայ դպրութիւն: Ապրիլի 30-ի առաւօտուն, Հ. Բագրատեան եւ հայ նախարարները կարճ այցելութիւն մը տուին Դամասկոսի Հայոց Ազգային Առաջնորդարանը (Ս. Սարգիս Եկեղեցի), ուր ընդունուեցան Թեմին Առաջնորդական Տեղապահ Գրէկ Աբը. ձեռնհասին կողմէ: Օրը Կիրակի ըլլալով, վարչապետը ներկայ եղաւ պատարագի արարողութեան, ապա խօսք ուղղեց ներկայ ժողովուրդին: Սուրիական հետաքննիչ, ձայնասփռու ու մամուլը օրը - օրին արձագանգ տուին սոյն այցելութեանց:

Հայկական պատուիրակութիւնը Դամասկոսին Պէյրութ կ'ը մեկնէր Մայիս 1-ին, ուր եւս կը ստորագրուէին հայ - լիբանանեան չարք մը պայմանագրեր:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

Ո՞Վ Է ՎԱՐԱՁ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Վարազ Սամուէլեանի մասին Ուիլիամ Սարոյեանի երկարաշունչ գրութենէն փոխ առնուած սա խորագրերը - հարցադրումը կը պահէ եւ պիտի պահէ իր մշայուն հանգամանքը:

Իսկապէս ո՞վ է սա Ֆրեդնորմակ 78 տարեկան նկարիչ - արձանագործը, որ հայրենի բնութենէն, վաճառքէն, խաչքարերէն, Արարատէն եւ ընդհանրապէս մեր կրօնական եւ ազգային պատմութենէն ներշնչուած իր ջրաներկ նկարներու շարքը պիտի ցուցադրէ Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, տասը օրերու երկայնքին, Մայիս 20-էն Մայիս 29 (*):

Ո՞վ է ան, ո՞ր դպրոցին կը պատկանի, ինչ կը հետապնդէ:

Նկարչական ոչ մէկ դպրոցի եւ բոլոր դպրոցներուն պատկանող այս իւրայատուկ արուեստագէտը ծնած է Երեւան, 1917-ին: Աւատել է ետք Երեւանի տեխնիկումը, աւ. եօթը ամիս հետեւած է Կիւնի նկարչական ակադեմիայի դասընթացներուն, ապա մեկնած մոնկոպական ծաղկաւ մասնակցելու խորհրդային Միութիւն - ձափոն պատերազմին:

Երեք տարի Սիբիրի մէջ մնալէ ետք, երբ կը ծագի Համաշխարհային երկրորդ Պատերազմը, ան կը տեղափոխուի Լեհաստան՝ կուսելու համար Գերմանացիներուն դէմ: Կը վերաւորուի, գերի կը բռնուի, փախուտ կուտայ, կը միանայ Լեհաստանի մաքիներուն, կրկին կը վերաւորուի, կրկին գերի կ'իջնայ, կը զրկուի Ֆրանսա աշխատելու, տեղափոխութեան ժամանակ խոյս կուտայ կրկին՝ այս անգամ միանալու համար Ֆրանսայի մաքիներուն: Նիւի եւ Մանտէի անտառներուն մէջ ան կը շարունակէ կուսել Գերմանացիներուն դէմ, մինչեւ որ երբ Ամերիկացիները Մարտէյ կուգան, ան կը միանայ ամերիկեան բանակին, կը մնայ մինչեւ պատերազմի վերջը:

1946-ին Վարազ Սամուէլեան կուգայ Փարիզ, կը հետեւի Ֆրեդնա Լէֆէի եւ Անտիէ Լոթի ղեկավարական դասընթացներուն, կը ծանօթանայ Փիքասոյին, կը գտնէ նաեւ հետք Ամերիկա ապրող երեք եղբայրներուն: Ան ժամանակաւորապէս կ'ընթաց անոնց մօտ ու ահա 50 տարի է Ամերիկա է, ամուսնացած է Ֆրանսահայուհի մը հետ, ապրուստ հոգալու համար բրած է ամէն տեսակի աշխատանք, եղած է ներկարար, փայտահատ, եղած է աւելածու:

Վարազ Սամուէլեան բրած է ամէն տեսակի աշխատանք, սակայն նաեւ՝ հաւատարիմ կոչումին՝ ստեղծագործած է, նկարած, քանդակած, ան հեղինակն է Ֆրեդնայի քաղաքապետարանի հրապարակին վրայ բարձրացած 14 մեթր բարձրութեամբ Սատուցի Դաւիթի արձանին (զոր երբ կ'ուզեն տեղափոխել՝ չըջապատի ճարտարապետութեան հետ անոր ոճը համարելով խորթ, դայրացած՝ Վարազ կը ծանուցանէ, թէ պէտք է տեղափոխել ոչ թէ արձանը, այլ կառուցել նոր չըջապատ, ան քանդակած է նաեւ Անդրանիկը, Մաշտոցը, Որբմեան Հայրիկը եւ ուրիշներ, ունի Ֆրեդնայի մէջ իր անունով թանգարան, Հայաստանի մէջ պատրաստուած է իր կեանքին նուիրուած ժապաւէն, ինք հեղինակ է 13 հատոր գրքի («Ուիլի եւ Վարազ», «Փարիզ», «Հայաստան»):

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

Մայիս 14-ին, Կիրակի, Միլանոյի հայ դպրութեան ալ հանդիսաւոր ձեռով յիշեց այս տօնը: Կիրակի, կէսօրէ ետք դպրութիւն փոքրերն ու պատանիները զեղեցիկ յայտադրով մը ուրախացուցին ներկայ եղող մայրերն ու մեծ մայրերը, հայրերն - եղբայրներն ու քոյրերը եւ համայն հանդիսականները: Բացման խօսքով հանդէս եկաւ Տիւղի Սիլվիա Արքեանեան: Գեղեցիկ կերպով ներկայացուց օրուան խորհուրդը: Ապա փոքրերը, իրենց մանկական, միամիտ եւ համեղ ոճով, իւրաքանչիւր իր արտասանութեամբ գովաբանեց իր մայրը: Պատանիները յաջորդաբար դաշնակի եւ ջութակի վրայ տեսակաւոր երաժշտութիւններ նուագելով գուարճացուցին ներ-

«ՏԱԹԵԻ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԶԵՌՆԱՐԿԸ

Մայիս 7-ի Կիրակի ժամադրաւորը եղած էր Մոնոնորանի «Տաթե» վարժարանի համակիր ծնողք եւ աշակերտներուն: Բոլորը մէկտեղուած էին լսելու համար իրենց դասկներուն արտասանութիւնները, նուազը: Անոնք արտասանեցին Մ. Պարսամեանէ, Ա. Իսահակեանէ, Բաֆֆիէ, Դ. Վարուժանէ, Արիստիանէ քերթուածները: Երկու աշակերտուհիներ յաջողապէս նուագեցին դաշնակի վրայ գողտրիկ կտորներ:

Ուսուցչուհի Սոնա Մոմեան որ բացումը բրաւ հաւաքոյթին, Պ. Սեւակի «Քիչ ենք, բայց Հայ ենք»ը բնաբան ունենալով բաւ որ ճիշդ է որ մենք ալ քիչ ենք, բայց կը ջանանք զօրաւոր ըլլալ. ապա ինչպէս միշտ, շեշտեց տաւ մէջ հայերէն խօսելու անհրաժեշտութեան վրայ որպէսզի արդիւնքը ըլլայ շատ աւելի արդիւնաւոր: Անցեալ տարուին ի վեր վարժարանը ունի ծնող մը - իր տեսակին մէջ եղական - որ իր տղուն հետ միատեղ կուգայ հայերէնի իր պակասները կարելի չափով լրացնելու: Երեւոյթ մը իսկապէս շատ յուսադրիչ թէ եւ, եւ սակայն յոռետես չըլլալով հանդերձ, մտածել կուտայ թէ քանի՞ մայր պիտի ուզէ կամ պիտի կարենայ հետեւիլ վերոյիշեալ օր օրինակին:

Հաւաքոյթը շարունակուեցաւ հաճելի զրոյցներով գուարթ միջոցաւոր մը մէջ: Յաջորդ տարի կրկին զիրար տեսնելու յոյսով բոլորը հրաժեշտ առին: Դասականութիւնները կը շարունակուին մինչեւ Յունիսի վերջ:

ՍՕՆԱ ՄՈՒՄԸՆԱՆ

տանի Պատմութիւնը եւ իմ Կեանքը», «Պոէմներ եւ Կեանքի Յուշեր» եւայլն), իր զործերուն նուիրուած ցուցահանդէսներ կազմակերպուած են աշխարհի չորս ծաղկերուն:

«Ո՞ր է Վարազի տեղը արուեստի բնագաւառի հսկաներուն մէջ» խրոյկին տուած հարցումին՝ Սարոյեան պատասխանած է՝

«Վարազ կանգնած է քիչ մը անոնցմէ անդին, առաւել կամ նուազ չափով առանձին, սակայն ոչ մէկ պարագայի անոնցմէ վար»:

«Ֆրեդնայիս արահ»ին մէջ ցուցադրուած զործերը եթէ չեն կրնար ամբողջական պատկերացում մը տալ Վարազ Սամուէլեանի ժառանգին մասին, եթէ սա կարճ գրութիւնը չի կրնար արդարութիւն ընել նման նկարիչի մը բազմազանութեան, ահաւաստի Փարիզահայերուն կը տրուի առիթը գիտելու իր կարգ մը զործերը, որոնք լոկ ակնարկային վիզայութիւնն են՝ վստի մարմնով բայց պինդ ջիւղերով, համեստ նկարադրով բայց ինքնավստահ խառնուածքով արտասովոր նկարիչի արհեստին, երեւակայութեան եւ ուժականութեան:

Կը մնայ հարցումը: Բայց, իսկապէս ո՞վ է Վարազ Սամուէլեան:

Մ.

(*) - Յուլիանովէր քաղ է հանրութեան՝ ամէն օր ժամը 14-էն 18, իսկ Կիրակի օրերը ժամը 13-էն 18:

կանքը: Մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին «Հ սալորներ» եւ «Արդիականութիւն» զանգնուները: Դերերու բաշխումը շատ կատարեալ էր: Պատանի երաժիշտները՝ Զարմինէ Ստանպուլեան, Շանթ Օգնեան, Շանթ Ստանպուլեան, Ստեֆանո Սրապեան, Մարո եւ Գայանէ Ստանպուլեան, Վաչէ Ստանպուլեան, Ալեքս Զէրուէթի յաջատուերն զիւրեքին ներկաները իրենց արտակարգ գերակատարութեամբ եւ զեղեցիկ ու յստակ առդանութեամբ արժեւորեցին իրենց մայրերի լեզուն: Ի հարկէ այս բոլորը չորհրդի Տիւղի Կեկել յաջատուերն զիսակից եւ զգայուն սորվեցնելու եւ բեմադրելու կարողութեան:

Ճոխ հիւրասիրութեամբ եւ մեծ զոհունակութեամբ վերջ գտաւ երեկոն: Միլանոյի փոքր դպրութիւն անգամ մը եւս յաջողութիւն ունեցաւ շնորհիւ իր համադործակցութեան ուժին:

Ա. Ս.

(Շաբ. Ա. էջ 5)

COMMUNIQUE
DE PRESSE

յաստանի Հանրապետության պաշտոնաթերթում: Նրանցից առաջ մեր թերթին ցուցում հրաժեշտ էր տուել մեր իրանագետ-մեկնարանը՝ Գրիգոր Առաքելյանը: Նրան նախորդել էր Ստեփանակերտի մեր սեփական թղթակիցը՝ ընթերցողի համակրանքին արժանացած Վահրամ Աղաջանյանը, որի թղթակցություններն արդեն լայն են տեսնում նոյն պաշտոնաթերթում:

Շուրջ մէկ տարի առաջ, Հայաստանի Ռամկավար Ազատական կուսակցության նախագահությունում հրաւիրուած մամուլի ասուլիսի անցաւ «Մամուլը շնչահեղձ է լինում» վերաբերյալ տակ, առաւելաբար նկատի առնելով մեր մամուլի դեր-մարտն ունեւորած հարկային դժուարութիւնները, որոնք արդիւականում էին մեր ազատ մամուլի ազատ զարգացումը: Այսօր, մէկ տարի անց, այդ դժուարութիւնները չեն յաղթահարուել: Ընդհակառակն, տնտեսական վրայ եկել են աւելանալու ֆիզիքական սպառնալիքները, լրագրողները ու խմբագիրները դէմ յայտարարուած կամ չյայտարարուած, բայց երբեք չբացայայտուած իրարարքները, որոնցից շուրջ հատ էլ բաժին էր ընկել մեր թերթին: Եւս առաւել, Դեկտեմբերի 28-ից սկսուած, երբ պետական անհանդուրժողականութեան դոճ դարձան միանգամից 9 թերթեր, սկսուեց մամուլի բռնի լուծարումը, որի վերջին դրսեւորումը դարձաւ Հանրապետութեան ուսումնական «Գոլոս Արմենի» թերթի փաստական դադարեցումը:

Իսկ այսօր, աւելի շուտ՝ մէկ ամսից ի վեր, փորձ է արւում ծնկի բերելու մեր թերթին, այս անգամ՝ ուրիշ մեթոտներով՝ համոզելով, ներազդելով, սպառնալով, նաեւ զրաւիչ հեռանկարներ խոստանալով մեր աշխատակիցներին: Որպէսզի մէկիկ-մէկիկ թերթից դուրս բերեն նրա լաւագոյն աշխատակիցներին, ոչ միայն ստեղծագործական անձնակազմից: Վերջին շաբաթը շուրջ պարագաներից դատ թերթի եւս վեց աշխատակիցներ վերջերս «Դաստիարակչական մշակման» ենթարկուեցին զլրաւոր մի պահանջով՝ դուրս գալ «Ազգ»ից, այլեւս չզբաղ աշխտելով:

Հարցը մեր կողմից անընական պիտի չլուծուէր, եթէ մեր մրցակից թերթերից մէկը, չուկայական սկզբունքով, աւելի բարձր վարձատրութեան խաթով փորձէր դարպասել մեր աշխատակիցներին, ինչպէս եղել է արանից առաջ, այլ թերթերի, հետադատական կենտրոնների եւ միջազգային լրատուական գործակալութիւնների կողմից: Այդ պարագայում, ենթական ինքն էր որոշում իր գնալը իր հաւանած կամ նախընտրած տեղը: Սակայն այս պարագայում մեզ յայտնի է, որ մեր թերթի «գործով» զբաղուած է ոչ թէ որեւէ այլ թերթ կամ գործակալութիւն, այլ նոյնիքն Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի գրասենակը, որի միջամտութիւնը, ընդունում ենք, առաւել քան ազդեցիկ է՝ քան «Ազգ»ի ընտանիքը եւ աւելի անդիմադրելի մեր աշխատակիցներից ոմանց համար, որոնք բոլորն էլ մարդիկ են՝ այս դժուարին ժամանակներում ապրող:

Ինչ-որ տեղ հասկանալի պիտի լինէր նաեւ այդ գրասենակի ջանասիրութիւնը, եթէ դէպի սեփական ազդեցութեան ոլորտում գտնուող կուսակցական կամ յարակից մամուլ առաջնորդէր մեր աշխատակիցներին, այդ դէպքում գոնէ վերջիններս չէին կորչի հայ լրագրութեան համար: Սակայն քանի որ դրեթէ բոլոր դէպքերում մեր աշխատակիցներին որպէս այլընտրանք մատուցում է արւում պետական պաշտոնաթերթի՝ ժողովրդից գանձուած հարկերով ունեցող, բայց այդպէս էլ անյուսալիօրէն որպէս թերթ չկայացող «Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթի դուռը, ապա մեր եզրակացութիւնը նոյնն է՝ ազատ խօսքից սարսափող, անժողովրդական լինելու դիտակցութեան բարդոյթից տառապող վարչակարգը փորձում է նոյնիսկ լրագրողների այլասերման գնով տկարացնել, բովանդակազրկել «Ազգ»ին, հետեւաբար անդամահատել մեր մամուլի ընտանիքը:

Ի դուր ջանքեր, ի դուր միտումը միջոցներ, ի դուր խոստացող պարզեւպաշտոններ: Այս թերթի ու նրան դադարաւորական սնունդ տուող Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան հաւատածն է ազատ խօսքը, առարկայական լրատուութիւնը, մտքի բացումութիւնը, լրագրական պրոֆեսիոնալիզմը, ամէն ձեւի բռնութեան, ծայրաբեղութեան, անհանդուրժողականութեան դէմ պայքարը: Արժէքներ, որոնց համար է միայն, որ «Ազգ»ը զրաւիչ է ոչ միայն ընթերցող-

A l'occasion de la commémoration du 80e anniversaire du Génocide des Arméniens, le Comité unitaire des associations arméniennes d'Alfortville, le Forum des associations arméniennes de France et la Médiathèque municipale d'Alfortville se sont associés afin de mener à bien un projet d'information et de sensibilisation concernant les Arméniens, auprès des bibliothèques départementales et municipales de la région Ile-de-France.

Un dossier, composé de fiches thématiques (histoire, art et culture, Génocide des Arméniens, République d'Arménie) accompagnées d'une bibliographie-disco-graphie-filmographie de titres disponibles, a été élaboré en commun. La présentation a été choisie pour permettre plusieurs utilisations: consultation sur place en salle de documentation, reliure des feuillets et mise en rayon pour le prêt, affichage sur panneaux pour exposition.

Le Comité unitaire des associations arméniennes d'Alfortville a assuré la diffusion du dossier auprès de l'ensemble des bibliothèques du Val-de-Marne, pour laquelle, le coût de l'envoi a été assuré par la Médiathèque municipale d'Alfortville. Le Forum des associations arméniennes de France s'est quant à lui, chargé de son envoi dans les départements de Seine-et-Marne, Yvelines, Essonne, Hauts-de-Seine, Seine-Saint-Denis, Val d'Oise et Paris, en y joignant la récente brochure de Claude Mutafian, *Un aperçu sur le Génocide des Arméniens*, ainsi que l'ouvrage nouvellement paru du Prof. Vahakn Dadian, *Autopsie du Génocide arménien*.

Au total, cette opération a porté sur 327 bibliothèques d'Ile-de-France. Le caractère fructueux de cette collaboration et la chaleur des premières réactions constituent un encouragement pour le renouvellement dans l'avenir de telles actions.

Comité unitaire des associations arméniennes d'Alfortville
Forum des associations arméniennes de France
Médiathèque municipale d'Alfortville

le 10 Mai

ների, այլեւ մեր շնորհալի, երիտասարդ լրագրողների համար:

Նորերը դալիս են անընդհատ: «Ազգ»ը նաեւ դարբնոց է: Նրանց ձայնն էլ կը լսւնք շուտով: Զէք կարող լուցնել ազատ մամուլը:

Խմբագրական «Ա.Զ.Գ.»-ի
Երեւան, Մայիս 17

ՄԱՐՏԻ

«LIBERATION» (19 Mai)

L'HISTOIRE DU GENOCIDE
ARMENIEN
AU TRIBUNAL

Օրաթերթին թղթակիցը՝ Գրիգոր Գրիգորյանի կ'արձագանգէ դատավարութեան յիշելով անոր տուէն տուող դրդապատճառները: Կը ծանրանայ առաւելաբար Պ. Լէուիսի փաստարան՝ Թիէրի Լեւիի պաշտպանողականին: Ան, կարդալով հանդերձ իր յաճախորդին մէկ նամակը, ուր անցաւ կը յայտնէ որ «վերաւորած է Հայերը», կը ջանայ փաստել թէ Լէուիսի տեսակէտը սխալ չէ ու կը ժխտէ ներկայացուած պատմական բոլոր վաւերաթուղթերու անտարկելի բնոյթը:

ՔԱՆԻՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊՍԶՈՎՈՒԹԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ չկրցաւ լուսարկել բանաձեւ մը որ կը հրաւիրէր Իսրայէլը ջնջելու արեւելեան - երուսղէմ 53 հիկտար հողերու գրաւումը, որովհետեւ Միացեալ - Նահանգները դործածելին վէժոյի իրենց իրաւունքը: Ծանրացաւ յայտնեց, իսկ արաբական երկրները կատարած են Պաղեստինցիներու աչքին ալ Ռաշիդիկըն այլեւս որեւէ վարկ չի վաճառել:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ
ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՍՍՏԱՆԲ

ՎԱԼԱՆՍ. - Յ. Կօչկապարեան 200 Ժր.:

Փարիզ. - Ս. Պենյեան 100 Ժր.:

ՓԱՐԻԶ. - Տիգրէ Մ. Սուրենեան 100
Փրանք:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ. ՇԱԽԻԼ

ՅԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շախիլի Ս. Տէր - Գալթեան մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիգրէ Գրիգորիան Շրտոյեանի իրենց եղբոր՝ Ֆիլիպ Վալէի մահաւան առթիւ:

Մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 150 Ժր. Շրտոյեան ընտանիքէն, 100 Ժր. Պ. Ռ. Տէր - Գալթեանէ, 200 Ժր. Տիգրէ Լիլի Սամուրիաշեանէ եւ 150 Ժր. Պ. Յովհ. Տէր - Գալթեանէ Տիգրէ Պարսլոյի մահուան առթիւ եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ Պարսլոյ ընտանիքին:

Մասնաճիւղը կը մասնակցի միութիւններու ֆորումին Կիրակի, Մայիս 21, ժամը 9-էն 12, Շախիլի Աթրիումը:

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er
Tél. : 91 - 50 - 15 - 09

Le Professeur Vahakn DADRIAN
Directeur du «Genocide Study Project»
de la Fondation Guggenheim,
à New-York,
Spécialiste du génocide des Arméniens
présentera et dédicacera son livre :

« Autopsie
du génocide »
(EDITIONS COMPLEXE)

le Mercredi 24 Mai à 20 heures 30

A cette occasion, le Prof. DADRIAN
s'exprimera également sur le procès
intenté à Bernard Lewis.

ՀԱՄԱՐ ԶՈՒՄ

Ս. ԳՐԻԳՈՐԻԱՆ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ՀինԳԵՄԱԹԻ, Մայիս 25, տօն է Համ. բարձման Գրիգորի Աստուծոյ Մերոյ ի յերկինս:

Օրը յատկացուած է Մանուկներու հարգութեան:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Ծանօթ. - Այսօր հողահանգիստ չի կատարուիր:

ՍՐՐՈՑ ԹԱՐԴԱՆՆԱԾ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՏԻԿԸ

Տօն Համբարձումն Գրիգորի
ՀինԳԵՄԱԹԻ, Մայիս 25

Առաւօտեան ժամը 10-ին
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԵՓՐԵՄ ԱՐԵՂԱՅ ՍՍՐԳՍԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈՐ - ԼԻՈՆ

ՀինԳԵՄԱԹԻ, Մայիս 25,
Տօն է Համբարձումն

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՆՆՅ. ՀԵՔԻՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Պատարագ եւ մանուկներու հարգութիւն, Հինգշաբթի, Մայիս 25, առաւօտեան ժամը 10-ին, Ս. Մահակ Եկեղեցւոյ մէջ, 12 օրէ Սեւիլ, Վալանս:

ՀԱՄԱՐ ԶՈՒՄ

ՓԱՐԻԶ

Հայ կրթական

եւ

Մշակութային Միութիւն

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԳՐԱԳԻՏՈՒՂԻ

ՎԵՀԱՆՈՅԵ ԹԵՔԵԱՆԻ

ՀԵՏ

Գրագիտուհին կը ներկայացնէ
Պր. Ալեքսանտր Թոփեան

Գրեթուածներու ընթերցում հեղինակին կողմէ:

Երեկոյթի աւարտին հեղինակը պիտի մակազրէ իր գործերը:

Զորեքշաբթի, Մայիս 24

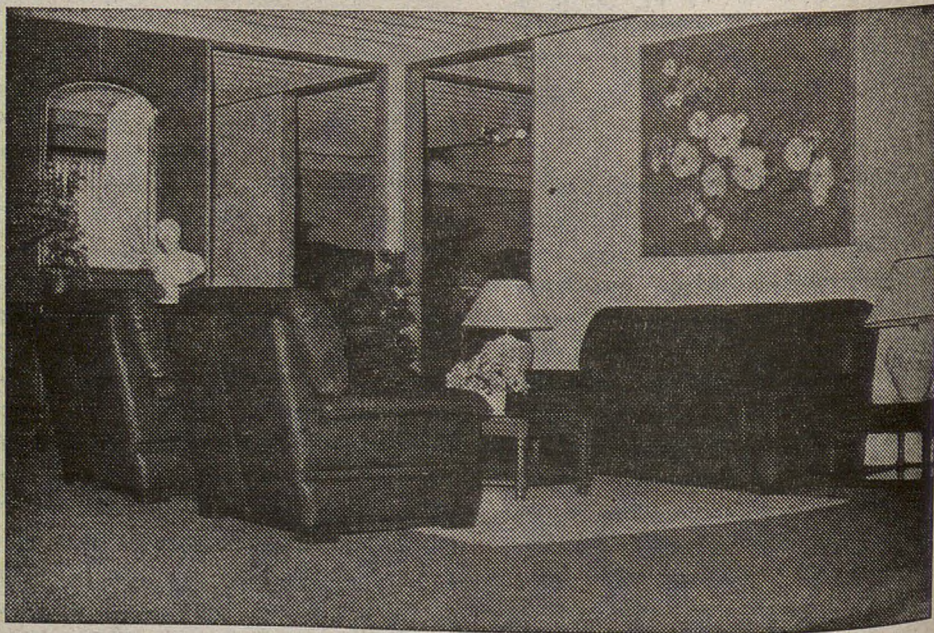
Երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30-ին
Հայ Մշակոյթի Տուն

«Զարուհի ե Տիգրան Տէմիրեան» օրա՝
17, rue Bleue, Paris 9^e

Meubles
Ghazarian

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

« Բացառիկ գեղջ «Յառաջ» թաժանորդներուն »

ՕՐՈՒՆ ԻՕՍԲԸ

Երբ կը Լոնտոն Ազատ խօսքը

Ռամկավար Ազատական կուսակցու-
թեան Հայաստանի պաշտօնաթերթը «Ազ-
գի Մայիս 17-ի խմբագրականը (տե՛ս
«Յառաջ», Մայիս 21-22) ահազանք մըն է
երկրին մէջ ազատութեան գլխաւոր բեր-
դին՝ ազատ մամուլին ուղղութեամբ սպառ-
նալիքին: Այդ սպառնալիքը կը մատնէ
հալածանքի այն շրջան որուն թիրախ է
ընդդիմադիր մամուլը, չուրջ վեց տարիս
է վեր:

Հանրապետութեան նախագահ Լեւոն
Տէր-Պետրոսեանի Դեկտեմբեր 28-ի ճառով
ու հրամանագրով փակուած ՀՅԴ-ի հետ
փակուեցան անոր հայաստանեան պաշ-
տօնաթերթերը ու նաեւ թերթեր որոնք
ոչ այդ կուսակցութեան կը պատկանէին,
ոչ ալ նոյնիսկ քաղաքական բնոյթ կը կը-
րէին, այլ միայն ունէին դաշնակցական
խմբագիրներ: Ու հակառակ անոր որ
հինգ տարի անցած է անոնց փակումէն ի-
վեր, ոչ իսկ խօսքը կ'ըլլայ դատ, դատա-
ստանի:

Եթէ ընդդիմութեան գլխաւոր հասցէ
նկատուած այս կուսակցութեան ու անոր
մամուլին փակումին պատճառ ծառայեց
«Դիմ» կառոյցի մը գոյութիւնը, «Դիմ»
Արմենի» համայնավարածէն ուսերէն
թերթը հալածանքին թիրախ երկրորդ ա-
նունը եղաւ, բացայայտօրէն, իր վայե-
լած ժողովրդականութեան պատճառով:
Հայաստանի ազատ մամուլը չուրջ ամի-
սէ մը վեր գրեթէ ամէն թիւով կ'արձա-
գանքէր այդ հալածանքին փուլերուն:
Այսօր այս թերթն ալ փակուած է:

Յայտնադէպ «Ալան»-ին երրորդ անու-
նը «Ազգ»-ն է, որուն համար պատրաստը-
ւած է այլ բեմադրութիւն. խմբագրա-
տունը հրկիզելու փորձերէ, լրագրողները
խուսապելու արարքներէ ետք որոնց յան-
ցատրեմունքն ոչ մէկը ձերբակալուեցաւ,
աշխատակիցները թիրախ կ'ըլլան «մար-
դոյրութեան» կազմակերպուած դրոշու-
նէութեան մը որուն նպատակն է կազմա-
լուծել խմբագրութիւնը ու գլխաւոր խմ-
բագիր Յ. Աւետիքեանը ձգել ութ սղի-
նակէն: Ու «Ազգ»-ի Մայիս 17-ի խմբ-
ագրական կատարուածին համար կ'ամ-
բաստանէ «Եռօրեայ» Հայաստանի Հան-
րապետութեան նախագահի գրասենեա-
լը», քանի որ թերթէն հեռացուցները ընդ-
հանրապէս կ'ընդգրկուեն պետութեան
պաշտօնաթերթ «Հայաստանի Հանրապե-
տութեան» կազմին մէջ:

Խնդրոյ առարկայ այս թերթերուն դէմ
ծաւալած այս դրոշունէութիւնը նախ մը-
տածել կու տայ անոնց քաղաքական պատ-
կանիւթեան ու խորհրդարանական
ընտրութեան մօտակայ թուականին մա-
սին. այդ պատկանիւթեան հասարակ
յայտարարը ընդդիմութեան ձախտն է:
Սակայն այսքանով դժուար է բացատրել
ազատ մամուլին տրուած հարուածը, քա-
նի որ ընդդիմութիւնը երկրին ներկայի
իշխանութեան լուրջ մրցակից նկատուե-
լու ուժակալութիւնը չունեցաւ ու չունի:
Դուրսէն հոն փոխադրուած կուսակցու-
թիւնները, հակառակ Հայաստանը «գրա-
ւորութեան սիրտ» Սփիւռքը անտեսելու իրենց
փութկոտութեան, կամ թերեւս այդ իսկ
պատճառով, չյաջողեցան արմատ արձա-
կել իսկ տեղական ընդդիմութիւնն ալ
չկրցաւ ամբողջ կործակել ձեռնարկը:
Ստանդարտ, որուն հայն ու լոյսին հետամուտ,
քաղաքական իրադարձութիւններու գրե-
թէ ամբողջովին անտարբեր ժողովուրդ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

Ուրբաթ, Մայիս 19-ին, Ազգ. Ժողովի
Եւ Ծերակոյտի առջեւ, Սեկէն եւ Մոնորի
կարգադրին նորընտիր նախագահին պատ-
գամը, զոր խորհրդարանականները պար-
տին ունկնդրել յոռնկայս: Արդարեւ,
1875 Յուլիս 16-ի օրէնքը կ'արգիլէ Հան-
րապետութեան նախագահին որ մուտք
գործէ Ազգ. Ժողով կամ Ծերակոյտ: Այս
արգելքը հետեւանք եղած է Թիէրի հոե-
տորական տաղանդին որ կը յաջողէր
խոր ազդեցութիւն գործել խորհրդարա-
նականներուն վրայ (1871):

Ինչպէս կը տեսնուի նախագահը վճռած
է ժամանակ չկրնային: Իր ուղերձին մէջ,
Ծիրաք կը շնորհէ որ հուշիւ եւ անկողմ-
նակալ Պետութիւն մը կ'ուզէ: Նախագահը
կը թիւարդէ (ինչ որ Սեկէնի ուզածն է)
որ Ազգ. Ժողովը ինք ամուսնան անընդ-
հատ նստաշրջան ունենայ որպէսզի կարե-
նայ գործել աւելի արդիւնատու ձեռով:
Կ'ուզէ որ աւելի ամբողջութիւն խորհրդ-
արանին դերը եւ կողմնակից է սահմա-
նադրական կարգ մը փոփոխութիւններու,
արդէն իր կարգ մը առաջարկները կրնան
իրագործուիլ միայն Սահմանադրութեան
բարեփոխումներով: Ծիրաք պիտի առա-
ջարկէ նաեւ սահմանադրական օրինագիծ
մը որպէսզի ընդլայնուի հանրաքուէի
գործադրութեան դաշտը:

Շարաթ, Մայիս 20-ի առաւօտեան,
Էլիզէի մէջ տեղի կ'ունենար կառավար-
ութեան առաջին նախարարաց Խորհուր-
դը եւ նախագահը շարժման մէջ կը դնէր
իր նախարարները որոնցմէ «արդիւնքնե-
րու պարտաւորութիւն» մը կը պահանջէր:

Ինչպէս գրած էինք, նախագահ Ծիրաք
օտար զեկամարի մը հետ իր առաջին հան-
դիպումը վերապահած էր վարչապետ
Քահլի, որու հետ շատ ջերմ տեսակցու-
թիւն մը ունեցաւ Սթրազբուրգի մէջ,
Մայիս 19-ին:

մըն ալ փոքր «գրամադրութիւն» չէ աթոռ-
ները չլքելու վճռականութեան տէր իշ-
խանութեան մը համար:

Երբ այդ է պարագան, ինքզինքը կը
պարտադրէ եղբայրացութիւնը թէ թեր-
թերը հալածանքի թիրախ կ'ըլլան որ-
պէս ազատ խօսքի բեմ, որպէս այդ
իշխանութիւնը ընդադատող: «Ազգ»-ը
օրինակ, այդ հանգամանքով յայտ-
նուեցաւ երէկ, երբ ձայն բարձրացուց
կաթոլիկոսական ընտրութիւնը քաղաքա-
կանացնելու միտող նախագահական մի-
ջամտութեան դէմ. իսկ այսօր, «Գոյոս
Արմենի»-ի ենթակողմած ճնշումներուն
լայն տեղ տալով ու դատապարտելով դա-
նոնք, վստահօրէն բարենշնչել չէ չափած:
Եւ ըսել որ ազատ մամուլը այսօր աւելի
քան երբեք կարեւոր դեր ունի երկրին
մէջ ուր բանտին մէջ երկտապարդի մը
մահը կրկին իշխանութիւնը խնդրոյ ա-
ռարկայ դարձնող ծանրակշիւ բնոյթ ու-
նի, ինչպէս նման ամէն պարագայ որուն
կը սեւեռի նոյնիսկ միջազգային ուշադ-
րութիւնը:

Հայաստան այն երկիրն է որ քաղաքա-
կիրթ աշխարհին ըզով որպէս գլխաւոր ու
գրեթէ միակ վարկ ունէր իր ժողովրդա-
վարութիւնը. ան դրաւարկը կը ներկայա-
նար մինչեւ իսկ քաղաքական հաշիւնե-
րու, նպատակաւոր կարգադրութիւններու:
Ոչ իշխանամէջ մամուլին ուղղութեամբ դա-
տապարտելի այս հալածանքը մտահոգիչ
է ոչ միայն այդ վարկին կորուստին հե-
ռանկարով. այլ, աւելի եւս որպէս նա-
խադրւել յետագայ զարգացումներու ո-
րոնք ընդհանրապէս կ'արձանագրուին լը-
նութեան պարտադրուած խօսքին մնա-
ցած ամայութեան մէջ:

Ա. Թ.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵՍՅԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիւս դոճոնակութեամբ կը տե-
ղեկացնենք մեր ժողովուրդին, թէ չնու-
հիւ Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստան-
եայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական
Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուր-
դին եւ ընդհանրապէս անոր ներկայա-
ցուցչական ժողովին հետեւողական ու
բժանիղիւ հետապնդումներուն, «Ազգա-
յին Տաճ» SOCOF Ընկերակցութիւնը,
1995 Մայիս 8-ին, Հայաստանի Հանրա-
պետութեան առաքելական արդիւնաբե-
րութեան մտահոգութեամբ՝ վայելուչ
չէնք մը դնեց ու զայն արամադրեց Հա-
յաստանի Հանրապետութեան, որպէսզի
ան Փարիզի մէջ ունենայ ամէն կարելիու-
թիւններով օժտուած պատուաբեր իր
դեպքանատունը:

Շէնքը կը դառնուի Փարիզի 17-րդ թա-
ղամասին մէջ, Վիէթ փողոց, թիւ 9:

Մայիս 8, կէսօրէն ետք ժամը 3-ին,
Հայաստանի Հանրապետութեան վեմա-
լուք նախագահ՝ Պ. Լեւոն Տէր-Պետրոս-
եան, որ Փարիզ կը դառնուի մասնակցելու
Համաշխարհային վերջին Պատերազմի
վախճանին «Յաղքանակի Օր»ուան 50-
ամեակի ոգեկոչման պետական արտայայ-
տութիւններուն, անձամբ այցելեց շէնքը
եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց բարձր այս
ընտրութեան համար:

Հայաստանի Հանրապետութեան սոյն
դեպքանատան պաշտօնական բացումն ու
Դրօշակի Օրհնութիւնը տեղի պիտի ունե-
նան Մայիս 28-ին:

Այս առթիւ, Եկեղեցին իր խնդակցու-
թիւնը կը յայտնէ Հայաստանի Հանրա-
պետութեան առաջնորդին, նաեւ՝ Փարի-
զի հաւատարմատարին՝ Պ. Վահան Տէր-
Ղեւոնդեանին:

Սոյն բարձր արդիւնաբերութեան առ-
թիւ, ամէնքն ալ երախտադրական ա-
ղօթք կ'ընեն 1945-էն ի վեր «Ազգային
Տաճ» հանդուցեալ վատակաւորներուն,
որոնք, վստահ ենք, հոգեպէս կը հրճուին
մեզ հետ յաջող այս ելքին համար: Նոյն
բարեմաղթութիւնները՝ ի կեանս եղող
բոլոր բարեբարներուն ու վատակաւոր-
ներուն:

ԴԻԻԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Մայիս 20

ՎԱՐԸ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑ ՄԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 26-ին «Յառաջ»-ի մէջ լոյս տեսած
հաղորդագրութիւն մը կը յայտնէր թէ
այլեւս բոլոր ձեռակերպութիւնները վեր-
ջացած ըլլալով, շինարարական աշխա-
տանքները պիտի սկսին եւ մանկապար-
տէղին բացումն ալ նախատեսուած է
1996-ի վերամուտին:

Այս առնչութեամբ, Կիրակի, Մայիս
21, ժամը 12-30-ին, վարժարանին հողին
վրայ հաւաքոյթ մը տեղի կ'ունենար,
չուրջ 100 հոգիի ներկայութեան: Քաղա-
քապետ Անտրէ Սանթրին կը կորէր խոր-
հրդանշական ժամագէշը, ու ներկաները
կը յառաջանային եւ տեղ կը գրաւէին:
Յաջորդաբար խօսք կ'առնէին՝ տղթոր
Վ. Կարապետեան, Պ. Պոյաճեան, Գիւտ
Արք., Պ. Վահան Տէր - Ղեւոնդեան եւ
Անտրէ Սանթրին: Դիւտ Արք. կ'օրհնէր
հողը, ապա տեղի կ'ունենայ զինեման մը:
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ԹԻՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ
ԳՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը «ՍՊԱՆԴԻ ՕՐ»

ԹՈՒՐԳԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵԿ ՄԻԼԻՈՆ ԹՈՒՐԳԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԵՐ ԵՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ԶԵՌՔՈՎ

ԽՄԲ. - Ապրիլ 20-ի մեր քիւով, հաղոր-
դած էինք որ Իզդիլի կուսակալին եւ Բա-
ղամապետին կազմակերպութեամբ սեմ-
փողով մը տեղի պիտի ունենար Ապրիլ
24-ին, մասնակցութեամբ 20 բուրք «գիւ-
նականներու»: Դիմում եղած էր նաեւ
Հայաստանի Գիտութեան Ակադեմիային
որպէսզի իր ներկայացուցիչները գրկէ:
Պատասխանը ժխտական եղած էր ու սեմ-
փողով տեղի ունեցած էր Թուրք. Թուրք-
ի հետ... Այդ մասին է որ սփռում մը
կատարած է քրքակաճ հեռատեսիլի ԹՈՒԹ
Ա. կայանը Մայիս 18-ին, սպառնալիքներ
ալ ընելով Հայերուն: Կուտանք քրքակ-
ցութիւնը որ լոյս տեսած է «Մարմարա»-ի
Մայիս 19-ի քիւի մէջ: Խորհրդածու-
քեան հարկ չկայ, երբ անհեթեթութիւնը
որոշ սահման մը կ'անցնի այլեւս ըսելիք
չի մնար...:

Հինգշաբթի, Մայիս 18-ին Թուրքիոյ
հետախույզ Ա. կայանը դարձեալ Հա-
յերու դէմ պատրաստուած ծանր յայտա-
գիր մը հաղորդեց, մասնաւորաբար օգ-
տագործելով Ապրիլ 24-ին Իզդիլի մէջ
կազմակերպուած եւ Ապրիլ 24-ի հարցին
նուիրուած դիտաթողութիւն զննողան դըր-
ապներ (այս դիտաթողութիւն մասին գրած
էինք տեղեկին): Ինչպէս միշտ, այս ան-
գամ ալ յայտագիրը պատրաստուած էր
երթիւք եւ ծանրագին կողմէ: Յայտագրի
ընթացքին խօսնակը երկար երկար ծան-
րացաւ Իզդիլի, Կարսի, Գաղղաթանի եւ -
այլ շրջաններու, մասնաւորաբար Օլաւ
գիւղի մէջ երեւան հանուած հաւաքական
գերեզմաններուն վրայ եւ զանազան դիտ-
նակներէ վկայութեան բերաւ այն մա-
սին թէ միայն Իզդիլի մէջ ութսուն հա-
զար Թուրքեր նահատակուած են Հայերու
կողմէ: Իզդիլի կուսակալ Շէմսէտտին
Ուզուն կը յայտնէր որ Հայերը, պատմու-
թիւնը չըլլալով, այս սպանդները Թուր-
քերու դէմ կը գործածեն:

Թրքական Աշխարհի Հետազոտութիւն-
ներու Հիմնարկի նախագահ փրֆէսէօր
Թուրան Շաղիան, անդրադառնալով անց-
եալի մէջ գործուած ոճիրներուն, կ'ըսէր
որ Հայերը այսօր ՓՔԲ-ական ոճրագործ-
ներուն միջոցաւ կը շարունակեն վրէժ-
լուծել Թուրքերէ: 1986-ին կատարուած
պեղումներու հետեւանքով Արալը - Գա-
ղղաթան գծի վրայ 80-000 թուրք նահա-
տակներու հաւաքական գերեզմաններ
գտնուեցան: Այս բոլորը Զօրավար Անդ-
րանիկի ու այլ հերոսախումբերու կողմէ
կատարուած սպանդներու արդիւնք էին:
Զեկուցողը կ'աւելցնէր որ ինք Լեւոն
Տէր - Պետրոսեան արտօնէ, Երեւանի մէջ
ալ պեղումներ կը կատարուին եւ հոն ալ
երեւան կը հանուին սպանուած Թուրքերու
հաւաքական գերեզմաններ: «Այս մասին
փաստաթուղթեր կը գտնուին մեր ձեռքը»
կ'ըսէր ան:

«Եթէ մենք ուզէինք, մէկ հատ իսկ Պու-
կար, Սերպ, կամ Հիւլէն մնացած չէր ըլ-
լար այսօր, բայց ատրիկա մարդկութեան
հետ հաշտ չէ: Թուրք ազգը ազնուական

(Շարք Գ. Էլ)

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ «ՅԱՄԵՐԱԶԽՈՒԹԵԱՆ»

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ...

Մրցակցութեան բացայայտ կամ ծածուկ հաղթանակներով ու հանրապետութեան նախագահին գրեթէ հրամանադրային միջամտութեամբ փոփոխված էջմիածնի միջնորդը կը թուէր հանդարտած ըլլալ այն օրէն ի վեր երբ Հայաստանայց եկեղեցւոյ ղեկավարն աթոռը ձգուեցաւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի գահակալութեան: Ան Գարեգին Ա. անունով հանդիսացաւ Վաղգէն Ա.ի յաջորդը եւ Լուսաւորչի Աթոռին 131-րդ գահակալը:

Էջմիածնի հանդարտած միջնորդը, ամէն կասկածէ վեր է որ միայն գոհունակութիւն կը պատճառէր զուրսի ու ներքի Հայուն, հաւասարապէս. ատիկա, երբ նոյնիսկ որոշ զարմանք ու յոգնութիւն պատճառէն եկեղեցիներու խորանէն, բեմերէ ու հեռատեսիլի պատուէն Գարեգին Ա.ի գրեթէ երախտադիտական մեծաբանքները, ուղղուած՝ հանրապետութեան նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի. ատիկա, նաեւ երբ Հայաստանցի տաճարին ապահովութեան ոչ մէկ ապացոյց ունեցած է թէ էջմիածնի նոր իշխանութիւնը պիտի գտնէ անհրաժեշտ միջոցները, լուծում բերելու երկրին մէջ ամէն ուղղութեամբ հասակ առած կրօնական հարցերուն: Ինչ կը վերաբերի Սփիւքի Հայուն, այս յաջորդութեան ծանօթ պարագաներուն ասեղծած հարցականները մէկընդմիջ չընելու վարձանովին մէջ, կը սպասէ դէպքերու յետագայ զարգացումին: Ընդհանուր այս պատկերը չեն յաջողի խնայարեւ Կիլիկիոյ Աթոռ Պատրիարքարանի, կամ պարզ առաջնորդարանի վերածելու չընկնել, կամ եկեղեցիներու միութեան նման հոս, հոն հնչած անհեթեթ տրամադրութիւններ: Սպասումի այս կեցութեան մէջ յատուկ նշանակութիւն կը ներկայացնէ Կիլիկիոյ Աթոռին յաջորդ գահակալին ընտրութեան պարագան: Գարեգին Բ.ի յաջորդը ի՞նչ մեկնաբանութիւն պիտի տայ Անթիլիասէն էջմիածնի անոր անցքին. զայն պիտի դիտէ երաջարութեամբ չըմանակի մը մէջ, թէ որպէս Սփիւքի համեմատական հասարակաշխարհային ուղղութեամբ քայլ մը: Եթէ նկատի առնուի Անթիլիասի քաղաքական ոլորտին պահած լուծութիւնը մինչեւ այսօր որ շատ տարբեր է լուծելան հաւանութեանէ մը, այն սպասելութիւնը կը տիրէ որ նոր փոփոխումներու մեծ վտիկներ չկան:

Սպասման առաջին շրջանի մը մօտաւոր այս համայնապատկերին մէջ, ուղարկու հակառակեան մը փակադիւր բացին Հայաստանէն եւ Սփիւքէն երկու թերթեր. առաջինը Երեւանի «Լրագիր»ն է (Մայիս 10), երկրորդը՝ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Գալիֆորնիոյ պաշտօնաթերթը «Մասիս»ը (Մայիս 13):

«Լրագիր»ը առաջին էջի գրութեամբ մը, ստորագրուած՝ Ռաֆայէլ Համբարձումեան, կ'անդրադառնայ երկու Աթոռները միացնելու մասին հնչած ձայններու զգրա «անիմաստ» կը նկատէ: Ան վստահ է նաեւ որ երկու Աթոռներու համեմատաբար ամբապնդումը Սպիրի 4-էն ի վեր «պատմական անշուշտ իրողութիւն» է:

Ռ. Համբարձումեան երկու կաթողիկոսներու գոյութիւնը կը նմանցնէ Հայաստանի եւ Անտաքիոյ Ղարապաղի հանրապետութիւններուն. կ'ըսէ թէ ինչպէս որ Հայաստանի նախագահը չի կրնար նաեւ Ղարապաղի նախագահ դառնալ եւ փոխադարձաբար 2 Կաթողիկոսներն ալ ունին իրենց ուղղութիւնը ու գերը: Թերթերն առաջին էջին առաջին շարք սխեմայները գրաւած գրութիւնը երկու կաթողիկոսութիւններու միջեւ «օտարմերձ» երախտաւորութիւնը որ կ'ըսէ թէ Արքայեան ազատամարտով ու Հայաստանի անկախութեամբ սկսած էր վերնալ, այսօր ամբողջովին անհասարակ կը նկատէ Գարեգին Բ.ի էջմիածնի գահակալութեամբ. ու այս գրեթէ ամենական տրամադրութեամբ,

անհրաժեշտ կը նկատէ որ Յուլիս 2-ին ազգովին շնորհաւորուի Կիլիկիոյ նորընտիր Կաթողիկոսը որուն ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 28-ին: Յոյս կը յայտնէ նաեւ որ Գարեգին Ա. անձամբ կը մասնակցի իր յաջորդին օծումին: Այսօր Երեւանի Աթոռներու միութիւնը երաջխաւորուած համարելով Ռ. Համբարձումեան կ'ըսէ թէ միութեան վերջակէտը պիտի ըլլայ էջմիածնի, Անթիլիասի, Երուսաղէմի ու Պոլսոյ թեմերու եկեղեցիներուն մէջ պատարագի ընթացքին զոյգ Կաթողիկոսներու անուններու յիշատակումը:

Ճիշդ այն կէտին վրայ է սակայն որ կը յայտնուի հակառակեանը՝ «Մասիս»ի Մայիս 13-ի նոյնպէս առաջին էջին վրայ տրուած լուրով որ խորագրուած է «Գարեգին Ա.ի անունը չի իշխատակի»: Ըսուածը այն է որ Արեւմտեան - Ամերիկայի անթիլիասական թեմի Ազգային Ժողովը վերջերս որոշած է այսուհետեւ թեմին եկեղեցիներուն մէջ չիշխատակի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.ի անունը: Թերթը կ'աւելցնէ թէ ըստ լուստեղեակի ազդեցութեամբ, որոշումը տրուած է կուսակցական մարմիններու ճնշումներով եւ որ այդ մարմինները «գոյգոյ մնացած են Գարեգին Ա.ի ելոյթներէն, յատկապէս նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի հանդէպ անոր փառաբանական խօսքերէն»: Կայ տակաւին տեղեկութիւնը թէ որոշումը գործադրութեան դրուած է եւ կարգ մը եկեղեցիներու մէջ պատճառ դարձած մէձի, հասարակայնութիւնը եւ պատասխանատուներուն միջեւ:

Ինչպէս յայտնի կը դառնայ, կանխահա յաւատարմութեան մը կը մասնին «Լրագիր»ի տողերը ու արդէն առաջին նշանները յայտնուած են երեւութական հանդարտութեան տակ խորտակներու գոյութեան: Բոլոր անոնք որոնք յատկապէս վրդոված՝ կաթողիկոսական ընտրութեան նախօրեակին նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի միջամտութեան, հեռակայ հարցականները ու վտիկներ բանաձեւած էին, առ նուազ խանդավառ կամ խելքը բանի չհասնող նկատուեցան. ոչ իսկ հարցումներ թողարկող իշխանական բանբերներ անսխալականութեան առաջին աստիճանին վրայ գետնադ Հայաստանի նախագահը, պոփ չփախցուցին դրուատելու անոր քայլը:

Այսօր, տխուր է հաստատել որ մտահոգութիւններու, հարցականներու առաջին արձագանքները կը հասնին արդէն ու անոնք ոչ մէկ կապ ունին բաղձալի համեմատաբար հեռանկարներու հետ. տրիստ է յատկապէս կարգաւ թէ Արեւմտեան Ամերիկայի անթիլիասական թեմի Ազգային Ժողովին որոշումին գործադրութիւնը «պատեալ դարձած է վեճի, հաւատացեալներուն եւ պատասխանատուներուն միջեւ»: Այս փուլին ո՞վ պիտի երաջխաւորէ որ նման սկիզբ պիտի չյանդիս աւելի ծանրակշիռ պատահարներու, գոյու բանալով քանի մը տասնամեակ հետո մնացած ազգակիցներ նախընթացներու: Գարեգին Ա.ի էջմիածնի դահլ բարձրանալուն ջատագովները ի՞նչ պատասխան ունին արդեօք այս կարգի մտահոգութիւններու, եթէ ընտրական իրենց հաշիւներուն յաջող ելքով չէր սահմանափակուած «ազգային» իրենց առաքելութիւնը:

Անկախ նման հարցումներու պատասխանելու տրամադրութեան գոյութենէն կամ չգոյութենէն, առ այժմ պարզ է մէկ ճանք. այն որ Աթոռներուն միութեան «վերջակէտ» յուսարկող «Լրագիր»ի լուստեղեկութիւնը չէ այս հրապարակին զլիսաւոր դերակատարը. այլ «Մասիս»ի լրատուութեան միջուկը որ ընդհակառակն, «սկիզբ»ի մը նախանշանները կը յայտնէ. այնքան վրդովիչ, որքան՝ ակնհայտ:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՅԱՆ

ՔԱԼԷՏՈՍ-ՔՈՓ

արուեստաների մը օրագրէն

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԱՐԱ ՄԱԼԻՔԵԱՆ

կամ՝

ՀՄԱՅԻՉ ՃՊՈՏԸ

Առաջին երեւումն է իր Փարիզի մէկ բեմին վրայ: Հիւրընկալ սրահը «Կիմէ» թանգարանին գրեթէ լեցուած է պէյրուեթանայ հասարակութեամբ Փարիզի, որ եկած է խանդավառ ծափահարելու իր տղանդաւոր մէկ զաւակը:

Անեղիւզ կը սկսի Պախի Տօ մաթէօր սօնաթով, ու անմիջապէս զգալի կը դառնան հոգեկան վառ ապրումները, երաժշտական տեսակարար հայեացքն ու իր մօտեցումը վիպական: Հմայիչ ձայնով մըն է իրը: Ամբողջ սօնաթի երկայնքին, եւ նամանաւոր անոր երկրորդ «Փիւլ»ի մասին մէջ՝ ուղարկութեան արժանի կը դառնան պայծառ հնչակները ու իր ուրոյն մտածողութիւնը: Մեկնաբանութիւնը ծայր աստիճան քնարական է, նրբազգած բայց յստակ, որ կ'ընթանայ առանց խանդարելու գործին կառուցուածքը:

Մալիքեան ունի զայն պարտադրելու կարողութիւնը իր մասնագիտական ճարտարութեամբ: Գիտէ զգալի, երբեմն դժուարաւ, իր ողբերկ խոյանքը, որովհետեւ սովորաբար ջրվէժային երաժշտական հոսք մը կայ իր նուազին մէջ:

Նուազ խորհրդաւոր ու համոզիչ էր Պէթ. հովէնի չորրորդ սօնաթը, ուր գերիշնդխառն կ'ընթանան մերթ ընդ մերթ ուրախութիւն եւ տխրութիւն բերող երաժշտական խօսքեր: Հոս, ներդրական հրապայ աշխատանք պարտադրող համեմաշխ մեղակցութիւնը ջուրհալ - դաշնակի յոյգին երբեմն խաթարուած էր բիրտ շնչերով: Կարմահարկին զիրար, առանց կարենալ ջերմօրէն ողջագոյութելու անմիջապէս ետք: Ունեցանք պէթ. հովէնեան շունչով տրուած գործ մը՝ բայց ոչ ամբողջական խոր իմաստաւորումը անոր: Գարեգին ետք՝ բոլորովին գրաւիչ եւ ինքնատիպ մեկնաբանութեամբ մը լսեցինք Արա Մալիքեանը, մեծ ջուրհալար պիւլիտայի երգահան Խօֆէն Իզայի լով ջուրհակի համար գրի առած երկրորդ սօնաթին մէջ: Ետու, խառնուածքով իր, ի յայտ բերաւ ժպիտն ու մօրմուքը հոն թաքնուած, մարդկային հոգիին խորքը իջնելով:

Շուրջ քսան տարի ետք երկրորդ անգամ ըլլալով նոյն այս սրահին մէջ կը տրուի Արամ Պաշտօնեանի այնքան սրտաշարժ երգ - պօմը ջուրհակ - դաշնակի համար: Երկրորդութիւնը իրապէս հաստատուեցաւ ու Նայիր Տէմիրճեան լուսադոյնս ընկերացաւ ջուրհակին, ամբողջ գործին տեսողութեան՝ գրեւորելով՝ երաժշտական բոլոր այլազանութիւնները իրենց երկկողմանի ներութիւններով: Զգալի դարձնելով իր ընկերացողի վարժութիւնը, ճշգրիտ կ'ընդլայնէ ու հասկացողութիւնը:

Եւ դարձեալ քսան տարի ետք՝ Արամ Պաշտօնեանի թաշտակի սօնաթին առաջին ունկնդրութենէն՝ հոս այս գիշեր անոր ջուրհակի սրտաշարժ սօնաթին առաջին ունկնդրութիւնը կը տրուի: Յուզիչ է զուգարկութիւնը, որ բոլորովին ալ կ'ոյր չէ. քանի յայտարարէն զուրս, իրը կրկնութիւն տրուած եղ: Մերձոյեանի «Փէրիֆերիա Մոպիլէ»ն ալ նոյն ճակատագիրը ունի:

Կիմէի սրահը կարծէք ըլլար հայ երգահաններուն համար առաջին ունկնդրութիւններու առակ: Նուազագոյն երեսուն գործ, անցնող քսան տարիներու ընթացքին:

Մասնագիտական ճարտարութիւնը, Մալիքեանի ըստ բաւականի ապացուցիչ է. գիւրաւ կը յաղթահարէ Փալանիւիի «Ի Փալիթի» զգլիւի տարբերակներուն որ կը փակէր յայտագիրը: Եւ ի՞նչ փափկութեամբ:

Յաջող գեղեցիկ համերգ:

Գովելի ձեռնարկ: Շնորհաւորել է Համազգայինի Փարիզի Մշակութային Ֆանդի խախտմը որ կազմակերպած էր սոյն հրահանգիչ երաժշտական երեկոյթը:

Հրահանգիչ՝ որովհետեւ վարժութիւն, կարգապահութիւն եւ կրթութիւն ալ կը պարտադրեն այս կարգի երաժշտական երեկոյթները:

Հակառակ սկիզբի կէս ժամուան յապաղումին՝ դարմանումի կարօտ ցաւ մը ընդհանրացած՝ պէյրուեթանայ համայնքը Փարիզի մէջ ներկայ էր, իր փոքր տարբերակներով միասին, որոնք անձայն անշուշտ ուղարկ ունկնդրեցին իրենց համար որոշ չափով դժուար յայտագիրը: Օրինակելի:

Որքա՞ն ուրախութիւն պիտի ըլլար նաեւ պոլսահայ, փարիզահայ, թեհրանահայ հասարակութիւնէն ալ տեսնել բաղձալի ունկնդիրներ հոս այս գիշեր:

Չկային: Եւ նոյն է պարագան եթէ պոլսահայ թէ թեհրանահայ ըլլալ մեծ նախադրելով, ցանցառ բացառութեամբ: Բացակայ կը մնան քոյր հայ զարգիւնները Փարիզի, չեն գիտեր ինչո՞ւ: Կարծես ապրէինք դոյր բերեցու մէջ: Որովհետեւ չենք գիտակցիլ տակաւին արուեստի գէշերին կարեւորութեան եւ գործութեան: Հարկ է աւելցնել թէ երաժշտական ճաշակն ալ չէ դարձեցած մեր մէջ՝ զէջ հանրութեան մօտ:

Գոհ բաժնուեցանք սրահէն, բայց ըլլա՞լ տխուր: Ուր բացայայտօրէն կը զգայ թէ որքան պարագայական ձեռնարկներու յաջորդութեան կը կարօտի մեր երկտասարդ արուեստագէտներուն վերելքը: Հասցնելու համար զանոնք համալսարհային չափանիշով պատուանդաններու վրայ դասուելու սովորութեան:

Բացառութիւն կաղմէն գուցէ սա պահու մեր արժանաւոր երգիչները որոնք ներկայ են բաղձալի օփերաներու բեմերուն վրայ զանազան երկրներէ:

Նոյնը չէ պարագան սակայն գործիական կալուածէն ներս, ուր կատարողական բարձր ձիւրքեր ունին՝ չուրք երկրակեցեակ իրաւ արուեստագէտներ, երիտասարդ թէ միջին տերունէն՝ պատաստ ու կարող մրցելու իրենց ունկնդրուն հետ եթէ կարելիութիւնը գտնեցրուած հոս ու հոն՝ անձատուր իրենց ճակատագրին:

Հասկացողութիւն կը փորձեն գտնել մեր կազմակերպչական տկար չըմանակներուն մօտ:

Յաճախ չենք ուզեր ընդունիլ թէ օտարներու անբարեացակամ կեցութեան չենք ծնիլ միայն ծախողութիւնները՝ այլ նաեւ մեր իսկ անկարողութիւնէն: Չենք գիտել պեղել ազամանեայ հանքը:

Չենք ալ ուզեր քննել բուն պատճառներ մեր տկարութեան: Ախտաճանաչումն վա՞խ:

Եւ դեռ հրաշք է որ կ'ընթանան՝ զէջ յամբարձալ՝ քանի մը երիտասարդ հայրենի մեծակատարներու ասպարէզները, շնորհիւ համալսարհային կշիռ ունեցող երաժշտական մրցոյթներուն:

Ունինք դափնեկիրներ: Չունինք դանձր պաշտպանող գիտակից հօր հիմնարկներ թէ մեկնասաներ: Դիւրի՞ն է դարմանել պակասը:

Եթէ գիտակցինք արուեստին կարեւորութեան՝ կարելի է: Ունինք միջոցները: Այո: Բայց ե՞րբ:

Փարիզ
Մայիս 17, 1995

ԵՊՍ

ԿՈՄԻՏԵԱՍԻ ՕՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ «ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ներսիս Կոմիտեան անիրազորեւի թը-
ւող երկարամեայ երազներէն մէկն ալ
երգչախումբ մը ունենային էր, որ իրական-
ութիւն դարձաւ չորսնիւ խումբ մը հա-
տաւարներու, որոնց շուրջ խմբուեցան
աւելի քան 35 երկսեռ սիրողներ, եւ զո-
րացաւ Սայաթ - Նովա երգչախումբը, որ
պատշաճ քայլերով կը յառաջդիմէ շնոր-
հիւր անխնայ ու նուիրեալ ղեկավարին՝
Խաչիկ Երմազեանի։

Երգչախումբը կը դործէ Ներսի Կոմիտե
Կրօնական Ընկերակցութեան վարչու-
թեան հովանիին տակ։ (Եւ խորհիւ որ
եղան չըլաններ, երբ Ներսի Եկեղեցիին մէջ
երգող զգլիւ անցած շունչեցանք)։

Իր երկամեայ գոյութիւնը անցնելու նը-
պատակաւ, երգչախումբը Մայիս 7-ի Կի-
րակին ընտրած էր իւր յիշատակումի օր
հաշիւ երգի վերանորոգելի Կոմիտեան վար-
չապետի ծննդեան 125-ամեակին, հող չէ
թէ որոշ յապաղումով։

Այս առթիւ երգչախումբը առաւօտուն
կատարեց պատարագի երեքեցորդութիւննե-
րը քառաձայն եղանակաւ, եւ կատարեալ
ու անթերի ներդաստնութեամբ, ճոխա-
յան՝ զեղեցիկ մեներգներով (մեներգիչ-
ներ՝ Ժակիկ Երմազեան, Թանիա Պօ-
չաքեան, Խաչիկ Երմազեան, Յարութիւն
Իսկանդար)։ Պատարագիչն էր Տարօն Եպիս-
կոպոս ձեռնադրեալ։ Յետ պատարագի կա-
տարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն Կո-
միտեան վարչապետի համար, իր վախ-
ձանայն 60-ամեակին առթիւ։

Ախր՝ որ երգչախումբի անդամներուն
եւ արհեստագործներուն թիւը աւելի մեծ էր,
քան ներկայ հաստատեցաներունը։ Բա-
ցականեր կորսնցուցին պատեհութիւնը
պատարագի իրապէս զեղեցիկ քաղա-
ձայն երգեցորդութիւն մը լսելու, ինչ որ
հազուադէպ պարագայ մըն է մեր փոքր
եկեղեցիին համար։

Կէսօրէ վերջ ալ աշխարհիկ հանդիսու-
թեամբ մը պանծացուեցաւ վարչապետին
բացառիկ վաստակը, Պարսամեան սրա-
հին մէջ, այս անգամ ունկնդիրներու հոծ
խմբութեան մը ներկայութեան։

Իր նախամուտ, զոյգ երիտասարդներ
կան բոցավառել մօմերը աշտանակնե-
րուն, որոնք զետեղուած էին Կոմիտասի
մեծադիր նկարին առջեւ հաստատուած
թիւի վրայ, (նկար՝ իրագործուած վաղ-
ուէ՛ Պարսեանէ)՝ մինչ կը լսուէր նոյնինքն
Կոմիտասի կողմէ երգուած քանի մը Ժո-
րովրդական մեղեդիներ։ Տպաւորիչ պահ։
Յետոյ, Խաչիկ Երմազեան, ներհուն
բանաստեղծութեամբ մը տուաւ նախ կեն-

տադրականը Կոմիտասի, եւ ապա բացառ-
րեց վարչապետին կատարած անխոնա-
րինիւ զործը, հայ երգը հաւաքելու,
օտարամուտ տարրեր զտելու, երոպա-
կան սկզբունքներով դաշնաւորելու եւ
ճանօթացնելու մարդին մէջ։ Իբր հետա-
քըրքրական նորութիւն, բանաստեղծեան
կ'ընկերանար ջուրհակով Յակոբ Երիւն-
եան, նուազելով Կոմիտասեան երգեր,
ինչ որ կը ստեղծէր երաժշտական միասնիկ
խորք մը։

Հանդէսին ընթացքին կատարուեցան
արտասանութիւններ, միշտ Կոմիտասի
մասին։ Կարօ Մարտիրոսեան արտասանեց
Ձահրատի «Կոմիտաս»ը, պատանի Մհեր
Չորպեան՝ վահան Թէքեանի «Կոմիտաս
վարդապետ»ը, Անոյ Մարտիրոսեան՝ Յ.
Երիւզի «Կոմիտասին»ը, իսկ Լեւոն Չո-
րպեան՝ Պ. Սեւակի «Անուիւն Զանգակա-
տուն»էն հատուած մը, բոլորն ալ զեղեցիկ
եւ յստակ առողջանութեամբ, բոլորն ալ
անդամ երգչախումբին։

Թանիա Պօչաքեան խոր ապրումով եր-
գեց Կոմիտասէն երեք երգ. «Կանչէ՛
Կոմիտէ», «Ախ Մարալ Զան», եւ «Ջինար
Ես», ընկերակցութեամբ դաշնակահարու-
հի Մարտիրի Կրիմայի։

Վարժ դաշնակահարուհին, որուն մաս-
նակցութիւնը հաճելի անակնկալ մը եղաւ,
առանձնապէս նուազեց երկու պարեր՝
«Յետ Առաջ» եւ «Շուշիկ», ցոյց տալով
թէ Կոմիտաս երոպական երաժշտութեան
սկզբունքներու կիրարկումով դաշնաու-
րած է նաեւ Ժողովրդական պարերանակ-
ներ, դաշնակի համար։

Հանդիսութեան ղլխաւոր բաժինը կը
վիճակէր անշուշտ երգչախումբին որ յա-
ջող մեկնաբանութեամբ եւ մեծ խանդա-
վառութեամբ քառաձայն երգեց Կոմի-
տասի եւ այլ երգահաններու դործերէն
տասնեակ մը խմբերգներ, ունկնդիրնե-
րուն մօտ ստեղծելով բուռն ոգևորու-
թիւն, եւ ապացուցանելով որ կրցած է
բաւականին ընդլայնել իր երգացանկը։

Երգը ներդաշնակութիւն է։ Ներդաշ-
նակ է նաեւ յարաբերութիւնը երգչա-
խումբին անդամներուն եւ խմբավարին
միջեւ, որ կը ջանայ ամէն բանէ առաջ
իրենց ներշնչել սէր, հայ երգին հանդէպ։
Եւ կարելի՞ է միթէ հայ երգը արտայայ-
տել առանց զննելու հոն խանդավառու-
թիւն, յուզում եւ սէր։

Խաչիկ Երմազեան երգչախումբը մար-
դելու համար պարբերաբար կուղայ հե-
ռակայ Մարտչիկէն, իսկ իր բացակայու-
թեան զինքը կը փոխարինէ Թանիա Պօչ-
աքեան, որ միաժամանակ մեներգչուհին
է խումբին։

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ կարեւոր դերը
Ժակիկ Երմազեանի, որուն կը վիճակի
դաշնակով ընկերակցելու նորին պարտա-
կանութիւնը։

Ակնկալելի է որ, երբ երգչախումբը
քիչ մը աւելի կատարելագործուի ու ըն-
դարձակէ իր երգացանկը, իբր յաջորդ
հանդիսանք երգէ նաեւ քաղաքին երաժշ-
տարահաններն մէկուեւ մէջ ալ, դուրս ել-
ելով դուռ հայկական միջավայրէն, հայ
երգը ճանօթացնելու համար ո՛չ - հայ հա-
տարակութեան եւս։

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՑՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Կլէնտէյլի կեդրոնական դաղարանին
մէջ, Ապրիլ 20-ին, տեղի ունեցած է Եղե-
նի 80-ամեակի ոգեկոչումը, կազմակեր-
պութեամբ Հայ Դատի Յանձնախումբին։
Ներկայ եղած են 200 հոգի։ Յայտագիրը
վարած է Անի Պողիկեան։ 85-ամեայ Արամ
Յովսէփեան պատմած է Եղեւնին զէպեր։
Բանաստեղծ է Բրոք. Տոնըտ Միլըր, որ
ակնարկ մը նետելէ ետք ցեղասպանու-
թեան պատճառներուն եւ բնոյթին վրայ,
փոխանցած է իր փորձառութիւններն ու
տեղեկութիւնները վերապրողներու հետ
իր ունեցած հանդիպումներէն։ Յուցա-
ղըրուած է ցեղասպանութենէն հատուած-
ներ եւ ակնաստեղծներու վկայութիւններ
ներկայացնող տեսերիզ մը։ Գործադրուած
է զեղարուեստական յատագիր մը եւ ցու-
ցադրուած են հայ մշակոյթին նուիրուած
գործեր։

Հովիվուտի «Ռոգ եւ Ալեք Փիլիպոս» աղ-
գային վարժարանի չըջարակին մէջ, Ապ-
րիլ 21-ին, տեղի ունեցած է Եղեւնի նա-
հատակներուն նուիրուած հսկում մը,
մասնակցութեամբ 300 հոգիի, կազմա-
կերպութեամբ Հ. Ե. Դ. «Մուսա Տաղ»
ուստիւն։ Բացումը կատարած է հանդի-
սավարը՝ Ճորճ Թրիթեան։ Վարժարանի
աշակերտութեան խօսքը փոխանցած է Կա-
րինէ Եղիարեան, իսկ Հ. Մ. Բ. Մ. -ի
կողմէ խօսք տուած է Բաքի Իսախանեան։
Բանաստեղծ է Բրոք. Թաթուլ Մանասե-
րեան, որ անդադառնալով դարասկզբի
գործադրուած ցեղասպանութեան, նշած
է թէ «Հայ աւարտուած չէ, այլ շարու-
նակուած է այլ ձեւերով եւ միջոցներով»։

Ըրվային համալսարանի հայ ուսանող-
ներու ջանքերով, Ապրիլ 11-ին եւ 12-ին,
տեղի ունեցած է գիտաժողով մը, նուիր-
ուած՝ հայկական, հրէական, պոնտական,
ուսանողական ցեղասպանութիւններուն։
Բացման խօսք արտասանած են Արթուր
Չարչեան եւ Արամ Չափարեան։ Բանաս-
տեղծ է Ռուբինա Փիլիպեան։ Խօսք տու-
նելով քրտական Աղգային Յանձնախումբի
անդամներ ներկայացուցած են Ռուբինայ,
Իրաքի, Սուրիայ եւ Իրանի քրտական հա-
մայններու ներկայ վիճակը։ Երկրորդ
օրը բանաստեղծ է «Վերապրողներ» գրքի
հեղինակ Բրոքիէն Գորնը Միլըր, նշե-
լով Եղեւնին վերապրածներու ապրումնե-
րը թղթին յանձնելու կարեւորութիւնը։

Փաստախնայի Գրնիւենշըն Սենթրի մէջ,
Ապրիլ 6-ին, տեղի ունեցած է Հայ Մշա-
կոյթի Ծրագրաւորական խորհրդաժողովը,
հովանաւորութեամբ Գալիֆորնիոյ նա-
հանգի Կրթական Հիմնարկի, ինչպէս նաեւ
Պրըպչեր, Կլէնտէյլ, Լոս - Անճըլէս, Փա-
սաթիֆա եւ Մոնթեպելլի քաղաքներու Կըր-
թական բաժանմունքներուն։ Մէկ օր տե-
ւող երեք աշխատանիստներու մասնակցած

18 - 10 - 37

Երեք օր շարունակ՝ հովամբրիկ եւ անձ-
րեւ։ Սարաւադին վրայ հովը կը վայէ-
ամբողջ օրը ալիքներուն բախումը կը
լսուի տան դիմացի սպիտակ ժայռին վը-
րայ։ Հոն ուր Պանոսկրատորի ճեղքուածք
ներէն եւ ժայռոտ խորխորատներէն խու-
ժող հովը կը հարուածէ, ծառերը կը
հակին ու կը դալարուին։ Տանիքը հոս -
հոն վնասուած է, սակայն եղածը դեռ մի-
այն նախափորձն է ձմեռը պատահելիքին։
Դեկտեմբերին տեղի ունեցաւ ըր'ն փո-
թորիկներէն առաջ լաւ է դիտնալ թէ որ-
քանքով պաշտպանուած ենք հովին ու ջու-
րէն։ Թէ՛դուր արկածէ՛ զերծ պահող նոր
հմայեակ մը երեւան հանած է, թէ՛ եւ
լուսնակ զիջելով ու լաւ օդով նաւարկող-
ներու գործածութեան համար։ «Ընդ-
հանրացած հաստը մը կայ թէ ծովուն
խորքէն ելած էին մը կը յայտնուէր նաւու
մօտիկ ու կատարել չեղումով կը պոռայ. -
«Ինչ է կ'ընէ Աղեքսանդրը»։ Անոնք որոնք
կ'ուզեն իրենց նաւը փրկել կնոջ կատա-
ղութենէն ու վշտէն, պէտք է պատասխա-
նեն. - «Ան ողջ է եւ դեռ կ'իջիւն»։ Չեմ
գիտեր թէ այս հմայեակը գործնական
որեւէ օգտակարութիւն կրնայ ունենալ
ձեզի համար։ Բայց քանի կ'ընէ թէ լիա-
լուսնի եղած իրիկունները զէպի Անա-
ստաններու Ծոցը կ'երթան միշտ, ընդհա-
նուր առմամբ նախնարարի պիտի ըլլար
որ վերի պատասխանը միտքերնիդ պա-
հէրէ։ Ո՞վ գիտէ, յանկարծ կրնաք պէտ-
ք ունենալ։

(Շար. 27)

Եւ 300 հայ եւ օտար ուսուցիչներ, կըր-
թական մասնագէտներ, պատասխանա-
տուներ եւ ծնողներ։ Խորհրդաժողովին
նպատակը եղած է Գալիֆորնիոյ հանրա-
յին դպրոցներուն մէջ դասաւանդող եւ
մեծ թիւով հայ աշակերտութեան հետ ա-
ռնչուող հայ եւ օտար ուսուցիչներուն
ճանօթացնել հայ լեզուն, պատմութիւնը
եւ մշակոյթը, որպէսզի անոնք ճանչնան
եւ ըմբռնեն հայ աշակերտութեան մշա-
կութեային եւ կրթական դաստիարակչա-
կան հիմնական հարցերը։ Բացումը կա-
տարած է Մեղիա Քալաքանուս։ Հար-
վարտ համալսարանի Մերձաւոր - Արե-
ւելքի լեզուներու եւ քաղաքակրթութեան
խարանի դասախօս տղթոր ձէյմա Ռասըլ
նախ հայերէն լեզուով կարդացած է Միւ-
լա Կապուտիկեանի «Պօք իմ որդուն»
քերթուածը եւ ապա անդէպէն դասախո-
սութիւն մը տուած է «Հայ Ժողովուրդին
ոգիական» նիւթին մասին։ Արմինէ
Յակոբեանի զեկուցման նիւթը եղած է
«Անցեալի դերը հայ աշակերտի կեանքին
մէջ»։ Ռուբինա Փիլիպեան, խօսած է
հայկական ցեղասպանութեան նիւթին մա-
սին։ Ճան Գեներտի զեկուցման նիւթը ե-
ղած է «Մշակոյթի ըմբռումը երաժշտու-
թեան ճամբով»։ Հայ աշակերտութեան
եւ ընտանիքներու առողջապահական եւ
անդադառնութեան հարցերը քննարկած է
Լօրէն Պալլեան, իսկ Միւլա Յիւրի
սպաներէն լեզուով խօսած է հայ մշակոյ-
թի եւ Հայոց պատմութեան մասին։ Փակ-
ման խօսքը արտասանած է Միլի Ծառուկ-
եան։

Սան - Ֆրանսիսքոյի մէջ, Ապրիլ 23-ին,
նշուած է հայկական ցեղասպանութեան
80-ամեակը։ Առաւօտեան, չըջանի Հ. Ե.
Մ. -ի եւ Սան - Ֆրանսիսքոյի ու Սանթա
Դաբայի Հ. Մ. Բ. Մ. -ի սկսուածն էր
կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է
քաղաքաւ մը Մ. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Եկեղեցիէն «Գոռուհան» - Զաքարեան -
Վասպուրական» աղգային վարժարան,
ճամբու ընթացքին պարզելով օրուան խոր-
հուրդին յատուկ պատասխան։ Կէսօրէ-
ետք, Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ տեղի ու-
նեցած է զեկուցման հանդիսութիւնը, ո-
րուն ներկայ եղած են թոյր եկեղեցիներու
հոգեւորականներ, Յունաստանի, Իրաքի
սի եւ Ռուսիոյ հիւպատոսներ եւ 500
հանդիսականներ։ Յայտագիրը վարած է
Ռազմիկ Պէգեան։ Գալիֆորնիոյ կառա-
վարիչին, Սան - Ֆրանսիսքոյի քաղաքա-
պետին ներկայացուցիչները եւ Գալիֆոր-
նիոյ Գոնիկէսի նախագահը խօսք տուած
են։ Բանաստեղծ է տղթոր Գեորգ Պրոպ-
եան։ Ծնորհակալութեան խօսքով հանդէս
եկած է Ուլեկոմար Յանձնախումբի առե-
նապետ Վարուժան Կոստանեան։ Գոր-
ծադրուած է զեղարուեստական յատա-
գիր մը։

Լոս - Անճըլէսի Ռիւըր Իպէլ սրահին
մէջ, Ապրիլ 2-ին եւ 7-ին, ներկայացուած
է Պերճ Զէյթունցեանի «Մեծ լուսնիւն»
թատերախաղը, բեմադրութեամբ Արմին
Պանդիկեանի։ Երաժշտութիւնը՝ Տիգրան
Մանուկեանի։ Գլխաւոր հերոսի՝ Դանիէլ
Վարուժանի դերը մարմնաւորած է Արմին
Պանդիկեան, Վարուժանի կնոջ դերը՝
Տաթևիկ Դափանեան, Կոմիտասի դերը՝
Արթուր Ծարրիեան, իսկ Ռուբին Սեւա-
կի դերը՝ Գօգօ Յարութիւնեան։

Մոնթեպելլիոյ Հայ Կեդրոնի մէջ, Ապ-
րիլ 6-ին, տեղի ունեցած է հրապարակա-
յին զրոյց մը՝ «Ամերիկեան քաղաքակա-
նութիւնը եւ Հայութիւնը» նիւթին շուրջ,
կազմակերպութեամբ Հ. Ե. Դ. «Դրօ»
Կոմիտէի յարաբերական յանձնախումբին։
Բացումը կատարելով Սերժ Սամոնեան,
ներկայացուցած է օրուան դասախօսները՝
Սեդօ Պոյաճեան եւ Արամ Համբարեան։
Սեդօ Պոյաճեան բնութագրած է ամերիկե-
ան քաղաքականութիւնը, չեղելով որ
«Ամերիկայ երկրի մը հետ յարաբերու-
թիւններ հաստատելու հետաքրքրութիւն
ցոյց կուտայ, եթէ այդ երկրէն անտեսա-
կան, ընկերային, աշխարհադրական կամ
զինուորական շահեր ունի կամ ապագային
նման հարցեր կրնայ ակնկալել։ Այս իմաս-
տով Հայաստանը շատ ալ հետաքրքրական
երկիր մը չէ Ամերիկայի համար։ ... Բայց
Ամերիկայի Հայութիւնը կրնայ ճնշում
բանեցնել, որ Ամերիկան հայկական կարգ
մը հարցեր նկատի ունենայ եւ նպաս-
տաւոր կեցուածք ցուցաբերէ։ Երկրորդ
դասախօսը՝ Հայ Դատի Յանձնախումբի
Ուաշինկթոնի գրասենեակի վարիչ Արամ
Համբարեան, խօսած է Հայ Դատի Յանձ-
նախումբի աշխատանքներուն եւ ձեռք
ձգած յաջողութիւններուն մասին, անդ-
ադառնալով նաեւ քաղաքական մեծ անձ-
նաւորութիւններու հետ ունեցած կապե-
րուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՕՐԸՆՍ ՏԸՈՒԼ

Պ Ր Ո Ս Պ Ե Ր Ո Յ Ի

Կ Ղ Ջ Ի Ն

Ներածական՝ Գործու կզգի
բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլիերէնէ Թարգմանեց՝
ՇԱԿԻ ՏԵՐ - ՄԵԼԻՔՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Այժմ, ներկայացուած տեղանքներէն
կանցնելու հերոսապատումին, քանզի Բա-
րակէօղի պատմութիւններու շարքին մէջ՝
դրած հազար հակա դրականի մը կեր-
պարներն տակ՝ Աղեքսանդր Մեծը կեն-
դանի է տակաւին։ Որոշ ներկայացումնե-
րու մէջ ան նոյնիսկ վիշապը կը սպաննէ
Սը. Գէորգի օգնութեամբ։ Յետոյ կու-
տայ Մորֆիոնիոսը, որուն ինչ ըլլալը
կարելի չէ ստոյգ կերպով սահմանել. մէկ
կողմ ծնած մեծղի դանկով ահռելի տեղ
խամաճիկ մը, որ կատարել ձայնով կը
խօսի եւ երոպական դասական գրեհներ
կը կը։ Ան երեմն կը հակադրուի Ստալ-
րակաին, որ ծայր աստիճան անպէտք
փրէշացի ճեմիստիկ նմոյն է, չափա-
զանցուած արդիական գրեհաւորութիւն

(Գրք. Ա. Էջ 16)

խառնուածք ունի: Ինչ մեղք որ այս ազ- նուականութեան պատիժը միշտ կրած ենք եւ այսօր ալ կը շարունակենք կրելը» կ'ըսէր զեկուցողը եւ կ'աւելցնէր. «Այսօր Յոյնը, Հայը կը զարնէ մեզի ու մենք կը շարունակենք զանոնք դրացի որակել»:

Գլխաւորով ընթացքին ելոյթ կ'ունե- նար նաեւ Արեւմտեան Թրակիոյ թուրք փոքրամասնութեան ներկայացուցիչ Սա- տըր Ահմէտ, որ կ'ըսէր որ Արեւմտեանը չի սիրեր թուրքը եւ կ'ուզէ ոչնչացնել զայն, բայց երբեք պիտի չյաջողի:

Այս գլխաւոր աշխատողով ընթաց- քին ելոյթ կ'ունենար նաեւ Արքեպիսկո- փոս Առաք Տիմոթէոս Ապաւան Հոմաթ- լու, որ նախատինքներ տեղացուց Հայե- րու հասցէին: Ան ըսաւ որ Հայերը կը պարծնան ծեծի ենթակուած, սպաննու- ած ըլլալով: «Մենք եթէ ծեծ ուտենք, կ'ամօնանք մեր դրացիներուն խոստովա- նելու, բայց Հայերը հպարտութեամբ կը պատմեն», ըսաւ Հոմաթլու:

Աթաթուրք համալսարանի վերատեսուչ փրոֆ. Էրօլ Օրալ, որ հաւաքական դե- րեզմաններու պեղումները կատարած էր անցեալի մէջ, կը յայտնէր որ մօտաւորա- պէս հազար հաւաքական դերեզմաններ կը գտնուին տարածաշրջանին մէջ: Մի- ան Իզմիրի մէջ ութսուն հազար դիակներ կան, կ'ըսէր ան ու կը յայտնէր որ Թուր- քերը իրենց գատին մէջ արդար են, բայց չեն կրցած իրենց արդարացիութիւնը բա- ցատրել օտարներու:

Պօստալը ի վերջոյ յայտնեց թէ այս գլ- խաւորով լիբերալութեան հրատա- րակուեցաւ 27 ստորագրութիւններով հա- մատեղ յայտարարութիւն մը: Ինչ մեղք որ զանգուածային լրատուական միջոց- ները արժանի կարեւորութիւնը չտուին այս համազօմարին: Յայտարարութեան մէջ ըսուեցաւ որ աւելի քան մէկ միլիոն Թուրքեր նահատակուած են եւ Ապրիլ 24-ի համար յուշարձան մը պիտի կառուցուի եւ այս թուականը սպանդի օր պիտի հռո- չակուի:

Փրոֆ. Թուրք Եազար Քաւակաճ ցըն- ցիչ յայտարարութիւն մը ըրաւ եւ ըսաւ. «Մենք մեր մէկ միլիոն նահատակին հա- չերէն չհարցուցինք: Ասոր փոխարէն ու- իրիչներ մեզմէ հաշիւ պահանջին: Ու- րո՞նք են որ մեզմէ հաշիւ կը պահանջեն: Յոյները, Հայերը, Ռուսները, որոնք իրենց ինքնազարման վաւերացնել կուտան ցե- դասպանութիւնը: Այդ Ռուսաստանի մէջ այսօր 180 միլիոն Թուրք պէտք է գտնուէր, Միլիոն հազար 50 միլիոն մնացած է: 130 միլիոն Թուրքին ի՞նչ պատահեցաւ արդեօք: Անոնք որոնք մէկուկէս միլիոն Հայերու հաշիւը կը հարցնեն, պէտք է այդ 130 միլիոն Թուրքին հաշիւը ներկա- յայրենի մեղին»:

Եազար Քաւակաճ հետեւեալը. «Թուրք ժողովուրդները այլեւս արթնցած են: Ասոնք վաղը անպայման իշխանութեան գլուխ պիտի գան եւ լեզուի, մտածումի ու գործի միասնութիւն մը հիմնելով պի- տի ստեղծեն 150 միլիոնեայ թուրք աշխարհ մը: Հայերը ըստ այնմ պէտք է ընեն իրենց հաշիւները: Եւ ուր որ կան հա- կաթուրք ուրիշ անիւղ ժողովուրդներ, անոնք ալ նոյն հաշիւը պէտք է ընեն: Մենք բոլորին ալ այս կը յանձնարարենք»:

Աթաթուրք Հեռագրութեան Կեդրոնի նախագահ տեղակալ փրոֆ. Ազի Սիւ- լիս պատմեց հետեւեալ դրուագը Աթա- Թուրքի վեանքէն: Աթաթուրք անկախու- թեան պատերազմէն թիւ ետք երբ այցե- լեց Սեւ Ծովեան ափերը, տեսաւ զեղեցիկ ապարանք մը, որ Հայոց մը կը պատկա- նէր, յետոյ տեսաւ ուրիշ զեղեցիկ ապա- րանք մը որ Յոյնի մը կը պատկանէր: Այսպէս շարունակարար: Ի վերջոյ իր մօտ կանչեց ծերունի դիւղացի մը ու անոր հարցուց. դուք ո՞ր էիք երբ այս մար- դիկը հոս այսպիսի զեղեցիկ ապարանքներ կը կառուցէին: Գիւղացին պատասխա- նեց. «Փաշա, մենք Մուսուլ էինք, Չա- նաթալ էինք, կը պատերազմէինք»:

Մարմարա Համալսարանի դատախօսե- րէն փրոֆ. Ճէվաթ Բիւշիւք ըսաւ որ եթէ հարիւր տարի առաջուան ու այսօր- ան թերթերը բազմաթիւ, պիտի տեսնէք որ այսօր ալ նոյնը կը պատահի, միայն անունները փոխուած են: Հարիւր տարիէ ի վեր նոյն խաղն է որ կը սարքուի Թուր- քերու դէմ: Այս պատմաւորը Թուրքերը պէտք է կանգնին իրենց հայրենիքին, որովհետեւ ուրիշ երթալիք տեղ չունին:

Շատ կրակոտ ճառ մը կը խօսէր նաեւ Իզմիրի կուսակալ Եփեսոսեան Ուզուն, որուն խօսքերը անհասկնալի կը մնային: Յայտնի էր որ ան կամուրջներ կը հա- տատէր Հայերու ու Քիւրտերու միջեւ:

Այնուհետեւ ցուցադրուեցաւ տեսարան մը ԱՄՍԱՄ-ի կողմէ 1982-ին Անգարա Էնէն պողա օդակայանին մէջ կատարուած ա-

ՀԱՅ ԱՂԲԱՏԱԽՆԱՍ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայ Աղբատախնամ Ընկերակցու- թեան տարեկան ընդհանուր ժողովը այս տարի տեղի կ'ունենայ Հինգշաբ- թի, Յունիս 8, ժամը 20.30-ին, Ըն- կերակցութեան Կեդրոնը

77, ռիւ Լա Ֆայէթ, Փարիզ, 75009

Կարեւոր օրակարգ. - Անդամներէն կը խնդրուի ճշգրտապէս ըլլալ:

Հարեկուծեան: Պօստալը ըսաւ. «Երէկ ԱՄՍԱՄ-ի ոճրագործները, այսօր ալ ՓՔԲ-ի ոճրագործները կը շարունակեն ցեղասպանութիւն ի դործ դնել, բայց ա- նոնք պէտք է մոռնան որ օր մը անպայ- ման հաշիւը պիտի տան մեր այն նահա- տակներուն, որոնք կը ննջեն հաւաքական դերեզմաններու մէջ»: «Հայեր, ըսաւ ան, Մենք Հայաստանի ձեր երազը ձեր հա- ւաքական դերեզմանը կրնայ ըլլալ, մի' մոռնաք»:

Յայտարարի վերջաւորութեան լուսնա- լուսնային խօսքերը կողմէ երգուած «Մի ճողովորդ, սոխակ» անուն երգը, որուն մէջ ամէն դաւանանքէ Թուրքեր միաս- նութեան կը հրաւիրուէին: Խօսքերը եղանակէ յայտարարին այս մասը կը փա- կէր կրկնելով Հայերու դէմ ուղղուած սպանութիւնները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՆՏԻՆՑ Ընտրութիւններուն վերջնա- կան արդիւնները դեռ ծանօթ չէին Մա- յիս 22-ի առաւօտուն, բայց, պարզ էր որ իշխանութեան գլուխ գտնուող Կեդրոն - ձախ համախմբումը յաղթած է: Առաջին անգամ ըլլալով տեղի կ'ունենային նման ընտրութիւններ, քանի որ 1993-ի սահ- մանադրական փոփոխութենէն ետք, ՊԵՆ- Ժիւս դաւանակցային պետութեան մը վե- րածուած է, բաղադրած երեք շրջաննե- րէ՝ Ֆրանս, Ուալոնի եւ Պիւալէ: ՊԵՆ- Ժիւսը (7 միլիոն 200 հազար ընտրող եւ քուէարկութիւնը պարտաւորիչ է) պարտ էին ընտրել 483 ներկայացուցիչ (նոր ժողով մը, ծերակայ տեղա- կան խորհրդարաններ):

ՊԱՊԸ նախատեսուած ջերմ ընդունե- լութիւնը չգտաւ Չեխիա, ուր ժամանեց Մայիս 20-ին: Փրակայէն ետք, Օլոմուքի մէջ Յովհ. Պօղոս Բ-ի կատարած սրբա- ցումն ալ բանալիէ ինքի եղած էր, քանի որ Եան Սարգսյանէր, կաթողիկէ քահա- նան մեռած էր բանտը բողոքականներու կիրարկած չարչարաններուն հետեւեա- քով: Աւետարանական Եկեղեցւոյ պետը մերժեց նոյնիսկ Պապին հանդիպիլ: Յովհ. Պօղոս Բ. ներդրութիւն ինքրեց սակայն, յանուն այն կաթողիկէներուն որոնք միաս- հասցուցած են ոչ - կաթողիկէներու:

ԹՈՒՐԲ ՄԱՄՈՒԼԸ գոհ է Ա. Ժիւլիէի վարչապետ նշանակումէն: Վստահութիւն կը յայտնուի որ Շիրաք - Ժիւլիէ զոյգը աւելի համակրանք ունի Թուրքիոյ, քան Միթերան եւ Պալատիւր: Թուրք մամուլը կ'ըսէ թէ Ժիւլիէ Արաթին նախարարու- թեան շրջանին չէ վարանած Թուրքիոյ հանդէպ իր համակրանքը յայտնելու եւ չեղած թէ երբ Ֆրանսայի անցնի Եւրո- պայի Միութեան ղեկավարութիւնը, չորս գլխաւոր նպատակէն մէկը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ մուտքը ապահովել Մաքսային միութիւն:

ՀԱՍԱՆ ՕՃԱՔ որ ձերբակալուած էր Մարտ 21-ին, ալեւ թաղամասի խոզու- թիւններէն ետք սպաննուած գտնուած է: Անհետացած էր ձերբակալութենէն ետք, երբ Պոլսոյ ոստիկանատունը կը գտնուէր:

ԱԼԺԵՆՍԻ Երիտասարդ լրագրողուհի մը սպաննուեցաւ Մայիս 21-ին, իր բնակարանին անդամներուն աչքին տակ: 22 տարեկան, Մալիքա Սապուր վեց ամիս է կ'աշխատէր Էնթուրը - ալ - Արապի թերթին խմբա- գրութեան մէջ:

ՓՈՒԹՊՈՒ

Վարան իր դաշտին վրայ 2 - 2 հաւա- սար արդիւնք մը արձանագրեց Ռեա - Սթարի հետ:

Դասաւորման գլուխ անցած է կրկին Մարտի (78 կէտով): Կենդանի հետ: Վարան 14-րդ է, 45 կէտով:

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er
Tél. : 91 - 50 - 15 - 09

Le Professeur Vahakn DADRIAN
Directeur du «Genocide Study Project»
de la Fondation Guggenheim,
à New-York,
Spécialiste du génocide des Arméniens
présentera et dédicacera son livre :

« Autopsie du génocide » (EDITIONS COMPLEXE)

le Mercredi 24 Mai à 20 heures 30
A cette occasion, le Prof. DADRIAN
s'exprimera également sur le procès
intenté à Bernard Lewis.

CHENE

L'Association CHENE-FRANCE
présente

Roupen YEREVANTS

accompagné de
DIKRAN DER-STEPANIAN

CONCERT

le Vendredi 9 Juin à 20 heures 30
au MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M^o IENA)

Réservations (répondeur) :
45 58 14 04 du Lundi au Mercredi
46 70 11 65 du Jeudi au Samedi

LA CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE

COLONIE DE BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France vous informe que sa Colonie de Bellefontaine ouvre ses portes :

1ère SESSION
du 5 au 29 JUILLET

2ème SESSION
du 30 JUILLET au 23 AOUT

Nous invitons tous les colons à s'ins- crire auprès des personnes suivantes:

- Arnouville :
Mme Yeranossian - Tél: 39 85 79 85
- Asnières :
Mme Danoux - Tél: 42 42 85 87
- Bagneux :
Mme Pekmezian - Tél: 46 63 10 48
- Chaville :
Mme Derkaloustian-Tél: 47 50 64 37
- Issy-les-Moulineaux :
Mme Papazian - Tél: 46 42 90 68
- Sevran :
Mme Papazian - Tél: 43 32 47 20
- Paris : Se rendre à la MCA :
17, rue Bleue, Paris 9e, le Samedi 13 Mai à partir de 15 heures 30.
- Alfortville : Inscription à la MCA
9, rue de Madrid, le Samedi 20 Mai. Tél: 43 76 55 89.
- Villeurbanne :
M.C.A. - 126, ave Roger Salengro
le Vendredi 26 Mai de 18h à 21h.
Tél. : 78. 94. 37. 36,

ՀԱՄԱՐՁՈՒՄ

Ս. ՅՈՒԼԻԱՆԿԱՆՍԻՅԱՆՍԻՅԱՆ
ՓԱՐԻԶ

ՀինԳԵԱՐԹԻ, Մայիս 25, տօն է Հաւ- րարման Գրիստոսի Աստուծոյ Մեղի ի յերկինս:

Օրը յատկացուած է Մանուկներու հա- ղորդութեան:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

Ծանօթ. - Այսօր հոգհանդիստ չի կը տարուի:

Ս. ՄԱՐԿԱՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԻՍԻ

Հինգշաբթի, Մայիս 25, ժամը 10-ին պատարագ, օրը յատկացուած է մանուկ- ներու հաղորդութեան:

Հոգհանդիստ չի կատարուի:

ՍՐԱՌՑ ԹԱՐԳՄԱՆՁԱՑ ՄԱՅՐ ԵՎԵՆԵՑԻ ՄԱՐԿԱՍ

Տօն Համբարձումն Գրիստոսի
ՀինԳԵԱՐԹԻ, Մայիս 25
Առաւօտեան ժամը 10-ին
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԵՓՐԵՄ ԱՐԵՂԱՅ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀինԳԵԱՐԹԻ, Մայիս 25,
Տօն է Համբարձումն
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Ե- կեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔԶՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Պատարագ եւ մանուկներու հաղորդու- թիւն, Հինգշաբթի, Մայիս 25, առաւո- րեան ժամը 10-ին, Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ մէջ, 12 ռիւ Սեպիլ, Վարանս:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Փ Ա Ր Ի Զ

Հայ կրթական
եւ
Մշակութային Միութիւն

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՆԳԻՊՈՒՄ

ԳՐԱԳԻՏՈՒՉԻ

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԹԵՔԵԱՆ

ՀԵՏ

Գրադիտուհին կը ներկայացնէ
Պր. Ալեքսանտր Թոփչեան
Քերթուածներու ընթերցում հեղի- նակին կողմէ:
Երեկոյթի աւարտին հեղինակը պի- տի մակարդէ իր գործերը:

Չորեքշաբթի, Մայիս 24
Երեկոյեան ժամը 6-ը 20.30-ին
Հայ Մշակութի Տուն
«Չարուհի Ե Տիգրան Տէմիրեան» սրահ
17, rue Bleue, Paris 9^e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB- Jeunes Soirée Dansante

Le Comité des Jeunes
de l'UGAB-Paris IDF
vous convie

à sa soirée
«S P E C I A L E 70' S»

le Samedi 27 Mai à partir de 22h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

Prix unique : 80 F.
(1 consommation comprise)

Tenue 70's souhaitée.
Interdit aux mineurs.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ
**ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ
ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ
ՄԻԱՍՔԱԳԱՅԻՆ
ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԷՆ**

Անակնկալ մը չէ՝ անշուշտ տեսնել թէ ծրարանային նախագահական ընտրութիւնը լայն արձագանգ գտած է միջազգային մամուլին մէջ։ Ուշադրաւ է այդ առնչու-
թեամբ նախագահ Միթերանի ընծայուած բացատրաբան պատիւը որպէս պետական բա-
ցառիկ անձնաւորութիւն։ Միացեալ - Նա-
հանգներու «Նիւուորիք» շաբաթաթերթը
լայնօրէն կանչ առած է անոր քաղաքա-
կան անցեալին, պետական մարդու յատ-
կանիչներուն վրայ։ Միթերան կը նկատու-
ի այն ղեկավարը որ ներկայացուցած է
կառավարած է Ֆրանսան, բայց աւելին
ըլլալով եւ աւելի քան՝ յետ պատերազմ-
եան որեւէ այլ ղեկավար, մարմնաւորած
է իր երկիրը։ Այսպէս, Ֆ. Միթերան կը
նկատուի այն իշխանաւորը որ լաւագոյնս
ցոյցացուցած է Ֆրանսացիներուն նկարա-
պատումը իր լաւ ու գէշ կողմերով։ Ներկին
հետ այս նշանացումը, մինչեւ իսկ ամե-
րիկացի լրագրողը կ'առաջարկէ գրելու
թէ Միթերանի կեանքը կարելի է վերծա-
նել որպէս Ֆրանսական արդի պատմու-
թեան մէկ աշխարհնութիւնը։
Ընտրապայքարն ալ իր ընթացքով ու-
սիկայանալով բաւական նիւթ հայթայթած
է միջազգային մամուլին։ Սպանիոյ «Էլ
Ֆալ»-ը նախորդ երկու նախագահներու՝
Ֆ. Ֆրանկոյ արեւելեան համեմատելի ետը
Ժ. Շիրաքը, ղեկավար կուտայ որ ընտրու-
թեան իրիկունը, արդիւնքներու ծանու-
ցումէն ետք երբ պարագայական իր փոքր
հաւոր արտասանելու համար խօսք առաւ,
այնքան յուզուած էր որ կը նմանէր երկ-
շու աշակերտի մը։ Նոյն թերթը կը գրէ
նաեւ որ Լիոնի վերջին հանրահաւաքին
որամիջոցովին հմայուած հանրութիւն
նրա ներկայ էր որ պիտի ծափահարէր
նոյն խանդավառութեամբ եթէ նոյնիսկ
թիկնածուն հեռաձայնի տարեգիրքէն
քանի մը էջէն ընթերցում կատարէր, Շի-
րաք հազիւ կրնար աչքերը վեր առնել
պատուանդանէն։
Աւելի լուրջ է ճափոնական «Ասահի
Շիմպիւ»-ն, որ թերթերին մօտեցումը. ան
լսելէ ետք թէ վերելաշարունակութեամբ
հաւատ եղաւ ընտրապայքարի շրջանը, մեծ
լոյս չի յայտնէր նորընտիր նախագահին
խոստացած փոփոխութիւններուն մասին։
Հաւանական կը նկատէ որ Շիրաք դան-
դաղեցնէ Եւրոպայի կառուցումը։ Կարե-
ւորագոյն հարց որպէս, կը ծանրանայ
գործադրութեան երեւոյթին վրայ գոր-
ծող քաղաքական քուէներու համեմատութեան
լաւութիւնը գլխաւոր ազդակ ցոյց կու-
տայ։ Ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ նաեւ Եւ-
րոպայի կայունութեան համար անհրա-
ժեշտ կը նկատէ որ երկիրը վերագտնէ իր
ստորջրիկները։
Աւելի լաւատես է Մոսկուայի «Սետտ-
նիա» թերթը որ կ'ըսէ թէ Ռուսները աւելի
ծանօթ էին Շիրաքի, քան իր մրցակիցին։
Փարիզի քաղաքագետը անակնկալ մը
բրնձ է յայտնուելով որպէս բացառիկ
հետադարձ փոխանակում է հոյակապ ու-
ժանութեան մը։ Ան կը նկատուի քա-
ղաքական ոլորտին նոր մէկ աստղը որուն
փայլը շուտով պիտի չափուի։
Մէկէ աւելի թերթեր իրենց ուշադրու-
թիւնը կը կեդրոնացնեն նաեւ Լը Փէնի
պարտութեան վրայ։ Մինչ Պուէնոս -
Այրէսի «Գլաբիոն»-ը ընտրութեան ար-
դիւնք յաղթանակը հասարակաց կը նկա-
տէ Շիրաքի եւ Ժոսփէնի, ըսելով թէ յաղ-
թած են Ազգ. ծակատի ղեկավարին, ին-
քով անոր ընտրողները, Լեհաստանի
մամուլէն «Վիբոս»-ը, չաբաթաթերթը

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Շիրաքի գործողի ենթակից նահան-
գապետները որպէսզի արդիւնաւոր աշխա-
տանք տանին գործադրութեան դէմ։
Մայիս 22-ին Ներքին նախարարութիւն
հրաւիրուած էին, ուր անակնկալ աշ-
խարհութիւն մըն ալ տուաւ Հանրապետու-
թեան նախագահը եւ երեք վարչական տե-
ւող իր ելոյթին մէջ բառերը չժամայեց,
հրահանգելով որ չհարուստեան ընել ինչ
որ ցարդ կ'ընէին եւ արդիւնք չտուաւ, այլ
նոր լուծումներ որոնեն, ինքնատիպ նա-
խաձեռնութիւններ ստանան։ Եւ չեղեց
թէ ամամբ պիտի հետեւի իրենց գործու-
նէութեան։

ԳՈՐԾԱՌՈՒԼԻ չարժուանքը ծայր տը-
ւին արդէն առանց սպասելու նոր կառա-
վարութեան կարգադրութեանց։ Մայիս
22-ին եւ 23-ին Սէն - Լազար կայարանի
դիմէն էր որ մասնակի գործադուլի դի-
մած էր, բողոքելով աշխատանքի պայ-
մաններուն դէմ։ Մայիս 23-ին նաեւ,
ընդհանուր գործադուլի դիմած էր ըն-
կերային ապահովութիւնը եւ ցոյց մըն ալ
տեղի կ'ունենար Փարիզ։ Դժգոհութիւնը
կու դալ աշխատավարձերէն։ 661 օր է
կ'ըսեն աշխատողները, որ յաւելում
չէ եղած։ Սէ - Ժէ - Թէն կ'ուզէ որ
ՍՄԻԿ-ը (նուազագոյն աշխատավարձը)
ամսական 7500 Ֆր. ի բարձրանայ։ Կ'ը-
սեն նաեւ թէ աշխատանքի ջնջումներ նա-
խատեսուած են։

ԻՍՐԱԵԼԻ կառավարութիւնը անսպա-
սելի կերպով ջնջեց իր որոշումը ինչ կը
վերաբերի արեւելեան Նրուսագէմի 53
հեկտար պաղեստինեան հողերու գրաւ-
ման։ Ծանօթ է որ այս որոշումը բաւա-
կան աղմուկ բարձրացուցած էր, բայց
ապահովութեան Որոշուրը չէր կրցած
բանաձեւ մը քուէարկել պահանջելով իս-
րայէլէն որ հրաժարի այդ գրաւումէն՝
Միացեալ-Նահանգներուն պատ-
ճառաւ։ Պաղեստինցիք կը սպառնային
վերսկսել ինքիփառանք (քարամարտ)։

ԹՐԻԲՆԱԿԱՆ ԶԻՆԵԱԼ ՈՒժԵՐՈՒ միա-
ւորումներ կրկին անցած են սահմանը ու
մտած իրաքեան հողը։ Այս վերադարձին
պատճառ ցոյց կը տուին այն տեղեկու-
թիւնները թէ թրքական ուժերէ պարպը-
ւած չընանքը սկսած են կրկին գրաւ-
ուիլ ՓՔԲ-ի մարտիկներուն կողմէ։ Թրք-
ական զորքերը հինգ քմ. թափանցած են
իրաքէն ներս։

Հակառակ գնահատումը ունի երկու մըր-
ցակիցներուն մասին. Կ'ըսէ թէ ոչ Շի-
րաք, ոչ ալ Ժոսփէն ղեկեցան օգտուել
Լը Փէնի քուէներէն։ Ատիկա կը նկատէ
մեկուսացման չընանքի մը սկիզբը Ազգ-
հակառիկ համար։ Այս արժեւորումը
այնքան գոհունակութիւն կը պատճառէ
լեհ լրագրողին որ իր յօդուածը կ'աւար-
տէ «Փա՛ռք Աստուծոյ» կոչականով։

Իսրայէլի մամուլէն «Հա՛ Սթէյ» բաւա-
կան հեղանակաւ ձեռով կը բացատրէ Ժազ
Շիրաքի ընտրութիւնը, գրելով որ շատեր
կէս կատակ - կէս լուրջ մարդասիրական
արարք մը կատարելու պէս ու գութի
զգացումով մը իրենց քուէն տուին անոր
որ այնքան կը բազմար Ֆրանսայի նա-
խագահ դառնալ։ Այս կ'աւելցնէ թէ ա-
ռաջին չընանքի տկար արդիւնքը պիտի
ստուերէ նախագահութեան ընթացքը։

«Եւտիոթ Մհարոնթ»-ն օրաթերթը աւելի
մեղմ վերաբերում ցոյց կուտայ։ Կը գրէ
թէ յաղթանակը տարաւ քաղաքական ան-
խոնջ ազդեցութիւն։ «Հա՛ Սթէյ»-ն
ամէնուն բարեկամ է. ամէնուն ամէն բան
կը խոստանայ եւ անոր հանդիպողը այն
զգացողութիւնը կ'ունենայ որ բան մը
ձեռք ձգած է։ Այսպէս, Շիրաք կողմնա-
կից է պաղեստինեան պետութեան մը հիմ-
նումին եւ նոյն ատեն զօրակից է Իսրա-
յէլի, իր պաշտպանութիւնը ապահովելու
նիւթին մէջ։
«Հա՛ Սթէյ»-ի մէջ ուրիշ գրիչ մը կ'ըսէ.

ՊԵԼՅԻՆՈՅ ընտրութիւնները հասա-
տեցին երկրին կայուն դիմագիծը եւ եթէ
նոյնիսկ վարչապետ Ժան-Լիւք Տըհէն իր
հրաժարականը տուաւ թաղաւորին, պարզ
է որ ան ալ կրկին իրեն պիտի յանձնէ
կառավարութեան կարգութիւնը, քանի որ
մեծամասնութիւնն ապահովեց։

ԶԻՋԵԼԻՈՅ համար բանակցութիւններ
հաւանական կը նկատուին, թէ եւ ուսա-
կան բանակը կը շարունակէ իր յարձա-
կումը անկախապաշտներու կեդրոնաւե-
ղիւն վրայ։ Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ն հրաւիրած
է Ռուսաստանը որ Դուդայեւի հետ հան-
դիպում մը ունենայ Գործի, Մայիս
25-ին։

ՊԱՊԸ Զեխայէն իր հայրենիքը ան-
ցաւ եւ 300 հազար ուխտաւորներու առջեւ
պատարագեց Սքոլով։ Տեսնուեցաւ նաեւ
Լէք Վալեղայի հետ որ աշան կրկին պի-
տի ներկայանայ նախագահական ընտ-
րութեան։ Կը թուի որ պապը իր վերջնա-
րութեան կողմնակից է։ Յովհ. - Պօղոս Բ.
նոյն օրը, Մայիս 22-ին, Հոռոմ վերադար-
ձաւ։

ԺԱՆ ԹԻՊԵՐԻ գրաւեց Ժազ Շիրաքի
աթոռը որպէս Փարիզի քաղաքացետ,
ինչ որ անակնկալ մը չէր։ Ընկերակցական
խմբակը թեկնածու չներկայացուց բնա-
կան գտնելով այս գործընթացը եւ իր
ուժերը կեդրոնացնելով թաղապետական
մերձաւոր ընտրութեանց վրայ (Յունիս)։
60 տարեկան, Թիպերի ծագումով Գոր-
սիքացի է եւ 17 տարի է Շիրաքի կցորդը։

ՈՐԵՆՈՅԻ ընդհ. տնօրէնը՝ Լուի Շվա-
ցըր ընտրութեան տակ առնուեցաւ վարա-
ւած արեան կապակցութեամբ։ 1985-ին
վարչապետ Լօրան Ֆապիլիւսի գրասե-
նակին տնօրէնն էր։ Գ-րդ անձն է այս
ինչը ինչ մէջ որ ընտրութեան տակ կ'առնուի
թունաւորման կամ մեղաւորութեան հա-
մար։

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ նախկին վարչա-
պետը՝ Լէյտի Թաչըր իր յուշերու Բ. հա-
տորին մէջ շատ ծանօթէն կ'ամբաստանէ
իր յաջորդին՝ Մէյճըրի վարած քաղաքա-
կանութիւնը բոլոր մարդերու մէջ՝ եւրո-
պական, ընկերային, անտեսական։ Այս
հատորին լոյս ընծայումը, այս օրերուն,
շատ գէշ է Մէյճըրի համար, բայց Տի-
կին Թաչըր առեւտրական դեմքի վրայ
շատ լաւ գործ մը ւրած է, հատորը հա-
ցի պէս կը ծախուի։

«Հակառակ ձախին դէմ ալին յաղթանա-
կին, Ֆրանսացիներու մեծամասնութիւնը
գորավիզ է դադարաւորներու որոնց բնա-
կան վայրը ձախի ճակատն է. հարկերու
հաւասարութիւն, հանրային սպասար-
կութեան բարելաւում, թաղերու բարե-
շրջում, աշխատանքի ժամերու կրճատում
որպէս գործադրութեան միջոց, եւ այլն։
Այս բոլորը Շիրաք չի կրնար անգիտա-
նալ, ինչպէս Լը Փէնի քուէները որոնց-
մով ապահովուեցաւ իր յաղթանակը։
Այսպիսի հակասութիւններով ինչպէս ան
պիտի ղեկավարէ Ֆրանսան։ Բաւական
լարախաղացութեամբ։ Ու այս ընտրա-
պայքարը փաստեց որ այդ մարդին մէջ
մեծ վարպետ է ինք»։

Այս բոլորին պէտք է աւելցնել տակա-
ւին Ալթերիոյ մը արար աշխարհին հակադ-
ղեցութիւնները. առաջինը գոհ է որ ոչ
Ժոսփէնն է յաղթանակը, ոչ ալ Շ. Փա-
քուան. իսկ արարական երկրները գոհ
են արդիւնքէն։ Լիբանանի վարչապետը
որ անձնական բարեկամ մըն է Շիրաքի,
փութացած է հեռաձայնել ու շնորհաւո-
րել իր ընտրութիւնը։ Գուէթի ձմերն ալ
ստալիններէն եղած է հեռագիրով մը իր
շնորհաւորութիւնը յայտնելու։ Արաբա-
կան աշխարհին այս կեցումներէն մէջ զեր
ունին նաեւ Ալէն Ժիւփէի վայելած գնա-
ւատանքն ու յարգանքը ու թունուղ ծնած
ու Արաբներու բարեկամ Զիլիի Սեկէնի
Ժողովրդականութիւնը։

**ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.
ԱՐՅԱԽ ԱՅՅԵԼԵՑ**

**ԿԱԶԱՄՈՒՂԻ
ՆՈՐ ՊԱՅԹՈՒՄ**

Մայիս 19-ին, Գարեգին Ա. ընկերակ-
ցութեամբ փոխ - նախագահ Գ. Յարու-
թիւնեանի եւ պատուիրակութեան մը,
այցելած է Արցախ։ Դէպի Ստեփանա-
կերտ ճամբուն վրայ Կաթողիկոսը Արցա-
խի թեմի առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպո-
սի հետ միասնաբար օրհնած է Եւրոպի Ս.
Յովհ. - Մկրտիչ եւ վերականգնուող Ղա-
զանչեցոյ եկեղեցիները։

Նախորդ օրն ալ, Մայիս 18-ին Գարեգին
Ա. այցելութիւն մը տուած է Հայաստա-
նի կառավարութեան, եւ տեսակցութիւն
ունեցած է Հ. Բագրատեանի հետ։ Եւ-
րոպայի հիմնական նիւթերը եղած են
եկեղեցիներու եւ բնակարաններու շինու-
թեան, ինչպէս նաեւ Հայաստանի քրիս-
տոնէացման 1700-ամեակի, նշումի պատ-
րաստութիւններուն առնչուող հարցեր։

Մայիս 20-ին, կէս գիշերուան մօտ, ան-
յայտ անձեր պայթեցուցած են Հայաս-
տան համող կազմուղը. արարքը գոր-
ծուած է սահմանամերձ վրացական դիւղի
մը մէջ, Մառնէուլիի շրջանը։ Այդ պատ-
ճառով ծագած հրդեհը մարելու աշխա-
տանքը տեւած է աւելի քան երկու ժամ։
Այս մէկը Գ-րդ պայթումն է նոյն վայրին
մէջ, վերջին երկու տարուան ընթացքին։

Հայաստանի վարչապետ Հ. Բագրատե-
ան հեռագրով մը շնորհաւորած է Ալէն
Ժիւփէին վարչապետի պաշտօնին նշա-
նակուելուն առիթով։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 20 / 23)

Լ. ՏԵՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ
«ՊԱՐԵՐԵԱԿԱՆ»Ի ՏՆՕՐԷՆԻՆ
Հանրապետութեան նախագահին Մայիս
20 թուակիւր նամակին մէջ, գոր դրկած
է «Պարբերական» հրատարակչութեան (*)
տնօրէն Վրէժ Մարկոսեանին, ըսուած է. -
«Ինձ իրաւունք չվերապահելով միջամտել
երկու իրաւաբանական անձանց՝ ձեր իր-
րատարակչութեան վեհին, առաւել
ես պետական արպիթրաժի կայացրած
վեհին, խնդրում եմ մինչեւ Ազգ. Ժողովի
յառաջիկայ ընտրութիւններին աւարտը
յետաձգել այդ վեհին կատարումը, որ-
պէսզի տպաւորութիւն չստեղծուի, քե-
ինչ - որ մէկը ընտրապայքարի ընթաց-
քում փորձում է սահմանափակել ընդդի-
մութեան խօսքի ազատութիւնը»...:

(*) «ՅԱՌԱՋ»-ը «Գոյոս Արմենի» թերթը
վերջին ամիսներուն դաժնաբան ճնշումներու
ենթարկուեցաւ. նախ պահանջուեցաւ որ
խմբագրատան սենեակներուն մէկ մասը
պարպէ եւ երբ տնօրէնութիւնը ընդդիմա-
ցաւ, «Պարբերական» հրատարակչութե-
ան իրենց ընտելացաւ որ կը մերժեն այսու-
հետեւ թերթին տպագրութիւնը կատա-
րել։

ԼՂՀ-Ի ԴՐԱՄԱՏԱՆԱՅԻՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ
Ստեփանակերտի մէջ Մայիս 19-ին տե-
ղի ունեցած Հայաստանի Կեդր. Դրամա-
տան վարչութեան արտակարգ նիստին
քննարկուած է Արցախի մէջ զբաղմուն-
քին համակարգի հաստատման հարցը։
Որոշումներ դրոյցած են, յատկապէս, հա-
յաստանեան զբաղմունքներու ԼՂՀ-ի տա-
նային (Շաբ. ք. Դ. էջ)

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Կ Ա Յ Ծ Ե Ր

ՎԱՀԷ ՕՏԱՎԱՆ

ՓՈԽԱՆ ՏՈՄՍԻ

«ԹԵՈՒԱՌ ԱՆՏԵՐ»Ը ՔԱՌԱՍՄՐԱԿ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԹԵԲԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սփիւռքի իրապէս պատկանելու եւ մը-
տաւորական աշխատանք տանելու համար,
մարդ անհրաժեշտ է որ սփիւռքային, այ-
սինքն համաշխարհային մշակութային
կապեր պահէ մտածումի կարեւոր կեդ-
րոններու հետ: Պէյրութ, Փարիզ, Լոս-
Անճելես, Մոնթրէալ, Թեհրան, Պոլիս,
Հայէպ, Պոսթըն եւ Պուէնոս Այրէս -
ասոնք են մեր հայկական մշակութի ա-
ռանցքները: Այս ինը ուստաններու հա-
յրութեան մտաւոր սնունդը առաւելաբար
երեք երկիրներէ կուգայ - Ֆրանսա, Անգ-
լիա եւ Միացեալ Նահանգներ:

Այսպէս է որ չարթնական, ամսական ու
տարեկան մեծ թուով հանդէսներ կը
գտնեն իրենց ճամբան դէպի սեղանս: Ու
կը պարտադրեն, որ ժամեր տրամադրուի
իրենց ընթերցումին՝ առնուազն գիտնա-
լու թէ քաղաքակիրթ աշխարհի գրական
մշակութի ի՞նչ չափանիշներ, ի՞նչ պայ-
քարներ կը հետապնդէ, զիր գրականու-
թեան ո՞ր կալուածին մէջ նոր նուաճում-
ներ եղած են, եւ այլն:

Առաջին ժամագրութիւնը որ կը յար-
դեմ, ահա մօտ 35 տարի կ'ընէ անգլիական
Թայմս Լիթերըրի Սարլիմըքն է որ ամէն
չարթն ամենայն հաւատարմութեամբ կը
հանդիսանայ: Անգլիական լրջախոհ,
գուսպ, հմուտ եւ պահպանողական գրա-
կան մտածողութեան պատգամաբան է:
Երկրորդ ժամագրութիւնը, այս ալ շա-
րաթական կ'ըլլայ Փարիզի «Լը Մոնտ»
օրաթերթի Ուրբաթ օրուան Գրական Յա-
ւելուածին հետ (երկու օրէն կը հասնի
Սիւնի), որ Ֆրանսական միտքը յուզող
մեծ հարցերուն, տաքնապնդումներուն եւ աշ-
մէշականութեան արձագանքներով պղզ-
տիկ խաղողի մը կը վառէ Քիլլարայի այս
անկիւնը, որ անգլիական կայսերական
ոգիին հոգեվարքը կ'աղբիւրն շուրջս բնա-
կող տեղացիները: Մանր հրաբուխ մը՝
այս միապաղաղ արուարձանին մէջ: Գի-
տեմ, Փարիզի իմ բարեկամներու Նշան-
եանին ու Պրեմիանին համար այդ թերթը
աւանդուած մտայնութեան մը համադր
է, պարզ ցոլքը Ֆրանսական փոթորիկ
մտքին: Սակայն ճակատագիրը այսպէս
տնօրինած է...:

Լոնտոնէն սակայն ուրիշ, աւելի կրա-
կոտ եւ արդիական ոգիով տարուած երկ-
չարթնաթերթ մըն ալ կը հասնի Փարի-
զի Հայտէս թիւ 11 - 635 հասցէին - Լոն-
տըն Ռիվիու օֆ Պաւս, որ համալսարա-
նական դասախօսներէ աւելի ազատ մտա-
ւորականութիւն է որ կ'արտայայտուի:
Շարաթաթերթերուն շարքը կը շարու-
նակուի ամերիկեան միջին, կէս - ակադե-
մական, կէս - արտահամալսարանական
մտաւորականութեան ճայքը հանդիսացող
Նիւ Եորք Թայմս Լիթերըր-ով որ միւսնե-
րուն ծուկըն չի հասնիր անշուշտ, սակայն
նման ամերիկեան մշակութային բոլոր
արտադրութիւններուն՝ իր հանած ազդու-
կով ու կենսեղով ոճով կը յաջողի ինք-
զինքը պարտադրել:

Աւստրալիան անմասն չէ այս հաւաքո-
թիւն - Քաւալարըք գրական ու ընկերային
ամսագիր մըն է, ամէնէն տարածուածը
այս աշխարհամասին մէջ ուր կ'արտայա-
տուի գլխաւորաբար համալսարաններու
մտաւորականները, շատ հաւասարակը-
նուած ոճով ու բովանդակութեամբ յօդ-
ուածներով: Յետոյ ամէն երեք ամիսը
անգամ մը Նիւ - Եորքէն կը հասնի Տիւ-
ալքըք, ծախ մտաւորականութեան հանդէ-
սը որ կը բերէ Միացեալ Նահանգներու
ամէնէն լուրջ, արդիական, ինքնատիպ
ու բմբուտ, իմա՛ հրեայ մտածողներու
կարծիքները աշխարհի կարեւորագոյն
խնդիրներու մասին: Ասոր հետ կուգայ
նաեւ Տը Ամերիքըն Սֆայըք եռամսեան որ
հանգստեան կողուած փոթիքներու
եւ կենքի մէջ յաջողած մարդոց օրգանն
է: Ասոնք են գլխաւորները այն շուտաւա-
նորուն որոնց շնորհիւ Սփիւռքի հայ
գրական մշակը կը մասնակցի մեր դարու
մշակութի մէջ մասին, որոնց շնորհիւ իր
«այլաբը» կը ստուգէ որոշ իմաստով եւ կը
ջանայ հասկնալ ո՞ր է մեր գրական ար-
ուեստը 20-րդ դարու այս տարիներուն:

Եւ ամէն ընթերցումի՝ յուսահատու-
թիւն կը կոխէ վրաս, երբ բազմաթիւ մեր
հայ գրական կացութիւնը աշխարհի «լաւ»
մակարդակին հետ: Աշխարհ ո՞ր, մենք
ուր ... Ու դեռ որքան հաց պիտի ուտենք

որ հասնինք աշխարհի առաջնակարգ մշա-
կութիւնը մակարդակին: Հասնինք՝ ու
անցնինք: Հատորներ կարելի է լեցնել
մեզի պակասած կամ թերի վիճակի մէջ
գտնուող մշակութային գործիքներու ցան-
կովը: Մարդ կը զարհուրէ... Սակայն,
այդ զգացումը ամէնէն ամաչցող եւ ա-
նիմաստ դիւրբողումն է որ կրնանք որ-
դեգրել նման կացութեան մը դիմաց: Ու-
րովհետեւ նորութիւնն չէ մեր այս յետա-
մնացութիւնը ու եթէ ասկէ հարեւր յիսուն
կամ հարեւր կամ յիսուն տարի առաջ մեզ
կանխողները յուսահատութեան եւ խու-
ճապի դէմ զննէին՝ այսօրուան մեր մշա-
կութային մակարդակը գէրջին կը մօտե-
նար: Բայց հոն չենք, դիտենք մեր ուժե-
րը, մեր անուրանալի արժանիքները եւ
մեր ահաւոր անբաւարարութիւնները
նաեւ:

Հսկայ աշխատանք, ճիշդ ու տաքնապ կայ
մեր առջին: Մղձաւանջային արձակուր-
դը Հայաստանի մէջ վերջ գտաւ չորս տա-
րի առաջ ազատութեան եւ անկախութեան
հռչակումով ու հիմա մեր հայրենիքը ի-
րական, պատասխանատու եւ լուրջ պատ-
մութեան մաս կազմելու փորձառութիւ-
նը կ'աղբիւր: Դժուար օրեր են իրենց եւ
նաեւ մեզի, Սփիւռքի Հայերու համար
որ ստիպուած ենք յարմարիլ անսպասելի
այս նոր, անօրինակ կացութեան: Արդ-
եօք որքա՞ն տարածուած է Հայաստանի
մէջ համայնապար քաղցիկը, քանի՞
տարի կամ տասնամեակ պէտք ունին որ
կատարելապէս բուժուին: Մինչ այդ,
քանի մը յստակ սկզբունքներու կը կարօ-
տի Սփիւռքը որպէսզի թէ՛ իր գլխուն ճարը
նայի եւ թէ՛ Հայաստանի օգնութեան հաս-
նի փնտի կը թուի թէ՛ առջին սկզբունքը
ազատութեան ու ճշմարտութեան հրամա-
յական մըն է - հայ մտքի ազատագրումը
իրենց կեանքը ապրած աւանդութիւննե-
րու, եւ ժողովրդային մշակութի կաշկան-
դումներէն, եւ ճշմարտութեան բացայայ-
տումը ի գին ամէն զոհողութեան: Ամէն
սփիւռքահայ բացարձակ ազատութիւնը
ունի իր խղճին հրահանգին հնազանդելու
Հայաստանի ու հայրենիքի հետ իր յարա-
բերութիւնները ճշգրտել մէջ, անկախ՝ իր
յարանուանական, կուսակցական կամ
այլ պատկանելիութենէն: Այս յարաբե-
րութիւնը, այս կապը, ամէնէն հիմնական
իրաւունքներէն է մարդ անհատին եւ ա-
ռաջին թիրախը՝ համայնատիրական վար-
չակարգերու, կազմակերպութեանց եւ ա-
մէն տեսակ իշխանութեան:

Երկրորդ սկզբունքը մը կարելի է նկատել
հայկական ինքնութեան սահմանումը
կամ բնութագրումը: Ո՞վ է եւ ի՞նչ տե-
սակ ընկերային էակ է Հայը, ի՞նչն է որ
անոր ազգային դիմագիծը կուտայ - լե-
զուն, բնակավայրը, սովորութիւն-
ները, հաւաքական գիտակցութիւնը:
Այս հարցը իր ճիշդագործները ունի -
Հայ ազգը ինչպէ՞ս գիմացաւ դարերու
տաղանթներուն, կա՞յ հայկական յատուկ
ճակատագիր, եւ կամ՝ ի՞նչ է Հայ ժողո-
վուրդին առաքելութիւնը: Այս հարցում-
ներուն պատասխանին փնտռումը ուրիշ
սկզբունքի մը կ'առաջնորդէ՝ որ կրկին
անհատին բացարձակ իրաւունքն է բնորո-
շել: Այսպէս է որ ոչ ոք իրաւունք ունի
Հայուն մը իր հայրենիքը երթալու ցան-
կութեանը արգելք հանդիսանալ, եթէ
չկայ իրաւական խոչընդոտներ:

Այս բոլոր հարցադրումներէն ետք, կը
վերադառնամ այս գրութեան սկզբնական
խնդրին՝ որ մեր ազգին դժուարութիւնն
է արդէ աշխարհի ընթացքի կշռոյթին յար-
մարելու, մշակութային իմաստով: Լի-
ւիւթիւթի աւանդներու վրայ դաժանեցող
կողմէ անկարողութեան մատնուած Գա-
լիլէիին նման, կամ Սասունցի Դաւիթի
նման Մարայ Մելիքին փոս - թակարգը
ինկած հերոսին պէս, մեր ազգը կրնայ
իր մտածումը եւ արտայայտութեան ազա-
տութեան հասնիլ եթէ դեբաղոյն ճիշդ մը
ընէ ու ետ իր պատմական հունին մէջ
մտնէ: Ուրիշ՝ պիտի գայ գեկավարութիւ-
նը այս յեղափոխութեան - Հայաստանէն,
Սփիւռքէն՝ թէ միասին աշխատելով: Ա-
մէն ողջիւրդ ու հայրենասէր հայ վերջին
լուծումին պիտի հասնի:

Ապրիլ 24, 1995
Քիլարա, Աւստրալիա

Մեծ Եղեռնի 80-ամեակին առթիւ Սփիւռ-
քի բոլոր հայաշատ քաղաքներուն մէջ
կազմակերպուեցան ողբերգութիւնի ձեռնարկ-
ներ, յաճախ պաշտօնական անձնաւորու-
թիւններու մասնակցութեամբ: Գանատա-
յի մայրաքաղաք Օթթուայի մէջ Ապրիլ-
եան ողբերգութիւնի յայտագրին մաս կազ-
մած է նաեւ քաղաքաւ մը դէպի թրքա-
կան դեսպանատուն, ուր հայկական բողո-
քի ցոյցը իր աւարտին երդումած է «Մեր
Հայրենիք» մաղթերը: Բարձրագոյն
առջեւ գտնուող երգիչը հայկական հիմնը
երգած է իր սկզբնական, հարազատ բա-
ռերով - «Մեր Հայրենիք, ԹՇՈՒՄՈՒ
ԱՆՏԵՐ»...:

Այս բնագրային «ուղղումը» մեզի յան-
կարծ ետ կը տանի 1990 թուականը: Հա-
յաստանի խորհրդարանին «Անկախու-
թեան մասին Հռչակագիր»էն ետք անհրա-
ժեշտ անմիջական բարեփոխումներու
կարգին դասուած էր ազգային գինանշա-
նին եւ մաղթերգին փոփոխութիւնը:
Վե՛րջ՝ ստաբարոյ «Սովետական Ազատ
Երկիր Հայաստան»ին: Նոյն տարուան
Հոկտեմբերին հրապարակուած էին նաեւ
«Պետական գինանշան եւ հիմն ստեղծելու
մրցոյթի պայմաններ»ը, որպէս պայմա-
նաժամ տրուելով յաջորդ տարուան Յուն-
ւար 15-ը, որ ապա պիտի երկարաձգուէր
վեց ամիս, որովհետեւ մինչ այդ «Նշա-
նակի» գործեր չէին ներկայացուած
դատական կազմին: Պէտք չէր աճապա-
րել լաւագոյնը ընտրելու համար 70 տարի
երկար սպասումէ ետք: Պէտք չէր տար-
ւիլ մանաւանդ՝ ժամանակաւոր մը-
տահողութիւններով: Ի վերջոյ մեր
ազգային նոր օրհներգը պէտք է
պարտաւէր յաւիտենականութեան սահ-
մանումէ խորհուրդներ. անոր պարզ խօս-
քերը խտացումը պէտք է ըլլային մեր
պատմութեան միաժամանակ պատկերա-
ցնելով ձգտումը դէպի լուսաշող ապա-
դան՝ համամարդկային շնչով եւ ոգիով
թեւաւոր: Իսկ օրհներգին երաժշտութիւ-
նը պէտք է ըլլար Արամ Պապիկեանին
յօրինումին նման շքեղ, հանդիսաւոր,
տպաւորիչ եւ երաժշտականօրէն կատար-
եալ: Փա՛ռք տիրոջ, կրնայինք ապահով
ըլլալ նաեւ այդ կողմով: Մեր մէջ ունէինք
տաղանդաւոր երգահաններու աստղահոյժ
մը:

Եւ վերջապէս յամի Տեառն 1991 Յու-
նիս 1-ին, Հայաստանի խորհրդարանի մե-
ծարդոյ անդամները բացարձակ մեծա-
մասնութեամբ ընտրած էին Անկախ Հա-
յաստանի նոր օրհներգը, որ ձեզի - մեզի
ծանօթ այդ հիւն, հիւն քայլերուն էր,
տասնամեակներու ընթացքին աւելի եւս
զուսնաթափ եւ ալլանդակութեամբ «Մեր Հա-
յրենիք թշուառ անտէրը», որ յետ եղեռն-
եան հոգեբանական ազգայնեցող ներքեւ
եղած էր Ա. Հանրապետութեան ազգային
մաղթանք: Երջանի մը՝ ուր երեսներ փո-
ղոցներ եւ Ս. Էլմիճանի շրջափակը կա-
րելի էր տեսնել ցեղասպանութենէն ճո-
ղողած վերադարձներու ուրուականներ:

Հայաստանի այս «նոր» Մաղթերգի
ընտրական զաւեշտին իրենց մասնակցու-
թիւնը բերած էին ժողովին ներկայ 158
դեպուտատներէն 146-ը: Անոնցմէ ոմանք
թերթեւարկած էին «Հայրենասիրաբար»,
ուրիշներ՝ նախանձելի անգիտութեամբ,
իսկ երրորդ խումբ մըն ալ, հաւանաբար
մեծամասնութիւնը, ենթադրուելով բար-
ձր կամքին եւ ճշմունքին նախագահ Լեւոն
Տէր - Պետրոսեանի: Հայաստանի մէջ այդ
օրերուն իշխողն էր աժան փոփոխիչը, ազգային
եւ ազգայնական շահագրք ար-
տայայտութիւնները. կը տիրապետէր
փոխադարձ ողբերգութեան քաղաքականու-
թիւնը, որուն գոհ կ'երթար մեր այնքան
խանդով եւ մեծ անկախութեամբ սպա-
սած ազգային նոր մաղթերգը: Այդ կա-
տակերգութեան մէջ նոյնիսկ իր երեւելի
դերը վերցուցած էր մաշխթօ Լորիս
ձգնաւորեան, որ խորհրդարան եկած էր
բերելու իր աղեկարար «Վիկայութիւն» թէ՛
իր հայութիւնը կը պարտէր այդ թշուա-
ռայեղ «Մեր Հայրենիքին», եւ հետեւա-
բար...:

Եւ հետեւաբար ազգովին մեզ արժանի դա-
տեցին, անոնք մեր ընտրեալներն ուղեկա-
---վարները, որպէս նոր օրերուն ազգ. դրօշ
պարգեւել խորքով խեղճ եւ հնաբոյր եւ
երաժշտականօրէն այնքան պարզունակ եւ

օտարաշէտ քայլերդ մը, որ այսպէս
կրնար յարգարժան ըլլալ եթէ չարուէր
մեր պատմութեան դարաններուն մէջ:

Չորս տարիէ ի վեր երբ պաշտօնակա-
ն հանդիսութիւններուն ակահալուր կ'ը-
լանք - խոստովանինք՝ ակամայ - Հայաս-
տանի պետական մաղթերգին, միշտ նեղա-
ցուցիչ զգացում կ'ունենանք որ կը դա-
նուինք կեղծ, անբնական եւ խաղախուած
«բնագրի» մը առջեւ: Բնագիր մը՝ որ
ենթադրուած է զեղազիտական անյարկ
գործողութեան մը: «Թշուառ, անտէր»
փոխարինուած է «ազատ անկախ»ով, ինչ
պէս փոքր քիթ մը որ փակցուելով կա-
ւելցուի մեծին վրայ: Սակայն շատ պիտի
ճախօս երեւոյթ մըն է Ապրիլ 24-ին, Օ-
թթուայի թրքական դեսպանատան առջեւ
երգուած հայկական մաղթերգին նշու-
մը: Ծանօթ ասացուածքը կ'ըլլէ. - «Վա-
րէ բնականը, ան պիտի վերադառնայ քա-
ռամբակ»: Յստակ է որ երբ զերգը
գիւղաշահական մը կամ դաշնակցական
մը «ազատ - անկախ»ը կը վերածէ «Թշու-
առ անտէր»ի, ան իր բնական տարբե-
րին մէջ կը մտնէ: Այդպէս երգած է իմ
ամբողջ կեանքի ընթացքին, եւ պատճա-
մըն ալ չի տեսնել ազգայն չհարուսակ-
լու, այս անգամ առ ի կուսակցական բո-
ղոք Հայաստանի Հանրապետութեան դե-
կավարներուն: Անշուշտ այդ հայրենի
մեր օրերու իր(ենց) «Ընտրութիւն»
խորհրդանշող քայլերգեցողութեամբ գոր-
ծած կ'ըլլայ ազգային սրբապօղոթի
մը. կարելի չէ, արտօնելի չէ, որ դաշ-
ճին տան առջեւ ամբողջ ազգի մը բնա-
շնչումը ողբերգող բողոք, սուգի եւ
«պահանջատիրութեան» պահու մը, զե-
նուի Հայ մը կամ Հայքի որոնք նոյն
տուն իրենց ընդդիմադրութիւնը յայտնե-
հայրենի իշխանութիւններուն, ընդ որս
մեր անկախ հայրենիքին առաջին աղբը
տիր նախագահին: Զմանքանք այս խո-
րապէս ողբալի երեւոյթին վրայ: Սա-
կայն մենք մեզ աշխարհ կ'արտօնենք ընկա-
լուրդ անոնց որոնք հայ ժողովուրդին
պարտադրեցին «Մեր Հայրենիք» մաղթը
զը, թէ անոնք արժանի դարձան այդ «Ըն-
տրութեան» արտայայտութեան: Երբ
երախայի մը ձեռքը կը տրուի զնք մը
պէտք չէ զարմանալ երբ այդ զնքը նաեւ
գործածուի մեծերուն դէմ, թերեւս անըզ-
գալաբար կամ գուցէ «հայրենասիրաբար»
բայց սակայն՝ գործածուի:

Մի քանի ամիսէն Հայաստան պիտի ու-
նենայ նոր եւ նորոգուած խորհրդարան
մը: Երկիրը պիտի օժտուի նաեւ իր ուրոյն
սահմանադրութեամբ եւ վարչակարգը ա-
խատի պատասխանատուութիւններու ա-
ւելի յստակ բաժանումով: Այն ատեն ժա-
մանակը հասած պէտք է նկատուի որ նո-
րնալի խորհրդարանը վերադառնալիս
ենթարկէ իր նախորդին կարգ մը փո-
փոխութիւններ, որոնցմէն մէկը մը կ'ըլ-
կու եւ պարագայական որոշումները, եւ
որոշէ Հայոց հայրենիքը՝ Հայաստանի
օժտել արժանապայել մաղթերգով:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԵՍԵՆԵԱՆ

ՊԼՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ՝ 10-ՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԱՐՏԻՅԻ. - («Յառաջ») . -

Մարտիյի հայ գաղութի տարեկան մշակութային, կրթական ձեռնարկներում ծերերն մէջ, Պոլսահայ Մշակութային

ինչ որ այ ըլլայ շրջապատին ենթահողը. Պէջրութի հայկականութեամբ թաթառն առօրեան, կամ ամերիկեան դոնաուոր անարհիւր, կ'արտայայտէ ըլլալու, ապրելու Սփիւռքի Հայուն վճռակամութիւնը: Ուրախելի է որ «Համագործակցութիւն»ը որ անարհիւր գործունէութեան լծուած է այս

Փ ա ռ ի գ

Երբոր Հեմինկուէի նմանոյ ծերունին ձեռքի դատարկ շիշին մէջ բացակայ աստուածը ցոյց կուտար ու քովի կիներ որուն բերանը արուած հովանոցի պէս էր կ'ըսէր՝ նիւնի պիւնի պիւնուտիներ ձեր վերջը այստեղ է եւ կոյրը միջանցիկն նիշդ մէջտեղ աքոռը դրած

նաքած ձայնով սիրային պալատներ կ'երգէր եւ երիտասարդ մեծախաղիկ ռակետները կը կոլէր եւ բանաստեղծը աչիւն կ'անցնէր

երատարակչատուն տանելիք ձեռագիրը եւ քակահատը ռստիկանէն առաջ կը փախչէր եւ մեքենագէտը երկկտրական աստիճանը կը նորոգէր եւ կապարով ժամացոյցի կոք կազմած սեւամորթը

կապոյտ վզնոցով աղջկան կը համբուրէր եւ փեմինիստ մը կը պնդէր որ անկրծկալ պէտք է քալել եւ գրօտաշրջիկ մը Յաղթութեան կամարը նկարել կ'ուզէր

վայրկեան մը կեցաւ սեւամորթը շոյեց աղջկան շոգիացած շրթնակները երկկտրական աստիճանը՝ մարդոց կոշիկները քակահատը՝ իր գոգոնը մեքենային՝ ռակետները

կոյրը՝ մեքենային խառնուրդը փեմինիստը՝ ընկերակիցին կուրծքը բանաստեղծը՝ առաջին տղայը եւ Հեմինկուէի նմանոյ ծերունին՝ գիւնի դատարկ շիշը

եւ երբ հովանոցի պէս պատուին հետ սկսան երգել գրօտաշրջիկը նկարեց

նկարեց Յաղթութեան կամարը կոյրը հանցեց ակնոցները մեքենային՝ կլլած դրամները սեւամորթը՝ դալկահար աղջկան կապոյտ վզնոցը քակահատը՝ քառքոնի տունը բանաստեղծը՝ մեքենագէտի հագուստները մեքենագէտը՝ փրփուտօրի անձնաքուղիքը եւ Հեմինկուէի նմանոյ ծերունին տալիստին կոնակները քակած ըսաւ որ վերը Աստուած կայ

Աստուած կայ վերը եւ մնաց Սէն . Լազարի մեքենայի նստարանին վրայ պատկերի պէս որ Ռամպարները չնկարեց

եւ քափառաշրջիկները անցան եւ անցան շտապօգնութիւն

Միութեան միջ - վարժարանային արտասանութեան մրցումը այլեւս յատուկ տեղ մը կը զբաղէ իր կազմակերպութեամբ, բովանդակութեամբ, ստեղծած հետաքրքրութեամբ: Տասներորդ տարւան համար ձեռնարկին նպատակը առաւել իմաստաւորող յայտագիր մը պատրաստած էր Միութիւնը: Եթէ պատանիներու, աշակերտներու երկրորդ հայ խումբն ու լեզուն նոր արձագանգեցին, նոյնպէս այդ լեզուն ուսուցումն ու աշակերտութիւնը եղան օրուան նիւթ քանի Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը յատկապէս հրաւիրած էր Փարիզէն մանկավարժ եւ կրթա-

շրջանին, գաղափարը եւ զայն դրժադըրելու միջոցները ունեցած է Փարիզի հայութեան անձամբ քիչ ծանօթ այս դէմքը հրաւիրելու: Առիթ որ վստահաբար պիտի դոստացնէ այս անունին հանդէպ շատերու հետաքրքրութիւնը, գրադատ Ա. Թովմէանի ալ ներկայացումով:

կան մշակ՝ Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան: Արդարեւ, Շարաթ, Մայիս 13-ին, Սահակ Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնին մէջ Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան խօսեցաւ հայերէն լեզուի ուսուցման շուրջ:

Լեզուն հիմքն է, ըսաւ, աղագային ինքնութեան: Ողին բաւարար չէ: Առանց լեզուի ճանաչման, չկայ ամբողջական Հայ, չկայ զիտակից յանձնառութիւն հայ կեանքէն ներս: Լեզուն հիմնական դործիքն է ներգործելու մշակոյթի մը դանազան բնագաւառները: Դասախօսը ցատով դիտել տուաւ որ լեզուի հարցը անուշադրութեան մատնուած է այսօր մեր իրականութեան մէջ: Յիշեցուց Փարիզի մէջ հիմնուած «Մաշտոց, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան եւ Զարգացման Միութիւնը», անոր նպատակները եւ կատարած գործունէութիւնները: Ապա, Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան շեշտելէ յետոյ թէ լեզուի մը ընկալումը արդիական միջոցներով պէտք է ըլլայ, ներկայացուց իր ստեղծած լատնադրական եղանակը ամփոփուած երեք հատորներու մէջ: Զորքորդ հատոր մը «ուսուցիչին դիրքը» պատրաստութեան մէջ է: Բացատրեց օրինակներով զանազան տարրերու ուսուցումը, եղանակին յաջողական փուլերը որոնք կը հետեւին մանկավարժական հրաժարականի մը՝ հասկնալ, խօսել, կարդալ եւ գրել: Դասախօսը թուեց լատնադրական եղանակին առաւելութիւնները մանաւանդ օտարախօսներուն համար եւ լուսարձակելով «քասէթ» մը տուաւ կենդանի ապացոյցներ: Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան համոզումով, հաւատքով, խանդավառ շունչով խօսեցաւ այս էական հարցին շուրջ գրաւելով ներկաներուն ուշադրութիւնը եւ կոչ ըրաւ բոլոր միջոցներով զարկ տալ հայ լեզուի տարածման եւ ուսուցման համաձայն արդիական ձեւերով:

Դասախօսը ներկայացուց Անի Յովսէփեան: Նախքան դասախօսութիւնը Հիլտա Թուրք եւ Արթուր Պեքեան արտասանեցին Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեանի բանաստեղծութիւններէն: Երեկոյթին փակման խօսքը ըրաւ Տարօն Նպիսկոպոս ձէրէճեան, ընդգծելով կարեւորութիւնը նիւթին, եւ զնահատելով դասախօսին նշանակութիւնը հայ լեզուին ու մշակոյթին:

Կիրակի, Մայիս 14-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ տեղի ունեցաւ միջ - վարժարանային արտասանութեան մրցոյթը: Վասպուրական սրահ ծայրէ ծայր լեցուած էր:

Ձեռնարկը վարեց ձեռնահատութեամբ Պոլսահայ Մշակութային Միութեան քարտուղարուհին՝ Անի Յովսէփեան: Տուաւ մասնակցողներու թիւը՝ 32 բաժնուած 4 մակարդակներու ըստ տարիքի եւ եկած 8 տարեք հաստատութիւններէ՝ Մարտիյի Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու ամէնօրեայ դպրոց, Լիոնի Մարգարեան - Փափաղեան ամէնօրեայ դպրոց, Վարանի Դաւիթեան շարժութեայ դպրոց, Արմաւիրի շարժութեայ դպրոց, Ա-

վինիոնի շարժութեայ դպրոց, Մարտիյի Հայ Մշակոյթի Տուն եւ Կապոյտ ինչի միացեալ շարժութեայ դպրոց, Սէն - Ժերմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ շարժութեայ դպրոց եւ Լա - Սիոթայի շարժութեայ դպրոց: Անի Յովսէփեան բացատրեց մրցոյթին կանոնակարգը եւ ներկայացուց դատակազմը՝ Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան, արտասանող Մարգարեան Պոլսահայ Մշակութային Միութեան փոխ - նախագահ:

Ապա, սկսաւ մրցոյթը: Նախ բեմ եկան 6-էն 9 տարեկանները (13 հոգի) եւ արտասանեցին թերթուած մը ընտրուած հետեւեալ ցանկէն՝ «Գիտակ» Յովսէփեան Թումանեան, «Արեւը եւ ուրուրը» Աթաբէկ Նիկոլեան, «Հայրենիքս» Աւետիք Իսահակեան, «Հայրենի» ինչի Դաւիթեան եւ «Կակաչ» Համօ Սահեան: Այս խումբէն առաջին մրցանակը ստացաւ Վարանի Դաւիթեան դպրոցէն՝ Շաղիկ Յովսէփեան, երկրորդը եղաւ Բաֆֆի ծաղարեան Հայ Մշակոյթի Տան - Կապոյտ ինչի դպրոցէն եւ երրորդ տեղը զբաղեց Սթէֆանի Իսիկեան՝ Լիոնի Մարգարեան - Փափաղեան դպրոց:

Բ. խումբին, 9-էն 11 տարեկան, 8 մասնակցող, առաջարկուած էր՝ «Պատգամ» Յովհ. Շիրազի, «Երկու թռչուններ» եւ «Առտու» Սմբատ Դաւթեանէն եւ «Տղան եւ միւսները» ու «Քիթիւնիկ» Եւրի Սահակեանէն: Ա. մրցանակ Ազատիկ Աշահեան՝ Արմաւիրի դպրոց, Բ. մրցանակ Սոֆի Տարազեան՝ Լա Սիոթայի դպրոց եւ Գ. մրցանակ Հերմիէն Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կարգով՝ Հուրի Գարակիւլեան՝ Հայ Մշակոյթի Տուն - Կապոյտ ինչի դպրոց, Անդրանիկ Մոսիսեան՝ Դաւիթեան դպրոցէն առաջին, Վարդեան Ալթունեան՝ Անարատ Յղութեան Հայ Գոյրերու Վարժարանէն երկրորդ եւ Միւրէյ Թաշեան Լա Սիոթայի դպրոց, երրորդ: Իսկ մեծերը, 13-էն 16 տարեկան, չորս մասնակցող, ունէին որպէս բերթուած «Երկ երկու» Արմաւիրի կրկնական, «Վարդենի» Ռուբին Որբեանի, «Կոմիտաս Վարդապետ» Վահան Թէքեան, «Կտակ» Յովհ. Շիրազի եւ «Հայ լեզուին» Սիւրի: Մրցանակաւորներն եղան, կար

Ս. ԹՈՒՀԱՆՆԵՍ-ՄԱՐՏԻՅ
ՓԱՐԻՋ

Տիկին Յարութիւն Տամբեան,
Տէր Է. Տիկին Ժան - Փէր Պիւրօն,
Տէր Է. Տիկին Փիլիպ Պատմեան,
Սիրիլ, Լորան, Ժիւլի, Ալեքսանտրա,
Տէր Է. Տիկին Լէօ Օթօմ,
Տէր Է. Տիկին Ֆիլիպ Սէմէրճեան և զաւակները,
ինչպէս նաեւ Տամբեան, Պալմիր-
եան, Պօլոսեան, Պոտիկեան, Տէր - Յա-
կոբեան, Թադէորեան, Մնտիկեան, Պիւրօն,
Պատմեան ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուս-
նոյն, հօր, մեծ - հօր և ազգականին՝
ՅԱՐՈՒԹԻՆ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 21-ին:
Յուշարկաւորութիւնը կը կատարուի
Ուրբաթ, Մայիս 26, ժամը 14-30-ին Ս.
Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e

Մահազէ չատացողներէն կը խնդրուի
ներկայ իրեն այլ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»... Մեր ցաւակցութիւնները
Տիկին Յարութիւն Տամբեանի, ինչպէս
նաեւ Տամբեան, Պալմիրեան, Պօլոս-
եան, Պոտիկեան, Տէր - Յակոբեան և
Մնտիկեան ընտանիքներուն:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՈՒ

Միջին տարիքի կին մը աշխատանք կը
փնտռէ Նիս, Գանն կամ չըջախաբ տա-
րեց անձ մը խնամելու համար, ընտելու-
թեամբ:

Հեռագրային Փարիզ՝
16 (1) 46 - 06 - 97 - 68

(Շաբ. Ա. Էջէն)

Բաժնին վրայ գործող մասնաճիւղերուն
և իրենց փեղորոններուն միջև հաշուարկ-
ներուն և ԼՂՀ-ի հանրապետական ու շրջ-
անային պիւտճեներու սպասարկման ա-
ռելուող հարցերու շուրջ:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊՈՒՆ

Է. Շվարտսէի հրամանագրով 34-ամեայ
Գրիգոր Բարամիճէ, որ զաւակն է վրացի
ծանօթ բանասէր և ակադեմիական Րեւազ
Բարամիճէի, նշանակուած է Հայաստանի
մօտ Վրաստանի լիազօր դեսպան:

Բ. ԱՐԱՐԿՅԱՆԻ
ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

Գ. Ս. ի նախագահը հարցազրոյց մը
տուած է բրիտանական «Փայնթըրն
Թայմզ» թերթին, ուր գլխաւորաբար ար-
տայայտուած է Աղբ. Ժողովի ապագայ
ընտրութեանց, նորանկար Պետութեան
կտրած ճամբուն, Վարդապէի կնճիւղին
և ընդհանրապէս շրջանի իրավիճակին
մասին:

ՎԱՐՁԱՊԵՏԻՆ ԵՒ ՈՅԹԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գերագոյն խորհուրդի Մայիս 17-ի ար-
տակարը նիստին վարչապետ Հ. Բազրա-
եան ելոյթ ունենալով արտայայտուած է
սեփականատիրութեան, ընկերա - տնտե-
սական մարզերուն մէջ իրադրոժուող քայ-
լերուն, ինչպէս նաեւ Սահմանադրութեան
մասին: Ապա վարչապետը պատասխանած
է սեփականաշնորհման գործընթացին
նկատմամբ ընդդիմութեան քննադատու-
թիւններուն:

Նոյն օրուան նիստին Գ. Ս. ընդունած
է «պետական ձեռնարկութիւններու և ա-
նաւարտ շինութիւններու սեփականաշնոր-
հման և ապագայ զարգացման մասին»
օրէնքին մէջ փոփոխութիւններ և լրա-
ցումներ կատարելու որոշումը:

ՎԱՐՁԱՊԵՏԻՆ
ՏԵՍԱԿԵՏԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՆԱԼ
«Արմէնիլիտ»-ի թղթակցին հարցումին
պատասխանելով վարչապետ Հ. Բազրա-
եան պարզած է իր կարծիքը ինչ կը վե-
րաբերի Սահմանադրութեան ընդունուած
նախագիծին: Յատկապէս անդրադարձած
է կառավարութիւնը լայն լիազօրութիւն-
ներով օժտելու անոր ընդմէջ, չեղու-
թով որ այսպէսով գործադիր իշխանու-
թիւնները աւելի մեծ պատասխանատուու-
թեամբ կը ստիպուին առաւել արդիւնա-
ւէտ գործունէութիւն ունենալ: Վարչապե-
տը վեր առած է նաեւ իշխանութեան տար-
բեր մարզերու փոխ - յարաբերութեան ան-
հրաժեշտութիւնը:

LE CENTRE DE VACANCES
DE LA CROIX ROUGE
ARMENIENNE

5 Juillet - 27 Août

Pour les vacances d'été, le Centre
Balnéaire de la Croix Rouge Armé-
nienne en Normandie ouvre ses portes
le 5 Juillet, pour nos compatriotes de
tous âges. Les enfants seront accom-
pagnés de leurs parents.

Pour louer les chambres avec un
sans cuisine téléphoner au :
39 85 36 53 ou (16)- 31 21 77 63

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Փ Ա Ր Ի Ջ
Հայ կրթական
և
Մշակութային Միութիւն

ԴԻՄԱԿ

Թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻԻԸ

Հետեւութեամբ՝ Գրիգոր Վահանի
բեմադրի՝ Վազգէն Մուժաֆեան

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 20-30-ին
Կիրակի, Յունիս 4 և 11, ժամը
17-30-ին

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris 16e (M^o IENA)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապույտ Խաչի Ալֆրովիլի Էլէն Բիւզանդ
մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստա-
ցած է 1000 Փր. Տէր Է. Տիկին Գույում-
ճեանէ Մկրտիչ Պէրպէրեանի մահուան
առթիւ:

L'ASSOCIATION SIPAN

organise un Séjour de Vacances

pour des enfants de 6 à 14 ans

dans son Centre de Vacances S i p a n

à St-Gervais-Les-Bains

du 4 au 24 Juillet

— Pour les inscriptions, téléphoner au :

43. 26. 50. 43 de 9 heures à 18 heures.

ՀԱՅՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ
ՅՈՒԼԻՍ 1-25 / 1995

Կ'ընդունուին տասնութեց տարիքը բոլորած հայ երիտասարդ - երիտա-
սարդուհիներ:

Պիտի դասաւանդուին Հայերէն լեզու, պատմութիւն և գրականութիւն,
մասնակցողներու մակարդակին համաձայն:

Մասնակցութեան սակ՝ 6.000 Ֆ.Ֆ.: Այս գումարը կ'ընդգրկէ կեցութիւն,
սնունդ, դասընթացը, մաքրութիւն, ապահովագրութիւն, մշակութային ըզ-
րօնապատշաճներ:

Սրճանագրութեան համար գիմէլ՝

Corsi Estivi di Lingua Armena

Collegio Armeno Moorat-Raphael

Ai Carmini, Dorsoduro 2596 — 30123 Venezia (ITALIA)

Tel.: (41) 5228770 — Fax: (41) 5203434.

L'ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne organise

un SEJOUR LINGUISTIQUE ARMENIEN

NICOSIE / CHYPRE du 7 au 28 Juillet

POUR LES JEUNES DE 10 A 20 ANS

Sous le patronage et avec le soutien du Rév. Père MANJIKIAN.

● Les participants seront hébergés individuellement par des familles selection-
nées, dont ils partageront la vie et avec lesquelles ils communiqueront en lan-
gue arménienne.

● Des cours d'arménien seront organisés les matins à raison de 20 heures par
semaine pour les débutants francophones par Mme Hilda Kalfayan-Panosian,
avec sa méthode audiovisuelle et pour les autres niveaux, par des professeurs
expérimentés.

● L'encadrement et l'assistance aux jeunes participants seront assurés par les
Associations des Dames Arméniennes de Chypre et par des responsables de
l'Association Machtotz.

● Plusieurs excursions sont prévues dans CHYPRE.

FRAIS DE PARTICIPATION : 3 800 F. par personne comprenant le transport
(avion Paris—Chypre—Paris), l'hébergement en pension complète, les cours et
les excursions.

Renseignements et inscriptions : ASSOCIATION MACHTOTZ —

8, rue Lamennais, 92370 CHAVILLE — Tél. : (1) 47. 50. 97. 51.

ՀԱՄԱՐԶՈՒՄ

Ս. ԹՈՒՀԱՆՆԵՍ-ՄԱՐՏԻՅ
ՓԱՐԻՋ

ՀինԳՇԱԹԻ, Մայիս 25, տօն է Հաւ.
բարձմանն Գրիստոսի Աստուծոյ Մեղոյ
ի յերկինս:

Օրը յատկացուած է Մանուկներու հա-
ղորդութեան:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր
Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ
կը մատուցուի:

Ծանօթ. - Այսօր հոգեհանգիստ չի կա-
տարուիր:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ԽՈՒ

Հինգշաբթի, Մայիս 25, ժամը 10-ին
պատարագ, օրը յատկացուած է մանուկ-
ներու հաղորդութեան:

Հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ՎԱՍԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Պատարագ և մանուկներու հաղորդու-
թիւն, Հինգշաբթի, Մայիս 25, առաւոյտ.
Եան ժամը 10-ին, Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ
մէջ, 12 ռիւ Սեսիլ, Վալանս:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB- Jeunes

Soirée Dansante

Le Comité des Jeunes
de l'UGAB-Paris IDF

vous convie

à sa soirée

«S P E C I A L E 70' S»

le Samedi 27 Mai à partir de 22h30
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

Prix unique : 80 F.

(1 consommation comprise)

Tenue 70's souhaitée.

Interdit aux mineurs.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԿ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԱՆԹԷՊԻ»

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔԻՆ

Գեղատիպ և շէն Գ. հատարը

(1200 էջ և 580 նկար)

Խմբագրութեամբ՝

Պր. ԵՐՈՒԱՆԻ ՊԱՊԱՅԵԱՆԻ

Գինը՝ 57 տոլար, առաքումի ծախքը
ներառեալ:

Ամերիկայէն դուրս՝ 75 տոլար:

Ստանալու համար չէքերը գրել՝
AACA անունին և ուղարկել հետեւեալ
հասցէին:

Mr. Henry ABADJIAN

4089 Park Vista Drive

Pasadena, CA 91107 U.S.A.

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
DE FRANCE

recherche

pour son Centre de Vacances
de BELLEFONTAINE

J U I L L E T 1 9 9 5

1 ASSISTANT SANITAIRE

(médecin, étudiant en 2ème année de
médecine ou infirmier)

Ecrire à C B A F :

17, rue Bleue, 75009 PARIS.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS

SIRET: 51027317 A

R. C. Paris

Commission paritaire: N° 55935

ԴԱՐԱՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԵՆԻՍԻԿԱՆ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

ՊԵՆԻՍԻԿԱՆ ՀՈՅՈՑ ԳՈՒՆԱԳԵՂ ԽՃԱՆԿԱՐԸ

Փրանսիայի գաղութային ներկայի դեմագոգ-ը տալիս էր (տե՛ս՝ «Յառաջ», Մայիս 11, 12), «AGBU News» անգլիալեզու պարբերականը չորս թվականից՝ Տեյլլիս Զենեան լուսարձակի տակ առած է նաև Եւրոպայի փոքրամասն լեզուները հայ համայնքներին մինչև Պենիսիկան, ուր դարձել էր առաջ կայք հաստատած բնիկ Հայերու կազմակերպչական տաղանդն ու միասնական ոգին եթէ հպարտութիւն կ'առնէր, ապա միւս կողմէ՝ տանտնային մը առաջ Պրիսիկայ հասած թրքահայտակ եկուորներուն ոգիականը նոր էջ մը կ'աւելցնէ եղբնապատումի մեր հաստատիր մատենաներուն մէջ... Դառն ու կրակ-ծալի ոգիական մը, արդարեւ, որուն կ'արձագանգէ Տ. Զենեան՝ արհեստավարժ լրագրողի իւրաքանչիւր մտնեցումով։

Ամերիկահայ լրագրողը դիտել կուտայ, թէ 4-րդ դարէն սկսեալ հայ կրօնաւորներ, վաճառականներ ու մտաւորականներ տա-կու երեւել սկսած են Պենիսիկայ մէջ, աւելի կ'անուխ՝ քան արեւմտեան Եւրոպայի աշխարհը հայահոս կարգ մը երկրները։ Պենիսիկան արաբական հին ձեռագրերէն ալ առնչութեամբ կը յիշատակեն հայ եկեղեցւորներ մը՝ Ս. Սերգիոս անու-նը, որ Պրիսիկայի արեւելքը գտնուող Թոնիլը քաղաքը այցելած է 4-րդ դարուն իսկ։ Աւելի ուշ, 1011 թուին, Մակար անունով ուրիշ հայ կրօնաւոր մըն ալ եկած է կայք հաստատել Կանտ քաղաքի Ս. Պաւլոսի արքայապետը եւ քարոզչական թեմա մը վարչականներու կեդրոն մը եղած է Պենիսիկայի արեւմտեան Պրիսիկայի ծովամերձ քաղաքը, ուր անոնք հիմնած են նաև իջևանատուն մը։ Այս վաճառականները առաւելաբար զբաղած են գորգի, բամպակեղենի, անուշահոտի եւ համեմունքներու առեւտրով։ Տակաւին կը յիշատակուի պարսկահայ Թովմաս Արք. Նուրիշանեանի մըն ալ անունը, որ վախճանած է Անվերսի մէջ, 1708-ին։ Պենիսիկան հողի վրայ Հայոց գոյութիւնը մնացած է սակայն միշտ ցանցառ եւ սահմանափակ, մինչեւ Ա. աշխարհամարտի աւարտը, երբ գաղթական Հայերու ալիք մը հասած է մայրաքաղաք Պրիսիկայ ու աւելի փոքր չափով մըն ալ՝ Անվերս։

Զենեան կը գրէ, թէ առաջին եկուորներուն կարեւորագոյն իրադրոժումներէն մին եղաւ Պենիկայի Հայոց Գաղութային Վարչութեան ստեղծումը (Le Comité des Arméniens de Belgique), «յառաջորդէն սահմանուած օրէնքներով վերահսկելու համայնքին առօրեայ կեանքը»։ Այնուհետեւ, ուժերու մէկտեղումով, տարիներու երկայնքին գաղութը յաջողեցաւ ունենալ իր սեփական Հայ Տունը, ընկերային ծառայութեան կեդրոնը, հոսի՝ Եկեղեցին, որոնք առանցքը կը կազմեն համայնական բոլոր գործունէութեանց։

Պրիսիկայի Հայոց պատասխանատու անձնաւորութիւններէն մին՝ Էտուար Էմիլ-Դան, որ միաժամանակ «անպաշտօն կենսագիր» կը նկատուի գաղութին, ոգեկոչելէ ետք բարի յիշատակը իրենց երէցներուն, կ'ըսէ։

Հայ համայնքին ղեկավար մարմինը միշտ դուրս մնացած է քաղաքականութենէ։ Գաղութային վարչութիւնը եղակի այն կազմակերպութիւնն է, որ հեռու կը մնայ հայ քաղաքական կուսակցութեանց ազդեցութենէ։ Անոնք որոնք կուգան մաս կազմել այն վարչութեան, դուրս ձգած կ'ըլլան իրենց գաղափարական պատկանելիութիւնը։

Գաղութային վարչութիւնը, որ պաշտօնապէս ճանչցուած է պենիսիկան կառավարութեան կողմէ, ներկայացուցիչը կը նկատուի երկրին մէջ ընկող 3000 - 5000 Հայերուն։ Այս թիւը կը ներառէ նախ ցեղասպանութենէն ճողորմած առաջին սերունդը (երէցներ), իրանէն ու Լիբանանէն եկածներ, Հայաստանէ վերջերս արտագաղթածներ, բայց նաև՝ 1500 հոգի նոց «քրտացած» Հայերու զանգուած մը, որ Անատոլիոյ Պրիսիկայի բերուած է չորս 15 տարի առաջ, Այլ խօսքով՝ դու-

նագեղ խճանկար մը, որուն իւրաքանչիւր մասնիկը նոր կենսունակութիւն մը բերած է գաղութին։

«Պենիկայի գաղութը աւելի որակական ներկայութիւն մը եղած է, քան քանակա-կան», դիտել տուած է Անվերսի բնակիչներէն Տիգրան Վրոյր ամերիկահայ լրագրողին։ Անոր հայրը՝ Նորայր Վրոյր, Կ. Պոլսէն գաղթած է 1903-ին։ Գորգի յաջողակ վաճառական, իր ժամանակի ծա-նոթ լեզուարաններէն մին եղած է ան, բաղադրական չարք մը ուսումնասիրութիւններ հրատարակելով հայերէն լեզուի ծագումնաբանութեան շուրջ։

Վկայակոչելով Պենիկայի օտարաշունչ մթնոլորտին մէջ իր անցուցած պատա-նեկան Տարիները, 78-ամեայ Տիգրան Վրոյր յուշումով կը յիշէ մայրենի լեզուի իր դաստառնը՝ Մեկինէ Գովանճեանը, «հայերէնաւոր միակ ուսուցչուհին բո-վանդակ Պրիսիկայի մէջ», որմէ դասեր առած են ժամանակի բոլոր հայ երախտնե-րը։ «Եկեղեցի չունէինք, ուստի կիրակ-նօրեայ արարողութիւնները կը կատար-ւէին հօրս գորգի մթերանցիմ մէջ՝ տա-րին մէկ - երկու անգամ, Փարիզէն հրա-ւիրուած հայ քահանայներու միջոցով», կ'ըսէ ան։ «Միշտ ալ դժուարութիւն ու-նէինք արքունի ապահովելու ներկայ 50 հաւատացեալներուն...»։

Ան ալ սերունդն է, դիտել կուտայ Տ. Զենեան, որ հիմերը դառն Պրիսիկայի գաղութին եւ դիմագրծ տուաւ անոր։ Այս առնչութեամբ, ան պարտք կը զգայ ար-դարօրէն յիշատակել գէթ երկու «երէց քաղաքագէտներ»՝ Խաչիկ Խաչիկօֆն ու Արթուր Միլիթարեանը, երկուքն ալ այժմ 80-ամեայ, որոնք ճիշդին շատ բան պար-տական է հայ գաղութը։

Ամերիկահայ լրագրողը իր ընթերցող-ներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ նաև այն կէտին վրայ, թէ 20-ական թուական-ներուն իսկ Պենիկայի Հայերը արդէն կա-րեւոր ներկայութիւն մըն էին երկրին ա-ռեւտրական հրապարակին վրայ։ Ան կ'ըսէ, թէ «Տաւրոս», «Արաքս» կամ «Էնֆի» պենիսիկան ծխախոտի այն քանի մը մակնիշներն էին, որոնց արտադրիչ-ները բացառաբար Հայեր էին, մեծաւ մասամբ Թուրքիայէն գաղթածներ, որոնք Պրիսիկայ հաստատուած էին դարուն սկիզ-բը։ Տիգրան Վրոյրի համաձայն՝ «Մի-սիսեան», Չափեքեան, Մաթեփեան եւ Էմիլիանեան ընտանիքները մեծաշնորհ հաստատած էին ծխախոտի արտադր-ութիւնը վրայ» ու 1915-էն ետք ալ՝ դար-ձած մեծ վաճառականներ։

«Մեր երէցները իրատեսութիւնն ունե-ցած են՝ գաղութը զինել զօրաւոր հիմքով վրայ», ըսած է մէթը Էտուար Ժախեան ամերիկահայ լրագրողին։ Ինք եւս գաղ-թական ծնունդն ունէր, մէթը Ժախեան բացատրած է թէ ինչպէս իր հայրը, գուրպակ կը ծախէր փողոցներու մէջ, ընտանիքին ապրուստը հոգայտու հա-մար...։

1935-ին Պրիսիկայ ծնած Ժախեան, ա-պարէզով փաստաբան, տիրական ներկա-յութիւն մըն է այսօր ոչ միայն հայ գա-ղութին, այլեւ պենիսիկան պետական վերին շրջանակներուն մէջ եւս։ 1988 - 1990 ամ վարած է նախագահութիւնը Պրիսիկայի Իրաւաբանական Կաճառին (Bâtonnier de l'Ordre des Avocats), իսկ ներկայիս ալ մաս կը կազմէ Եւրոպայի այն յանձնա-ժողովին, որ կը վերահսկէ դատաւորնե-րու գործունէութիւնը (Collège de Recrute-ment des Magistrats)։

Նիւթական տեսակէտէ, Պենիկայի Հայե-րը առ հասարակ եղած են ինքնաբաւ։

Պրիսիկայի նորակառոյց ու գեղակերտ հայկական եկեղեցին՝ Ս. Մարիամ Մաղ-դալիկայի, շինուած է գաղութին սեփա-կան ջանքերով, «արտաքին» չնչին օժան-դակութեամբ։ Եկեղեցւոյ օժուած կա-տարուած է 1990 Մայիս 6-ին, անկախ-թաց ներկայութեամբ Ամենայն Հայոց Վաղդէն Ա. եւ Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսներուն։

Եկեղեցւոյ եւ Հայ Տունի (ուր ժամա-նակաւորապէս հաստատուած է նաև Հա-յաստանի ղեկավարատունը) կողքին, գա-ղութին հիմնական կառոյցներէն մին է Ընկերային Կեդրոնը, որուն դերը կենսա-

«ՀԱՅՖՈՆ» 1995

Շուրջ ամիս մը առաջ հրատարակ ելաւ Փարիզի շրջանին յատուկ հայկական հե-ռաձայնացանկ - դրօշակ մը 114 էջով։ Գաղափարը ընթերցանական է Միացեալ - Նահանգներէն ուր յատկապէս Հայաստա-նէն ստուար հոսք մը կայ որուն համար դոնէ, անհրաժեշտ պէտք է ըլլայ նման ձեռնարկ, քանի որ այդ բաղադրութիւնը տակաւին հեռու է ամերիկեան շրջանակը իրը նկատելէ։ Կարելի է նոյն անհրաժեշ-տութիւնը տեսնել Փարիզի համար եւս, ուր թերեւս փոքրամասնութիւն մը միայն կը փնտռէ անպայման հայ բոլիշ, դեր-ձակ կամ երկկողմանի։ Այսուհանդերձ, եթէ ոչ անպայման դորձնականին, դոնէ նորոյթի մը հետեւելու մտահոգութեան իմաստով, հետաքրքրական է նման նախա-ձեռնութիւն։

Հատորը իր խաղաղէտ կողքով, դու-նաւոր որակաւոր տպագրութեամբ, թուղ-թի որակով, եւայլն, կը պատասխանէ արդիականութեան պահանջներուն։ Մարդ-դիւրութեամբ մղումը կ'ունենայ զայն թերթատելու։ Բայց երբ թերթատումը պարզագոյն հետաքրքրութիւն մը դո՛ւ-ցնելու նպատակէն քայլ մը անդին կ'անց-նի ու ենթական կ'ուզէ սանկ ծանօթանալ նաև պարունակութեան, կողքէն կ'ըսէ տպագրութիւնը բաւական փոփոխութիւն կը կրէ. արդարեւ, ճիշդ է որ ասպա-րէզներու եւ շրջաններու, թաղերու դա-սաւորումով կան հեռաձայնի թիւերու ցանկեր, բայց անոնք զրեթէ կորսուած են պիտանի ու անպէտ խել մը դուր-թիւներու, իրկին, ետակն անգամ տեղ գտած յայտարարութիւններու աւելորդ խճողումին մէջ։ Կը բաւէ անդրադառնալ որ աւելի քան 100 էջոց դրօշակին հաղիւ-կէսը դրաւած են հեռաձայնի թիւերու ցանկերը որոնց դոյութեամբ միայն կ'արդարանայ նման հատոր մը։ Այսպէս, հոն տեղ գտած են 1993 Հոկտեմբերին Սորպոնի մէջ կ'ընկնող թաղաւորութեան ցուցահանդէսին բացումին նախագահ Միթերանի արտասանած ուղերձը, Անի քաղաքին հաղարամեակի երեկոյթին Փա-րիզի քաղաքապետ Ժաք Շիրաքի ճառը, Փարիզի առաջնորդին քաջալերական երկ-տողը, պատ. Ուրէն Լեւոնեանի մէջ էջը որ կը վարարեն Պրանսայի հայ գաղութին համարակումին. յաջորդ էջին վրայ կը գտնենք Փրանսայի ու Հայաստանի միջեւ ստորագրուած բարեկամութեան եւ համագործակցութեան դաշնագիրը, եւ-այլն։ Կան նաև ի պէտս անդիտաց հիւ-րընկալուած ընտանիքներ. այսպէս են Սի-նանի ու Պալեստին մասին ջատագովական տողերը ուր զոյգ ճարտարապետները ներ-

կան է յատկապէս նորեկ գաղթականնե-րուն օժանդակելու տեսակէտով։ Մասնա-կորէն նպաստ ստանալով պետութեան կողմէ, Կեդրոնը ոչ միայն ապահով ա-պաստանարան մը դարձած է Անատոլիոյն ճողորմած ու կիսով «քրտացած» Հայե-րու երախտներուն (թիւով՝ 80 հոգի), այլեւ՝ իսկական դպրոց մը անոնց հա-մար։ Արդէն, Հայ Լեզուի սկսած է տա-կու բարբառով անոնց շրթներուն վրայ, շնորհիւ նուիրեալ դասատուներու փոքր խմբակի մը, զլիաւորութեամբ վաստա-կաւոր ուսուցչուհի Հոլիսիմէ Գալապաչ-եանի (երկարամեայ նախկին տնօրէնու-հին Փարիզի Դպրոցատէր վարժարանին)։

Այսօր, կը գրէ Զենեան, Պենիկայի Հա-յերը թէեւ մէկը թողած են ծխախոտի ճարտարաւորութեամբ, սակայն կը շարու-նակեն տիրական ներկայութիւն մը ըլլալ աղանդի վաճառականութեան կալ-ուածին մէջ, այնպէս ինչպէս էին ընթա-ցիկ դարուն սկիզբը։ Ու յիշեցնելէ ետք, թէ Պարսամեան ընտանիքին մէջ անգամը 1920-ին նախագահն էր Պենիկայի Աղանդ-դի Ակումբին, կ'աւելցնէ թէ նոյն այդ շրջանին Զեքէզեան, Իփէքեան եւ Համ-բարձումեան անունները յարգուած դէմ-քեր էին այդ մարզին մէջ։

Հիմա ալ, կը շարունակէ Զենեան, Ար-թիւնեաներ, Օսկանեաններ եւ Առանեան-ներ, 30 - 40 փոքր առեւտրականներու եւ մասնագէտներու հետ միասին յաջողա-ծ են «գրաւել» իրենց նախորդներուն պատ-ւոյ տեղը՝ Անվերսի աղանդականաւոր-ներու շուկային մէջ։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

(Մնացեալ յաջորդով)

կայացուած են որպէս «աշխարհի մեծա-գոյնները»... անտորադիր բնադրին մէջ։ Գաւի մը էջ անդին լեզուական բա-ժինը ունի Գրիգոր Սմիլգայեան ստորա-դրուած նախաբան մը ուր կը կարգադ-րէ Մեքսիկայի Մալոյոյ հնարին է նաև վրացական եւ եթովպական այբուբեննե-րուն...։ Նկատի ունենալով զբոյլիկն նախաբանով ըսուածը թէ «ամէն բանի համար ծանօթութիւններ ու տեղեկու-թիւններ գրի առնուած են իւրաքանչիւր մարդի ՄԱՍՆԱԳԻՏՏԵՐՈՒ Կողմէ», կը մնայ որպէս մալոյոյագէտ, կամ Հայոց լեզուի, պատմութեան մասնագէտ ներկա-յացողներու ուշադրութեան յանձնել այն նշումները։ Այս նոյն անձը որիւրէլ քա՛ն-նի մը մէջ գրած է նաև հայկական համա-բաւաւոր կոնեակին մասին, փաստը տա-լով բաղաձայնութիւն մասնագէտ յատկա-շին։ Երկու էջ ետք կայ Հայոց պատմու-թեան ժամանակագրութիւն մը որ զրեթէ միայն կը բաղաձայնայ Հայ թաղաւորներու ցանկէն. անոնք կը սկսին Նոյն հասար-տին տալանէն, յանգելու համար Հա-յաստանի 1991 Սեպտեմբեր 21-ի անկա-խութեան։

Զոյգ էջերու վրայ բաւական տպաւորիչ ներկայացումով ուշադրութիւն կը դրաւէ Հայկական հետազոտութեան Փարիզի կեդրոնը որ ծանուցուած բաժին ու ենթա-բաժիններով - հետազոտութիւն (ցեղա-գրութիւն, երաժշտագիտութիւն, պատ-մութիւն, ընկերաբանութիւն, հայագի-տութիւն), հրատարակութիւն, տեսա-լսողական արտադրութիւն, երաժշ-տագիտութիւն, զանազան մարդի մա-նակցութիւններով, փաստագրական ձոն նիւթերով կրնայ կարծուիլ Փոմփիտու մշակութային կեդրոնին կարեւորագոյն մասնաճիւղը։ Այս փաստը ներկայու-թիւնը զլիաւորած է ներկայի տնօրէն Ժ. Գ. Քէպպալեանի որուն տրուած է նաև կեդրոնի հիմնադրի տիտղոսը...։

Պէտք է ըսել որ նախաձեռնող հրատա-րակչութիւնը «Այդրեմ» բաւական պրոյ-տում ըրած է պատրաստելու համար ցան-կերը որոնք զուարճալի անակնկալներ ալ կ'ընեն նոյնիսկ հայ կեանքին քիչ - շատ ծանօթ անձերու. այսպէս օրինակ, հետա-քրքրական է կարգադր թէ Փարիզի մէջ կայ «Պաշիկա փութը Լ'Ամբի» ընկերու-թիւն մը, իսկ Փիթոյի մէջ «Արմէն էքսփրէս» մը։

Գրքոյիկն երաժշտութեան յատկա-րուած բաժինը հետ դորձ ունեցող մը որ պիտի ուզէ օրուան «միլլադալին» երգիչ Երկարեան փարիզեան կամ լոն - անընթե-նա, հեռաձայնի թիւը ունենալ, քանի մը էջ անդին պիտի գտնէ նաև հայ զլիաւոր երաժիշտներու ցանկ մը ուր իւրաքա-նչիւր մարդի բաժիններուն մէջ դարձնա-լի համակցութեամբ մը ըլլով քովի դա-տեղուած են Պրանսայէն, Միացեալ - Նա-հանգներէն - Հայաստանէն ապրողներ ու մասնագէտներ. այսպէս, նոյն բաժինն մէջ են Լին Տուրեան, Գեղամ Գրիգորեան, Փոն Տէր - Մերկերեան ու Գաթի Պէրպէրեան, Իրիս Պիլլալիեան, կամ Անտ Բարալեան, Օնիկ Պէրպէրեան, Կոմիտաս ու Ալիսիա Թերգեան, Տիգրան Մանուրեան, Զահար Արծրունի. ու այս բոլորը առանց տարբերակումի նշանի մը որ թոյլ տալ ապրողն ու մահացածը զանազանու-անհասկնալի է նաև թէ ինչո՞ւ միայն վե-րոյիշեալ երեք երկրները նկատի առն-ւած են. պէտք է ենթադրել որ Յունու-տանի, Պէրպէրեան կամ Պոլոյ երաժիշ-տները չե՞նք զոհացուցած հրատարակչու-նու մակարդակի պահանջը կամ ճաշկը-ո՞ւ՜՜՜ դիտէ։ Թէեւ կան տրուած ցանկերուն մէջ գտնէ Պոլիսէն անուններ (Գ. Ղազար-րոսեան, Ս. Գարամանուկեան, եւայլն) որոնց վայրը նշուած չէ։

Այդոյի ու մահացածի ամէնէն աղա-ղակող չիփթը սակայն կատարուած է այն էջին մէջ որ ամբողջութեամբ յատկա-րուած է Սեւրի Սամուէլ - Մուրատ վար-ժարանին։ Այդ էջը փաստապէս մէկ դը-վերդումն է դպրոցին որ կը ներկայացու-ի որպէս «Սփիւռքի մէջ հայկական մա-կոյթի ու լեզուի փորձառութեան ու ա-ւանդութեան մէկուկէն դարեայ» օրադը-կը տրուին վարժարանի ժամանակաւոր-ութեանէն կարեւոր թուականներ, կ'ը-սէ թէ ունի պարտէզ ու ընդարձակ մար-զաւայր, եւայլն։ Գովերգութիւնը վա-րատի զանազան մարդերու մէջ յաջողա-ծ շրջանաւարտներու նշումով։ Գրեցիկ շրջանակի մը մէջ ներկայացուած «աղա-կապատաց անցաւորի» այս ամբողջութեան տակ գեղեցուած են հեռաձայնի ու հե-տաձայնի թիւերը։ Ու այս բոլորն էլ զբո-յոչ իսկ բառ մը, ըսելու համար թէ զբո-յոչը փակուած է տարիներէ ի վեր ու մի-կուկէն դարու հայկական մշակութիւնը լեզուի աւանդութիւնն ու փորձառութիւնը զեղչուած են միօրեայ դասընթացներու։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ 80-ԱՄԵԱԿԸ

Գ Ա Ղ Ո Ւ Թ Է Գ Ա Ղ Ո Ւ Թ

ԱՐՓԱՆԹԻՆ

ՊՈՒՆԵՆՍ - ԱՅՐԷՍ - («Յառաջ») . -

Հայկական Յեղասպանության 80-ամեակի ոգեկոչումը Պունենոս - Այրէսի մէջ յատկանշուեցաւ որոշ անտարբերութեամբ: Համազգայնութային Յանձնախումբի կողմէ նախատեսուած դիւստր ձեռնարկը՝ Հանրապետութեան հրապարակը տեղի ունեցած քաղաքական հանրահաւաքը, Ապրիլ 24-ի ժամը 17:30-ին, համալսարանի շէնքի 500 հոգի, ինչ որ կը հաստատէ վերջին տասնամեակի չեղտակի անկումը, ուժեղացած՝ ներքին անտեղի պայքարով:

Ձեռնարկին ելույթ ունեցան ազգային երեսփոխաններ՝ Հեքթոր Փոլինո (Ընկերակցական), Ատալպերթո Ռոտրիկէս Միլապրինի (Արմատական), Գարլոն Ռայմոնտի (Փրեփասո - Կեդրոն - ձախ) եւ Ֆրանսու Մաուրէթ (փերոնական), որոնք իրահամու կերպով դատապարտեցին ոճիրը, անոր ուրացումը թուրք Պետութեան կողմէ եւ Հայաստանի դէմ կիրարկուող չորսփակումը: Համայնքին կողմէ ելույթ ունեցան իրաւաբան Միկէլ Անիէլ Էքսէնցիան եւ Հայ Կեդրոնի ատենապետ՝ Սթիվ Վարդպարտեան, շահեկան ելույթներով: Ուրիշ չորս քաղաքական դէմքերու ներկայութենէն զատ, զօրակցութեան հետապնդող ստացուեցան նախագահ Գարլոն Մենէլի եւ ընդդիմադիր Փրեփասո-ի պետ Սթիվ Օքսֆորտ Պորտոնի կողմէ:

Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ քայլարշաւ: միջեւ Պունենոս - Այրէսի Մայր Տաճարը,

ուր մօտ 600 հոգիի ներկայութեան տեղի ունեցաւ միջ - կրօնական իւրաքանչիւր հանդիսութիւն մը՝ քրիստոնեայ բոլոր դասանանքներու, հրեայ եւ չիի համայնքներու կրօնաւորներու մասնակցութեամբ, ոգեկոչելու համար Մեծ Եղեռնի զոհերը: Նախագահեց եւ օրուան քարոզը խօսեցաւ Պունենոս - Այրէսի Արքեպիսկոպոս ու Արժանիքի առաջնորդ՝ Ժիրանաւոր Անթոնիո Քուառաչինո: Ներկայ էին Կրթութեան նախարարը եւ չորս օտար դեսպաններ, հրեայ եւ պաղեստինցի պատուիրակներ իրենց: Տարիներ առաջ, այս թրակային սովորութիւն էր Մայր Տաճարին մէջ հայածէս պատարագ մատուցանել, բայց այս տեսակի էքսիմենիք արարողութիւն նախընթաց չունի մեր մէջ եւ յատուկ դիմադրանքի արժանացաւ:

Նոյն օրը, առաւօտեան 11-ին, բացումը կատարուեցաւ «Հայ Գաղթականի Հրապարակ»ին՝ Սապիետա թաղին մէջ: Եղեռնէն վերապրողներ չորս ծառեր տնկեցին, իրեն սկիզբ 80 ծառերու տնկարկումին, որ հրապարակը եղբորդ Կարսիա տէլ Ռիօ փողոցի ամբողջ երկայնքին պիտի զետեղուին: Սօսք առին Քաղաքապետական խորհուրդի անդամ Ռաուլ Փաուրօ՝ նախաձեռնութեան հեղինակ, եւ Հ. Բ. Լ. Մ. -ի ընդհ. քարտուղար Հայկ Շահինեան:

Ժամը 16-ին, 9 տէ խորհուրդի Սանթա Ֆէ պողոտաներու խաչածէսումը դառնուող հրապարակին մէջ (Սթանթիանայ Առեւտրական խորհուրդի կողմէ հովանաւորուած) չորս ծառեր, խորհրդանշելով՝ եղեռնը վերապրած չորս սերունդները, նախաձեռնութեամբ այսպէս կոչուած

միջ - երիտասարդական (ՀՅԴ - ԱԵՄ, Հ. Մ. Լ. Մ. -ի սկստանքը եւ Հ.Օ.Մ. -ի «Նայիրի» պարախումբ) մարմին մը: Հոն խօսք առաւ Հ. Յ. Դ. - Ա.Ե.Մ. -ի Կեդր. Վարչութեան անունով Փապլո Շիշմանեան եւ Ելույթ ունեցաւ Հ.Օ.Մ. -ի «Մարալի» մանկական երգչախումբը:

Յիշենք, որ նոյն օրը, ժամը 18-ին, Արժանիքիի ազատարար զօրավար Սան Մարթինի արձանին առջեւ ծաղիկապսակ մը զետեղուեցաւ համայնքի կողմէ, հարիւր հոգիի ներկայութեամբ:

Նախորդ օր, Ապրիլ 23-ին, հայկական երեք յարանուանութիւնները կատարեցին եկեղեցական արարողութիւններ: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, պատարագէն ետք, հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի ունեցաւ չրջափակը Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ: Շահեկան ճառ մը խօսեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթական հաստատութեան տնօրէն Պետրոս Հաճեան:

Այլ ձեռնարկներ . -

Ուրբաթ, Ապրիլ 21-ի երեկոյեան ՀՅԴ - ԱԵՄ կազմակերպեց ցոյց մը թրքական դեսպանատան առջեւ, հարիւր հոգիի մասնակցութեամբ:

Հինգշաբթի, Ապրիլ 20-ի երեկոյեան, կազմակերպութեամբ գաղութի բոլոր կիսական միութիւններուն, «Մուսա Տաղի քառասուն օրերը» շարժանկարը ցուցադրուեցաւ «Հայ Կեդրոն» սրահին մէջ, 60 հոգիի ներկայութեամբ:

Երեքշաբթի, Ապրիլ 18-ի երեկոյեան, Հ.Օ.Մ. -ը կլոր սեղան մը կազմակերպեց «Սան Մարթին» Մշակութային Կեդրոնին մէջ. նիւթը՝ «Յեղասպանութիւնը եւ մարդկային իրաւունքները»: Սօսք առին Երեսփոխանական Ժողովի նախկին փոխ - նախագահ Սթիվ Ռ. Վանդիս եւ լրագրող Հեքթոր Ռուիս Նունէս:

Ոգեկոչման օրերուն, «Էլ Գրոնիսթա Գոմբերալ», «Գլարին», «Պունենոս - Այրէս» Հեքթոր թերթը եւ «Հուսոր» հանդէսը յօդուածներ հրատարակեցին նիւթին շուրջ: Ապրիլ 28-ին, «Գլարին» ուշադրաւ խմբագրական մը հրատարակեց՝ «Յեղասպանութեան մը յիշողութիւնը» խորագրով:

Ինչ կը կերարեր Գորտոպայի 4000 հոգինոց գաղութին, կեդրոնական ձեռնարկին՝ «Սան Մարթին» հրապարակը, Ապրիլ 24-ի կէսօրին, ներկայ էին 300 հոգի: Սօսք առաւ տղերք Մարթին Աթենք: Նոյն օրը, առաւօտեան, տեղի ունեցաւ Ս. Գրիգոր Եկեղեցւոյ չրջափակը կառուցուած Նահատակաց վերանորոգ Յուշարձանի բացումը: Ապրիլ 21-ին, Հ.Օ.Մ. -ի եւ Հ.Յ.Դ. - Ա.Ե.Մ. -ի կազմակերպութեամբ «Անդրանիկ» ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ Լեւոն Դըրճ - Ասլանի «Գէորգի կտակը» դերերն ներկայացումը:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՅԱՆ

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՓՐՈՖ. Վ. ՏԱՏՐԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Այսօր Մայիս 17-ին անգլիական երեսփոխանական Ժողովին մէջ House of Commons ողեկոչուեցաւ հայկ. ցեղասպանութեան 80-ամեակը: Գլխաւոր ատենախօսն էր փրոֆ. Վահագն Տատրեան, որ իրեն ականաւոր մասնագետ հայկ. ցեղասպանութեան, յատկապէս հրաւիրուած էր մասնակցելու այս հանդիսութեան: Առանց ծածկուելու իր բառերը, Տատրեան որ առաջին հայ ակադեմիական էր, որ անգլիական խորհրդարանին կողմէ կ'արժանանար այս պատիւին, խորանց մեծ պետութիւնները, ներառեալ Անգլիան, որոնք ոչ միայն թոյլ տուին թրքահայ Ժողովուրդին ընաշնուծի իրազդրուումը, այլ եւ անխղճօրէն անպատիւ ձգեցին ոճրագործները, այդպէսով քաջալերելով անոնց յոխորտ եւ անբարոտաւան կեցուածքը որուն մէջ թաքնուած էր ապագայի ցեղասպանական արարքներու կարողականութիւնը: Թէեւ Տատրեան իր ճառին սկիզբը ձեռնարկեց արդարաբար էր որ իրեն ակադեմիական մը ինք պիտի չկրնար պատշաճի «քաղաքական կենցաղադրութեան» պահանջներուն եւ ատենց հակոտնեայ վարքագիծ մը ցոյց տար, սակայն եւ այնպէս իր յախուռն խօսքերը, որոշ դիմադրանքներ մը արժանացան: Օր մը առաջ ալ հայ ակադեմիական Institut of Commonwealth-ի ընդարձակ սրահին մէջ հայ եւ անգլիացի խառն ունկնդիրներու առջեւ տուած մէկուկէս ժամուան դասախօսութիւն մը հայկական ցեղասպանութեան մասին ուր կը փայլէին այս պատմագէտին կարգ մը արտակարգ շնորհները ինչպէս՝ խիստ կազմակերպուած ներկայացումը նիւթին, անգլերէն լեզուի բարձր մակարդակով տիրապետում, ճոխ բառամթերք, եւ ամէնէն ուշադրաւ՝ առանց որեւէ նօթի օգնութեան՝ այսքան կարգապահ եւ դասաւորուած վերլուծումը նիւթին: Ներկաներու երկարատեւ ծափահարութիւնները եւ դասախօսութենէն յետոյ անհատական շնորհանդիմները բազում արտայայտութիւնները, պերճախօս վկայութիւններ էին այս կապակցութեամբ: Լոնտոնի համայն հայ դպրութիւնը իր կուսակցական, եկեղեցական եւ մշակութային կազմակերպութիւններով հպարտութեան եւ իմացական խոյանքի հաղուագիտ պահեր ապրեցաւ այս օրերուն:

ԿԱՐՊՈՒ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԳԱՂԱԽԻ ԳԱՂԱԽ

ՊՈԼՍՈՑ Գարակէօյեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 4-ին, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած հայ ճարտարապետութեան եւ մասնաւորաբար հիւրաբար Պոլիս դառնող ծանօթ ճարտարապետ՝ Վարդապետ Յարութեանի վաստակին: Երեկոյթին բացումը կատարած է ԳՍՄ -եան վարչութեան ատենապետ՝ Պարոյր Պոստան, խօսք առած է ճարտարագէտ՝ Արամ Գամպուրեան որ լայնօրէն ներկայացուցած է Վարդապետ Յարութեանին կեանքի ու գործը: Իրեն յաջորդած է «Մարմարա» խմբագրապետ Ռոպէր Հատտէճեան որ ծանրացած է դիւստրաբար այն ուրախութեան վրայ զոր կը պատճառէ Վ. Յարութեանի այցելութիւնը ու բացատրած այն կարեւոր դերը զոր պատմական յուշարձանները ունին ազգերու քաղաքակրթութեան մէջ: Բեմ ելած է Վ. Յարութեանին որ խօսած է մասնաւորաբար Թորոն Թորամանեանի մասին եւ տուած անոր մանրամասն կենսագրութիւնը Շապինքարահայրէն՝ Հայաստան:

Ֆէրիդիդի (Պոլիս) Ս. Վարդանանց Եկեղեցւոյ «Ն. Շիրինօղլու» նորաչին սրահին մէջ, Մայիս 3-ին, ներկայացուած է «Գիտութեան դասակարգ» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Տարօն Քահանայ Սիրականեանի: Թատերադրութեան հեղինակը անյայտ էր եւ գործն ալ անուանուած է Տարօն Քահանան է որ վերամշակած ու ամբողջացրած էր զայն: Ներկայացումը, որ կը կրկնուի ալ, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է:

(Շաբ. 29)

ԼՈՐԸՆՍ ՏԸՌԵԼ

ՊՐՈՍՊԵՐՈՅԻ ԿՂԶԻՆ

Ներածական Գործիւ կղզիի բնութեան ու ապրելակերպին

Անգլերէնէ թարգմանեց՝

ՏԱՔԷ ՏԵՐ - ՄԵԼԻՔՈՆԵԱՆ - ՄԻՆԱՍԵԱՆ

17 - 9 - 37

Երեք մրցակից վայրեր կան Ուիլսոնի եւ Նիւիլայի համար: Հիւսիսային կողմը՝ Գառնուկին՝ իր հսկայական սօսիով եւ լաւ նաւահանգիստով, իր բարձրադիր շարժարեալ իլէֆանտ ամրոցով ուր ամրոցը օրը այժմեր կ'արածին, թերեւս կըրնայ եղած ըլլալ այսպիսի հզօրութիւն մը թատերալայրը: Արապիոյ կտրատուած ծովազին դէմ յանդիման, ծոցին անհաղորդ դանդաղ ու պիտի ուժեղութեամբ՝ հիւսիսային քամին կը հարուածէ կապոյտ ծովը: Կ'ենթադրուի որ հին քաղաքը կը դառնայ Գործիւ քաղաքէն հարաւ՝ Պալէստինայի թերակղզիին վրայ: Բայց ոչ մէկ հետք մնացած է այդ առասպելական մայրաքաղաքի կամարներէն ու աղբիւրներէն: Ծահճային լիճին մնացորդացը հասնել կը շարժուի Կրեպիտա առեւակին հոսքի մը ունիւնը: Վենետիկեան տարիներու

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՓԱՐԻԶ . -

Տէր Է. Տիկին Նուարդ Դաւիթեան
200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Գրիգոր
Ռոմէ Տալաշեանի թարգմանչական յիշատակին :

ՏէՍԻՆ . -

Տիկին Մարիամ Հարէլեան 200 Ֆրանք
կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն
Յովհ. Հարէլեանի մահուան 5-րդ տարե-
լիցին ի յիշատակ :

INFORMATION ARTISTIQUE

U N E S C O

L'Organisation des Nations Unies
pour l'éducation, la science et la culture
présente un

CONCERT

donné par

La Chorale
des Petits Chanteurs
Arméniens

dirigée par Tigran HEKEKIAN

le Jeudi 1er Juin à 20 heures

Salle I de l'UNESCO

125, ave de Suffren, Paris 7^e

Entrée libre selon les places disponibles

Renseignements :

OPI/PRH; Tél: 45 - 68 - 17 - 18

Le chœur des Petits Chanteurs Arméniens
fut fondé en 1993 par Tigran Hekekian,
dans le but de réunir les enfants les plus
talentueux d'Erevan et des environs et de
leur donner une chance d'acquiescer, à un
âge très jeune, une expérience de la scène
musicale. Les 70 enfants qui forment le
chœur jouent tous d'un instrument et
chantent à prima vista. Le chœur jouit du
soutien d'Erevan et se produit dans toute
l'Arménie. La richesse du répertoire des
Petits Chanteurs leur permet d'aborder
les grands compositeurs classiques ainsi
que les contemporains, tout en gardant
une place privilégiée aux œuvres des
compositeurs arméniens comme Egmalian
(1856 - 1905), Komitas (1869 - 1935) ou
Petrosian (1930 -), sans oublier la
musique folklorique arménienne.

ՅԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապույտ խաչի կրկնապատկերի մասնա-
ճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը
յայտնէ Տիկին Շաքէ Մատուկեանի եւ զա-
ւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր
երաւանք մատուկեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻԲ

Այսօրվի Ս. Պօղոս . Պետրոս Եկեղեց-
ւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու-
թեամբ ստացած է Եկեղեցւոյ պայծա-
րութեան համար եղած հետեւեալ նուիրա-
տութիւնները .

Պր. Համբ Արթիւրեան 100, Պր. Ներսէս
Պետրոսեան 200, Պր. Խորեն Բէշլեան
300, Տիկին Աննա Բարաթեան 500, Տիկին
Թարաւեան 100, Պր. Մինասեան 100, Տի-
կին Հայկուհի Բէշլեան 200, Պր. Ժապ
Նուարեան 500, Պր. Խաչիկ Բուրբու 100,
Պր. Աւետիս Գալաթեան 200, Տիկին Զա-
րուհի Սրապեան 500, Տիկին Վիգօրթեա
Տառաւեան 100, Տիկին Սարգսյան 200,
Տիկին Պայծառ Կիւրճեան 200, Տիկին
Շաքէ Բէշլեան 200, Տիկին Սինանեան 500,
Տիկին Կօթեան 200, Պր. Գապար Կէօզըր
100, Պր. Արուստ Բէշլեան 100, Տիկին
Մանուշակ Զիլիբեան 1000, Տիկին Մարի
Պօղոսյանեան 100, Տիկին Մօնթր Պէօրէ
300, Տիկին Սիրանուշ Սինանեան 600 Ֆր. ,
Սրապեան եւ Դարբինեան ընտանիքներ
1600, Պր. Ժիւլ Երանեան 150, Տիկին
Սրբուհի Աճեմեան 150, Պր. Ժիրայր Փեճ-
լիւմ 500, Տիկին Արեգապ Բէշլեան
100, Տէր Է. Տիկին Գէորգ Տէլիբեան 500,
Պր. Աւետիս Գալաթեան 200, Տիկին
Արուսեակ Տէմիր 500, Պր. Յովհաննէս
Երէցեան 400 Ֆր. Մարքա Սարգսյանի
յիշատակին, անոր մահուան ընտանիքին
առթիւ, Պր. Զիլիկիբեան Մարի Գապա-
եանի յիշատակին 200 Ֆր. , Տէր Է. Տիկին
Ռաֆֆի Մուրադեան Գոհարիկ Մուրադ-
եանի յիշատակին 500 Ֆր. :

RENTREE 95

Où inscrire votre enfant ? Pensez à :

L'ECOLE HAMASKAINE

Etablissement sous contrat

Enseignement bilingue
arménien - français

- Classes à petits effectifs
- Suivi des études personnalisé pour chaque élève
- Avantage de présenter l'arménien en LV1 et en spécialité (coefficient 7 ou 8)

Inscriptions ouvertes depuis le 9 mai
sur rendez-vous.

Adresse 185, chemin des sables jaunes
13012 Marseille

tél : 91 93 75 25

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵԼԵՑԻՈՑ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍ

Ֆրէզնոյէն նկարիչ . արձանագործ

ՎԱՐՁ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ

ըրաների գործերուն

Հովհաննուրութեամբ

ԳԻՒՏ ԱՐԲ. ՆԱԳՈՇԵԱՆԻ

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Կաթողիկոսական Պատուիրակ

Արեւմտեան Եւրոպայի

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ «Նուրհան»
Ֆրէզնոյէն արձանագործ, Շաքէ, Մայիս
20-էն Երկուշաբթի Մայիս 29, եւ ըստ է
ամէն օր Ժամը 14-էն 18:

15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՍԻՐՏ

ՍՐՏԻ

-- ԳՐԱԿԱՆ ԻՋԵՐ, ՅՕԴՈՒՄՆԵՐ, ՆԿԱՐՆԵՐ --

Ներածական՝ Գր. ՊԼԻՏԵԱՆ

290 էջ, Մատենաշար « ՅԱՌԱՋ »

Գին՝ 150 Ֆր. , թղթատարի ծախքով՝ 175 Ֆր. .

Դիմել՝ «Յառաջ» կամ Հրատու-Սամուէլ Գրատուն
(51, rue Monsieur-Le-Prince, 75006 Paris)

Հ. Բ. Ը. Մ. - ՄԱՐՍԵԼ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ

ՃԱՄԲԱՐ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Մարտիկի մասնաճիւղը հա-
նդիմ կը տեղեկացնէ քէ այս տարի եւս կը կազմակերպէ իր 12-րդ ամառա-
յին հայ ՄԱՐՆԱԿԱՆ-ՊԱՏԱՆԵԱՆ ԺԱՄԲԱՐը (7 - 14 տարեկան) որ տեղի կ'ու-
նենայ Յուլիս 30, Վարս Գիւղաբաղափին մէջ (Ալպեան լեռներ) :

Մանրամասնութեանց համար դիմել Տիկին Հերմինէ Անֆիսիօ-Տիւրեան-ի
Tél. : 91. 22. 10. 45 (U.G.A.B.)

L'ASSOCIATION SIPAN

organise un Séjour de Vacances

pour des enfants de 6 à 14 ans

dans son Centre de Vacances Sipan

à St-Gervais-Les-Bains

du 4 au 24 Juillet

— Pour les inscriptions, téléphoner au :

43. 26. 50. 43 de 9 heures à 18 heures.

LA CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE

COLONIE
DE BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de
France vous informe que sa Colonie
de Bellefontaine ouvre ses portes :

1ère SESSION
du 5 au 29 JUILLET

2ème SESSION
du 30 JUILLET au 23 AOUT

Nous invitons tous les colons à s'ins-
crire auprès des personnes suivantes :

- Arnouville :
Mme Yeranossian - Tél: 39 85 79 85
- Asnières :
Mme Danoux - Tél: 42 42 85 87
- Bagneux :
Mme Pekmezian - Tél: 46 63 10 48
- Chaville :
Mme Derkaloustian-Tél: 47 50 64 37
- Issy-les-Moulineaux :
Mme Papazian - Tél: 46 42 90 68
- Sevran :
Mme Papazian - Tél: 43 32 47 20
- Paris : Se rendre à la MCA :
17, rue Bleue, Paris 9e, le Samedi
13 Mai à partir de 15 heures 30.
- Alfortville : Inscription à la MCA
9, rue de Madrid, le Samedi 20
Mai. Tél: 43 76 55 89.
- Villeurbanne :
M.C.A. - 126, ave Roger Salengro
le Vendredi 26 Mai de 18h à 21h.
Tél. : 78. 94. 37. 36,

Ս. ԵՌԿԱՆՆԵՍ-ՄԱՐՏԻՑ
ՓԱՐԻՑ

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 28, երկրորդ ժողով.
գարդ եւ Հայ Պետականութեան Հայա-
տանի Հանրապետութեան - 1918 Մայիս
28 - Հռչակման Տարեդարձ :

Պատարագի ընթացքին՝ Գոհարանկան
Մարքանի կ'ըլլայ Հայաստանի Հանրա-
պետութեան Անկախութեան Հաստատու-
նութեան եւ բարդաւաճման համար :

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

UGAB - Jeunes

Soirée Dansante

Le Comité des Jeunes
de l'UGAB-Paris IDF

vous convie

à sa soirée

«S P E C I A L E 70' S»

le Samedi 27 Mai à partir de 22h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17^e

Prix unique : 80 F.

(1 consommation comprise)

Tenue 70's souhaitée.

Interdit aux mineurs.

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
DE FRANCE

recherche

pour son Centre de Vacances
de BELLEFONTAINE

JUILLET 1995

1 ASSISTANT SANITAIRE

(médecin, étudiant en 2ème année de
médecine ou infirmier)

Ecrire à C B A F :

17, rue Bleue, 75009 PARIS.

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS-EREVAN-PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS-EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS
ET RÉSERVATIONS
SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS

31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS

TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES

48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON

TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN

37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10

TEL 52 54 48 - 52 85 48

FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC

ARMENIAN AIRLINES

Imprimé sur les Presses

du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS

SIRET: 51027317 A R. C. Paris

Commission paritaire: N° 55935

ՊԱՅԹՈՒՄ՝
ՀՐԱԶԴԱՆԻ
ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ
8 ՄԵՌԵԱԼ

«ԴՐՈ» ԿԱՌՈՅՑԻՆ ԴԱՏԸ
ԿԸ ՍԿՍԻ

Մայիս 24-ին, ժամը 16-ին Հրազդանի ելեկտրակայանին հինգերորդ մասի շինարարությունը վայրը թթուածինի պայթյունով տեղի ունեցած է որուն հետևանքով ութ բանուորներ մահացած են ու չորս ուրիշներ ալ վիրավորուած : Կառավարությունը ցուակցություն յայտնած է զոհերու ընտանիքներուն :

Դատախազությունն արուած տեղեկություն համաձայն, «Դրո» գաղտնի կազմակերպության ամբաստանականությունն առաջին խումբին նախնական քննությունը ապրուած է ու թղթածրարները յանձնուած են անոնց կամ անոնց պաշտպան փաստաբաններուն : Հաւանորէն Մայիս 29-ին Գերագոյն դատարանը զրկուի ամբաստանադիրը :

Գերագոյն դատարանը կազմուած է երեք տաննակ դատաւորներէ որոնք ընտրուած են խորհրդարանին կողմէ : այս դատարանը, օրէնքին համաձայն, քանի մը օրէն պէտք է ընէ թղթածրարը ու դատին համար նշանակէ նախագահ մը եւ երկու ժողովրդական ատենակալ որոնք կը կազմեն դատական ատենանը : Ժողովրդական ատենակալները կ'ընտրուին բողոքացիներէն եւ դատաւորին հաւատարմութեան իրաւունքներ կ'ունենան : Վճիռին համար անհրաժեշտ է ձայներու մեծամասնութիւն :

«Դրո» կառույցին վերաբերող նիւթերը կազմած են 19 հատոր որոնց ծանօթանալու համար հարկաւոր կը նկատուի մօտ 15 օրուան ժամանակ մը : Ասիէ մեկնելով, կ'ենթադրուի որ դատաւարութեան առաջին փուլը կը սկսի Յունիս 20-էն ետք :

Ամբաստանադրին յապաղումը, դատաւարութիւնը բացատրած է անով որ հարցը կը վերաբերի տարբեր ժամանակները զործուած շարք մը յանցանքներու ուրոնք իրարու առընչուած են ու նոյն խումբին միաւորումները զատ զատ կապ ունեցած են զանազան յանցանքներու ուրոնք ամէն մէկուն մասին մեծաքանակ փաստեր կան : այդ բոլորը պէտք էր հետազոտել, ուսումնասիրել, ստուգել եւ վերաուղել : «Սա ազդեցական բնական գործ է» կ'ընէ դատախազութեան բացատրութիւնը :

Առաջին փուլին պիտի դատուին 11 ամբաստանաւորներ որոնք կը մեղադրուին սպանութեամբ, յիւլեզակութեամբ, թմրեցուցչի վաճառքով, ապօրինի կերպով զէնք եւ կեղծուած փաստաթուղթ կրելով :

Յաւելեալ տեղեկութիւն կը տրուի ու ամբաստանաւորներու անունները կը հրապարակուին երբ ամբաստանադիրը զըրկուի Գերագոյն դատարան :

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 24 / 26)

Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ ԱՄՆ ՄԵԿՆԱԾ

Արտաքին նախարար Վահան Փափազեան Մայիս 24-ին մեկնած է ԱՄՆ ուր հանդիպումներ ծրագրուած են Սպիտակ ծան, Գոնկարէսին, Արտաքին նախարարութեան հետ : Ան ներկայ կ'ըլլայ նաեւ

Ուաշինկթընի մէջ Հայաստանի դեսպանատան նոր շէնքին բացումին :

Նախարարը Մայիս 28-ին կը հասնի Փարիզ ուր եւս հանդիպումներ կը նախատեսուին Արտաքին նախարարութեան հետ : Հոս եւս Վ. Փափազեան կը մասնակցի դեսպանատան նոր շէնքին բացումին :

Մայիս 30-ին, Հոլանտայի մէջ աւ կը մասնակցի ՕԹԱՆ-ի անդամ երկիրներու արտաքին նախարարներու հերթական հանդիպումին, իսկ յաջորդ օրը Պրիւսէի մէջ նախատեսուած են հանդիպումներ Եւրոպայի խորհուրդին ու Եւրոպայի խորհրդարանին հետ :

Լ. ՏԵՐԱՅԵՐՈՍԵԱՆ
ՄԻՆՍԿ ՄԵԿՆԱԾ

ՀԱՊ-ի անդամ երկիրներու հերթական վեհաժողովին մասնակցելու համար Մայիս 25-ի երկուշաբթի Մինսկ մեկնած է Լ. Տէր-Պետրոսեանի գլխավորած Հայաստանի պատուիրակութիւնը, որու կազմին մէջ են վարչապետ Հրանտ Բաղդասարեան, Պետական նախարար՝ Վազգէն Սարգսեան, նախագահի աշխատակազմի ղեկավար՝ Շահէն Գարամանուկեան եւ ուրիշներ : Օրակարգի նիւթ են հաւաքական ապահովութեան միջպետական կոմիտէի, սահմանային պաշտպանութեան եւ այլ հարցեր :

Բ. ԱՐԱՐԷՅԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԵՋ

Մոսկուայի մէջ, ուր կը գտնուէր Մայիս 25-ին, խորհրդարանի նախագահ՝ Բ. Արարեյեան հանդիպում ունեցած է Ռուսաստանի իր պաշտօնակցին՝ Վ. Շուսէյկոյի հետ : Քննարկուած են զանազան հարցեր, ի շարք որոնց Յունիս 5 - 7-ին Մոսկուա գումարուելիք Սեւ ծովեան տնտեսական համագործակցութեան խորհրդարանական վեհաժողովի վերաբերող հարցեր :

ԿԱԶԱՏԱՐԻՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մայիս 21-ին ահաբեկչական արարքի ենթարկուած Հայաստան մտնող կաղատարին վերաշինութեան աշխատանքները ընթացքի մէջ : Նորոգութիւնը կը կատարուի վրացի շինարարներու կողմէ, Հայաստանի մասնագէտներու եւ ներկայացուցիչներու հսկողութեան տակ : Կը նախատեսուի զայն գործածութեան յանձնել այս շարաթափերին :

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԻՒ
ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ
ԲԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մայիս 23-ին Ստեփանակերտ տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսին ԼՂՀ-ի Արտաքին նախարար Ա. Ղուկասեան Մինսկի խումբին նախաձեռնութեամբ վերջերս Մոսկուա տեղի ունեցած բանակցութիւնները նախորդներուն բաղդատմամբ յառաջընթաց քայլ որակած է :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ
ՆԻՍՏ

Մայիս 23-ին Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի նախագահութեամբ գումարուած է Ապահովութեան խորհուրդի նիստ, որու ընթացքին զեկուցումներով հանդէս եկած են գլխաւոր դատախազ Ա. Գեղորդեան՝ կաշառակերութեան դէմ պայքարի միջոցներուն, Լուսաւորութեան նախարարի պաշտօնակատար Ա. Բլեւան՝ դատադիրներու պատրաստութեան եւ վարչապետ Հ. Բաղդասարեան՝ տնտեսական բարեփոխումներու մասին :

ԹՈՒՐԲ ՄԱՍՈՒԼ

«ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԱՆԵԼԸ»

Մայիս 25-ի «Միլիէթ»-ին մէջ քաղաքական մեկնարան Սամի Գոհէն «Կովկասի անելը» խորագրուած էջի մը մէջ կը գրէ թէ մինչեւ վերջերս յուսատու քայլեր առնուեցան հայեաղորդական հարցին լուծումին համար : Գերինք փոխանակուեցան, եւայն : Ներկայիս այնպէս կը թուի որ այս ընթացքը կանգ առած է : Մոսկուայի վերջին բանակցութիւնները ոչ մէկ արդիւնք տուին ու յաջորդ հանդիպումին համար որոշուեցաւ Յունիս 16 թուականը : Սակայն այս ժողովն ալ վերջանալու է այն օրէն ի վեր երբ Հայաստան հասնող կաղամուղը խափանարարութեան մը թիրախ եղաւ ու Երեւան յայտարարեց որ կը դադարեցնէ մասնակցութիւնը Մինսկի խումբին ժողովներուն : Թուրք լրագրողը կ'աւելցնէ թէ դիւանագէտներ ներկայիս կը ջանան համոզել Երեւանը որ հրաժարի այդ որոշումէն որ անելի պիտի մատնէ «խաղաղութեան հովովորդ» :

Այս կապութեան մէջ, Ս. Գոհէն թուրքի մը վերագրէ հաշտարար միջնորդի դերը, ըսելով նաեւ թէ խափանարարութեան միակ նպատակն է հաշտութեան ընթացքը կասեցնել ու լարումը աւելցնել Երեւանի ու Բաքուի միջեւ : Այս մէկը ծուղակ մըն է որմէ պէտք է խուսափին կողմերը :

ԹԵՀՐԱՆ - ԲԱՔՈՒ
ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ՆՈՐ ՎԱՏԹԱՐԱՑՈՒՄ

Կասպից ծովու քարեղի արտադրութեան ծրագրին դուրս դրուելէն ետք, Իրան օր ըստ օրէ աւելի կը սրէ իր յարաբերութիւնները Ադրբեջանի հետ : Պարսիկները ոչ միայն վերջերս դադարեցուցին ելեկտրակայանութեան իրենց հայթայթումները Նախիջևանի, առարկելով որ վճարում չըլլար, այլ նաեւ, Ալմա Աթայի մէջ - ուր Կասպիցի եղբարնակ պետութիւնները ժողով գումարած էին, Մայիսի կէսերուն - ուսական տեսակէտը կարգուցին, ըսելով որ չըլանի քարեղի ու կաղ համախալական հարստութիւններ են : Այլ խօսքով, Ադրբեջան իրաւունք չունի այդ քարեղին տիրանալու :

Ադրբեջան սկսած է հակադրել : Մայիս 25-ին, ամերիկեան «Նայթ Ռիտըր» մամուլ գործակալութիւնը կը հաղորդէր որ Բաքու որոշած է 3000-էն 3500 տոնարի տուրք մը դնել իւրաքանչիւր պարսկական բեռնատարի վրայ որ Ադրբեջան մուտք կը գործէ : Անշուշտ այս տուրքին պատճառաւ, պարսկական արտածումները պիտի նուազին ադրբեջանական շուկայի վրայ (ինչ որ Արաքսի հարաւ գնալով Ադրբեջանու ալ գործին չի քար...) : Իրան - Ադրբեջան տնտեսական յանձնարարութիւնները նամակ մը զրկած է, ուրեմն Բաքուի կառավարութեան, պահանջելով որ այս տուրքը ջնջուի :

ՄԱՍՈՒԼ

«MATCH» (1er Juin)

UN DES QUATRE PLUS GRANDS
DECIDEURS DU CINEMA FRANCAIS :
ALAIN TERZIAN

Շարժանկարի Գահին 48-րդ փառատօնին աւթիւ, մամուլը լայն տեղ կուտայ Դրո արուեստին : «Մաչ» շարժանկարին ալ վերջին թիւին մէջ հարցազրոյց մը

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՍՆԻՑԻՑ մէջ կապութիւնը աւելի քան երբեք ողբերգական է : Ատլանտեան Ուխտը - ՕԹԱՆ - սպաննացած էր հակադրել թէ հրադաբար չյարգուի եւ վերջնադիրով մը ճշդած էր թուականն ալ : Մայիս 25 : Գործադրած ըլլալով իր սպաննալիքը, Սերպերը հակադրական անցան եւ հետեւանքը շատ ծանր է : ՕԹԱՆ ուրախուած էր Սարայելոյի մօտ զինապահեստանոց մը, ՄԱԿ-ի յատուկ բանազնացին՝ Եասուհի Աքաչիի հրահանգով : Հազիւ ժամ մը ետք, Սերպերը ձեռնարկած են լայնածաւալ ուրախութիւններու Սարայելո եւ թուրքա, ինչպէս նաեւ Պիհաչ եւ Սրեկները : Մեռնալներու թիւը 61 է եւ 200 ալ վիրավոր կայ միայն թուրքա : ՄԱԿ-ի հրապարակաւ սաղաւարտաւորները ալ պաշարուած են Սերպերու կողմէ : Թէեւ աւելորդ հարցում է, բայց, իսկապէս կարելի չէ հարց չտալ՝ ի՞նչ կ'ընեն ՄԱԿ-ի ուժերը (բուն անունը՝ պաշտպանութեան ուժերը) եւ Ժողովարարը լաւ կրնայ գնահատել այս «պաշտպանութիւնը» : Պոսնիս, տարիներէ ի վեր : Իրենց անկարողութիւնը ծիծաղելիի բոլոր սահմանները գլած անցած է, բայց, հոս ծիծաղելի մըն է որ կը սպաննէ եւ ի՞նչպէս :

ԱՆԳԱՐԱՎ կ'ուղէ համոզել Միացեալ - Նահանգները որ «խաղաղութեան ծրագիր» մը հաստատուի Իրաքի հիւսիսը, ինչ որ անհրաժեշտ կը նկատէ : Այս կարծիքը յայտնած է Խօղտէս Սանպերը, մինչ Անգարա կը գտնուի ամերիկեան պատերազմութիւն մը գոր կը զլխաւորէ Ապահովութեան խորհուրդի Մերձուոր : Արեւելքի հարցերու մասնագէտ՝ Մարք Փորիս : Միւս կողմէ, Մայիս 25-ին, ուրմը մը պայթած է Թուրքիոյ հարաւ - արեւելեան շրջանի Պաթման գիւղաքաղաքը, նախակիրարանի մը մօտ, 8 հոգի մեռած է, մէկը՝ երախայ մը :

ԳՐՈՋՆԻԻ մէջ, Ռուսերու եւ Չէչէններու բանակցութիւնները որոնք սկսած էին Մայիս 25-ին, արդիւնք չէին տուած : Դուրախի ներկայացուցիչը կ'ընէ թէ չէ՛նք ուժերը պատրաստ են դադարեցնելու զինուորական գործողութիւնները, միաժամանակ մեղադրելով Ռուսերը որ «խաղաղ բնակչութիւն մը կը ջարդեն» : Արդէն, Ռուսերը չեն դադարեցուցած իրենց յարձակումները եւ անինայ կը ուրախուան : Ռուս զինուորական բանրերի մը համաձայն, ադրբեջանցի լրագրող մը սպաննուած է անխախտապահներու գօտիին մէջ : Ըստ Ռուսերուն՝ ոճիւր մըն է :

ԵՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԱՐԱՆԻ պատուիրակութիւն մը լաղկացած երեք կիներէ՝ ընկերվարական, արմատական եւ կանաչ խմբակցութեանց նախագահուհիները՝ (Քաթրին Լալիւմիլէ, Փօլին Կրին եւ Գլօտիա Ռոթ) Անգարա գացած է անգամ մը եւս ստուգելու համար մարդկային իրաւանց կիրարկման միջակայ : Կրցած են այցելել բանտարկուած 6 քիւրդ երեսփոխաններուն : Ճրանապահ մամուլը, իրաւացի կերպով, դիտել կուտայ որ Անգարա վարժուած է այս հերթական քննութիւն :

(Շարք Դ. Էր)

Հրատարակած է Քրանսական շարժանկարի չորս մեծագոյն արտադրողներուն հետ՝ Ռինէ Գլէթման, Ալէն Սարտ, Ժան - Ֆրանսուա Լիփրթի եւ Ալէն Թէրզեան : Հարցը անշուշտ կը վերաբերի Քրանսական շարժանկարի տաղանակին որ ճակատադրական չէ չորսերուն համար : Ալէն Թէրզեան կ'ընէ թէ՛ այսօրուան Քրանսական շարժանկարին մէջ, արտադրողը ան է որ հաւատք ունի, երբ ոչ ոք այլեւս չունի :

Ալէն Թէրզեան, 46 տարեկան, 22 տարի է որ արհեստին մէջ է, 130 ֆիւթ արտադրած է որոնց կարգին՝ Լէ վիգիլէօր :

(Շաբ. Ա. Էջեն)

ներուն եւ շատ իրար չանցնելու: Ծանօթ է որ եթէ թուրքերը բարեկամացնուիին ցոյց չտայ մարդկային իրաւանց ուղղութեամբ, իր անդամակցութիւնը մաքսային միութեան խնդրոյ առարկայ կը դառնայ:

Միշէլ Ռոմֆուր «Մոնտ»-ի մէջ լոյս տեսած նամակով մը ուղղուած Ժ. Շիրաքի, կ'ըսէ որ ֆրանսա վերջնապէս հրաժարի հիւլէական փորձերէ:

ՏԱՆԻ ՌՈՊԷՆ, ֆրանսական շարժանկարի երեւմտեան մեծ եւ սիրուած դերասանուհիներէն, մեծաւ առջի իրիկուն 68 տարեկանին, իր բնական յարկաբանին մէջ ծագած հրեհին հետեւանքով: Ամուսինն ալ ծանր վիճակի մէջ է: Տանի Ռոպէն նախ պարուհի էր (Օֆերա), ապա, ուղղութիւն դրամա է բազմաթիւ Ֆիլմերու մէջ ինչպէս՝ Լէ փոքր տը լա Գիլի, Լը սիլան Է տ'օն, Լէ գ'ամուրէօ սոն սէօլ օ մոնտ, եւայլն:

ՓԱՐԻՉԸ ալ Աթէնքի եւ Միլանոյի վիճակին կը մատնուի ապականած մթնոլորտին հետեւանքով, որու պիտաւոր պատասխանատուն կը նկատուի տիեզերք: Աշխարհ լոյս պիտի տեսնէ ուսումնասիրութիւն մը նուիրուած անոր յատկապէս վերանորոգող բնոյթին:

ՖՈՒԹԳՈՒԼԻ Ախրեաններու Լիկայի Բաժակը շահեցաւ Ամսթերտամի Այսթըր ընդդէմ Միլանոյի Ա. Սի-ին 1 - 0 արդիւնքով: Կէտը նշանակեց 18-ամեայ խաղացող մը խաղին վերջաւորութենէն հինգ վայրկեան առաջ միայն: Այս յաղթանակը ծանր հետեւանքներ ունեցաւ ոչ տեղւոյն վրայ (Վիէննա) այլ Ամսթերտամ ուր Հոլանտացիներու յաղթանակին պատճառաւ միջադէպեր տեղի ունեցան: 83 վիբրտոր կայ եւ ոստիկանութիւնը 25 հոգի ձերբակալած է: Քաղաքին կեդրոնը տասնեակներով վաճառատուն թաղանի տրուած են, կառքեր հրկիզուած եւայլն, եւայլն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ԲԱՄԱՐԱՆՅԸ ՏԸ ՖՐԵՉԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Բարձր հովանաւորութեան ներքեւ՝
ՀԱՐԱՄԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ
ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 4, ժամը՝ 9-30-ին
Հոգեգալստեան տօնին առիթով կը նշուի
Եկեղեցւոյ Օծման 67-րդ տարեդարձը:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԻՐԷՅԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Պատարագը կ'երգէ Մայր Եկեղեցւոյ
Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Խաչիկ Երմազեանի:
Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ
Հոգեհանգիստ եւ ապա՝ Ուխտաւորի Սիրոյ Սեղան «Վազգէն Ա. Կաթողիկոս»
սրահին մէջ:

ՔԱՇԱՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ
ԵՒ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կը կազմակերպէ

գրական-գեղարուեստական երեկոյք

Գրագէտ՝ Ալեքսանտր Թովչեան
կը ներկայացնէ Հայաստանի մէջ լոյս
տեսած իր վերջին գիրքը, արձակ եւ թա-
տերգութեան ժողովածու:

Մասնակցութեամբ՝
Հայաստանի
Վաստակաւոր դերասանուհի
ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՉԵԱՆԻ

Վերջաւորութեան գիրքը կը մակագրէ
գրագէտը:

Զորեքարթի, Մայիս 31, ժամը 20-30-ին

4, Square Lamartine, 94230 CACHAN
(immeuble façade en verre)
transport: Porte d'Orléans autobus 197
Station Cité Jardin
R.E.R. ligne B station Bagneux
en sortant à gauche
R.N. 20 à 500 mètres.
Renseignements: 46 - 63 - 77 - 70.

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Փ Ա Ր Ի Ձ

Հայ կրթական

Եւ

Մշակութային Միութիւն

ԴԻՄԱԿ

Թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ԲԱՍՏԻՆ ԱՆԻԼ

հետեւութեամբ՝ Գրիգոր Վահանի
բեմադրիչ՝ Վազգէն Մուրաֆեան

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 20-30-ին
Կիրակի, Յունիս 4 եւ 11, ժամը՝
17-30-ին

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris 16° (M° IENA)

ՀԱՅ ԱՂԲԱՏԱԽՆԱՍ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցու-
թեան տարեկան ընդհանուր ժողովը
այս տարի տեղի կ'ունենայ Հինգշաբ-
թի, Յունիս 8, ժամը 20-30-ին, Ըն-
կերակցութեան Կեդրոնը

77, ռիւ Լա Ֆայէթ, Փարիզ, 75009

Կարելոր օրակարգ. - Անդամներէն
կը խնդրուի ճշգրտապէս ըլլալ:

ՑԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հանգուցեալ հայրենակցուհի՝ Մարի-Ժա-
նին Տէմիրճեանի (ծնեալ՝ Միքայէլեան,
Տարօնցի) մահուան առթիւ, Մարտիկ
Տարօն - Տուրուբերանի վարչութիւնը,
իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ
իր ամուսնոյն, զաւակներուն, եղբոր՝
Լորիսին եւ ընտանեկան պարագաներուն,
եւ այս առիթով 200 Ժր. կը նուիրէ «Յա-
նաջ»ին:

L'Association CHENE-FRANCE

présente

Roupen YEREVANTS

accompagné de
DIKRAN DER-STEPANIAN

CONCERT

le Vendredi 9 Juin à 20 heures 30

au MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris 16° (M° IENA)

Réservations (répondeur):

45 58 14 04 du Lundi au Mercredi

46 70 11 65 du Jeudi au Samedi

INFORMATION ARTISTIQUE

U N E S C O

l'Organisation des Nations Unies
pour l'éducation, la science et la culture
présente un

CONCERT

donné par

La Chorale
des Petits Chanteurs
Arméniens

dirigée par Tigran HEKEKIAN

le Jeudi 1er Juin à 20 heures

Salle I de l'UNESCO

125, ave de Suffren, Paris 7^e

Entrée libre selon les places disponibles

Renseignements:

OPI/PRH; Tél: 45 - 68 - 17 - 18

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
DE FRANCE

recherche

pour son Centre de Vacances
de BELLEFONTAINE

JUILLET 1995

1 ASSISTANT SANITAIRE

(médecin, étudiant en 2ème année de
médecine ou infirmier)

Ecrire à CBAF:

17, rue Bleue, 75009 PARIS.

LA CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE

COLONIE DE BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de
France vous informe que sa Colonie
de Bellefontaine ouvre ses portes:

1ère SESSION
du 5 au 29 JUILLET

2ème SESSION
du 30 JUILLET au 23 AOUT

Nous invitons tous les colons à s'in-
scrire auprès des personnes suivantes:

- Arnouville:
- Mme Yeranossian - Tél: 39 85 79 85
- Asnières:
- Mme Danoux - Tél: 42 42 85 87
- Bagneux:
- Mme Pekmezian - Tél: 46 63 10 48
- Chaville:
- Mme Derkaloustian - Tél: 47 50 64 37
- Issy-les-Moulineaux:
- Mme Papazian - Tél: 46 42 90 68
- Sevran:
- Mme Papazian - Tél: 43 32 47 20
- Paris: Se rendre à la MCA:
- 17, rue Bleue, Paris 9e, le Samedi
13 Mai à partir de 15 heures 30.
- Alfortville: Inscription à la MCA
9, rue de Madrid, le Samedi 20
Mai. Tél: 43 76 55 89.
- Villeurbanne:
- M.C.A. - 126, ave Roger Salengro
le Vendredi 26 Mai de 18h à 21h.
Tél: 78. 94. 37. 36.

L'ASSOCIATION SIPAN

organise un Séjour de Vacances

pour des enfants de 6 à 14 ans

dans son Centre de Vacances Sipan

à St-Gervais-Les-Bains

du 4 au 24 Juillet

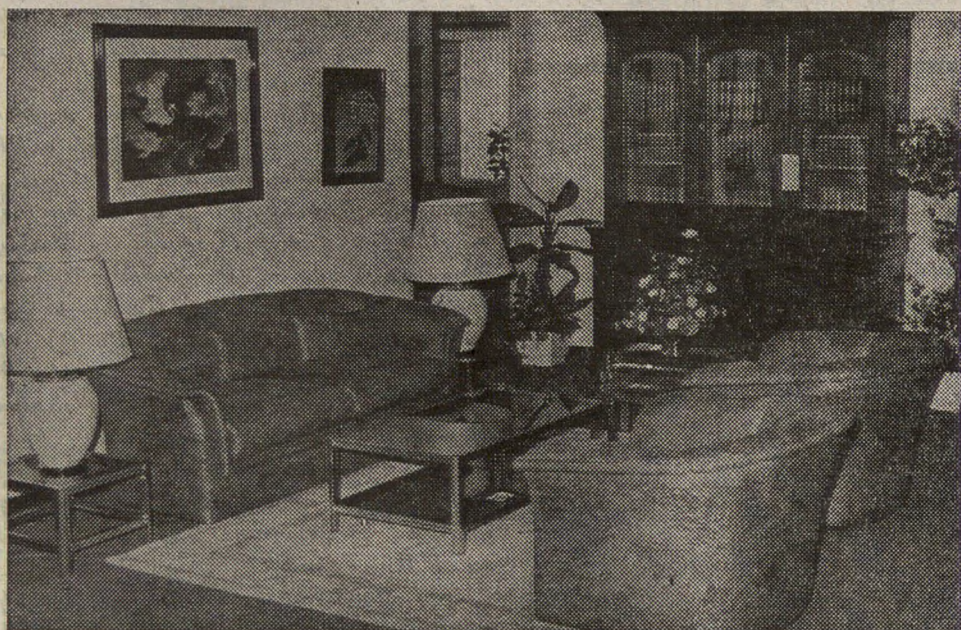
— Pour les inscriptions, téléphoner au:

43. 26. 50. 43 de 9 heures à 18 heures.

Meubles
Ghazarian

4.000 m² de mobiliers
présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20km de Marseille tél.: 42. 89. 27. 47

«Բացառիկ գեղջ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն»

Հ. Բ. Ը. Մ. - ՄԱՐՍԵՅԸ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԲԱՐ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Մարտչի մասնաճիւղը հա-
մայնով կը տեղեկացնէ բէ այս տարի եւս կը կազմակերպէ իր 12-րդ ամառա-
յին հայ ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԺԱՄԲԱՐ (7 - 14 տարեկան) որ տեղի կ'ու-
նենայ Յուլիս 8-էն 30, Վ ա ղ ր օ գիւղաբաղաւթին մէջ (Ալպեան լեռներ):

Մանրամասնութեանց համար դիմել Տիկին Հերմինէ Անֆիսիօ-Տիգրանի:
Tél.: 91. 22. 10. 45 (U.G.A.B.)

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԿԱՔԱՂ

Հեղինակ՝ ՍԵՂԱ ԾԱՂԻԿԵԱՆ - ՏԵՄԻՐՃԵԱՆ

Գրախօսեց՝ ՏԵՄԻՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Գրականության ծաղկաբույսը մեր պատմության երեք միջոց կայ, հեղինակին համար՝

Ա) Աշխատասիրողը ինքի լինելը պարզապես ու երկերը, համաձայն իր իսկ դատողության եւ ճաշակին։ Բոլորը գեղական են ամենակարճ ճամբան է այս։

Բ) Կամ կը կազմէ Յատուկ Յանձնախումբ մը, բաղկացած՝ գրականության հասկող անձերէ, պատասխանատուութիւնը կարենալ բաժնելու համար անոնց հետ։ Բայց այդ պարագային ալ կը ստեղծուի անբախտելի թնձուկ մը, որովհետեւ յանձնախումբին անդամներն են որ չեն կրնար իրարու հետ համաձայնիլ։

Գ) Տիկին Սեղա Ծաղիկեան - Տէմիրճեան խոստովանելով վերոյիշեալ երկու վտանգ-խոստովանելով վերոյիշեալ երկու վտանգ-ն' չանթերի՝ ճամբայ մը, հրապարակային կոչով մը գրողներուն ձգելով հրատարակելի գործերուն ընտրութիւնը, ինք ստանձնելով միայն վախճանախնդրու երկերուն պատասխանատուութիւնը, քանի որ անոնց կողմէ գեղականութիւնը չկայ այլեւս։ Եւ այդպէսով ծնած է հաւաքածոն «Պոլսահայ Գրականութեան» իբր առաջին հատոր վերջին կէս դարու «Սփիւռքահայ Արդի Գրականութեան»։

Ըլլալով նախկին Պոլսահայ, Տիկին Ծաղիկեան - Տէմիրճեան պէտք էր անշուշտ սկսէր Պոլսահայ Արդի Գրականութեան, որուն բարգաւաճման անձամբ մասնակցած էր ինքն ալ, եւ որուն ներկայացուցիչներէն շատերուն ծանօթ էր արդէն։

Թէեւ այս աշխատասիրութեան մասին ընդհանուր ակնարկ մը լոյս տեսաւ «Յաւաք»-ի մէջ (Փետրուար 4, 1995) Վարդան Մատթէոսեանի ստորագրութեամբ, բայց այս ստղծը գրողն ալ ըլլալով նմանապէս նախկին պոլսահայ, եւ փոքր ինչ ծանօթ տեղւոյն գրական գործունէութեան, կ'ուզէ տալ կարգ մը յաւելումական ծանօթութիւններ եւս։

Ներկայ գրութիւնը պիտի չըլլայ սակայն քննադատութեան կամ գրադատութեան ձեռնարկ, ինչ որ արդէն հաւաքածոյին մէջ խառն արդիւնած է պոլսահայ արդի գրականութեան ամենայայնուի ներկայացուցիչներէն զգալուն բանաստեղծ Ջարեհ Թրախունիի կողմէ, որ կը սպառնայ շանթահարել բոլոր անոնք որ պիտի ժպտնան քննադատութեան փորձել։ Ան կ'ըսէ. (էջ 457)։

«Ձեմ գիտեր քէ ո՞վ կ'ըսէ, որ գրաքննադատութիւնը գրականութեան «նկիւն»ն է, բայց ես կրնամ ըսել որ ան գրի աշխարհին մէկ վիժումն է. տղարկ մըն է, որ գրականութեան նորմալիզմը աւելնէ ծծելով կը ջանայ սնանիլ, բայց ի վերջոյ մաքուր կը ստակի»։

Նման սարսափեցիկ մահալճիւ մը կարգալէ վերջ ո՞ր ամբարշտը պիտի համարձակէր գրաքննադատութեան փորձել։

Նմանապէս, նպատակ չէ մի առ մի պատմել ու բացատրել հաւաքածոյին մէջ առնուած գրութիւնները բոլոր, ինչ որ սովորութիւն է առ հասարակ։ Այլ պիտի բաւականանամ ընելով կարգ մը մատնանշումներ եւ խորհրդածութիւններ, պոլսահայ արդի գրականութեան շուրջ։

Մատնանշելի առաջին կէտը այն է թէ, այս հաւաքածոյին մէջ չեն առնուած նոյն շրջանին պատկանող այն գրողները, որոնք, բոլորովին, Հատուկ են իբր «վաւերական» ընդունուած էին Արամեան Սատուց Միութեան կողմէ հրատարակուած գրական հաւաքածոյին խմբագրութեան կողմէ, գրաւելով հատորին պատուոյ տեղը (ան'ա՝ «Յաւաք», Ապրիլ 15/16, 1995)։ Անոնցմէ կրնամ յիշել անունները ինծի ալ ծանօթ կարգ մը գրողներու, ինչպէս՝ Արեգ Տիրազան, Եղիշէ Այվազեան, Գաբրիէլ Նախկին, Զոհարան, Գուրգէն Թրախունի, Հայկանյ Մառ, Յովսէփ Քէչիկեան, Թորոս Աղասեան, Եղուարդ Սիմֆէլեան, Եւային։ Պատճառ արտաք-

ման. անոնք գրական նոր ուղղութեան չէին հետեւած եւ միացած էին հին արահետներու վրայ, կառնած՝ անցեալի ժառանգութեան։

Այսինքն, անոնք ուշադիր էին մասնաւորաբար գրելու եղանակին եւ ո՛չ թէ խորքին, ջանալով միշտ արտայայտուիլ այն ներառեալ արեւմտահայերէնով, որ իր անունները առնելով դասական գրաւելին, դարասկիզբին հասած էր արդէն իր կատարելութեան, իբր պայծառ, պերճ եւ ճոխածեմ գրական լեզու, ըլլա՛յ արձակ, ըլլա՛յ տաղաչափաւ։ Բանաստեղծութեան մէջ կը հետեւէին օրինակին Վարուժանի, Մեծարեանի, Թէքէեանի եւ այլոց, որոնք արեւմտահայ քերթողութեան լուսափառ համեստեղութիւնը ձեւացուցած էին։ Արձակի համար իբր օրինակ ունէին Տէմիրճեանի, Ինտրա, Զօհրապ, Եւային։ Եւ սակայն, հարց է թէ, հետեւելով այդ ճամբուն, կրցա՞ծ էին ծնունդ տալ նոյնքան ուժեղ երկերու, որոնք կոչուած ըլլային դասուելու մոռցած ման գիրքը ինչպիսի վտանգէն զերծ ստեղծագործութիւններու կարգին։

Մինչ անոնցմէ ոմանք կը քերթէին արքայու վերացումով սաւառնելով եթերին մէջ, ուրիշներ կը ջանային մեծատաւեր քօղէ մը տակ պարուրել իրենց խօսքը, թէքիթը՝ գոր շատ լաւ բացատրած է Շահան Շանուրը, ըսելով.

«Մթութիւն կը դնեն հոն ուր չեն կըրնար խորութիւն տալ. ճապարակներ իրենց խորութիւնը կ'ըլլայ եւ անհասկնալի՝ բարձրութիւն մը անգոյ» (1)։

Բայց արդար ըլլալու համար պէտք է ընդունիլ թէ անոնք բոլորն ալ ճարտարօրէն եւ անթերի կը գործածէին արեւմտահայ գրական լեզուն, որուն գանձարանը գաղտնիք չունէր իրենց համար։ Ունէին թէքիթը, բայց հաւանաբար ստեղծագործական հուրն է որ չէր բոցավառել իրենց հոգին։

Ուտի, գէթ այդ առաքինութեան համար, փոքր տեղ մը կրնար յատկացուած ըլլար իրենց ալ, այդ հաւաքածոյին մէջ, հոգ չէ թէ իբր թնոգորտանային բաժին։ Արդարեւ, անոնց գրչին կը պարտինք զգալի ռոտնաւորներ, երկարաչունչ պոէմներ եւ ուռուցիկ արձակներ, որոնք չըջան մը կը բնորոշեն։ Ալ ո՞վ պիտի գրէ սա տեսակ չնախարհիկ տողեր.

«Տիկնեքք Աստուծոյ գրիմասն է» (Եղիշէ Այվազեան), նաեւ «Մութը դանակներ կը շարժէ քուրիմ մորթին վրայ», կամ «Շատ է մտքիմ խորութիւնը իրարու անմտօք պատահելուն»

(Արեգ Տիրազան «Երբորդի Ստուերով», որուն հերոսները կը կոչուէին Ամարանդ եւ Սիւրա)։

(Հոս պարտիմ խոստովանիլ որ հակառակ իր անկապալտ ոճին եւ excentrique արդուզարդին, հայերէնի սքանչելի ուսուցիչ մըն էր Արեգ Տիրազան (բուն աւանդով Օննիկ Պատմաճեան) որուն աշակերտելու բարձր ունեցած կամ Կէտիկ-Փաշայի Ս. Մեսրոպեան վարժարանին մէջ, չըջանի մը երբ հայերէն կը սորվեցնէին նախակրթարաններուն մէջ, մինչ ներկայիս լիւններու մէջ իսկ անկարելի դարձած է այդ բանը։ Ա. Տիրազան կը պաշտէր Վարուժանը, որ իր ուսուցիչը եղած էր ինիքիեան վարժարանի մէջ։

Այդ նախկին գէմ ըմբոստութեան դրօշ պարզող քանի մը երիտասարդներ, իբր նորարարութեան ներկայացուցիչ, պաշտպաններն հակոտնեայ տեսակէտ մը, ըսելով թէ գրականութեան մէջ լեզուն չէ կարեւորը, այլ՝ նիւթը, եւ թէ հակառակն գեղեցկութեան որոնումը ընդհակառակն խոչընդոտ է գրողին ստեղծագործութեան համար, իսկ ընթերցողին համար ալ՝ արգելք հակացողութեան։ Ու հետեւելով «Գրականութիւնը պէտք է ժողովրդին մօտեցնի» նշանաբանին, գրականութեան մշակեցին պարզ խօսակցական լեզուով ու բառացանկով, նախընտրաբար ընկերային հարցերու շուրջ, ինչ որ փոքր ինչ հնարաւոր դարձած էր շնորհիւ Համաշխարհային Բ. Պատերազ-

մին յաջողող քաղաքական յարաբերաբար թոյլատու պայմաններուն։

Յեղափոխութիւն մըն էր կատարուածը, քանի որ այդ ձեւով գրականութիւնը կը դադարէր յատուկ լեզու մը գործածել գիտցողներուն մենաշնորհը ըլլալէ, եւ կը դառնար սեփականութիւնը բոլոր անոնց որոնք գրելու փափագ եւ ըսելիք բան մը ունէին։ Մէկ խօսքով ամէն մարդու առջեւ կը բացուէր գրագէտ դառնալու կառնիկութիւնը։

Ասով կը բացատրուի թերեւս աւելի քան տպաւորիչ թիւը Պոլսահայ Արդի Գրողներուն։ Տիկին Ծաղիկեան - Տէմիրճեան իր ծաղկեփունջը կազմած ըլլալ կը թուի առաւելաբար այդ ուղղութեան հետեւողներուն գործերով, թէեւ տեղ տուած է դասականացած ոճով եւ լեզուով գրուած երկերու ալ։ Եւ որովհետեւ շատ մեծ է թիւը այդ խաղաղութիւն փունջը ձեւացողներուն, հոն մտած կ'երեւին, իրապէ՛ս գեղեցիկ բուրմունքով ծաղկեցող կողմերն, հասարակ անբոյր խոտեր եւ յարդի չորացած ճիւղեր եւս։

Հատորը ընդարձակ է, բաղկացած՝ աւելի քան հինգ հարիւր մեծագիր էջերէ, որոնց մէջ տեղ տրուած է հինգ տասնեակ գրողներու։ Յատկանշական է որ, Պոլսոյ հայութիւնը որ 40 - 50 հազար հոգի էր բաղկանայ, զուրկ ըլլալով հանդերձ սփիւռքահայուն վայելած արտայայտութեան լայն ազատութենէն, կրցած է իր ծոցէն արտաբերել այդքան մեծ թիւով գրողներ, մինչ օրինակ՝ Ֆրանսահայութիւնը, որուն համար կ'ընտրի թէ 350 հազար է թիւով, այսքան տարուան իրենց քանի իր ծոցին մէկ հատիկ իսկ դրագէտ (2) չէ կրցած դուրս բերել, գոհանալով առաւելաբար Մերձաւոր - Արեւելքէն ներսնուած տարրերով։ Կը սխալեմ արդեօք։

Նշմարելի է որ արձակի մարդին մէջ, բացի Ջաւէն Պիպեանի եւ Աւետիս Աւետիսեանի գրչին պատկանող կարգ մը բարացուցական վէպերէն, պոլսահայ գրողներուն նախընտրած ձեւը եղած է նորավէպը կամ պատմուածքը, եւ երբեմն ալ՝ դիւղագրութիւնը։ Մեծ է թիւը արձակագիրներուն, որովհետեւ իր կարճ բովանդակութեամբ նորավէպը առ հասարակ արտաքինապէս դիւրին կը կարծուի, թէեւ ըսուած է թէ լաւ նորավէպ մը գրելու աւելի դժուար է, քան վէպ մը։ Վէպի մը ամբողջ կառուցուածքը պէտք է ամփոփուի քանի մը էջերու մէջ, քանի որ նորավէպը համազօր է իտալեան վէպի մը։

Յիշատակելով լուի մէկ քանիս, ինքնատիպ պատմուածքներէն կարելի է մատնանշել Սրբուհի Մառի «Բեզ շատ էի կարօտեցի», որուն հերոսներն, ծերանոցի բնակիչ մամիկ մը, կարենալ տղան տեսնելու համար սուտ հիւանդ կը ձեւանայ, եւ իբր չքմեղանք կ'ըսէ. «Նախքան, շատն է չէր եկեր, քեզ շատ էի կարօտեցի»։

Նուէր Սիւրաճիւն կը պարտինք երեւակայական, «Հարցազոյց մը Պետրոս Դուրեանի հետ» որուն անդրադիմեան պատասխանները բոլորն ալ ճարտարօրէն առնուած են վաղամեթիկ բանաստեղծին տողերէն։

Հետաքրքրական է նաեւ պատմութիւնը պոլսեցի աշխարհի մը, որ ամերիկեան շոգեմուտի մը վրայ դրած չորթիւր ճամբան կը դնէ ստազոգ (homard) մը Լոբստիայի (վիճակահանութիւն) գնելով. «Ենթադրեմք թե չունիմք» (Գրիգոր Յիւրճեան)։

Յաճախակի մշակուած նիւթ մըն է աղբառ, ինչքան մարդոց թշուառութեան ներկայացուցիչը։ Մեղքն Կիւրճեանէ, Երանդ Սրմաքէլիանէ, Լեւոն Բաշալեանէ ի վեր այս նիւթին օգտագործումը կը շարունակուի անխափան։ Այդ պատմութիւններուն խոնարհ հերոսները պէտք է ըլլան հնակարկատ, լուսարարութիւն, թոքախառու վարժապետ, Եւային, ու կոչուին Մարկոս աղբար, Սեդրա աղա, տայի Թորոս, Թագուկ հաղմ, Սուրբիկ տուտու, Եւային։ Իրաւունք չունին անուանուելու Գեղամ, Գուրգէն, Վագգէն, Ազատիկ կամ Սիրաբիկ...։

Հոս միջնակեալ կ'ուզեմ յիշել պարագայ մը։ Ինչպէս վերեւ ըսի, պատերազմին յաջողող քաղաքական թոյլատու պայմաններուն բերումով, խումբ մը պոլսահայ գրողներ իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցին ընկերային անարդարութիւններու, դասակարգային տարբերութիւններու, մէկ խօսքով ընդադուրիներու ցաւերուն վրայ, ինչ որ իրենց վերագրեց ձախակողմեան հանգամանք որմէ մեծապէս տուժեցան անխոհմարտ։ Ոմանք Ֆրանսա գաղթեցին, իսկ երեք գրողներ ներգաղթեցին Հայաստան, անշուշտ որոշ անկախութիւններով։ Բայց անոնցմէ միայն Գեղամ Սեւան է որ կրցաւ գրական-

ՕՐՈՒՆ ՀԱՐՑԵՐ ԵՐԿԻՐԸ ՈՒՐ ՈՉԻՆՉ ԿԱՐԳԻՆ Է

«Հոս չենք սպրիտ ալիւս, կը բաւակաւանք գոյութիւն պահելով» կ'ըսէ 20 տարեկան վրացի երիտասարդ մը որ ամբողջ օրը նստած փոքր կրպակի մը առջեւ, կը ջանայ Գոգա, զարեկուր ու ծխիկներ ծախել այն հաղուաղէպ վարորդներուն ուրոնք արխաղական սահմանադիտում մօտեցնէ կանցին։ Պահանջուած գինը միայն ՄԱԿ-ի զինուորները կրնան վճարել։

Վրաստանի մէջ բոլոր խանութներն ու գործատուները փակ են. ճամբաները ամէն չափի փոսերով ծածկուած են ու տարիներէ ի վեր ոչ մէկ խնամք տեսած են։ Այսուհանդերձ, Արխաղիոյ սահմանէն քանի մը քիլոմետր միայն անդին է երկրին ու նաեւ աշխարհի ամենամեծ ջրէկ-տրակայան - ամբարտակը որ Ինդուր գետին վրայ կառուցուած է։ Խորհրդային շրջանի կառույց է, անաւարտ մնացած. ջրամբար - լիճք փռուած է կովկասեան հովիտին մէջ։ Անոր ծորակները կոտորած են ու ջուրը տեսական արտադրութեան համար օգտուած է կովկասեան հովիտին մէջ։ Անոր ծորակները կոտորած են ու ջուրը տեսական արտադրութեան համար օգտուած է կովկասեան հովիտին մէջ։ Անոր ծորակները կոտորած են ու ջուրը տեսական արտադրութեան համար օգտուած է կովկասեան հովիտին մէջ։

Ամբարտակը կը բանի իր կարողութեան միայն մէկ երրորդով, մինչդեռ ինչայ միայնակ հասնել ամբողջ երկրին երկրորդական պահանջին. իրենց բանցնել գործատուները, լոյս եւ ջրամուկիւն հարկային։ Սակայն Խորհրդային Միութեան քայքայումէն ետք երբ Վրաստան անկախացաւ ՀԱՊ-ին անդամակցելէ առաջ, ուստի մասնագէտները մեկնեցան ու չվերադարձան։ Այսօր ամբարտակին վիճակը սպառնալիք է հովիտին բնակիչներուն ու երկարակառուութիւնը շատ անխնայ կերպով կը տրուի։ Երկրի տարած դրամ չունի կազ կամ ածուխ գնելու։ Անցած ձմեռ օրը երկու - երեք ժամ հոսանք տրուած է ու ցուրտին պատճառով դրողները երեք ամիս փակ մնացած են։

Փոքրիկ Վրաստանը որ Խորհրդային Միութեան ամէնէն հարուստ անկիւնն էր իր լեռներով, գետերով, Սեւ ծովու լողափներով ու ջրէկումի կովկասեան գօտիով, այսօր բեկուած երկիր մըն է։ Եւ կամուտէ գուրկ պետութիւնը իր պաշտօնէութեան ամիս 10-15 ֆր.ի համարժէք վճարում միայն կրնայ կատարել։ Աւելորդ է ըսել որ ամէնէն համեստ կեանքի ձեւը համար իսկ անբաւարար է ամիսը։ Դասախօս մը կը բացատրէ թէ պակասը Լոբստիայի համար ամէն մարդ կը ջանայ առեւտուրով զբաղել։ Ամէն մարդ ծախս հանած է տունը արժէքաւոր ինչ որ ունի կամ - կարասի, գորգ, Եւային։

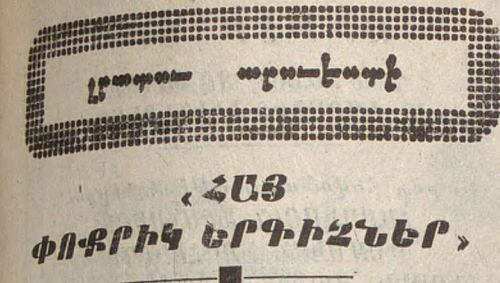
Փոխանցման շրջանի ազգային դրամանիշը որ կուպոն կը կոչուի, ոչ մէկ արժէք

նութեան մարդին մէջ տեղ մը ապահովել իրեն, դառնալով նոյնիսկ ակադեմիական. իսկ միւս երկուքը, Հայկազուն Գալուսեան եւ իմաշիկ Ամիրեան շրջադրուեցան Գրողներու Միութեան ներս, առանց որուն կարելի չէր գրական որեւէ գործ հրատարակել այդ շրջանին։ Ու պարագայն ուսուցչութեամբ։

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) - Տե՛ս «Նկարչութիւն եւ Նկարչներ» յօդուածը, Թեոդիկի 1929-ի «Ամէնուն Տարեցոյց»էն արտատպուած «Սիրոս Սրտի» հատորին մէջ, որ վերջերս լոյս տեսաւ «Յաւաք» Մատենաշարէն։

(2) - Կ'ուզեմ ըսել բանաստեղծ, վիպագիր կամ նորավիպագիր, եւ ո՛չ իրապա-

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»
« Դ Ի Մ Ա Կ » ԹԱՏԵՐԱՌՈՒՄԲ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ
ԲԵՄԱԴԻՐ

ՎԱԶԳԻՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ
ՀԵՏ

«Հայ փոքրիկ երգիչներ»-ը երգչախումբ է հիմնում է 1993-ին Տիգրան Հեքեք-ը երգիչ, նախագահ ունենալով երա-
ժշտության եւ երգի սէրը փոխանցել մա-
նուկներու:

Հեքեքեան ծնած է 1959-ին Երեւան, 1977-ին մտած է Մանկավարժական Բարձ-
րագոյն Ուսմանց Հայկական հիմնարկը
ուրիշ վկայումս է 1982-ին: 1982-էն 1985
հայերէն եւ ռուսերէն դասաւանդած է
Արցախ: 1979-ին մտած է Պետական երա-
ժշտանոց (երգչախումբի ճիւղը) եւ իր
մասնագիտութեան շրջանին երկու երգ-
չախումբ հիմնած է «Աւքսանդր Սպեն-
դարեան» երաժշտական դպրոցը: 1984-ին,
Հեքեքեան զեղարուեստական տնօրէնը
եւ երգչախումբի ղեկավարը եղած է Հա-
յաստանի ձայն - հնչողականի եւ Փոքրիկ
երգիչներու: Յետագային Հեքեքեան երգ-
չախումբային երաժշտութեան միջազգային
պայմանագրութեան անդամ կը դառնայ:
Ներկայիս, իր հիմնած Փոքրիկներու
խումբը առաջին անգամ ըլլալով է որ
կուպայ Արեւմտեան - Եւրոպայ: Պաշտո-
նապէս հրաւիրուած էր մասնակցելու
Երիտասարդութեան երգչախումբներու եւ
բազմազան միջազգային փառատօնին (Պալ,
Քրիսթֆ Միքեան հիմնարկ) Մայիս 24-էն
27, եւ երեք ելոյթներ կ'ունենար Ռոմանա
Չուկերիով մէջ Մայիս 28-ին, 30-ին եւ
31-ին: Զուիցերիով մէջ իրենց ներկա-
յացուցիչն է՝ Տիգրան Սիրվարդ Գաղան-
եան - Փիլսոփ:

Յունիս 1-ին ալ երգչախումբը կը ներ-
կայանայ ԻՆՆԵՄԻՐՈ: Յայտարարին մէջ՝
Յարութեան, Երկանեան, Մենտէլսոն,
Վարդապետեան, Պալ, Եկմալեան, Կոմի-
տաս, Մոցարթ, Փոլլէնք, Ոսկանեան,
Պետրոսեան, Շոտաւարդի, Միլոզոյեան,
Կերուին եւայլն, եւայլն:

կը ներկայացնէ: Գինները ծանուցուած են
առանկան ուղիով որ կը նկատուի զօրա-
ւոր տարաբար: Քաղաքացիական պատե-
րաբար եւ ռուս մասնագէտներու մեկնու-
նը բաւական եղած են որ երկիրը ամ-
բողովին կազմաւորուի: Նախագահ
ճիւղանմէի մէկ խորհրդակցանք կ'ընէ թէ
իմեք բան մը նորոգել չեն սորված բը-
նաւ, որովհետեւ ամէն բան շատ առատ
էր: Երբ ստանարան մը կամ գրիչ մը կ'ա-
րուէին, նորերը կը գնուէին անոնց տեղ:

Գաղաչովի Արտաքին նախկին նախա-
րարը որ վերականգնուածին կերտիչներէն
էր նկատուի, այսօր չի կրնար անհրաժեշտ
կապը ճարել, նորոգելու համար երկ-
րին մէջ ու փոքր ճամբաները: Վրաստա-
նի զլխաւոր եկամուտը կը կազմէ Եւրո-
պական միութեան կողմէ որպէս օժան-
դութիւն կատարուած յատկացումը
որ անցեալ տարի պետական պիւնտէրէն
45%-ը կազմած է: Հացահատիկի փո-
խադրութիւնը առիթ եղած է որ գործա-
նութեան զրուին նաւահանգիստներ ու
երկաթուղին: Այսուհանդերձ, միջազգա-
նի ոչ մէկ ներդրումի համար ապահով
վայր կը նկատուի երկիրը: Ո՞վ կրնայ
կորուստի վտանգին ենթարկել ինքզինք
երկրի մը մէջ որ կրնայ կրկնել եռակու-
լովի օրինակը: Իր շրջաններէն երկու-
քը՝ Հարաւային Օսէթիան ու Աբխազիան
արդէն զէնքի դիմած են: Երբորդ մը՝ Ա-
բխազիան տեսական սպառնալիք է: Եւրո-
պական միութեանն ալ աշխարհ կարեւոր
համեմատութեամբ պիտի զեղչէ իր օժան-
դութիւնը: Կը մնայ յուսով որ ամ-
բարտակէն ջուրի արտահանքը փորձանքի
մը դուռ չբանայ ու Աբխազները յարձա-
կում չգործեն այդ ամբարտակին վրայ:

Պատասխանելով լրագրողներու, Վրաս-
տանի նախագահը կ'ընէ թէ իր մտապատ-
կերը չուկայի անտեսութիւնն է, Քրասնո-
սկայնի ձեռքով: Պէտք է առջ տանիլ սե-
փականանդհուր, բարեշրջումները կա-
տարել երբ նոյնիսկ ատոնք ոչ մէկ խան-
դաւորութիւն կը պատճառեն: Ուժանիւ-
թի չգոյութեան պատճառով ճարտարար-
ուեստը 14%- կարողութեամբ կ'արտադրէ,
այս ցեղի մէջ ալ կանգ առնէ, կացութիւ-
նը աւելի կը վատթարանայ:

ԲԱՂԱՆ

Համազգայինի «Դիմակ» թատերախում-
բը կը ներկայացնէ յաջորդաբար Շարաթ,
Յունիս 3, Կիրակի Յունիս 4, եւ Շարաթ
Յունիս 11-ին Գրիգոր Վահանի «Բախտին
անիւր» Կիմէ Թանդարանի սրահին մէջ,
բեմադրութեամբ Վազգէն Մուրթաթեանի:

«Դիմակ» ծանօթ է արդէն Փարիզի հայ
հանրութեան, որ ականատես եղաւ իր ա-
ռաջին քայլերուն, տարած տասը տար-
ւան աշխատանքին, որու ընթացքին բե-
մադրութեան այլազան գործեր, այսօր,
կրկին, նոյն հաստատում եւ խանդավառու-
թեամբ այս «սիրողներէ» կազմուած խում-
մը իր մնայ ամուր եւ վճռական, դիտակից
հայ թատրոնի անփոփոխ դերին եւ կոչու-
մին, եւ կը պահպանէ հայ թատրոնին ներ-
կայութիւնը շրջապատի մը մէջ ուր կան
բազմաթիւ թատրոններ, արուեստի բարձր
որակ, «Դիմակ» յամառ աշխատանքով
չի լուսաւրելուր եւ մօտաւորապէս ութ
ամիսներէ ի վեր կը պատրաստուի ներ-
կայացնելու պուլվառի թատրոնի պատ-
կանող գործ մը: հեղինակ՝ Գրիգոր Վա-
հան կուգայ Պոլսէն Պէրպլեանի վար-
ժարանէն, ապրած է Փարիզ, ուր տարի-
ներ շարունակ մասնակցած է տեղւոյն
թատերական հայ կեանքին, եղած է դե-
րասան, գրած է թատերգութիւններ, ունի
նաեւ քերթուածներու հատոր մը:

Խումբին կատարուած այցելութեան մը
ընթացքին կարելի եղաւ այս հարցադը-
րոյցը Վազգէն Մուրթաթեանի հետ, որ ե-
ռանդով եւ սիրայօժար կ'աշխատի խում-
բին հետ:

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Երկրորդ անգամ ըլլալով,
յանգն կ'առնէ «Դիմակ»ի բեմադրութիւ-
նը, առաջինը հանդիսացաւ անցեալ տարի
Յակոբ Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մու-
րացեակները» երգիծական գործ մը, մեր-
կայիս «Բախտին Անիւր» Գրիգոր Վահա-
նի մէկ քատերգութիւնը, անձամբ գործ
մը եւ անձամբ հեղինակ մը (*) շատրու
համար, դժուարութիւններ կան քատե-
րական գործի մը ընտրութեան առթիւ:

ՎԱԶԳԻՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ. - Մեր նախորդ
ներկայացումէն անմիջապէս վերջ, բոլորս
(թատերախումբը) որոշեցինք, նոյն խան-
դաւորութիւնը պահել եւ նոր բեմադրու-
թեան մը ձեռնարկել, սակայն մեզի կը
պակէր հիմնականը, նիւթը եւ գործը,
նկատի առնելով որ մեր հանդիսատեսնե-
րէն մեծամասնութիւնը կը փափաքի տես-
նել զուարճացող ուրախ եւ խնդալիք նիւ-
թեր, բնականաբար մեր ընտրութիւնը
այդ ուղղութեամբ գնաց եւ այս ձեռքով
Պուլվառի թատրոնին մօտեցանք: Գծուա-
րութիւններն ունեցանք փառատուրքի աշ-
խատանքի ընթացքին, որեւէ թատերա-
կան գործ, պէտք է համապատասխանէ
մեր խումբի կարելիութիւններու եւ թիւի
սահմանումին: Շատ ալ գործեր չու-
նէինք մեր տրամադրութեան տակ:

Հ. - Ի՞նչ է միւրը:

Վ. Մ. - Նիւթը առնուած է հայկական
կեանքէ, զէպը կը պատահի Փրանսայի
մէջ, ընտանիք մը, ամուսինը գորգի վա-
ճառական, կ'ապրի հանգիստ կեանք, սա-
կայն օր մը բախտին անիւր կը դառ-
նայ ... եւ կը սնանկանայ, կինը տան
վարողին հետ կ'ապրի կը ստեղծէ, շուր-
ջինները կը փորձեն շահագործել ամու-
սինը եւ այսպէս կը շարունակուի մինչեւ
օր մը ... բախտին անիւր ... է՞՞ որ կը
դառնայ ... Պուլվառի թատրոնի մը, նիւ-
թը այժմէական, սնանկութիւն, ընտա-
նիքի քայքայում, նիւթի տիրապետու-
թիւն, նոյն մը հասարակարմութիւն եւլն ...
Գրիգոր Վահանի այս գործը որոշ փոփո-
խութիւններու ենթարկուեցաւ, պարզա-
պէս պատշաճեցնելու համար մեր խումբի
ներկայ կարելիութիւններուն:

Հ. - Թատերական մերկայացումն մը
իրագործումը կը պահանջէ լուրջ աշխա-
տանք ինչպէս նաեւ տէքոր, տարազներ,

ԻՍԻՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ
ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ԲԱՅՈՒՄԸ

Ինչպէս տեղեկացուցած էինք արդէն,
Մայիս 21, Կիրակի, կէսօրին պաշտօնա-
կան բացումը կատարուեցաւ Իսիւ վար-
ժարանին շինութեան: Ժապաւէնը կտրեց
քաղաքապետ՝ Ա. Սանթրին, անկէ որպէս
յիշատակ կտորներ տալով ԼՂՀ-ի Մշա-
կոյթի նախարարուհի՝ Ն. Ոսկանեանի,
զպրոցի շինութեան յանձնարարի նա-
խագահ թիւի՝ Վիգէն Կարապետեանի,
եւայլն: Ներկայ էին Մէտոնի, Գլաժա-
ռի, Իսիւ փոխ - քաղաքապետները, Փա-
րիզի առաջնորդ Գիւստ Արք., Հայաստա-
նի գործավար Վ. Տէր - Ղեւոնդեան, նաեւ
այլ զէմքեր ու որոշ բազմութիւն մը:

Նախ խօսք առաւ թիւի՝ Վ. Կարապետ-
եան, ուրախութիւն յայտնելով որ բոլոր
կիճիւնները հարթուած են վերջապէս ու
Երեւանի 80-ամեակին վաղորդային Իսիւ
կ'ունենայ ամէնօրեայ իր դպրոցը: Ըսաւ
թէ զպրոցական կառոյցին յատկացուած
հողը 1950 քառ. մետր է. չէնք երեք -
յարկանի պիտի ըլլայ, պիտի ունենայ
կառատուն, պահպանի բնակավայր,
ուր դասարան, եւայլն: Ամէն մէկ դասա-
րանի տարեկան պիտի տէն պիտի ըլլայ
500 - 700 հազար Փրանքի միլիոն: Վ. Կա-
րապետեան շնորհակալութեան խօսքով
աւարտեց իր ուղերթը:

Պատ. Ժ. Լեւոնդեանի կողմէ խօսք առ-
նելով ձեռնարկին առթիւ իր ուրախու-
թիւնը յայտնեց Պր. Պոյաճեան, որմէ
ետք Գիւստ Արք. մաղթեց որ այս կարե-
ւոր գործը յաջողութեամբ պատկուի: Ի-
րեն շնորհեց Վ. Տէր - Ղեւոնդեան որ
Փրանսայի իր պաշտօնավարութեան շըր-
ջանին ներկայ դառնուածներէն ամէնէն
ուրախալին նկատեց այս ձեռնարկը:

Հանդիսութեան վերջին ելոյթով Իսիւ,
ուր ըսուեցաւ թէ շուրջ 5 հազար Հայ
կ'ապրի, քաղաքապետ խօսեցաւ Հայ
Ժողովուրդին արժանիքներուն, ցեղա-
պանութեան մասին. ըսաւ թէ Հայերն ու
Գորսիքացիները նմանութիւններ ունեցող
Ժողովուրդներ են, ապա աւելցուց. «Եթէ
միացած էք ամէն բանի կարող էք, եթէ
բաժնուիք, ամէն բան կը կորսուի. մենք
Գորսիքացիներա բաժնուեցանք իրարմէ
ու յաղթուեցանք Փրանսացիներէն, այ-
սօր Փրանսացի ենք: Դուք այսօր վերջա-
պէս միացած էք, բաժնուի՞ր պատճառ
չէ՞ միացած: ուրեմն, միացէ՛ք այսպէս,
յաջողութիւն»:

Հաւաքովի աւարտեցաւ Գիւստ Արք.ի
օրհնութեամբ ու զինեմունքով մը:

ԹՂԱԿԻՑ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ի ՊԱՏԻ
ԼՂՀ-Ի ՄԵԱԿՈՅԹԻ ՆԱԽԱՐԱՐ
ՆԵԼԼԻ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ

Մայիս 19, Ուրբաթ երեկոյեան Գլա-
ժառի քաղաքապետարանին մէջ, որուն
ճակատին Փրանսական Եռագոյնին հետ
կը ծածանէր ԼՂՀ-եան դրօշակը, ընդու-
նելութիւն մը տեղի ունեցաւ Ղարաբաղի
Մշակոյթի նախարար Նելլի Ոսկանեանի
ի պատիւ: Ներկայ էին քաղաքապետը
Ժ. Փ. Ֆուլչէ, փոխ - քաղաքապետը,
Փարիզի առաջնորդը Գիւստ Արք. Նազ-
դաչեան, Հայաստանի դեսպանատան
ներկայացուցիչ պատ. Ռ. Լեւոնեան,
Իսիւի հովիւը Միւռոն Վրք. Գլքլքեան,
պատ. Ժ. Լեւոնեան եւ շուրջ 150 հոգիներ
բազմութիւն մը:

Փոխ - քաղաքապետ՝ Յ. Արթիւնեանի
ողջոյնի խօսքէն ետք արտայայտուեցաւ
հիւր նախարարուհին շնորհակալութիւն
յայտնելով Ստեփանակերտի համալսարա-
նին Գլաժառի կողմէ ցոյց տրուած աջակ-
ցութեան որուն շնորհիւ բնակչութեան
աշխատանքը օժտուած էր արդիական
գործիքներով ու սարքաւորումներով:
Ապա Ն. Ոսկանեան խօսեցաւ ԼՂՀ-ի Ապ-
րիլ 30-ի ընտրութիւններուն, Ժողովուր-
դին աուրաբային մասին. ըսաւ թէ ամէնէն
ծանր պայմաններուն մէջ իսկ զիրենք
կ'ապրեցնէր Հայաստանի զաղափարը:
Ըսաւ թէ այդ մարդիկը ճակատ դացած
ըլլալով աշխատանքը ամբողջովին մնա-
ցած է կեներու:

Յայտնելէ ետք թէ իրենք ծրագրերն
ունին վարժարաններու մէջ Փրանսերէնի
դասաւանդութիւն, հաստատելու եւ Գլա-
ժառի ու Իսիւ քաղաքապետները օժան-
դակութիւն խոստացած են, Տիգրան Ն.
Ոսկանեան Ժ. Փ. Ֆուլչէի յանձնեց Ղա-
րաբաղի միւսալը ու ԼՂՀ կառավարու-
թեան շնորհակալութեան գիրը: Քաղա-
քապետն ալ իր կարգին Գլաժառի մետալը
նուիրեց անոր, ուրախութիւն յայտնելով
որ ռազմադաշտին վրայ հրադադարը կը
շարունակուի:

Հանդիսութիւնը աւարտեցաւ քեթի-
լով մը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԶՀՐԱՏԱՐԱՅՈՒԱԾ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ԶԵՆ ՎԵՐՄԻՐԱՐՁՈՒՐԻ

«սիրողներ» կազմուած խումբ մը ինչպէս
կրնայ այս բոլոր աշխատանքները տանիլ:

Վ. Մ. - Այս ներկայացումով «Դիմակ»
պիտի ունենայ պատրաստուած տէքոր մը
որուն ծրագրերը եւ մաքէրը պատրաստած
է խումբին բարեկամ, ճարտարապետ՝ Ժո-
զէֆ Կոստանդինեան, յետոյ ամբողջ
խումբը անխորի, յանձն առաւ պատրաս-
տութիւնը եւ միասնեղ իրագործեցինք աշ-
խատանք մը, խմբական աշխատանքը մեծ
զոհունակութիւն կը պատճառէ. այն ինչ
որ կը պատկանի տարազներուն, այս պա-
րագային այժմէական նորոյթի հետ կապ
ունեցող հագուստներ են, սակայն պէտք
է զանոնք ընտրել, զոյններու, ներդաշնա-
կութեան, գեղեցիկի եւ պատշաճութեան
յարմարութիւններով:

Հ. - Դիմակ քատերախումբը արդէն
10 տարուաք մերկայութիւն ունի Փրան-
սիայ կեանքի մէջ, կարելի է ըսել թէ
գոյութիւն ունի նաեւ հայ քատերապետ
հանդիսատեսը, ինչպէս կարելի է ֆա-
շալերի գալիս:

Վ. Մ. - Տարին մէկ կամ երկու ներկայա-
ցումով կարելի չէ պատրաստել հայ հան-
դիսատեսը, անկասկած քիչ են այն ան-
ձերը որոնք ներկայ կ'ըլլան մեր ներկա-
յացումներուն իրենց իսկ բնական փափա-
քով, այսինքն կուգան տոմսակ կը գնեն
եւ կը մտնեն սրահ, միացեալ Ժողովուր-
դը ձեռով մը «քաջալիւղ» կը բերենք, բա-
րեկամներ, ընտանիք, ազգական եւայլն:

բոլորն ալ կուգան: Կարելի է սիրել
թատրոնը վայելել, ներկայ ըլլալով տա-
րին բանի մը ներկայացումներու, անշուշտ
փափաքելի է տեսնել տարին քանի մը
ներկայացումներ:

Նիւթը անշուշտ մեծ դեր ունի, առ հա-
սարակ տիրող կարծիքը այն է թէ թատ-
րոնը պէտք է ըլլայ զուարճացնող, թէ
Ժողովուրդը պէտք է խնդալ, կարելի է
դաստիարակել հայ հանգիստատեսը, աշ-
խատանք պէտք է տանիլ որպէսզի սովո-
րութեան վերածուի թատրոն յաճախելը:
Լաւագոյն ձեւը կը կայանայ ամէն ան-
գամ տարբեր նիւթեր ընդգրկող բեմադ-
րութիւններ կատարելու մէջ. այս ձեռով
թերեւս կրնանք զոհացնել բոլոր հանդի-
սատեսները:

Ժամանակը թանկ է «Դիմակ» թատերա-
խումբին համար, անոնք եկած են այս
երեկոյ իրենց վերջին փորձերը ընելու:
Քանի մը օրէն բեմ պիտի բարձրանան:

ՄԱՐԻ ԼՈՒՍԱՐԱՐԵԱՆ

(*) ԽՄԲ. - «ՅԱՌԱՋ»ի. - Ֆրանսիայ
գաղութիւն համար քիչ մը խորք կը հնչէ,
անշուշտ, այս կրկնակի «անձանութեան»,
եանի որ Գրիգոր Վահան շատ ծանօթ
գեմէ մըն էր եւ տանեակ տարիներու
երկայնիք իր ընկերներուն հետ վառ պա-
հած է հայ քատրոնը գաղութիւն մէջ:
Բայց, միշտ է որ գաղութը դիմագիծ փո-
խեց եւ Գրիգոր Վահանն ալ անձամբ մը
գալաւ...:

«ԳԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒՐՈՒՆ

(Շաբ. Ա. էջ 16)

Նիւթակաւ պատճառներով: Ռուսաստանի ալս օրաթերթը առաջին անկար թերթին էր, ծնած խանդավառութեան մէջ: Որոշակապետը Վիտալի Տրետիակով պարզած է ծանր կացութիւնը եւ կոչ բրած ընթերցողներուն որ բաժնետէր դառնան եւ օժանդակեն դառնելու այն անհրաժեշտ 50 միլիոն ֆրանքը որպէսզի թերթը վերականգնի: Թերթը հիմնուած է 1990-ին ազատական խումբ մը երիտասարդ լրագրողներու կողմէ՝ եւ անմիջական ժողովրդականութիւնը շահած ընտանադատական իր ոճին համար: Սկիզբը տպագրական 240 հազար էր, այժմ իջած էր 56 հազարի: Թողթի գինին եւ ելեկտրականութեան յաւելումն է մանաւանդ, որ վերջինս ճակատագրական հարուած մը տուած է: Որոշակապետը միշտ մերժած է Պետական կամ անհատական ձեռնարկներու օգնութիւնը թերթին անկախութիւնը պահպանելու համար:

Լիոնի Արքեպիսկոպոս նշանակուեցաւ գերապ. Ժան Պալան Պապին կողմէ, յաջորդելու համար ծրարաւոր Տրեբուրթէի որ իր մահկանացուն կնքեց անցեալ Սեպտեմբերին: Լիոնի նոր Արքեպիսկոպոսը որ նաեւ Կոլերու գահերէցի տիտղոսը կը վստիւնէ, 60 տարեկան է:

ԳԱՆՆԻ Շարժանկարի 48-րդ փառատօնը փակուեցաւ Մայիս 28-ին: Ինչպէս կը սպասուէր Ոսկի մրցանակին արժանացաւ Խմիր Գուսթուրիէայի «Ընտրելիւրուեալ»-ը, որ ետևողաւիտոյ վերաբերող 3 ժամ տեւող Ֆիլմ մըն է: Դատական մեծ մրցանակը ստացաւ յոյն բեմադիր՝ Թէօ Անճելօփուրոսի «Ողբերգի նայուածքը», 27-ամեայ ֆրանսացի բեմադիր Մարթէօ Քասովից բեմադրութեան մրցանակը ստացաւ իր «Ատելութիւնը» Ֆիլմին համար որ կը ներկայացնէ «դժուար» մկրտւած արուարձանի մը կեանքը: Երկու Անդլիայցիներ՝ Հելէն Միլըն եւ Ճոնաթան Փրայս արժանացան դերակատարութեան առաջին մրցանակներուն, «Թէր Մէտէս օֆ Քիլի ձոր»-ը եւ Քառնիթըն Ֆիլմերուն համար:

ՊԱՐԱՆԱԴԵՍ
ՅՈՒՆԻՍ 17

Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան Հայ Բրիտանիայ Երիտասարդական Կազմակերպութիւնը (Հ. Բ. Ե. Կ.) Յունիս 17, ժամը 19-ին կը կազմակերպէ մեծ ճաշ-պարահանդէս մը, մասնակցութեամբ ճանչցուած եւ սիրուած երգիչ՝

ՓՕԼ ՊԱՂՏՍՆԻՍԻԱՆ

եւ իրեն ընկերացող ԱՆԻ համոյթի:

Տոմարու ապահովութեան եւ յաւելեալ մանրամասնութեան համար կրնաք դիմել Պր. Պետրոս Էրզուրում-օղլուն՝ հեռաձայնի հետեւեալ թիւով

49 221 / 311547

ԼՈՆՏՈՆ. - Մովսէս Զափարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Հայաստանի Անդլիոյ դեսպան՝ Պ. Արմէն Սարգսեանի Գարեգին Կաթողիկոսի ընտրութեան ուրախ առիթով:

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Երեւանէն Անդրանիկ խաչիկեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ խաչիկ խաչիկեան, որ ներկայիս աւելի քան եօթնամուսն տարեկան պէտք է ըլլայ:

խաչիկ խաչիկեան ծնած է Հայաստանի Նոյեմբերեան քաղաքը, զաւակն է Կէորիկի եւ Սոնայի:

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի կապ հաստատել Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանին հետ՝ (հեռաձայն՝ 43 - 59 - 67 - 03) կամ գրել հետեւեալ հասցէին՝

Անդրանիկ խաչիկեան

Երեւան, Աւան, Թումանեան Թաղամաս,

46 Հէնք, 35 բնակարան

Հեռաձայն՝ 61 - 69 - 58

Փաքս՝ 151 823

ՇԱՐՇԱԿԱԼԻԲ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութիւնը ընդհանրապէս ստացած է հետեւեալ նուէրները. -

Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան 10.000 Ֆր., Գասարեան ընտանիք իրենց հօր՝ Յովհաննէս Գասարեանի մահուն առթիւ՝ 50.000 Ֆր., Պ. Ժիլպէր Պապանեան 350 Ֆր., (Միքայէլ - Նահանգներէն) Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Պարսամ ծաղիկի համար 500 Ֆր., Պ. Ժան - Փիէր խաչիկեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժառ Սէր-վէրեան Կոպիւնիկ Միլոշեանի յիշատակին 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Զարգաւաթեան եւ Տէր եւ Տիկին Ժան Միլոսեան իրենց ծնողաց Կարպիս եւ Մարի Յակոբեանի յիշատակին՝ 2500.000 ֆրանք, Տիկին Նուարդ Պոյաճեան 500 Ֆր., Տիկին Ժ. Տիլան եւ Տիկին Ժ. Մ. Լըմէկը իրենց հօր՝ Լուիզ Ֆրէնկեանի մահուն առթիւ՝ 10.000 Ֆր., Պր. Ժերար Կեղուրեան Կարպիս Կեղուրեանի մահուն առթիւ փոխան ծաղիկի՝ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆր. Վարդանեան իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ՝ 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Իւշիւր՝ Արսիմ ձաւ. ֆրմանի մահուն առթիւ փոխան ծաղիկի՝ 400 Ֆր.:

Նոյն առթիւ՝ Պարէյեան, Մակոսեան եւ Սիլոնեան ընտանիքներ՝ 1000 Ֆր., Տիկին Յարութիւնեան իր ամուսնոյն՝ Յարթ Յարութիւնեանի մահուն առթիւ 1000 Ֆր., Օր. Սոնա Բարէյեան իր հօր մահուն 10-րդ տարեկիցին առթիւ 500 ֆրանք:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կերակի, Յունիս 4, տօն է ՀՈԳԵԳԱԼՐՈՏԵԱՆ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
DE FRANCE

recherche

pour son Centre de Vacances
de BELLEFONTAINE

J U I L L E T 1995

1 ASSISTANT SANITAIRE

(médecin, étudiant en 2ème année de
médecine ou infirmier)

A O U T 1995

1 ANIMATEUR DIPLOME

(BAFA)

Ecrire à C B A F :

17, rue Bleue, 75009 PARIS.

CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Camp itinérant
en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son **Camp Itinérant en Grèce** du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...

Prix : 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au:
49 77 76 15 (heures de bureau)
43 76 50 52 (le soir).

DATE A RETENIR

Dimanche 25 Juin

FETE DE FIN D'ANNEE
SCOLAIRE
DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

dès 11 heures

SPECTACLE DE DANSES ARMÉNIENNES;
THEATRE;
LA CHORALE TEBROTZASSERE;
REMISE DE PRIX

Buffet — Spécialités arméniennes
Ambiance — Tombola — Jeux divers

1, Bd du Nord, 93340 Le Raincy
Tél. : 43. 81. 01. 72.

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄԲՈՒՆԻՍԸ ՏԸ ՖՐԷՉԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Բարձր հովանաւորութեան ներքեւ՝
ՀԱՐԱՆԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ
ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 4, ժամը՝ 9-30-ից
Հոգեզախտեան տօնին առիթով կը նշուի
Եկեղեցւոյ Օծման 67-րդ տարեդարձը:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՈՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԻՔԶԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ
Պատարագը կ'երգէ Մայր Եկեղեցւոյ
Սահակ - Մեսրոպ Երզնայեան, զեկա-
վարութեամբ՝ Պր. խաչիկ Երզնայեան:
Յաւառտ պատարագի տեղի կ'ունենայ
Հոգեհանգիստ եւ ապա՝ Ուխտաւորի Սի-
րոյ Սեղան «Վաղդէն Ա. Կաթողիկոս»
սրահին մէջ:

ՔԱՇԱՆԻ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ
ԵՒ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻԻՆԸ

Կը կազմակերպէ

գրական-գեղարուեստական
տրեկոյք

Գրողէս՝

ԱԼԵԿՍԱՆՏՐ ԹՈՓՁԵԱՆ

Կը ներկայացնէ Հայաստանի մէջ լոյս
տեսած իր վերջին գիրքը, արձակ եւ թա-
տերգութեան ժողովածու:

Մասնակցութեամբ՝

Հայաստանի

վաստակաւոր դերասանուհի

ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՁԵԱՆԻ

Վերջաւորութեան գիրքը կը մակաղթ
դրագէտը:

Չորեքշաբթի, Մայիս 31, ժամը 20-30-ից

4, Square Lamartine, 94230 CACHAN
(immeuble façade en verre)
transport: Porte d'Orléans autobus 197
Station Cité Jardin
R.E.R. ligne B station Bagneux
en sortant à gauche
R.N. 20 à 500 mètres.
Renseignements : 46 - 63 - 77 - 70.

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Փ Ա Ր Ի Ձ

Հայ կրթական

եւ

Մշակութային Միութիւն

Դ Ի Մ Ա Կ

Թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻԸ

հետեւութեամբ՝ Գրիգոր Վահանի
բեմադրի՝ Վաղդէն Մուրաֆեան

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 20-30-ից
Կերակի, Յունիս 4 եւ 11, ժամը
17-30-ից

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M^o IENA)

L'ASSOCIATION SIPAN

organise un *Séjour de Vacances*

pour des enfants de 6 à 14 ans

dans son Centre de Vacances *S i p a n*

à St-Gervais-Les-Bains

du 4 au 24 Juillet

— Pour les inscriptions, téléphoner au :

43. 26. 50. 43 de 9 heures à 18 heures.

— ՆՈՐ ԴԻՐՔԵՐ —

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԱՐԴԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԿԱՔԱՂ

Հեղինակ՝ ՍԵՂԱ ԾԱՂԻԿԵԱՆ . ՏԵՄԻՐՃԵԱՆ

Գրախօսեց՝ ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

(Բ. Եւ վերջին մաս)

Գիւղացիական մարզին մէջ յետ մահու իսկ կը շարունակէ իշխել Յակոբ Մանուկի, հակառակ անոր որ տարիքի տեսակէտով աւելի քան հին սերունդին կը պատկանի (ծնած է 1886-ին, Միսաք Մեծարեցի ծնած տարին) Եւ հետեւ է անշուշտ նորարար ըլլալէ։ Այդ գեանին վերայ նոր բան մը ըսել հեշտ է արդէն։ Դիւրին է աղքատ հնակարկաւ մը երեւակայել, բայց 80 տարիէ ի վեր գիւղ չաւանած եւ կով, եղ կամ թռչնի չընտրած անհաւատաւ գործին համար դիւրին է գիւղական կեանք վերստեղծել։ Ուստի, հրաշքի պէս բան մըն է յայտնութիւնը Մկրտիչ Մարկոսեանի (ծնած՝ 1938-ին) որ Պոլսի եկած է Տիւրքիայէն եւ բոլորովին նոր, համով ու սրամիտ ոգով մը կը պատմէ իր ծննդավայրին անցուղարձերը։ Ահա՛ փոքր նմոյշ մը, իր պատկերը։

«Մեր այդ կողմերը երբ որ մեծերը քով քովի գան ու սկսին խօսիլ, պզտիկները պէտք է լսեն, հակառակ պարագային ապտակ մը կ'իջնէ ծոծրակիդ ու կարծուիլի հասակովդ գետնին կը չափես... Ես այս իրողութիւնը՝ քննի մը անգամ գետնին համարուելով վերջապէս սորվեցայ...»

«Թումանիս Աղջիկը»

Գաղով Զաւէն Պիպեանի վէպերուն, անոնք ունին որոշ չափով ինքնակենսագրական բնոյթ, եւ ծանրաբեռնուած ըլլալով դադարաւորական խորհրդածութիւններով ու Պոլսահայոց կեանքին մանրամասնութիւններով, անընդհատ կը մնան մասնաւորաբար ոչ - Պոլսեցիներուն համար։ Իր լուսագոյն գործը, որ «Մրջիւններու վերջալոյսը»ն է, լիովին հասկնալի է միայն անոնց համար, որոնք իրեն եւ ինծի պէս նախնայի (Հանրագիտութեան) գիտութիւնը եղած են Ազգիսարի մէջ, Համալսարանային Բ. պատերազմի տարիներուն։ Հոն է որ ճանաչայ զինքը (երկու տարի միասին եղանք) երբ տակաւին լաւ հայերէն չէր գիտեր, իր ուսումը ստացած ըլլալով ֆրանսական վարժարանի մը մէջ։ Բայց Պոլսի դառնալէն վերջ շուտով ձեռք ձգեց ընտիր հայերէնով արտայայտուելու վարժութիւնը եւ իր հատուկ, ու երբեմն նոյնիսկ խիզախ ոգով դարձած փնտռուած հրապարակաւոր, ու ապա՝ վիպագիրը։

Կամովի՞ն թէ՛ ակամայ կը գործածէր թրքալարի ասացուածքներ ու բառեր, որոնք անմատչելի են սփիւռքահայերուն։ Ահա՛ քանի մը օրինակներ առնուած «Անկուտի Սիրահարներ»էն որ վերջերս վերահրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ իբր թերթին։

Թիւ ընել (կեղծել, ձեւացնել),
մէկը կախել (ժամագրութեան չեթալ)
վազ անցնիլ (հրապարակել)
մարս ընել (ըմբերանել)
էնայի (տկարածիտ)
սերսերիւթիւն (սպուռնութիւն)

Ինչպէս քիչ մը ամէն տեղ, Պոլսոյ մէջ ալ անշուշտ գրական հունձքը ամէնէն աւելի առատ է բանաստեղծութեան պարտէզին մէջ, քանի որ մարդ արարածը, մանաւանդ հայ մարդը, գոնէ ոտանաւոր մը գրած է կեանքին մէջ։

Հաւաքածոյին մէջ կ'երեւին ամէն տեսակի, ամէն որակի եւ գրական ամէն գաղափարի պատկանող գերթածներ։ Դասական լեզուով, չափով ու կշիռով արտայայտուող գերթածներու կողքին, մեծամասնութիւն կը կազմեն անշուշտ տաղաչափութեան ու յանգի պարտադրանքներէն ձերբազատուածները, որոնց գրչին վր պարտինք քանի մը իրապէս գեղեցիկ նորութիւններ։

Բայց նշմարելի է նաեւ «Մերժում» հիներու աղբիւրները, որ կ'երկարի մինչեւ... Նարեկացի։

Օրինակ՝ -
«Այդ անվախման, աստղ անստեղծ, ալ անսկիզբ,
«այի անառիկ...»

Կամ
«Լուսացնուող օրհնութիւն
«Լուսագրան հանդերձան
«Եւ փրկութեան յայտի կատար լուսաձիւն»

(Զ. Խրատունի «Էջմիածին»)

Անդին, Արմենուհի Թէրզեանի «Համեմալ»ը զուտ Թէրզեան կը բուրբ, իսկ երբ նորարարութեան նոյնինքն ռազմիկան՝ Կարպիս Ճանճիկեան, իր գերթումը կը սկսի ու կը վերջացնէ աւազելով։

«Օրէ օր
«Օրերուն հետ օրերս
«Կը մարին

Հարկ չըլլա՞ր արդեօք յիշել Մեծարեցի հանրածանօթ «Սիրեմք»ը, որ կը վերջանայ հետեւեալ տողով։

«Բայց լոյսն իմ հոգւոյս քիչ քիչ կը մաշի»

Ուրիշ տեղ մըն ալ ծանծեկեան կ'ենթարկուի հմայքին Ֆելիքս Առլէնի հոգեկաւոր հնչեակին, երբ կը դէ «Գաղտնիքն իմ սրտին»ը, ակամայ ապացուցանելով թէ կարելի է համարժեքովին կոնալ դարձնել անցեալին։

Եւ արդէն, Հոմերոսի օրերէն ի վեր, գրականութիւնը աղբիւրներէն շարաւարտութիւն մը չէ՞ միթէ։

Ամէն պարագայի հաւաքածոյին ամէնէն հարուստ բաժինը գերթողական է։ Կարելի է կանգ առնել իւրաքանչիւր գերթումի վրայ, բայց ուշադրաւ է կէտ մը, որ շատ մը արդի գերթողներու մասնակցութեան զլխաւոր առարկան եղած ըլլալ կը թուի։ Անպատելի, անակնկալ պատկերով մը գերթումը վերջացնելու կերպն է այդ, որ շատ անգամ գերթումը կը վերածէ հանելուկի, որուն լուծումը կը տուրի վերջին տողերուն մէջ։

Յրանայի գերթողական շարժումին բովէն անցած բանաստեղծներու, եւ մասնաւորաբար Ժաք Փրեվէտի սիրելի ձեւն է այդ, որ չես գիտեր ինչ ճամբով թափանցեր է պոլսահայ գերթողներուն գործերուն մէջ, եւ որուն անպարզանքի վարպետը կը մնայ անշուշտ Զահրատ, իր հանճարեղ բառախաղերով եւ նշանաւոր կիրելով։

Երբ Զահրատ կը գրէ, բարդ բառերը կ'իսկնուի ու տեղափոխուի։
«Գիշերակալով միհարապախը»
«Հրաշալուսին մը լիպալ»
«Ծննդալուստ մօտաբերութիւն» (Գիշերապահը)

Ինչպէ՞ս չմտաբերել Ժաք Փրեվէտի Cortège-ը (Paroles) (3) ուր նոյն թէք-նիքով բառերը տեղափոխուած են.
«Un vieillard en or avec une montre en deuil»
«Un serpent à café avec un moulin à lunettes»
«Un compositeur de potence avec un gibier de musique» եւլն.։

Անշուշտ թէ Ֆրանսերէնը չունի հայերէնի պէս բարդ բառեր կազմելու եւ զանոնք քակելու հնարաւորութիւնը, եթէ ոչ Փրեվէտ բառերու հետ խաղացած պիտի ըլլար ճիշդ Զահրատի պէս։

Նուէր Սիւհիւր կը գրէ.
«Ես անձրեւը կը սիրեմ
«Իսկ դուն՝ ձիւնը։
«Բայց
«անփորձ տղայ
«անձրեւը կը հալեցնէ
«ձիւնը...»

Իսկ Փրեվէտ նոյն թէքերով գրած է.

«Moi j'avais une lampe
«et toi la lumière
«qui a vendu la mère ?
(«Les amoureux trahis»
La Pluie et le Beau Temps)

Անշուշտ թէ Փրեվէտի բառախաղը կարելի է թարգմանել բառացիօրէն, քանի

որ թէեւ mèche-ը լատերէն կը կապուի, իբր պատուով, բայց հոս կը նշանակէ գաղտնիքը յայտնել։ Եւ վերադարձն ալ այդ կ'ըսէ արդէն. «Մտնուած Սիրահարները»։

Այս նմանութիւնները կամ աղբիւրներէն չեն պակասեցներ սակայն արժէքը պոլսահայ գերթողներուն։ Մնաց որ, ուշադիր պարզապէս մը նման աղբիւրներէն երեւան պիտի հանէր մեր ամենայայտնի բանաստեղծներուն գործերուն մէջ իսկ։ Ինչպէս ըսի, հոսանքը կ'անցնի գերթողէ գերթող, Հոմերոսէն ի վեր, չնորհիւ Մուսային...

Բառախաղերու մարզին մէջ, Ժաք Փրեվէտէն շատ առաջ, մենք ալ ունեցած ենք բառախաղի ու յանդարանութեան անգլերազանցելի վարպետ մը՝ Ալեքսանդր Փանոսեան, որուն գրչին կը պարտինք սիրուն գիտեր։ Փրեվէտի օգտագործած լատերէն, լոյսն ու պատուովի պատկերին չափ սիրուն չէ՞ արդեօք հետեւեալը.

«Դուն տիրել ըլլաւ (կայմ)
«Իսկ ելէին պէզի (առագաստ)
«Հովը փչէ տէ
«Փաթթուիմ քեզի»

Նման գիտերով լեցուն է համաւարտ «Օգտնիմ նաւակը» գրուած յատկապէս ուսմիկ լեզուով, բայց յոյժ պատկերաւից։ Հաւաքածոյին առնելով կ'արժէ քանի մը օրինակ եւս տալ մեր նոր գերթողներէն.

«Տարիներով ձուկ կեցցուց մարդոց
«Օր մըն ալ ծովուն ձուկերը գիւնէր կերան։
(Անգլանտի Գրեյսեան)

«Խօսքը պարապ, գործը պարապ,
«Կեանքը պարապ է կ'ըսէր։
«Շատունք է որ չեքելիր
«Թերեւս
«Պարապ տեղը մնացած է։
(«Պարապութիւն» - Օննիկ Յէրճեան)

«Ես։ Դուն = յուսահատութիւն
«Ես - Դուն = առանձնութիւն
«Ես + Դուն = երջանկութիւն
«Ես x Դուն = անմահութիւն
(«Ա + Բ = Գ» - Իշնա Սարգսյան)

«Ծնիլ Հայ
չաստանային հրաշք է։
«Ապրիլ Հայ
դժմութիւն մէջ ապրիլ է.
«Մեռնիլ Հայ
Յաւերթութեան աղբիւր է...
(«Յաւերթութեան Աղբիւր» - Գրիգոր Յէրճեան)

Տղթ. Գրիգոր Յէրճեան (Տակառնեց), որ ներկայիս Մ. Նահանգներու Միչիգան նահանգին հեռակայ Թրոյ քաղաքը նշանաւոր, իր պարագայ ժամերուն, պարապ գիշերութիւններուն եւ սկիւտներուն հետ կը կատակէ, կը կատակէ անշուշտ հայ ընթերցողին հետ ալ երբ կը վճռէ թէ «Մեռնիլ հայ յաւերթութեան աղբիւր է»։ Միչիգանին, իբր քաղ բանաստեղծ, լաւ գիտէ թէ Հայուն համար յաւերթութեան աղբիւրը բանաստեղծանալն է, քանի որ ամէն Հայ ի ծնէ բանաստեղծ է, յաջողած կամ ձախողած։

Բանաստեղծութիւն, ինչ պերճ իմաստ բառ, զուտ հայկական գիտ, որ ինքնին գերթումը մը կ'արժէ։ Ստեղծել բանը, այսինքն ծնունդ տալ յուզման բովէն անցած իմաստալից մտածումը արտայայտող խօսքին, որ աւա՛ղ երբեմն կը չփոթի սովորական խորքին հետ։

Մեծապէս գնահատելի աշխատանք մը կատարած է Տիգրան Սեղա Մարտիրոսեան-Տէմիրճեան, իր սեփական միջոցներով հայ ընթերցողին եւ մասնաւորաբար Սփիւռքահայ ընթերցողին տրամադրութեան տակ զննելով նման ընդարձակ հաւաքածոյ մը, խնամեալ ու գեղատիպ հատորի մը ձեւին տակ։

Յանձնարարելի է որ կարգացուի, կամ առ նուազն թղթատուի բոլոր անոնց կողմէ, որոնք կը կարծեն թէ պոլսահայ գրականութիւնը զաւրած է Դանիէլ Վարուժանի հետ։

Պօքը չըլլար անշուշտ հայաստանցի ընթերցողներուն, քանի որ անոնք արդէն չեն հետաքրքրուիր սփիւռքահայ գրականութեամբ։

(3) Եթէ հայրենի բանաստեղծ Վահագն Դարբին ծնօթ ըլլար Cortège-ին, ժամանակին այնքան պիտի չգայրակղեր Զահրատի Ծննդալուստ Մօտաբերութիւնէն։

ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Զանազան երկիրներու զինաներուն մէջ կատարած մանրակրկիտ պարզումներով, հրատարակուած իր հատորներով ու դասախօսութիւններով, Հայերու ցեղապահութեան հետազոտութեան մարզին մէջ ծանօթ հեղինակութիւն է Վ. Տատրեան. Ժամանակի մը մէջ երբ այս նիւթը դանդաղ ձեւերով ներկայ է ֆրանսահայ իրականութեան մէջ, բնական է որ լայն հետաքրքրութեան առարկայ պիտի ըլլար նման անձնակերպութեան մը դասախօսութիւնը. արդարեւ, բաւական հազուադէպ բազմութիւն մը ներկայ էր Հ. Բ. Բ. Մ. Ս. Մ. Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին Մայիս 23-ի երեկոյթին ուր Հ. Բ. Բ. Մ. Եւ Հայկական կազմակերպութիւններու ֆորումը խօսեցւեալ հրաշք ուղղած էին այս մասնադէպին։

Հ. Բ. Բ. Մ. Փարիզի մասնագէտ Նախագահ Ա. Կէօվեանի ողջնէն ու հիւրը ներկայացնող խօսքէն ետք, Ֆորումի նախագահ Գեղամ Գեւորգեան ծանրացաւ ցեղապահութեան նուիրուած աշխատանքներու կարեւորութեան, Պ. Լէուիսի վերջին գաղտնի անցքերուն վրայ, նշելով որ Վ. Տատրեանի կողմէ տրամադրուած փաստաթուղթեր տեղ գրաւած էին դատարան ներկայացուած թղթածրարներուն մէջ։

Օրուան դասախօսը Ֆրանսերէն քանի մը խօսքով ըսելէ ետք թէ նման նիւթի մը մասին հանդիստ արտայայտուելու բաւարար չի նկատեր իր Ֆրանսերէն ու նաեւ կ'ուզէ հայերէն դասախօսելու արտաքին օգնուել, համառօտ ամփոփում մը ըրած, ապա անցաւ հայերէնի։ Ինչ նիւթէն առաջ ան ճշդեց որ զինաներու վրայ կատարուած աշխատանքներուն մէջ առաւելագոյն կեդրոնացած է գերմանական, աւստրիական տուեալներու, փաստաթուղթերու վրայ, խուսափելով ամերիկեան, անգլիական, ռուսական կամ հայկական վաւերագրութեան, քանի որ ասոնք թուրքերու թշնամի ճակատին պատկանելով, կրնային թերահաւատութեան տեղի տալ, ինչ որ պարզապէս չէր գերմանական ու աւստրիական փաստաթուղթերուն։

Այս երկու զլխաւոր աղբիւրներէն զատ Վ. Տատրեան նկատի կ'ուենանար Զինագրարին (1919) թուրք պատերազմական ատեանին կողմէ հաւաքուած փաստաթուղթերը։

Անցնելով դասախօսութեան բուն նիւթին, դասախօսը հինգ դրոշմներու մէջ ներկայացուց զայն, հիմնուելով զլխաւորաբար այս երեք աղբիւրներէն ձեռք ձեռք անդեկութիւններուն վրայ։

Ա. Տեղապահութեան կանխամտածումը եւ ծրագրաւորումը...

Վ. Տատրեանի կարծիքով իթթիստականները սկսան այս մասին առաջին մը տաժմաններ ունենալ 1906-ին երբ Հ. Յ. Եւ Ս. Գ. Հ. Կ. արեւմտեան պետութիւններու զինելով հայկական դաւաճութեան մէջ բարենորոգում կը խնդրէին։ Անոնք հաւատը չընծայեցին իթթիստականներուն խօսքին որոնք կը ջանային համոզել զիրենք որ օտար միջամտութիւն չէր եղել, իրենք կը կարգադրէին հարցերը։ Այդ թուականներուն իթթիստի գեղալարներուն թղթակցութիւններուն մէջ կը տեսնուի օր մը Հայերէ հաշիւ պահանջները մտադրութիւնը։

Յետոյ, 1910-ին զադարնի ժողովի մը մէջ Թալաթ կը խօսի Օսմանեան պետութեան նկատմամբ հրապարակուած մտադրութեան մէջ թէ անհաւատներու (կեաւոր) հետ հասարակութիւն կարելի է ու պետութիւնը միատարր դարձնելու ձգտումը ունի իրենք. կ'ըսէ նաեւ թէ դաւաճներու մէջ յատուկ ցանց մը ստեղծելով իրենց ծրագրերը դադարեցնելու պիտի պահանջէ պետութենէն։

Իսկ 1912-ի Պալատեան պատերազմի տակ իր յայտնի սկիզբ մը կը դնէ հայկական հարցին, քանի որ այդ պատերազմը թուրքովին անսպասելի պարտութիւններու մտածել կուտայ որ Հայերու հարցն ալ նոյն վախճանը պիտի ունենայ։ Այս բոլորը ըսելէ ետք, դասախօսը անցուց թէ հայ կղերն ու աշխարհական լեզուները միայն ընդունելով վերանորոգում պահանջները Արեւմուտքէն, չկատարուէին թիստականներուն։

Յեղատպանութեան կանխամտածման ծրագրաւորման խմբումին նպատակը աղղակ մը եղած էր հայ կառավարներու

Տ. Հ.

952.414

❖ ❖

*
* *

* *

✱
✱ ✱

※
改改

*
**

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆ ԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

✻

Perrin, Paris 1995.

Ե. . ԻՔՔ-ի հաստի դերը . --

✱
✱ ✱

Նստ ճոխ փաստարկումներով ու առանց
ամենալուրջ նոթագրությունների, աւելի ըն-
ած մը տեւողութեամբ այս դասախօսու-
թեան մէջ հետաքրքրութեամբ հետեւե-
ցաւ ներկայ բազմութիւնը: Աւարտին,
հարցումներու բաժինը առիթ տուաւ
մէկ - երկու կարեւոր կէտերու մասնաշնչ-
արարին: Անոնց առաջինը կը վերաբերէր
դասակի իրերէն հայ կրօնաւոր ու աշխար-
հական իրերակներուն հաւատքի պակե-
ան, հանդէպ իր թիհաստականներ, ու
արեւմտեան պետութիւններէն նեցուկ
փնտռելու անոնց յամառութեան. վերջերս

(Շաբ. Ա. էջեր)

Թէ երկիրը մեծապէս կը տառապի ուժանիւթի պակասէն, ու միակ ճարը աթոմակայանն է: Աւելցուցած են նաեւ թէ անտեղի են յայտնուած վախերը եւ թէ կայանը որեւէ վտանգ չի ներկայացներ:

Վ. Փափազեան ըսած է թէ Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Է. Ինջեմիւն հրաւիրած է Հայաստան որպէսզի աթոմակայան այցելէ:

Թէ՛ Արտաքին եւ Ռազմաբնակարարութեան նախարարները, թէ՛ Գիտութեան ակադեմիային նախագահը ըսած են թէ ուժանիւթի մարզի գործակալութեան մը համար պատրաստ են հանդիպելու եւ բանակցելու թուրք քաղաքական ղեմքերու, կամ գիտնականներու հետ: Նոյնիսկ խօսուած է Արաքսի վրայ միասնաբար հսկայ ջրամբար մը կառուցանելու հեռանկարի մը մասին: Մ. Շիրմանեան ըսած է նաեւ թէ կրնան Հայաստանի կազմաւոր միջին եւ Կարս երկարել, ուսումնական թիւերը մէկնապէս կազմելու համար: Թուրք լրագրողները կատարուած առաջարկներուն մասին կը գրեն թէ կարծէ քննել Հայաստանի առաջարկները:

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Lettre ouverte

à Monsieur

Vahan Ter Ghevondian

Chargé d'Affaires
de la République d'Arménie
en France

Monsieur le Chargé d'Affaires,

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France a bien reçu l'invitation à l'inauguration de l'Ambassade d'Arménie à Paris.

Par son refus d'assister à cette manifestation, la Croix Bleue des Arméniens de France exprime son indignation et condamne les mauvais traitements infligés aux prisonniers arméniens et en particulier à Artavast Manoukian, mort sous la torture.

Rien ne peut justifier l'utilisation de tels procédés qui, là où ils sont employés, sont la marque d'un état policier et cruel.

La jeune république indépendante d'Arménie, vers laquelle bien des espoirs se portaient, doit apprendre à respecter les droits de l'homme.

Nous vous prions de croire, Monsieur le Chargé d'Affaires, à l'assurance de notre parfaite considération.

LE CONSEIL D'ADMINISTRATION
La Présidente
Jeannette MADOYAN

ԵՐԱՆՈՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թաղէնեան մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Յունիս 3, առաւօտեան ժամը 10-ին, Փարիզի Հայ Մշակույթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9^e

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Փ Ա Ր Ի Ձ

Հայ Կրթական

և

Մշակութային Միութիւն

Դ Ի Մ Ա Կ

Թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻԻԸ

Հետեւութեամբ՝ Գրիգոր Վահանի
բեմադրի՝ Վազգէն Մուսաֆեան

Շաբաթ, Յունիս 3, ժամը 20-30-ին
Կիրակի, Յունիս 4 եւ 11, ժամը
17-30-ին

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris 16e (M^o IENA)

Յովհաննէսեան եւ Վարդուկեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 29-ին, 88 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Յունիս 2-ին, ժամը առաւօտեան 9-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, Paris 8^e

ուրիշ մարմինը կը փոխադրուի Քրեմէն - Պիտէթրի գերեզմանատունը:

Մահազոյ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԵՇԱՍԱԿ

Հրուարդ Խմբակեանի (Փայլակ Սանատրի միակ որդին) մահուն առթիւ՝ (Մարտ 9, Մարտիլ) Տէր եւ Տիկին Նուպար Դաւիթեան 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

FRANCE 2

Կիրակի, Յունիս 4, ժամը 9-15-ին, Հոգեգալուստը Արեւելեան եկեղեցին - Ղաւարազ, հայկական կղզեակ մը որ ուզեց քրիստոնեայ մնալ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԿԸ ՓՆՏՈՒՆ

Հայաստանէն երեք տարի է Փարիզ գտնուող երկու երիտասարդ ուսանողներ - styliste - աշխատանք կը փնտռեն ամբողջ արձակուրդի ամիսներուն (Յուլիս, Օգոստոս, Սեպտեմբեր) նախընտրաբար իրենց արհեստին կապակցութեամբ կամ ի պահանջաւ հարկին մանուկ կամ տարեց անձ խնամելու համար:

Հեռաձայնել՝ Վարդան Գէորգ Թաւրյան

44 - 16 - 11 - 06

(Առաւօտները՝ 8 - 12 կամ 20-էն վերջ):

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB UGAB — MARSEILLE

FETE DES MERES

A l'occasion de la Fête des Mères, les Dames de l'UGAB vous invitent à passer un très agréable après-midi devant un buffet raffiné, préparé par leurs soins

le Jeudi 8 Juin à partir de 12 h à l'UGAB:

327, Bd Michelet, Marseille 9^e

Participation: 70 F.

Renseignements et réservations:

UGAB: 91 22 10 45 (de 14h à 17h);

Mme Musiquian: 42 83 13 73.

UGAB ... UGAB ... UGAB ... UGAB

DATE A RETENIR

Dimanche 25 Juin

FETE DE FIN D'ANNEE
SCOLAIRE
DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

dès 11 heures

SPECTACLE DE DANSES ARMÉNIENNES;
THEATRE;

LA CHORALE TEBROTZASSERE;
REMISE DE PRIX

Buffet — Spécialités arméniennes
Ambiance — Tombola — Jeux divers

1, Bd du Nord, 93340 Le Raincy
Tél.: 43. 81. 01. 72.

CHENE

L'Association CHENE-FRANCE
présente

Roupen YEREVANTS

accompagné de
DIKRAN DER-STEPANIAN

CONCERT

le Vendredi 9 Juin à 20 heures 30

au MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris 16e (M^o IENA)

Réservations (répondeur):

45 58 14 04 du Lundi au Mercredi

46 70 11 65 du Jeudi au Samedi

Imprimé sur les Presses

du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS

SIRET: 51027317 A

R. C. Paris

Commission paritaire: N° 55935

UGAB — MARSEILLE

CAMP DE VACANCES FESTIVAL

L'U.G.A.B. de Marseille informe que cette année aussi, elle organise son 12ème CAMP DE VACANCES pour les enfants et les jeunes de 7 à 14 ans, du 8 au 30 Juillet

A VARS

(HAUTES-ALPES)

Participation 2.900 F. (de Marseille à Marseille)

Pour tous renseignements complémentaires:

Téléphoner à Mme Anfisio Duzian (UGAB)

91 - 22 - 10 - 45 de 14 heures à 17 heures

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Camp itinérant en Grèce

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvre son Camp Itinérant en Grèce du 4 au 25 Juillet pour les adolescents de 14 à 16 ans.

Au programme: Randonnées, visites des sites et monuments historiques, rencontre avec La Croix Bleue de Grèce, etc...

Prix: 5 000 F.

Pour tous renseignements complémentaires, contacter Mme ZABOUNIAN au: 49 77 76 15 (heures de bureau) 43 76 50 52 (le soir).

RECHERCHE

LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS
DE FRANCE
recherche

pour son Centre de Vacances
de BELLEFONTAINE

JUILLET 1995

1 ASSISTANT SANITAIRE

(médecin, étudiant en 2ème année de médecine ou infirmier)

A O U T 1 9 9 5

1 ANIMATEUR DIPLOME
(BAFA)

Ecrire à C B A F:

17, rue Bleue, 75009 PARIS.

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Յունիս 4, առէ է ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱԲԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ

Լիոնի եւ Շրջակայից

Ո Ւ Խ Տ Ի Օ Ր

ԲԱՄԲԱՆԵՐ ՏԸ ՖՐԷՉԻ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Բարձր հովանաւորութեան ներքեւ՝ ՀԱՐԱԽԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 4, ժամը՝ 9-30-ին

Հոգեգալուստեան տօնին առթիւ կը նշուի եկեղեցւոյ Օծման 67-րդ տարեդարը:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԷՐԷՃԵԱՆ

Առաջնորդական Տեղապահ

Պատարագը կ'երգէ Մայր եկեղեցւոյ Սահակ - Մեղրոպ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Խաչիկ Երմազեանի:

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ Հոգեհանգիստ եւ ապա՝ Ուխտաւորի Սիրոյ Սեղան «Վազգէն Ա. Կաթողիկոս» սրահին մէջ:

LA CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS DE FRANCE

COLONIE DE BELLEFONTAINE

La Croix Bleue des Arméniens de France vous informe que sa Colonie de Bellefontaine ouvre ses portes:

1ère SESSION

du 5 au 29 JUILLET

2ème SESSION

du 30 JUILLET au 23 AOUT

Nous invitons tous les colons à s'inscrire auprès des personnes suivantes:

- Arnotville: Mme Yeranossian - Tél: 39 85 79 85
- Asnières: Mme Danoux - Tél: 42 42 85 87
- Bagneux: Mme Pekmezian - Tél: 46 63 10 48
- Chaville: Mme Derkaloustian - Tél: 47 50 64 37
- Issy-les-Moulineaux: Mme Papazian - Tél: 46 42 90 68
- Sevran: Mme Papazian - Tél: 43 32 47 20
- Paris: Se rendre à la MCA: 17, rue Bleue, Paris 9e, le Samedi
- Alfortville: Inscription à la MCA 9, rue de Madrid, le Samedi Tél: 43 76 55 89.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷԻԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅԵՐԱՆՑԻ

Շաբաթ, Յունիս 10-ին, ժամը 20-30-ին սկսեալ: